ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
2
MERCREDI
2 MAI
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	Հատը	1 Ֆ. 80

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.371 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE No 14.371

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏՕՆԸ

Պատմութեան չափ հին է պայքարը, որ ծայր առաւ մարդուն բազուկներուն շահագործումին դէմ: Անշուշտ չարաչար, բռնադատեալ: Ստրկատիրութեան եւ աւատապետութեան ժամանակաշրջաններուն իսկ արձանագրուեցան ընդվզումներ, նոյնիսկ ըմբոստութիւններ՝ ընկերային դիմագիծով: Հռոմէական կայսրութեան խարիխները շարժեցան, երբ ստրուկներու դասը մարդուն արժանաւորութեան պահանջը հրապարակ դրաւ: Պայքարներու ճամբով: Կրօնքներ, իրենց կարգին, ընկերային արդարութեան գաղափարները սերմանեցին:

Պատմութեան էջերուն թաւալումին հետ՝ միտքերն ալ ձեւաւորուեցան: Ընկերային հարցերը մեկնաբանութեան, վերլուծութեան բովէն անցան: Լայն ու համապարփակ տարողութիւն ստացան: Անցեալ դարուն արդէն ընկերվարութեան հիմունքները հաստատուեցան՝ գիտական ատիճանաչափով, մակարդակով:

Ամերիկացի բանուորներ, 1886 Մայիս 1ին, ութ ժամուան աշխատանքի, ութ ժամուան հանգիստի եւ նոյնքան ժամերու կրթութեան պահանջները հրապարակ դրին՝ իրենց կուրծքերը ցցելով գործատէրերուն եւ դրամատէրերուն դէմ: Քիչ անց, 1889ին, պահանջը հանդանակի վերածուեցաւ, այս անգամ Փարիզի մէջ, միջազգային բանուորական համագումարին:

Մայիս 1ը այնուհետեւ դարձաւ Աշխատանքի Տօն: Աշխատաւոր դասը աստիճանաբար նոր դիմագիծով հրապարակ ելաւ: Կազմակերպուած, ձեւաւորուած, խտացած շարքերով, այլ մանաւանդ միակամ: Շարժեցաւ՝ քանդելով պատուարներ, խորտակելով պատնէշներ: Նմանեցաւ ալեկոծ ծովուն:

Մեր ժողովուրդն ալ, հակառակ իրեն վերապահուած դաժան պայմաններուն, անմասն չմնաց ընկերային շարժումներէն: Աշխատաւորին իրաւունքները յըստակ սահմանուեցան 1890ական թուականներէն սկսեալ: Նախ Հնչակեան կուսակցութիւնը, ապա Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ձեւակերպեցին սկզբունքներս ու առաջադրութիւնները:

Ազատագրական շարժումը ոչ միայն կրեց ազգային – քաղաքական դիմագիծ, այլեւ ունեցաւ իր ընկերային նկարագիրը, բովանդակութիւնը՝ Օսմանեան թէ Ռուսական կայսրութեանց սահմաններէն ներս:

Կեդրոններուն թէ մեծ ոստաններուն մէջ, աշխատանքներ եւ ձեռնարկներ կատարուեցան, որպէսզի « շահագործողներ » չվտանեն ռանչպարին եւ աշխատաւորին քրտինքին վաստակը:

Օրինակ մը՝ այլազան ճիգերէն, իբրեւ ցցուն պատկեր: 1909 Մարտին Պոլիս, հիմը դրուեցաւ Աշխատանքի Տան: Կազմուեցաւ համանուն ընկերութիւնը՝ Դաշնակցութեան նախաձեռնութեամբ: Նպատակը եղաւ աւելի քան յստակ. « Հայ երկու սեռի աշխատաւոր դասակարգին տնտեսական զարգացումին եւ բարեկեցութեան նպաստել », հաստատելով Աշխահանքի Գրասենեակ, հիմնելով արհեստանոցներ, համայնական – գործակցական (քօօփե – րաթիվ) ընկերութիւններ եւայլն: («Ազդակ» շաբաթաթերթ, 1909 Մարտ 28/13):

Հայաստանի Հանրապետութեան աշխատանքի օրինագիծը, հիմնակէտ ունեցաւ ընկերվարութեան սկզբունքները: Ասոնք կը բխէին Դաշնակցութեան դաւանանքէն:

Ուրեմն, պատմութեան վկայութիւնն է, թէ մի՛շտ գտնուեցանք յառաջապահ դիրքերու վրայ, ազգովին:

Նոյնը նաեւ այսօր: Միջազգային աշխատաւորութեան փառերգին կողքին, Մշակ Բանուորն ալ կը պահէ իր իմաստը, այժմէականութիւնը: Ճիշդ է, որ աշխատաւոր դասը, շուրջ դար մը ընդգրկող պահանջներէն եւ պայքարներէն ետք, այլազան ու բազմապան իրաւունքներ ձեռք ձգեց: Ճիշդ է, որ աշխատաւորին ողնասիւնը այլեւս չի կքիր շատ ու շատ երկիրներու մէջ: Ընդհակառակն, ընկերային բարեփոխումները, միշտ ի նպաստ աշխատող եւ ստեղծող ձեռքերուն, մեծ տարողութիւններու կը հասնին:

Միւս կողմէ սակայն պէտք չէ մոռնալ, թէ դեռ կան գրեթէ ամբողջ ցամաքամասեր, ուր մարդը՝ արեւածագէն արեւամուտ, տաժանակիր աշխատանքի կը լծուի, բառին իսկական իմաստով պատառ մը հացի կամ ափ մը բրինձի համար: Անդին՝ ճարտարարուեստականացած երկիրներուն մէջ անգործներուն թիւը կ'աւելնայ օր աւուր: Այլ հողամասերու վրայ, աշխատաւորին կը վիճակուի միայն ու միայն « պլանները » իրագործել, առանց ձայն – ծպտուն հանելու: Շահարկողը պարզապէս դիմակ է փոխած եւ այժմ կը կոչուի Պետութիւն: Եւ միշտ առանձնաշնորհեալ վերնախաւով:

Ուրեմն, Մայիս 1ը դեռ կը մնայ պայքարի, պահանջի խորհրդանշան: Մինչեւ այն օրը, երբ Աշխատանքի Տօնը դառնայ, բովանդակ աշխարհի մէջ, աշխատաւորներուն իսկական յաղթութեան օրը՝ ընկերվարութեան եւ ժողովրդավարութեան կրկնակ նուաճումներով:

Այդ օրը, մեր փառերգն ալ կ'անցնի պատմութեան էջերուն, իբրեւ դառն յուշ:

Եւ նոր Մայիս Մէկերը կը դիմաւորենք նոր փառերգներով՝ Ազատութեան, Հաւասարութեան եւ Եղբայրութեան բառերով:

Ժ. Մ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԺԻՍՔԱՐ վերադարձաւ Փարիզ կարգ մը կարեւոր որակուած համաձայնագրեր ստորագրելէ ետք Մոսկուայի մէջ: Ասոնք կը նախատեսեն՝ Ա) Բարձրագոյն ատիճանի հանդիպում մը, ամէն տարի, ինչ որ աննախընթաց է դրամատիրական եւ ընկերվարական երկիրներու միջեւ: Բ) Ճիգ գործադրելու համար Հելսինքիի համաձայնագրին վերջին բանաձեւը (Եւրոպայի ապահովութիւն) եւ ջնջելու « լարուած » շրջանները, ուր որ կան: Գ) Հաշտեցնել զէնքի նուազումը Պետութեանց ապահովութեան իրաւունքին հետ: Դ) Տնտեսական գործակցութեան զարգացման ծրագիր մը երկար ժամանակաշրջանի մը վրայ (1980–1990) եւ յատուկ ուրիշ մը 1980–85: Ե) Դասատուներու եւ ուսանողներու փոխանակման աճ: Զ) Գործակցութիւնը էնֆորմաթիքի մարզին մէջ: Է) գործակցութիւն ոլ – կիմաներու ուսումնասիրութեան մէջ: Ժիսքար Հինգշաբթի կ'իջէ հրաւիրեց մեծամասնութեան եւ ընդդիմութեան պարագլուխները հաշուետուութիւն մը կատարելու համար Մոսկուայի իր տեսակցութեանց շուրջ: Միթերան պիտի երթայ, Մարշէ եւ Շիրաք չեն երթար:

ՀԻՆԳԻ ԴԷՄ ԵՐԿՈՒ, այս է սակարկութիւնը որ կատարուած է Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի միջեւ: Կրեմլինը հինգ այլախոհ « տուած » է Ամերիկայի երկու խորհրդային լրտեսի փոխարէն: Այլախոհներն են՝ հրապարակագիր եւ գրագէտ Ա. Կէնզպուրկ, գրագէտ՝ Կուզնեցով, օդաչու Դիմշիթց, ուկրանացի պատմագէտ՝ Մոռոզ եւ պատուելի Վինս, մկրտչականներու պարագլուխ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ նախագահ Յացոս Սարպոնի Տոքթոր Օնոռիս քաուզա պատուոյ տիտղոսը ստացաւ, նախքան Փարիզէն մեկնիլը:

ԻՍՐԱՅԷԼ մահապատիժը վերահաստատեց ահաբեկիչներուն համար: Որոշումը տուած է Նախարարաց Խորհուրդը: Կիբակի նոր եղեռնափորձ մը կատարուած է եւ երեք երախայ վիրաւորուած են, ռումբը դրուած էր դպրոցի մը առջեւ:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ 29 ժամուան լուսարգել հաշակուեցաւ Երկուշաբթի Ապրիլ 30 կէսգիշերէն մինչեւ Չորեքշաբթի առաւօտ (Մայիս 2) ժամը 5: Ասոր նպատակն է արգելք հանդիսանալ Թրքական Տիւֆ սենտիքայի նախատեսած ցոյցին, որ թէեւ պաշտօնապէս արգիլուած էր արգէն: Շաբաթ օր Տիւֆի նախագահը եւ եօթը ուրիշ ղեկավարներ ձերբակալուած են:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 20–26)

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի գեղատեսիլ բարձունքին վրայ՝ Ծիծեռնակաբերդի մէջ, հայ ժողովուրդը կերտած է ցեղասպանութեան զոհերուն նուիրուած հոյակապ յուշարձան մը, երկինք մխրճուած ալացիկ սիւնով խորհրդանշելով իր այսօրուան նոր, պայծառ կեանքը:

Ապրիլ 24ին Ծիծեռնակաբերդ այցելած են Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեան, նախագահ Բաբկէն Սարկիսով, վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեան, կուսակցական եւ կառավարական ղեկավար դէմքեր, որոնք ծաղիկներ դրած են 1915ի Եղեռնի զոհերու յուշարձանին եւ մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգած անոնց յիշատակը: Այդ օրը Ծիծեռնակաբերդ այցելած են Երեւանի հազարաւոր բանուորները, ուսանողներ, աշակերտներ, ինչպէս նաեւ սփիւռքէն հայ այցելուներ:

ՖՈՒԹՊՈԼ

42ՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ՝ 5-ՐԴ

— O —

Ապրիլ 27ի մրցումներու արդիւնքներն են.—

Կայրաթ – Չերնոմորեց	1-3
Պախտակոր – ԲԿՍԱ	1–1
Դինամօ (Թիֆլիզ) – Զարիա	3–0
Արարատ – Սպարտակ	2–0
Շախտեոր – Նեֆթչի	2–0
Լոկոմոտիւ – Դինամօ (Կիեւ)	1–2
Դինամօ (Մոսկուա)–Կռիլիա Սովետով	1–0

Այս մրցումներէն ետք՝ դասաւորումն է՝ Շախտեոր, Դինամօ (Թիֆլիզ), Դինամօ (Մոսկուա), Պախտակոր եւ 5րդ՝ Արարատ:

ՀԱՅԿ. ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐ, ԹՐՔԱԿԱՆ ԲՈՂՈՔՆԵՐ, ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՄԵՐԺՈՒՄՆԵՐ...

— O —

ԽՄԲ.— Անցեալ շաբթու, երկու առանձին թիւերով (Ապրիլ 21, 22 եւ 25) արձագանգ հանդիսացած էինք Աթէնքի մօտ բարձրացած Հայկ. Յուշարձանին եւ տըրուած բացման արարողութեան բոլոր մանրամասնութիւններու: Ինչպէս մտադէյլի առթիւ, Թուրքերը անգամ մը եւս բողոքած են: Ստորեւ՝ Աթէնքի մեր պաշտօնակից՝ «Ազատ Օր»ի տուած տեղեկութիւնները այդ մասին Ապրիլ 20ի իր թիւով:

Յունաստանի կառավարութիւնը կըտրուկ կերպով մերժեց թրքական բողոքագիրը, որ գանգատ կը յայտնէր հելլէն կառավարութեան, Աթէնքի մէջ հայկական յուշարձանի մը բարձրացման առընչութեամբ ընծայած թոյլտուութեան ու երկու Քիւրտերու կողմէ մամլոյ ասուլիս մը սարքելու տրուած արտօնութեան համար: Թուրքերու բողոքին համաձայն, նման ելոյթներ կրնան լուրջ պատճառ դառնալ « երկու երկիրներու հանդարտ մթնոլորտը խանգարելու համար »:

Ապրիլ 18ին Յունաստանի մօտ Թուրք դեսպան՝ Թէզել, կապ հաստատելով Արտաքին նախարարութեան հետ, հանդիպում ունեցաւ Արտաքին նախարարէն, որուն ընթացքին հելլէն նախարարին դիտել տուաւ, թէ՝ Աթէնքի մէջ տեղի ունեցած Հայերու եւ Քիւրտերու ելոյթները դըժգոհութիւն առաջացուցած են Անգարայի կառավարութեան մօտ եւ թրքական պաշտօնական տեսակէտին համաձայն, « այս ելոյթները տեղի կ'ունենան, նպատակ ունենալով Թուրք երկրի ամբողջականութեան վնաս հասցնելու միտումով »:

Հելլէն նախարար՝ Ե. Ռալլիս, մերժեց ընդունիլ թրքական բողոքագիրը, յայտնելով թէ՝ կատարուած ելոյթները սահմանադրական օրինաւորութեան սահմաններէն դուրս ելած չեն: Հելլէն նախարարը աւելցուց նաեւ, թէ Յունաստան կը հաւատայ երկու երկիրներու միջեւ հասկացողութեան մթնոլորտ մը ստեղծելու կարելիութիւններուն թափ տալու քաղաքականութեան եւ կը ջանայ զգոյշ շարժիլ, այդ ուղղութեամբ խանգարող կամ արգելք հանդիսացող ելոյթներուն տեղի չտալու համար:

Թուրքերը կը հաւատան, թէ Յունաստանի եւ արտասահմանի այլ երկիրներու մէջ տեղի ունեցող հակաթուրք ելոյթները լայն ծրագրի մը հիմամբ կ'իրագործուին, պարագայ մը որ խորապէս կը մտահոգէ Թուրք կառավարութիւնը:

×

Ապրիլ 19ին հելլէն օրաթերթերը անդրադարձած էին հելլէն կառավարութեան կողմէ Թուրք դեսպանին տրուած մերժողական պատասխանին մասին: «Ափոգեւմաթինի» թերթը իր Ա. էջին վրայ ութ սիւնակ վերնագրով, որուն լուրի ծաւալ տուած էր այս հարցին շեշտելով՝ «Մերժեցին թրքական բողոքագիրը ընդունիլ՝ Հայերու եւ Քիւրտերու ելոյթներուն համար »: Նոյն թերթի երկրորդ էջին վրայ, թերթի աշխատակից Նաս. Նիք, կը գրէ թէ՝ Հայ Դատի Յանձնախումբը եւ Քիւրտերը յայտնեցին թէ՝ « ուժական » կերպով պիտի հակազդեն Թուրքիոյ, էճէվիտի վերջին յայտարարութիւններէն յետոյ, թէ՝ խիստ միջոցառումներ ձեռք կ'առնուին Թուրքիոյ մէջ ապրող փոքրամասնութիւններու ինքնիշխանական շարժումները կասեցնելու համար: Երկու յանձնախումբերը առայժմ իրենց ծրագիրները կը համադրեն քաղաքական ճակատի վրայ:

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԻ աշխատանքի տօնին առթիւ, «Յառաջ», ինչպէս տեղական բոլոր օրաթերթերը, լոյս չի տեսներ: Մեր յաջորդ թիւը՝ Հինգշաբթի Մայիս 3:

ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

(Հ Ա Տ Ո Ւ Ա Ծ)

1963էն մինչեւ 1978, Հայաստան կատարած այցելութիւններուս ընթացքին, գրեթէ տասն անգամ գացած եմ Օշական եւ համբուրած շիրիմը Մեսրոպ Մաշտոցին...:

Առաջին անգամ, 1963 Դեկտեմբեր 16ի Երկուշաբթին, ընկերակցութեամբ Զապէլ Գուլանեանի աղջկան, Ռուզաննայի եւ առաջնորդութեամբ Մշեցի վարորդի մը, ինքնաշարժով ճամբայ ելանք Երեւանէն:

Կտրելով Հրազդանի կամուրջը, ուրկէ յաճախ յուսախաբ սիրահարներ, խոշտանգուած հարսներ եւ ձախողած ուսանողներ բարձունքէն կը նետուէին ձոր, անձնասպան ըլլալու...: Անցնելով Արագածի ստորոտէն եւ ծիծեռնակներու հայրենիք Աշտարակի մօտէն, ճամբուն վրայ հանդիպելով ոչխարներու հօտերու եւ հովիւներու, ձմերուկներով բեռնաւորուած էշերու կարաւաններու, երեկոյեան ժամը 4ն էր, երբ հասանք Օշական եւ մտանք աւանէն ներս: Վերջալոյսի արեւագակով օծուած էր գիւղը:

Ցածլիկ տուներու դռներուն առջեւ նստած էին ծերունիներ, որոնք իրենց կօշկոռ կապած մատներով, կը քաշէին գունաւոր համրիչները կամ կը թօթվէին ծխամորճները:

Աղբիւրին առջեւ կիներ դոյլերով եւ փոքրիկ սափորներով ջուր կը կրէին, բարակ առուներու եզրին, երախաներ անհոգ քարերուն հետ կը խաղային, իսկ պատերուն տակ նստած նիհար շուներ, անտարբեր, անցորդները կը դիտէին:

Յիշեցի թէ, քանի մը օր առաջ, Գառնիի հեթանոսական մեհեանի աւերակներուն մօտ տեսած էի, ընկոյզի ծառի մը կապուած, փոքրիկ իշուկ մը ու վազած կարօտով պլլուած էի անոր վզին եւ համբուրած հայրենի անասունի ճակատը:

Մեր կառքը արագ կտրեց գիւղը եւ կեցաւ հրապարակի մը վրայ: Սրտատրոփ վար ցատքեցի կառքէն: Մեր դէմը կանգնած էր համեստ մատուռ մը, որուն դուռը գոց էր: Մեր վարորդին առաջին գործը եղաւ երթալ կանչել գիւղին քահանան, որուն մօտ կը գտնուէին մատուռին բանալիները: Մինչ վարորդը կը մեկնէր, ես աչք մը նետեցի չորս կողմ: Հրապարակը արեւի մէջ կը լողար. ճիշդ դէմս կանգնած էր Արարատը...

Հայաստանի մէջ ոչ մէկ տեղ այդքան մօտէն տեսած էի սրբազան լեռը: Աջ կողմը կը գտնուէր մի յարկանի տարածուն շէնք մը, որուն դրան առջեւ, նստարանի մը վրայ նստած էին երեք չորս տարեց կիներ, որոնք սիրալիր, իրենց քով տեղ տուին մեզի: Ուրիշ երիտասարդ Հայուհիներ, կ'աւլէին շէնքին մուտքը եւ առջեւի ընդարձակ բակը: Կիներէն տեղեկացանք որ, այդ շէնքը Օշական գիւղի Մեսրոպեան դպրոցն էր: Այդ ժամուն դասաւանդութիւնները աւարտած եւ երախաները մեկնած էին իրենց տուները:

Քիչ վերջ եկաւ ինքնաշարժին վարորդը, որուն կ'ընկերանար 50ը անց, առոյգ, կրակոտ աչքերով, սեւ երկար մօրուքով քահանան, որ ձեռքը բռնած բանալիներու տրցակը, մօտեցաւ դրան: Ես համբուրեցի իր աջը եւ ըսի. «Ներողամիտ եղէք, Տէր Հայր, Ֆրանսայէն կուգամ, սակայն Տարօնցի եմ... Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդավայրէն եմ»:

— Բարի էք եկեր, հազար բարի, ըսաւ քահանան:

— Ես ալ կը կոչուիմ Տէր Ամատունի. իշխան Ամատունիի գերդաստանէն:

— Ի՞նչ կ'ըսէք, Տէր Հայր, իշխան Ամատունի՞:

— Այո, այդ իշխանական ցեղին կը պատկանիմ, գիտէք անշուշտ որ Ս. Մեսրոպի շիրիմը նախապէս հոս չէ եղեր, այլ աւելի բաւական հեռու վայր մը եւ գիտէք անշուշտ, որ յետագային, իշխան Ամատունին է մտածեր անոր մասունքները փոխադրել Օշական:

Ես, հետաքրքրուած հարցուցի.

— Ուրեմն այդ իշխանական ընտանիքը մինչեւ այսօր գոյութիւն ունի՞:

— Այո, Տիկին, իմ մեծ հօրեղբայրս, Ամատունի իշխան, սակէ յիսուն տարի առաջ վախճանած է Ֆրանսա եւ եթէ չեմ սխալիր, թաղուած է Փարիզ, Փէր Լաշէզի գերեզմանատունը: Ես այդ պահուն յիշեցի թէ իրապէս, Արշակ Զօպանեան խօսած էր մեզի իշխան Ամատունիի մասին եւ պատասխանեցի. «Այո, Տէր Հայր, կը յիշեմ որ այդ անունով ազնուական մը թաղուած է Փարիզ մէջ, բայց կը ցաւիմ որ ճշգրիտ տեղեկութիւններ չունիմ այդ մասին:

Վերջապէս Տէր Հայրը բացաւ մատուռին դուռը...

Սիրտս սկսաւ բաբախել: Մուտքը ողողուեցաւ արեւի ճառագայթներով: Սկսանք յառաջանալ սպիտակ, ընդարձակ մատուռին դասը: Մինչ քահանան կը հիւէր Ամատունի իշխաններուն եւ հայրենիքին, անոնց մատուցած ծառայութիւններուն, ես՝ անհամբեր կը սպասէի որ զիս առաջնորդէր սուրբին գերեզմանին: Անքա՛ն յուզուած էի, որ ժամանակ չունեցայ այդ օրը ուշադրութեամբ դիտելու խորանը: Միայն տեսայ ձախ կողմը, պատին կանգնած սուրբ նկարներ, Հայոց սրբազան գիրերը եւ պատին խոռոչին մէջ, խաչն ու աւետարանը:

— Խնդրեմ, Տէր Հայր, ըսի անհամբեր, զիս առաջնորդեցէք Սուրբին գերեզմանը:

— Անմիջապէս աղջիկս, ըսաւ քահանան:

Մինչ վարորդն ու Ռուզաննան դասին առջեւ կեցած, զրոյցի բռնուած էին, քահանան եւ ես սկսանք յառաջանալ դասին աջ կողմը եւ խորհրդաւոր փոքրիկ դռնէ մը ներս մտնելով, մութ եւ կլոր սանդուխներէն վար իջանք ու քարայրի նմանող գետնափոր խուցի մը մէջ կանգ առինք:

Աչքերս մթնած էին յուզումէս: Սակայն պլպլացող մոմերու լոյսին տակ, նշմարեցի սրբազան շիրիմը Մեսրոպ Մաշտոցին եւ նուիրական Ա. Բ. Գ.ը քանդակուած իր կուրծքին...: Խենթի մը նման ծունր եկայ յատակին եւ համբուրեցի շիրիմը Սուրբին: Սակայն, հոգիս պարպելու համար, խնդրեցի քահանային որ զիս ձգէ առանձին: Տէր Հայրը հասկցաւ եւ վեր բարձրացաւ:

Այնուհետեւ, գլուխս հանգչեցուցած պաղ շիրմաքարին, ինքզինքէս ելած եւ վերացած աղօթեցի, աղաչեցի ու լացի...

Անկարելի է նկարագրել հոգեկան այն ապրումները, զորս զգացի այդ պահուն: Մնած էի նոյն հողին վրայ, ուր ծնած էր մեծ Տարօնցին: Ինծի այնպէս կը թուէր որ սրբազան խուցին մութ անկիւններէն կը յառնէին մեր նախահայրերը եւ կը գնծային անոնց հոգիները... Այդ պահուն զգացի թէ, ի՜նչ խոր հաւատք, համբերելու եւ տոկալու ի՜նչ արտակարգ կարողութիւն կը ստանայի այդ շիրիմէն, որ մագնիսի պէս կը քաշէր մարմինս եւ հոգիս...: Չեմ գիտեր որքա՛ն ժամանակ անցած էր երբ լսեցի ձայնը Ռուզաննային, որ զիս կը կանչէր.

— Արմենուհի մօրաքոյր, վեր ելէք, ուշացել ենք. մթնում է արդէն:

Անձկութեամբ յիշեցի յանկարծ, որ յիսուն տարի առաջ մեր մեծ նահատակ Սիամանթօն, ծունկի եկած եւ համբուրած էր այս նուիրական շիրիմը: Չեմ գիտեր թէ այդ թուականին, մեծ բանաստեղծը գրա՞ծ էր արդեօք Օշական Սուրբին նուիրած իր հոյակապ քերթուածը. գիտեմ սակայն, որ տեղ մը կարդացած էի թէ՝ 1913ին, երբ Պոլսոյ մէջ կը մահանար Դաշնակցութեան մեծ առաքեալը՝ Սիմոն Զաւարեան, անոր դագաղին կ'ընկերանար Սիամանթօն՝ դէպի Հայաստան: Առիթէն օգտուելով, մեծ բանաստեղծը ուզած էր այցելել Օշական եւ համբուրել շիրիմը Մեսրոպ Մաշտոցին:

Իբրեւ առաջնորդ, իրեն կ'ընկերանար հայ պատանի մը: Երբ բանաստեղծը ծունկի եկած գերեզմանին առջեւ, ինքզինքէն ելած եւ ներշնչուած, կ'արտայայտէր իր պաշտամունքը եւ կ'աղօթէր Հանճարեղ Մեսրոպ Մաշտոցին, մօտիկ պատանին, որ սրբազան խուցին անկիւնը կեցած կը դիտէր, չի կրնար զսպել իր խնդուքը: Այդ պահուն, ընդվզած, Սիամանթօ ետին կը դառնայ եւ կ'ապտակէ պատանին...:

Լսուեցաւ կրկին Ռուզանային ձայնը.

— Արմենուհի մօրաքոյր, ուշ ենք մնացել:

Ծարահատ ոտքի ելայ եւ արագ ակնարկ մը նետեցի խուցին չորս անկիւնները: Աջ կողմը, պատին խոռոչին յատակը, հողին մէջ խրուած կը պլպլային մեղրամոմեր, ոմանք կանգուն, ոմանք հալած ու շաղաղուած հողին հետ, դալուկ փշրանքներ: Երկիւղածութեամբ հաւաքեցի բուռ մը հող եւ թաշկինակիս մէջ ծրարելով դրի ծոցս: Ակնարկ մը նետեցի ձախ կողմը: Անկիւնը, պատին տակ դրուած էր սեւ, մամռապատ հին տապանաքար մը: Գիտէի թէ երկու տարի առաջ խոալահայ բարերարներ նուիրած էին վարդապոյն, շքեղ նոր շիրմաքարը: Սակայն, ես կարօտով մօտեցայ եւ շօշափեցի հին ու պարզ տապանաքարը, որ դարերով ծածկած էր հողակոյտը Սուրբին եւ կը խօսէր իմ սրտին:

Ապա մտամոլոր, վեր բարձրացայ սանդուխներէն, հասնելով վերի սատիճանին, անդիմադրելի ուժ մը զիս ներքեւ քաշեց... Իջնելով սանդուխներէն, կրկին համբուրեցի շիրիմը Սուրբին եւ այսահարի նման վեր սլացայ ու գլուխս կախ, յանցաւորի նման, կեցայ խորանին առջեւ:

— Այս ի՜նչ խոր հաւատք, Տիկին, գոչեց Տէր Հայրը ժպտալով, զարմանալի չէ՛, դուք դուստրն էք եղել Գիլիգարին, որուն համար սրտառուչ տողեր նուիրած են Յովհաննէս Թումանեան եւ Վանանդեան:

Համբուրելով աջը, Օշականի արժանապատիւ քահանային, որ մեզ նուիրեց մեղրամոմեր, գրեթէ մութը կոխած էր երբ բաժնուեցանք սրբավայրէն եւ Օշական աւանէն:

Յետագայ այցելութիւններուս ընթացքին, Օշականի քահանային՝ արժանապատիւ Տէր Ամատունիի հետ, զարձած բարեկամներ, միասին ձէն ձէնի տուած, Տէր ողորմեա երգած ու հոգեհանգիստ կատարած ենք Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի շիրիմին եւ ոգեկոչած մեր հին ու նոր նահատակներու քաղցր հոգիները...:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

Ազգանուէր եւ Շատ Գովելի Ձեռնարկի մը Առթիւ

— o —

Կէս դարէն աւելի... Ֆրանսահայ գաղութին հարիւր հազարներով աճելէն ի վեր, բազմաթիւ անգամներ այս սիւնակներուն վրայ՝ ազգապահպանման վերաբերեալ սրտառուչ յօդուածներ կ'երեւան:

Այդ կը նշանակէ որ՝ նոր տեսակ անարիւն բնաջնջման մը ահաւոր վտանգին մէջն ենք:

Ստուգիւ դարերէ ի վեր, բայց յատկապէս 1894, 1909, 1915 տխրահռչակ թուականներուն ալիք ալիք, մին միւսին ետեւէն՝ եւ աւելի հրէշային ծրագիրներով, նոյն թշնամին ուզեց բնաջնջել մեզ:

Ջոհուեցան անհամար թանկագին կեանքեր: Հայու արիւնով ողողուեցան քաղաքներու, գիւղերու փողոցները...: Գետեր, ձորեր կարմիր ներկուեցան... եւ ամայի անապատներ՝ մեր հարազատներու անթիւ մարմիններով ծածկուեցան:

Սակայն թշնամիին ճիւաղային վայրագութիւնը չյաջողեցաւ ուզածին չափ բնաջնջել:

ԱՊՐԵՑԱ՛ՆՔ... եւ փրկեցինք եաթաղանէն՝ Հայու ոգին, գիրը, լեզուն...:

Վերապրող փշրանքներ՝ նետուած օտար հողամասերուն վրայ, նոր եւ առոյգ սերունդներ ծնանք, հազարապատկուեցանք, ծաղկեցանք ամէն տեղ Հայու Ոգիով:

Եաթաղանէն փրկածնիս, Հայութիւն, լեզու, դպրութիւն, մշակոյթ, այսօր արդեօք պահեցի՞նք անաղարտ... անմաչ...

Ցաւալիօրէն ժխտական է պատասխանը: Ժամանակը եւ աշխատանքը տուին բարեկեցութիւն, հանգստաւէտ կեանք: Բայց միաժամանակ սկսան պայքարիլ մեր ինքնութեան դէմ, եւ կը մաշեցնեն զայն, փոխանակ կարծրացնելու, բիւրեղացնելու: Նոր սերունդները Հայ լեզուին, հարուստ գրականութեան անհաղորդ են՝ օտարինով խմորուած ըլլալուն համար: Եթէ դեռ նահանջենք զմեզ բոլորովին պիտի այլակերպէ ժամանակը:

Ազգապահպանման մեր մեծագոյն պայքարը շահելու մի՛ակ պայմանն է՝ որ նոր սերունդները նախ մեր տոհմայինով կրթենք, հրահանգենք եւ տեղականն ալ անոր հիմերուն վրայ բարձրացնենք:

Այսօր, հայրենի երկրէն դուրս կ'ապրի մեր ժողովուրդին կէսէն աւելին. նա Հայ Սփիւռք կը կոչուի, այսինքն օտար մշակոյթներու եւ լեզուներու անդաստաններ՝ որոնց մէջ Հայ մնալը դիւցազնութեան պէս բան մըն է, եւ միայն կարելի է՝ կազմաւորուած հայ դպրոցներու խիտ ցանցով:

Այս ուղղութեամբ գրուած ամէն մէկ տող՝ ահազանգ է. պէտք է սթափինք, միանանք, կազմակերպուինք:

Ազգին միջնաբերդը՝ մեր մեծասքանչ լեզուն, եւ իր 36 ամրոցները՝ Ա. Բ. Գ. հազար վեց հարիւր տարիներէ ի վեր կանգուն՝ այսօր օտար ձայներով ամէն կողմէն կը հարուածուին:

Եաթաղանը մեզմէ միայն մարմինը առաւ: Հոգին՝ Հայութիւնը փրկեցինք արեան գինով: Այսօր սփիւռքի հանգստաւէտ կեանքը՝ այդ հոգին սկսած է մեզմէ կողոպտել:

Աւելի ծանր է վտանգը, որովհետեւ պայքարի հոգին կը նուազի. այդ ճամբով մեր ինքնութիւնը պիտի կորսուի:

Հայ դպրոցներ... կազմաւորուած, արդիական հայ ուսումնարաններ հարկաւոր են նահանջը զսպելու համար: Ազգային, գաղութային ուսումնասիրուած ծրագիր պէտք է ազգապահպանման ամենանուիրական գործին հաստատուն կառոյց եւ ուղղութիւն տալու համար:

Դառնալով Ֆրանսահայ մեր գաղութին՝ հոս անմիջական եւ դիւրութեամբ ըլլալիք գործը՝ նորոգել, արդիացնել, լեցնել եւ զօրացնելն է արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող կազմաւոր վարժարանները, յետոյ նորեր հիմնել:

Այդ ծրագիրը մասամբ իրագործելու համար՝ խումբ մը Մխիթարեան ազգանուէր նախկին սաներ, 1979 – 1980 ուսումնական տարեշրջանէն սկսեալ, խորհեցան հիմնել կէս կրթաթոշակ տրամադրելու հիմնադրամ. որով տնտեսապէս տկար Հայ ծնողքներ կարելիութիւնը պիտի ունենան իրենց զաւակները կիսաթոշակ արձանագրել Փարիզի Մխիթարեան վարժարան:

Որքա՛ն ուրախալի պիտի ըլլար՝ որ վերոյիշեալ ազգասէրներու խումբին միանային՝ բազմաթիւ բարեկեցիկ Հայեր, եւ այդ յոյժ գովելի ձեռնարկը ընդլայնէր, տարածուէր եւ հարիւրաւոր, հազարաւոր հայ մանչ, աղջիկ, նոր սերունդը փրկէին օտար դպրոցներու միջավայրէն եւ բերէին հայ դպրոցներու մաքուր եւ ընտանեկան յարկերուն տակ:

Պէտք ենք համոզուիլ որ՝ հայ դպրութիւնը եւ հնամեայ քաղաքակրթութիւնը այս մեր որդեգրած երկրորդ հայրենիքին որակաւոր մշակոյթին նոր հարստութիւն եւ փայլ կ'աւելցնէ: Հետեւաբար ստորակայութեան բարդոյթով պէտք չենք ապրիլ... Եւ նախ մենք մերինին եւ նախանձախնդիր պէ՛տք ենք ըլլալ, ֆրանսականն ալ իրենցմէ լաւ սորվիլ:

Ահա այն ատեն կը գնահատուինք եւ կը յարգուինք երկրին գիտակից շրջանակներէն:

Հ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱԳԸԼԵԱՆ

ԽՄԲ.— «Յառաջ»ի եւ իր յաւէտ ողբացեալ հիմնադրին տեւական մտահոգութիւնը եղած է՝ դպրոցը: Նախ՝ դպրոց, մի՛շտ դպրոց: Այդ իսկ պատճառով, խիստ գնահատելի կը գտնենք Մխիթարեան այս նախկին սաներու ձեռնարկը, վստահ որ վարակիչ օրինակ մը կը դառնայ եւ անմիջական արձագանգ կը գտնէ տունէ տուն, քաղաքէ քաղաք: Քիչ չեն այն բարեկեցիկ ընտանիքները, որոնք կրնան օգտուիլ այս պատեհութենէն, ունենալով այն անհուն գոհունակութիւնը, որ հայ տղայ մը աւելի հայ դպրոց կ'երթայ, շնորհիւ իրենց: Վստահ ենք, որ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսուչ – վարդապետին այս կոչը կը լսուի եւ այդ վստահութեամբ է, որ «Յառաջ» կը ձայնակցի իրեն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԷՆ ԼՈՒԻ Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ

— O —

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ). — Կիրակի, Ապրիլ 22:

Ժողովրդական խանդավառութեան մէջ ընթացան եւ յաջողութեամբ պսակուեցան Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ հիմնադրութեան յիսնամեակի հանդիսութիւնները որոնք վայելեցին Հարաւային Ֆրանսայի Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանի հովանաւորութիւնը եւ Տէր եւ Տիկին Մանուկ Ղազարեանի նախագահութիւնը:

Առաւօտեան եկեղեցին կանուխէն կը ճանչնար տօնական օրերու եռուզեռը եւ բազմութիւնը ժամէ ժամ աւելի կը խռնուէր եկեղեցւոյ յարկէն ներս եւ դուրս, բակին մէջ, հետեւելու համար հանդիսաւոր պատարագին: Պատարագը մատոյց հոգեւոր հովիւ՝ Շահան խաչակիր քհնյ. Տէոէեան երգեցողութեամբ տեղական դպրաց դասին որ կը ղեկավարէ ձեռնհասօրէն երգչին Եղիսաբէթ Տէոէեան: Տէր Հայրը իր ներշնչուած եւ կուռ քարոզին մէջ ընաբան առնելով «Թագաւոր երկնաւոր զեկեղեցի քո անշարժ պահեա» շարականը, ըրաւ պատմականը Հայաստանեայց Առաք. Եկեղեցւոյ Թադէոս եւ Բարթուղիմէոս առաքեալներէն Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ ապա այլ դարերը, ծանրանալով նաեւ եկեղեցւոյ ազգ. դերին շուրջ: Հաստատեց Ս. Էջմիածինը որպէս վէմը մեր բոլոր եկեղեցիներուն ուրկէ կը ճառագայթէ հաւատքը մեր ժողովուրդին հանդէպ իր կրօնքին եւ իր ազգին: Տէր Շահան վերջացնելով ըսաւ. «Ս. Գէորգ եկեղեցին որպէս մէկ պզտիկ պատկերը Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ, պիտի մնայ շէն եւ պայծառ շատ մը յիսնամեակներ, այնքան ատեն որ մեր ժողովուրդը մնայ եւ գիտակցի հաւատքով եւ գործով անոր դերին»:

Յաւարտ քարոզին տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան կարգ Թեմի շինարար առաջնորդ Գրիգորիս Եպսկ. Պալաքեանի, եկեղեցւոյ ծառայած բոլոր հոգեւոր հովիւներուն եւ դպիրներուն, բոլոր հիմնադիրներուն ի յիշատակ: Եկեղեցական արարողութիւնները վերջ գտան «Ուրախ լեր...» շարականով:

×

Հանդիսութեանց աշխարհական մասը տեղի ունեցաւ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան սրահներուն մէջ հացկերոյթով մը: Վասպուրական սրահը կը յորդէր բազմութեամբ: Այսօրուան եւ երէկուան Սէն Լուցիները մեծով եւ պզտիկով, եւ յաճախ հեռաւոր վայրերէն, փութացած էին վայելելու համար գեղեցիկ պահեր, վերանորոգելու համար երբեմնի յուշին յիշատակներ եւ վճռակամութեամբ լեցուելու համար դէպի ապագայ ծրագիրներն ու աշխատանքները:

Սեղանօրհնութիւնը կատարեց Նշան Քհնյ. Գույումճեան:

Կարօ Յովսէփեան, Թաղական Խորհուրդի անունով շնորհեց օրուան հանդիսութեան իմաստը վեր առնելով վաստակը բոլոր անոնց որոնք իրենց բազուկներով ու քրտինքով կառուցանեցին ու հաստատ պահեցին եկեղեցին որպէս մեր նախնեաց հաւատքի անխախտ վկայարանը եւ մեր ազգային գոյապայքարի կարեւոր ազդակը: Ապա թուեց, այս վերջին տարիներու մէջ, եկեղեցիէն ներս եւ դուրս եղած կարեւոր նորոգութիւններն ու բարեզարդման աշխատանքները, ընդգծելով հոգեւոր հովիւին նուիրումը եւ ժողովուրդին սրտաբուխ աջակցութիւնը: Կարօ Յովսէփեան յայտնեց որ Թաղականութեան անմիջական մտահոգութիւնն է սրահի մը կառոյցը որուն արդէն ծրագիրը պատրաստ է, եւ կոչ ըրաւ երիտասարդ սերունդին որ իրենց հայրերու հաւատքով, նուիրումով եւ վճռակամութեամբ վերցնեն շարունակութեան ջահը:

Կարապետ Ճանիկեան, յանուն Ազգ. Առաջնորդարանին, ողջունեց Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ յիսնամեակը, վերյիշումներ ընելով անցեալի օրերէն, պանծացնելով Սէն Լուն որպէս ազգային օրինակելի շրջան դեռ մօտաւոր անցեալի մը մէջ իր հայկական մանկապարտէզով եւ հայկական դպրոցով որ հաշուած է մինչեւ 250 աշակերտներ:

Գրագէտ Կարօ Փօլատեան յայտնեց իր ուրախութիւնն ու գոհունակութիւնը այս առիթով, ընդգծեց նման ձեռնարկներու օգտակարութիւնը Հայութիւնը ի մի համախմբելու տեսակէտէն, գնահատեց Սէն Լուի հայամփոփ շրջանէն ներս եղած աշխատանքները մեր Հայու ինքնութեան պահպանումին համար:

Շրջանի պատմութեան որպէս վկայ եւ դերակատար որ տարիներու անգնահատելի վաստակ ունեցած է իր դաստիարակչական եւ կուսակցական գործունէութեամբ, Գրիգոր Փիլիկեան յուզումով վերապծեց անցեալը, յիշեց անուններ, վերանորոգեց յիշատակներ բայց մանաւանդ խրախուսեց ներկայ երիտասարդութիւնը դէպի գործօն մասնակցութիւն, ազգային գիտակցութիւն: Սէն Լուի մէջ սերունդ մը կայ որ հայերէն լեզուի առաջին վանկերը եւ մեր հայդուկներու, ֆէտայիներու պատմութիւնները սորված է Գրիգոր Փիլիկեանէն, որուն ճառը մեծ տպաւորութիւն ձգեց բոլոր ներկաներուն վրայ: Սէն Լուն անկասկած երախտապարտ է իրեն:

Յաջորդական խօսքերէ եւ խանդավառ մթնոլորտէ տարուած եղան ինքնաբուխ նուէրներ, սրահի շինութեան ֆոնտին, եւ քանի մը կարճ վայրկեաններու մէջ գոյացաւ 26.400 Ֆրանք: Ապացոյց մը եւս որ ոգին կը մնայ, ինչ որ ամէնէն խրախուսականն է: Արդէն, Շահան խաչակիր Քհնյ. Տէոէեան եզրափակիչ խօսքերով յայտնեց իր ամբողջ վստահութիւնը շրջանի մը որ շատ անգամներ ցոյց տուած է իր ազգային արժանապատուութեան զգացումները եւ այսուհետեւ ալ պատրաստակամութիւն ցոյց կուտայ դէպի նորանոր յուսադրիչ հանգրուաններ:

Գեղարուեստական բաժինը ճոխ եւ այլազան էր: Երգ, արտասանութիւն, զուգերգ, պար մինչեւ իսկ փոքրիկ դաւեշտ մը միշտ բարձր պահեցին տրամադրութիւնները: Անկարելի է բոլորին անունները թուել, ամէնքն ալ իրենց շնորհներով մասնակցեցան օրուան ուրախութեան:

×

Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ հիմնադրութեան յիսնամեակի այս հանդիսութիւնները անկասկած տեղ պիտի գրաւեն Սէն Լուի ազգային կեանքի տարեգրութեանց մէջ:

Պէտք է գնահատել Թաղական Խորհուրդը անշուշտ, բայց պէտք է գնահատել նաեւ եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան տիկինները որոնք ոչ մէկ ջանք եւ զոհողութիւն խնայեցին ձեռնարկի յաջողութեան համար:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ Սրբոց Նահատակաց նախակրթարանի «Տիգրանեան» սրահին մէջ, Մարտ 30ին, տեղի ունեցած է ճաշպարահանդէս մը ի նպաստ վարժարանին: Բարի գալստեան խօսք արտասանած են Խնամակալութեան ներկայացուցիչ Շուշիկ Զաքմաքեան եւ Ծնողա–Ուսուցչական Մարմնի ատենապետ Լեւոն Արապեան: Խօսք առած են Խնամակալութեան ատենապետուհի Մաքօ Մկրտիչեան եւ վարժարանին նոր տնօրէնը Վարդգէս Ղազարեան, յայտնելով որ մանկապարտէզը այսուհետեւ կը կոչուի ՀՕՄ ի «Անահիտ» մասնաճիւղին անունով, ի գնահատութիւն անդամուհիներու ունեցած տարիներու ծառայութեանց՝ ի նպաստ վարժարանի բարգաւաճման: Ապա, հայկական նուագախումբի հնչեցուցած տոհմիկ նուագներով ստեղծուած է խանդավառ մթնոլորտ մը չորս հարիւր ներկաներու մէջ:

ԼՈՆՏՈՆԻ Հայ Երաժշտութեան Հիմնարկը, Ապրիլ մէկ թուակիր հաղորդագրութեամբ մը յայտարարած է թէ նիւթական դժուարութիւններու պատճառով ստիպուած է կրճատել իր գործունէութիւնը եւ այս ամառ տեղի ունենալիք «Միւզիք Արմենիա 79»էն ետք, Սեպտեմբեր մէկին Հիմնարկը փոխադրել Լոս Անճելըս:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԳԵՐԱԳԱՀՈՒԹԻՒՆ...

— O —

Զէրի ի Փօփուլիթ, Ալպանիոյ Աշխատանքի կուսակցութեան (համայնավար) պաշտօնաթերթը, անդրադառնալով վերջին շարժին, որ տեղի ունեցաւ Եուկոսլաւիա եւ Ալպանիա, հետեւեալ ձեւով կը մեկնաբանէ ալպանացի աշխատաւորին դիրքը, բաղդատմամբ դրամատիրական երկիրներու աշխատաւորներուն, բնութեան աղէտներուն ժամանակ.

— Ալպանացի աշխատաւորը, նոյնիսկ երբ բնութեան աղէտներէն հարուած կը ստանայ, ինքզինք մինակ կամ երեսի վրայ ձգուած չի զգար, այնպէս, ինչպէս դրամատիրութեան կամ վերաքննական աշխարհին աշխատաւորը: Ընդհակառակն, ճիշդ այդ պահերուն է, որ մեր աշխատաւորը կ'ըմբռնէ, թէ իր կողքին կը գտնուին իր կուսակցութիւնը, իր Պետութիւնը եւ իր ժողովուրդը, ամբողջութեամբ:

ՀՈՏԱՌՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՈՎ...

Պիզնէս իզ պիզնէս: Հետեւաբար ամէն միջոց ընդունելի կը դառնայ, եթէ առուծախին կը նպաստէ: Այս տպաւորութիւնը կ'ունենայ մարդ կարդալով Ուոլ Սթրիթ Ճըռնըլի հետեւեալ տողերը.

— Կ'անցնիք ձեր թաղին հացագործին խանութին առջեւէն. անդիմադրելի է հոտը, բուրմունքը փուռէն նոր ելած կարկանդակներուն եւ դեռ տաք – տաք տուրմին (չոքոլա): Բայց ուշադրութիւն, Հոտառութեան եւ Համտեսի ընկերութիւն մը յաջողած է արուեստական միջոցներով ստեղծել ոչ միայն բոյրը տուրմերուն, խնձորով կարկանդակներուն, փիձձային, այլեւ թրծուն խոզապուխտին (ժամպոն), տապկուած գետնախնձորին:

Այս «սփրէյները», այսինքն՝ շշիկները, տուփերու միջոցաւ, կամ՝ «պոմպեր», ինչպէս կ'ըսենք, կանոնաւոր ընդհատումներով եւ արձակումներով համապատասխան բոյրերը կը սփռեն, յաճախորդները որսալու համար»:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 – 1979

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

4.

Մօտաւոր բակէ մը ջութակ մը բարձրացաւ. հին, շատ հին մեղեդի մը բոլորին ծանօթ որ մինչեւ հոս կ'ելլէր անհաւասար ալիքներով, տատանելով, յամենալով յարկերուն մէջտեղ, մեղեդի մը որ կ'ուզէր աւելի երկրորդ յարկէնը յուզել քան չորրորդինը, որ ալ պարտասած երբեմն կը կառչէր ջուրի խողովակներուն, բայց որ կ'ելլէր, բայց որ կ'ելլէր մինչեւ հոս, այդ հին, շատ հին մեղեդին, բոլորին ծանօթ:

— Թիւ աէ, Փիէռօ, դուն այսպէս պիտի մնաս...

Եւ երբոր պատասխան չստացաւ, տարաւ իր ձեռքը ժաքէթին տակ, տղուն մերկ կուրծքին վրայ:

Փիէռ անմիջապէս անշարժացուց զայն իր դաստակէն ու այդպէս պահեց այնքան, որքան որ ուզեց: Յետոյ հարցուց իր կարգին. «Հապա դո՞ւն»:

Նէնէթ խուսափումի շարժում մը ըրաւ, բայց անշարժացուց տղուն ձեռքը իր դաստակէն եւ այդպէս պահեց զայն այնքան, որքան որ կրցաւ:

Մանեակին հատիկները սկսան դողալ երիտասարդին յուզուած մատներուն վրայ որոնք աջ կուրծքին սպիտակ մետաքսը կը ճմլէին: Միւս ձեռքովը գրկած՝ զայն իրեն քաշեց, սեղմուեցաւ, աւելի, շնչառութիւնը կարճցաւ ու շրթունքները դողացին: Նէնէթ քանի մը անգամ աջ ու ձախ դարձուց գլուխը՝ բերանը փախցնելու համար եւ յետոյ մէկէն յանձնուեցաւ այն անվերջանալի համբոյրին: Եւ երբոր զգաց թէ տղուն կուրծքն ի վեր հեւեկանքով մըն է որ տենչանքը կը բարձրանայ, աչքերը գոցեց ու ամբողջ ուժովը ծծեց զայն, քիչ մը լորձունք միասին:

5.

Փիէռ իր մխին վրայ զգաց կայտառումը ժպիտներու: Իրեն սեղմուող այդ փորին մէջ պզտիկ գնդակներու պէս, եռացող ջուրի մը խոշոր կայլակներուն նման խնդուքներ կը ցատկոտէին առանց դուրս ելլել ուզելու:

Աչքերը ժպիտով բացաւ: Կաս կարմիր էր եղեր Նէնէթ ու անոր ալ քունքերուն վրայ քրտինքի կաթիլներ կը փայլէին, չէր ուզեր աչքերը բանալ եւ միայն կը ժպտէր: «Ըսէ Նէնէթ, ինչո՞ւ, ինչո՞ւ...». Ան ուժով մը համբուրեց երիտասարդը առաջին հանդիպած տեղէն ու ըսաւ.

« Rrrigole Brrigadier, Rrrigole Brrigadier ! ».

Երբոր դադրեցան այդքան բարձրաձայն խնդալէ, երբոր խայտանքը մեղմացաւ, Նէնէթ աւելցուց աչքերը խոշոր խոշոր բացած, անօրինակելի շարաճճիութեամբ մը. «Եանկին վաա՛...»: Շատ իրաւացի էր, սաստիկ տաքցած էին:

Ծիծեր, երկու ծիծեր՝ ատրճանակներու պէս ուղին:

— Անշուշտ թէ դուն տակաւին պէպէ՛ ես... չէ՛, մի՛ ըներ Փիէռօ, ես շատ շուտ կը խտղտիմ, հաւաաա... հաաա... աա... Ուրախ եմ սակայն որ օրագրութիւնդ կարդացի. ան ալ իր դերը ունեցաւ: Լաւ է որ դուն ալ քիչ մը ապրեր ես: Ես ալ ապրած եմ: Բնաւ պիտի չուզէի մայրիկի մը քով մեծցած տղու մը հետ գործ ունենալ: Այսպէս աւելի դիւրութեամբ պիտի կարենանք իրար հասկնալ եւ ստեղծուած համակրութիւնը այլապէս արժէքաւոր պիտի ըլլայ:

— Այդքան ախորժեցա՞ր. այն ատեն կեցիր որ քու վրադ ալ գրեմ նոյն այն լակոնական, այն շնական ոճով, ըսեմ օրինակի համար թէ ինչպէս...

— Ի՞նչ, ի՞նչ, եթէ համարձակիս, եթէ համարձակիս, Փիէռ, կ'երդնում որ...

— Ի՞նչ կ'ընես որ եթէ համարձակիմ:

(22 – Տար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Խընամակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մայիս 6, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ վարժարանին հանգուցեալ հիմնադիրներուն, բարերարներուն, խնամակալներուն, տնօրէններուն, ուսուցիչներուն եւ սանուհիներուն, նաեւ նուիրատու ԳԱԲՐԻԷԼ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Ալֆորվիլէն ընկ. Աստուր 200 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի բարգաւաճման՝ իրեն ազգական՝ Յակոբ Գույումճեանի կսկծալի մահուան առիթով:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Կիւլեան 40 ֆր. կը նուիրէ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին (տանալ «Յառաջ»էնԱ եւ 10՝ «Յառաջ»ին, Տիկ. Էլմաս Գոյունճեանի յիշատակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն Մօրիսի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Շ. Սինանեանէ (Սէն Մօրիս) 100 ֆր. ի նպաստ դպրոցին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

կը նուիրեն

ԺԱՆԹԻՅԻ.— Շ. Հազարապետեան 100 ֆրանք:

ՎԱԼԱՆՍ.— Պ. Յարութիւն Մաղաքեան 40 ֆր.:

ԼԱ ԿԱՌԷՆ.— Տիկին Էգիքեան 40 ֆր.:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՑՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, Մայիս 6, ժամը 9·30ին Ա. կայանէն՝ Գրիգոր Նարեկացի:

Կը մասնակցին.— Փիէր Էմմանուէլ, Մէթր Էմիլ Ասլանեան, Կրեկուար Ասլան, Հ. Իռենէ Տալմէ, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի աշակերտներ:

Ապրիլեան Ոգեկոչումը

ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Մայիս 5, ժամը 14·30ին, հոգեհանգստեան պատարագ, Սէն Մարթէն եկեղեցւոյ մէջ՝

Place Gaston-Buissière
(derrière le dispensaire)

16ին ծաղկեփունջի զետեղում, Մեռեալներու Յուշարձանին, կազմակերպուած՝ Սեւրանի քաղաքապետարանին կողմէ:

Le YAN'S JEUNES et l'UGAB JEUNES

ORGANISENT
LE DIMANCHE 20 MAI

grand rallye touristique

avec de très nombreux lots dont un prix exceptionnel :
UN VOYAGE EN ARMENIE
Date limite d'inscription : 14 MAI
Participation (repas du soir compris) : 80 F.
Prévoir le repas du midi

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :
YAN'S CLUB, 5 Av. Reille, 75014 Paris — Tél. 589.20.48
de 11 h. à 15 h. sauf Dimanche
UGAB, 118, Rue de Courcelles, 75017 Paris, Tél. 227.12.26 et 924.86.71
tous les jours.

Les Amis de la Fondation
MARIE NUBAR
et la Délégation Permanente de la République Argentine auprès de l'Unesco
vous prient de leur faire l'honneur d'assister à la Conférence sur
« LA MUSIQUE
ET L'ARCHITECTURE
RELIGIEUSES ARMENIENNES »
que donnera la prestigieuese
Musicologue argentine
ALICIA TERZIAN
le Jeudi 3 Mai à 21 heures, Maison de l'Unesco, Salle 11 125 Avenue de Suffren — 75007 Paris

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի
Կիրակի, Մայիս 6, ժամը 13ին
HOTEL SOFITEL
Rue Louis-Armand
Métro Balard ou Porte de Versailles
Գեղարուեստական բաժին
ՆՈՐԱՅՐ եւ ՍՈՒՐԷՆ
պարանցիկ խանդավառ մթնոլորտ
Մուտք 100 ֆր.
տոմսերու համար դիմել
Գրատուն Բալուեան եւ Մշակոյթի Տունը 17 Ռիւ Պլէօ
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
ընկ. Գաբոյեան՝ 533·06·31
ընկ. Պահարեան՝ 734·70·19
ընկ. Վարդանեան՝ 209·42·50

La SEMAINE Du YAN'S CLUB 1979

VENDREDI 4 MAI

EXPOSITION - RENCONTRE

« Famille, rythmes et variations »
Cocktail à partir de 19 h. 30
ADJAR, ANTO, ARCHAK, ASSIAN, BARSOUMIAN, MOMJIAN, NADJARIAN, PAPAZ, PAPAZIAN, RAFFI
l'exposition se poursuivra les 5, 6, 7, 8, 9 et 11 Mai de 19 h. à 22 h.

JEUDI 10 MAI

SOIREE POETIQUE

à 20 h. 30 précises montage audio-visuel de poèmes de K. Belédian

LUNDI 21 MAI

CONCERT

à 20 h. 30 précises
au programme : MESSOUMENTZ, TELEMANN, DIA SUCCARI
Geneviève BONNETON : piano
Thomas PREVOST : flûte
Jacques VANDEVILLE : hautbois

Ces soirées auront lieu dans les locaux du Yan's Club, 5 Avenue Reille 75014 PARIS. Le nombre de places étant limité, il est vivement recommandé de réserver par téléphone au 589.20.48

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

GRANDE SOIRÉE DANSANTE organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 6 ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Salle des Fêtes de Sevran
ORCHESTRE DEDEDJIAN
DUO HARTAR (Harout et Vicken)
de FIP et FANCE - INTER
BUFFET ORIENTAL — AMBIANCE ARMÉNIENNE

ՀՐԱՒԷՐ ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԸՆԴ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի եւ շրջակայից Հայաստանեայց Առաք. Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան ներկայացուցչական ժողովը անդամական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրօն. Ընկերակցութեան բոլոր անդամները, Երկուշաբթի, Մայիս 21, 1979, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8·30ին, Միւզէ Կիմէի սրահը, 6 Փլաս տ'Իէնա, Փարիզ 16րդ, ուր վարչութիւնը պիտի կատարէ 1978 տարւոյ իր վարչական եւ հաշուական տեղեկատուութիւնը:

ԴԻՒԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ
Կնիք)

ՃԱՇ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, ի նպաստ իր բարենպատակ ձեռնարկներուն: Կիրակի, Մայիս 6, ժամը 13ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ:

Գեղարուեստական բաժին.— երգ՝ Տիկին Ալիս Գալուստեան - Ալթունեան, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն, եւայլն:

Կը խնդրուի նախապէս արձանագրուիլ խաչուհիներուն մօտ, մինչեւ Մայիս 2:

Մեծերու մասնակցութիւն 70 ֆր.:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Տեսչութիւնը ուրախութեամբ կը ծանուցանէ՝ որ շնորհիւ խումբ մը ազգանուէր նախկին աշակերտներու գոհողութեան, վարժարանի մէջ 40 կիսաբոշակ աշակերտի տեղ կը տրամադրուի (գիշերօթիկ կամ ցերեկօթիկ), 1979 - 1980 ուսումնական տարիէն սկսեալ:

Ֆրանսահայ գաղութի տնտեսապէս չափաւոր ծնողքներ, որոնք կ'ուզեն օգտուիլ այս նպաստէն, եւ կիսաթոշակ արձանագրել դպրոց իրենց զաւակները, փութով դիմեն Տեսչութեան:

ՄԻԱԿ ՊԱՅՄԱՆ.— Ներկայացող թեկնածուները պէտք է ըլլան բարեբեկիրթ, ազգասէր, աշխատասէր:

Collège Arménien Samuel-Moorat
26, Rue Troyon — 92310 Sèvres
Tél. : 534-68-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի պաշտահանդէսը Յունիս 17ին:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

«Une Journée à la Campagne»

Le Dimanche 20 Mai à l'auberge de « L'ANGELUS » à BARBIZON 77630

Հայկական հարազատ մթնոլորտ կանանչազարդ պարտէզներու մէջ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇ ժամը 13ին (շամփուրով խորոված, լաւաշ),
Հայ նուագախումբ, երգ, պար, խաղեր եւ նարտի մրցում
Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ, երգիչ՝ ՍՈՒՐԷՆ
Եկէ՛ք խմբովին, ընտանեօք եւ ձեր բարեկամներուն հետ:
Մեծերու մասնակցութիւն 200 ֆր. մինչեւ 15 տարեկան տղոց՝ 100 ֆ.
Տեղերը ապահովելու համար դիմել
Տիկ. Ս. Աղամեանի՝ 378·15·65
Տիկ. Տ. Մավեանի՝ 574·34·78
Տիկ. Լ. Ջրբաշեանի՝ 033·91·35

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
Մոնմորանսիի Հանգստեան Տունը
ԻՐ 25ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ
ՅՈՒԼԻՍ 1ԻՆ

L'UGAB JEUNES

Présente :
le Samedi 5 Mai à 20 h. 30 *précises*
(en raison de la longueur du film)
au Centre Culturel Alex Mannogian
118, Rue de Courcelles, 75017 Paris
Tél. : 227-12-26 et 924-86-71

"America, America,,

d'ELIA KAZAN (E. U. - 1963)
l'Empire de Byzance. En 1381, ce
« Jadis, l'Anatolie faisait partie de pays fut conquis par les Turcs. Dès lors, Grecs et Arméniens vécurent en minorités, soumises à leurs conquêratns mahométants. Ainsi en est-il en 1896 lorsque se produisent les massacres des Arméniens. STAVROS et HOVANNES décident de partir en Amérique, mais y parviendront-ils ? »

SALLE DEBUSSY-PLEYEL
252, rue du Fbg. St-Honoré, Paris

Շաբաթ, Մայիս 12, ժամը 20·30ին
Հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթ. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց
Պատւոյ նախագահութեամբ
Յովհ. Շիրազի, Յիցիլիա Բրուտեանի, Ռուբէն Զարեանի (Երեւան)

ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՐՕՆԻ ԺՈՂ. ԵՐԳԵՐՈՒ
հաւաքուած եւ մշակուած՝
ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ կողմէ
Հովանաւորող մարմին.— ՓՐՈՖ. ՖԷՅՏԻ, ԳԱՌԶՈՒ, ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ, ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ, ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ, ՏԱՐՕՆ - ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութիւն:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
3
JEUDI
3 MAI
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	Հատը	1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54րդ ՏԱՐԻ Թիւ 14·372 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 54e ANNÉE No 14.372

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ՝ ԵՐԿՐԷ ԵՐԿԻՐ

ՓԱՐԻԶ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՏՈՂԱՆՑՔ
ԲԱՅՑ ՆԱԵՒ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ
ԵՒ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԵՐ

Արեւը կը բացակայէր եւ Փարիզի մըռայլ երկինքը աւելի կը համապատասխանէր նոյեմբերեան մթնոլորտի մը քան գարնանային գեղեցկագոյն ամսին՝ Մայիսի։

Փարիզի աւանդութեան դարձած տողանցքն իսկ չէր ինչ որ էր անցեալին։ Ժորժ Սեկի եւ Էտմոն Մէր, գոնէ քանի մը ժամուան համար, կողք կողքի էին բայց հոս ալ բան մը կը պակսէր, որ գուցէ ուրիշ բան չէր քան հին օրերու ոգեւորութիւնն ու հաւատքը։ Ինչպէս միշտ մասնակցողներու թիւը կը տարբերի ըստ աղբիւրներուն՝ 20 հազար է ոստիկանութեան տուած թիւը մինչ սենդիկաները քանի մը տասնեակ հազարի մասին կը խօսին բայց եւ այնպէս այլեւս չկար զանգուածային այն տպաւորիչ տողանցքը, որ խորհրդանիշն իսկ էր Փարիզի Մայիս մէկին։ Ընդհանուր ձեւով խաղաղ անցած է ցոյցը բացի կարգ մը միջադէպերէ, ժամը 18·30ի ատենները Թեփիւպլիքի հրապարակը, ապահովութեան ուժերու եւ այսպէս կոչուած « հակակշռէ դուրս տարրերու » միջեւ։ Արտասուաբեր ձեռնառումբեր վերջ տուած են բախումներուն։

Շատ աւելի ուշ է եւ մանաւանդ Երեքշաբթիէն Չորեքշաբթի լուսնալիք գիշերը, որ աւելի քան տասնեակ մը եղեռնափորձեր կատարուած են հոս ու հոն։ Առաջինը, դեռ գիշեր չեղած, իբրեւ թիրախ կ'ունենար Ֆրանսական գործատիրութեան Ազգ. Խորհուրդի կեդրոնատեղին՝ Ավընիւ Փիէռ Ա. տը Սերպի։ Իսկ գիշերը մինչեւ լոյս իրարու կը յաջորդէին ուրիշներ՝ 15րդ Թաղամասը Իւ. Տէ. Էֆ.ի կեդրոնի մը դէմ, 11րդ Թաղամասը ելեկտրականութեան գրասենեակի մը եւ երկու ոստիկանատան, Պուլոնեյի մէջ գործակալութեան մը, 15րդ Թաղամասը նաեւ Ռոչիլտ դրամատան մը, 18րդ Թաղամասը՝ կառատան մը։ Ասոնց տէր եղած է « Յեղափոխական գործունէութեան » մարմին մը։ Միայն նիւթական վնասներ կան։

Տողանցքներ եղած են նաեւ Ֆրանսայի բոլոր քաղաքները, յաճախ անձրեւի տակ, բայց ամէն կողմ « բան մը » պակսած է։ Լոնկվի, տարբեր էր կացութիւնը եւ հարիւրաւոր երկաթագործներ պաշարած էին ոստիկանատունը, որու վրայ նոյնիսկ կրակ կը բանային։ Ամբողջ օրը կառքի անիւներ կրակի կը տրուէին եւ ցուցարարներ ոստիկանատան վրայ կը նետէին ինչ որ ձեռք կ'անցընէին։

ՊՈԼԻՍ

1700 ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

29 ժամուան լուսարգելը զոր կառավարութիւնը հռչակած էր Պոլիս, առաջքն առնելու համար ծանր միջադէպերու (արգիլեալ եղած էր 1977ի Մայիս մէկը) արգելք չեղաւ, որ ցուցարարներ փորձեն փողոց իջնել։ Իշխանութիւնները որ արդէն կարգ մը պարագլուխներ ձերբակալած էին ինչպէս նաեւ « կասկածելի » նկատուած երիտասարդներ, 1700 հոգի եւս ձերբակալած են Երեքշաբթի, Պոլիս։ Իզմիրի մէջ տողանցքներ տեղի ունեցած են առանց միջադէպի։ Մինչ Թուրքիոյ մէջ կը շարունակուին խռովութիւններն ու խառնակ վիճակը, Ուաշինկթընի մէջ, Արտաքին Նախարարին կցորդը՝ Քրիսթոֆըր յայտարարած է Ծերակոյտի Յանձնախումբին առջեւ՝ «Կը խորհիմ որ Թուրքիա հիւանդ մըն է, որ արժանի է մեր ուշադրութեան»։

ՄՈՍԿՈՒԱ

ՏՈՂԱՆՑՔ՝ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Տողանցքը տեւած է աւելի քան երկուքուկէս ժամ, անձրեւի տակ եւ Բրեժնեւ ծայրէ ծայր հետեւած է՝ ոտքի։ Այս կէտը ուշադրութեանը արժանացած է բոլոր անոնց, որոնք որոշ շրջանէ մը ի վեր գուշակութիւններ կ'ընէին խորհրդային թիւ 1ի առողջական վիճակին մասին։

Այս տողանցքին նորութիւնն եղած է սակայն բանակին լայն մասնակցութիւնը։ Դիտերու համաձայն, ազդարարութիւն մը՝ Չինաստանի բայց նաեւ անկասկած՝ բոլորին։ Նկատի կ'առնուի նաեւ թէ Բրեժնեւի կողքին եղած է այս անգամ Պաշտպանութեան Նախարարը՝ մարեշալ Ուստինով։ Ուշադրութիւն գրաւած է նաեւ Դեկտեմբերին Պոլիտպիւրոյի անդամ ընտրուած Չերնենկօ, որ Բրեժնեւի յաջորդը կը նկատուի։

ԹԵՀՐԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՏՈՂԱՆՑՔ ԵՒ ԱՅԱԹՈԼԱՅԻ ՄԸ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Թեհրանի մէջ տեղի ունեցած են երկու զատ տողանցքներ։ Մէկը՝ կրօնական, ուր մասնակցած են լաչակով կիներ, միւսը, թիւով նուազ պատկառելի, հակակրօնական, ուր համախմբուած էին բանուորական սենտիքաներ եւ գործազուրկներու մարմիններ։ Հակառակ իսլամական քանի մը գրգռութեանց, բախում չէ եղած։ Խոմէյնի հրահանգած էր « հետեւիլ Աստուծոյ օրինակին որ աշխարհը ստեղծեց իր աշխատանքով »։

Ինչ որ սակայն մտահոգիչ էր Իրանի նոր վարչակարգին այս առաջին Մայիս մէկին համար, այն էր որ նոյն օրը երեք գնդակահարում եւս կը կատարուէին մինչ ատրճանակի քանի մը հարուածով կը սպաննուէր այաթոլա Մորթէզա Մոթահերի, երբ բարեկամի մը տունէն դուրս կ'ելլէր։ Մոթահերի մտերիմն էր Խոմէյնիի եւ մաս կը կազմէր «Յեղափոխութեան Խորհուրդ»ին ու կը նախագահէր ժողովրդական դատարաններուն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄՏԱՀՈԳԻՉ ԼՈՒՐ ՄԸ՝

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՍԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄԻԱՅՆ ՌՈՒՍԵՐԷ՞Ն

ՆՈՐ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐԸ, ԵԹԷ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԲՆՈՅԹ ԱՌՆԷ, ԿԸ ՆՈՒԻՐԱԳՈՐԾԷ ՌՈՒՍԱՑՄԱՆ ԾԱՆՕԹ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանէն նոր վերադարձած իրազեկ անձ մը մեզի հաղորդեց խիստ մտահոգիչ լուր մը, որ հաստատուելու պարագային, ուրիշ բան չէ եթէ ոչ նուիրագործումը ռուսացման քաղաքականութեան։ Արդարեւ, դեռ մամուլի մէջ չհրապարակուած եւ Կոսիգինի ստորագրութիւնը կրող նոր հրամանագիր մը, ռուսերէնը պարտադիր կը դարձնէ բոլոր համալսարաններու դասաւանդութեանց համար։ Այս կարգադրութիւնը սկզբունքով եղած է համխոլամականութիւնը նկատի առնելով, բայց կը վերաբերի բոլոր Հանրապետութեանց բացի՝ Ուկրանիայէն։

Պարզ է, որ նման ծանրակշիռ լուր մը, որքան ալ տրամաբանական արդիւնքն ըլլայ ռուսացման հետեւողական քաղաքականութեան մը, կուտանք որոշ վերապահութեամբ, վասնզի դեռ չենք ուզեր հաւատալ անոր, այլապէս այժմէն կարելի է երեւակայել անոր աղէտալի հետեւանքները։ Երբ բոլոր համալսարաններու դասաւանդութիւնները ըլլան միայն ռուսերէն, կողքին հազիւ թոյլատրելով տեղական լեզուով դասաւանդել՝ խնդրոյ առարկայ Հանրապետութեան լեզուն, պատմութիւնն ու գրականութիւնը, ծնողքը, պարզ է, սկիզբէն իսկ պիտի ստիպուի նախընտրել իր զաւակը ղրկել ռուսական դպրոց։ Մեր պարագային, ծանօթ է արդէն, որ վերջին տարիներուն, բազմացած են ռուսական դպրոցները ի վնաս հայկ. դպրոցներուն։ Այս ձեւով բնականօրէն աւելի մեծ համեմատութիւններ պիտի առնէ անոնց աճը։

Կը սիրենք յուսալ, որ այս նոր հրամանագրին ցարդ չհրապարակուիլը, կը նշանակէ թէ վերջնական բնոյթ չունի եւ սահմանուած է գուցէ « մաքերը շօշափելու » նախքան պարտադիր դառնալը։ Ամէն պարագայի մէջ, որքա՜ն մտահոգ են, այս առթիւ, Հայաստանի մտաւորական շրջանակները, նոյնքան եթէ ոչ աւելի, պիտի մտահոգուի Սփիւռքը, եթէ այս կարգադրութիւնը գործադրուի, քանի որ պիտի նշանակէ թէ հայրենիքի մէջ լուրջ վտանգ կը սպառնայ մեր լեզուին պահպանման։

Առ այժմ, կը նախընտրենք խուսափիլ դառն խորհրդածութիւններէ, այն ակնկալութեամբ թէ նման որոշում մը, որ անընդունելի է ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ բոլոր Հանրապետութեանց համար, կը մնայ դարակներուն մէջ։

ԳԱՀԻՐԷ

ԱՅՍՐՅՈՐԴԱՆԱՆ ԵՒ ԿԱԶԱՌԶ ՈՔԻ ԿԸ ՊԱՏԿԱՆԻՆ, Կ'ԸՍԷ ՍԱՏԱԹ

Սատաթի ճառը շատ խիստ ամբաստանագիր մըն էր թէ արաբական երկիրներու եւ թէ ՊԱԿի դէմ։ Եգիպտոսի նախագահը չեշտեց թէ « արաբական երկիրներու դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումը Եգիպտոսի հետ, արգելք պիտի չըլլայ խաղաղութեան յառաջացման։ Եգիպտոս ետ չի դար »։ Գալով Պաղեստինցիներուն, Սատաթ չընդունիր որ « ՊԱԿը բաղկացած կազմակերպութիւններէ, որոնք մէկը միւսը կ'ամբաստանեն իբրեւ դաւաճան, իրաւունք ունենայ որոշում տալու յանուն Կազայի կամ Այսրյորդանանի։ Իրաւունք չունիմ խօսելու Կոլանի մասին, որ Սուրիոյ կը պատկանի բայց Այսրյորդանանի եւ Կազայի մասին, որոնք ոչ ոքի կը պատկանին, ինծի կ'իյնայ խօսելու իրաւունքը »։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԸ Գերպ. Ակոսթինօ Քազարոլին նշանակեց իբրեւ յաջորդ կարդինալ Վիյոյի։ Այլ խօսքով Գերպ. Քազարոլի նոր « Արտաքին Նախարարն » է Վատիկանի։ Մասնագէտ է Օսթփոլիթիքի եւ այս նշանակումը գոհացում տայ, հաւանաբար, Լեհաստանի, ուր Յովհ. — Պօղոս Բ. պիտի երթայ գալ ամիս բայց մտահոգէ անոնք, որոնք արդէն շատ համաձայն չէին Պօղոս Զ.ի քաղաքականութեան արեւելեան Եւրոպայի նկատմամբ։

ՄԻԿՔԷՆ, աւանդական « բախտ բերող » ծաղիկը շատ սղած էր այս տարի քանի եղանակը նպաստաւոր չէր եղած։

'Prière aux Arméniens,...

Վերոյիշեալ պաղատա՛գին խորագրին տակ, Ժանն Լառոշ, որ « բախտն » ունեցեր է 11 տարի Պոլիս ապրելու, կը խնդրէ՛, կը պաղատի՛ Հայերէն եւ մանաւանդ նոր սերունդէն, որ անցեալը մոռնան եւ խորհին Պոլսոյ իրենց եղբայրներուն, եկեղեցիներուն, դպրոցներուն, հիւանդանոցներուն, հանգստեան տուներուն, Թուրքիոյ « բարիքները վայելող իրենց հայրենակիցներուն մասին։ Տիկինը, անցեալին, « գրականութեան փրոֆեսէօր » է եղեր, բայց ելած ու պատմութեան դաս կուտայ։ Ամենա՛յն լրջութեամբ եւ սրտառո՛ւչ տողերով, բաւական « նորութիւններ » ալ կը պատմէ։ Օրինակ՝ ծանօթ է եղեր, որ Թուրքերը տիրապետող ժողովուրդի գրեթէ միակ օրինակն է, որ «ամբողջական հանդուրժողութիւն կը գործադրէ պարտութեան մատնած իր ժողովուրդներուն նկատմամբ »։ Յետոյ, ի՞նչպէս նկատի չառնել որ « քանի՛, քանի Թուրքեր ամուսնացած են իրենց հայ դրացնուհիներուն հետ, որպէսզի անոնց չդպչին... »։ Տեղ մըն ալ կ'ըսէ « փաստաթուղթերը ձեռքին » թէ ռուս սպայակոյտը եւ ֆրանսացի սպաներ անկարող եղեր են զսպելու Հայերու վրէժը...։

×

Այս յօդուածին առթիւ, Մոնտի խմբագրութեան անմիջապէս պատասխան մը ղրկեց Տոքթ. Իվ Թերնոն։ Հաւանաբար պատասխանեն նաեւ Պ. Անտրէ Մաթոսեան եւ Կապրիէլ Մացնէֆ, որոնց, Փետրուարին նոյն թերթին մէջ լոյս տեսած յօդուածներուն, կ'ակնարկէ Ժանն Լառոշ։

"Il s'agit là d'un des plus grands crimes de l'Histoire, Crime Politique, Crime Raciste"

N. D. L. R. — Nous publions ci-dessous pour en assurer une plus large diffusion, l'émouvement sermon, que Mgr. Ménager, archevêque de Reims, a prononcé le 22 Avril, 1979, en l'église Notre-Dame de Paris, où était célébrée une messe en rite arménien, à la mémoire des un million et demi d'Arméniens, massacrés par les Turcs. Le titre est de la rédaction.

Frères,

Christ est ressuscité ! alleluia !

C'est le salut fraternel et joyeux que je veux vous adresser en célèbrant avec vous la victoire de Pâques.

La patience et la fidélité invincibles de votre peuple manifestent aux yeux de tous que le Christ habite en vous et vous fait partager sa victoire.

Je remercie Mgr. Ghabroyan, votre Exarque apostolique, de m'avoir invité si fraternellement et de m'associer ce soir à votre sainte liturgie.

Nous venons de passer un hiver très rude. Il semblait que la gelée avait détruit toute vie dans les jardins et à la campagne. Et voici que nous avons vu les fleurs sortir de terre. Les arbres euxmêmes reverdissent — De vieux troncs centenaires se montrent pleins de jeunesse et de sève ! La lumière du soleil a fait surgir la vie.

C'est ce qu'annonçait à sa manière le prophète Isaïe (43, 19) en parlant de l'action de Dieu dans le monde « Voici que moi, je vais faire du neuf qui déjà bourgeonne : ne l'apercevez-vous ? »

I) En évoquant cette dureté de l'hiver, je pensais au drame vécu par votre peuple tout entier dans les années terribles. Je ne puis en quelques mots en décrire toutes les péripéties et les horreurs. Mais je dois rappeler le souvenir tragique de vos évêques massacrés en 1915, de plus de cent prêtres martyrisés, d'hommes, de femmes et d'enfants systématiquement déportés, torturés et tués. Un million et demi de morts sur un peuple de deux millions de personnes.

Il s'agit là d'un des plus grands crimes de l'Histoire, d'un vrai génocide, voulu, organisé et perpétré délibérément. On voulait exterminer tous les Arméniens, et avec eux détruire la religion chrétienne dans le pays. Crime politique, crime raciste, et en même temps guerre sainte. On proposait à vos martyrs d'apostasier et de renoncer à leur foi chrétienne pour avoir la vie sauve, et tous—tels les Machabées — répondaient avec Mgr. Maloyan, l'évêque intrépide : « Nous mourrons, mais nous mourrons pour Jésus Christ ».

Vous êtes, vous les rares rescapés et leurs enfants et petits enfants, les fils des martyrs. Soyez en fiers ! Soyez en dignes : Honneur oblige !

L'horreur de ces événements n'a pas empêché, hélas, que des crimes semblables soient commis à nouveau, ici ou là, de par le monde, à l'égard d'autres peuples, d'autres races, en d'autres contextes. Ces holocaustes insensés et insoutenables crient vers le ciel, et notre conscience d'hommes et de chrétiens se trouve violemment interrogée et prise à parti. «Qu'as--tu fait de ton frère ? Qu'as tu fait de tes semblables ? »

Il faut assurément entendre la voix ferme et solenelle de notre Pape Jean Paul II proclamant les Droits de l'homme et les droits des peuples dans ses discours du Mexique et sa récente Encyclique.

Il faut travailler avec courage, intrépidité et patience avec tous les hommes de bonne volonté pour exiger la reconnaissance effective de ces droits en tous les pays et à l'égard de tous. Ainsi s'établira dans le monde le règne de la Justice et de la Paix. Ce sera la victoire du Christ ressuscité et de son Esprit.

« Voici que moi, je vais faire du neuf qui déjà bourgeonne : ne l'apercevez-vous pas ? »

II) Au cœur de ce drame, je vois en effet se profiler la *victoire de Pâques.* C'est ainsi que la foi découvre le Mystère Pascal qui se poursuit en quelque sorte dans le monde.

Il n'y a pas de Pâques sans Vendredi-Saint — mais il n'y a pas de Vendredi-Saint sans la victoire de Pâques.

(1) Regarder vos *illustres martyrs.* On a enquêté longuement sur leurs souffrances et leur acte de foi. On a révélé à nos yeux des trésors de fidélité et d'amour, dignes des premiers chrétiens et des Saints Apôtres. Et cependant, les sentiments intérieurs de cette foule immense restent le secret de Dieu.

Un jour, à la Résurrection finale, tous se relèveront dans la gloire : quel spectacle et quelle action de grâce devant cette victoire de Pâques.

(2) D'autre part, *le sang des martyrs est une semence de chrétiens.*

« Si le blé tombe en terre et y meurt, dit Jésus dans l'Evangile, il porte beaucoup de fruits » — Ces fruits, vous les voyez parmi vous. C'est comme un printemps pour l'Eglise Arménienne.

Au cœur de ces épreuves qui n'ont pas toutes cessé, ne voyez-vous pas la foi vivante, la fidélité à Jésus Christ et à son Eglise qui grandissent dans vos cœurs et dans celui de vos enfants. C'est la victoire de Pâques qui continue. C'est une aurore de la Foi. C'est le petit grain de sénevé qui est en train de devenir un grand arbre verdoyant. Frères, ouvrez les yeux et vous verrez à l'œuvre la puissance du Christ ressuscité. C'est votre vie toute entière qui prend un sens nouveau. Ce sont les Actes des Apôtres qui se continuent aujourd'hui chez vous. C'est le Royaume de Dieu qui grandit, jour après jour. Regardez bien, et vous discernerez l'amour de Dieu à l'œuvre dans son Eglise et bien au-delà dans le cœur de tous les hommes.

« Voici que moi je vais faire du neuf qui déjà bourgeonne : ne l'apercevez-vous pas ? »

III) *Vous allez me dire :* d'où vous vient cette belle assurance en proclamant cet avenir ? C'est simple : elle me vient de ma foi qui est aussi la vôtre : « Tout ce qui est né de Dieu est vainqueur du monde. Entendez la réponse de l'Apôtre St. Jean : Et ce qui nous fait vaincre le monde, c'est *notre foi* » (1 a Jo 5, 15).

Oui, c'est vrai :

— Je crois que le Christ est ressuscité au matin de Pâques.

— Je crois qu'il communique sa vie aux croyants baptisés pour en faire des hommes nouveaux.

— Je crois qu'il me donne un surcroît de foi, d'espérance et d'amour chaque fois que je communie à son Corps et à son Sang.

— Je crois qu'il a envoyé son Esprit et l'envoie encore à tout instant pour changer le cœur des hommes et faire du neuf.

— Je le vois à l'œuvre autour de moi et en moi, et je vis dans l'action de grâces. Au cœur de ce monde en souffrance ou en folie, croyez-moi, il y a du beau qui pousse et qui grandit. Il y a du neuf qui bourgeonne aussi dans votre cœur.

Alors, il faut en prendre concience.

Il faut en vivre.

Il faut le dire.

Il faut l'annoncer à tous nos frères qui ne le savent pas encore ou qui l'ont oublié.

Je vous invite à la conversion et à l'amour fraternel pour témoigner de l'Evangile et de la puissance du Christ ressuscité.

Je vous invite à rejoindre dans l'apostolat et la mission de l'Eglise, tous ces chrétiens actifs qui s'efforcent de bâtir un monde renouvelé.

J'invite ceux qui ont le cœur généreux à consacrer toutes leurs forces et leur vie entière au service de l'Eglise et de leurs frères.

Alors ce sera encore plus beau.

Ce sera la joie de Pâques répandue et multipliée.

C'est là notre espérance !

« Seigneur, c'est tout le jour que tu murmures à nos oreilles : « voici que moi je vais faire du neuf ».

Viens m'embaucher à ton service.

Viens renouveler mon cœur et ma vie dans la joie et la puissance de Pâques.

Amen !

J. MENAGER

Archevêque de Reims

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

ԼԻՈ՛Ն

ԼԻՈՆ (Յառաջ).— Ապրիլ 24ին, առաւօտէն մինչեւ երեկոյեան ժամը եօթնուկէս, ութ, մեր երիտասարդները իրենց կարելին ըրին մեր ցեղասպանութիւնը եւ հայկական դատը ծանօթացնելու համար բազմահարիւր տեղացի անցորդներուն:

Լիոնի մեծագոյն հրապարակ փլաս Պել-Քուրի մէկ անկիւնը գանազան վերտառութիւններով պաստառներու եւ դրօշներու անտառի մը վերածուած էր: Ներկայ բազմութիւնը իրապէս զուելի, որուն մէջ կային, ներկայէն ամէն գոյնի անձեր, ծայրայեղ ձախէն մինչեւ ծայրայեղ աջը:

Երեկոյեան, թափօրը կամ երթը երեք տասնեակ հայկական (եռագոյն) եւ ֆրանսական դրօշներով, փլաս Պելքուրէն կտրեց քաղաքին ամենաբանուկ փողոցները, հասաքուելու համար այս անգամ նահանգապետարանին դիմացը ուր եւ տեղի ունեցան դարձեալ ճառեր գանազաններու կողմէ մեր արդար եւ անկորնչելի դատին ի նպաստ:

Փլաս Պելքուրի վրայ թէ նահանգապետարանի դիմացը, խօսողներուն մէջ կային ընկերվարական ներկայացուցիչներէն մինչեւ Հ. Հ. Հ.ները: Բոլորին խօսքերն ալ լսուեցան ուշադրութեամբ եւ խանդավառ ծափահարութիւններով:

Յատկապէս ծափահարելի էր Հայկ. Դատը ներկայացնող մեր երիտասարդ հայ բանախօսինը — Տոքթ. Քէփէնէկեան— որուն խօսքերը ուժգնօրէն կը խարանէին ոչ միայն Թուրք ոճրագործները, այլ եւ աշխարհի մնացեալ մասերուն մէջ գտնուող բոլոր, բոլոր « մարդասէր »ները:

Բոլոր խօսողներն ալ յատկապէս ծանրացան30րդ ծանօթ յօդուածին վրայ և յոյս յայտնեցին որ անիկա անդառնալի կերպով իր տեղը պիտի մնայ: Երեք բանաձեւումներ խմբագրուած էին, մէկը ուղղուած Հանրապետութեան Նախագահին, երկրորդը Միացեալ Ազգերու նախագահութեան, երրորդը Մարդկային Իրաւունքներու պաշտպանման Լիկային:

Ամէն պարագայի մէջ շատ գովելի ձեռնարկ մըն էր եւ որտանց շնորհաւորելի են մեր աշխոյժ տղաքը: Աւելցնենք որ երեկոյեան 7·30ին քաղաքապետարանին ներկայութեամբ եւ մեր ազգային միութեան ներկայացուցիչներով ծաղկեպսակ մը դրուեցաւ նահատակներու յուշարձանին վրայ: Դարձեալ նոյն օրը ժամը 8·30–ին պատարագ՝ Հայ Առաք. եկեղեցիին մէջ նահատակներու ի յիշատակ:

Այս յոյժ կարեւոր ձեռնարկները ի նպաստ մեր ազգային դատին որուն նախաձեռնողները բոլորն ալ անխտիր հոս ծնած երիտասարդներն են, տուեալ պարագային լաւագոյն պատասխան մը բոլոր տեսակի ողբասացներուն: Այժմ հանգիստ սրտով « կռնակի վրայ կրնանք պառկիլ » չենք ըսեր: Բայց տեսնելով կատարուած գործը կրնանք յուսալ աւելին եւ հրճուիլ:

« Կարգը ձերն է, տղա՛ք... » պատգամեց ժամանակին մեծ խմբագիրը, ու այսօր մեր տղաքը իրենց կարգն է որ կը կատարեն:

« Ղուրպան » իրենց քալելիք ճամբին...

Մ. Մ.

ՏԷՍԻ՛Ն

ՏԷՍԻՆ (Յառաջ).— Այս տարի ալ Տէսինի Մեծ Եղեռնի Յուշարձանի Յանձնախումբի նախաձեռնութեամբ ոգեկոչուեցաւ ապրիլեան նահատակներու յիշատակը Ապրիլ 22, Կիրակի օր:

Ահա 14 տարիներէ ի վեր այդ Յանձնախումբը կը կազմակերպէ ոգեկոչման արարողութիւնները, շնորհիւ իր անդամներուն համերաշխ գործակցութեան: Այժմ, իր առաքելութիւնը վերջացած է, լիովին կատարած ըլլալով իր պարտականութիւնը: Մանաւանդ երկու տարիէ ի վեր կազմալոյծ վիճակ մը կը ներկայացնէ իր անդամներէն շատեր հեռացած ըլլալով: Արդէն ձեռնարկուած է իր օրինական լուծման:

Կիրակի առաւօտեան Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն զոհերու յիշատակին: Պատարագիչ Հայր Գալապանեան իր քարոզով ուրուագծեց Մեծ Եղեռնի բարբարոսութիւններն ու Հայութեան կրած տառապանքը:

Պատարագէն ետք ժողովուրդը թափօր կազմած, կարգապահութեամբ ուղղուեցաւ դէպի յուշարձան: Թափօրին առջեւէն երիտասարդներ ծաղկեպսակները կը կրէին:

Ժամը 12ին յուշարձանին առջեւ տեղի ունեցաւ ոգեկոչման արարողութիւնը: Պ. Մեսրոպ Գայընտրեան իբրեւ նախաձեռնող յանձնախումբի եւ օրուան նախագահ խնդրեց նուիրատու կազմակերպութիւններէն ծաղկեպսակները զետեղել յուշարձանի պատուանդանին վրայ: Այդ ծաղկեպսակները բերուած էին տեղւոյն եկեղեցւոյ վարչութեան, Յուշարձանի Յանձնախումբին, Լիոնի Ազգ. Միութեան, տեղւոյս Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Տարօն — Տուրուբերանի Հայր. Միութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Ֆրանսական Համայնավար կուսակցութեան կողմէ:

Պ. Մ. Գայընտրեան իր բացման խօսքով ուժգնօրէն դատապարտեց ոճրագործ Թուրքերու սարքած նախճիրը, մարդկային բարոյական ըմբռնումներուն ու խղճին ներհակ նկատեց ցեղասպանութիւնը, որու զոհը հանդիսացաւ Արեւմտահայութիւնը: Ան ոչ միայն զրկուեցաւ իր հայրենիքէն ու կրեց անհաշուելի նիւթական կորուստներ, այլ մանաւանդ տուաւ մէկուկէս միլիոն զոհեր: Այլեւս ոչ մէկ Հայ մնացած է Փոքր թէ Մեծ Հայքերու մէջ: Չէ կարելի մոռնալ Թուրքերու մեզի հասցուցած չարիքը, ոչ ալ մեր անմահ նահատակներուն յիշատակը: Այսօր հայրենիքի մէջ ալ ամէն տարի դէպի Ծիծեռնակաբերդ ուխտի կ'երթան բազմահազար Հայեր ու կը խոնարհին զոհերու յուշարձանին առջեւ: Ցեղասպանութենէն անցած են 64 տարիներ ու տակաւին կը ճգնին մեր արդար դատը թաղել: Պէտք է աշխատինք ուսանիլ, բարձրանալ ու պահել մեր գոյութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ դիմադրել բոլոր խոչընդոտներուն ու հասնիլ մեր նպատակին: Միայն այն ատեն է որ մեր զոհերը պիտի ննջեն խաղաղութեամբ:

Վայրկեանի մը լռութեամբ յարգուեցաւ նահատակներու յիշատակը: Ապա խօսելու հրաւիրուեցաւ Հայ Դատի Յանձնախումբի կողմէ Պ. Վահէ Մուրատեան: Ստորեւ կ'ամփոփեմ երիտասարդ բանախօսին Ֆրանսերէն գրութիւնը.—

Մեր հաւաքոյթը այս յուշարձանին առջեւ կը վկայէ թէ անքակտելի կերպով կապուած ենք մեր զոհերու յիշատակին: Զոհերը արդի պատմութեան ամէնէն կարեւոր, կազմակերպուած ցեղասպանութեան, կիրարկուած միջոցներով ու ծանր եթէ հետեւանքներով: Այսօր մեր ազգը կենսունակութեան նշաններ ցոյց կու տայ, սակայն ան տակաւին երկար ատեն վտանգներու ենթակայ է, նախ իր ցրուածութեամբ որ թէեւ բարեկեցութեան առաւելութիւններ կ'ընծայէ Հայութեան, մեր բայց ձուլման վտանգը կ'արագացնէ, մշակոյթը կը տկարացնէ: Իրական Հայը կ'երազէ ապրիլ Արարատի շուրջ, իր հայրենի հողերուն վրայ: Ուրիշ որեւէ վի-

ԳԱԻԱՌԷ – ԳԱԻԱՌ

ձակ Հայը կ'առաջնորդէ դէպի փլուզում: Միայն ազատ, անկախ եւ ժողովրդավար հայրենիքի մը մէջ է որ կարելի է ապահովել մեր ինքնութիւնը: Գացէք Հայաստան, ուրկէ թէեւ պիտի վերադառնաք գոհունակ, բայց նշմարած պիտի ըլլաք բացակայութիւնը ազատութեան, անկախութեան ու երկրին լայն սահմաններուն: Իսկ եթէ Թուրքիոյ հայկական հողերը այցելէք, պիտի տխրիք ու դառնանաք, ուր Հայութեան նշոյլն իսկ գոյութիւն չունի եւ ուր եթէ ցորենը տակաւին կը բուսնի, քաղաքակրթութիւնը խսպառ հեռացած է: Այս երկու գոյավիճակները ընդունելի չեն եւ այդ պատճառաւ Հայ Դատի Յանձնախումբը ծրագրած է պայքար մղել ամէն գետնի վրայ: Մեր այդ պայքարին շնորհիւ է որ ՄԱԿը ցեղասպանութեան մասին կատարուած ուսումնասիրութեան մը առթիւ իր տեղեկագրին մէջ յիշատակեց հայկական ցեղասպանութիւնը: Դարձեալ նոյն ջանքերով է որ կարելի եղաւ ժընեւի ժողովին մէջ ապահովել մեծամասնութիւն մը ի նպաստ 30րդ յօդուածի պահպանման՝ տեղեկագրին մէջ: Մեր պայքարը արդար եւ օրինական է: Թուրքէն կը պահանջենք մեր հայրենի հողերը եւ բարոյական ու նիւթական հատուցում: Պէտք է յարատեւ կերպով պայքարիլ ատոր իրականացման համար, հիմնուելով մեր սեփական ուժերուն վրայ: Այդ ուժը ունինք: Ամէն հայ պէտք է որ թիկունք կենայ մեզի, մինչեւ որ իրագործուի մեր հետապնդած նպատակը:

Երկրորդ բանախօսն էր Սէնթ Էթիէնի Ազգ. Միութեան պատուոյ նախագահ՝ Տոքթ. Ա. Սարաֆեան, որ նոյնպէս բանախօսեց ֆրանսերէն որու բանախօսութիւնը եւս երկար ըլլալով կը խտացնեմ:

Այսօր, ըսաւ յարգելի բանախօսը, կ'ոգեկոչուի 64րդ տարեդարձը հայկական ցեղասպանութեան, որ մեր պատմութեան ամէնէն տխուր թուականն է: Ազգի մը ծրագրուած ամենադաժան բնաջնջումն է, ընդօրինակած նախորդ ոճիրներէ: Թուրքիոյ դահիճները յարմար առիթի մը կը սպասէին իրենց դիւային ծրագրի գործադրութեան համար: 1914ի պատերազմը ընծայեց այդ առիթը: Թուրքիա իբրեւ դաշնակից Գերմանիոյ, բնաջնջման հրահանգը տուաւ Թուրքիոյ բոլոր նահանգապետներուն: Պոլսոյ հայ մտաւորականութիւնը առաջին զոհը հանդիսացաւ: Զերծացնելով Հայոց յառաջդէմ տարրէն թուրք դահիճները սկսան վայրագօրէն ջարդել հասարակ ժողովուրդը, թրքական բանակի հայ զինուորները զինաթափելով, առանց խղճահարութեան տարին բնաջնջեցին: Կիներ, մանուկներ, ծերեր, անկարներ դանակներով, կացիններով, քարերով խողխողուեցան: Անմեղ մանուկներ ողջ ողջ թաղուեցան: Փանթիւրքիզմի ծրագրի իրագործման գինը կը վճարէր հայ ժողովուրդը իր բնաջնջումով: Թալաաթ Մորկընթաուի կ'ըսէր.— Ինչո՞ւ կը պաշտպանէք Հայերը, դուք ձեր այդ ընթացքով աւելի կը հրահրէք մեր ոխը Հայերու հանդէպ: Նոյն Թալաաթն էր որ կը յայտարարէր թէ հայ անունը պիտի ջնջէ աշխարհի երեսէն:

Եթէ մեր ցեղասպանութիւնը առիթ ծառայէր մարդկութեան խիղճը շարժելու, պատժելու Թուրք պատասխանատուները, անկասկած յետագային պիտի խնայուէին նման արարքներու կրկնութիւնը: Այս մասին Հիթլէրի յայտարարութիւնը էս. էս.ներու առջեւ, հայկական ցեղասպանութիւնը օրինակ ցոյց տալով, յատկանշական էր:

Սան Սթեֆանոյի եւ Պերլինի դաշնագիրները եթէ յոյսեր ներշնչեցին Հայոց, բայց շուտով յուսախաբ եղան անոնք, զոհ դառնալով անգլեւռաւս քաղաքական շահերու մրցակցութեան: 1929ին հայասէր Քրաֆթ Պոնար դիւանագէտներու ուշադրութեան կը յանձնէր հայկական ջարդերը եւ հազարաւոր հայ որբերու թշուառ վիճակը, արդարութիւն եւ հատուցում պահանջելով, դարձեալ ապարդիւն:

Այժմ, Հայ Դատի Յանձնախումբի տարած աշխատանքը գնահատելի է: Նաեւ աշխոյժ ու ժրաջան երիտասարդներու կատարած հետիոտն երթը Լիոնէն մինչեւ Ժընեւ՝ վկայելու համար յարգանքը մեր զոհերուն հանդէպ, յիշեցնելու այդ զոհերուն թողած ժառանգը եւ պահանջելու ազգերու պատուիրակներէն 30րդ յօդուածի պահպանումը, նոյնքան գնահատելի ձեռնարկներ են:

Յարգելի բանախօսը վերջացուց իր խօսքը փառաբանելով Ֆրանսան ու դարձեալ ոգեկոչելով մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակը:

Վերջին խօսքը տրուեցաւ մեր ազնիւ քաղաքապետ Պր. Փիէռ Մութէնի, որ իր խոր համակրանքը յայտնեց Հայութեան ու իր դատին հանդէպ: Նոյնպէս թարգմանը հանդիսացաւ շրջանիս բոլոր քաղաքապետներուն եւ երեսփոխան Պ. Ժան Փոփրէնի նոյնքան անկեղծ զգացումներուն:

Յարգելի երեսփոխանը, որ հրաւիրուած էր, ստիպուած էր բացակայիլ իր կարգ մը ստիպողական զբաղումներուն պատճառաւ:

Պ. Մութէն արագ ակնարկով մը պատմականը ըրաւ Տէսինի հայ գաղութին, գրուատելով նոյն առթիւ Հայերու առաքինութիւններն ու արժանիքները, իբրեւ պարկեշտ ու գործունեայ քաղաքացիներ: Նոյնպէս գնահատեց Հայ Դատի Յանձնախումբի գործունէութիւնը, որ աննկուն կամքով տէր կը կանգնի Հայ Դատին: Իր ուրախութիւնը յայտնեց նաեւ որ հին սերունդին կը յաջորդեն գիտակից ու աշխոյժ երիտասարդներ որոնք սերտօրէն փարած են իրենց ազգային բարքերուն եւ նահատակներու թողած ժառանգի հետապնդման: Յարգելի քաղաքապետը իր վստահութիւնը յայտնեց Հայ Դատի վերջնական յաղթանակին եւ վստահեցուց որ իրենց օժանդակութիւնը պիտի չպակասի այդ դատին յաջողութեան համար:

Հանդիսութիւնը վերջ գտած էր եւ հանդիսականները մեկնեցան ապագայի վառ յոյսերով հաղորդուած:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ

ՎԱԼԱՆՍ (Յառաջ).— Այս տարի եւս Հայ Ազգային Միութիւնը կազմակերպեց Ապրիլեան Եղեռնի 64րդ տարեդարձի հանդիսութիւնը, խորհրդակցութեամբ երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պետերու եւ միութիւններու ներկայացուցիչներու:

Երեքշաբթի, Ապրիլ 24, ժամը 10ին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին լեցուած էր բազմութեամբ: Պատարագեց եւ քարոզեց Նարեկ խաչակիր Քհնյ. Վարդանեան, ոգեկոչելով մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակը: Դպրաց դասը կը ղեկավարէր Պ. Հայազատ Օհանեան:

Յաւարտ պատարագի կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն:

×

Ժամը 15ին, հայ երիտասարդներ գացին Սալ տէ Ֆէթ իրենց արիւնը տալու յօգուտ մարդկութեան, ի յիշատակ իրենց նահատակ պապերուն: Այս քայլին առթիւ Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչը իր հիացումը եւ գոհունակութիւնը յայտնեց:

×

Ժամը 18.30ին, Վալանսի կեդրոնի ծաղկաւէտ հրապարակը հաւաքուած էր հոծ բազմութիւն մը, որ տպաւորիչ թափօր մը կազմած ուղղուեցաւ դէպի մեռեալներու յուշարձանը: Թափօրին առջեւէն երկու երիտասարդներ ծաղկեպսակներ կը կրէին. հայ յարանուանութեանց շրջանի երեք հովիւներըկ՝առաջնորդէին թափօրը:

Մեռեալներու յուշարձանին առջեւ տեղի ունեցաւ հանրաժողով: Ներկայ էին Վալանսի երեսփոխան – քաղաքապետը՝ Պ. Փէս, իր խորհրդականները՝ Պ. Պ. Պրէ եւ Եազմաճեան: Խօսք առին Նարեկ Քհնյ. (Հայերէն) եւ Եղ. Թորոսեան (ֆրանսերէն), որոնք պարզեցին օրուան նշանակութիւնը: Քաղաքապետը իր խօսքին մէջ ըսաւ. «Արդարութեան պաշտպաններէն մին եղած եմ ու քաղաքիս մէջ ուր որ հարկ եղած է, ներկայ գտնուած եմ: Իր ժամանակին, նամակ գրած եմ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարին, որպէսզի միջամտէ 30րդ պարբերութեան պահպանման համար: Ինծի համար դուք արժանաւոր քաղաքացիներ էք ու ձեզի հանդէպ եղած որեւէ անարդարութեան դէմ պիտի ընդվզիմ»:

×

Ժամը 21ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ ոգեկոչման հանդիսութիւնը: Ներկայ էին նաեւ հրեայ համայնքի վարչութիւնն ու րաբունապետը: Բացման խօսքը արտասանեց Տոքթ. Գոհարեան: Երգչախումբը, Վարդգէս Վարդանեանի ղեկավարութեամբ մեկնաբանեց ֆրանսական եւ հայկական փառերգները, ինչպէս նաեւ յաւուր պատշաճի երգեր:

Խօսք առնելով Վերապատուելի Իսրայէլ Աբրահամեան նշեց մեր նախնեաց աստուածավախութիւնը եւ յորդորեց հաւատարիմ մնալ անոնց աւանդին, պահպանել աստուածատուր մեր ոսկեղէնիկը: Արտասանուեցան հայ նահատակ բանաստեղծներու քերթուածներէն:

Օրուան բանախօսը՝ Կարօ Յովսէփեան, Մարսէյլէն, բացատրեց (Ֆրանսերէն) օրուան իմաստը մեր երիտասարդներուն եւ Ֆրանսացի հիւրերուն: Անդրադառնալէ ետք այն իրողութեան, որ եթէ Հայկ. Դատը իր ժամանակին ուշադրութեան առարկայ դարձած ըլլար եւ Թուրքիա դատապարտուէր, Բ. Աշխարհամարտին Հրէից Olոfոսթը տեղի չէր ունենար: Ապա բանախօսը փաստերով ու թուականներով հրապարակեց Թալաաթի եւ Տոքթ. Նազըմի ճառերը ու իր խօսքը եզրափակեց անդրադառնալով 30րդ պարբերութեան հարցին: Կարօ Յովսէփեան հայերէն արտայայտուելով, պատկերաւոր բացատրութիւններով ներկայ բազմութիւնը տարաւ 1915 Ապրիլ 24ի «աներեւոյթ խաղի» ճանապարհը, Պոլսոյ փողոցներէն Արեւմտահայաստանի լեռներն ու ձորերը, Եփրատի հոսանքէն մինչեւ Տէր զօրի անապատը:

Բանախօսութիւնը խոր տպաւորութիւն թողուց ներկաներուն վրայ:

Հանդէսը վերջ գտաւ Նարեկ խաչակիր քահանայի պահպանիչով:

ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ-ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 – 1979

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

5.

— Ինչ կ'ընեմ մի՞, ինչ կ'ընեմ մի... — փնտռեց, փնտռեց. մէկէն ըսաւ.— Վա՛ղն իսկ, կ'իմանա՞ս, վաղն առաւօտ իսկ Տինան կը մեկնիմ արձակուրդի առանց հոն անցընելու եւ... եւ...: Ու մինչ փիէռ սաստիկ կը խնդար, իր երկու ձեռքերուն մէջ սեղմեց երիտասարդին գլուխը, իրեն քաշեց ու քիթը քիթին փակցուցած աւելցուց.— Չե՞րթա՞ս, չե՞րթա՞ս, հոս ի՞նչ գործ ունիս, ըսէ տեսնեմ անպիտան... պարոնը չի կրնար սպասել, պարոնը վաղն իսկ պիտի մեկնի. չէ՞, չպատասխանե՞ս...

— Դուն չե՞ս գիտեր որ բոլոր անոնք որոնց ակնարկը միշտ վերն է, բոլոր անոնք որոնք միայն երկինք գիտեն նայիլ, ինչպէս սուրբերը, ինչպէս իսկական հաւատացեալները, անոնք բնաւ չեն կրնար ճամբորդել, անոնք երբեք տեղ չեն կրնար փոխել... Եւ ես կը նայէի, եւ ես հաւատացի քու աչքերուդ երկինքին...

Գլուխը ցից, ակնարկը սուր եւ յոնքերը պռստած մտիկ կ'ընէր Նէնէթ: Հակառակ պիտի ըլլայ, քիթին ծայրը սովորականէն քիչ մը աւելի օդին էր ցցուած: Պատասխանը գտաւ սակայն.

— Հապա եթէ երբեք երկինքը ճամբորդէ՞:

— Ես ալ հետը կ'ըլլամ անպայման, եթէ առաջին կարգ չառնէ:

— Ոչ, առաջին կարգով պիտի ճամբորդէ. ես այնպէս կ'ուզեմ, առաջին կարգով:

— Բայց սպասէ, ամէն բան կարգով... Եւ երկիր, եւ երկինք, եւ հաւատացեալ եւ կուռք, չշեղեցան անշեղլի կարգէն:

6.

— Բնա՛ւ մտքէդ չանցընես թէ քեզ գեղեցկութեանդ համար սիրեցի: Օ՜հ, գեղեցկութի՛ւն... ինծի համար արժէք չունի. բնա՛ւ, բնա՛ւ... Եւ յետոյ այնքան ալ աստուածային գեղեցկութիւն մը չունիս...

Այո՛, ծոծրակիդ գիծը բաւական ներդաշնակ է, սակայն պէտք է քովընտի նայիլ... ժպիտդ գէշ չէ, պայմանաւ որ ժպտիս: Իսկ դունչիդ տակը, ակնարկդ եւ մազերուդ փայլը որոնց այնքան յարդ կ'ընծայես դուն, դիմացի տունէն դիտող մը բնաւ պիտի չկարենայ գնահատել. ի՛նչ հասկցանք... Այո՛, կը կրկնեմ, ես քեզի սիրեցի ոչ թէ գեղեցկութեանդ այլ քու գէշ բնաւորութեանդ համար: Սարսափելի՛, աղտո՛տ, զզուելի բնաւորութիւն ունիս: Յամառ ես, ինքնահաւան ես, քըմայասէր ու փոփոխամիտ ես, բայց դուն իմին Նէնէթս ես:

Վառվռուն, զուարթ Նէնէթս ես, իմին տաքուկ հոգիս ես... այո՛, չիրին ես դուն, իքի խավուտմիշ ես, միսիր պույտայ ես... ո՛չ, քեզի չի վերաբերիր, չէ՛, չեմ թարգմաներ... չեմ կրնար թարգմանել... Օ՜, ի՛նչպէս կ'ուզես որ հիմա քեզի բացատրեմ... ա՛յ, ա՛յ քի՛թս... է՛յ բերանս ձգէ որ խօսիմ... ահաւասիկ, կը սկսիմ կոր.— Միսիր պույտա կը կոչուի ան ուտելիքը որ... է՛ կարելի բան է՛յ կարելի բան չէ որ մէջէն ելլեմ... այսպէս ուրեմն, մեր տեղը, այսինքն Պոլիս, ձմեռ երկար գիշերները երբոր հաւաքուին, կրակարանին վրայ կ'եփեն եգիպտացորենը, մանաւանդ պզտիկներուն զուարճութիւն պատճառելու համար, եւ զայն տաք կ'ուտեն: Ո՛չ, քու գիտցած ձեւովդ չէ, կ'առնեն բոլորակաձեւ փայտէ աման մը որ ճիշդ թմբուկի մը ձեւը ունի, բայց որուն երկու երեսները փոխանակ կաշիի թել է քաշուած: Մէջը կը դնեն եգիպտացորենը, եւ զայն կը բռնեն կրակին վրայ... բայց ո՛չ, ամբողջ չեն դներ, այլ հատիկներու կը վերածեն... զայն կը բռնեն կրակին վրայ... բայց ոչ, թելին ծակերը պզտիկ են, վար չեն իյնար... կրակին վրայ... բայց ոչ, փայտէ ածուխ է... եւ կը սկսին երեցնել... բայց ոչ, կոթ ունի, կոթէն կը բռնեն, ճիշդ այսպէս... նայէ՛, նայէ՛ որ սորվիս...

(Շար. – 23)

Օր. Անահիտ Պասմաճեան, այրի Տիկին Ասրինէ Զիթունի, Տէր եւ Տիկին Վրոյր Զիթունի, այրի Տիկին Մելինէ Դարբինեան, այրի Տիկին Արմինէ Թութղալեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Գազանճեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Զիլինկիրեան, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Զիթունի, Տէր եւ Տիկին Սարոյեան (Երեւան) եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԱՆԻՆԷ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ

(ծնեալ Զիթունի)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 29ին, 72 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Մայիս 3, ժամը 16ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փուր-նէօվի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ գրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը Տէսինի եւ Վիէնի իր մասնաճիւղերով ցաւակցութիւն կը յայտնէ այրի Տիկ. Սօսիկ Զիլճեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Մկրտիչեանի եւ զաւակներուն, Մկրտիչեան եղբայրներուն եւ զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, աներհօր, խնամիին, ազգականին՝ Յակոբ Զիլճեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը, Վասպուրականի հերոսամարտի տօնակատարութեան առթիւ իբր նուէր ստացած է Պ. Նշան Այտապիրեանէ (Սէնթ Էթիէն) 100 ֆր.:

×

Նարեկեան վարժարանը (Սէն-Սիռ) շնորհակալութեամբ ստացած է.— Պ. Նափոլէոն Պիւլիւքեան 5000 ֆր., Պ. Ճիպրայիլ Պահատուրեան 5000, Ժոզէֆ Ներկիզեան եւ Արմենակ Ներկիզեան 5000, Մարգար Մարգարեան 1000, Արթիւր Պահատուրեան 1000, Տիկ. Աւետիսեան 500, Վաղինակ Միսաքեան 300 ֆր.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Յակոբ Գույումճեանի մահուան առթիւ իրենց ցաւակցութիւնները կը ներկայացնեն Գույումճեան եւ Յովսէփեան ընտանիքներուն եւ փոխան ծաղկեպսակի Մարսէյլի Մշ. Տան կը նուիրեն.— Նուպար Նիկողոսեան 100 ֆր., Տէր եւ Տիկին Զուլալ Գազանճեան 100 ֆր.:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Հայկական Երեկոյթ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի ընկերային յանձնախումբին կողմէ, Մայիս 5, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21էն սկսեալ, Սամուէլ Մուրատ Մխիթարեան վարժարանի սրահներուն մէջ, 26 Ռիւ Թրուայոն:

ՊԵՏԻԿ իր նուագախումբով: Հաճելի անակնկալներ եւ ճոխ պիւֆէ մը ձեզի կը սպասեն:

L'UGAB JEUNES

Présente :

le Samedi 5 Mai à 20 h. 30 *précises* (en raison de la longueur du film) au Centre Culturel Alex Mannogian 118, Rue de Courcelles, 75017 Paris Tél. : 227-12-26 et 924-86-71

"America, America,,

d'ELIA KAZAN (E. U. - 1963)

l'Empire de Byzance. En 1381, ce « Jadis, l'Anatolie faisait partie de pays fut conquis par les Turcs. Dès lors, Grecs et Arméniens vécurent en minorités, soumises à leurs conquêratns mahométants. Ainsi en estil en 1896 lorsque se produisent les massacres des Arméniens. STAVROS et HOVANNES décident de partir en Amérique, mais y parviendront-ils ? »

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓ. ԿԱՅԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապ. Խաչի կայանին Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն արձանագրութեան համար դիմել չորս վարչութեանց ընկերուհիներուն եւ կամ ամէն Հինգշաբթի ժամը 15 – 18 Հայ Մշակոյթի Տունը՝ 12 – 14 Ռիւ Սէն Պազիլ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

GRANDE SOIRÉE DANSANTE organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 6 ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Salle des Fêtes de Sevran
ORCHESTRE DEDEDJIAN
DUO HARTAR (Harout et Vicken)
de FIP et FANCE - INTER

BUFFET ORIENTAL — AMBIANCE ARMÉNIENNE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, Մայիս 6, ժամը 9.30ին Ա. կայանէն՝ Գրիգոր Նարեկացի:

Կը մասնակցին.— Փիէր Լըմմանուէլ, Մէթր Էմիլ Ասլանեան, Կրեկուառ Ասլան, Հ. Իունէ Տալմէ, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի աշակերտներ:

Ապրիլեան Ոգեկոչումը

ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Մայիս 5, ժամը 14.30ին, հոգեհանգստեան պաշտարամ, Սէն Մարթէն եկեղեցւոյ մէջ՝

Place Gaston-Buissière
(derrière le dispensaire)

16ին ծաղկեփունջի զետեղում, Մեռեալներու Յուշարձանին, կազմակերպուած՝ Սեւրանի քաղաքապետարանին կողմէ:

FOOT-BALL
VOTRE RENDEZ-VOUS
Dimanche 6 Mai

Alfortville

Championnat de Paris
Match-Retour :

LONGUEVILLE
ALFORTVILLE UJA

à 15 heures
Match Réserve à 13 h. 30

CHARLY-PARIS
Diffusion France - Etranger
boutiques style-jeune

OPTIMA Tours

Spécialiste de Voyages Culturels en ARMÉNIE et GÉORGIE

Deux des plus anciens pays chrétiens d'Orient à l'antique Culture.
Vols réguliers d'AVRIL à NOVEMBRE 1979

EXCEPTIONNEL : du 03 Août au 15 Août 1979, Pélerinage sous la conduite du R. P. A. KESSEDJIAN, prêtre arménien catholique de l'Ordre des Mekhitaristes.

Itinéraire : PARIS - MOSCOU - EREVAN-TBILISSI-LENINGRAD-PARIS

Envoi gratuit sur simple demande,
Renseignements et inscriptions :

OPTIMA Tours
75003 PARIS

67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի
կիրակի, Մայիս 6, ժամը 13ին
HOTEL SOFITEL
Rue Louis-Armand
Métro Balard ou Porte de Versailles
Գեղարուեստական բաժին
ՆՈՐԱՅՐ եւ ՍՈՒՐԷՆ
պարանցիկ խանդավառ մթնոլորտ
Մուտք 100 ֆր.
տոմսերու համար դիմել
Գրատուն Բալուեան եւ Մշակոյթի Տունը 17 Ռիւ Պլէօ
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
ընկ. Գարոյեան՝ 533.06.31
ընկ. Պահարեան՝ 734.70.19
ընկ. Վարդանեան՝ 209.42.50

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԷՆ – Մօրիսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, Երկուշաբթի Մայիս 7, ժամը 15ին ընկերուհի Գամպերեանի բնակարանը:

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose

au départ de MARSEILLE

des VOYAGES-ARMENIE

MOSCOU - EREVAN

2 nuits — 12 jours

PRIX : 3.850 F.

Départ	*Retour*
01 JUIN	14 JUIN 79
06 JUILLET	19 JUILLET 79

et TOUS LES MOIS

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN — 87 la Canebière 13001 MARSEILLE, tél. (91) 95 90 12

et toutes agences HAVAS-VOYAGES de France

Org. Lic. 97

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

7 օր Աթէնք եւ իր շրջանները — 8 օր Հռոդոս կղզին
3800 Ֆր.

Voyage spécial pour la Fête des Mères

7 jours Athènes et ses environs
8 jours l'Ile de Rhodes
du 21 Mai au 05 Juin
Accompagné par Varoujan SARKISSIAN

Renseignements et Programmes détaillés contactez :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	**saberatours**
SARKISSIAN Varoujan	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
4
VENDREDI
4 MAI
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար. 300 Ֆ հատը 1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.373 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — No 14.373

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱՐԹԸՐ ՅԱՒԵԼԵԱԼ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ Կ'ՈՒԶԷ ԸՆԵԼ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

— Օ —

Միացեալ Նահանգներու նախագահը ... մտահոգ է Թուրքիոյ մասին եւ դիմում կատարած է ամերիկեան Քոնկրէսին, որ 150 միլիոն տոլարի յաւելեալ օժանդակութիւն մը կատարէ Թուրքիոյ: «Եւրոպայի հիւանդ մարդը» դեռ չէ ապաքինած, երկրին մէջ դրամահոսութիւնը հասած է 50 առ հարիւրի, գործազրկութիւնը՝ 20 առ հարիւրի: Մնաց որ այս տնտեսական ծանր կացութեան կողքին կայ նաեւ քաղաքական խառնակ վիճակը: Խռովութիւնները, ահաբեկչական արարքները չեն դադրած հակառակ պատերազմական վիճակին, որ ամէն անգամ կ'երկարաձգուի:

Բայց Թուրքիա դեռ քիչ մը աւելի կարեւոր եւ ուրեմն՝ սիրելի դարձած է Ամերիկայի համար, Իրանի կորուստէն ետք: Ռազմագիտական կենսական տարր մըն է Միացեալ Նահանգներուն համար, որոնք տարուան սկիզբէն ի վեր 225 միլիոն տոլար տուած են արդէն:

Պաշտպանութեան նախարարութիւնն ալ Քոնկրէսին յայտնած է որ միտք ունի 111 միլիոն տոլարի զինամթերք եւ առանձին կազմածներ յանձնելու Անգարայի, որպէսզի կարենայ գործելու վիճակին մէջ պահել էֆ 4 հալածիչները: 1974ին հաշակուած արգելքը զէնք հայթայթելու Թուրքիոյ (Կիպրոսի պատճառաւ) շատ մեծ վնաս բերեր է անոր բանակին զինամթերքին որակին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՄԷՅՆԻ շատ ազդուած է իր բարեկամին՝ այաթոլա Մոթահէրիի սպանութենէն: Մայիս 3ը հռչակուած է ազգային սուգի օր եւ Խոմէյնի հրաւիրած է ժողովուրդը, որ հաւաքուի «Խոմէյնի» մըզկիթը իր ուսերուն վրայ կրելու համար սպաննուած այաթոլլային մարմինը: «Սիրելի եւ անփոխարինելի զաւակ մը կորսնցուցի» ըսած է Խոմէյնի եւ քաշուած Ղոմի աստուածաբանական վարժարանը ամբողջ երկու օր աղօթելու համար: Անցի օրուան երեք գնդակահարութենէն ետք, Փետրուարի կէսէն ի վեր գնդակահարումներու թիւը հասած է 206ի:

ՁԻՒՆ – ՁՄԵՌ Ֆրանսայի վրայ մանաւանդ հիւսիսային շրջանը: Մայիս 2ին ձիւն տեղաց Փարիզի վրայ, ուր աստիճանը 0ի եւ 2ի միջեւ է: Հարաւը մասամբ խնայուած է բայց սառած ճամբաներ, անձրեւ արկածներու պատճառ կը դառնան: Բոլոր մրցանիշները կոտրած են 1873էն ի վեր...:

ՇԻՐԱՔ, որ Քանատա գացած էր ֆըրանսախօս քաղաքապետներու ժողովին, Միութեան նախագահ ընտրուեցաւ: Փարիզի մէջ կիշառ 50 կօլիստ (ՀՀՀ) երեսփոխան հրաւիրած է որպէսզի միասին «խորհին» Շիրաքի մասին: Լապէի հա

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 20-26)

ԶԵՆԻԹ – ԱՐԱՐԱՏ ԽԱՂԸ (*)

Խորհրդային 42րդ ախոյենութեան մըրցումներու շարքին, Արարատ Լենինգրադի մէջ իր խաղը առանց արդիւնքի աւարտած է տեղւոյն Զէնիթի հետ: Ինչպէս ծանօթ է, անցեալ տարի Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի դաշնակցութիւնը որոշած էր բարձրագոյն լիկայի մէջ առանց արդիւնքի խաղերու թիւը սահմանափակել ութով, որմէ ետք խումբը նման արդիւնքներու համար միաւոր չի կրնար ստանալ: Նկատի ունենալով որ Արարատ հինգ խաղերէն չորսը աւարտած է առանց արդիւնքի, ուրեմն խումբը պէտք է մտածէ իր յարձակողական կարելիութիւնները ուժեղացնելու մասին:

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Ապրիլ 24ի թիւով:

×

ԸՄԲԻՇ ՌՈԲԵՐ ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Երեւանցի քսանամեայ ըմբիշ Ռոբեր Ներսիսեան Պուքրէշի մէջ նուաճած է դասական ոճով ըմբշամարտի Եւրոպայի ախոյեանի ոսկէ մետալը: Ան առաջին Հայն է, որ կը տիրանայ այս յաղթանակին: Ցայժմ Հայաստանի ներկայացուցիչները յաղթական կը հանդիսանային ծանրամարտի (Իվան Ակղարով, Վարդան Միլիտոսեան, Եուրի Վարդանեան), կըռփամարտի (Վլադիմիր Ենգիբարեան), մարմնամարզութեան (Ալբեր Ազարեան), հրաձգութեան (Զինայիդա Սիմոնեան) եւ այլ մարզաձեւերու մէջ, բայց ըմբշամարտի հիւղին մէջ տակաւին այս մակարդակի վրայ յաղթանակ չէին տարած: Հայաստանի միւս ներկայացուցիչը՝ Հայրապետ Մինասեան, հինգերորդ հանդիսացած է: Խմբական դասաւորման մէջ խորհրդային մարզիկները գրաւած են երկրորդ տեղը: Առաջին հանդիսացած են Ռումանացիները:

×

ԵՐԵՒԱՆՑԻՆԵՐԸ ՀԵԾԵԼԱՐՇԱՒԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Երեւանի մէջ վերջ գտած է հեծելարշաւի մրցումը, մասնակցութեամբ Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ազրբէջանի մարզիկներու: 1100 քիլոմեթր միջոց ունեցող մրցման առաջնութիւնը շահած է Երեւանի մարզական բարձրագոյն վարպետութեան դպրոցի աշակերտ Ռ. Սուլթիկով: Խմբական դասաւորման մէջ առաջնութիւնը շահած է Երեւանի Ա. խումբը:

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ՄՈՍԿՈՒԱ

Խորհ. Միութեան Նախարարաց Խորհուրդը, Արամ Խաչատրեանի յիշատակը յաւերժացնելու նպատակով, մէկական կրթաթոշակ հաստատած է Մոսկուայի Չայկովսկի Երաժշտանոցի եւ Երաժշտական Մանկավարժական Հիմնարկի մէջ: Միւս կողմէ Ծովային Նաւատորմի նախարարութեան յանձնարարուած է Արամ Խաչատրեանի անունը շնորհել մարդատար նաւերէն մէկուն. Թղթատարի նախարարութիւնն ալ դրոշմաթուղթ պիտի հանէ անոր ծննդեան 80ամեակին առթիւ: Պիտի հրատարակուի հայ երաժիշտին երկերու հաւաքածոն, սալերով հանրութեան պիտի հրամցուին անոր ընտիր գործերը: Յանձնարարուած է նաեւ յուշատախտակ մը փակցնել Մոսկուայի Նեժդանովա փողոցի այն տան պատին, ուր ապրած է երաժիշտը, ինչպէս նաեւ իր անունով կոչել քաղաքին նոր փողոցներէն մէկը:

... ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայաստանի կառավարութիւնը որոշած է Արամ Խաչատրեանի անունով կոչել Երեւանի հայհամերգի մեծ սրահը. իր անունով կրթաթոշակ մը հաստատած է Երեւանի Կոմիտաս Երաժշտանոցի ուսանողներուն համար. Երեւանի քաղաքապետարանին յանձնարարուած է Խաչատրեանի արձանը կանգնեցնել իր անունը կող սրահի շէնքին առջեւ: Հայաստանի Երաժիշտներու Միութեան յանձնարարուած է յուշատախտակ մը փակցնել Թիֆլիզի մէջ գտնուող Խորհ. Միութեան Երաժիշտներու Ստեղծագործական տան այն բաժնի պատին, ուր ապրած է ատեն մը եւ ստեղծագործած հայ երաժիշտը: Հայաստանի շարժարուեստի պետական կոմիտէին ալ յանձնարարուած է Խաչատրեանի կեանքին ու գործին նուիրուած փաստանկար մը պատրաստել:

×

մար (խորհրդարանական խմբակցութեան նախագահ եւ Շիրաքի քաղաքական խորհրդատու) անջատողական այս վտանգաւոր նախաձեռնութեան ետին էլիզէն կայ: Գալով Շիրաքի տեսակցութեան մը մէջ, զոր տուած է Ֆիկառօի կը պնդէ որ «կառավարութիւնը գէշ ճամբուն վրայ է»:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Հինգշաբթի 3 – Ուրբաթ 11 Մայիս

Հինգշաբթի, Մայիս 3.— Ժամանում Վեհափառի Մարինեանի օդակայանը ժամը 17.20ին:

Ուրբաթ, Մայիս 4.— Ժամը 19ին ընդունելութիւն քաղաքապետարանին մէջ, երեսփոխան – քաղաքապետ Կասթօն Տէֆէրի կողմէ: (Ծանօթ.— Մուտքը մասնաւոր հրաւիրագիրներով):

Կիրակի, Մայիս 6.— Հայրապետական պատարագ մայր եկեղեցւոյ մէջ՝ ժամը 10ին, մասնակցութեամբ քահանայից դասուն, համայնքային կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներուն եւ հաւատացեալներուն:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը, Պ. Խաչիկ Ըլմազեանի ղեկավարութեամբ:

Պատարագի աւարտին՝ ծաղկեպսակի զետեղում Եղեռնի Յուշարձանին վրայ: Ժամը 14ին ճաշ՝ Սոֆիթէլ պանդոկին մէջ ի պատիւ Հայրապետին եւ իր շքախումբին: Ճաշին մասնակցելու համար դիմել Պր. Վարուժան Պողաճեանի, հեռաձայն 90.53.91 կամ եկեղեցւոյ քարտուղարութեան՝ հեռ. 77.84.70:

Երեքշաբթի, Մայիս 8.— Ժամը 12-13-ին Վեհափառը պիտի ընդունուի Փրէֆէի կողմէ: Մուտքը մասնաւոր հրաւիրագիրներով:

Ժամը 21ին Փալէ տը Քոնկրէի սրահին մէջ ժողովրդային հանդիպում՝ լսելու Հայրապետը եւ ընդունելու իր օրհնութիւնները: (Ծանօթ. — Ժողովուրդի խուռներամ ներկայութիւնը փափաքելի է):

Չորեքշաբթի, Մայիս 9.— Կէսօրին ժամը 12ին, Վեհափառը եւ իր շքախումբը կը հրաւիրուի ֆրանսական Կաթողիկէ Արք. Եպիսկոպոսի կողմէ:

Նոյն օրը ժամը 16ին Հայրապետը մայր եկեղեցւոյ Ս. Սահակ – Մեսրոպ մշակութային տան մէջ պիտի ընդունի մանուկներն ու դպրոցականները եւ պիտի տայ իր օրհնութիւնը:

Հինգշաբթի, Մայիս 10.— Ժամը 20ին մայր եկեղեցւոյ Ջրբաշեան սրահին մէջ հրաժեշտի հացկերոյթ, պատրաստուած եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութեան կողմէ: Ճաշի մասնակցութեան համար դիմել Պր. Վարուժան Պողաճեանի, հեռաձայն 90.53.91 կամ եկեղեցւոյ քարտուղարութեան՝ հեռ. 77.84.70:

Ուրբաթ, Մայիս 11.— Մեկնում Վեհափառի ժամը 17.30ին Մարինեանի օդակայանէն: (Ծանօթ.— Ժողովուրդի խուռներամ ներկայութիւնը փափաքելի է):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

«ՇՈՒՆԵՐՈՒ ԿՂԶԻՆ»...

— Օ —

Պոլսեցիներուն մանաւա՛նդ ծանօթ է այս կղզին, որ խորագիր ծառայած է նոր լոյս տեսած գրքոյկի մը «գծուած պատկեր»ներու: Նախքան առանձին հատորով հրապարակ հանելը, Վիտալ եւ Բլավէ, շաբաթէ շաբաթ, Փիկոթի մէջ լոյս ընծայեցին այս պատմութիւնը, որ կը ներկայացնէ 19րդ դարուն Օսմանեան կայսրութեան կեանքը, ուր իրարու խառնուած են սիրային եւ սեռային դրուագներ եւ Հայկ. Ջարդերը...: Տրուած ըլլալով որ հարկ է, անհրաժեշտ է, քալել ժամանակին հետ եւ ժամանակակից մըտայնութիւն ունենալու առաջին պարտադրանքներէն մէկն է՝ ուղեղ չյոգնեցնել, ի յառաջագունէ պժգոհ ըլլալու մասնաւոր պատճառ մը չունինք:

Ցիշենք, որ իր նախավերջին թիւին մէջ, Նուվէլ Օպսերվաթէօր քանի մը տողով կ'անդրադառնար այս հրատարակութեան, բայց ըստ երեւոյթին, մօտէն ծանօթ չէ Կարմիր Սուլթանին, զոր մկրտած էր՝ Ապտիւլ ՀԱՄԻՏ...:

×

Ի դէպ այս «գծապատկեր» թերթօնը կ'արտատպուի ներկայիս Թեհրանի մեր պաշտօնակից՝ «Ալիք»ի կողմէ, բայց շատ «իւրայատուկ» թարգմանութեամբ...

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԵՒ ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ա.

Քրտական Հարցը, մասնաւորաբար Իրաքի հիւսիսային շրջաններու քրտաբնակ գօտիին ապստամբական շարժումներէն ասդին, միջազգային շահագրգռութեան առարկայ դարձաւ: Մանաւանդ, որ որեւէ ժամանակ եւ որեւէ առիթով կըրնայ բռնկիլ հոս ու հոն, ինչպէս վերջերս պատահեցաւ պարսկական Քիւրտիստանի մէջ: Անշուշտ անցեալին եւս ղտնուեցան արեւելագէտներ, աշխարհագրագէտներ, ինչպէս Ճոն Մաքտոնալտ Քիննէր, Միւլլըր Սիմոնիս եւ ուրիշներ, խօսելու համար միայն օտարներու մասին, որոնք դեռ անցեալ դարուն իսկ փորձեցին ուսումնասիրել քիւրտ ժողովուրդին կեանքն ու անցեալը:

1920ին, Համաշխարհային Ա. Պատերազմէն ետք, հարցը արդէն միջազգային դիւանագիտական բնոյթ ձեռք ձգեց նախ Սեւրի եւ ապա Լօզանի մէջ: Իրերայաջորդ ապստամբութիւնները Թուրքիոյ մէջ, Մահապատի քրտական Հանրապետութեան կարճատեւ գոյութիւնը 1945էն 1946ի վերջերը, իրենց կարգին առիթներ ստեղծեցին, որպէսզի հանրային կարծիքը քիչ թէ շատ իր ուշադրութիւնը կեդրոնացնէ քիւրտ ժողովուրդին եւ Քիւրտիստանի վրայ:

Նկատելի իրողութիւն է, որ քիւրտ մըտաւորականութիւնը դեռ 1890ական թըւականներէն սկսեալ եւ, յատկապէս, Երիտ. Թուրքերու (1908) յեղափոխութենէն ետք, որոշ աշխուժութիւն մը ցոյց տուաւ իր ժողովուրդին իրաւունքներուն արթնցման ուղղութեամբ: Այսուհանդերձ այդ թուականներուն շարժումը չկրեց լայն տարողութիւն, մանաւանդ՝ չունեցաւ ազգային – քաղաքական ընդհանուր բանաձեւում մը: Քարոզչական գետնին վրայ, անկասկած, իր կարեւոր դերն ունեցաւ քիւրտ Շէրիֆ փաշայի Փարիզ հրատարակած ֆրանսերէն «Մէշրութիյէթ» (Սահմանադրութիւն) պարբերականը՝ ուղղուած Իթթիհատի կառավարութեան դէմ: Արդէն Շէրիֆ փաշան էր, որ համախորհուրդ հայկական զոյգ Պատուիրակութիւններուն հետ, հաշտութեան ժողովին ներկայացուց քրտական պահանջները:

Իրաց այս վիճակին մէջ, հասկնալի է, որ նորանոր գիրքեր լոյս կը տեսնեն եւ արդէն կարեւոր թիւ կը ներկայացնեն շահեկան հատորները քրտական դատին, Քիւրտերուն եւ Քիւրտիստանին մասին: Ասոնցմէ են վերջերս հրապարակ հանուած «Քիւրտ ազգային շարժումը» եւ «Քիւրտերն ու Քիւրտիստանը» խորագրուած երկու հաստափոր հատորները (*): Զոյգ աշխատասիրութիւններն ալ հասարակաց նոյն գիծով մը մանրամասն կը բնութագրեն քիւրտ ժողովուրդին վիճակուած կացութիւնները՝ անցեալէն մինչեւ ներկայ օրերը, Թուրքիոյ, Պարսկաստանի, Իրաքի, Սուրիոյ եւ Խորհ. Միութեան մէջ: Յատկապէս կ'անդրադառնան քըրտական ազգային շարժումներուն՝ մատնանշելով իրերայաջորդ դէպքերը, իրադարձութիւնները, ինչպէս նաեւ քաղաքական – ընկերային հայեացքները քիւրտ վարիչներու, խմբակցութիւններու: Փաստագրական տուեալներու վրայ հաստատուած պատմութեան կողքին, ցայտուն կը դարձնեն Օսմանեան – Իթթիհատական–Քեմալական Թուրքիոյ, ապա Պարսկաստանի, Իրաքի եւ օտար կարգ մը մայրաքաղաքներու քաղաքականութիւնները, իրենց այլազան երեսներով եւ յարափոփոխ ելեւէջներով, Քիւրտերուն եւ քրտական դատին նկատմամբ: Առաւելագոյն ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած ըլլալով մօտաւոր անցեալի իրադարձութեանց վրայ, Քիւրտերու հնագոյն անցեալը հարեւանցի բնութագրութեան կ'ենթարկուի երկու հատորներուն մէջ ալ: Մնաց որ այդ անցեալը մշուշոտ է, չըսելու համար առաւել քան աղօտ:

«Քիւրտ ազգային շարժում»ին հեղինակը քանի մը տողերով կ'ընդգծէ իրաւամբ, թէ Քիւրտերը ըլլալով հայրենազուրկ ժողովուրդ մը՝ երկար ժամանակ առանց պատմագիրներու մնացին: Ապա կը հարցնէ հասկնալի վերապահութեամբ. — Քիւրտերը շառաւիղնե՞րն են «Նահանջ բիւրոյին» մէջ Քսենոփոնի յիշատակած Կարտուքներուն (կամ՝ Կարդուխներ), թէ կը սերին Կիմմերներէն, Մեդացիներէն կամ ալ պարզապէս բնիկներ են (**): Հարցումը կը պահէ իր շահեկանութիւնը, եթէ նկատի առնենք, որ Քիւրտերը ձգտելով փնտռել իրենց խոր արմատները, կ'ուզեն փաստել, թէ իրենք կը սերին Մեդացիներէն (Մարերէն), որոնք Նինուէն գրաւեցին Ք. Ա. 612ին եւ իրենց կարգին ընկճուեցան Պարսիկներէն Ք. Ա. 550ին: Թէ ինչ հիմունքներով կարելի կը դառնայ հաստատել այս վարկածը, կը մնայ առաւել քան թէական: Ցայսօր, պատմագիտական եւ յարակից ոչ մէկ հիմք իրաւունք կուտայ նման տեսութիւն մը հաստատելու:

Պարզ է սակայն նպատակը: Նախ արմատները տանիլ մինչեւ հնագոյն դարերը: Ապա պնդել, թէ խնդրոյ առարկայ հողերուն վրայ դեռ հին անցեալին ունեցան Պետութիւն, որ շրջան մը նոյնիսկ կայսրութեան մը տարողութիւնը ձեռք ձգեց (Ք. Ա. 612–549):

Այսպէս կամ այնպէս, պատմագրական գետնի վրայ Քիւրտերուն անցեալը չօշափելի դիմագիծ կը ստանայ առանց Մահմետականացումէն ետք՝ Խալիֆ Օմարին կողմէ, 645ին: Արաբ պատմագիրները կը յիշատակեն քրտական ապստամբութիւնները, որոնք կը տեւեն հարիւրամեակներ: Մահմետական Արաբներուն դէպի հիւսիս ծաւալումին օրերէն սկսեալ, Թակրիտի գրաւումէն (637) մինչեւ Մուսուլի տիրապետումը եւ յառաջխաղացքը դէպի քրտական հոծ շրջանները: Որոշ թուականներու եւ միշտ որոշ շրջաններու մէջ քրտական հարստութիւններ ծնունդ կ'առնեն: Հեղինակը կը յիշատակէ առաջին հարստութիւնները. — Շիտտատները 951էն 1174 Անդրկովկասի մէջ, Հասանվահիները 960էն 1015, այժմու պարսկական Քիւրտիստանի հարաւը եւ Մարվանեանները 990էն 1096 Տիարպէքիրի շրջանը: Առաւել մանրամասնութեան համար աւելցնենք կարգ մը կէտեր, օգտուելով հայկական աղբիւրներէն: Շիտտատներու հարստութիւնը կը հիմնուի Մոհամմէտ Շիտտատ Պին Քարտուի կողմէ, Ռուաթի ցեղախումբէն: Շիտտատներուն գլխաւոր շրջաններն էին Գանձակ եւ Դուին: Երկու ժամանակաշրջաններու՝ 1126 – 1161 եւ 1165 – 1172 Անին ենթակայ կը դառնայ ասոնց իշխանութեան: Ըստ Շարաաֆ Նամէի (1596), Քիւրտերու առաջին պատմագիրքը՝ գրուած պարսկերէն Քիւրտի մը կողմէ՝ իշխան Շարաֆ էլ Տին, Պիթլիսցի, 959ին, Ճապալի մէջ հիմը կը դրուի քըրտական երկրորդ հարստութեան՝ Հասանվահ Պին Հասանի կողմէ, Պազերկանի ցեղապետ. մայրաքաղաքը կ'ըլլայ Սարմաճ, Բիհզունի հարաւը: Մարվաններու իշխանութիւնը կը տարածուի Տիարպէքիրէն Ճէզիրէ: Նկատելի երեւոյթն այն կը մնայ, որ բոլոր պարագաներուն ալ հարստութիւնները զուտ աւատապետական – իշխանական բնոյթ կը կրեն եւ մնայուն կերպով կը պակսի ազգային – հաւաքական Պետականութիւն մը հիմնելու գաղափարը: Աշիրէթական հոգեբանութիւնը տիրական կը մնայ:

Պատմութեան ժամանակագրութիւնը պահպանելու մտադրութեամբ արձանագրենք, որ ԺԱ. դարէն սկսեալ Քիւրտերը գրեթէ հինգ դար ահեղ կռիւներ կը մղեն սելճուք, մոնկոլ, թիւրքմէն եւ այլ հորդաներուն դէմ: Քրտական սթափումը ծայր կուտայ 1514ի Զալտըրանի (Խոյի մօտ) ճակատամարտէն ետք երբ Պարսկաստանի Շահը՝ Իսմահիլա, կը պարտուի Սուլթան Սելիմ Ա.ի կողմէ եւ քիւրտ աշիրապետներ, որոնք օժանդակած էին Օսմանցիներուն, ինքնավար գոյութեան մը իրաւունքները ձեռք կը ձգեն, առանձին պայմանագիրով:

Յաջորդող երկու դարերը կ'արձանագրեն սահմանային փոփոխութիւններ Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ: 1736ի դաշնագիրով, Քիւրտերը մեծ մասամբ կը մտնեն Օսմանեան թեւարկութեան տակ:

ԺԹ. դարու սեմին, քրտական ընկերութիւնը նշանակալից փոփոխութիւն չի կըրեր, քանի աշիրէթապետական կարգ ու սարքը, հոգեբանութիւնը կը շարունակեն արգելք հանդիսանալ ազգային միասնութեան գաղափարին:

Քիւրտ տարրին զանգուածային տարածումը դէպի Հայաստան ծայր կ'առնէ ԺԳ. դարէն սկսեալ: Արդէն նախորդող դարավերջին, Մուսուլի շրջանին եւ հիւսիսային լեռնամասերուն Քիւրտ իշխանութիւնները տեղի կու տան Զանգիներուն (Իմատ էլ-Տին Զանգի) առջեւ եւ կը քաշուին Վասպուրականի հարաւ–արեւելքը՝ Զարիի մօտերը: Յաջորդ դարուն՝ կը ծաւալին Պիթլիսի եւ Ախլաթի շրջաններուն մէջ, իսկ ԺԴ. եւ ԺԵ. դարերուն՝ կ'ապաստանին Տաւրոսեան լեռնաշղթան ու աստիճանաբար կը տարածուին հայկական նահանգները:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Le mouvement National Kurde, Chris Kutschera, Flammarion, 1979, pages 303.

Les Kurdes et le Kurdistan, ouvrage collectif sous la direction de Gérard Chaliand. F. Maspero, 1978, pages 358.

(**) Կարտուքները կամ Կարդուխները լեռնաբնակ ժողովուրդ մը եղած են: Հայ պատմագրութեան մէջ ծանօթ են Կորդուացիներ անունով: Բնակութիւն հաստատած են Կենտրիտես, այսինքն՝ Արեւելեան Տիգրիս (Պոհտան-սու) գետին հարաւը: Այդ ժողովուրդին անունով ալ յետագային շրջանը կոչուած է Կորդուաց աշխարհ, այժմ՝ Հէքքեարի: Արաբական տիրապետութենէն ետք բնակիչները անուանուած են Քիւրտ կամ Քուրտ (գայլ): Քիւրտիստան սահմանումը մէջտեղ եկած է Սելճուքեան տիրապետութեան օրով՝ 1071 – 1110:

Կիմմերները Ք. Ա. 8-րդ դարուն վերջերը Մերձվոլգեան տափաստաններէն Հիւս. Կովկասի ճամբով Փոքր Ասիոյ արեւելքը շարժած են: Հաստատուած են Կապադովկիա, որ Հայերուն կողմէ, Կիմմերներուն անունով, կոչուած է Գամիրք:

Մեդացիները՝ ծանօթ նաեւ Մարեր, եկած են Արեւելքէն եւ գլխաւորաբար բընակութիւն հաստատած են Պարսկական Սարահարթին հիւսիս – արեւմուտքը: Երկիրը կոչուած է Մեդիա, Հայ պատմագրութեան ծանօթ Մարաստանը: Հայ – մեդական յարաբերութիւններուն մասին տեսնել Հայ Ժողովուրդի Պատմութիւն Ա. հատոր, էջ 441 – 442. Հր. Հ. Գ. Ակադեմիայի, Երեւան, 1971:

Ժ. Մ.

ՀՆԴԿԱՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ

Հնդկահայ գաղութները գլխաւորաբար ձեւաւորուած են ԺԶ.–ԺԷ. դարերուն, իսկ ԺԸ. դարու վերջը հոն սկսած է կըրթական – լուսաւորական շարժումը:

Մշակութային կեանքի ընդհանուր վերելքը իր ոլորտին մէջ կ'առնէ նաեւ թատրոնը՝ իբրեւ լուսաւորական շարժման ազդեցիկ օղակներէն մէկը: 1812ին Շահամիր Շահամիրեանի թոռներուն՝ Յակոբ եւ Յովսէփ Նազար Շահամիրեաններու տպարանը լոյս կ'ընծայէ Վոլթէրի «Ի վերայ մահուան Յուլիոս Կեսարու» ողբերգութիւնը, զոր հայ իրականութեան մէջ առաջին անգամ անգլերէնէ գրաբարի թարգմանած է Յակոբ Նազար Շահամիրեան:

1812ին, Նափոլէոնի արշաւանքներու ժամանակաշրջանին, Վոլթէրի թատերախաղը՝ բռնակալութեան դէմ պայքարի իր գլխաւոր գաղափարով, գրաւած է Հնդկահայերը:

Տարի մը ետք Մատրասի մէջ կը թարգմանուի ուրիշ թատերգութիւն մը, «Ողբերգութիւն ի վերայ մահուան Պիզզարոյին սպարապետին Սպանիացւոց»:

Թատերախաղը չէ տպագրուած: Ձեռագրի տիտղոսաթերթի վրայ նշուած են թարգմանիչի եւ գրիչի, ձեռագիրը 1833ին Պենանգի մէջ ընդօրինակող Անտոնեան Շիրազեցիի անունները:

ԺԹ. դարու հնդկահայ գաղութի թատերական կեանքէն մնացած են միայն բեկորներ. հետեւաբար դժուար է գծել համայնքին թատերական արուեստի զարգացման ընթացքը:

1815 Դեկտեմբեր մէկին Պոմպէյի մէջ կը հիմնուի Օճանասփիւեան ընկերութիւնը: Հայ երիտասարդներու ինքնակրթութեան զարկ տալու նպատակով ընկերութեան անդամները կը թարգմանեն օտար գրականութիւն, նոյն ատեն կը փորձեն ստեղծել ինքնուրոյն երկեր:

Ընկերութեան հերթական հաւաքոյթներէն մէկուն ընթացքին կը կարդացուի եւ հանգամանօրէն կը քննարկուի «Խորադիմայ դժրողութեան» կատակերգութիւնը: Թատերախաղը բեմադրուած է 1821ին՝ Մատրասի եւ Կալկաթայի մէջ աչքի զարնող մտաւորականներու ուժերով, որոնց կարգին կը գտնուի Հայոց Մարդասիրական ճեմարանի տեսուչ՝ Յովհաննէս Աւդալեանց:

«Խորադիմայ»ի առանցքը կը կազմէ հնդկահայ գաղութին կեանքը, բարքերը, ընտանեկան յարաբերութիւնները, անոնց մէջ բոյն դրած բացասական գիծերու քննադատութիւնը:

1832ին Կալկաթայի մէջ կը հրատարակուի (վիմատիպ) հնդկահայ երկրորդ ինքնուրոյն տռամաթիք երկը՝ «Լէյլի»ն: Անկասկած «Լէյլի»ն բեմ հանուած է: Կարելի է պատկերացնել, թէ ինչ տեսակ բեմական հարցեր դրած է երեւան դերակատար ունեցող կատակերգութիւնը, որուն նպատակն է դրամի դերին, առաքինազուրկ վաճառական դասուն ընտանեկան յարաբերութիւններուն, քաղքենիական բարքերու մերկացումը:

Յաջողեցանք պարզել, որ ԺԹ. դարու վերջը հնդկահայ համայնքին մէջ գըրուած է «Հայաստան» պատմական թատերգութիւնը: Հեղինակը՝ Պասկ քհնյ. Յակոբեան, մեծ ծառայութիւն ունեցած է Ջուղայի հոգեւոր երգարուեստը խաթարումէ փրկելու գործին մէջ:

Ի. դարու հնդկահայ թատրոնի հարցերը կը թելադրուէին հանրային կեանքի բարդ ընթացքով: 1915ին հայ ազգի կըրած մեծագոյն ողբերգութեան յուշերով ապրող Հնդկահայերը կը մտահոգէ հայ երիտասարդներու ազգային ինքնութեան սպառնացող վտանգը, կամ, ինչպէս իրենք կը կոչեն՝ սպիտակ ջարդը:

Կալկաթայի Հայոց Մարդասիրական ճեմարանի աշակերտ Մկրտիչ Յակոբեան դարասկիզբը կը հիմնէ ճեմարանի Տռամաթիք Միութիւնը եւ աշակերտական ուժերով կը բեմադրէ «Ներսէս Մեծ», «Արշակ Բ.» պատմական ողբերգութիւնները: Զոյգ բեմադրութիւններու մէջ ալ Մկրտիչ Յակոբեան հանդէս եկած է գլխաւոր դերերու մէջ: Ներկայացումները տրուած են հայ համայնքին համար եւ ջերմ ընդունելութիւն գտած:

1908ին հնդկահայ մշակութային կեանքին մէջ նշանակալից դէպք մըն էր «Նիւ Էմփայր» թատրոնի շէնքին կառուցումը Արաթուն Ստեփանի միջոցներով:

Նորակառոյց «Նիւ Էմփայր» թատրոնին մէջ 1908 Յունուար 25ին հայ համայնքի ուժերով ներկայացում մը կը կազմակերպուի՝ ի նպաստ Մեսինայի երկրաշարժի հետեւանքով վնասուած բընակչութեան:

Բ. Աշխարհամարտի աւարտէն քանի մը տարի անցած, 1948 Մարտին Կալկաթայի մէջ կը հիմնուի Հայկազեան Գեղարուեստական Միութիւնը, որուն նպատակն է երիտասարդներու մէջ հետաքրքրութիւն, սէր արթնցնել դէպի իր ժողովուրդի հին ու նոր մշակոյթն ու արուեստը: Յիսունական թուականներուն Հայկազեան Գեղարուեստական Միութիւնը, Մարդասիրական ճեմարանի հին հաստատութեան վերանորոգման նպատակով, կ'որոշէ ներկայացում տալ «Նիւ Էմփայր» թատրոնին մէջ եւ եկամուտը նուիրել ճեմարանին: Կը բեմադրուի Շիրվանզադէի «Պատուի Համար» թատերախաղը:

«Պատուի Համար»ի բեմադրութիւնը, ինչպէս նաեւ Մարդասիրական ճեմարանին ձեռք երկարելու պարագան համայնքի ազգասիրական զգացումները արթնցնող եւ ազգային հարցերու մէջ խորասուզող երեւոյթ էր: Մեծ գոհունակութիւններով եւ յամառ աշխատանքով արդիւնաւորուած ներկայացումը, մամուլի վկայութեամբ, բեմ կը բարձրանայ 1954 Դեկտեմբեր 29ին: Ազգային ոգիի վերածնունդը՝ երեւոյթին նպատակը, կը սփռի յայտագրի կողքին վրայ դրոշմուած Արարատի պատկերէն: Երկրորդ էջին վրայ Շիրվանզադէի լուսանկարը, իր կենսագրութեան եւ ստեղծագործութեան

ՉՐՈՅՑ – ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ իրիկուն, Ապրիլ 27, Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ տեղի ունեցաւ զրոյց – բանախօսութիւն, նուիրուած 30րդ պարբերութեան:

Ներկաները մեծ հետաքրքրութեամբ դիտեցին ցուցադրուած երկու փաստավաւերագրական ժապաւէնները, որոնցմէ մէկը կը ներկայացնէր ՄԱԿի այն ծանօթ նիստը, ուր առաջին անգամ խօսուեցաւ հայկական ցեղասպանութեան մասին, իսկ միւսը՝ Ֆրանսահայերու բողոքի քայլարշաւը դէպի Ժընեւ (Սէն Ժիւլիէն)՝ Փետրուարին:

Օրուան բանախօսը՝ Արա Գրիգորեան, մանրամասն անդրադարձաւ չարաբաստիկ պարբերութեան պատմութեան, անոր քաղաքական նշանակութեան եւ կարելի արդիւնքներուն:

Այնուհետեւ տեղի ունեցաւ միտքերու փոխանակութիւն, որուն ընթացքին բանախօսը պատասխանեց ունկնդիրներու հարցումներուն:

Երեկոյթը անցաւ ընդհանուր առմամբ հետաքրքրական, աշխոյժ մթնոլորտի մէջ, գոհունակութիւն պատճառելով ներկաներուն:

Կը կարծենք թէ Հայ Դատի Յանձնախումբի առաջնակարգ գործերէն մէկը պէտք է ըլլայ շարունակել այս օգտակար նախաձեռնութիւնը եւ նման բանախօսութիւններ կազմակերպել հայաշատ բոլոր գաղութներու մէջ:

Հ. Գ.

մասին ընդհանուր ծանօթութիւն մը, որմէ ետք չարադրուած է թատերախաղին համառօտ բովանդակութիւնը: Ապա կու-գան դերասաններուն անունները ու նկարները:

1956ին (Ապրիլ 14ին) ճեմարանի սրահին մէջ աշակերտներու ուժերով կը ներկայացուի « Սասունցի Դաւիթ » թատերախաղը:

Տարի մը ետք « Նիւ Էմփայր » թատերասրահին մէջ, Հայկազեան Գեղարուեստական Միութեան ջանքերով, տեղի կ'ունենայ երեկոյթ մը, որուն երկրորդ բաժնին կը ներկայացուի Յակոբ Պարոնեանի « Մեծապատիւ մուրացկանները »:

Այսօր ալ հնդկահայ գաղութը կը շարունակէ ազգապահպանման աւանդութիւնները՝ ընթանալով ազգային մշակոյթի, ազգային արուեստներու, հայրենիքի հետ ունեցած կապերու յարատեւման ուղիով:

ԷԼԷՈՆՈՐԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

«Սովտ. Հայաստան» ամսաթերթէն արեւմտահայերէնի վերածուած

ՍԻՐԵԼԻ „ՅԱՌԱՋ"

Ի խորոց սրտի շնորհակալութեան եւ երախտագիտութեան սրտաբուխ խօսքս՝ ճիշդ մէկ ամիս առաջ տեղի ունեցած մեծարանքի հաւաքոյթին համար: Այդ առիթով սիրելի Արփիկս եւ Դաշնակցական ընկերս Աւլէն Փափազեան տեղին եւ լաւագոյնս արտայայտուած էին, անձիս եւ կատարած համեստ աշխատանքիս մէջ մեծարելով բոլոր « Կիւլեանները », ամէն անոնք որոնք անդարձ մեկնած են այլեւս եւ մնացած ես՝ իմ ութսունեւհինգ տարիներովս: Հաւաքոյթի ընթացքին խօսք եղաւ 70 տարիներու ազգային-կուսակցական կեանքիս ու գործունէութեանս մասին, յիշուեցան դէմքեր, դրուագներ՝ զորս մոռցած էի: Ես որ միշտ հարց եմ տուած թէ « ի՞նչ ըրած եմ որ », այդ օր, սիրելիներովս շրջապատուած, « բան մը ըրած ըլլալու » գոհունակութիւնը ապրեցայ, ուրախ ապրում՝ որ լեցուեցաւ աչքերուս եւ արգիլեց որ խօսիմ, արտայայտուիմ: Շնորհակալութեան խօսք իսկ չկրցայ ըսել: Այսօր, ամիս մը ետք, ի խորոց սրտի շնորհակալութիւն Շաւիլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի իմ սիրելի աղջիկներուս եւ քոյրերուս եւ Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբի Թանկագին ընկերներուս, որոնք կազմակերպած էին այդ հաւաքոյթը՝ 85 տարիներուս « ամէնէն երջանիկ » օրը, երջանկութիւն զոր վայելեցի անդարձ մեկնած ընկերներուս հետ եւս. մենք կապուած էինք իրարու եւ վստահ եմ կը շարունակենք միասին զգալ:

Իսկ դուն, սիրելի « Յառաջ », իմ հարազատ տունս ես: Ես քեզի եկած եմ 15 տարեկանիս, երբ « Ազատամարտ » կը կոչուէիր: Եկած եմ աւելի ուշ, երբ «Ծակատամարտ» էիր: Ներկայ էի, առաջին օրէն, երբ բնական շարունակութեամբ « Յառաջ » մկրտուեցար. ներկայ եմ ահաւասիկ՝ այսօ՛ր, ու պիտի մնամ՝ վա՛ղը:

« Ազատամարտ »ի հովանիին ներքեւ է որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան պաշտօնական անդամ եմ արձանագրուած 1914ին, « պանծալի » Համագումարին կնքահայրութեամբ: Ահա աւելի քան 65 տարիներէ ի վեր Դաշնակցական եմ ու կը մնամ՝ ի ծառայութիւն, միայն ի ծառայութիւն մեր աքանչելի ժողովուրդին:

Թող թոյլ տրուի ինծի անգամ մը եւս յիշել բոլոր մեկնած ընկերներս եւ յանուն իրենց կրկնել Մալխասի հերոսին, Առիւծ Գեւոյի խօսքը.— « Ախր, ժամանակին մենք ալ բաներ մը ըրեր, նէք, էլի »:

Կը համբուրեմ Կապ. Խաչի քոյրերս, Դաշնակցական ընկերներս, կը համբուրեմ « Յառաջ »ը եւ իր բոլոր Թղթակիցները:

ԳՐԻԳՈՐ ԿԻՒԼԵԱՆ

25 Ապրիլ 1979, Շաւիլ

ԴԱՂՈՒԹԷ ԴԱՂՈՒԹ

ՍԵԼԱՆԻԿԻ « Մակեդոնիկոն Սպուտոն » սրահին մէջ, Ապրիլ 11ին, տեղի ունեցած է Հ. Յ. Դ. Հայ Դատի Յանձնախումբին կազմակերպած դասախօսութեան երեկոյթը. բացման խօսքը արտասանած է (յունարէն) Վահէ Աւետիսեան: Համալսարանի ընդհ. եւ եկեղեցական պատմութեան դասախօս՝ Եուաննիս Անաստասիու, խօսած է « Հայ եկեղեցւոյ անցեալն ու ներկան » նիւթին շուրջ, առընթեր ցուցադրելով լուսապատկերներ՝ նիւթին վերաբերեալ:

ՍԵԼԱՆԻԿԻ « Մակեդոնիկոս Սպուտոն » սրահին մէջ, Ապրիլ 8ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի կազմակերպած հայկական տոհմիկ երգերու երեկոյթը, մասնակցութեամբ երգչուհի Ծաղիկ Գալաճեանի. դաշնակով ընկերացած է Նիկոլա Աստրինիտիս: Երեկոյթին բացման խօսքը արտասանած է Կիւլա Գասապեան: Երգչուհին մեկնաբանած է տասներկու երգեր՝ Կոմիտաս, Ալէմշահ, Սայաթ – Նովա, Մեհրապեան, Տիգրանեան, Կանաչեան: Դաշնակահարը մեկնաբանած է քանի մը կտոր՝ Խաչատուրեանէն: Հեռատեսիլի երաժշտական մեկնաբան եւ խօսնակ Ալեքսիս Գոսթալաս ներկայացուցած է հայկ. ժողովրդական երգի ծագումն ու զարգացումը:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ մէջ կատարուած է Թեմական ժողովի ատենապետ Մարտիկ Զարդհանէլեանի ազգային 40ամեայ գործունէութեան յոբելեանը, ճաշով մը՝ նախագահութեամբ առաջնորդ Զաւէն Եպս. Չինչինեանի: Մասնակցած են աւելի քան 250 հոգի: Հանդէսը վարած է Վահան Գավուքճեան: Ողջոյնի խօսքը արտասանած է Աղեքսանդրիոյ Պատ. քաղաքական ժողովի ատենապետը՝ Վահան Ալեքսանեան: Խօսք առած են՝ յանուն Գահիրէի Ազգ. Իշխանութեան Փօլ Քիլիտճեան, Յովսէփ. Վրդ. Պասմաճեան, Հայկազուն Քիւրքճեան, « Արեւ » օրաթերթին կողմէ Վահագն Տէփոյեան, « Յուսաբեր » Մշակութային Ընկերակցութեան եւ օրաթերթին կողմէ Կայծ Կոկանեան, « Ջահակիր » շաբաթաթերթի եւ անոր շրջանակին կողմէ Սարգիս Բալայեան, որոնք անդրադարձած են յոբելեարին 40ամեայ գործունէութեան զանազան երեսներուն: Աղեքսանդրիոյ առաջնորդական փոխանորդ Իսահակ Ծ. Վրդ. Ղազարեան կարդացած է շնորհաւորական ու մեծարանքի հեռագիրները Խորէն Ա. եւ Գարեգին Բ. կաթողիկոսներուն, Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ Պատրիարքներուն: Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին շնորհաւորագիրը կարդացած է Զաւէն Եպս. Չինչինեան: Վերջին խօսքը եղած է յոբելեարը, որ իր երախտագիտութիւնը յայտնած է իր յոբելեանը կազմակերպողներուն:

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ « Յուսաբեր » ակումբի Լ. եւ Ս. Գարագաշեան սրահին մէջ, Մարտ 18ին տեղի ունեցած է Շաքէ Յովակիմեանի ասմունքի երեկոյթը, որու ընթացքին արուեստագիտուհին արտասանած է Սիամանթոյի, Դանիէլ Վարուժանի, Մատթէոս Զարիֆեանի, Ժաք Յակոբեանի, Յ. Թումանեանի, Վ. Թէքէեանի, Պ. Սեւակի, Յովհ. Շիրազի, Ա. Ծառուկեանի եւ այլոց քերթուածները, ստեղծելով բանաստեղծական տաք մթնոլորտ մը:

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ « Յուսաբեր » ակումբի Լ. եւ Ս. Գարագաշեան սրահին մէջ, Մարտ 22ին տեղի ունեցած է « Մայրերու Օր »ուան տօնը: Սրահի մուտքին ցուցադրուած են 90 գծագրութիւններ՝ «Մայրը եւ մայրութիւնը» նիւթին շուրջ: Բացման խօսքը կատարած է Սոնիա Պայրամեան: Բանախօսած է Ալիս Կապէեան, անդրադառնալով մօր առաքելութեան արդի ընկերութեան մէջ:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ մէջ, «Հայկ. Դատի ներկայ հանգրուանը» նիւթին շուրջ դասախօսութիւն մը տուած է Յովհ. Վրդ. Ահմարանեան (Գահիրէէն): Պատմականը ընելէ ետք Հայկ. Դատին, դասախօսը ծանրացած է ներկայ Հայաստանի եւ Սփիւռքի վրայ՝ յայտնելով որ այդ երկուքը զիրար կը լրացնեն: Դասախօսութեան աւարտին ցուցադրուած են պարսկահայ մանրանկարիչ Աբրահամ Գուրգէնեանի գործերու լուսապատկերները:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՃԱՇ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կազմակերպած ճաշը տեղի ունեցաւ Կիրակի, Ապրիլ 22, ժամը 13.30ին, Օփերա Լաֆայէթի ճաշարանը: Սեղանները գրեթէ գրաւուած էին հայրենակիցներու եւ կիլիկեցի ընտանիքներու կողմէ:

Ամէն տարի, Միութիւնը կը կազմակերպէ այս հաւաքոյթը ոգեկոչելու համար ծննդավայրի մեր պապենական սովորութիւնները:

Ճաշի սպասարկութենէն ետք գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիր մը, Վ. Մնակեանի ղեկավարութեամբ: Մէկ վայրկեանի լռութեամբ յարգուելէ ետք յիշատակը 1909ի Կիլիկիոյ կոտորածի 50 հազար զոհերու եւ 1915ի մէկուկէս միլիոն մեր նահատակներուն, խօսք տրուեցաւ Տոքթ. Գրգեաշարեանի, որ Պէյրութի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախագահը եղած է: Յաջորդաբար խօսք առին Ա. Գնդունի, Յ. Կէնճեան, Յ. Սիրվարդեան, Միութեան կողմէ՝ Մ. Գրաճեան, որոնք պատմեցին անցեալէն յուշեր: Ցնորդեան իր կիթառով հայկական մթնոլորտ ստեղծեց:

«Կիլիկիա» երգով վերջ գտաւ ճաշը:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԳՐԱՃԵԱՆ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 – 1979

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

6.

Դէմ դէմի նստեր էին անկողնին վրայ: Նէնէթ կը ժպտէր, զմայլելիօրէն կը ժըպտէր: Կարծես յոգներ էր քիչ մը. իր լայն ու լեցուն կոպերը երբեմն կ'իջնէին պարտասած, նուաղանօք, արբշիռ… Ցամառ ազեկի մը պէս կը շարունակէր ականջներուն մէջէն Փիէռը գրգռող բան մը արձակել եւ միւս ձեռքովը տղուն ծոծրակը ճմլել, ճմլել: Երիտասարդը լաւ բացատրելու իր մարմաջէն տարուած՝ երկու ձեռքերը կը շարժէր անդադար պարապին մէջ, կնոջ ծալուած ծունկերուն վրայ: Եւ Նէնէթին այդ հրաշալի մերկութիւնը, լեցուն ազդրերը, գիստերը, բամբերը կարծես կրակ մը կ'ըլլային հրակէզ, որուն վրայ տղան կ'եփէր, կ'եփէր…

—… Եւ այն ատեն եգիպտացորէնները կը սկսին պայթիլ… չա՛թ բաթ, չա՛ք բա՛թ…

— Ոչ, չեն պայթիր:

— Ի՞նչպէս թէ չեն պայթիր. անշուշտ թէ կը պայթին:

— Ոչ, չեն պայթիր:

— Կը պայթին:

— Չեն պայթիր:

— Կը պայթին. բայց դուն միսիր պուլտային ինչ ըլլալը ի՛նչ գիտես, կը պայթի՛ն, կը պայթին…

— Դո՞ւն ինչ գիտես ինչ ըլլալը. անկա տաք – տաք կ'ուտեն… իսկ դուն ժամ մըն է պարապ խօսք կ'ընես եւ կը ձգես որ պաղի…

Ժպիտը անսահմանօրէն մեծցաւ Փիէռի հոգիին մէջ: Ան իր ամբողջ ուժովը պըլլուեցաւ իր Նէնէթին, պլլուեցաւ իր Նէնէթին ու տապալեցան բարձերուն մէջ:

Տաք – տաք կերան:

Ահա այսպէս կուգայ վայրկեան մը, երբ ալ կ'ուզենք ըսել այն՝ որ մեր արիւնին ու ոսկորին մէջն է եւ որ չի թարգմանուիր: Որովհետեւ միայն մայրենի լեզուն է որ բառերուն կրնայ տալ այն անկեղծ ու պարզ շեշտը որ բնաւ մտածում չի պահանջեր: Եւ սիրտը երբոր կը խօսի, պէտք չէ մտածէ: Ահա թէ ինչու Փիէռ ըսաւ մեղմաձայն, կարծես միայն ինքզինքին համար. « Ուտեմ ես քեզի, իմմին Նէնէթս, կրծե՛մ ես քեզի »: Նէնէթ մտիկ ըրաւ զայն ժպիտով, կրկնել տուաւ, թերեւս հասկցաւ բայց ինչ որ աւելին է՝ կարծես զգաց: Փիէռ նետուեցաւ մահճակալէն վար, կեցաւ սենեակին ճիշդ մէջտեղը, թողլով որ արեւի լեզու մը իր ոտքերուն հետ խաղայ, եւ այդպէս ամբողջութեամբ մերկ, սրունքներն ու թեւերը բացած սկսաւ արտասանել պոռթկացող հրճուանքով, յորդող երջանկութեամբ.

«Ո՜վ Աստուածն իմ հայրերուս
Կը մօտենամ ահա բագնիդ
Եւ խանութէն քաշելովկը բերեմ էգ մ'
Աշխարհներէն տափանի:
Տե՛ս, պարարտ է զոհս իմին,
Միսերուն մէջ կաթնաթոյր
Ցեղին ամբողջ կեանքը կայ… »:

Անկողինին մէջ նստած, ցուցամատը օդին, ինքզինքին վարժուհիի մը երեւոյթը տալով Նէնէթ ըսաւ.

— C'est bien, c'est très bien, mais ce n'est pas tout à fait cela, il y a une faute.

— Oh, !Nenette, Nenette chérie ըսէ, ինչէ՞ն հասկցար, ինչէ՞ն հասկցար որ ճիշդ չէ… բայց ես դիտմամբ ըրի, ես դիտմամբ փոխեցի…

(Շար. – 24)

Այրի Տիկին Երջիկին Փայլակեան, այրի Տիկին Ալիս Խանճեան, ժիրայր Խանճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Խանճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Խարեան, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Տատեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Խարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պերնար Ճիւհէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ֆերնան Սարսեմ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Փասքիէ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Քէչիշեան եւ զաւակները (Աւստրիա), այրի Տիկին Ալեքսան Խանճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յովակիմ Խանճեան եւ զաւակը (Պոլիս), ազգականներ՝ Մատէնճեան, Սեւաչերեան եւ իրենց զաւակները (Գալիֆորնիա) եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, զաւկին, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԱԶԱՏ ԽԱՆՃԵԱՆԻ

մահը 71 տարեկանին, որ պատահեցաւ Ապրիլ 29ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մայիս 4ին, ժամը 9.30ին Առնուվիլ լէ Կոնէսի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Տէօյլ Լա Պառի գերեզմանատունը։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Ունճեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Թագւորեան կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի կիրակի, Մայիս 6, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին իրենց եղբօր՝

ՊԵՐՃ ՆԻԶԱՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Խնամակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի կիրակի, Մայիս 6, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ վարժարանին հանգուցեալ հիմնադիրներուն, բարերարներուն, խնամակալներուն, տնօրէններուն, ուսուցիչներուն եւ սանուհիներուն, նաեւ նուիրատու ԳԱԲՐԻԷԼ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մելքոն Շերոյեան, Տէր եւ Տիկին Մօրիս Շերոյեան եւ զաւակները՝ Կիյոմ, Պերթրան եւ Արմէն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, մամուլով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՄԵԼՔՈՆ ՇԵՐՈՅԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը Տէսինի եւ Վիէնի իր մասնաճիւղերով ցաւակցութիւն կը յայտնէ Օր. Անահիտ Հացագործեանի, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Ադամեանի եւ զաւակներուն, այրի Տիկ. Վարսենիկ Աչճիպաշեանի, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Աչճիպաշեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ. Ալեքսան Պապայեանի եւ զաւկին, Տէր եւ Տիկ. Նորայր Հացագործեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ. Ժորժիկ Հացագործեանի եւ զաւակներուն, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց սիրելի մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հօրեղբօր կնոջ, խնամիին, ազգականին՝ այրի Տիկ Նուարդ Հացագործեանի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ կը ծանուցանէ հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Եղեռնի զոհերուն ի յիշատակ՝ Ա. Բ. (Լիոն) 1000 Ֆր., Տիկ. Սիրուն Լէրթողեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի՝ Տէր եւ Տիկ. Կ. Զըրբաչեան 300, Տէր եւ Տիկ. Ս. Տամլամեան, Տիկ. Հ. Տամլամեան 150ական։ Տիկ. Ազնիւ Խաչատուրեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի՝ Բէնսի-Վիլմոմպլի իր բարեկամները, ձեռամբ Տիկ. Պ. Մ. Սաղաթէլեանի 260 Ֆր.։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Արմենակ Քէչեան իրենց ողբացեալ ազգականին Յակոբ Գաւյումճեանի մահուան տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 100 Ֆրանք «Յառաջ»ին։

×

Առաքել Թաքուլեանի (Մչեցի) մահուան առթիւ, Տիկին Ճերանեան 40 Ֆր. կը նուիրէ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ, 30 Ֆր. Կեսարիոյ Հայր. Միութեան (սատնալ «Յառաջ»էն) եւ 30 Ֆր. «Յառաջ»ին։

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի

կիրակի, Մայիս 6, ժամը 13ին

HOTEL SOFITEL

Rue Louis-Armand

Métro Balard ou Porte de Versailles

Գեղարուեստական բաժին

ՆՈՐԱՅՐ եւ ՍՈՒՐԷՆ

պարանցիկ խանդավառ մթնոլորտ

Մուտք 100 Ֆր.

տոմսերու համար դիմել

Գրատուն Բալուեան եւ Մշակոյթի Տունը 17 Ռիւ Պլէօ

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝

ընկ. Գաբոյեան՝ 533.06.31

ընկ. Պահարեան՝ 734.70.19

ընկ. Վարդանեան՝ 209.42.50

Recherchons

Personne désirant vivre au sein d'une famille en Angleterre pour la garde d'un enfant de 3 ans.

Téléphoner: 664-80-79

Le YAN'S JEUNES et l'UGAB JEUNES

ORGANISENT

LE DIMANCHE 20 MAI

grand rallye touristique

avec de très nombreux lots dont un prix exceptionnel :

UN VOYAGE EN ARMENIE

Date limite d'inscription : 14 MAI

Participation (repas du soir compris) : 80 F.

Prévoir le repas du midi

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

YAN'S CLUB, 5 Av. Reille, 75014 Paris — Tél. 589.20.48

de 11 h. à 15 h. sauf Dimanche

UGAB, 118, Rue de Courcelles, 75017 Paris, Tél. 227.12.26 et 924.86.71

tous les jours.

NOUVEAU

RESTAURANT ARMENIEN

NORAïR

DINER DANSANT

Orchestre sabra

24 RUE RODIER.(9°) 2803584. Ouvert tous les jours

Imprimé sur les Presses

du Journal « Haratch »

83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris

Commission Paritaire : No 55935

L'UGAB JEUNES

Présente :

le Samedi 5 Mai à 20 h. 30 *précises* (en raison de la longueur du film) au Centre Culturel Alex Mannogian 118, Rue de Courcelles, 75017 Paris Tél. : 227-12-26 et 924-86-71

"America, America,,

d'ELIA KAZAN (E. U. - 1963)

l'Empire de Byzance. En 1381, ce « Jadis, l'Anatolie faisait partie de pays fut conquis par les Turcs. Dès lors, Grecs et Arméniens vécurent en minorités, soumises à leurs conquêratns mahométants. Ainsi en est-il en 1896 lorsque se produisent les massacres des Arméniens. STAVROS et HOVANNES décident de partir en Amérique, mais y parviendront-ils ? »

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

GRANDE SOIRÉE DANSANTE organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 6 ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Salle des Fêtes de Sevran

ORCHESTRE DEDEDJIAN

DUO HARTAR (Harout et Vicken)

de FIP et FANCE - INTER

BUFFET ORIENTAL — AMBIANCE ARMÉNIENNE

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՀԱՅԿ. ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՊԵԼԺԻԱԿԱՆ ՁԱՅՆ - ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Շաբաթ, Մայիս 5, ժամը 17.50ին «Շաբաթի փոքր նուագահանդէսը» յատկացուած է հայկ. երաժշտութեան եւ բանաստեղծութեան (դաշնակ, երգ, արտասանութիւն)։ Յայտագիր՝ Կոմիտաս, Քուչակ, Բարաջանեան, Վարուժան, մասնակցութեամբ երաժշտագէտ՝ Պ. Ալահայտոյեանի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԷՆ - Մօրիսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, Երկուշաբթի Մայիս 7, ժամը 15ին ընկերուհի Գամպեր-եանի բնակարանը։

Հայկական Երեկոյ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի ընկերային յանձնախումբին կողմէ, Մայիս 5, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21էն սկսեալ, Սամուէլ Մուրատ Մխիթարեան վարժարանի սրահներուն մէջ, 26 Ռիւ Թրուայոն։

ՊԵՏԻԿ իր նուագախումբով։ Հաճելի անակնկալներ եւ ճոխ պիւֆէ մը ձեզի կը սպասեն։

SALLE DEBUSSY-PLEYEL

252, rue du Fbg. St-Honoré, Paris

Շաբաթ, Մայիս 12, ժամը 20.30ին

Հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կաթ. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց

Պատուոյ նախագահութեամբ

Յովհ. Շիրազի, Ցիցիլիա Բրուտեանի, Ռուբէն Զարեանի (Երեւան)

ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐՕՆԻ ԺՈՂ. ԵՐԳԵՐՈՒ

հաւաքուած եւ մշակուած՝

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ կողմէ

Հովանաւորող մարմին.— ՓՐՈՖ. ՖԷՅՏԻ, ԳԱՌԶՈՒ, ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ, ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ, ԱԻԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ, ՏԱՐՕՆ - ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութիւն։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

եւ ԺԱՖի կողմէ

Մասնակցութեամբ

հայրենի արուեստագէտներու

Արտաշէս ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ (ջութակ), Սիրանուշ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ (երգ), Նորա ԿԻՒԼՊՈՒՏԱՂԵԱՆ եւ Անահիտ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ (դաշնակ) եւ այլ խորհրդային արուեստագէտներու մասնակցութեամբ

ճոխ յայտագրով

Չորեքշաբթի, Մայիս 9 ժամը 20.30ին

MUSEE GUIMET

6, Place d'Iena — 75016 Paris

(Métro : Iena)

Տոմսերը ապահովել Իւքփաֆի անդամներու մօտ եւ Պալթայեանի 27 Ռիւ Պլէօ, Բալուեանի՝ 9 Ռիւ տը Թրէվիզ։

CONFECTIONNEURS... TRICOTEURS...

TEXFRA

importe du fil à coudre

aux meilleurs prix

SIÈGE SOCIAL

35, boulevard Ornano

93200 St. DENIS

tél 243 04 87

MAGASIN

av. du Maréchal Leclerc

Centre Commercial du Moulin

MEUDON-LA-FORET

tél. 631 10 44

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
5
SAMEDI
5 MAI
1979

LE NUMERO 1,80 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար. 300 Ֆ հատը 1 Ֆ. 80

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.374 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE No 14.374

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀՊԱՆՈՂԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՅԱՂԹԵՆ

— O —

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱՌԱՋԻՆ ԿԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԸ՝

ՏԻԿԻՆ ԹԱՉԸՐ

Ուրբաթ առաւօտ դեռ ծանօթ չէին Անգլիոյ երեսփոխանական ընտրութեանց վերջնական արդիւնքները, բայց արդէն իսկ յայտնի էր որ Պահպանողականներու յաղթանակը ոչ միայն ապահով է, այլեւ հաւանական է որ աւելի կարեւոր ըլլայ քան ինչ որ կը նախատեսուէր: Այսպէս կը կարծուէր որ Թօրիները (Պահպանողական) կրնան առնուազն քսան աթոռ աւելի ունենալ քան Աշխատաւորականները: Ամէն պարագայի մէջ, Անգլիոյ համար շատ բան չի փոխուիր խորքին մէջ, քանի որ քաղաքականութիւնը չի փոխուիր Պահպանողականէն Աշխատաւորականի, աւելի ոճի հարց է: Այս յաղթանակով Տիկին Թաչըր Եւրոպայի առաջին կին նախարարապետը կ'ըլլայ, երկրի մը մէջ, ուր ուրիշ կին մը կ'իշխէ, թէեւ ոչ գործնապէս անշուշտ՝ Եղիզապէթ Բ. թագուհին:

Պահպանողականները հինգ տարի է հեռացուած են իշխանութենէն, այսօրուան արդիւնքները ցոյց կուտան թէ ժողովուրդը փոփոխութիւն մը կ'ուզէ, առնուազն երկիրը կառավարելու ձեւին մէջ: Առաջին արդիւնքները ցոյց կուտան նաեւ թէ Տիկին Թաչըր պէտք պիտի չունենայ Ազատականներուն կառավարութիւնը կազմելու համար, տրուած ըլլալով որ ձեռք ձգած մեծամասնութիւնը շատ «հանգիստ մեծամասնութիւն» մըն է: Առնուազն 45 աթոռ շահած է:

ՀՌՈՄ

«ԿԱՐՄԻՐ ՋՈԿԱՏՆԵՐԸ» ԱՐԻՒՆՈՎ «ԿԸ ԲԱՆԱՆ» ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

Հինգշաբթի առաջին օրն էր Իտալիոյ կանխահաս ընտրութիւններու ընտրապայքարին: Եւ արդարեւ 15 ահաբեկիչներ (երեք կին) ռումբով, ձեռնառումբով եւ գնդացիրներով զինուած առաւօտեան ժամը 9.30ին յանդուգն յարձակում մը ըրին Հռոմի կեդրոնն իսկ, Փիացցա Նիքոզիա, Դեմօ - Քրիսթիանիի կեդրոնատեղիին վրայ:

«Ընտրական խեղկատակութիւնը դասակարգերու պատերազմի վերածենք», այս է նշանաբանը Կարմիր Ջոկատներուն եւ յարձակող ահաբեկիչները, բաց դէմքով, ժամանակ իսկ ունեցած են այդ արձանագրութիւնը կատարելու պատին վրայ: Մէկ ոստիկան սպաննուած է, երկու ուրիշներ ծանրօրէն վիրաւորուած եւ բովանդակ երկրին մէջ, յուզումն ու վրդովումը նոյնքան մեծ են: Յարձակումը 15 վայրկեան տեւած է:

Իտալիոյ Կարմիր Ջոկատները ամէնէն լաւ կազմակերպուածներն են: Հիմնադիրն է 1970ին, այսօր բանտը, Ռենաթօ Քուռչիօ: Մինչեւ 1972 ահաբեկչական իրենց գործունէութիւնը նիւթական բնոյթ ունէր միայն (ռումբ, կառքի հրկիզում եւայլն), 1972 Մարտ 3ին սկսաւ առեւանգումներու շարք մը՝ նախ դրամատէր, ճարտարարուեստի մեծեր, եւայլն, ապա 1974ին կ'առեւանգէին դատաւոր մը եւ 1978 Մարտին՝ Ալտօ Մօռօ, զոր կը սպաննէին:

Ընտրապայքարի առաջին օրն իսկ, այս ահաբեկումով, «Կ. Ջ.»ները կրցած են արդէն անձկութեամբ լեցուն մթնոլորտ մը ստեղծել ամբողջ երկրին մէջ, ուր որեւէ կուսակցութիւն ընտրական ամէն մէկ ժողովը վախով - դողով պիտի կազմակերպէ:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ ՄԸ՝ ՓԱՐԻԶ

— O —

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ուրախութեամբ կը յայտնենք Փարիզի եւ ընդհանրապէս Ֆրանսայի Հայութեան, թէ Փարիզի եւ շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութեան դիմումին եւ խորհրդակցական հանդիպումներուն որպէս հետեւանք՝ Փարիզի քաղաքապետ Պր. Ժագ Շիրաք, Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակին ուղղած 1979 Ապրիլ 4 թուակիր նամակով կ'աւետէր թէ որոշուած է եւ կ'արտօնէ որ Փարիզի մէջ եւս Յուշարձան մը կառուցուի՝ ի յիշատակ՝ 1915ի մէկուկէս միլիոն մեր նահատակներուն: Յուշարձանին տեղը ճշդուած է արդէն, շատ մօտ Փարիզի Հայոց մայր եկեղեցիին:

Շուտով պիտի պատրաստուին յատակագիծն ու յուշարձանին մանրապատկերը՝ ներկայացուելու համար Քաղաքապետարանի պատկան մարմիններուն վաւերացման:

Փարիզի Քաղաքապետին այս որոշումը մեծ գոհունակութեամբ պիտի դիմաւորուի ոչ միայն Ֆրանսահայ գաղութին՝ այլ նաեւ ամբողջ Հայութեան կողմէ, եւ երախտագիտական զգացումներով պիտի լեցնէ սիրտերը հանդէպ Ֆրանսայի, որ իր ազնուական մտաւորականներով եւ պետական անձնաւորութիւններով միշտ պաշտպանը հանդիսացած է ճնշուած եւ հալածուած ժողովուրդներու արդար իրաւունքներուն:

Կը յուսանք մօտ ապագային աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդել այս մասին:

Մինչ այդ, վարչութիւնս յանուն Ֆրանսահայ գաղութին իր շնորհակալութիւններն ու երախտագիտութիւնը կը յայտնէ Փարիզի Վսեմաշուք Քաղաքապետին՝ Պր. Ժագ Շիրաքին ու անոր գործակիցներուն:

ԴԻՒԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՄԱՐՍԷՅԼ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (հեռաձայն — Յառաջ).—

Ամենայն Հայոց Վազգէն Կաթողիկոս պաշտօնական այցելութեամբ Մարսէյլ ժամանեց Հինգշաբթի ժամը 16.45ին, Մարինեանի օդակայանը:

Կաթողիկոսը դիմաւորեցին շրջանի նահանգապետը՝ Լիւսիէն Վոչէլ, Մարսէյլի արքեպիսկոպոսը՝ Գերպ. Էչեկառայ, մեծ Բարբունապետը, քաղաքապետի ներկայացուցիչ՝ ընդհ. խորհրդատու Տիկին Մարի Փիէր Լիւիզէ, Կաթող. Պատուիրակ՝ Սերովբէ Արք., Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան, Հայ Կաթողիկէ ժողովրդապետ Ս. Վրդ. Դաւիթեան, Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչները, հոգեւոր դասը, եկեղեցական եւ ազգ. մարմիններու ներկայացուցիչներ «Յառաջ»ի թղթակիցը եւ մօտ 200 հոգի:

Պաշտօնական ընդունելութենէն ետք, օդակայանի հիւրասրահը յաջորդաբար խօսք առին եւ բարի գալուստ մաղթեցին՝ Յակոբ Եպիսկ., Էչէկառայ Եպիսկ. Բարբունապետը: Հուսկ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը քանի մը խօսք արտասանեց, նախքան առաջնորդուիլը Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ մայր եկեղեցին:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին կ'ընկերանան Վրաստանի առաջնորդ՝ Գէորգ Եպիսկ. Սերայտարեան, Ս. Հռիփսիմէի վանահայրը՝ Մասիս Վրդ. Գալստեան իբրեւ գաւազանակիր եւ Պ. Պարգեւ Շահպազեան Էջմիածնի միջեկեղեցական յարաբերութեանց քարտուղար:

Վազգէն Կաթողիկոս Մարսէյլ կը մնայ (Սոֆիթէլ պանդոկը) մինչեւ Մայիս 11:

Մանրամասնութիւնները՝ առանձին թղթակցութեամբ:

×

Մայիս 11, Ուրբաթ օր ժամը 18.30ին Կաթողիկոսը կը ժամանէ Պորտօ, ուր պաշտօնական ընդունելութենէ մը ետք նահանգապետին կողմէ, պիտի առաջնորդուի Ֆրանթել պանդոկը:

Շաբաթ առաւօտ, ժամը 9.45ին Քաղաքապետարանը, Կաթողիկոսը պիտի ընդունի Պորտոյի քաղաքապետ եւ Ազգ. Ժողովի նախագահ Շապան Տէլմասի կողմէ եւ ժամը 12ին՝ Նահանգապետին: Կիրակի՝ Պորտոյի մայր տաճարին մէջ, Զինքը կը դիմաւորէ Պորտոյի Արքեպիսկոպոսը, ուր կը մատուցուի եպիսկոպոսական պատարագ եւ կը քարոզէ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսը: Նոյն ցերեկին ճաշ՝ մասնակցութեամբ տեղւոյն եւ շրջանի հայ գաղութին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Պորտոյէն կը մեկնի Երկուշաբթի օր, Մայիս 14ին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Նախագահը մէկ ժամ ընդունեցաւ Միթերանը, զայն տեղեակ պահելու համար ֆրանքեւխորհրդային խօսակցութեանց մասին: Ընկերվարական պարագլուխը յայտնեց այս առթիւ թէ միայն այդ մասին խօսած են: Նոյն օրը Կաստոն Տէֆէռ այցելութիւն մը տուած էր Պառի, բայց շատ յուսախաբ էր տեսակցութենէն եւ վստահ, որ ինչպէս՝ երէկ, այսօր ալ նկատի պիտի չառնուին ընկերվարական առաջարկները (այս անգամ կապ ունին եւրոպական Խորհրդարանի ընտրապայքարին):

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ այաթոլա Մոթահարիի յուղարկաւորութիւնը առիթ տուած է հակահամայնավար զանգուածային ցոյցի մը: «Իսլամը յաղթած է, Համայնավարութիւնը պարտուած է» պոռալով է որ ժողովուրդը հետեւած է դագաղին: Պաստառներու վրայ ալ կարելի էր կարդալ՝ «Թուտեհը եւ ֆետայիները ընկերութեան մակաբոյծներն են», մինչ բարձրախօսներով կը կրկնուէր. «Համայնավարութիւնը բնութեամբ կրօնքին դէմ է ընդհանրապէս եւ իսլամի՝ մասնաւորապէս»:

ԿԻՇԱՌ միայն 26 «հիւր» ունեցաւ այն 50 կոլխոզ երեսփոխաններուն վրայ, զորս հրաւիրած էր մտքերու փոխանակութիւն ունենալու համար: Ամէն պարագայի մէջ կը պնդէ որ «դաւ պատրաստող» մը չէ եւ ոչ ալ՝ անջատողական շարժում:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ ամուսնութեանց թիւը կը պակսի եւ ազատ զոյգերը կը բազմանան: Վերջին տասը տարիներու ընթացքին 15 առ հարիւր համեմատութեամբ պակսած են ամուսնութիւնները եւ նոյն ժամանակաշրջանին ազատ կենակցութիւնը 31 առ հարիւր համեմատութեամբ աւելցած է:

ԷՍԱՆՍԸ, ինչպէս կը նախատեսուէր, պիտի սղէ Շաբաթ, Մայիս 5էն իսկ: «գեր»ը լիթրը 11 սանթիմ յաւելում կը կրէ եւ ուրեմն 2,75էն կ'անցնի 2,86ի:

ՖԼԱԹՕ-ՇԱՐՈՆԻ դատը, որ նոր բացուեցաւ, պիտի տեւէ մինչեւ Յուլիս: Առաւ - փախաւութեան եւ զեղծումներու համար ամբաստանուած է (միլիոններու) բայց հանգիստ կ'ապրի Փարիզէն հեռու, Իսրայէլ ուր եւ երեսփոխան է:

ՖՈՒԹՊՈԼ

42ՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Մայիս 2ի մրցումներու արդիւնքներն են.—

Դինամօ (Թիֆլիզ) – Կայրաթ	0–0
Դինամօ (Մինսկ) – Նեֆթչի	3–0
Զարիա – Արարատ	2–1
Ջերնոմորեց – Պախտակոր	2–1
Շախտեօր – Դինամօ (Մոսկուա)	2–0
ԲՍԱ (Ռոստով) – Լոկոմոտիւ	0–0
Զէնիթ – ԲԿՍԱ	2–2
Սպարտակ – Դինամօ (Կիեւ)	1–0
Տորպետօ – Կռիլիա Սովետով	2–0

Դասաւորման գլուխն է միշտ՝ Շախտեօր:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Ինչպէս ամէն ամսուան առաջին Կիրակին, վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի նոր թիւը, որու աշխատակցած են.—

Հ. Ռափայէլ Անտոնեան, Սփիւռքեան հոլովում մշակոյթ եւ գե՞ր... մշակոյթ:

Ալեքսան Պերպերեան, Վասպուրականցին՝ Արշիլ Կորքի:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԵՒ ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Բ.

Քանի մը կէտեր, անհրաժեշտ կերպով, ուշադրութեան առարկայ կը դառնան: Նախ որովհետեւ այս կամ այն ձեւով քրտական հարցը կապուած կը մնայ հայկականին հետ, Թուրքիոյ կապակցութեամբ: Ապա որովհետեւ երկու ժողովուրդներն ալ ճակատագրականօրէն սահմանուած են, ինչպէս անցեալին նաեւ ապագային, կողք կողքի ապրելու, տրամաբանօրէն գործակցաբար:

Զոյգ հատորներուն մէջ ալ Թուրքիոյ Քիւրտիստանի սահմանները կ'ընդգրկեն գրեթէ բովանդակ պատմական Հայաստանը: « Քիւրտերն ու Քիւրտիստանը » գիրքին աշխատակիցներէն Քենտալ (քիւրտ հեղինակ), որ ի դէպ չահեկան ակնարկներ ունի Խորհրդային Միութեան (Հայաստան եւ այլ Հանրապետութիւններ) Քիւրտերուն մասին, նոյնիսկ յըստակ կ'ընդգծէ Թուրքիոյ Քիւրտիստանին տարածութիւնը, տալով ներկայացնելով ամէնէն ընդարձակն ու քրտական բնակչութեամբ ամէնէն բազմամարդը « քիւրտ ազգային հողերուն »: Կը տարածուի Ալեքսանտրէթի ծոցէն եւ Անտիտաւրոս լեռնաշղթայէն (Կիլիկիա) մինչեւ Խորհ. Միութեան եւ Պարսկաստանի սահմանները: Հիւսիսէն սահմանագծուած Պոնտոսեան լեռնաշղթայով (ծանօթ նաեւ Պոնտական Պար անունով), հարաւէն կ'եզերուի Թուրք–սուրիական եւ Թուրք–պարսկական սահմանագլուխներով: Կը գրաւէ 230.000 քառ. քիլմ. տարածութիւն կամ Թուրքիոյ 30 առ հարիւրը. կը բովանդակէ 18 վիլայէթ: Ցանկն ալ կուտայ ծանօթագրութեամբ մը.— Ատըեամանէն Պիթլիս, Տիարպէքիրէն Երզնկա, Էրզրում, Կարի Այնթէպէն Հէքքեարի, Կարս, Մուշ, Մարտին, Սղերդ, Ուրֆա, Վան եւայլն:

Ծանօթ իրողութիւն է, որ Քիւրտերը իրենց հողային սահմանները ճշդող հրատարակութիւններուն, քարտէսներուն մէջ վերոյիշեալ շրջանները կը կցեն: Էմիր Քէմուրան Պետրխան, քրտական շարժման ղեկավարներէն, տարիներ առաջ ֆրանսական պարբերականի մը մէջ Թուրքիոյ 766.580 քառ. քիլմ. տարածութեան 220.000ը իբրեւ Քիւրտիստան կը ներկայացնէր, իր ազգակիցներուն թիւն ալ 7 միլիոն ցոյց տալով:

Քենտալ խօսելով Սեւրի դաշնագիրին մասին, զայն կը նկատէ « խիստ աննպաստ եւ նուաստացուցիչ » ոչ միայն Թուրք ժողովուրդին համար, քանի կ'անդամահատէր Թրքական բնակչութեան հողեր, այլեւ Քիւրտերուն համար: Թէ ինչո՞ւ: Ահա քիւրտ հեղինակին տուած բացատրութիւնը.— Նախագահ Ուիլսընի վճիռը կը հակասէր նոյնինքն նախագահին հռչակած ժողովուրդներու ինքնորոշման սկզբունքներուն: Առանց կարծիքն առնելու խնդրոյ առարկայ հողերուն բնակիչներուն, ոչ ալ ճշդելով ցեղագրական կազմը, Հայկական Պետութեան շնորհեց քրտական խիտ մեծամասնութիւն ներկայացնող հողամասեր,— Մուշ, Երզնկա, Պիթլիս, Բինգէօլ (Բիւրակն), Վան, Գարագիլիսա (Աղրի–Արարատ), Իգդիր, Էրզրում (էջ 68):

Ուշադրութեան առնուելիք այլ կէտ մըն ալ այն է, որ երկու աշխատասիրութիւններուն մէջ գրեթէ անուշադրութեան կ'ենթարկուին Քիւրտերու գործօն մասնակցութիւնը եւ դերը հայկական ազատագրական շարժումը խեղդելու եւ հայ տարրը բնաջնջելու Թրքական քաղաքականութեան գործադրութեան մէջ: Քենտալ կը գոհանայ արձանագրելով, որ յատկապէս տխրահռչակ Զէքի փաշայի հրամանատարութեան տակ, Համիտէի գունդերը իրենց արեան առաջին մկրտութիւնը կատարեցին հայկական ազատագրական շարժումը ճնշելու գործին մէջ (1894 – 1896), որ վերջ գտաւ տասնեակ հազարաւորներու ջարդով (իրողութիւն է, որ 300.000 Հայ ջարդուեցաւ): Գալով 1915ին, կը գոհանայ գրելով, թէ իրենց Թուրանական ցնորամտութիւնը իրագործելու համար, Իթթիհատի երրորդութիւնը՝ Էնվեր, Թալաաթ եւ Ճեմալ, օգտուելով պատերազմին ընձեռած առիթէն, աւելի քան մէկ միլիոն Հայեր, 700 հազար Քիւրտեր ջարդեցին (էջ 54 եւ 59): Այսքան եւ ոչ աւելի:

Ի՞նչ թիւ կը ներկայացնեն Քիւրտերը:

Համաձայն Էմիր Քեամուրան Պետրխանի հինգ տարի առաջ ներկայացուցած թիւերուն, Թուրքիոյ սահմաններէն ներսը, Պարսկաստանի մէջ չորս, Իրաքի մէջ երկու միլիոն, իսկ Սուրիոյ մէջ 700 հազար Քիւրտեր կային (կլոր հաշիւներ):

փոքրամասնութեանց իրաւունքներու խմբակցութիւնը (*) նուազագոյն եւ առաւելագոյն առանձին սիւնակներով, հակոտնեայ թիւեր ցոյց կուտայ անցեալ տարուան իր հրատարակութեան մէջ՝ նուիրուած Քիւրտերուն: Թուրքիա՝ նուազագոյն 3.200.000, առաւելագոյն՝ 8 միլիոն: Իրան նոյն կարգով 1.800.000 եւ հինգ միլիոն: Իրաք մէկուկէս եւ երկուքուկէս եւայլն:

« Քիւրտերու ազգային շարժում »ին հեղինակը Քիւրտերուն ընդհանուր թիւը 14 միլիոն ներկայացնելէ ետք, հետեւեալ ստորաբաժանումը կը կատարէ. Թրքական Քիւրտիստան՝ 6, Պարսկական Քիւրտիստան 5,5 եւ Իրաքեան Քիւրտիստան՝ 2,5 միլիոն:

« Քիւրտերն ու Քիւրտիստանը » աշխատասիրութեան հեղինակները 8,5 միլիոն ցոյց կուտան Թուրքիոյ Քիւրտերուն թիւը (1970ի վիճակագրութիւն): Պարսկաստանի մէջ հինգ միլիոնէ աւելի (1975ի վիճակագրութիւն): Իրաք՝ երեք միլիոնէ քիչ մը աւելի (1975ի վիճակագրութիւն):

Թուրքիա՝ առանձին հետաքրքրութիւն ներկայացնելով, կը քաղենք կարգ մը մանրամասնութիւններ: Քիւրտ հեղինակը Քենտալ կը գրէ, թէ 1970ի մարդահամարին, Թուրքիոյ Քիւրտիստանին բնակչութեան թիւն էր 7.557.000: Քիւրտ տարրը կը պարզէր մօտաւորապէս 82 տոկոսը, այսինքն՝ 6.200.000: Մնացեալին մէջ Թուական կարեւորութեան կարգով առաջին տեղը կը գրաւէին Թուրքերը (մասնաւորաբար պաշտօնեաներ, զինուորականներ եւ Եւկոսլաւիայէն ու Պուլկարիայէն եկած եւ Քիւրտիստանի ամէնէն բարեբեր հողերուն վրայ տեղաւորուած գաղթականներ), ապա Արաբները (Մարտին, Սղերդ եւ Կարի Այնթէպ վիլայէթները) եւ 8էն 9.000 Հայեր, խմբուած Տիարպէքիրի եւ Կարսի մէջ: Երկուքէն երեքուկէս միլիոն Քիւրտեր ալ ցրուած են այլուր:

Որով, Քենտալի հաշուով, Թուրքիոյ 1970ի 35.700.000 ընդհանուր բնակչութեան 23,8 տոկոսը Քիւրտ էր, շուրջ 8,5 միլիոն:

Պարզ է, որ վիճակագրական ստոյգ ցանկերու պակասին հետեւանքով, կարելի չէ ճշգրիտ թիւեր ունենալ: Թուրքիա, Պարսկաստան, Իրաք եւ այլ երկիրներ, քաղաքական նպատակներով կը ձըգտին նուազագոյնի իջեցնել քիւրտ տարրին քանակը, յատկապէս քրտաբնակ շըրջաններուն մէջ. իրենց կարգին, Քիւրտերն ալ, նոյնպէս քաղաքական հեռանկարներով, կը փորձեն չափազանցեալ թիւեր հրապարակ դնել:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Հիմնուած է 1960ին, Անգլիա: Միջազգային կազմակերպութիւն մըն է նըպատակ ունենալով քննել փոքրամասնութիւններուն դէմ կատարուած ոտնձգութիւնները, սահմանափակումները, ցոյց տալ մարդկային իրաւունքներու բռնաբարումները:

Մ Ա Ր Զ Ա Կ Ա Ն

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Սոֆիայի մէջ տեղի ունեցած կռփամարտի միջազգային մրցումներուն, Խորհրդային Միութեան ազգային խումբի անդամներէն միայն Երեւանցի Իսրայէլ Ցակորփոխեան (63,5 քիլօ) յաղթանակ մը տարած է:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄ

О

« Հայաստանի արդիւնաբերութիւն » հանդէսին այս տարուան առաջին թիւին մէջ, աւելի քան տասնեակ մը էջեր յատկացուած են բնութեան անաղարտ պահպանումին, բնական հարստութիւններուն բանաւոր գործածութեան հարցին համար: Յօդուածագիրները, ինչպէս Ս. Օհանեան, Ակադ. Ֆէոդորով եւ Ա. Առաքելեան, Պ. Պետրոսեան եւ ուրիշներ, իրենց շօշափած առանձին – առանձին նիւթերուն մասնագէտներն են եւ հարցը քննութեան առած են լայն մանրամասնութիւններով, տուեալներու մատնանշումներով եւ շահեկան բացատրութիւններով:

1974էն ի վեր, տնտեսութեան այլազան ճիւղերուն ծրագիրները մշակելու ժամանակ, նկատի կ'առնուին բնութեան անաղարտ պահպանումին սահմանուած կէտերը: Այժմ, ինչպէս դիտել տուած է Ս. Օհանեան, պետական ծրագիրներու նախագահին տեղակալը, Հայաստանի քաղաքներուն, շրջանային կեդրոններուն եւ արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններուն մէջ կը բանին աղտոտ ջուրերը մաքրելու սահմանուած չուրջ հարիւր կառոյցներ, կամ՝ կայաններ: Շնորհիւ ասոնց, ընթացիկ տարուան մէջ կը նախատեսուի մաքրել բոլոր ապականած հոսքերուն 65 առ հարիւրը: Միւս կողմէ, շնորհիւ թեքնիք եղանակներուն կատարելագործումին եւ կազերն ու փոշիները « որսալու » սահմանուած սարքերու հաստատումին, յատկապէս գունաւոր մետաղագործութեան եւ քիմիական արդիւնաբերութեան ձեռնարկութիւններուն մէջ, նուազած է օդին յանձնուող վնասակար տարրերուն քանակը:

1974էն 1978, 7.500 հեկտար տարածութեան վրայ հետազօտութիւններ կատարուած են. ասոնք՝ գիւղատնտեսութեան համար ոչ պիտանի տարածութիւններ են: Սեւանի աւազանին մէջ անտառներ ստեղծուած են 600 հեկտար գրաւող հողերու վրայ:

Կարգ մը որոշումներ եւ ձեռք առնուած միջոցներ յաւելեալ բարելաւումներ ապահոված են այս մարզէն ներս:

Աշխատանքները նկատելի ըլլալով հանդերձ, ինչպէս դիտել տուած է յօդուածագիրը, ընդհանուր առումով, այսինքն ամբողջ Հանրապետութեան պատկերը աչքի առջեւ ունենալով, գոյավիճակը բաւարար կարելի չէ համարել:

Ներկայիս Ջրամբարները կը թափին մեծ քանակութեամբ ջուրեր: Հրազդան, Դեբետ, Ախուրեան, Աղստեւ, Գաւառագետ գետերուն գրեթէ ամբողջ երկարութեան հոսող ջուրերը ապականած են:

Մաքրութեան սահմանուած շինութիւններուն կառուցումը շատ դանդաղ կ'ընթանայ: Այդպիսիներուն կառուցումը տասը տարի կը տեւէ Երեւանի, Արավերդիի, Սպիտակի, Լենինականի, Ջերմուկի մէջ: Գոյութիւն ունեցողներն ալ արդիւնաբեր ձեւով չեն աշխատիր:

Պատկերը լաւ չէ նաեւ օդի ապականութեան մարզէն ներս: Ներկայիս, արտահանուած վնասակար նիւթերուն 50 տոկոսը միայն ձեռք կը ձգուի, 1975ի շուրջ 32 տոկոսին փոխարէն: Նուազումին աստիճանը, ուրեմն, քիչ է:

Եթէ մինչեւ վերջերս, օդին ապականութեան հիմնական աղբիւրները արդիւնաբերութեան ձեռնարկութիւններն էին, ապա հիմա, համաձայն յօդուածագիրին, 66 տոկոսով ինքնաշարժներն են եւ 34 տոկոսով ալ արդիւնաբերութիւնն ու ելեկտրուժը:

Առանձնայատուկ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ հողերուն պահպանութիւնն ու անոնց բանիմաց օգտագործումը: Նախ, որովհետեւ, հողին պակասը աւելի քան ակներեւ է. մինչ Խորհ. Միութեան միջինը գիւղատնտեսական հողերուն 2,3 հեկտար է, Հայաստանի մէջ 0,9 հեկտար է անձ գլուխ հաշուով. մինչ նոյն կարգով մշակելի հողերը 0,49 է, աղէն մեր հայրենիքին մէջ, 0,17 հեկտար է: Ասոր՝ կայ նաեւ մակերեսը, քանի անիկա հեղեղներուն եւ այլ պատճառներով կը յատկանշուի կտրուածքներով:

Հողերուն մաշումին եւ փլուզումներուն դէմ պայքարելու համար յատուկ աշխատանքներ կը կատարուին 70էն 85 հազար հեկտար տարածութեանց վրայ՝ ձորակներուն, գետերու եւ Ջրամբարներու ափերուն հողերը ամրացնելու համար: 500 հեկտար տարածութեան վրայ անտառներ կը տնկուին: Անտառներ հաստելու եւ հողերը ամրացնելու ծրագիրները մեծ կը կատարուին. դժբախտաբար, հողերուն վերամշակման աշխատանքները 30 տոկոսով միայն կ'իրագործուին տարիներէ ի վեր:

Դանդաղ են նոյնպէս վայրի կենդանիները եւ թռչունները պահպանելու, իրենց բնական պայմաններուն մէջ բնակեցնելու ուղղութեամբ կատարուող աշխատանքները:

Օդին մաքրութեան համար ձեռք առնուած միջոցները կարելիութիւն պիտի ստեղծեն, որպէսզի օդ ելլող վնասակար նիւթերուն քանակը մինչեւ 64 տոկոսի իջնէ:

ՔԱՂՀԱՆ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«ԱՆԻ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՀԱՄԵՐԳԷՆ

Ուրբաթ, Ապրիլ 27, երեկոյեան ժամը 9ին՝ ներկայ եղանք, Իսի լէ Մուլինոյի քաղաքապետարանի սրահին մէջ « Անի » երգչախումբին, հայ ժողովրդական երգերու նուիրուած անդրանիկ երգահանդէսին, ղեկավարութեամբ Հրանդ Աճէմեանի: Մեզի համար շատ հաճելի անակընկալ մը եղաւ այս երգահանդէսը:

Ներկայ էր երաժշտասէր եւ հայ երգին կարօտ հասարակութիւն մը որ չզլացաւ իր քաջալերական եւ խանդավառ ծափերը, որոնց արժանի էր երգչախումբը, նուագախումբը ու մանաւանդ ղեկավարը: Կրնաք երեւակայել թէ ինչ նուիրում, զոհողութիւն, ժամանակի վատնում եւ սեւ աշխատանք է պէտք, երգչախումբ կազմելու եւ երգահանդէս կազմակերպելու համար: Եթէ որոշ թերիներ ալ ըլլան, անոնք բոլորն ալ կը չքանան, ու կը մնայ դրական գործը՝ հայ արուեստին ծառայելու՝ որ մեր հոգիները հրճուանքով կը լեցնէ:

Երկու խօսք ալ երգչախումբին համար:

Աչքի վայելք մըն էր բեմին վրայ տեսնել քառասունի չափ երգիչ – երգչուհիները, ինչպէս եւ փոքրիկ ժողովրդական գործիքներու նուագախումբը, իրենց ազգային տարազներով:

Երգչախումբը, ինչպէս եւ մենակատարները ցոյց տուին միաձոյլ — ինչ որ շատ կարեւոր կէտ մըն է, եւ յաճախ կը պակսի երգչախումբերու մէջ — ճշգրիտ էնթօնասիոն (հնչականութիւն) եւ ռիթմ (կշռոյթ):

Բոլոր երգերն ալ երգուեցան խանդավառութեամբ ու ապրումով:

Մեզի կը մնայ միայն մաղթել յարատեւութիւն ու յաջողութիւն: Վերջին խօսքս բոլոր հայ մշակոյթին ծառայողներուն.— Ապրի՛ք, շա՛տ ապրիք:

Օ. ՍԻՐՄԷԼԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

— o —

ԿՈԿԻԿ, ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԵՒ ՏՊԱՒՈՐԻՉ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՄԸ

Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը գնահատելի գաղափարն ունեցած էր այս տարի, Ապրիլեան Նահատակներու ոգեկոչում մը կազմակերպել, ներքին ճակատի վրայ:

Ապրիլեան ոգեկոչումները, այնքան միօրինակ եւ տափակ դարձած են տարիներու ընթացքին մեր գաղութին մէջ, որ կարելի չէ գոհունակութիւն չյայտնել նման ձեռնարկի մը առթիւ: Խնամուած եւ կոկիկ յայտագիր մը, որ տեւեց ճիշդ ու ճիշդ մէկուկէս ժամ:

Դպրոցին երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանըգեանի, կատարեց բացումը, հայրենաշունչ երգերով: Միշտ տպաւորիչ եղած է բեմին վրայ տեսնել համազգեստով այս տղաքը, ամենափոքրէն ամենամեծը, որոնք ոգեւորութեամբ կը հետեւին իրենց խմբավարին: Հ. Սեբոլբէ Ագըլեանի բացման քանի մը խօսքերուն, կը յաջորդէր Տոքթ. Իվ Թերնոն, որ կը յաջողէր խտացուած բանախօսութեամբ մը պարզել Ապրիլեան Եղեռնի բուն դրդապատճառները: «Հայերը, ցեղասպանութեան մը պատմութիւնը» հատորին հեղինակը, այնքան հմուտ է այլեւս մեր պատմութեան, որ քառորդ ժամուան մէջ, կը պարզէր անհրաժեշտն ու հիմնականը: Վարուժանի «Մեռեալներու սայլը» ու Սիամանթոյի «Պարը» կը փոխանցէին ներկաներուն նահատակ բանաստեղծներուն ապրումները, նախ հայերէն, ապա Հայկուհի Խըտըշեան կը կարդար «Պար»ին ֆրանսերէն թարգմանութիւնը, իրեն յատուկ արուեստով եւ Վազգէն Տէտէեան՝ Վարուժանի բանաստեղծութեան:

Յայտագրին գլխաւոր մասը կը կազմէր նկարներու լուսարձակումը: Նկարներ, որոնք տպաւորիչ վկայութիւններ են դարուս առաջին ցեղասպանութեան: Նման 500 նկարներու վրայ, մեզի կը ներկայացուէին 180 հատ, որոնք արդէն խիստ չահեկան փաստաթուղթեր կը կազմեն: Շառլ Ազնաւուրի «Անոնք Ինկան»ը լաւագոյնս կը փակէր այս կոկիկ, խնամուած եւ տպաւորիչ հանդիսութիւնը, զոր իրագործելու համար, պարզ է, աշխատանք տարուած էր, բայց քանի ժողով չէր գումարուած երկու բանախօս նշանակելու համար, ինչպէս կ'ըլլայ Փարիզի ոգեհանգիստին համար, ամէն տարի, նոյն յարատեւութեամբ...:

Ա. Մ.

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ԳԱՒԱՌԷ ԳԱՒԱՌ

— o —

ՊՈՐՏՕ

ՊՈՐՏՕ (Յառաջ).— Այս տարի մեր գաղութը ոգեկոչեց իր մեռելներուն յիշատակը ծաղկեպսակով մը որ զետեղուեցաւ 11 Նոյեմբեր հրապարակին վրայ, ուր Մեռեալներու յուշարձանը կը գտնուի:

Այս գաղափարը ունեցած էր Պորտոյի եւ իր արուարձաններու մեր Հայ Մշակութային Միութիւնը, որուն նախագահը Բժիշկ. Մկրտիչեան հակիրճ կերպով բացատրելով օրուան իմաստը, մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգել տուաւ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը:

Ներկայ էին Պորտոյի քաղաքապետարանի ներկայացուցիչը, ինչպէս նաեւ կարգ մը արուարձաններու ներկայացուցիչները:

Իրիկունը ոգեկոչումը շարունակուեցաւ երկու կարճ ժապաւէններու ցուցադրութեամբ, որ մեր տրամադրութեան տակ դրած էր Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբը:

Ժապաւէններու ցուցադրութենէն անմիջապէս յետոյ խօսք տրուեցաւ Պր. Հայրապետեանի (փոխ նախագահ), որուն պատրաստած գրաւոր ճառը ճշգրիտ պատկեր մը տուաւ այդ օրուան դրդապատճառներուն վրայ, հասնելով անշուշտ մեր պահանջներուն, որոնք պէտք է ըլլան մեր կեանքի գլխաւոր մտածումներէն մէկը:

Խօսք տրուեցաւ Լիգայի ներկայացուցիչին Փրոֆ. Բոպէն եւ Ամնըսթի Ինթերնէշընըլէն Պր. Պէնէտէքթի:

Պորտոյի գաղութը իր շրջաններով մեծամասնութեամբ ներկայ էր, ներկայ էին նաեւ բաւական թիւով Ֆրանսացիներ, որոնք միացած նոյն լռութեամբ ուշի ուշով հետեւեցան ըսուածներուն:

ՍԵՐՈԲ ՔԷՆՏԷՐԵԱՆ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ (Յառաջ).— Ինչպէս ուրիշ շրջանի Հայեր, հոս ալ յարգանքի եւ յիշատակի օրը կատարուեցաւ կազմակերպութեամբ Հայ Բարեկամական Միութեան:

Ապրիլ 20, Ուրբաթ երեկոյ, քաղաքապետարանի սրահը լեցուած էր Լա Սիոթայի, Սէն Սիրի եւ մօտակայ շրջաններու հայ եւ բարեկամ Ֆրանսացիներով:

Բացման խօսք՝ Պ. Ն. Շահպազեան, նախագահ Միութեան, ֆրանսերէն պատմեց 64 տարի առաջ կատարուած Հայութեան նահատակութիւնը, մէկուկէս միլիոն, ծերերէն սկսեալ մինչեւ մանուկներու սպանութիւնը Թուրքերու կողմէ:

Իսկ հայերէն Օր. Պէզճեան Մոնիք կատարեց աւելի լայնօրէն օրուան սուգի եւ յարգանքի ոգեկոչումը, որպէս յիշողութիւն ծանօթացուց ցոյց տրուելիք Էլիա Գազանի ժապաւէնը «Ամերիկա, Ամերիկա», ուր կը ներկայացուի սկիզբը հայկական ջարդի եւ մեծամասնութեամբ Յոյներու:

Յ. ԱՃԷՄԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՎԻՐԱԲՈՅԺԻ ՄԸ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄԸ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՊԱՇՏՕՆԻ

— o —

Պաշտօնաթերթին մէջ լոյս տեսած եւ 1979 Փետրուար 7 թուականը կրող հրովարտակով, Հանրապետութեան Նախագահը, Նախարարապետին, Առողջապահութեան նախարարին եւ Համալսարաններու նախարարին տեղեկագրին վրայ հետեւեալ որոշումը կը հռչակէ.—

«M. Bernard ANDREASSIAN, maître de conférences agrégé de chirurgie générale - chirurgien des hôpitaux, non chef de service, intégré effectivement au Centre Hospitalier et Universitaire de Paris - Bichat - Beaujon (université de PARIS VII) est nommé en qualité de professeur titulaire de clinique chirurgicale à compter du 1er Octobre 1979 dans l'emploi vacant No 461 PR O83O (dernier titulaire : M. BAUMANN, admis à la retraite).

Ասկէ անկախ, Առողջապահութեան եւ Համալսարաններու նախարարութիւնները հետեւեալ վճռագիրը տուած են.—

ARTICLE 1er. — M. ANDREASSIAN Bernard, Professeur titulaire de clinique chirurgicale - Chirurgien des hôpitaux, est nommé chef de service de chirurgie générale à orientation thoracique et vasculaire, au Centre Hospitalier et Universitaire de PARIS - BICHAT - BEAUJON,

ARTICLE 2. — Cette nomination prend effet à compter du 1er Octobre 1979.

×

Աւելորդ է անշուշտ շեշտել թէ նման բարձրաստիճան պաշտօններու նշանակումը արդիւնք է Բժ. Պ. Անդրէասեանի ցարդ ցուցաբերած բացառիկ կարողութեան եւ ձեռնհասութեան, Բժիշկ Պերնար (Տորք) Անդրէասեան զաւակն է «Յառաջ»ի աշխատակից՝ Վազգէն Անդրէասեանի:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՄԱՔՍԱՏԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐԸ ՉԵՆ ԽԱՂԱՐ...

— o —

Անգլիոյ օդակայաններուն մէջ, մաքսատան պաշտօնեաները կը ստիպեն յղի կիներուն, որպէսզի մերկանան, կը գրէ Հէրըլտ Թրիպիւն: Կը փնտռեն թմրեցուցիչի մաքսանենգներ այն օրէն ի վեր, երբ երկու ամերիկացի կիներ փորձեցին 4ական քիլօ թմրեցուցիչ անցընել յղի կիներու վիճակով, թմրեցուցիչը պահած իրենց հագուստներուն տակ: Բռնուեցան, երբ կը պատրաստուէին Նիւ Եորք մեկնող օդանաւը առնել...

Անգլիոյ մէջ այս տարի 120 միլիոն փրանք արժողութեամբ թմրեցուցիչ բըռնագրաւուած է (1977ին շուրջ 25 միլիոն եղած էր): Ասիկա ցոյց կուտայ, թէ Լոնտոն անցքի կարեւոր հանգրուան մը դարձած է Մ. Նահանգներուն ճամբուն վրայ... Թմրեցուցիչներուն մեծ մասը կուգայ Ոսկեայ Եռանկիւնէն, այսինքն այն շրջանէն, որ կը տարածուի Թայլանտի, Լաոսի եւ Պիրմանիոյ սահմաններուն միջեւ: Համաձայն Սքոթլընտ Եարտի՝ զաղտնի գործառնութեան մեծ մասը կազմակերպուած է Չինացիներու կողմէ, որոնք վերջին երկու – երեք տարիներուն Լոնտոն հաստատուած են եւ կը ներկայացնեն չինական թեւը «ոճիրի արհեստակցական»ին:

ԱՆԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ...

— o —

Միլանոյի շաբաթաթերթը՝ Էօրոփէօ տարօրինակ լուր մը կը հաղորդէ: Իտալիոյ օտար, անգրագէտ աշխատաւորներէն շատեր, նամակներ կը գրեն իրենց ընտանիքներուն «պատկերագրութեամբ»: Քոտ մըն ալ հաստատած են: Այսպէս, ընտանիքին անդամները կը ներկայացուին գծուած փոքր էակներով. պատկերին հասակը կը ճշդէ անդամին տարիքը. առողջական վիճակը կը պատկերացուի սա ձեւով.— ուղղաձիգ՝ կը նշանակէ թէ խնդրոյ առարկայ անձը առողջ է. պառկած վիճակի մէջ կը նշանակէ, թէ հիւանդ է. դրամը՝ գծիկներու մէջ առնուած թուանշաններով:

Շաբաթաթերթը պատկերագրուած նամակի մը օրինակն ալ ցոյց կուտայ:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929

1979

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

6.

Փէնը մէկէն լռեց սակայն: Նէնէթը թողով ցուցեցաւ անկողնին եզերքը ու ականջ տուաւ: Այո, չէր սխալած, ալ – մուկը կը մօտենար: Ալ որոշակի լսեց Սուրէնին ձայնը որ կ'ըսէր. «Եւ այն ատե՛ն, Հայկական Յեղափոխութիւ՛նը, կը լուա՛ր արիւնի ծովու մը մէջէն...»: Երբոր ոտնաձայները սանդուխը աւարտեցին, Հրաչին ձայնը լսաւ. «Բացէք դուռն արքայութեան», թա՛ք, թա՛ք, թա՛ք: Նէնէթ ցուցնելու աստիճան սեղմեց երիտասարդին թեւը, մինչ ան նշան կ'ընէր որ չաղմկէ: Արքայութեան մէջ աղմո՞ւկ: Սուրէն շարունակեց. «Եւ այն ատե՛ն, Հայկական Յեղափոխութի՛ւնը, կը զարնէր բոլոր գոց դռները»: Թա՛ք, թա՛ք, թա՛ք: Այդ զարկին լռութեան երկար պահ մը յաջորդեց. յաջորդող այդ երկար պահը միշտ այսպէս ճնշիչ ու սըմքեցնող կ'ըլլայ, ամէն անգամ որ յեղափոխութիւն մը անբարեհաճ բարձրագոյն դուռ մը զարնէ:

— Առի՞ր հիմա փայլդ. աս նորէն հոս չէ: Ի՛յ մէյ մըն ալ հոս եկողը Արապ ըլլայ...

— Խելքս չի հասնիր ճանըմ, մէկը աղջիկ ունի տունը չէ, միւսը տանտիկին սիրահար է տունը չէ, աղբիւնը Օփերա-Քոմիքին բռնուած է տունը չէ, էյ ա՞ս ինչ է...

Անկողնին վրայ իրարու սեղմուած մընացեր էին անշարժ, անկանջնին ցցած, մէյ մէկ լայն ժպիտ դէմքերնուն: Նէնէթ աւելի իրեն քաշեց տղան, բերանը ականջին մօտեցուց կարծես բան մը ըսելու համար, բայց պարզապէս խածաւ զայն իր ըլթակէն:

— Էյ ի՞նչ կ'ընենք կոր...

— Մոն վիէօ, ես տեղ մըն ալ չեմ երթար. արդէն ականջս կը ցաւի կոր: Քանի որ բանալին վարը չէր, ըսել է հեռու չէ գացած եւ շուտով պիտի գայ: Բա՛ց սա պատուհանը. նայէ՛ Նոթր–Տամը կ'երեւայ. զմայլելի տեսարան, օդաւէտ դիրք, ասանկ հրաշալի կիրակիով ո՞վ սենեակը կը փակուի. պանդոկը վերէն վար պարապ է: Մէկն ալ մինչեւ հինգերորդ յարկ չի բարձրանար մեզ խանգարելու: Հոս կ'ուտենք լմնցաւ գնաց:

Պզտիկ աղմուկներ կ'ըսէին թէ թուղթեր կը բացուէին, դեռին կը դրուէին ծրարներ, հաց, շիշեր եւ յետոյ երկու յետոյք:

— Մե՛ղք, մե՛ղք, քէյֆերնիս հարամ եղաւ. սա՛ նայէ իւղերը կը վազեն կոր. է՛ն աղէկ փիլէ տը առանը առած էի:

— Բա՛ց սա լրագիրը. բա՛ց կ'ըսեմ կոր քեզի. այսօր ալ խմբագրական կարդացած մի ըլլար: Եթէ կ'ուզես գոց ըսեմ. Կիրակի օրերը միշտ այլասերման վտանգին վրայ գրուած կ'ըլլայ:

Սկսան ուտել: Բաւական երկար տեւեց ճաշը, որու միջոցին չդադրեցան, նոյնիսկ բերաննին լեցուն, աղջկան պատմութիւններ պատմելէ, խնդալէ, կատակելէ: Հրաչ սաստիկ կը գանգատէր Միսաքէն, զայն իր սիրային վերջին անյաջողութիւններուն պատճառը նկատելով: Այս, անկասկած, քանի որ բերնին ոսկիէ ակռան չինելու համար տղեղ հայ աղջկան մը հետ եղած նշանտուքի մատանին գործածած էր: Դաւաճանը...: Հրաչ մէկէն հարցուց.

— Ծօ չըլլա՞յ աս տղան ներսը աղջիկ նետած ըլլայ:

— Չէ՛ ճանըմ, պատասխանեց Սուրէն, ան այս միջոցիս բնաւ այն կողմերը չէ. սաստիկ լրջացած է, Լիգը անգամ ճամբեց:

— Իրա՞ւ, բայց ան անուշիկ բան էր. ինչո՞ւ չըսիր որ ինծի անցընէր:

Ձայնին դրոշմը փոխելով, Սուրէն շարունակեց.

— Կարծեմ Պետրոսը լրջօրէն իր փաթրոնին բռնուած է... ըրածը սխալ է սակայն. ես բնաւ համակարծիք չեմ... պէտք չէր որ այդքան լրջութեամբ մօտենար խնդրին... ըրածը հայկական սիրաբանութիւն է. Աստուած տունէ տեղէ հեռու ընէ...

(25 – Շար.)

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Մարգարեան, Տէր եւ Տիկին Արարատ Մարգարեան եւ զաւակները՝ Գոհարիկ եւ Անահիտ, Տիկին Անահիտ Սարուխանեան եւ աղջիկը (Երեւան), այրի Տիկին Մարգարեան եւ զաւակը (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Փանոսեան և զաւակները (Երևան), Ասլանեան ընտանիք (Հայաստան) ինչպէս նաեւ Ամուճայեան, Պառաւեան, Սարգիս Մուրատեան, Պաթրիմ Աչըքեան, Բաբելեան, Աղապեկեան եւ Լըռուա ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, տագրոջ, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 3ին, 87 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Մայիս 8, ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանթէօ — Քոմինալ գերեզմանատունը ժամը 15.15ին:

Որեւէ մահազդ զրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Մարգարեանի եւ Տէր եւ Տիկին Արարատ Մարգարեանի եւ զաւակներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տէր — Գալուստեան եւ զաւակները, Պ. Բիւզանդ Տէր—Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Յով — հաննէս Տէր—Գալուստեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարօ Տէր—Գալուստեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ
ՍՐԲՈՒՀԻ ՏԷՐ-ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ
(ծնեալ Թումայեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի, Մայիս 6, Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեանի եւ Գույումճեան եւ Յովսէփեան ընտանիքներուն Յակոբ Գույումճեանի մահուան առթիւ:

×

Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդր. վարչութիւնը Տէսինի եւ Վիէնի իր մասնաճիւղերով իր անկեղծ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեանի եւ ողբացեալին ընտանեկան բոլոր պարագաներուն Յակոբ Գույումճեանի մահուան առթիւ:

×

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ այրի Տիկին Նուարդ Գույումճեանի, իր զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեանի եւ զաւակներուն, Յովսէփեան ընտանիքին, ողբացեալ Յակոբ Գույումճեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը հետեւեալ նուէրները ստացած է փոխան ծաղկեպսակի Յակոբ Գույումճեանի մահուան առթիւ.— Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Մատիլեան, Տէր եւ Տիկ. Մարտիրոս Մութաֆեան, Պետրոս եւ Գայեանէ Ակասեան, Տէր եւ Տիկ. Խորէն Զօրաբաբելեան, Տէր եւ Տիկ. Ռիշար Անանեան, Սարգիսեան — Բապուճեան ընտանիք 100ական ֆր., Տէր եւ Տիկ. Պետրոս Պետրոսեան 50, Տէր եւ Տիկ. Կարօ Ժամկոչեան (Տէսին) 100, նաեւ Գաննէն 100 ֆր. Տիկ. Ժամկոչեանէ, Բիւր Գույումճեանի յիշատակին:

×

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 125 ֆր. Տէր եւ Տիկին Արապեանէ, 125 ֆր. Տէր եւ Տիկ. Կարմիրեանէ իրենց հօր՝ Խաչատուր Արապեանի մահուան առթիւ, նաեւ իր յիսնամեակի հանդիսութեան առթիւ՝ Տիկ. Մալվինէ Անտոնեանէ 100 ֆր. Պր. Ն. Քիւրաճեանէ, իր կնոջ Իսկուհի Քիւրաճեանի մահուան տարելիցին առթիւ 100, Տէր եւ Տիկ. Մանուկեանէ 100, Տէր եւ Տիկ. Մարաշլեանէ 100 ֆր.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Կարօ Ժամկոչեան (Տէսին), իրենց ազգական Յակոբ Գույումճեանի մահուան տխուր առիթով փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 100 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ 100 ֆր. Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԼԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՌՒԷՆ

Երկուշաբթի, Մայիս 7, ժամը 15էն 16.50 Ֆրանս — Քիւլթիւռ կայանէն. Հայերու նուիրուած յայտագիր:

LA GALERIE D'ART
LE PARVIS SAINT-MERRI
ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ-Ի

վերջին գործերը

Ապրիլ 25էն Մայիս 12

Հովանաւորութիւն՝

ԳԱՌԶՈՒ

84, RUE ST. MARTIN, PARIS 4e

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

նուիրուած

ԿՈՄԻՏԱՍ-Ի

ԾՆՆԴԵԱՆ 110ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպութեամբ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի, Մայիս 13, ժամը 16ին
Salle du MUSEE GUIMET —
6, Place d'Iena, 75016 PARIS

Բարձր հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց եւ Առաջնորդ Փարիզի

Բացման խօսք՝ ՎԱՀԱՆ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

Կը խօսի
JEAN-PIERRE MAHE
de l'Institut National des Langues et Civilisations Orientales

Կը մասնակցին ԿՈՄԻՏԱՍ Լարային նուագախումբը, ղեկավարութեամբ ՕՆՆԻԿ ՍԻՒՐՄԷԼԵԱՆԻ (Նախկին կեդրոնականցի)

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ արտասանութիւն Կոմիտասէն եւ Կոմիտասին նուիրուած

ՆԱՅԻՐԻ երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

Ծախքերու մասնակցութիւն 20 ֆր.

Տոմսերու համար դիմել Բալուեան գրատուն, 9 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9 կամ Կեդրոնական Սանուց Միութեան անդամներուն:

Նոյն օրը առաւօտեան

Հոգեհանգստեան պաշտօն Կոմիտասի յիշատակին Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Կեդրոնական Սանուց Միութեան խնդրանքով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
եւ ԺԱՖ-ի կողմէ

Մասնակցութեամբ հայրենի արուեստագէտներու Արտաշէս ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ (ջութակ), Սիգանա ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ (երգ), Նորա ԿԻՒԼՊՈՒՏԱՂԵԱՆ եւ Անահիտ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ (դաշնակ) եւ այլ խորհրդային արուեստագէտներու մասնակցութեամբ

ճոխ յայտագրով

Չորեքշաբթի, Մայիս 9 ժամը 20.30ին
MUSEE GUIMET
6, Place d'Iena — 75016 Paris
(Métro : Iena)

Տոմսերը ապահովել ԺԱՖ-ի անդամներու մօտ եւ Պալթայեանի 27 Ռիւ Պլէօ, Բալուեանի՝ 9 Ռիւ տը Թրէվիզ:

L'Union Générale Arménienne de Bienfaisance — Paris
organise sous le haut patronage de
Mgr. SEROBE MANOUKIAN
Délégué Apostolique pour l'Europe
Archevêque des Arméniens de Paris
et sous l'égide du Comité d'honneur
NOURHAN FRINGHIAN
Président d'Honneur
NAPOLEON BULLUKIAN
Président
du Comité régional de France de l'U.G.A.B.
CARZOU, *membre de l'Institut*
JANSEM, *Artiste-peintre*

L'EXPOSITION
de PEINTURES et DESSINS

ALECIAN

du 3 Mai au 3 Juin, au Centre Culturel Alex Manoogian de l'UGAB 118, rue de Courcelles, Paris 17e

Tél. 924.86.71

Heures d'ouverture : de 14 h. 30 à 19 h. tous les jours, dimanche et et Lundi exceptés.

« ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒՐ »-Ի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Լիոնի Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու Աղջկանց օճախի օրիորդներու տարեկան հանդէսը Կիրակի, Մայիս 13ին, առաւօտեան ժամը 11էն սկսեալ, Նարեկեան վարժարանի գրօսայգիին մէջ՝

38, Route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or (Lyon)
Tél. : (78) 47-28-65

Տաք մթնոլորտ, ազգային երգեր ու պարեր, դեղջկական ճաշ, վիճակահանութիւն:

SALLE DEBUSSY-PLEYEL
252, rue du Fbg. St-Honoré, Paris

Շաբաթ, Մայիս 12, ժամը 20.30ին
Հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթ. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց
Պատուոյ նախագահութեամբ
Յովհ. Շիրազի, Յիցլիա Բրուտեանի, Ռուբէն Զարեանի (Երեւան)

ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՐՕՆԻ ԺՈՂ. ԵՐԳԵՐՈՒ
հաւաքուած եւ մշակուած՝
ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ կողմէ

Հովանաւորող մարմին.— ՓՐՈՖ. ՖԷՅՏԻ, ԳԱՌԶՈՒ, ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՕՅԵԱՆ, ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ, ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ, ՏԱՐՕՆ — ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութիւն:

ՎԱՐԴԳԷՍՕՆ
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

Երեք օր Մանշի ափերուն

Մեկնում Յունիս 2, Շաբաթ առաւօտ: Վերադարձ՝ Յունիս 4, Երկուշաբթի երեկոյեան:

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել 985.36.53

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1979

CETTE ANNEE 4 FORMULES :	CALENDRIER
Première Formule = 12 jours. 2 jours MOSCOU — Aller-Retour. 10 jours EREVAN	18 au 29 Mai 15 au 26 Juin
Deuxième Formule = 14 jours. 2 jours MOSCOU 12 jours EREVAN	15 au 28 Juin 13 au 26 JUILLET 20 Juillet au 02 Août 03 au 16 Août 07 au 20 Septembre
Troisième Formule = 16 jours : 2 jours MOSCOU 14 jours EREVAN	27 Juillet au 11 Août 03 au 18 Août 24 Août au 08 Septembre 31 Août au 15 Septembre
Quatrième Formule = 13 jours MOSCOU - ARMENIE GEORGIE - LENINGRAD	18 au 30 Mai 13 au 25 Juillet 24 Août au 5 Septembre

Avec logements hôtels première classe (Arménia ou Ani à Erévan) pension complète — excursions quotidiennes. — Cette année de nombreuses et *nouvelles excursions*

Tous nos groupes sont accompagnés par des spécialistes.
(*Pour inscription par groupes de* 10, *nous consulter*).

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS

67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

à LYON :
Madame Giselle BOUDOYAN
Maison de la Culture Arménienne
15 rue du 24 Avril 1915
DECINES :

PERMANENCE : Le Samedi matin de 10 h. à 12 heures
(Tél : 49-42-97)
tous les jours : Tél. 49-52-23

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
6
DIMANCHE
6 MAI
1979

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le Seul Quotidien Armenien en Europe Occidentale
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : Arpik Missakian

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար. 300 Ֆ հատը 1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 14.375 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 54e ANNÉE — No 14.375

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆՑԻՆ՝

ԱՐՇԻԼ ԿՈՐՔԻ

Գրեց՝

ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԵՐՃԵՔԼԵԱՆ

«ՆԿԱՐԻՉԸ եւ ԻՐ ՄԱՅՐԸ», (1926-1936)
Ամերիկեան Արուեստի Ուիթնի Թանգարան (Նիւ Եորք)

Համաշխարհային Երկրորդ Պատերազմէն ետք, Նիւ Եորքի դպրոցի ծնունդով՝ նկարչական աշխարհէն ներս ինքզինք կը պարտադրէր նոր եւ անսովոր անուն մը՝ Արշիլ Կորքի։ Նկարիչին կողմէ նման անունի մը ընտրութիւնը սակայն շուքի մէջ չէր ձգեր անոր ծագումն ու ինքնութիւնը։ Ոստանիկ Մանուկ Ատոյեան երբ 1925 թ.ին կ'որդեգրէր Արշիլ Կորքի ծածկանունը՝ կը մղուէր կարգ մը դրդապատճառներէ, որոնցմէ մին կու գար իր ժողովուրդին պատկերը չարատաւորելու մտավախութենէն։ Կորքի ըսած էր իր քրոջը, Վարդուշին. «Վարդուշ ջան, երբ ես (օր մը) իմ նշանակալից բաժինս բերած ըլլամ, այն ատեն աշխարհին պիտի յայտարարեմ իմ հայ ծագումս։ Քանի որ ես Վանի զաւակ մըն եմ։ Հաւատարիմ զաւակ մը՝ մեր նախնիքներուն» (1)։

Քիչ են սփիւռքի այն հայ արուեստագէտները, որոնք հայրենի աշխարհի պատկերներն ու յուշերը կրցան ձուլել իրենց արուեստին մէջ եւ հասցնել արտայայտչականութեան եւ համամարդկայնութեան նման չափանիշի մը։ Արշիլ Կորքի, իր մորթին վրայ կրած ըլլալով այն բոլոր ցաւերը որոնց կ'ենթարկուէր հայ ժողովուրդը, ինքն ալ, իր կարգին, չէր կրնար մոռնալ անոնց թողած սպիները։ Իր գործերը կը կրեն դրոշմը իր այս սպիներուն։

1920ին երբ Կորքի ոտք կը դնէր Ամերիկայի հողին վրայ, 15 տարեկանին, արդէն թողած էր իր շատ սիրելի ծննդավայր Խորգոմը (Վանի շրջան) եւ տխուր եղելութիւններու շարք մը։ 1908-ին իր հայրը, Սեդրակ, փախուստ տուած էր դէպի Ամերիկա՝ խուսափելու համար Թրքական բանակին զինուորագրուելէ, չորս զաւակները ձգելով իր կնոջը՝ Շուշանիկի հոգատարութեան տակ։ Յետոյ վրայ հասնող մեծ եղեռնը, գաղթը եւ անօթութիւնը դժուարին պայմաններու կը մատնէին պատանի Կորքին, որ կորսնցնելէ ետք մայրը, իր ամենասիրելի էակը, կը կորսնցնէր նաեւ գուգուրանքն ու ընտանեկան սէրը։

Մեքենայացած նոր միջավայրին չորութիւնը ա՛լ աւելի կը սաստկացնէր Կորքիի կարօտը՝ իր մանկութեան օրերու աշխարհին հանդէպ։ Հայաստանը կ'ըլլար այն մագնիսական բեւեռը՝ որ միշտ Կորքին իրեն կը քաշէր։ Իր նամակները կը յորդին Հայրենիքին նուիրուած տողերով ու գովքը կը հիւսեն անոր անցեալին ու բնութեան։

Այս նոր միջավայրին մէջ, արեւմուտքի գեղարուեստական ըմբռնումը Կորքին կը մղէր ընելու նկարչական խորքի եւ ձեւի ընտրութիւն մը՝ որ ժամանակուան մը համար մէկդի կը թողուր հայրենական տեսարաններ նկարելու իր ընթացքը։ Այս շրջանին վարպետը, զոր կ'ընտրէր որպէս տիպար, Սէզանն էր։ Կորքի հարազատօրէն կը վերարտադրէր անոր նկարչական ոճն ու թեմաները, մինչեւ 1920ական թուականներու կէսերը՝ երբ կը սկսէր կրել Սինթէթիք քիւպիզմի, յատկապէս Խուան Կրիսի ազդեցութիւնը։ Այս գործերու կողքին կը սկսէին ծնունդ առնել կարգ մը դիմանկարներ, որոնցմէ մի քանին կը պատկերեն զինք եւ իր քոյրերը, իրենց հայկական խոշոր աչքերով։ Այստեղ նոր ազդեցութիւններ են որոնք մուտք կը գործեն, մասնաւորաբար հայկական խորաքանդակներու (յատկապէս Աղթամարի «Ս Խաչ» եկեղեցւոյ խորաքանդակները), Փիքասոյի եւ Մաթիսի, որոնք գլխաւորաբար կը կայանային սեւ, լայն գիծերու օգտագործումին, ինչպէս նաեւ տարածուն ֆորմային եւ միջոցային բաժանումներուն մէջ։ Սակայն Կորքիի որդեգրած միաժամանակ զանազան ոճերը իրեն առիթը կու տային այլազան բնոյթի գործեր արտադրելու։ Այնպէս որ կարելի չէ միշտ յաջորդական յստակ շրջաններու կապել իր նկարչական փնտռտուքները։ Վերոյիշեալ դիմանկարներու կողքին, Կորքի 1926ին ձեռնարկած էր իր ամէնէն գեղեցիկ գործերէն մէկուն, հիմնուած 1912ին Վանի մէջ առնուած լուսանկարի մը վրայ՝ զինք ու իր մայրը պատկերող։ Գործը կը ստանար «Նկարիչն ու իր Մայրը» խորագիրը, որուն երկրորդ տարբերակով, աւարտած 1936ին, Կորքիի ֆորմային եւ միջոցային գիտութիւնը կը հասնէր բիւրեղացումի բարձր մակարդակի մը։ Գոյներու տարածութիւնը երազային եւ հեռաւոր իրականութեան մը տպաւորութիւնը կու տայ, մինչ Կորքիի երկչոտութիւնն ու երկիւղածութիւնը եւ մօր բարի աչքերը՝ իրենց թափանցող նայուածքով, ու զգայուն եւ նուրբ բերանը՝ գործին կու տային դիւրաբեկ գոյավիճակ մը։

1930ական թուականներու սկիզբներուն Կորքիի նկարչութիւնը կը մտնէր նոր հունի մը մէջ։ Գերիրապաշտութիւնը եւ վերացապաշտութիւնը միացած՝ առաջին անգամով կը յայտնուէին իր մէջ, սակայն պաստառները, զորս կը նկարէր, ոճականօրէն կը հետեւէին նախորդող կարգ մը գործերուն՝ իրենց թանձր գոյներով եւ լայն գիծերով։ Իր նախընտրած վարպետներու խումբին Կորքի կը միացնէր այլ վարպետներ՝ որոնք այս անգամ կու գային անցեալէն, – Փաօլօ Ուչչելլօ, Փիէրօ Տէլլա Ֆրանչէսքա եւ Ժան Տոմինիք Էնկր։ Առաջին երկուքէն Կորքի ձեռք կը բերէր «բացասական եւ դրական ֆորմեր»ը իրարահիւսելու ոճը, իսկ երրորդին գծային յատկանիշներն են որ կը գրաւեն իր ստեղծագործական միտքը։ Ներկայէն եւ անմիջական ու հեռաւոր անցեալէն եկած ազդեցութիւնները իրարու կապելով Կորքի կ'անցնէր նկարչական նոր բնագաւառներ, որոնք առաւելաբար ծնունդ կ'առնէին իր երեւակայութենէն եւ հայրենի յուշերէն։

«Գիշեր, Մղձաւանջ եւ Կարօտ» գործին կողքին կեանք կ'առնէին «Կերպար Խորգոմի Մէջ» շարքը՝ իր այլազան տարբերակներով։ Սակայն մինչ «Կազմակերպում»ին մէջ Կորքի կ'երթար դէպի հանդարտ վերացականացումի յառաջացած աստիճանաչափի մը, ուր սեւ, ուղիղ եւ լայն գիծերն ու տափակ մակերեսները կ'արձագանգեն Մոնտրիանի ազդեցութիւններուն՝ «Կերպար Խորգոմի Մէջ» շարքով կրքոտ գոյավիճակ մըն է որ Կորքի կը փոխանցէր մեզի։ Ասոնց մէջ ուր կառոյցը հիմնուած է կանացի կերպարի մը վրայ, պաստառներուն մակերեսները ներկի թանձր խաւերով ծածկուած են, որոնք իրենց կարգին կը դառնան ապրող իրականութիւն մը այն հիւսուածքին պատճառով, որ յառաջ եկած է գոյնի զանազան մակերեսներու յաջորդականութենէն։ Այստեղէն սկսեալ Կորքիի ֆորմերը, մարմինները եւ գիծերը կը ստանան արտայայտչական նոր բանաստեղծականութիւն, դառնալով աւելի կրքոտ եւ մարմնոտ, ընդընկերակցած վրձնահարուածի զգայական կիրարկումի մը։ Իսկ ֆոնը եւ առաջամասը նոյն դերերը կ'ունենան ու իրարու կը ձուլուին՝ ստանալով արտայայտչական եւ գործնական նոյն արժէքը։

Այս տարիներուն Կորքի ենթարկուած էր իր շրջանի արուեստագէտներու ընդհանուր ճակատագրին։ 1929ին սկսող տնտեսական տագնապը ծանր պայմաններու մատնած էր նաեւ զինք։ Այս հարցը լուծելու միտումով՝ Ամերիկեան կառավարութիւնը յղացած էր կարգ մը ծրագիրներ, որոնց նպատակն էր պատկերազարդել հասարակաց վայրերը՝ միաժամանակ թէ՛ առիթ տալով հանրութեան աւելի մօտէն ծանօթանալու արուեստին եւ թէ՛ գործ հայթայթելու համար արուեստագէտներուն։ WPA-ի ծրագրին համար պատրաստուած Կորքիի նկարչական նախափորձը կը ստանար քննիչ յանձնախումբին հաւանութիւնը, որ նկարիչին որոշ թոշակ մը կ'ապահովէր։ Ամիսներ տեւող աշխատանքով Կորքի կը պատկերազարդէր Նիւ Եորքի օդակայանի պատերը։ Սակայն այս գործերէն վերապրած է միայն փոքր մաս մը. մնացածը կորսուած է եւ կամ փճացած։ Գոյութիւն ունեցող լուսանկարներէն եւ նախափորձերէն կարելի է որոշ գաղափար մը կազմել անոնց նկարագրի մասին, որոնք կը կրեն Ֆէռնան Լէժէի անժխտելի դրոշմը։ Կորքի այլ պատկերազարդումներ ըրաւ նաեւ 1939ին Նիւ Եորքի Տօնավաճառին համար, որոնցմէ սակայն ոչ մէկ հետք կայ։

Այս «պաշտօնական» բնոյթ կրող աշխատանքները արգելք չէին հանդիսանար որ Կորքի միաժամանակ զարգացնէր նկարչութիւնը, որ կը սկսէր իր իւրայատուկ բնոյթը ունենալ երկար տարիներ ոճային թափառումներէ ետք՝ երբ իր ներաշխարհն ալ միաժամանակ աւելի կը բիւրեղանար։ «Կերպար Խորգոմի Մէջ» շարքին կը յաջորդէր նկարներու այլ խումբ մը՝ «Պարտէզ Սոչիի Մէջ»ը, իր ութ տարբերակներով, որոնք ոչ միայն հայրենական նոր հանգրուան մը կը նուաճէին, այլ նոր դուռ կը բանային գեղարուեստական տարբեր աշխարհի մը դիմաց՝ որ պիտի դառնար միայն Կորքիի սեփականութիւնը։ Այստեղէն սկսեալ իր արուեստը պիտի ծաղկէր եւ յորդառատ բանաստեղծութիւններ պիտի կազմէր։ Բնութիւնը, իր անձը եւ կեանքը պիտի համաձուլուէին ու ծնունդ տային անմոռանալի գործերու՝ որոնց սկիզբը «Պարտէզ Սոչիի Մէջ»ն է։

Այս ութ տարբերակներէն 1941ին շուրջ նկարուածը կը թուի ըլլալ վերջինը՝ (հակառակ որ կայ տարբերակ մը՝ 1942 արձանագրութեամբ) ոճային այն ուղղութեան պատճառով՝ որ պիտի ձեւաւորէր իր վարպետի վերջնական ոճը։ Այս գործը թէ՛ որպէս թեքնիք եւ թէ՛ որպէս յղացք, կը տարբերի այն բոլոր գործերէն, որոնք կանխած էին զայն։ Այստեղ, յան-

(Շար.ը կարդալ Դ.էջ)

Իմաստասէրը ըսած է ժամանակին.. «Պէտք չէ բազմացնել էակները առանց հարկի»:

Ա.- Մակարդակ: Տեսաբանական մեկնութիւն: Պահանջքը էակաբանական է (օնթոլոժիք) եւ ճանաչողական միանգամայն: Արդարեւ, կայ էակաբանական կարգ մը իրականութեան մէջ. այդ կարգը տիեզերական գեղեցկութիւնն է, համակ ներդաշնակութիւն:

Ամէն էակ (էթր) ճշմարիտ է, ունի իրեն արժէքը, բարութիւն - գեղեցկութիւնը, եւ միութիւն է, մէկ է, այսինքն հակառակ բաժանումի եւ բազմացումի:

Երբ էակ մը բաւարար է ինքն իր բացատրութիւնը ըլլալու ամբողջապէս, այն ատեն օտար էակներու բացատրական յաւելումը ոչինչ կ'աւելցնէ նոյն էակի հասկացողութեան, ճշմարտացիութեան, արժէքին եւ արտայայտութեան, այլ լոկ կը պղտորէ ու կը վտանգէ նոյնին հարազատ իմաստը եւ գոյութենական յատկացումը:

Բ.— Մակարդակ: Գործնական մեկնութիւն: Իմաստասէրին այս խօսքը, հաւասարումը առօրեայ մեր կեանքին մէջ, հազար ու հազար անգամներ, բնազանցական իր գահէն վար իջնելով, կ'առարկայանայ մեր ամենապարզ խօսակցութիւններու ընթացքին, երբ կը ստիպուինք մղուած դիմացինին սանձարձակ շատախօսութենէն, ըսել, -- եղբայր, կարճ կապէ, ըսելիքդ ըսէ երկու խօսքով եւ վերջացնենք:

Գ. Մակարդակ: Արտայայտչական եւ գրական եզրակացութիւն: Հարկ է, սակայն, միշտ յանուն իմաստասիրութեան, յարգել զանազանութիւնները: Կայ խօսակցական լեզուն եւ կայ գրական - գրաւորական արտայայտութիւնը: Առաջինը աւելի հաստատական է եւ կտրուկ: Երկրորդը, աւելի նկարագրական, վերլուծական եւ առաւելապէս խորհրդածական է: Հետեւաբար երկրորդը կ'ընդունի տրամախոհական (տիալէքթիք) որոշ, ընդարձակ կարելիութիւն մը, յաջորդական անդրադարձութիւններով, առաջարկուած նիւթին մէջ խորանալու դիտումով:

Հոս ալ, բառերն ու լեզուական ընդարձակութիւնը կ'արդարանան այնքան որքան կը յաջողին քիչ մը աւելի լոյս ու հասկացողութիւն սփռել առաջարկուած նիւթին շուրջ, հարստացնելով մտահորիզոնը ընթերցողին, որպէսզի ինք եւս իր կարգին բացուի, նոր ու անձնական անդրադարձութիւններով, դէպի աւելին, այսինքն միշտ աւելի յստակելով գոյութեան կենսաբանականն ու իմացական պատկերը:

Ահա, ասոնք եղան առաջին խորհրդածութիւններս, երբ ժամանակին «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ» թիւին մէջ (2 Ապրիլ 1978-ը) կարդացի Խաչիկ Թէօլէօլեանի «Մշակոյթ եւ Գերմշակոյթ» յօդուածը: Տեսակէտը·-- Յօդուածագիրը կը հետապնդէ ազգային այժմէական հարց մը··· Հայ – Սփիւռքը: Ո՛չ իբր կայուն եւ վերացական երեւոյթ այլ իբր գործութենական ու դրական երեւոյթ, սերտօրէն շաղկապուած սփիւռքը մարմնաւորող ենթականերու վիճակ — պայմաններուն, աշխարհագրական դիրքին, ընկերային շրջագիծին, մշակոյթին, եւ նոյն այդ մշակոյթի հանդէպ ունեցած գիտակցութեան ե՛ւ իւրացումի ե՛ւ ցոլացումի եղանակին: Այս է նպատակը. «տեւականացնել սփիւռք մը իր բոլոր տեղական ենթա–սփիւռքներով ու գաղթօճախներով»: Այս ծրագիրը իրագործելու համար եթէ մէկ կողմէն անհրաժեշտ կը նկատուի մեր անցեալի ու ներկայի վերլուծումը, միւս կողմէն Թէօլէօլեան կ'աւելցնէ երկրորդ տեսակէտ մը, իբր հետապնդուած գլխաւոր նպատակ, նորութիւնը յօդուածին, եւ «չեշտել ուզածը»· պէտք է վերլուծել մեր ոչ–հայ շրջապատը, անոր ներկան ու ապագան»: Ինչո՞ւ: «Պարզապէս այն պատճառաւ որ մենք շատ փոքր, ոչ իսկ կիսանկախ միաւորներն ենք օտար պետութիւններու եւ հաւաքականութիւններու՝ որոնց ճակատագիրը յաճախ մե՛րն ալ է, ուզենք կամ ոչ»:

Տարակոյս չկայ. «սփիւռքը տեւող երեւոյթ մըն է»: Թէօլէօլեան կը մատնանշէ կարեւորագոյնը. «խնդիրը զայն յաջող ձեւով տեւականացնելն է»: Ու գործնական ու պատկերաւոր արտայայտութեամբ կը յստակացնէ իր միտքը. «Հայ դիմագիծ մը գծելն ու կերտելն» է հարցը եւ ամբողջ մեր սփիւռքեան աշխատանքը: Կարեւոր զանազանութիւն մը մեր ուշադրութեան կը յանձնէ. «Հայ դիմագիծը պահել չըլլայ» այլ «հայ դիմագիծ մը գծել ու կերտել» (ընդգծումը իմս է): Կայ սակայն դեռ աւելին. այս կերտողական աշխատանքը պէտք է տարուի ի տես եւ ի դիմաց օտարին: Թէօլէօլեան կը զգուշանայ, կ'ընդունի թէ «պէտք է առոյգ պահել կորիզն ու կենսականը» բայց կը վախնայ լճացումի կայուն վիճակէն, եւ կ'ուզէ որ մենք որոշ «փոփոխութիւններու համակերպինք, ուրիշներու հանդէպ անտարբեր չըլլանք»: Եւ հուսկ, նոր պարտականութիւն մը եւս մեզի սփիւռքահայերուս՝ քաջալերելու ուրիշները··· «եւ դեռ քաջալերել ուրիշները»: Ահա վտանգաւոր բանաձեւում մը. Թէօլէօլեան գիտակից է թէ նման հետաքրքրութիւն մը, ուրիշով զբաղելու, ուրիշը քաջալերելու, ուրիշին նմանելու գաղափարախօսութիւն մը կրնայ երկու հակոտնեայ երեւոյթներու դիմաց դնել հայերը: – Ոմանց համար նման փորձ մը կրնայ մահացու ըլլալ «մոռնալով ամբողջապէս իրենց հայութիւնը»: Մինչ ուրիշներ կրնան անվերապահօրէն յանձնուիլ իրենց հայկականութեան, յամառօրէն կրկնելով «թէ հայկական խնդիրները մեր մօտեցումով պէտք է լուծենք», մերժելով օտարը բացարձակօրէն: Հետեւաբար «ինքնասեւեռում, օտարամերժում, եւ նոր ոչինչ սորվիլ»:

Ահա տեսական զանազանութեան մը երկու կարելիութիւնները: Ահա նաեւ մըտային բռնուածութիւն մը որ կը կաշկանդէ ազատ թռիչքը մտքին: Խռած մնացած ենք երկու ափերու միջեւ: Պէտք է արդեօք անպատճառ նետուինք յիշեալ այս կամ այն ափը··· Քննարկումի պահ.

Ո՞ւր է երկրորդ կարելիութիւնը:

Պէ՞տք է արդեօք պահպանողական ու տկարամիտ արտայայտութեամբ, կրկնենք անգամ մը եւս դարերու առածը թէ՝ – երկու չարիքներու միջեւ փոքրագոյնն է ընտրելին:

Ո՞ր մէկն է արդեօք փոքրագոյնը եւ ի՞նչ չափով փրկարար:

Չկա՞յ արդեօք երրորդ կարելիութիւն մը որ չըլլայ այլեւս ընտրողական (էքլէքթիք), այս կամ այն կողմ անպատճառ հակելու տեսակ մը ձգտում եւ բարդոյթ, այլ ստեղծագործ, պատշաճ մեր այսօրուան վիճակին եւ միջավայրին, յատուկ մեզի եւ իսկական բալասան մեր ազգային ներկայ վէրքերուն:

Ահա դժուարին պահը: Առաջին երկու կարելիութիւններու առկայութիւնը խթանիչ է եւ վրդովիչ միանգամայն: Ինչ որ մերն է կը սիրենք ու կ'ուզենք պահել. բայց ուրիշին դիմաց յանկարծ մերինը խեղճ կը թուի մեզի. ուրիշինը միշտ աւելի փայլուն կ'ըլլայ, անոր վատը երբեմն մեր լաւագոյնէն աւելի լաւ կը տեսնըւի. ուրիշը մեծ է միշտ եւ մենք կը մընանք միշտ «փոքր ածու» եւ երբեմն նոյնիսկ կը նսեմանանք մենք մեր աչքին:

Ահա սփիւռքեան համատարած շփոթութիւնը եւ ճգնաժամային պայքարը:

Ահա նաեւ թէ ինչու մեր սփիւռքեան գրականութիւնը մնացած է «անչափահաս» (Օշական) առանց դիմագիծի՝ ինքնութեան, որովհետեւ տատանած ենք երկու այդ կարելիութիւններու միջեւ, յանձնըւելով մերթ զգացական արբունքի «պըղտոր հառաչանքներուն» (Կարապենց) ազգային մնալու անգիտակից պատրանքով, եւ մերթ գիտակից պոռթկում, որ փոխանակ ինքնաքննադատութեան եւ վերանորոգումի առաջնորդելու, կ'ըլլայ բացւածք դէպի օտարը, արդարացած լոյսի ծարաւի զատողութենէն, յանդելով սակայն արտայայտութեան մը, խորթ զինքը ծնող մայր երակին, եւ գրականութեան մը անհաղորդ, հեռու իր բնական հունէն, որոնցմէ եթէ յաջողելու փորձ - յոյս մըն է Օշական, իր դեռ հաւասարակշիռ գրականութեամբ, տեսաբանութեամբ եւ անձնական դրոշմով, նոյնին, դժբախտաբար անխուսափելի ծայրայեղութիւնն է Պըլտեան իր «պատահական» գրականութեամբ, ուր ֆիզիքական ներկայութիւնը բառերու ագմուկ է եւ հնչականութիւն, առանձին պատկեր երբեմն, եւ երեւակայութիւն անկասկած, բայց եւ բռնազբօսիկ ճիգ մերկացնելու բառերը իրենց հաղորդական իմաստէն, ընթերցողը շփոթեցնելու տեսակ մը դիտումնաւոր ցանկութիւն, (որ անտեղի է մեր պարագային), եւ հուսկ «ուրիշին նմանելու» յուսահատական փորձ մը: Ո՞վ է այդ ուրիշը: Դեռ մարմին չէ առած, զուցէ եւ ոչ իսկ գոյութիւն ունի իբրեւ այդ: Բայց հոն է իր անորոշութեամբ, իր պղտոր մեկուսացած եզակի իրականութեամբ որ կը յայտնուի լոկ վրդոված հոգիներու ինքնասեւեռումի, հարցայարոյց, ու քննադատական արտայայտութիւններու ընդմէջէն: Այո՛ պէտք է փոխել կեանքը, եւ ամէն գրականութիւն որ չօգներ այս ծրագիրի իրականացումին, ուշ կամ կանուխ, անխուսափելիօրէն կը դատապարտուի: Կեանքը փոխել չի նշանակեր լոկ բոլորովին նոր ուղղութիւն մը տալ մեր ապագային, տարբեր այն ապագայէն որ բնականօրէն պիտի իրականանար անկախ մեր միջամտութենէն այլ նաեւ պէտք է մեր անցեալը վերածել տարբեր բանի մը քան այն որ եղաւ միջամըտութեամբը ուրիշին, աղբիւր պղտորութիւններու եւ սխալներու, ժողովուրդ մը տարուբեր այլազան հոսանքներու միջեւ խեղդամահ, առանց երբեք ժամանելու անհատական եւ ազգային հաւաքական գիտակցութեան եւ փորձառութեան: Փոխել անցեալը վերածել տարբեր բանի մը կը նշանակէ զայն վերածել ճանաչողական նոր ձեւի մը, քաղելու համար անկից նոր հասկացողութիւն եւ նոր ուսուցում:

Հարցը հետեւաբար վերը առաջարկուած երկուութեան (կառչիլ հայկականութեան կամ զբաղիլ ուրիշով նմանելու համար ուրիշին) լուծումի մը փնտռտուքին մէջ չէ: Հարցը գրական-տեսական երեւոյթ մը հարցը այն չէ թէ ինչ ձեւի եւ ուղղութեան չէ այլ գոյութենական է: Պարզ բառերով. գրականութիւն մը պէտք է մշակուի կամ որուն պէտք է մենք նմանինք տեւելու համար, այլ հայ մնալու եւ չմնալու հարցն է որ տրամաբանական նոր զգեստաւորումով՝ լուծում կը պահանջէ, ըլլալու համար հայ:

Ո՞վ պիտի լուծէ այդ հարցը. հայե՞րս թէ ուրիշը, օտարը: Մենք մեզմով մեր միջոցներով մեր հարազատ աւիւնով՝ նորոգուած մեր այսօրով, թէ ուրիշին օգնութեամբ, կամ ընդհանուր առումով եւ պարզապէս ըսել ուրիշով, որ կազմելով հանդերձ մեր անմիջական շրջապատը, կը մնայ իր կարգին շրջապատ մը առանձին, իր ներքին փոթորկումներով, պայքարներով եւ դեռ լուծում պահանջող բազմաթիւ հարցերով, ազգային ու միջազգային հաւասարակշիռ խմորումի մը միջոցառումներով, իրաւ քաղաքականութեան մը ի խնդիր, միշտ անշուշտ հիմնուած գաղափարի ազատութեան եւ մարդկային իրաւունքներու պաշտպանութեան վրայ:

Թէօլէօլեան ամէն ճիգ կը թափէ ցոյց տալու համար մեզի ուրիշին կարեւորութիւնը: Այս եւ զարմանալիօրէն, սփիւռքեան այս ճգնաժամային մեր անօթութեան դիմաց, Թէօլէօլեան կ'առաջարկէ մեզի «օտարը սորվիլ»· այսինքն «հասկնալ շրջապատը, (իմա՛ օտար շրջապատը), անոր ներկան ու հաւանական ապագան, որովհետեւ գործնականօրէն իւրաքանչիւր ըսփիւռքեան հաւաքականութեան ապագան կախեալ է իրմէ մեծ ու հզօր օտար հաւաքականութեան ճակատագրէն»: Մէկ խօսքով ու քիչ մը պատկերաւոր, եթէ ծարաւի անձ մը մօտենալով ջուր խնդրէ Թէօլէօլեանէն, ասիկա փոխանակ իրեն ջուր տալու, ցոյց պիտի տայ ուրիշը, բոլոր գնա սորվէ իրմէ թէ ինչպէս ինք իր ծարաւը կ'անցընէ:

Կը չափազանցե՞մ: Անշուշտ: Ընդունւած եղելութիւն է նաեւ եւ հասկնալի որ օրինակները միշտ կը կաղան: Բայց չեն դադրիր խօսուն ըլլալէ: Գիտակից եմ որ ինք Թէօլէօլեան նման չափազանցութիւններու իսկական իմաստը կը հասկնայ: Տարակոյս չկայ, նոյն մտահոգութիւնն է, որ յատկապէս այս վերջին ժամանակներս, կը հարուածէ մեր ուղեղներն ու լուծում կը պահանջէ:

Թէօլէօլեանի նկատելու տեսակէտը սակայն, ամբողջապէս չի յարմարիր մեր սփիւռքեան ներկայ իրականութեան:

Մեր սփիւռքը, աւա՜ղ, դեռ հաւաքականութիւն չէ բառին սեղմ իմաստով:

Թէօլէօլեան, անտարակոյս, ընդարձակատես վերլուծում մը կը կատարէ «սփիւռքեան խնդիրին շուրջ», իբր, սակայն, տեսական եւ ընդհանուր երեւոյթ, այսինքն, այնպէս ինչպէս պիտի ուսումնասիրէինք օրինակի համար «ազգութեան գաղափարը», անկախ իր մասնակի այս կամ այն ազգը ըլլալու իրականութենէն եւ կարելիութիւններէն:

Անտարակոյս, Թէօլէօլեանի վերլուծումին մէջ շատ բան կայ, հետաքրքրական եւ ուշագրաւ բայց նաեւ վիճելի: Գոհունակութիւնն ունիմ եւ վստահութիւնը որ ինք եւս կ'ընդունի վիճարանութեան անհրաժեշտութիւնը:

Եւ փոխանակ խօսելու ցարդ կրկնուած ընդհանուր սփիւռքահայութեան մը մասին, հարցը կը դնեմ աւելի մասնակի եւ դրական տեսանկիւնի մը համապատասխանող ձեւով.

– Հայը, այսօր, ի՞նչ է իբր սփիւռք

– Հայ սփիւռքի գոյութեան պայմանները ո՞րոնք են.

– Որքա՞ն այսօր հայը կ'արդարացնէ իր սփիւռքային իրականութիւնը.

– Կարելի՞ է բաղդատել հայ սփիւռքը համաշխարհային «սփիւռքեան» դրութին հետ.

Ահա հարցումներու առաջին հոսանքը որոնց պէտք է պատասխանել:

Շատեր գրած են եւ շատեր խօսած, եւ աւելի յաճախ յանձնուած են վերացականութեան մը բոլորովին ենթակայական: Բայց մենք կ'ապրինք այս վիճակը, այսինքն մեր կեանքը յատկանշուած է իբր սփիւռքեան կեանք: Ուրեմն ենթական որ կրնայ մեզ լուսաբանել, մեր այս փնտռտուքին մէջ, մենք ենք: Իմաստութեան ուղիէն քալելու ապահովութիւնը ունինք. արդարեւ «ծանիր զքեզ»ը սկիզբն է իմաստութեան:

Ո՞վ է սակայն հարցում ընողը եւ պատասխան մը փնտռողը. իր կարգին ինքն ալ, իր դրած հարցին եթէ մէկ կողմէն ենթական է, միւս կողմէն է նաեւ առարկան: Ահա գլխաւոր դերակատարը որմէ ամէն բան կախում ունի: Ուրեմն ես ինքզինքս կը քննարկեմ նախ իբր անհատ, այսինքն մասնակի վիճակ, ապա իբր հաւաքականութիւն, այսինքն ընդհանուր վիճակ, երբ կը հարցնեմ թէ «հայը, այսօր ի՞նչ է իբր սփիւռք»:

ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ՀՈԼՈՎՈՒՄ

Գրեց՝ Հ. ՌԱՓԱՅԷԼ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Ծնած հայրենիքէն դուրս, օտար հպատակութեամբ, հայրենիք վերադառնալու ոչ մէկ հեռանկարով, հայը կ'ապրի այսօր աշխարհի չորս ցամաքամասներուն վրայ տարածուած: Անիկա եղելութիւնն է: Թէ ինչո՛ւ ծնած է հայրենիքէն դուրս պատճառը պատմական է եւ իրմէ անկախ: Թէ ինչո՛ւ հայրենիք պիտի չվերադառնայ· պատճառները շատ կրնան ըլլալ: Ամենապարզը· որովհետեւ հայրենիքը, այսօր, այնպէս ինչպէս որ է, ոչինչ կը ներկայացնէ իրեն իբր հայրենիք, բացի հողէն... եւ կը նախընտրէ երազել այդ հողը, դաշտ, ապրիլ հեռու անկէց, քան թէ զայն կոխկրտել կրքոտ, ցասումով լի:

Հոս ալ եղելութեան դիմաց կը կանգնի պատմութիւնը· ինքն իբր անհատ չունի ոչ մէկ մասնակցութիւն:

Ծնած է հայ ընտանիքէ· կը խօսի հայերէն, կը ճանչնայ հայ մշակոյթը, կ'ապրի հայ շրջանակի մէջ, ուխտեալ մըն է, նոյնիսկ ի սպաս հայութեան, հայ դատի արդարութեան, եւ... կը գրէ հայերէն: Բաւ է: Կարդացողը լաւ կը հասկնայ միտք բանին: Գիտէ նաեւ որ ինք մէկ հոգի չէ այսպէս, այլ հարիւրաւորներ եւ հազարաւորներ իրեն պէս: Երեւոյթը նորութիւն մը չէ, եւ հայ գիտակցութիւնը միջամուխ եղած է, կացութիւնը ըմբռնելու ճիգով եւ մեր ամուլ բեղունութեան պատճառները որոնելով: Սակայն տարիներ տարիներու վրայ կը գումարուին, եւ միջոցներ ընդարձակ մեզ իրարմէ միշտ աւելի կը բաժնեն:

Հայը երբ սփիւռք կը մնայ շարժում մը, կիրք մը պիտի ըսէր Սարթր, ապարդիւն եւ աւելորդ:

Հայը իբր սփիւռք կղզիացած ձեռնարկ մըն է, անհատական հնոց որ կը վառի ու կը մարի կեանքի մը հետ, իր բոցերուն մէջ մոխրացող երազի մը նման:

Անհատական ուժերը երբեք չեն միացած ըլլալու համար հաւաքական միտք, եւ հաւաքական ձեռնարկ, դառնալու համար նոյն այդ հաւաքականութեան դեղատիպ «ԵՍ»ը, «կամքը», «խօսքը», պատասխանատու առաջնորդը:

ՄՇԱԿՈՅԹ

ԵՒ ԳԵ՞Ր... ՄՇԱԿՈՅԹ

Ահա թէ ինչո՛ւ համաձայն չեմ Թէօլէօլեանի առաջարկներուն, ուրիշին նմանելու, օտարը սորվելու քաջալերանքներուն· որովհետեւ նման ձեռնարկ աւելորդ բազմապատկում մըն է ճակներու՝ առանց եզրի եւ եզրակացութեան: Մինչեւ որ չգոյանայ հաւաքական սփիւռքը, միաձոյլ դիմագծային իրաւութեամբը, «ուրիշին» եւ «օտարին» ազդեցութիւնը մեր վրայ կրնայ ըլլալ մահացու: Անհատական ու կղզիացած մերձեցումները դէպի օտարը կը խաթարեն ու խառնաշփոթ թոհ ու բոհի մը մէջ կը ձգեն ցրուած «հայութեան բեկորները»: Օտարը բազմալեզու է, բազմատեսակ թէ՛ մշակոյթով, թէ՛ աւանդութիւնով, խառնխուռն ազգայինին մէջ համազգային չափանիշներու ի խնդիր, համամարդկային գրականութեան մը փնտռտուքով եւ մշակումով մտագրաւ եւ նոյնիսկ յոգնած: Հայը այսօր իբր սփիւռք արդէն իսկ այլազանութեան ենթակայ է եւ օտարը անդադար կը պարտադրէ ինքզինքը· դժուար է խուսափիլ անոր ազդեցութենէն: Պէտք չէ սակայն խաբուինք· օտար մշակոյթն ու անուններ ծամելով չէ որ կ'ըլլանք միտաւորական, լուրջ քննադատ կամ բանաստեղծ, այլ երբ մեր ինքնութիւնը կը դրսեւորենք, հոգ չէ թէ ան ըլլայ հոգեվարքի մէջ, ընդոծին եւ անտիպ արժէքներու ցուցարերումով, տալու համար համայն մարդկութեան մեր ըմբռնողութիւնը՝ նկատմամբ մարդուն եւ աշխարհին:

Մեր ներքին, երբեմն արկածախնդրական արժէքներու պեղումով է որ մեր բանաստեղծները նոր աւիշ կրնան բերել եւ սնուցանել հայութիւնը: Հայ ըլլալու համար պէտք է հայութիւն մատակարարել, որովհետեւ հայութեան էութեամբ լոկ հայը կրնայ սնանիլ ըլլալու համար հայ, ինչպէս նորածինը իր մօրը կաթով սնած՝ ինքնատիպ պատկերն է ծնողին, իր բնութենական հարազատութեանը մէջ մաքուր, ու կենդանական տեսակի գոյութեան եւ յաջորդական կարելի յեղաշրջումներու լոկ դրաւական: Ահա թէ ինչու կարեւոր է հայ դպրոց: Հայը յեղաշրջող ու զարգացնող էական ազդակ:

Հայը սակայն այսօր չի կրնար յեղաշրջուիլ, չի կրնար զարգանալ իբր հայ – հայութիւն, մինչեւ որ չիրականացնէ պահանջուած գոյութենական միակ անհրաժեշտը, իր միասնականութիւնը, խմբական միաւորը, իր համաձայն համախորհուրդ «ԵՍ»ը:

Արդարեւ «Ես»ի ծնունդը եւ անոր գիտակցութիւնը զիս կը հակադրէ ուրիշին, եւ ինքզինքս հակադրելով ուրիշին կրնամ արժէքներու փոխադարձ յարաբերութիւններ նշմարել, որոշել դիրքս, եւ գոյութենական փորձառութիւններու փոխադարձ իւրացումներով ճոխանալ: Ահա իսկական այժմէականացում եւ կենսունակ նորոգում:

Առանց «Ես»-ի չկայ ուրիշը· առանց հաւաքական հայ սփիւռք «Ես»-ին, ուրիշով գրաւիլ, հետաքրքրուիլ, օտարը սորվիլ կը նշանակէ լոկ ձուլում, նահանջ եւ ուրիշ ոչինչ:

Այո՛, ստեղծուած են մարմիններ, խմբակցութիւններ, բարեսիրական հաստատութիւններ, հայրենակցական միութիւններ եւ կան միշտ կուսակցութիւնները, ամէնուն մօտ դիտաւորութիւնը՝ որոշ արդարացում եւ գործունէութեան ասպարէզ ու գնահատանք կ'ապահովէ, բայց բոլորն ալ հուսկ ուրիշ բան չեն եթէ ոչ ընդարձակուած ու ծաւալուն՝ քանականօրէն բազմապատկուած անհատականութեան մը պատկերը, որ կեդրոնական միաւորիչ զօդի չգոյութեան պատճառով, կը հակադրուին իրարու, մէկ հայը հակառակ միւս հային որ իր կարգին կը պատկանի ուրիշ ընդարձակուած անհատականութեան մը, որ կը տարբերի գաղափարախօսութեամբ, տեսակէտներով, եւ յատկապէս հիմնադիր անհատի կամ անհատներու աւանդութեան պաշտպան կանգնելու թաքուն եսասիրութեամբ, առանց յստակատես մտածելակերպի ճկունութեան, յառաջապահ տրամադրութեան՝ վերատեսնելու ցարդ պաշտպանուած ըկղզրունքի իրենց դիրքերը՝ ի շահ եւ ի նպաստ հետապնդուած միակ անհրաժեշտին, այսինքն հայ – սփիւռք իրականութեան կերտումին, միացեալ ազգային ճակատ մը, քաղաքական, տնտեսական, իմացական եւ ընկերային յստակ եւ որոշ դիմագիծով:

Ահա հայ սփիւռք գոյութեան առաջին եւ հիմնական պայմանը: Ցրուած հայութիւն մը չի կրնար գրաւել հայ դիմագիծի կերտումի աշխատանքով: Եթէ նոյնիսկ փորձեն այդ ասպարէզին մէջ նետուելով, պիտի ունենանք այնքան դիմագիծ՝ որքան ըլլայ թիւը նոյն հարցով զբաղող հայ հերոսներուն:

Թէօլէօլեանի գործածած «կերտել» բայը այնքան ալ յաջող եզր մը չէ ակնկալուած իրականութիւնը բացատրելու: Արդարեւ կերտել կը նշանակէ յօրինել, շինել... Ներկայ պարագան սակայն այդ չէ: Հայ դիմագիծ մը կայ արդէն: Պատմութիւնը վկայ: Անշուշտ չենք ուզեր լոկ պահել այդ դիմագիծը: Հայը թանգարանային կամ պահածոյ էակ մը չէ: Հայը կ'ապրի մշակոյթներու եւ քաղաքակրթութիւններու ստեղծած պայմաններու մէջ յարատեւ նորոգուելու կարիքով, համահաւասար ուրիշին եւ համաձայն համամարդկային լինելութեան եւ կատարելագործումի պահանջքներուն, առանց շփոթելու ինքզինքը ուրիշին հետ, խափանելով իւրացումի ամէն կարելիութիւն, ըլլալով եւ պարտադրելով ինքզինք միշտ իբր հայ: Ահա թէ ինչու հարցը հայ մնալ չէ այլ հայ ըլլալ է: Այս է որ կը յատկանշէ հայ – սփիւռքը եւ զինք կը զանազանէ օտար ազգերու սփիւռքային իրականութենէն:

Մեր սփիւռքային գոյութիւնը եզական է: Ան չի նմանիր Նիւ Եորքի, Լոնտոնի, Փարիզի պողոտաները լեցնող այլ ժողովուրդներու սփիւռքային իրականութեան:

Մեր սփիւռքը մեր ազատ ատեանն է, եւ ապրող անարդարութեան դէմ բողոքող միակ դատն է հայութեան: Սփիւռքը փրկել, է՛ առաջին եւ հիմնական քայլը հայ դատի յաղթանակին, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ հայ ըլլալու նոր ձեւ մը, իր ազգային, պատմական, մշակութային իրականութեան ընդունելիութեամբ եւ իրաւունքներու հաստատումով:

Պէտք է հայ ըլլանք եւ արտայայտենք մեր լեզուով մեր էութիւնը որ կը զանազանէ մեր հաւաքական ըլլալը, ուրիշ հաւաքական ըլլալներէն.— Մեր հայութիւնը:

Չշփոթենք տեսականը էակաբանականին հետ:

Թէօլէօլեան բարձրաղաղակ կ'աւետէ հայութեան ժամանումը «գերմշակոյթի» մը, նոր էակի մը, մեր ժամանակներու տեսակ մը նոր Պրոմեթեւս, որ ստեղծած է «ապրելակերպի խտէալ մը, ճաշակ մը, ինքնասեւեռումի ոճ մը», եւ կ'ուզէ որ մենք հայերս թէ վարքով թէ բարքով թէ ազգութեամբ եւ թէ գրականութեամբ, պատուենք այս նոր հիւրը որ «միարնոյթ է ու միատարր, որ կ'անտեսէ կրօնական, ազգային էթնիք ու ցեղային այսպէս կոչուած անթափանցելի սահմանները»:

Ահա հակասութիւն մը եւս սփիւռքեան հոլովումի քերականութեան օրէնքներուն հակառակ: Անդէմ գոյութեան մը պատկերը կը պարտադրուի մեզի, հայերուս, մինչ դեռ մենք մեր ինքնատիպ դիմագիծի յստակ տեսութիւնն ու հաւաքական փորձառութիւնը չունինք: Ահա նոր էակ մը որուն դրոշմն ու ազդեցութիւնը կը յայտնուի «Պիթլզներու, Պօպ Տիլընի, Ռոլինկ Սթոնզի համաշխարհային համբաւին մէջ, պլուճինի վայելած ժողովրդականութեան մէջ»... ինքը սակայն չըկայ· «Անգլիա, Ֆրանսա, Ամերիկա» արտածողներն են այս նորոյթ էակին, առանց սակայն վարակուելու անկէց, եւ մենք հայերս, համաձայն Թէօլէօլեանի, պէտք ենք արձագանգել այս գերմշակոյթը:

Սփիւռքեան ծիծաղ մըն է անշուշտ երեւոյթը: Մենք մեր մշակոյթը կ'ուզենք փրկել, մեր արժէքները կ'ուզենք պեղել, աւելի ըմբռնել, քիչ մը աւելի հայ ըլլալու ցանկութեամբ եւ խտէալով, ինքը Թէօլէօլեան «փանթօմ» գերմշակոյթի մը դիմաց մեզ դնելով, կ'ամրապնդէ դարերով զգացուած ստորադասութեան բարդոյթի հանգոյցը, որ յաճախ եղած է պատճառ անտեսելու մերինը՝ սիրելով օտարը ու օտարինը, ամչնալով երբեմն նոյնիսկ խօսելու հայերէն, օտարէն խորթ եւ անհաճելի նկատուելու վախէն:

Մշակոյթները կան եւ կ'ապրին ու կը պարտադրեն իրենք զիրենք իբրեւ այդ, եւ չեն ճանչցած երբեք գերմշակոյթ մը, ինչպէս մարդկութիւնը դեռ չէ ճանչցած գերմարդը:

Մշակոյթը սերտօրէն կապուած է ժողովուրդի մը բնախօսական, աշխարհագրական, ընկերային փորձառութեան, գեղեցիկի զգացականութեան ձեւի, ճշմարիտի անդրադարձութեան եւ արժէքներու վաւերացումի եղանակին· եւ այս բոլորին համապատասխան արտայայտչական միջոցներու կիրարկումին: Հոս է որ կը ծնի տաղանդը, այն մարդը հազար հազարներու մէջէն որ կը յաջողի ըլլալ ինքզինքը, եզական փորձառութիւն եւ ինքնատիպ անմիջականութիւն, արձագանգելու համար մարդ էակի ամենախոր ու թաքուն ներքին տրամը, իր արարածային սահմանափակութեան բողոքի ձայնը, որ կը յայտնուի կատարեալի, ճշմարիտի, գեղեցիկի, իր գոյութիւնը լոկ արդարացնող ձըգտումներուն մէջ եւ կը դառնայ «համամարդկային»:

Չկայ գերմշակոյթ եւ չկան գերմշակոյթի պատկանող բանաստեղծներ: Կան մշակոյթներ եւ մշակոյթներն են որ կու տան համամարդկային բանաստեղծներ· ա՛յս բանաստեղծները տիպարներն են, օրինակելի մեծեր, որոնց հմայքը եւ ինքնատպութիւնը կու գայ իրենց սեփական մշակոյթէն:

Ահա թէ ինչո՛ւ պէտք է կանգնինք պաշտպան մեր մշակոյթին, խորանանք անոր գոյութենական եզականութեան մէջ, վերածելով զայն մեր ներքին փորձառութեան, եւ արտայայտուիլ համաձայն մեր տաղանդին եւ ստեղծագործ աւիւնին:

Զմոռնանք, մեզի համար «ըլլալը»՝ «հայ ըլլալն է»: Մեզմէ վեր ոչ ոք կայ· մենք հաւասար ամբողջ մարդկութեան: Մէկ տարբերութեամբ, մենք դեռ ՄԵՆՔ չենք: Խօսքս սփիւռքի մասին է եւ միայն սփիւռքի մասին, որովհետեւ «Մենքը կ'իրականանայ լոկ հաւաքական ազատ ու անկախ գիտակցութեան մէջ»:

Հարկ է նախ գոյացնել այդ հաւաքականութիւնը իբրեւ «մենք» եւ իբրեւ «Ես»ը ազգին: Առանց ասոր հայերուս նպաստը հանդէպ մարդկային գոյութեան եւ իրաւունքներու պաշտպանութեան չնչին է, չըսելու համար ոչինչ: Հայերս, մինչեւ չթաթխենք մեր գրիչը մեր ազգային փորձառութեան մէջ, անձնական մեր դրոշմով, գեղեցիկին եւ ճշմարիտին հանդէպ ունեցած մեր արտայայտութիւններով, մեր գրականութիւնը նմանողութիւն է եւ անարժէք քանի տիպար օրինակը կայ որ, ազդեցիկ է թէ ի՛ր լեզուով եւ թէ իր ազգով եւ թէ իր պետութեամբ:

Նարեկացի մը զաւակն է ի՛ր ժողովուրդին, ծնունդն է ի՛ր մշակոյթին եւ բացուածքն է համամարդկային: Կարդացէք զայն հայերէն, կարդացէք զայն ֆրանսերէն, կարդացէք զայն անգլերէն, հոն իւրաքանչիւր լեզուներու բառերով եւ հասկացողութեամբ միշտ աւելի ճոխացած կը փայլի Նարեկացին ու կը դառնայ հաղորդական ու գրաւիչ աղօթքը հայ վանականին: Թէօլէօլեան իր հմտութեամբ կարող է լաւագոյն օրինակներով աւելի եւս ընդարձակել առաջարկուած տեսակէտը:

Հայ սփիւռքը ունի այսօր իսկ վաւերական արժէքներ, իսկական հայ բանաստեղծներ, որոնց մօտ զգալի է ներշնչումի ազգային դրոշմն ու եզականութիւնը զգացականութեան առանձնայատուկ եղանակը համահաւասար ուրիշ ազգերու նոյնօրինակ համամարդկային չափանիշով բանաստեղծներու եւ զանազանուած անոնցմէ՝ իրենց յղացքով եւ բանաստեղծութեամբ եւ լեզուով: Յարութ Կոստանդեան, Փերս, Զուլալ, Էլիւար եւ դեռ ուրիշներ կրնան առանց ամչնալու, առանց հպարտանալու խօսիլ իրարու հետ, իրենց բանաստեղծութեամբ, յանուն սիրոյ եւ յանուն մարդկութեան:

Հետեւաբար չերթանք հեռուները եւ չբազմապատկենք էակներ առանց հարկի: Մնանք հաւատարիմ էակաբանական կարգին եւ արդարացնենք մեր գոյութիւնը հայութեամբ, ինչպէս իրաւացիօրէն պատգամած է բանաստեղծը՝ «Հայ ապրինք եղբայր մարդկութեան մէջը»:

(Շար. Ա. էջէն)

կարծ, Կորքիի աշխատանքը կը յայտնաբերէր իր յղացողական վարպետութեան առաջնագոյն նուաճումները: Արդիւնքները, որոնց կը հասնէր, աննախընթաց էին: Վրձինի եւ գիծի կիրարկումը նկատելիօրէն սահուն են եւ ինքնաբուխ: Վերջապէս, երկարատեւ վերաքաղներէ եւ անդադար ուսումնասիրութիւններէ ետք, ան կը հասնէր յղացողականութեան կէտին, նկատի ունենալով ոչ միայն իր, այլեւ ընդհանուր արուեստը:

Սակայն Կորքի իր իւրայատուկ եւ վերջնական հասունութիւնը պիտի գտնէր բնութիւնը վերայայտնաբերելով: «Մենք չըկըրցանք ամբողջութեամբ գնահատել ինչ որ ունէինք հին երկրին մէջ: Վերայայտնաբերելով բնութեան ամբողջ գեղեցկութիւնը, կը գիտակցիմ թէ ուր կեցած եմ ու գտած եմ իմ ճամբաս» (2), ըսած էր իր մանկութեան ընկերներէն Ենովք Տէր-Յակոբեանին: Սաիկա կը բնորոշէ Կորքիի վերջին եւ ամբողջական յղացականութեան հասած արուեստին ընթացքը:

«Պարտէզ Սոչիի Մէջ»էն ետք, «Տովահէն 1»ը (1942) արդէն կ'աւետէ ամբողջական նորարարութիւնը: Փիքասոյի եւ Մոնտրիանի ազդեցութիւնները չքացած են այժմ Միրօ, Մաթթա եւ Քանտինսքին են, որ հարազատ կու գան իրեն: Գերիրապաշտութիւնը ընկալած, իր մէջ զտած ու անոր նոր արտայայտութիւն ու տարածք տուած է ան: Պատկերային գերիրապաշտութեան պատմողական բնոյթի փոխարէն տեղ գրաւած են կենդանի եւ անգոյ էակներու բազմիմաստ կերպարներ, որոնք ֆորմերու պատմողական, սեմպոլիք եւ տրամաբանական յաջորդականութեան տեղ աւելի կը ստանան զուտ համադըրական բնոյթ թէ՛ կառուցողական, թէ՛ բանաստեղծական եւ թէ՛ արտայայտչական տեսակէտէն՝ իրենց ընդհանուր շաղկապումին մէջ ստեղծելով աշխարհ մը, որ իւղանկարներու պարագային (աւելի քան գծանկարներուն մէջ) կը ստանայ աւելի վերացական բնոյթ՝ մանրամասնութիւնները կրճատող վրձնահարուածներու նկարագրելու պաշտօնէն անկախ կիրարկումին տակ: Նուր, խոնաւ եւ կաթկթող գոյները յաջորդած են նախորդ երկու տասնամեակներու թանձրամարմին ու գօրաւոր գիծերով դրոշմուած գործերուն: Ծանր կշռուածութեան տեղ մարմին առած է սահուն ինքնաբխութիւն մը: Գիծերը եւ վրձնահարուածները դարձած են ազատ ու անկաշկանդ: Յղացողական անորոշութիւնն ու կատարողական տատամսումը վերջ գտած են: Ինք այլեւս գիտէ թէ վերջնականապէս գտած է այն, ինչ կը փնտռէր: Հիմա ինք գիտէր «հոն ուր որ կեցած» էր:

Այս ձեւով ծնունդ կ'առնէին «Զըվէժ»ը (1943), «Լեարդը Աքլորին Կատարն է»ն (1944) եւ «Ծաղկած Ջրաղացի Ջուրը» (1944) իրենց վառվռուն գոյներով. գոյներ՝ զորս Կորքի կը պաշտէր եւ որոնք հայաստանի գոյներն են: Հայրենի գոյները եւ անոնց հարազատութիւնը ձեռք բերելը կ'ըլլային իր մեծագոյն մտահոգութիւններէն մէկը: Ասոնց կ'ընկերանային այլ գործեր, որոնց մէջ կը վերակենդանանային հայրենի յիշատակներն ու կարօտը, ինչպէս «Արօրը եւ Երգը» (1944 – 1947) եւ «Ինչպէս Մօրս Ասեղնագործուած Գոգնոցը Կ'ընդլայնի Կեանքիս Մէջ» (1944): Ասոնցմով Կորքի կը նուաճէր արուեստի աշխարհը ու հետեւողականութենէ կ'անցնէր ներգործական ազդեցութեան՝ նոր մարմին եւ ուղղութիւն տալով 1940ական եւ 1950ական թուականներու նկարչութեան:

«Պարտէզ Սոչիի Մէջ»էն ետք՝ «Արօրը եւ Երգը» թեման կը հանդիսանար երկրորդ բարձրորակ շարքի մը խորքը: 1944ի վերջերուն Կորքի կը սկսէր անոր պատրաստութեան: Իր մանկութենէն ի վեր ան յաճախ կը քանդակէր արօրներ: Իրեն համար արօր մը դաշտին վրայ գըտնըւող ամէնէն սիրելի իրն էր, ու կարօտով կը փնտռէր արտի երգերը, զորս այլեւս ոչ մէկը կ'երգէր, ինչպէս կ'ըսէր ինք (3): Արօրը խորհուրդ մը ունէր, իր ձայնը խառնուելով գեղջուկի երգերուն, ինքն է որ կը բանար հողը, որ կարծէք արգանդը բացած կ'ընկալէր ու կեանք կու տար սերմերուն՝ որոնցմէ պիտի ծնէին եւ շարունակուէին ուրիշ կեանքեր. եւ այդպէս յաջորդաբար:

Ինչպէս իր շատ մը գործերու պարագային, Կորքի նախ կը կատարէր գծագրական նախափորձեր, որոնք, մեծ մասով, արդէն անկախ եւ աւարտած գործեր են եւ որոնք կը հաստատեն թէ գիծի ինչպիսի վարպետ մըն է Կորքին՝ մէկը այս դարու մեծերէն: «Արօրը եւ Երգը» թեմային շուրջ Կորքի կը կատարէր կարգ մը գծանկարներ, որոնք հիմք կը ծառայէին երեք պաստառներու՝ 1946 – 1947ի շըրջանին նկարուած: Նախքան այս իւղանկարները, ան նկարած էր երկու այլ տարբերակներ, որոնք սակայն պոհ կ'երթային 1946ի Յունուարին իր արուեստանոցի հըրդեհին, եւ որոնք, իր կնոջը Էկնըսի վկայութեամբ, սքանչելի գործեր էին:

Հողին իր վերադարձով՝ Կորքի դաշտերուն մէջ կը յայտնաբերէր նոր աշխարհ մը, ուրկէ կարելի էր անթիւ գործերու ծնունդ տալ: Բոյսերը նոր իմաստ կը ըստանային իր արուեստով, երբ Կորքի անոնց թէ՛ մարմնական եւ թէ՛ կազմական կառուցուածքին վրայ հիմնուելով՝ ծընունդ կու տար ապրող նոր ֆորմերու, որոնք միայն իրեն կը պատկանէին, որովհետեւ անոնք կու գան իր իւրայատուկ աշխարհէն, ուր սեռագրգռային կապեր եւ սեռային մարմիններ թելադրող ֆորմեր կը դառնան անբաժանելի մէկ մասնիկը անոր ամբողջականութեան: Բոյսերու մէջ ան գտած էր նոր աշխարհ մը (միջատներ, ծաղիկներ եւն.) որոնց մէջ կը տեսնէր վերի աշխարհի կեանքի բնապաշտական ընթացքին կրկնութիւնը: Ան իր

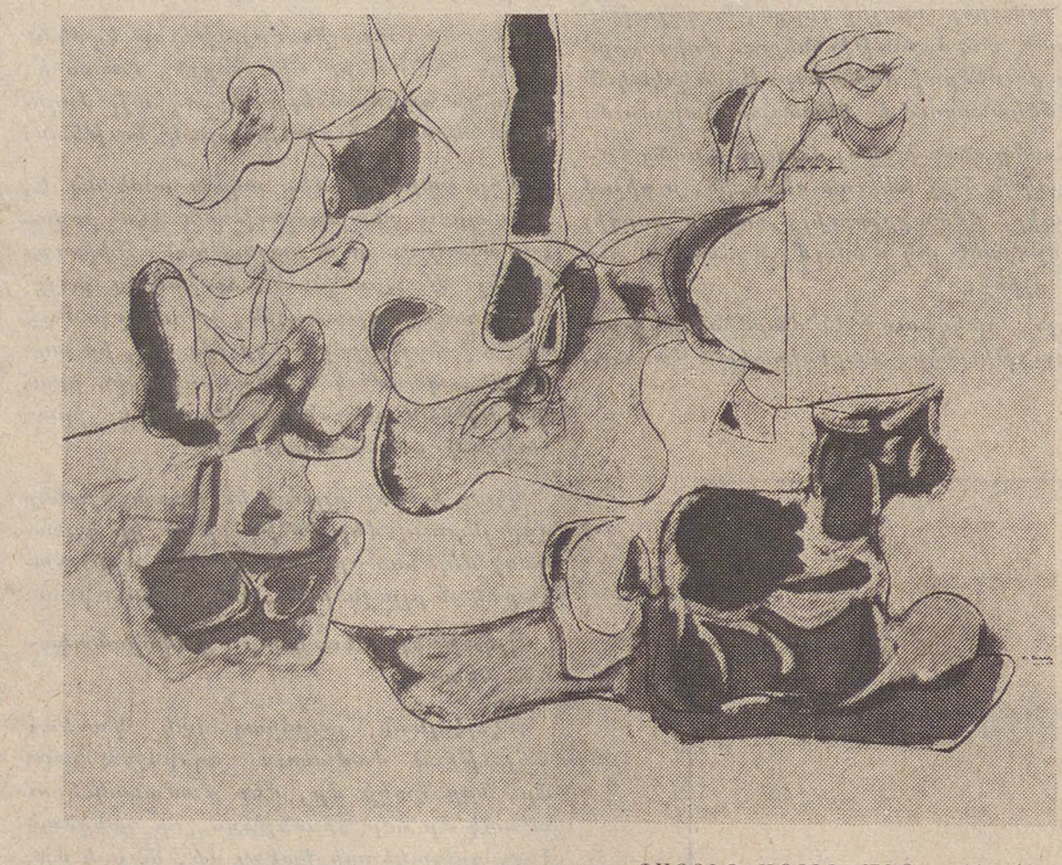

«ՊԱՐՏԷԶ ՍՈՉԻԻ ՄԷՋ», (1941)
Սիտնի Ճէնիս Կէլլըրի (Նիւ Եորք)

գործերէն ոմանք ցոյց տալով Ռոպըրթ Ճոնըսի, կ'ըսէր. «Կը տեսնե՞ս, ասոնք տերեւներն են, այս՝ խոտն է: Ես վար ծըռած եմ զանոնք տեսնելու: Ես ձեռք բերած եմ զանոնք վա՛րը, հողի՛ն մօտենալով: Ես կրնայի լսել եւ հոտոտալ զայն, հոն վարը գտնուող փոքր աշխարհի մը նըման (4):

Այլափոխումը, որ տեղի կ'ունենար Կորքիի մատիտին ու վրձինին տակ, կը պղէնուր գերիրապաշտ նկարագիր մը՝ յենած օթօմաթիզմ-ի ընձեռած կարելիութիւններուն վրայ: Էակներու եւ իրերու նկարագրային յատկանիշները կը համառօտուին՝ մինչեւ իսկ չէզոքացումի աստիճանին հասնելով: Իսկ ֆորմերու, գիծերու, միջոցներու եւ այլակերպչական մարմիններու միջեւ կապը ձերբազատելով որեւէ նկարագրային կամ պատմողական յաջորդականութեան պարտադրանքէն կը կազմէ ինքնուրոյն եւ անջատ գոյակցութիւն մը, որ ինքնին կենդանի է եւ գործօն՝ որպէս նկարչութիւն: Ֆորմերը եւ կերպարները զուտ սեմպոլիք բնոյթ մը ունենալու փոխարէն, կը ստանան կառուցուածքային բնոյթ, սակայն կարգ մը գործերու մէջ առատօրէն - իսկ ուրիշներու մէջ նուազ, եւ որոշ համադրումով եւ համատեղումով, կը թելադրեն ու կը խորհըրդանշեն խորքին կառոյցը կազմող տարրերու բնապաշտական կազմը՝ ինչպէս «Նշանտուք Բ.»ին (1947) մէջ ձիաւորը, ձին եւ իրենց հետեւող կերպարը: Ապա, ֆորմերը առանձին առնուած, կառոյցներ են, որոնք որոշ համատեղումով իւրաքանչիւր գործի մէջ կը ստանան տարբեր պաշտօն եւ դեր՝ մարմնաւորելով եւ թելադրելով այլազան կերպարներ՝ գոյութիւն ունեցող կամ անգոյ:

Կորքի ինքզինք երբեք չէր կապեր արտայայտչական միակ ձեւի մը, այլ ընդհակառակն, միաժամանակ ոճային տարբեր նկարագրով գործեր կ'արտադրէր: Օրինակ 1944ի իր նկարներէն շատեր կը ստանային երանգային որոշ մարմնոտ խաւ մը. մինչ այլ պաստառներ կ'ըլլային դաշտ մը հեղուկ եւ վար վազող նուր գոյներու՝ ինչպէս մասնաւորաբար «Մէկ Տարեկան Կաթնախոտ» գործին մէջ: Տարի մը ետք, սակայն, իր գործը կը ստանար աւելի ճշգրիտ եւ հանդարտ նկարագիր մը, յատկապէս այն գծաւոր գործերուն մէջ, ուր գծանկարելու համար գործածած էր միակ բարակ վրձին մը: Ասոնց կ'ընկերանար Կորքիի ամէնէն աչքառու գործերէն մին՝ «Հրապուրողի մը Օրագիրը», ուր դիւրաբեկ գոյավիճակ մը պաստառին վրայ կը թուի քարացած ըլլալ: Այստեղ Կորքի հեռացած է նախորդ գործերու միատեսակ ֆոնը՝ վերադառնալու համար միջոցային տեսիլքի իր յայտնի բաժանումին – երկինք, մարմիններ, հող –, ինչպէս «Լեարդը Աքլորին Կատարն է»ն գործին մէջ: Հոս տիրապետողը յստակութեան եւ անորոշութեան զգայնութիւնն է, երբ նկատի առնենք կերպարներու ամբողջական մարմինը՝ Քալտըրի շարժուն արձաններուն նման օդին մէջ հակակշռուած եւ իրարու կապուած ուղիղ եւ ոլորտապտոյտ գիծերով:

1946ի սկիզբներուն յաջորդական զոյգ դժբախտութիւններ կը հարուածէին Կորքին: Յունուարին կրակ կ'առնէր Շէրմընի իր արուեստանոցը, իսկ անկէ շաբաթներ ետք կ'ենթարկուէր ստամոքսային քաղցկեղի վիրահատութեան: Միայն ամրան էր որ Կորքի ձեւով մը ինքզինք կը գտնէր ու բնութեան հետ կրկին շփման մէջ կը մըտնէր: Այլ գործերու կողքին կը նկարէր «Մերկ»ը, զոյգ «Ածխացած Սիրելիներ»ը եւ «Օրացոյցներ»ը (1961ին փճացած): Այստեղ Կորքիի նկարչութիւնը աւելի հաստատուն կը դառնար, ուր յստակ գիծերը եւ նկարուած մարմնոտ միջոցները բաւականին կը յիշեցնէին «Տովահէն»ի եւ «Զըվէժ»ի թէքնիքը, սակայն այն բացառութեամբ, որ մինչ այդ կ'երթար նկարչական այլ կարելիութիւններու, որոնք կը հասնէին տրըփինկ-ի(5) եւ գոյնի հեղուկ գործածութեան, 1946ի գործերով անոնք աւարտական վիճակ մը կը ցուցաբերէին: Այս շրջանէն սկսեալ իր նկարները պիտի վերամշակէին 1942ի շրջանի ոճերը, կերպարներուն եւ ֆորմերուն տալով սակայն աւելի յստակ ու ցցուն նկարագիր մը:

Յաջորդող տարուան ընթացքին Կորքի կը նկարէր իր կարգ մը կարեւոր գործերը, ինչպէս «Հոգեվարք»ը, «Նշանտուք»ները, «Սահման»ը, «Ճարտասանները» եւ «Մեղմ Գիշերը»: Ասոնք թէքնիքով ոչ մէկ նորութիւն կ'արձանագրէին, սակայն կը ստեղծէին զգայնութեան եւ բանաստեղծականութեան խորութիւն մը՝ որ կարգ մը գործերու մէջ կը հասնէր ողբերգականացումի, ուր կիրքը, տռփայինը, երեւակայութիւնը եւ իմացապաշտութիւնը իրարու կը ձուլուէին: Այս ընթացքին մէջ Կորքիի հայկական ապրումները կրկին կը թափանցէին իր պաստառներէն ներս՝ մասնաւորաբար «Նշանտուք Բ.»ի մէջ, որ ոճականօրէն կ'արձանագրէ հայ մանրանկարչութենէն եկած ազդեցութիւնները: Ան իր դեղնորակութեամբ կը նմանի մագաղաթեայ մանրանկարչական էջի մը: Կորքիի վրայ այս արուեստին գործած տպաւորութիւնը այնքան խոր էր, որքան «Ս. Խաչ» եկեղեցւոյ խորաքանդակներու ազդեցութիւնը՝ իր սկզբնական շրջանին: Մանրանկարներու գծային, զարդանկարային, ֆորմային, երանգային եւ միջոցային յատկութիւնները Կորքիի մօտ կը յայտնուէին ժամանակակից յղացողական կիրարկումով, որոնք կը կեդրոնանային այդ յատկութիւններու վերլուծման եւ օգտագործման վրայ: Ու Կորքի խորապէս համոզուած ըլլալով անոնց բարձրորակ եւ նորարական արժանիքներուն, այնքան առաջ կ'երթար, որ վերածնունդի սկիզբը կը գտնէր անոնց մէջ, երբ կը գրէր թէ «Թորոս Ռոսլինը ինքնին վերածնունդն է» (6): Միջնադարու այս վարպետին արուեստը իրեն համար անփոխարինելի էր, կոթողային: Անոր առջեւ ան կը խոնարհէր, ինչպէս՝ «Ս. Խաչ»ին:

Նոյն շրջանին կատարուած այլ գործով մը, «Ծիրանենիներու Բուրմունքը», Կորքի կ'արձանագրէր այլ զարգացում մը: Իր նըկարչութեան կարեւոր երեւոյթներէն մէկը այն է, որ ինչ որ ալ նկարէ, ընդհանրապէս վրձինը երգել կու տայ: Բայց այս գործին մէջ վրձնահարուածը այնքան ազատ դարձած է, որ շատ մօտեցած է էքշըն – փէյնթինկ-ի տուեալներուն: Ասոնք լեցուն են պոռթկացող զգայնութեամբ մը, որ գետի նման կը հոսի: Նըկարելու արարքի տարողութիւնը, որ գոյութիւն ունի այս գործերուն մէջ, կը հաստատէ այն իրողութիւնը թէ նոր ուղղութիւն մը, գոնէ թէքնիք տեսակէտէն, կրնար տեղ գրաւել Կորքիի արուեստէն ներս, որ վստահաբար դէպի էքշըն -փէյնթինկ կ'երթար:

Սակայն յաջորդական ծանր տագնապները, ամուսնական թէ բազմապիսի յուսախաբութիւններէ առաջ եկած, Կորքին կը մատնէին գեղարուեստական անդամալուծութեան: Ասոր վրայ, 1948ի ամրան, ինքնաշարժի ճամբու արկած մը կու գար աւելի խորացնելու իր այս ընկճուած վիճակը, որուն պատճառով Կորքիի վզոսկորը կը կոտրէր ու աջ բազուկը երկար ժամանակի համար անշարժութեան կը դատապարտուէր: Արկածէն մօտ երկու շաբաթ ետք, ծանր վէճէ մը յետոյ՝ իր կինը կ'առնէր երկու աղջիկ զաւակները ու կը մեկնէր ծնողքին մօտ:

Ամէն տեսակի զրկանքներու եւ դժբախտութիւններու շարքը զինք վերջնականօրէն կը խորտակէին: Կնոջմէն բաժանումին յաջորդ օրը Կորքի անձնասպան կ'ըլլար, կախելով ինքզինք:

ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԵՐՃԵՔԼԵԱՆ

---

(1) *Karlen Mooradian*, A SISTER RECALLS : AN INTERVIEW WITH VARTOOSH MOORADIAN, «Ararad», A Quarterly, vol. XII n° 4, Fall 1971, p. 15
(2) *Karlen Mooradian*, THE PHILOSOPHY OF ARSHILE GORKY, «Armenian Digest», Monthly Magazine, New York, vol. II, 1971, n° 3-4, p. 61
(3) *Ethel K. Schwabacher*, ARSHILE GORKY, New York, 1957, p. 128
(4) *Karlen Mooradian*, GARDNER FROM EDEN, «Ararad,A Decade of Armenian-American Writings», ed. by Jack Antreassian, New York, 1969, p. 308
(5) Հեղուկ ներկին կաթ-կթումը պաստառի մակերեսին:
(6) THE LETTERS OF ARSHILE GORKY TO VARTOOSH, MOORAD AND KARLEN MOORADIAN, «Ararad», vol. XII, n° 4, Fall 1971, p. 33

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris Commission paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
8
MARDI
8 MAI
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա – Տար. 260 Ֆ. Վեցամսեայ – 140 Ֆ.
Արտասահման – Տար. 300 Ֆ. Հատը – 1 Ֆ. 80

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.376 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 54e ANNÉE – No 14.376

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼԻԱ

ՅԱՂԹԱՆԱԿԷՆ ԵՏՔ՝ ԾԱՆՐ ՀՈԳԵՐ

— O —

ՄԱԿԻ ԹԱՏԸՐ ԳՈՀԱՑՈՒՄ
ՊԷՏՔ Է ՏԱՑ ԴԺԳՈՀՆԵՐՈՒՆ

Անկալուածէն աւելի մեծ յաղթանակ մը տարին Պահպանողականները։ Կը մնայ իրենց, եւ փոքր գործ չէ, արդարացնել ժողովուրդին վստահութիւնը իրենց նըկատմամբ թէեւ, ծանօթ է, որ քուէարկողը աւելի հոսանքի մը դէմ կը քուէարկէ քան ուրիշի մը ի նպաստ։ Այլ խօսքով այն 13 միլիոն 697.753 քուէարկողները, որոնք իշխանութեան գլուխ բերին Պահպանողականները, նախ կը քուէարկէին Աշխատաւորականներու դէմ քան թէ՝ Տիկին Թաչըրի կուսակցութեան։ Բրիտանական նոր ժողովը ունի ներկայիս 339 պահպանողական (նախապէս՝ 281) 268 աշխատաւորական (306) եւ 11 ազատական (14)։ Ընդդիմութեան մէջ մնալէ ետք հինգ տարի, այսօր պահպանողականները իշխանութեան գլուխ կուգան, բաւական ծանր հոգերով։

Երկու կիներ, այլեւս, տէրն են երկրի մը, որու անցեալը աւելի մեծ է քան ներկան։ Եղիզապէթ Բ. Տիկին Թաչըրի յանձնեց նոր կառավարութիւնը կազմել, ինչ որ ըրաւ առանց ժամանակ կորսնցնելու։ Բացառիկ քաղաքական դէմք մը չէ սակայն այս կինը, որու թերութիւնները աւելի մեծ տեղ կը գրաւեն մամուլին մէջ նոյնիսկ այսօր, քան առաւելութիւնները։ 53 տարեկան, չի ծածկեր որ աջ է, համոզուած է որ լաւագոյն դրութիւնը՝ դրամատիրութիւնն է, կը սիրէ հրամայել եւ ինչ որ մեծագոյն եւ անսպասելի մեղքն է այս Անգլուհիին՝ զուրկ է իւմուռէ, նպարավաճառի մը աղջիկ, հըպարտ է ատով քանի որ հայրն ալ յաջողած է դիրք գրաւել կեդրոնական Անգլիոյ պզտիկ քաղաքի մը՝ Կրէնթհէմի մէջ, ապա՝ ինք երբ կը մտնէր Օքսֆորտ քիմիագիտութիւն ուսանելու համար։ Ցետագային պիտի սորվի նաեւ իրաւագիտութիւն բայց դուրս նետուի փաստաբանական այն առաջին գրասենեակէն, ուր մտած էր, իր հրամայող բնաւորութեան պատճառով։ Քաղաքական ասպարէզ մըտած է պատերազմի վերջաւորութեան, անդամակցելով Պահպանողականներուն, երբ բոլոր ուսանողները ձախ էին։ Ամուսնացած է ընտրապայքարի մը ատեն ունի երկուորեակ մանչ ու աղջիկ մը եւ հանգստեան կոչուած ('63 տարեկան է) եւ շուքի մէջ մնացած ամուսին մը։ Ոչ քաղաքական, ոչ ալ կառավարական մասնաւոր փորձառութիւն մը ունի եւ աչքի զարկած է գլխաւորաբար իր յետադիմական դիրքորոշումներով՝ դէմ է մահապատիժի ջնջման, միասնականութեան օրինաւորացման, ամուսնալուծման օրէնքի ազատականացման։

Կառավարութիւնը կազմելով, Տիկին Թաչըր տեղաւորեց անոնք, որոնք իր ամէնէն ջերմ կողմնակիցներն եղած են ամբողջ ընտրապայքարի ընթացքին, բայց դուրս ձգեց պահպանողական նախկին վարչապետը՝ Հիթ։ 22 նախարարներ նըշանակեց։ Արտաքին նախարարն է՝ Լորտ Քարինկթըն, Ներքին՝ Ուիլըմ Ուիթլօ, Ելմտական՝ Հով։ Միւս գլխաւոր նախարարութեանց համար ալ ընտրած է մարդիկ, որոնք ծանօթ են իբրեւ կողմնակից ազատ ձեռնարկներու։ Ամէն պարագայի մէջ, գլխաւոր խրատը, որ կը տրուի Տիկին Թաչըրի, այն է որ խոհեմութեամբ շարժի, չաճապարէ։

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ՊՈԼՍՈՅ ՕԴԱԿԱՅԱՆԸ

— O —

ՏԷՐ Կ'ԸԼԼԱՅ «ՀԱՅԿ. ԱԶԱՏԱԳՐՄԱՆ ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԸ»

Կիրակի կէսօրէ վերջ եղեռնափորձ մը կատարուած է Պոլսոյ Եշիլքէօյի օդակայանը նիւթական մեծ վնասներ պատճառելով, բայց զոհ չկայ։ Պայթուցիկները Թրանզիթի սրահին լուացարանները դըրուած էին և հանրակառքի մը մէջ որ ճամբորդները օդանաւերը կ'առաջնորդէ։ Այս եղեռնափորձին տէր եղած է «Հայկ. Ազատագրական գաղտնի Բանակը»։

Միւս կողմէ Մայիս մէկի արգիլուած ցոյցին առթիւ ձերբակալուած անձերէն սենտիքաներու ութ պարագլուխներ եւ 136 հոգի բանտարկուած են։

× Երկուշաբթի օր Անգարա կը սպասուէր Միացեալ Նահանգներու Արտաքին Ենթանախարարը՝ Քրիսթոֆըր։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

«ՊԷՏՔ Է ՈՐ ԱՐԻՒՆ ԹԱՓԻ, ՔԱՆԻ ԻՐԱՆ ԱՐԻՒՆԻ, ԱՅՆՔԱՆ ՑԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՅԱՂԹԷ»

ԿԸ ՊԱՏԳԱՄԷ՝ ԽՈՄԷՅՆԻ

Խօսք առնելով Ղոմի մէջ, առջի օր, Խոմէյնի շատ «մտահոգիչ» նկատուած կոչեր ըրած է։ «Զենք վախնար, որովհետեւ իսլամի համար նահատակութիւնը յաղթանակ մըն է։ Ահաբեկիչները կը վախնան, այդ պատճառով կը սպաննեն շուքի մէջ։ Պէտք է որ արիւնը թափի, վասնզի որքան աւելի արիւնի Իրանը, այնքան աւելի կը յաղթանակէ յեղափոխութիւնը», այս խօսքերը արտասանած է Խոմէյնի, որ նախապէս ալ ցաւ յայտնած էր որ գնդակահարումներ չեն ըլլար առանց դատավարութեան։ «Կը խորհինք, որ, ըսած էր այաթոլլան, այդ ոճրագործները պէտք չէ դատուին, պէտք էսպաննուին։ Կը ցաւիմ, որ դեռ արեւմտապաշտութիւնը կը գործէ մեր մէջ»։

Խոմէյնի ըսած է նաեւ թէ «յեղափոխութիւնը պէտք է կտրէ փտածներուն ձեռքերը»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՆ–ՍԱԼՎԱՏՈՐԻ Ֆրանսական դեսպանատունը Ուրբաթ օր գրաւուեցաւ ահաբեկիչներու կողմէ եւ պատանդ բռնուեցան դեսպանը եւ չորս հոգի։ Փարիզէն անմիջապէս բանակցող մը ղըրկուեցաւ։ Ահաբեկիչները որոնք գրաւած են նաեւ Քոսթա Րիքայի դեսպանատունը, ճշդած են որ պիտի չսպաննեն պատանդները։ Կը պահանջեն իրենց հինգ ընկերներուն ազատ արձակումը։ Երկուշաբթի առտու կացութիւնը նոյնն էր։ Ահաբեկիչները կ'ակնկալեն որ 2 երկիրները ճնշում բանեցնեն նախագահին վրայ, որ ամէն պարագայի մէջ, կը մերժէ բանակցիլ։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՐ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

2000 ՀՈԳԻ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ — հեռաձայն). —

Ուրբաթ իրիկուն ժամը 19.20ին է, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը մուտք գործեց Մարսէյլի քաղաքապետարանը իր շքախումբով եւ ընդունուեցաւ երեսփոխան – քաղաքապետ՝ Կասթոն Տէֆէրի կողմէ։

Մարսէյլի քաղաքապետը, բարի գալուստի իր խօսքին մէջ, շեշտը դրաւ այն կարեւոր նպաստին վրայ, զոր շրջանի 60 հազարնոց հայ գաղութը կը բերէ տընտեսական կեանքին։

Ֆրանսերէն իր պատասխանին մէջ, Վազգէն Կաթողիկոս յիշեց իր նախորդ այցելութիւնը՝ 1956ին եւ ծանրացաւ այն տաք ու ջերմ ընդունելութեան վրայ զոր կը գտնէր կրկին, քաղաքի մը մէջ, որ մեզի համար նաւահանգիստն է քաղաքակրթութեան։ Անդրադարձաւ նաեւ Ապրիլ 24ի ցոյցերուն, յուշարձանին եւ շընորհակալութիւն յայտնեց, այդ առթիւ, երեսփոխան – քաղաքապետին վերաբերումին եւ բարեացակամութեան համար։

Այս առթիւ, նուէրներ ալ փոխանակուեցան եւ տեղական մամուլն ու հեռատեսիլի կայանը արձագանգ տուին զանազան արարողութեանց։

×

Ս. Սահակ–Մեսրոպ մայր եկեղեցին, Կիրակի առաւօտ, աւելի քան 2000 հոգի ներկայ եղան եկեղեցւոյ ներսն ու բակին մէջ արարողութեան։ Պատարագին կարելի էր հետեւիլ դուրսը, շնորհիւ բարձրախօսներու եւ հեռատեսիլի գործիքներու։ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իր քարոզին նիւթ ըրաւ նահատակները, առաջին քրիստոնեայ նահատակներէն եւ ծանրացաւ վերջերս յայտնաբերուած մասունքրուն, Ս. Հռիփսիմեանց կոյսերու։ Պատարագին ներկայ էինե նահանգապետն ու իր կինը, քաղաքապետին կողմէ՝ Տիկին Ռափուցի։ Յաւարտ արարողութեան, հոգեհանգստի պաշտօն կատարուեցաւ Ապրիլեան յուշարձանին առջեւ։

Ժամը 14.30ին, շուրջ 300 հոգի մասնակցեցան ճաշին, որ տեղի ունեցաւ Սոֆիթէլի մէջ։ Յաջորդաբար խօսք առին՝ Ցակոբ Եպիսկ. Վարդանեան, մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան կողմէ Մէթր Վարժապետեան, գաղութին կողմէ՝ Տիրան Խայիկեան, Սերովբէ Արք. Մանուկեան, հուսկ՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը։

Գեղարուեստական բաժին մըն ալ գործադրուեցաւ մասնակցութեամբ Ս. Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբին։

Մանրամասնութիւնները՝ առանձին թղթակցութեամբ։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ

(Արմէնփրէս, Ապրիլ 27 – Մայիս 3)

«ԱՐԱՐԱՏ – ՍՊԱՐՏԱԿ (ՄՈՍԿՈՒԱ) ԽԱՂԸ (*)

Խորհրդային 42րդ ախոյեանութեան մըրցաշարքին՝ Ապրիլ 27ին Երեւանի Արարատը իր դաշտին մէջ յաղթեց Մոսկուայի Սպարտակին (2–0)։ Խաղը տեղի ունեցած է բաց, յարձակողական ոճով եւ անզիջող պայքարի մթնոլորտի մը մէջ։ Արարատի տղաքը այնպէս գեղեցիկ խաղարկութիւն մը ցոյց տուած են, որ յիշեցուցած է «Արարատ–73»ի խումբը։

Խաղին 17րդ վայրկեանին Խորէն Յովհաննիսեան գնդակը փոխանցած է Անդրանիկ Խաչատրեանին, որ ուղղակի զետեղած է Մոսկուացիներու բերդին մէջ։ Սպարտակի խաղացողները, որոնց մէջ նախկին արարատական Ալեքսանդր Միրզոյեան, անցած են հակայարձակ, բայց ապարդիւն։ 54րդ վայրկեանին, 18ամեայ Բարկէն Մելիքեան կրցած է օգտուիլ հիւրերու բերդապահին մէկ սխալէն եւ մօտ տարածութենէ նշանակել երկրորդ կոլը։

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Մայիս 2ի թիւով։

×

ԶԱՐԻԱ – ԱՐԱՐԱՏ ԽԱՂԸ (*)

Մայիս 2ին տեղի ունեցաւ Զարիա – Արարատ խաղը։ Հանդիպումին սկիզբը, Երեւանցիք կը գերազանցէին հակառակորդին, բայց երբ դաշտի տէրերը նոր թարմ ուժերով փոփոխութիւններ կատարած են, փոխադարձ գրոհներով վտանգաւոր պահեր ստեղծուած են։

Խաղի վերջաւորութեան եօթը վայրկեան մնացած Խորէն Յովհաննիսեան կը յաջողէր կէտը նշանակել այն տպաւորութիւնը թողլով թէ վճռական կոլն է, բայց դեռ մէկ վայրկեան իսկ չանցած, օգտուելով Երեւանցիներու պաշտպանին եւ բերդապահին գործակցութեան՝ թերացումէն, Վորոշիլովգրատի տղաքը հաւասար կէտը կը նշանակէին։

Դասաւորումը հետեւեալ պատկերը կը պարզէր այս 7րդ շրջանէն ետք։ Գլուխն են.— Շախտեոր, Դինամօ (Թիֆլիզ) 14 կէտով, կը յաջորդեն՝ ԲԿՍԱ, Դինամօ (Մոսկուա), Արարատ 9 կէտով։

Արարատի յաջորդ մրցումը տեղի կ'ունենայ Մայիս 11ին Կիեւ, տեղւոյն Դինամոյի հետ։

(*) Մայիս 5ի մեր թիւով հաղորդած էինք արդիւնքը, որ տպագրական սխալի մը հետեւանքով եղած էր 2–1 փոխանակ՝ 1 – 1ի։

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԵՒ ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Քրտական ազատագրական շարժումին առանցքը, իբրեւ տարողութիւն եւ թատերաբեմ, տարբեր փուլեր կ'արձանագրէ։ Շարժումին խարիսխը 1925էն 1938 Թուրքիոյ քրտական շրջաններուն մէջ կը գտնուի. 1943էն 1945 կը տեղափոխուի իրաքեան Քիւրտիստան, ապա՝ Պարսկաստան, Մահապատի Քրտական Հանրապետութեան ստեղծումով, իսկ 1961էն 1975 կրկին կը կեդրոնանայ Իրաքի մէջ։ Այս վերջին փուլը կը նկատուի ամէնէն հասունը քաղաքական — զինուորական գետնի վրայ. նաեւ ամէնէն երկարն ու կարեւորը քրտական ազատագրական վերջին ժամանակաշրջաններու պատմութեան մէջ։

Զոյգ հատորներն ալ կը թուեն ոչ միայն ազատագրական մարտերուն բոլոր երեսները, այլեւ շարժումներուն ներքին եւ արտաքին ծալքերը։ Առաջինը ներկայացնելով քրտական հոսանքները, իրենց հայեացքներով, իսկ երկրորդը ոչ միայն Անգարայի, Թեհրանի եւ Պաղտատի ի գործ դրած միջոցները՝ զսպելու համար շարժումը, այլեւ օտար մրցակից մեծ Պետութիւններուն դիւանագիտական ռազմախաղերը։

Բոլոր պարագաներուն պատմութիւնը իր մանրամասնութիւններով կը մնայ ուսանելի։

Հիմնական կէտ մը կը մնայ նկատելի։ Քրտական ազգային շարժումը, դարերու ընթացքին, միշտ ուշացումով արտայայտուեցաւ, բաղդատմամբ իր շրջապատին մեծամասնութիւն ներկայացնող միւս ժողովուրդներուն շարժումներուն՝ Պալքաններէն Անատոլու, գիտել կուտայ Ժ. Շալեան։ Զոյգ հատորներն ալ այդ կը հաստատեն։ Գիտենք, թէ Դաշնակցութիւնը իր հիմնադրութեան առաջին օրէն սկսեալ մնայուն ճիգեր թափեց հասկնալի դարձնելու համար Քիւրտերուն, թէ հայ ժողովուրդին ազատագրական պայքարը ուղղուած չէ իրենց դէմ, այլ Սուլթանական իշխանութեան։ Համերաշխութիւն եւ համագործակցութիւն ստեղծելու փորձեր կատարուեցան նոյնիսկ 1915էն ետք, յաջորդող տարիներուն։ Բայց ի զուր։ Քիւրտերը ապրելով աշիրէթական հոգեբանութեամբ, մնացին յետամնաց տարր մը՝ զուրկ համազգային քաղաքական, ընկերային առաջադրութիւններէ։ Աշիրէթական հակամարտութիւնները կարեւոր տեղ գրաւեցին Քիւրտերու կեանքին մէջ։

Այսուհանդերձ, միտքերու յեղաշրջում մը կատարուեցաւ։ Այսպէս, երկու աշխատութիւններն ալ հպանցիկ կերպով կ'անդրադառնան Դաշնակցութեան դերին՝ քրտական Հոյպուն (Անկախութիւն) կազմակերպութեան հիմնադրութեան մէջ։

« Քիւրտ ազգային շարժում »ին մէջ կը կարդանք, թէ սերտ կապեր հաստատուած էին Հոյպունի եւ « Հայկական ազգայնական Դաշնակ կուսակցութեան միջեւ »։ Եթէ տարակուսելի է, որ Հոյպունը կեանքի կոչուեցաւ Դաշնակցութեան կեդր. Կոմիտէի անդամ Վահան Փափազեանի պնդումներուն եւ պահանջներուն վրայ, ինչպէս կը պնդէ անգլիական գաղտնի տեղեկագիր մը (Ինթելլիճընս րիփորթ, 1928 Սեպտ. 5), այսուհանդերձ, իրողութիւն է, որ Վ. Փափազեան մասնակցեցաւ Հոյպունի առաջին Համագումարին։ Յետագային, Հայերը Թաւրիզէն ապահովեցին Արարատի քիւրտ ըմբոստներուն ռազմամթերքին մէկ մասը (էջ 91)։

Միւս հատորին մէջ՝ « Քիւրտերն ու Քիւրտիստանը » Հոյպունի հիմնադիր ժողովին մէջ, Պհամտուն, Լիբանան, 1927, կը մատնանշուի ներկայութիւնը Վահան Փափազեանի, Դաշնակցական, իբրեւ արտայայտութիւնը հայ — քրտական դաշնակցութեան։ Ապա կը կարդանք. — Քիւրտ եւ հայ ազգայնական ղեկավարներուն համաձայնութենէն ետք, անկասկած այս վերջիններուն պահանջով (ըսել կ'ուզէ՝ Դաշնակցութեան) նոր ըմբոստութեան կեդրոնը դարձնել Խորհ. Հայաստանի մերձ Արարատի շրջանը, եւայլն (էջ 97 – 98)։

Հոյպունի եւ Դաշնակցութեան միջեւ հաստատուած գործակցութիւնը շատ ծանօթ իրողութիւն է. այսուհանդերձ, ներքին ծալքերը կը շարունակեն թղթածրարներուն մէջ մնալ։

Կարօ Սասունի խօսելով Հոյպունի շարժումին մասին, գիտել կուտայ, թէ « Հայ — քրտական բարեկամութիւնն էր, որ հանդիսացաւ զօրաւոր շաղախ մը քրտական ցրուած ուժերը ի մի հաւաքելու։ Արտասահմանի Քրտութիւնը, ի մասնաւորի երկրէն դուրս փախած տարագիրները ջերմ համակրանքով կապուեցան Հայութեան եւ անոր ազատագրական հոսանքին։ Իրարու հանդէպ անհաշտ Քիւրտերը, հաշտ էին հայ յեղափոխականներուն հետ, որոնք հաշտութեան եւ համերաշխութեան օղակը կը կազմէին։ ... Քիւրտ եւ հայ յեղափոխական գործիչները 1926 եւ 1927ին անընդհատ ջանքեր թափեցին, մտքերը պատրաստեցին, տարամերժ ուժերը հաշտեցուցին, ու այսպիսով 1927ի ամրան շարք մը շրջանային համագումարներ եւ խորհրդակցական ժողովներ տեղի ունեցան, նախ անջատ վայրերու մէջ ու յետոյ նոյն տարուան աշնան տեղի ունեցաւ Քիւրտ Ազգային Ընդհանուր Համագումարը, որուն կը մասնակցէին տարագիր Քիւրտերը, արտասահմանի քրտական խառնուածներն ու մտաւորականութիւնը, ինչպէս նաեւ երկրի ապստամբ շրջաններու ներկայացուցիչները։ Այս Համագումարը իր տեսակին մէջ կը հանդիսանայ առաջին լուրջ քաղաքական, յեղափոխական հաւաքոյթը, որ երբեք ունեցած էր քիւրտ ժողովուրդը։ Համագումարը հիմը դրաւ Հոյպուն ազգային քաղաքական կուսակցութեան, որուն մէջ կեդրոնացան նախկին կազմակերպութիւններն ու խմբերը ստեղծելով մէկ ազգային կեդրոն, ճիշդ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կազմութեան նման » (*)։

Հրապարակային պաշտօնական Յայտարարութեան 4րդ կէտով կ'ընդգծուի, թէ Հայաստանն ու Քիւրտիստանը, ուր դարերով բնակած են Հայերն ու Քիւրտերը, կը մերժեն ենթարկուիլ օտար որեւէ իշխանութեան. կը ձգտին իրենց անկախութեան։ Այդ երկու երկիրները կը պատկանին միայն հայ եւ քիւրտ ժողովուրդներուն։

« Քիւրտ ազգային շարժումը » գիրքին մէջ մատնանշումներ կան Դաշնակցութեան կատարած օժանդակութեան մասին, Արարատի ըմբոստ Քիւրտերուն։ Շրջանին շարժումը՝ 1930էն 1932, քաղաքական — զինուորական երեք առաջնորդներ կ'ունենայ։ Իպրահիմ Հասկէ Թէլլի փաշա, Իհսան Նուրի փաշա եւ Ջիլան պէյ։ Գիրքին մէջ չէ յիշուած այս վերջինը, որ Դաշնակցական գործիչ էր, կը կոչուէր Արտաշէս Մուրատեան, Խընուսցի։ Թերեւս անոր համար, որ ապստամբութեան բռնկումէն առաջ, խորհրդային նենգ դաւի մը զոհ կ'երթայ։

Շահեկանութեան համար յիշենք, որ Հոյպունի հիմնադիր ժողովը Յայտարարութիւն մը կը բանաձեւէ յանձնելու համար Ընկերվարական Միջազգայնականին։ Դաշնակցութեան Գերագոյն մարմնին կարգադրութեամբ, Դաշնակցութեան ներկայացուցիչները յուշագիր մը կը ներկայացնեն Ընկերվարական Միջազգայնականի Մարսէյլի 1925ի Համագումարին՝ պարզելով քրտական ապստամբութեան բնոյթը։ Լոնտոն եւ Ցիւրիխ գումարուած ժողովներուն մէջ եւս քրտական ազատագրական շարժումը բնորոշող զեկուցումներ կը կատարեն։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Կ. Սասունի, « Քիւրտ ազգային շարժումները եւ հայ–քրտական յարաբերութիւնները», ԺԵ. դարէն մինչեւ մեր օրերը, Պէյրութ, 1969։

ՏԱՐՕՆԻ ԵՐԳԵՐԸ

— Օ —

ԽՄԲ.— Մայիս 12ին Տարօնի երգերու ունկնդրութեան առթիւ, ստորեւ հին գրութիւն մը, լոյս տեսած 1950ին Պոսթընի « Հայրենիք »ի մէջ, Արմենուհի Գեւոնեանի Միացեալ Նահանգներ տուած երգահանդէսներու առթիւ.—

« Եւ էին նոքա (Պապ եւ Աթանագինէս) յերկրին Տարօնոյ յաւանին Աշտիշատ... եւ ըմպէին անդ գինի... վարձակօք եւ զուսանօք եւ կատակօք »։

ՓԱՒՍՏՈՍ ԲԻՒԶԱՆԴ

Դպր. Գ.–Գլ. ԺԹ.

×

Խօսելէ առաջ Տիկին Գեւոնեանի տուած երգահանդէսին մասին՝ 1949, Դեկտեմբեր 11ին, Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ Տիթրոյթ, կարեւոր կը համարիմ Դ. դարու պատմիչ Փաւստոսի մէկ հատուածը մէջ բերել՝ լուսաբանելու համար Տարօնի ժողովրդական երգերու մասին իմ տպաւորութիւններս։

Շատ հետաքրքրական են Փաւստոսի մէջբերումները Դ. դարուն Պապի եւ Աթանագինէսի մասին։ Պատմիչը կ'ըսէ որ անոնք Աշտիշատ գիւղը՝ Տարօնի մէջ, օր մը կը զուարճանային եպիսկոպոսանոցին մէջ. կ'ըմպէին գինի եւ կը զբօսնուին — վարձակօք, զուսանօք եւ կատակօք։

Անպատշաճ էր նման զբօսանք մը Հայոց մայր եկեղեցւոյ լուսաւորչաշէն եպիսկոպոսանոցին մէջ։ Բայց այդ այլ խնդիր է։ Մէջբերումէն ստուգապէս կ'երեւի, թէ Տարօնի Հայերը 16 դար առաջ եւս ունէին ժողովրդային ակումբներու, ընտանեկան հաւաքոյթներու առթիւ մեհենականէն զատ ժողովրդային երգեր՝ զորս վարձակներ, զուսաններ կ'երգէին։ Տարօնն ալ ուրեմն Գողթնեաց աշխարհին պէս ունէր ի հնումն իր երգ առասպելացը, թուելեաց երգերը, բարբառհարներն ու փողահարները։

Որքան ալ ներկայիս Տարօն աշխարհը չի պահեր հին — հին օրերու հայրապետաշէն եւ արքայակերտ շքեղութիւնն ու փառքը, սակայն դեռ կը մնան կենդանի նշաններն ու նշխարները աւերակներու մօտ՝ յԱշտիշատ Տարօնոյ։ Խրոխտ Տարօնի Հայերը դեռ կ'ապրին եւ կը պահեն ի պանդխտութեան անմար հուրքն ու տուրքը գէթ դոյգն եւ աղօտ չափով նախնեաց ստեղծագործութենէն փոխանցուած։

×

Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան՝ Տարօնի դեղջկուհին, (դուստրը Գեղամ Տէր–Կարապետեանի), բեմադրեց մօտաւորապէս տասը տարօնական եղանակներ, պարերգ, հովուերգ, սիրերգ, ողբերգ, հարսներգ, լեռնական սիրերգ եւայլն։

Ի՞նչ ըսել այդ երգերու, անոնց հնութեան հարազատութեան մասին, որքա՞ն կարող եղաւ մօտիկ անցեալէն այդ երգերը հարազատ, անխառն կերպով տալուն մէջ։ Կարեւորը այդ է։

Տիկին Արմենուհի Աշտիշատի մօտերը ծնած՝ հպարտ եւ խրոխտ Հայուհին, կը պատմէ, թէ ինքը մանկութիւնը անցուցեր է Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետի հովանիին տակ, Տարօնի լեռներն ու դաշտերը արձագանգեր են իր ականջին հովիւներու սրնգաձայն երգերը, մշակի հոռովելները, հարսնեւորին զուարթ խաղերը, ուխտաւորներու երգախառն աղօթքը. ինքն ալ երգեր է այդ մանկութեան անարուեստ կամ բնարուեստ ապրումները, որ իր մէջ խոր ազդեցութեամբ տպաւորուեր են. ահա այդ ապրումներն է, որ ան տուաւ մեզի իր Տարօնի երգերով։

Ամէն տարակոյսէ վեր է որ այդ երգերը Տարօնի բնաշխարհին ծնունդն են եւ բոլորովին տարբեր եւրոպական երգերէն։ Բոլոր երգերն ալ արեւելեան – հայկական բնոյթ կը կրեն։ Հոս կը թուենք զուտ Տարօնի այն եղանակները, զորս երգչուհին տուաւ մեզի։

Ա) Սուրբ Կարապետի Գովքը. ուխտաւորի երգն է պաղատանքի զգացումով, « Տըլէ եաման » եղանակին մօտ է։ Տըխուր, քնքոյշ, մելամաղձոտ։

Բ) Հովիւ Սախոյի երգը. Վանայ երգերէն է եւ շատ կը նմանի Կոմիտաս վարդապետի մշակած « Էս առուն ջուր է գալիս » եղանակին։

Գ) Շուշոն ելաւ, որ ունի պարի կշռոյթ, աշխոյժ եւ ճկուն, ժողովրդային մոթիւով։

Դ) « Եարիմօ » Տարօնի սիրերգ. այս երգին եղանակը որքան ալ միակերպ կը թուի, շատ հարուստ է ինքնատիպ խաղերով, երբեմն քրտական ողբերգներու կը մօտենայ, բայց չեշտաւորումները բնիկ բարբառին հետ այնպէս ներդաշնակուած են, որ անառարկելի կը մնայ երգին հայկական բնոյթը։

Այսպէս նաեւ Տարօնի եղանակներ էին՝ Օյ, օյը, Տալիօ պարերգը, Շմաւոն չանը, Տըլօլոյը։ Մօտաւորապէս թուով տասնեակ մը եղանակներ էին Արմենուհիին երգածները, որոնք անխառն, զուտ մաքուր հայելիի պէս ցոլացուցին Տարօնի բնաշխարհը։

Ըստ երգչուհիին, այդ երգերը ձայնագրուած չեն, ինքը կը պահէ զանոնք գուրգուրանքով՝ իրենց նախնական, բնական կառուցուածքով։ Կարելի է ըսել իր ձայնը կենդանի նուագարան մըն է, որ յաջողապէս կ'արտայայտէ այդ երգերը, քան որեւէ արդի երաժշտական գործիք կամ նուագարան։

Արմենուհին բեմ ելաւ գիւղի տարազով, այնպէս ինչպէս Քրտուհիներ կը հագուէին։ Ասիկա ցոյց կուտայ որ Տարօնցիին գոնէ վերջդարեան տարազն է այդ։ Կը մնայ ստուգել թէ այդ տարազը մենք Քիւրտերէ՞ն առած ենք, թէ Քիւրտերը առած են Հայերէն։ Այս կէտը թող ուսումնասիրեն տարազագէտները։ Բնական էր իր կեցուածքին մէջ եւ համարձակ՝ իր զուսպ շարժուձեւերով։ Երգած պահուն կը վերանար, կ'այլափոխուէր։ Ողբերգներուն մէջ կ'օծուէին աչքերն արցունքով։ Դիմագիծը մերթ յուզումնալից, երազկոտ, պարերգներուն մէջ զուարթ, աշխոյժ, ջղուտ եւ կենսուրախ։

Ձայնը կ'աւետաբերէր հազարումէկ գունազեղումներ, անըմբռնելի ելեւէջներ եւ թրթիռներ, վերնախաղեր ու սոլլեր։ Դաշնակն ու թառը բնականաբար չէին կրնար այդ գեղջուկ մեղեդիներուն ճկունութեան հետ զուգընթանալ։ Վերջապէս բնութեան զօրեղ ալիքներու յոյզեր էին Արմենուհի Գեւոնեանի երգերը։ Ձկարուեստ, այլ կար բնութեան քնարը դառն ու խոր, մերթ տխրայոյզ, մերթ զուարթ, մերթ ոստոստուն, մերթ երկարող, մարմրող։

Արմենուհին այդ բոլորը Տարօնի բնաշխարհէն առած էր իր մէջ եւ մեզ տուաւ զանոնք այդ օրը։

ՅՈՎՍԷՓ ՎՐԴ. ՔԱԼԱՅՃԵԱՆ

Հայկական Ցուցահանդէս Վիեննայի Մէջ

— Օ —

(Յապաղած)

1979 Փետր. 19ի իրիկունը, ընտիր բազմութիւն մը հաւաքուած էր Վիեննայի Կեդրոնական Խնայողական Սնտուկի դրամատան մեծ սրահին մէջ, ուր բացումը տեղի պիտի ունենար ցուցահանդէսի մը « Հայաստան — պատմութիւն եւ մշակոյթ » խորագրին ներքեւ։ Աչքի կը զարնէին բազմաթիւ անուանի դէմքեր, ուսուցչապետներ եւ համալսարանականներ։

Հրաւիրագիրն ինքնին խայծ մըն էր հետաքրքրութեան, կը ներկայացնէր Հաղարծնի Ս. Ստեփաննոս եկեղեցին իր նրբաքանդակ եւ տպաւորիչ կաթողիկէով։

Դրամատան տնօրէնը՝ Տոքթ. Թոմասլոթ Ռիխլ իր բացման ճառին մէջ ողջունեց ուրիշներու կարգին նաեւ Մխիթարեան միաբանութեան ընդհ. Աբբահայր Հ. Գրիգորիս Վրդ. Մանեանը, որուն բարեհաճակամ արտօնութեան կը պարտէր այս ցուցահանդէսը, քանի որ վանքի հաւաքածոյին կը պատկանէին ցուցադրուած բոլոր առարկաները։

Տոքթ. Ռիխլ սրտագին շնորհակալութիւն յայտնեց կազմակերպիչներուն — աւստրիացի հայասէր Տիկին Էլիզապէթ Պաուէրին եւ Մխիթարեան հայրերուն — եւ խօսքը շարունակելով շեշտեց.— Առա-

չին ցուցահանդէսը չէ որ սարքած ենք մեր այս յարկին տակ, բայց ասիկա կը դըմեր բոլոր նախորդները իր տարողանցէ բոլոր նախորդները իր տարողութեամբ: Դուք հոս պիտի զմայլիք հազուագիւտ մեզի քիչ ծանօթ, բայց մեծ մեծամասնութեամբ ժողովուրդէի մը անգերազանցելի ստեղծագործութեան: Այն ինչ որ մեր աչքերը կը դիտեն հոս, մեզի համար իրապէս նորութիւն են քաղաքակրթական բարձր մակարդակի վրայ: Այս բոլորը կ'ապացուցանեն, թէ Հայաստանի բարձրաւանդակի վրայ թառած այս ժողովուրդը, մեզմէ դարեր առաջ ձեռք բերած էր քաղաքակրթութիւն մը, կրօնական ու բարոյական բարձր գաղափարներով:

Հայը նախ իր սիրտը բացաւ Աւետարանի լոյսին, 301ին արդէն քրիստոնէութիւնը հռչակելով պետական կրօնք ու 400ի սկիզբները, երբ հանճարեղ վանական մը — Մեսրոպ — իրեն տուաւ սեփական գիր, գինքը հոգեպէս պինեց դարեր շարունակ ոչ միայն գոյատեւելու, հապա նաեւ ստեղծագործելու: Մենք ըսքանչացում միայն ունինք հայ ժողովուրդին հանդէպ, որուն պատմութիւնը կոխ է անընդհատ, կոխ՝ ոչ թէ աշխարհներ նուաճելու, այլ կոխ՝ իր գոյութիւնը, իր երկրին սահմանները պահելու եւ հասնելու քաղաքակրթական այնպիսի մէկ մակարդակի, որուն պատուանդանին հաւիւ կրցած են հասնիլ զինքը շրջապատող ազգերը»:

Աւելի եռք երկար, լաւ պատրաստուած ու խանդավառ ճառ մը խօսեցաւ Աւստրիոյ կրթական նախարարին ներկայացուցիչը՝ Տոքթ. Լայթներ: Սեղմ գիծերու մէջ, ահա իր խօսքը.— Մեր ականջներուն ընտել է Հայ անունը: Վիէննա գրեթէ երկու դարէ ի վեր կը պատսպարէ Մխիթարեան վանքը: Ծանօթ էր ինծի պատկառելի դէմքն ու անձը Հայազգեան Մեսրոպ Արքեպիսկոպոսին եւ հաճելի էր զինքը յաճախ ողջունել Վիէննայի փողոցներուն մէջ. իրենց շնորհիւ մենք ծանօթացանք պատմութեան եւ մշակոյթի աշխարհի ամէնէն հին եւ արի մէկ ժողովուրդին, որ ոգորած է պահելու իր դիմագիծը դարերու ընթացքին:

Հայ ժողովուրդը իր խաղաղ տարիները յատկացուց կերտելու իր մշակոյթը. բարձրացան հոյակապ զմբէթներով տաճարներ, անմատչելի բարձունքներուն վրայ իշխեցին բերդեր ամրակուռ: Վանքերու չուքին ներքեւ եկեղեցականներ պղղպրեցին զմայլելի ձեռագիրներ անկրկնելի նրբութեամբ եւ ստեղծեցին գրականութիւն՝ եւրոպական մաքի տեխանողներուն համավայել ոճակով: Կարդացէք Խորենացին ծիծեռնակը. այդ ի՛նչ յուզիչ սէր ու կարօտ հայրենի օճախին, երդիքին, իւրաքանչիւր բառէն կը ծորի հայրենապաշտութիւն մը, որ ձեզ կը վարակէ եւ կը յուզէ:

Հայաստանը յաճախ կ'որակեն «Զուիցերիան Արեւելքին Մուլերեան» բայց ինչո՞ւ զայն սեփականել լոկ Արեւելքին Միութեան. պատիւ պիտի համարէինք եթէ ան բաղդատուէր մեր Աւստրիական

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

О

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Ապրիլ 24 մը եւս բոլոր հայաշատ կեդրոններուն մէջ եւ նաեւ Մարսէյլ:

Անցեալ եւ նախանցեալ տարիներու յայտագիրը գրեթէ նոյնութեամբ, բայց քիչ մը նուազ ժողովուրդով եւ վճռակամութեամբ:

Յայտագիր մը բաժնուած երկու տարբեր մասերու: Մեր շրջափակէն ներս եւ փողոցը: Առաջինը Փրատոյի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եւ Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցիներուն մէջ, երկրորդը Քանըպիէռի վրայ:

Ապրիլ 23ին, կազմակերպութիւններու եւ անհատներու կողմէ ծաղկեպսակներու զետեղումէն յետոյ Նահատակաց Յուշարձանին, հսկումի ժամերգութեան, մասնակցութեամբ թեմիս հոգեւոր դասին Առաքելական եւ Կաթողիկէ Եկեղեցիներու եւ նախագահութեամբ Ցակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի, յաջորդեց ժամը 22ին հոգեհանգստեան արարողութիւն ի յիշատակ բիւրաւոր նահատակներուն, յուշարձանին առջեւ: Սրբազան հայրը քանի մը ամփոփ խօսքերով եւ պատկերներով ընդգծեց այս հայապատկան օրուան իմաստը եւ տաբողութիւնը: Ապա սկսաւ Նահատակաց Յուշարձանի հսկումը մինչեւ ուշ գիշեր: Հերթական կարգով երիտասարդական միութիւններու անդամներ հսկեցին, մինչ ժողովուրդը երկփեղկած կուգար ամփոփուելու:

Ապրիլեան Եղեռնի ոգեկոչման այս առաջին օրը, ըստ յայտարարութիւններուն, ընթացան գաղութի բոլոր կազմակերպութիւններու մասնակցութեամբ, այսինքն՝ Հ. Բ. Ը. Մ., Մշակութային Միութիւն, ժաֆ, Հ. Յ. Դ., Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ, Հայ Դատի Յանձնախումբ եւ Հայ Առաք. Եկեղեցի: Տարօրինակ յայտարարութիւն սակայն, համազգային ձեռնարկի մը համար երբ քաջ գիտենք թէ այդ բոլորը մէկ մասն են միայն Մարսէյլի կազմակերպութեանց կանացիէն, մարզական, նախկին ռազմիկներէն մշակութային եւ դեռ չենք յիշեր բողոքական եւ կաթողիկէ յարանուանութիւնները՝ բոլորովին անտեսուած:

Երկրորդ օրը, Ապրիլ 24ի օրը, սկսաւ պատարագով եւ հոգեհանգստեան արարողութեամբ Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցին: Պատարագեց Մակար Քհնյ. Նաճառեան եւ քարոզեց Նշան Քհնյ Գուլումճեանը որ շեշտը դրաւ ցեղասպանութեան արարքին վրայ եւ կոչ ըրաւ ժողովուրդին հաւատարիմ մնալ նահատակաց կտակին: Այս ձեռնարկը նախաձեռնութիւնն էր Հարաւային Ֆրանսայի Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանին:

Կարեւորագոյն ձեռնարկը եղաւ այս տարի եւս, Հայ Դատի Յանձնախումբի կազմակերպած ցոյցը: Թափօրը, ըստ տեղական թերթերուն հարիւրաւոր («Լը Փրովանսալ») Հայերով կամ հազարաւոր («Լը Մերիտիոնալ») Հայերով (իրականութիւնը պէտք է փնտռել երկուքին մէջտեղ), եւ իր առաջին կարգին ունենալով Ընկերվարական կուսակցութեան եւ Մեծամասնութեան ընտրեալներ եւ ներկայացուցիչներ, Մոպիլի հրապարակէն կտրեց քաղաքի մայր պողոտան՝ Քանըպիէռը մինչեւ Շ. տը Կօլ հրապարակը, ուր չորս բանաձեւերու ընթերցումէն ետք ժողովուրդը ցրուեցաւ: Բանաձեւերը ուղղուած են՝ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին, ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբի նախագահ Իվոն Պոլնի, Մարդկային Իրաւանց Ենթայանձնախումբի զեկուցաբեր՝ Նիքոտեմ Ռուհաշիանքիքոյի եւ չորրորդը Թուրքիոյ նախարարապետ՝ Պիւլէնտ Էճէվիթի: Ցոյցը ընթացաւ առանց միջադէպի, կարգապահ եւ խաղաղ ընթացքով, զոյգ եռագոյներու առաջնորդութեամբ: Բազմաթիւ պաստառներ եւ զանազան նշանախօսքեր

հայրենիքին»: Տոքթ. Լայթներ հոս ակնարկութիւն ըրաւ Տիկին Էլիզապէթ Պաուէրի վերջերս հրատարակած գիրքին (Հայաստան — պատմութիւնը եւ ներկան) որ այնքան գրաւիչ ոճով կը ներկայացնէ ստեղծագործ եւ բարձր ձիրքերով օժտուած ժողովուրդի մը անմոռանալի պատմութիւնն ու ստեղծագործումները:

Ան յիշեց թէ Աւստրիոյ կրթական նախարարը՝ Տոքթ. Սինովաց, կարդալով նոյն գործը, յատուկ նամակով շնորհաւորած էր հեղինակը, զինքը հրաւիրելով որ Աւստրիական բարձրագոյն հաստատութիւններուն մէջ դասախօսութիւններու շարք մը կազմակերպէ: Յաջողութիւն մաղթեց այս ցուցահանդէսին եւ յորդորեց աւստրիացի երիտասարդներուն որ առիթը օգտագործեն աւելի մօտէն ծանօթանալու հայ մշակոյթին եւ պատմութեան:

Ցուցահանդէսի բացումը ունէր նաեւ գեղարուեստական բաժին: Վեց երգերով հանդէս եկաւ Վիէննայի մէջ ծանօթ, սիրուած երգչուհի Տիկին Էդնա Գաւալճեան, որ իր գեղեցիկ ձայնով հիացուց եւ ծափ կորզեց բոլորէն: Դաշնակով իրեն կ'ընկերանար Օր. Ասատուրեան:

Յայտագրին աւարտումէն ետք ներկաները դիտեցին ցուցադրուած առարկաները. եկեղեցական ոսկեհուռ զգեստներ, նրբագործ սկիհներ, հայկական հին դրամներ ու դրոշմաթուղթեր, գորգեր՝ տրամադրուած Վարդեան ընտանիքէն, Քէօթահիայի յախճապակիներ, ամաններ, զաւաթներ, հայկական վանքերու մեծադիր լուսանկարներ եւ այլ իրեր, մէկը միւսէն գեղեցիկ ու արժէքաւոր:

Հանդիսութեան ընթացքին հրամցուեցան հայկական համադամներ եւ Մխիթարեան վանքին ծանօթ ըմպելին «Մխիթարինը»:

ԹՂԹԱԿԻՑ

կը պահանջէին հայկ. ցեղասպանութեան ճանաչումը եւ դատապարտումը, ինչպէս նաեւ նիւթական հատուցում եւ մանաւանդ հողային պահանջներ: Ցոյցէն առաջ, ծաղումով հայ նախկին դիմադրականներու եւ ռազմիկներու Բարեկամութիւնը զետեղեց ծաղկեպսակ մը Մոպիլի հրապարակը դրուած յուշաքարին վրայ:

×

Այո, Ապրիլ 24 մը եւս առանց մասնաւոր նորութեան իր կազմակերպութեան մէջ եւ մանաւանդ առանց զանգուածային վճռակամութեան մը արտայայտութեան:

Եկեղեցական զանազան արարողութիւնները ունին իրենց տեղը անկասկած, ժողովրդական ցոյցը անհրաժեշտ է, բայց քայլ մը անդին հարկ է երթալ այլեւս: Հայկական ցեղասպանութիւնը խարանող պատմագիտական հետազօտութիւնը, աշխատանքը պէտք է դրուին իրենց գործնական փուլին մէջ: Փաստաթուղթերու, վկայութիւններու համադրումը, կեդրոնացումը եւ ապա շահագործումը պէտք է բանականօրէն կազմակերպուի: Հասած է ժամանակը համագաղութային միացեալ եւ վճռակամ ճակատի մը որ ինք ստանձնէ այս կենսական հանգրուանը մեր պատմութեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԻՐՔԵՐԷ ԳԻՐՔԻ

ՊՈՒՔՐԷՇԻ Գիտական եւ Հանրագիտական հրատարակչականէն լոյս տեսած են ռումէն արեւելագէտ Աուրէլ Տէքէի աշխատութիւնները՝ երկու հատորներով: Առաջին հատորը՝ «Օսմանեան կայսրութեան պատմութիւնը» (մինչեւ 1656), անաւարտ մնացած է, հեղինակին մահուան պատճառով, իսկ երկրորդը՝ «Ռումէն — արեւելեան յարաբերութիւններ», կը պարունակէ ինը յօդուածներ, որոնց կարգին հեղինակին 1937ի դոկտորայի ատենախօսը՝ «Ռումէնները Թ. դարէն մինչեւ ԺԳ. դար հայկական աղբիւրներու լոյսին տակ»: Այդ գործին մէջ, որ առաջին անգամ հրատարակուած է 1939ին, հեղինակը, ուսումնասիրելով Մովսէս Խորենացիի «Աշխարհացոյց»ը եւ Վարդան Վրդ. Բարձրբերդցիի («Արեւելցի») «Աշխարհացոյց»ը եւ «Համաշխարհային պատմութիւնը», ապացոյցներ բերած է հաստատելու համար Ռումէններու հին գոյութիւնը այդ հողերուն վրայ:

ՇԱՀԱՆ

ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929

1979

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

6.

— Ի՞նչպէս է, աղուո՞ր կին է:

— Աղուո՞ր է մի, աղուո՞ր է մի… — Փիէռ այդ պահուն Նէնէթին ծծրակին պզտիկ մազերուն հետ կը խաղար. մատը անշարժացուց եւ անհամբեր սպասեց պատասխանին որ պայթեցաւ.— Քայյմա՛ք, մեռ շէր, քայմա՛ք…

«Քայմաք»ը երբեք չհասկցաւ թէ ինչու Փիէռ մէկէն զինքը այդքան ուժով սեղմեց, այդքան ուժով, ամբողջ ուժով:

— Պետրոս ըսածդ ասանկ է. սուսիկ փուսիկ գործը կը տեսնէ: Վա՛յ Պետրոս վա՛յ: Օր մը ինչ ըրաւ գիտե՞ս. է՛յ նըշանուոր բան մը պատմեմ նայէ: Կիրակի մը ութ — տասը տղայ ժողովարան ենք գացեր: Այն ատեն ժողովարան երթալը Պոլիս մոտա էր: Փրոֆեսէօր Լալկանեան մը եկաւ խօսելու.— Սրբէ՛ սա թուղթը, ես ա՛լ պիտի չսատեմ — սկսաւ մեզի ուղտին առակը պատմել: «Եւ այն ատեն — սրբէ՛ կ'ըսեմ կոր ես կչտացայ — եւ այն ատեն ուղտապան մը Նազարէթ կը մըտնէր: Ուղտապանը իր ետեւէն կը քաշէր իր ուղտը…»: Կ'ուզե՞ս մի Պետրոս մէկէն սկսի երգել, մենք ալ հետը բարձրաձայն. «Զէք տէվէճի տէվէճիլերին, սուլթանըն ամա՛ն…»:

Բարեբախտաբար անկողինին ճռինչը կորսուեցաւ խնդուքներու մէջ: Սատնիկ ոգեւորուած էին. Հրաչ սկսաւ երգել.

«Աճապա չէ՞ն մի սին, քէտէրին վա՞ր մը…»:

— Կուլայ կոր, ըսաւ Նէնէթ:

— Սո՛ւս չի լար կոր:

«Ուլուսամ, կէքօսինին իւաթինտէ պիր եէրին վա՞ր մը, նէքատար եօրկունըմ հալէրին վա՞ր մը…»:

— Նէննէթ, Նէննէթ… ուր որ ալ որ ըլլաս, ինչպէս որ ալ որ ըլլաս, ով որ ալ սիրես… եթէ անունս իսկ մոռնաս…

«… Նէքատար տէւշկին իմ հալէրին վա՞ր մը…»:

Մէկէն լսուեցաւ մօտաւոր դրան մը բացուիլն ու գոցուիլը: Երգը կորսուեցաւ անմիջապէս եւ Հրաչ բացագանչեց.

— Օ՛… պոնժուռ մատըմուազէլ, այս որքա՛ն ատեն է զիրար չենք տեսեր, այս ի՛նչ բարեբախտութիւն, Աստուած իմ, ես որ այն գիշերուընէ ի վեր չեմ դադրած ձեզ փնտռելէ, ձեզ երազելէ…

— Բայց դուք զիս չէք ճանչնար, պարոն:

— Ի՛նչպէս, ի՛նչպէս, արդէն իսկ մոռցա՞ք ձեր պզտիկ Ռումանացին որուն հետ ամբողջ գիշեր մը պարեցիք Սալ Պիւլիէ եւ կամ թէ Վակրամ, լաւ չեմ յիշեր… այն որ քանի անգամներ ըսաւ ձեզի…

— Հայտէ քե՛ղ տեսնեմ, Հրաչ, համոզէ սա խայտառակը անտառ տանինք:

— Դուք որ այդքան գրաւիչ գեղեցկութիւն մը ունիք, այդքան խենթեցնող աչքեր ունիք, դուք որ այդքան…

— Բայց կը չափազանցէք, պարոն…

— Ոհ, հաւատացէք օրիորդ, որ ես միայն եւ միմիայն ճշմարտութիւնը կ'ըսեմ: Մի մոռնաք սակայն որ ճշմարտութիւնները քանի մը տեսակ են. կան բացարձակ ճշմարտութիւններ, կան յարաբերական ճշմարտութիւններ, կան տակաւին ճշմարտութիւններ…

Եւ ճշմարտութիւնները հատ — հատ իջան սանդուխներէն: Մէկ հատ մը միայն մնաց գոց դրան ետեւ: Մեծ մը:

(Շար. — 26)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

Պ. Արամ Դաւիթեան, այրի Տիկին Խաչիկ Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչատուրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Խաչատուրեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Ժաք Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պրոննէր, Օր. Սիւզան Դաւիթեան ինչպէս նաեւ Զաքարեան, Փանոսեան, Տավլաչեան, Նիկողոսեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, հարսին, քրոջ, մօրաքրոջ, զարմուհիին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՄ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ
(ծնեալ Լիւսի խաչատուրեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 2ին, Բրեթէյ, 53 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի, Մայիս 8, ժամը 10.15ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, Կոմիտաս փողոց 4 եւ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ԼԻՈՆ.— Տիկին Թագուհի Գույումճեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Զաւէն Քէօրօղլեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Արմենակ Պէյլէրեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Արմենակ Ներկիզեան եւ զաւակները (Լիոն) եւ ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԼԵՒՈՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ
(ծնած Պոլիս, 1903)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 3ին, Լիոն, յետ կարճատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Շաբաթ, Մայիս 5, առաւօտեան ժամը 8ին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Շամփանեը օ–Մոն տ'Օռի գերեզմանատունը։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Արմենակ Պէյլէրեանի եւ ողբացեալին համայն ընտանիքին։

Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Ֆէրէչէթեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Իգիտպաշեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Զապէլ Թէվէքէլեան եւ զաւակները, Պ. Վարդան Եկաւեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Եկաւեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Ալիս Եկաւեան եւ զաւակները, Պ. Յակոբ Ֆէրէչէթեան (Նիս), Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Ճիէրճեան եւ զաւակները (Մոնաքօ), Պ. Գառնիկ Ճիէրճեան, այրի Տիկին Նեկտար Բմքմեան եւ զաւակները (Ֆիլատելֆիա), Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Տէր–Աբրահամեան (Ֆլորիտա), Եկաւեան, Ֆէրէչէթեան և Տէր–Միքայէլեան ընտանիքները և համայն ընտանեկան պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր, զարմիկին եւ ազգականին՝

ՆԱԶԱՐԷԹ ԵԿԱՒԵԱՆԻ

արկածալի մահը որ պատահեցաւ Քանն Ապրիլ 29ին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի, Մայիս 7, ժամը 10ին Քաննի Աթանէ գերեզմանատունը, 225 Ավընիւ տը Կռաս։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Մարգարեան, Տէր եւ Տիկին Արարատ Մարգարեան եւ զաւակները՝ Գոհարիկ եւ Անահիտ, Տիկին Անահիտ Սարուխանեան եւ աղջիկը (Երեւան), այրի Տիկին Մարգարեան եւ զաւակը (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Փանոսեան և զաւակները (Երևան), Ասլանեան ընտանիք (Հայաստան) ինչպէս նաեւ Ամուճայեան, Պառաւեան, Սարգիս Մուրատեան, Պաթիսմ Աչըքեան, Բաբիլեան, Աղապեկեան եւ Լըռուա ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, տագրոջ, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 3ին, 87 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Մայիս 8, ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանթէօ – Քոմիւնալ գերեզմանատունը ժամը 15.15ին։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

La SEMAINE Du YAN'S CLUB 1979

JEUDI 10 MAI

SOIREE POETIQUE

à 20 h. 30 précises montage audio-visuel de poèmes de K. Belédian

LUNDI 21 MAI

CONCERT

à 20 h. 30 précises
au programme : MESSOUMENTZ, TELEMANN, DIA SUCCARI
Geneviève BONNETON : piano
Thomas PREVOST : flûte
Jacques VANDEVILLE : hautbo is

Ces soirées auront lieu dans les locaux du Yan's Club, 5 Avenue Reille 75014 PARIS. Le nombre de places étant limité, il est vivement recommandé de réserver par téléphone au 589.20.48

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ
Կապոյտ խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին
GRANDE NUITEE DANSANTE

Organisée par la Croix bleue arménienne de Chaville
Samedi 12 Mai de 20 h. à 4 heures à la Salle des Fêtes de Chaville
47, Rue Stalingrad, Chaville
avec l'orchestre GAIDZAG'S et la troupe de danse de la Croix Bleue d'Issy
Attraction — Buffet

Grand BAL Annuel de l'Association Sportive Arménienne

Samedi 19 Mai de 20 h. à l'aube

Animé par :
ORCHESTRE ARMENIAN'S SUNSHINE
ENSEMBLE NORALIK
VEDETTE DU DISQUE : GEORGES POLAKIAN
GROUPE HARTANAG
Ecole de Danse Arménienne d'Issy

THEATRE MUNICIPAL

25, Avenue Victor Cresson — Issy les Moulineaux
Réservation : 642-44-71

«ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒՐ»Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Լիոնի Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու Աղջկանց օճախի օրիորդներու տարեկան հանդէսը Կիրակի, Մայիս 13ին, առաւօտեան ժամը 11էն սկսեալ, Նարեկեան վարժարանի զբօսայգիին մէջ՝
38, Route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or (Lyon)
Tél. : (78) 47-28-65

Տաք մթնոլորտ, ազգային երգեր ու պարեր, գեղջկական ճաշ, վիճակահանութիւն։

SALLE DEBUSSY-PLEYEL
252, rue du Fbg. St-Honoré, Paris

Շաբաթ, Մայիս 12, ժամը 20.30ին
Հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթ. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց
Պատուոյ նախագահութեամբ
Յովհ. Շիրազի, Յիցիլիա Բրուտեանի, Ռուբէն Զարեանի (Երեւան)

ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ ՏԱՐՕՆԻ ԺՈՂ. ԵՐԳԵՐՈՒ

հաւաքուած եւ մշակուած՝
ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ կողմէ

Հովանաւորող մարմին.— ՓՐՈՖ. ՖԷՅՏԻ, ԳԱՌՋՈՒ, ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ, ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ, ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ, ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութիւն։

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՊՕՄՈՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հինգշաբթի, Մայիս 10ին, ժամը 17ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Յակոբ Գույումճեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Միսաք Թօփալեան եւ զաւակը՝ Արամ 100 Ֆր. կը նուիրեն ողբացեալին սիրելի «Յառաջ»ին, փոխան ծաղկեպսակի։

×

Տիկին Շնորհիկ Մարտիկեան եւ զաւակները 50 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Տիկին վանիկէ Պասմաճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Արտաշէս Ուշագլեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Շալճեան 200 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

CONCERT

Jeudi 10 Mai, à 20 h. 30
A LA PORTE DE LA SUISSE
11 bis, Rue Scribe, Paris, métro Opéra

Hasmig Surmelian
piano

James Lyon
Violoncelle

Oeuvres de : CORRETTE (Les délices de la solitude) — HINDEMITH (Variation « A Frog he went a-Courting », Sonate Op. 11 No 3) — CHOSTAKOWITCH (Sonate en Ré mineur).

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
եւ ԺԱՖի կողմէ
Մասնակցութեամբ
հայրենի արուեստագէտներու
Արտաշէս ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ (ջութակ), Սիւզաննա ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ (երգ), Նորա ԿԻՒԼՊՈՒՏԱՂԵԱՆ եւ Անահիտ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ (դաշնակ) եւ այլ խորհրդային արուեստագէտներու մասնակցութեամբ
ճոխ յայտագրով
Չորեքշաբթի, Մայիս 9 ժամը 20.30ին
MUSEE GUIMET
6, Place d'Iena — 75016 Paris
(Métro : Iena)

Տոմսերը ապահովել ԽուՖՖաՖի անդամներու մօտ եւ Պալթայեանի 27 Ռիւ Պէօ, Բալուեանի՝ 9 Ռիւ տը Թրէվիզ։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

7 օր Աթէնք եւ իր շրջանները — 8 օր Հռոդոս կղզին
3800 Ֆր.

Voyage spécial pour la Fête des Mères

7 jours Athènes et ses environs
8 jours l'Ile de Rhodes
du 21 Mai au 05 Juin
Accompagné par Varoujan SARKISSIAN

Renseignements et Programmes détaillés contactez :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	**saberatours**
SARKISSIAN Varoujar	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
9
MERCREDI
9 MAI
1979

LE NUMERO 1,80 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա – Տար. 260 Ֆ. Վեցամսեայ – 140 Ֆ.
Արտասահման – Տար. 300 Ֆ. Հատը – 1 Ֆ. 80

54րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.377 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE – No 14.377

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ԼԻԲԱՆԱՆ ԵՒ ԻՐԱՆ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՊԷՅՐՈՒԹ

Ապրիլեան Եղեռնի ոգեկոչման 64րդ տարեդարձի հանդիսութիւններու շարքը սկսած է Կիրակի, Ապրիլ 22ին, Պուրճ-Համուտի «Յակոբ Տէր-Մելքոնեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած «Մշակոյթի երեկոյթ»ով մը, կազմակերպուած Ազգ. Առաջնորդարանին կողմէ: Ցուցադրուած են լուսապատկերներ հայկ. մշակոյթի գանձերէն, գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

×

Երկուշաբթի, Ապրիլ 23, ազգային վարժարաններու եւ ճեմարանի աշակերտները ժամը 10ին հաւաքուած են Գերմանիկ շարժանկարի սրահը եւ ոգեկոչած Մեծ Եղեռնը: Նախագահած է Թեմին առաջնորդական տեղապահը Արամ Վրդ. Քէշիշեան: Բացումը կատարած է Երուանդ Տէմիրճեան, որմէ ետք Խըրամճեան վարժարանի ներկայացուցիչ խօսք առած է եւ աշակերտներ ալ մասնակցած են գեղարուեստական յայտագրին: Փակման խօսքը արտասանած է Արամ Վրդ. Քէշիշեան:

×

Ժամը 16ին, Պիքֆայայի յուշարձանին առջեւ տեղի ունեցած է հոգեհանգստեան արարողութիւն, նախագահութեամբ Խորէն Ա. եւ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսներու: Ներկայ եղած են ամբողջ միաբանութիւնը, ուսանողութիւնը, Անդրէաս Եպիսկ. Պէտօղլեան, պետական հայ երեսփոխանները, ինչպէս նաեւ Ամին եւ Պէշիր Ճէմայէլ եղբայրները: Ծաղկեպսակի զետեղումէն եւ հոգեհանգստեան արարողութենէն ետք ոգեշունչ ճառեր խօսած են Խորէն Ա. (հայերէն) եւ Գարեգին Բ. (ֆրանսերէն) Կաթողիկոսներ:

×

Ժամը 18ին, Անթիլիասի դպրեվանքին մէջ տեղի ունեցած է բացումը Եղեռնի նուիրուած ցուցահանդէսին, զոյգ Կաթողիկոսներու եւ ստուար բազմութեան մը ներկայութեամբ: Բացման խօսքը կատարած է առաջնորդական տեղապահը: Խօսք առած է Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս: Ցուցադրուած են Լիբանանի եւ Սփիւռքի մէջ կատարուած ոգեկոչման հանդիսութիւններուն յայտագիրները, նկարները, 50ամեակի եւ 60ամեակի աշխատանքները արտացոլող նկարներ:

×

Ժամը 19ին, «Յակոբ Տէր-Մելքոնեան» սրահին մէջ ցուցադրուած են Հայութենեան եւ Հայկ. Դատին նուիրուած երեք շարժանկարներ:

×

Ժամը 19.30ին, ոգեկոչման հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է, կազմակերպութեամբ Հայ Կաթողիկէ Միութեան Մշակ. Յանձնախումբին, հովանաւորութեամբ Հմայեակ – Պետրոս ԺԸ. Կեդիկեան Պատրիարք – Կաթողիկոսին եւ նախագահութեամբ Ղեւոնդ Եպիսկ. Ջանթայեանի: Բացումը կատարած է Անի Քէօշկէրեան:

Բանախօսած է Յակոբ Բագրատունի: Փակման խօսքը արտասանած է Հրաչ Քաջարենց:

×

Երեքշաբթի, Ապրիլ 24, առաւօտեան հայկական բոլոր եկեղեցիներուն մէջ մատուցուած է պատարագ եւ կատարուած է հոգեհանգստեան պաշտօն: Անթիլիասի մայր տաճարին մէջ պատարագած եւ քարոզած է Յունաստանի Հայոց առաջնորդ Սահակ Արք. Այվազեան: Յաւարտ պատարագի, վանքի շրջափակին մէջ գտնուող Եղեռնի նահատակներուն նուիրուած յուշակոթողին առջեւ կատարուած է հոգեհանգիստ: Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուրճ Համուտի սկաուտական փանֆարի հնչեցուցած մահերգին առընթեր ծաղկեպսակ մը զետեղուած է Յուշակոթողին:

×

Ժամը 17ին, Հայ Կաթողիկէ Մեսրոպեան վարժարանի շրջափակին մէջ, Նահատակաց յիշատակին պատարագած եւ քարոզած է Անդրէաս Եպիսկ. Պէտօղլեան: Յաւարտ պատարագի կատարուած է հոգեհանգստեան պաշտօն:

×

Նոյն օրը առաւօտեան, Մեսրոպեան վարժարանի շրջափակին մէջ տեղի ունեցած է հայկ. կուսակցութիւններու ուսանողական միութիւններու կազմակերպած երիտասարդական հանրաժողովը: Շուրջ հազար հոգի ներկայ եղած է այս հանդիսութիւններուն, որուն բացումը կատարած է Բենիամին Պուշաքճեան: Խօսք առած են Ս. Դ. Հ. Կ. «Տխրունի» Ուս. Երիտ. Միութեան կողմէ Գրիգոր Սարաֆեան, Ռ. Ա. Կ. «Մ. Փորթուգալեան» ակումբի կողմէ Վաչէ Ղազարեան եւ Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» Ուս. Միութեան կողմէ Ստեփան Տէր-Պետրոսեան: Փակման խօսքը արտասանած է Վաչէ Բրուտեան:

×

«ԱԶԴԱԿ» Ապրիլ 24ի իր թիւով արձագանգ կը հանդիսանայ միջդէպի մը:

ՄԻՋԱԴԷՊ ՀԱՅԱՇԷՆԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի 64րդ տարեդարձին առթիւ, հայ կուսակցութեանց ուսանողական միութիւնները հրապարակած էին ազդեր, որոնք Շաբաթ օրուընէ սկսեալ կը փակցուէին Էշրէֆիէի, Հայաշէնի, Մար Միխայէլի եւ արուարձաններու (Պուրճ Համուտէն մինչեւ Անթիլիաս) եւ Պէյրութի արեւմտեան շրջաններուն մէջ:

Հայաշէնի շրջանին մէջ, ազդերու ցրումին ընթացքին, Շաբաթէն Կիրակի լուսցող գիշերուան ընթացքին տեղի ունեցաւ միջադէպ մը, որ մինչեւ Կիրակի գիշեր հանդրուանային զարգացումով յանգեցաւ հայ երիտասարդներու եւ փաղանգաւոր միլիսներու միջեւ զինեալ բախումի. ուշ գիշերին, շրջանի Ռոստոմ ակումբին վրայ կատարուած յարձակումի մը ընթացքին, վիրաւորուեցան երեք փաղանգաւորներ, որուն հետեւանքով, յարձակողները առեւանգեցին հայ երիտասարդներ:

Կողմերու պատասխանատուներու միջեւ տեղի ունեցած շփումներու իբրեւ արդիւնք, Երկուշաբթի օր կարելի եղաւ կանխարգիլել դէպքին աւելի եւս բարդացումն ու առեւանգուած հայ տղաքը վերադարձան իրենց տուները:

Այսպէսով, շրջանին Ռոստոմ ակումբը ներկայիս կը շարունակէ իր բնականոն գործունէութիւնը:

ԻՐԱՆ

ԹԵՀՐԱՆ

Ապրիլ 24ի առաւօտեան, մօտ 25.000 Հայեր ներկայ գտնուելէ ետք Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ մատուցուած պատարագին եւ կատարուած հոգեհանգստեան պաշտօնին, պարսկական եւ հայկական դրօշակներով եւ պաստառներով ուղղուած են դէպի Թրքական դեսպանատուն: Հայ ցուցարարներուն միացած են նաեւ պարսիկ երիտասարդներ, պարզելով պաստառ մը՝ որուն վրայ գրուած է՝ մեր միասնականութիւնը հայ քրիստոնեաներու հետ անխախտելի է:

×

Ոգեկոչման հանդիսութիւններ տեղի ունեցած են նաեւ Թաւրիզ, Նոր Ջուղա եւ հայաշատ այլ քաղաքներու մէջ: Սպահանի համալսարանի հայագիտական ամպիոնի ուսանողութիւնն ալ հանրաժողով մը ունեցած է:

×

Ապրիլ 27ի առաւօտեան «Արարատ» մարզադաշտին մէջ, մօտ 30.000 Հայերու մասնակցութեամբ տեղի ունեցած է հանրաժողով մը, որուն բացումը կատարած է օրուան խօսնակը՝ Ռազմիկ Արզուեան: Խօսք առած են Տոքթ. Զաւէն Ներսիսեան՝ յանուն Յանձնախումբին, Տոքթ. Վարդգէս Նահապետեան՝ (պարսկերէն) յանուն Թեմական Խորհուրդի, Տոքթ. Լահիճի՝ Մարդկային Իրաւանց կազմակերպութեան կողմէ, Նորայր Էլսայեան՝ Հ. Յ. Դ.ի անունով, Վարդան Եպիսկ. Թէքէեան՝ Հայ Կաթողիկէ համայնքին կողմէ, Վերապատուելի Ներսէս Խաչատրեան յանուն Աւետարանական համայնքի, Ռուբէն Քէշիշեան՝ յանուն երիտասարդութեան: Ապա, ծովածաւալ բազմութիւնը քայլարշաւ մը կատարած է մարզադաշտին մէջ, որու ընթացքին Հրայր Խալաթեան կարդացած է բանաձեւ մը, որ առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեանի եւ ներկայ երեսուն հազարնոց բազմութեան անունով ղրկուած է Խոմէյնիի, վարչապետին, Արտաքին Նախարարին, այաթոլա Թալեղանիին, այաթոլա Շարիաթմատարիին, Մարդկային Իրաւանց կազմակերպութեան եւ ՄԱԿին:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՆԻՍ ԵՒ ՍԷՆ ՌԱՖԱՅԷԼ ԱԼ Կ'ԱՅՑԵԼԷ

Ընդառաջելով իրեն եղած հրաւէրին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը պիտի երթայ նաեւ Նիս:

Այս այցելութեան ժամանակացոյցն է.

Կաթողիկոսը Նիս – Քոթ տ'Ազիւրի օդակայանը կը հասնի Երկուշաբթի Մայիս 14, ժամը 9.40ին, ուրկէ ուղղակի կ'առաջնորդուի Սէն – Ռաֆայէլի Հանգստեան Տունը, ուր կը մնայ շուրջ 45 վայրկեան: Ապա, Վազգէն Կաթողիկոս եւ իր շքախումբը կ'ուղղուին դէպի Նիս եւ Ս. Աստուածածին եկեղեցին կը հասնին ժամը 13ին: Այս այցելութեան կը յաջորդէ ճաշ մը, Նեկրեսքոյի մէջ, (որու կրնան մասնակցիլ բոլոր փափաքողները) ժամը 14ին, որ կրնայ տեւել մինչեւ ժամը 17:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Նիսի օդակայանէն դէպի Լիոն կը մեկնի ժամը 18.10ին:

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՓՐԿԵԼ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Պրիւքսէլի մէջ՝ Իններու Արտաքին նախարարները, Անգարայի մէջ՝ ամերիկացի ենթանախարարը՝ Քրիսթոֆըր, կը զբաղին Թուրքիայով, զոր հարկ է փրկել ամէն գնով:

Երկրին դրամահոսութիւնը 60 առ հարիւրի կը հասնի, արտաքին պարտքը՝ 14 միլիառ տոլարի եւ Արեւմուտքը կը խորհի որ Թուրքիա կրնայ «իրանեան տեսակի» արկածախնդրութեան մը մէջ իյնալ: Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը չէ ծածկած որ Թուրքիոյ հետ բանակցութիւնները Ֆրանսայի եւրոպական նախագահութեան (կը լրանայ Յունիսին) գլխաւոր աշխատանքներէն մէկն է: Ամսուս վերջ կը ստորագրուի Յունաստանի անդամակցութեան դաշինքը եւ Իններն, ուրեմն պէտք է ամէն ինչ ընեն այլ ձեւով մը «սիրտն առնելու» համար Թուրքիոյ, տրուած ըլլալով որ այդ շրջանի հաւասարակշռութիւնը կարեւոր է Եւրոպայի: Եւրոպական յանձնախումբը չորս առաջարկ ըրած է այդ ուղղութեամբ.— Ա) Առեւտրական.— արտօնել Թուրքերուն պաշտպանել իրենց իսկ շուկան եւրոպական ներածուած ապրանքներու դէմ եւ այդ ձեւով հինգ տարի չգործադրել նախատեսուած զեղչերը մաքսային իրաւունքներու: Բ) Դիւանագիտական՝ դիւրութիւն տալ որ թրքական հողագործական ապրանքները մտնեն Հասարակաց շուկայ: Գ) ընկերային՝ արտօնել, որքան կարելի է Թուրք բանուորներուն Եւրոպա գաղթել: Դ) Նիւթական՝ Անգարայի տրամադրութեան տակ դնել շուրջ երեք միլիառ Ֆրանքի նիւթական օժանդակութիւն մը:

Գլխաւոր մտահոգութիւնն է, բոլորին՝ փրկել Թուրքիան:

Լրագրողի մը Մահը

ՓԻԷՐ ՎԻԱՆՍՈՆ–ՓՈՆԹԷ ԿԱՄ ՔԱՋՈՒԹԻՒՆ Ւ ՊԱՅԾԱՌԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Լրագրողին ասպարէզն ու կեանքը ապերախտ նկարագիր ունին: Ոչ բանաստեղծ, ոչ գրագէտ, չի յաւակնիր անմահութեան, քանի ձգած «գործը» կորսուած ու ցրուած է թերթերու մէջ: Եւ այսօր, երբ Ֆրանսայի մեծագոյն հրապարակագիրներէն մէկը կ'անհետանայ, քիչ մը աւելի դառն է նկատել որ հանրութեան մօտ իր «ծանօթ» ըլլալուն գլխաւոր պատճառը այսօր, Մոնտի քրոնիկները չեն, ոչ ալ իր անաչառ եւ տիպար լրագողի համբաւը, այլ պարզապէս այն քանիէրը, որ սպառեց պինքը ամսէ ամիս, օրէ օր եւ առիթ տուաւ հատորի մը, Փրոֆ. Շվարցընպերկի գործակցութեամբ՝ «Փոխել Մահը»: Ապա թէ ոչ, մէկ օրուան կեանք ունեցող էջեր են, զորս ստորագրեց Վիանսոն – Փոնթէ, հմտութեամբ, բծախնդրութեամբ, գիտակցութեամբ, պարկեշտութեամբ, խղճմտութեամբ:

Շատ կը չեշտուի այն քաջութիւնը որ հարկ եղաւ իրեն տոկալու համար վերջին երկու տարիները, չդադրեցնելով իր աշխատակցութիւնը մամուլին: Դեռ Շաբաթ լոյս կը տեսնէր իր շաբաթական «Շաբթու երկայնք»ին քրոնիկը, Մոնտի մէջ:

58 տարեկան, Փիէր Վիանսոն – Փոնթէ յարգանք եւ վարկ վայելող հրապարակագիր մըն է իր արհեստին մէջ, սուր դիտողութեան տէր, որ 68ի Մայիսէն քանի մը օր առաջ կը գրէր «Ֆրանսայի սիրտը կը նեղուի» տեսակ մը նախազգացումով:

Ձայնը, որ լռեց ամէնէն վաւերականներէն էր ֆրանսական մամուլին, որու պատիւ կը բերէր ոչ միայն իր տաղանդով այլեւ՝ նկարագրով:

ՈՒՍԱՑԱԾ ԽՕՍՔ ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՄԵԱՆՑԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ծն. 3 փետր. 1875, վախճ. 9 Մայիս 1964

Ա.

Գործն է անմահ, լա՛ւ իմացէ՛...
Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

Ուշացած, որովհետեւ մահուան 15ամեակի կապակցութեամբ չէ, որ պիտի գրուէր այս « խօսքը »:

1975 թ. Փետրուարին թէ՛ Սփիւռքում եւ թէ Հայրենիքում պարտաւոր էինք, պէտք է մեծ հանդիսաւորութեամբ ու շուքով նշուէր հռչակաւոր պրոֆեսորի ծննդեան 100ամեայ յոբելեանը:

Պարտաւոր էինք, սակայն մոռացանք...

Այսպիսին ենք մենք: Մոռանում ենք մեր իսկ յոբելեարներին եւ վրդովւում, երբ ուրիշներն են մեզ մոռանում...

« Le coopérateur de France » հանդէսի 1975 թ. Ապրիլի թուի մէջ « Un centenaire oublié » խորագրի տակ կարդում եմ հետեւեալ տողերը.

« Il y a 100 ans exactement naissait un grand coopérateur. C'est un anniversaire qui risque de passer totalement inaperçu. Vahan Totomiantz, né en 1875 à Astrakhan, à l'embouchure de la Volga, et mort en 1964, repose en terre française et son fils vit toujours dans notre pays qu'il a adopté. Rappelons que Vahan Totomiantz, qui a écrit de nombreux articles dans notre presse, a été l'un des plus ardents propogateurs de la coopération en U. R. S. S. (*). C'était un grand ami de Charles Gide. Et il était connu dans les milieux scientifiques pour son « Dictionnaire encyclopédique de la Coopération » en 4 volumes et pour de nombreux autres ouvrages. Nous rendons hommage à sa mémoire ».

Առջեւս են ժամանակից դեղնած անտիպ ձեռագրեր, նամակներ, զանազան փաստաթղթեր, թերթերից ու գիտական հանդէսներից կտրուած յօդուածներ, հին լուսանկարներ եւ, վերջապէս, Թոթոմեանցի գրչին պատկանող, զանազան լեզուներով գրուած եւ տարբեր երկրներում տպուած բազմաթիւ գրքե՛ր ու գրքե՛ր:

Հայրը՝ թիֆլիզահայ Թովմաս Թոթոմեանցը, աւարտելով Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանը, Հայոց լեզուի ուսուցչի եւ ապա դիրեկտորի պաշտօն է վարել Աստրախանի Աղաբաբեան դպրոցում: Իր ձեռագիր յուշերում Վ. Թոթոմեանցը մեծ սիրով ու գորովանքով է յիշում հօրը: Գրում է, որ միայն հօր շնորհիւ է, որ սովորել է Հայոց լեզուն (մայրը կիսագերմանուհի – կիսալեհուհի էր եւ բնականաբար հայերէն չգիտէր), շփուել է Հայերի հետ, կարդացել է թիֆլիզահայ եւ պոլսահայ գրողներին: Յիշում է, թէ իր հայ ընկերների հետ ինչպիսի ոգեւորութեամբ էին կարդում Րաֆֆուն, Արծրունու « Մշակ »ը, Ա. Արասխանեանի « Մուրճ »ը, Տ. Նազարեանի « Ազդարար »ը եւայլն: (line uncertain: see below)

Աստրախանի հայ գաղութը(**), ուր անցել է գիտնականի մանկութիւնն ու պատանեկութիւնը, իր չորս հայկական եկեղեցիներով, դպրոցներով, հայ հասարակական ու մշակութային աշխոյժ կեանքով, վճռական դեր է խաղացել երիտասարդ Թոթոմեանցի աշխարհայեացքի ձեւաւորման, նրա քաղաքական, տնտեսական եւ ազգային դաստիարակման գործում:

1894 թ. Վ. Թոթոմեանցը ուսումը շարունակելու նպատակով մեկնում է Եւրոպա, ուր Բեռլինի, Բեռնի, Ժընեւի ու Ցիւրիխի համալսարաններում ուսումնասիրում է քաղաքատնտեսութիւն, փիլիսոփայութիւն, պատմութիւն եւ հասարակական այլ գիտութիւններ: 1898 թ. Բրիւսէլի համալսարանում նրան շնորհւում է հասարակական գիտութիւնների դոկտորի աստիճան: Վերադառնալով Ռուսաստան, Թոթոմեանցը 1913 թ. Մոսկուայի համալսարանում ստանում է հասարակական գիտութիւնների մագիստրոսի, իսկ 1915 թ. Կիեւի համալսարանում՝ քաղաքատնտեսութեան եւ վիճակագրութեան դոկտորի աստիճաններ:

Համագործակցական շարժման ասպարէզում Թոթոմեանցն իր գործունէութիւնը սկսել է դեռ ուսանողական տարիներին: Նա անձամբ այցելում է այդ տարիներին եւրոպական երկրներում դեռ նոր կազմակերպուող սպառողական եւ այլ համագործակցական ընկերութիւններ, ուսումնասիրում նրանց գործունէութեան տնտեսական ու քաղաքական հիմունքները, թղթակցում ինչպէս եւրոպական, այնպէս էլ ռուսական մամուլին:

1899 – 1918 թ. թ., նրա « Համագործակցութեան հզօրութիւնը » խորագրով մեծ յօդուածը հինգ անգամ վերահրատարակւում է առանձին գրքոյկի ձեւով: Այդ նոյն շրջանում չորս անգամ ռուսերէն եւ մէկ անգամ գերմաներէն լոյս է տեսնում նրա « Համագործակցութիւն եւ սպառում » աշխատութիւնը: 1904 թ. սկսւում է Թոթոմեանցի ակադեմիական գործունէութիւնը: Նա դասախօսում է Պետերբուրգի Լեսգաֆտի անուան բարձրագոյն դասընթացներում, Փարիզի ռուսական բարձրագոյն դպրոցում: 1905 – 1906 թ. թ. լոյս են տեսնում Թոթոմեանցի « Բանուորական շարժման ձեւերը » եւ « Ագրարային շարժման ձեւերը » գրքերը, որոնք երկուսն էլ թարգմանւում են լեհերէնի եւ տպագրւում Կրակովում: 1905 – 1908 թ. թ. օգտուելով ցարիզմի ընձեռած որոշ գաղափարական ազատութիւններից, Թոթոմեանցը շրջում է Ռուսաստանում, քարոզելով համագործակցական գաղափարներ եւ 1908 թ. կարողանում է կազմակերպել առաջին համառուսական համագործակցական համագումարը, ուր նա հանդէս է գալիս հիմնական զեկուցումով: 1900 թ. Թոթոմեանցն ընտրւում է համագործակցական գաղափարների տարածման Համառուսական Կոմիտէի անդամ, 1905 թ. այդ կոմիտէի Սպառողական Համագործակցութեան բաժնի վարիչ եւ ապա՝ նոյն կոմիտէի գլխաւոր քարտուղար: Նրա նախաձեռնութեամբ սկսւում է տպագրուել իր տեսակի մէջ առաջին համագործակցական ամսագիրը: 1912 թ. կոմիտէն կազմակերպում է համառուսաստանեան երկրորդ համագումարը, ուր նորից հիմնական զեկուցողը Թոթոմեանցն էր:

1908 թ. լոյս է տեսնում նրա « Գիւղատնտեսական համագործակցութիւն » մեծածաւալ աշխատութիւնը, որը վերահրատարակւում է չորս անգամ, ինչպէս նաեւ թարգմանւում է բուլղարերէնի եւ 1914 թ. տպագրւում Սոֆիայում: 1911 թ. Թոթոմեանցը հիմնադրում է առաջին համառուսական Համագործակցական Դրամատունը, անուանելով այն « Ժողովրդական Դրամատուն »: Միաժամանակ նա դասախօսում է Մոսկուայի համալսարանում, ինչպէս նաեւ Առեւտրի, Գիւղատնտեսական բարձրագոյն դպրոցներում եւ այլուր:

1913 թ. Կիեւում մասնակցելուց յետոյ համառուսաստանեան յաջորդ համագումարին, մեկնում է Գլազգօ, մասնակցելու միջազգային համագործական կոնգրէսին: Պէտք է նշել, որ սկսած Փարիզի կոնգրէսից (1900 թ.), Թոթոմեանցն իր կեանքի ընթացքում բաց չի թողել եւ ոչ մի միջազգային համագործակցական կոնգրէս:

Ա. Աշխարհամարտի եւ ապա 1917 թ. յեղափոխութեան արհաւիրքները ծանր են անդրադառնում բնութեամբ եւ գաղափարներով բռնութիւնների հակառակորդ, խաղաղասէր ժողովրդի խաղաղասէր զաւակի եւ նրբազգած գիտունի հոգեկանի եւ նոյնիսկ մարմնականի վրայ: Ներքին խորը ցնցման հետեւանքով 1917 թ. նա համարեա ամբողջութեամբ կորցնում է տեսողութիւնը: Հետեւելով բժիշկների խորհուրդներին, 1918 թ. Թոթոմեանցը մեկնում է Բեռլին եւ ապա Շուեյցերիա ու Իտալիա բուժուելու: Այստեղ նրան օգնում են իր հին բարեկամ – գիտնականները, ընկերները, սակայն տեսողութիւնը այլեւս չի վերականգնւում եւ իր կեանքի երկրորդ կէսը նա անց է կացնում ապաւինելով կոյրի ճերմակ ձեռնափայտին:

Հռոմում իտալական համագործակցութեան հիմնադիրներ Լ. Լուզատտին եւ Ա. Վերնանինին օգնում են նրան հրատարակելու իտալերէնով գրուած նրա « Տնտեսական Հայաստան » գիրքը, որը 1920 թ. թարգմանւում է ֆրանսերէնի եւ տպագրւում Փարիզում:

1918 թ. վերջին մենշեւիկեան Վրաստանի կառավարութեան հրաւէրով Թոթոմեանցը մեկնում է Թիֆլիզ, դասախօսելու այնտեղ նոր կազմակերպուած պոլիտեխնիկական ինստիտուտում:

1919 թ. Յունուարին նա լինում է եւ Երեւանում, ուր հանդէս է գալիս մի շարք զեկուցումներով, ինչպէս նաեւ ծանօթանում Հանրապետութիւնում տարուող համագործակցական աշխատանքներին:

1921 թ. Վրաստանում խորհրդային կարգեր հաստատուելու նախօրեակին, Թոթոմեանցը վերադառնում է Եւրոպա:

Ահա նա նորից Հռոմում է, ուր դասախօսում է տեղի համագործակցական համալսարանում: Այս դասախօսութիւնները սակայն նրան տալիս են աւելի շատ բարոյական բաւարարութիւն, քան նիւթական օժանդակութիւն: Ասենք, որ այս յարատեւ շրջագայութիւնների ընթացքում նիւթական նեղ կացութիւնը անսովոր երեւոյթ չի եղել Թոթոմեանցի եւ իր ընտանիքի համար: Յոյս ունենալով Ֆրանսիայում վճռել հանապազօրեայ հացի խնդիրը, նա մեկնում է Փարիզ, բայց եւ այստեղ, նոյնիսկ նրա հին բարեկամ՝ ֆրանսիական յայտնի տնտեսագէտ եւ համագործակցութեան տեսութեան նշանաւոր տեսաբան Շառլ Ժիդը ոչնչով չի կարողանում օգնել նրան: Ֆրանսիական համալսարանների դրամական հնարաւորութիւնները աւելին չէին իտալականներից....

Այս շրջանում՝ 1921 – 1925 թ. թ. Թոթոմեանցն այնուամենայնիւ հրատարակում է բազմաթիւ նոր աշխատութիւններ ֆրանսերէն, գերմաներէն, իտալերէն, իսպաներէն, չեխերէն, սերբերէն եւ եւրոպական այլ լեզուներով: Ընդ որում, զրկուելով տեսողութիւնից, գիտնականը զրկւում է անձամբ կարդալու եւ գրելու հնարաւորութիւնից եւ ստիպուած է լինում դիմել ուրիշների օգնութեանը: Նա թելադրում է իր գրքերը, կարդում յանպատրաստի դասախօսութիւններ եւ եթէ նրան աւելացնելու լինենք եւ այն, որ նրան օգնող անձիք մեծ մասամբ հեռու էին կանգնած լինում իր մասնագիտութիւնից, ապա պէտք է պատկերացնել թէ կամքի ինչ ուժ եւ ինչ յիշողութիւն էր պէտք յաղթահարելու համար այդ դժուարութիւնները:

1921 թ. Թոթոմեանցը մասնակցում է մի շարք ազգային եւ միջազգային համագումարների ու կոնգրեսների: Նա իր յուշերում գրում է, որ 1921 թ. Դեկտեմբերին, դեմոկրատների միջազգային կոնգրեսում հանդիպում է Ժընեւի համալսարանի իր նախկին դասընկեր Մ. Վարանդեանին, որը ելոյթ է ունենում Հայկական Հարցի վերաբերեալ եւ կոնգրէսը յատուկ որոշում է կայացնում ի նպաստ պատերազմից տուժած ժողովուրդների եւ, մասնաւորապէս՝ Հայ ժողովրդի:

Հ. ԳԵՂԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Հասկանալ՝ « Ռուսիոյ մէջ », քանի որ Թոթոմեանցը 1918 թ. անցել է արտասահման:

(**) Հիմնադրուել է 1625 թ. Պետրոս Մեծի նախաձեռնութեամբ եւ 1900ական թուականներին Հայերի թիւն այստեղ հասել է 10.000ի:

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱՊՐԻԼ 24՝

Նահատակաց Ոգեկոչում

Խաղաղութեան համար պայքարող ներկայ մարդկութիւնը՝ պետութիւններ, այս օրերուս կ՚աշխատին դարձեալ ոտնակոխ ընել պատմական իրողութիւններ, մարդկութեան պատմութեան գիրքէն ջնջել այնպիսի էջեր, որոնք Հայու արիւնով են շաղախուած: Դարձեալ Հայու սեւ ճակատագիր, որուն համար խաղաղութիւնը, երկար տարիներ, անշուք գերեզման մնացած է միայն: Այո՛, ահաւոր ցաւ է, երբ արծիւն է որ կը տանջուի ոսկի վանդակին մէջ, իսկ ցինն ու բազէն որս կը յօշոտեն ազատութեան մէջ:

1915 Ապրիլ 24: Անցած են 64 տարիներ, բայց ոչ ոք ոչինչ մոռցած է եւ ոչինչ է մոռցուած: Մեծ Եղեռնէն յետոյ մենք այսօր « կանք, պիտի լինենք եւ դեռ շատանանք » ի հեճուկս ողջ մարդկութեան եւ բռնակալ Թուրք ջարդարարին: Եւ ինչպէս աշխարհը արեւով կը հրճուի, նոյնպէս եւ մենք հայրենիքի փայլով կը շնչենք. այդ է մեր միակ արեւը, կեանքն ու ապագան, եւ այդ հրաշակերտ բնութեան երկը, որ Հայաստան աշխարհն է, որուն նման Աստուած դեռ չէ կերտած ստեղծագործութեան առաջին ծաղէն, փառաւոր ու յաւերժական յուշարձանն է Ապրիլեան Եղեռնի մեր բիւրաւոր նահատակներուն:

Մայր հայրենիքի մէջ նորանոր սերունդներ Ապրիլ 24ին, միեւնոյն հաւատարմութեամբ, յարգանքով ու կրկնակի բազմութեամբ կը բարձրանան դէպի Ծիծեռնակաբերդ, իրենց աղօթքը խունկի ծուխին յանձնելու եւ ծաղկեպսակ զետեղելու Նահատակաց յուշարձանի ոտքերուն, անգամ մը եւս խոնարհելով թափուած վարդագոյն բոսոր արեան սկիհին դիմաց, կանչելով.— Յարգանք քեզ ով նահատակ հայ ժողովուրդ:

Միլանոյի մեր գաղութը, իր յարգանքի տուրքը մատուցանելու համար, կանխեց ժամանակները: Ապրիլ 22ին՝ Կիրակի օր, հոծ բազմութեան ներկայութեամբբ առաւօտեան ժամը 9.30ին, հոգեւոր հովիւ Ս. Քհնյ. Սարգիսեան կատարեց հանդիսաւոր պատարագ եւ ապա հոգեհանգիստ: Այս առիթով եկեղեցւոյ աջ անկիւնը պատին վրայ զետեղուեցաւ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի ղրկած խաչքարը, որպէս յուշարձան եւ աղօթատեղի:

Պատարագէն անմիջապէս յետոյ ներկայ բազմութիւնը, մօտ հարիւր հոգի, ժամը 12ին հաւաքուեցաւ Տուօմօ մայր տաճարի հրապարակը սկիզբ տալու համար խաղաղ ցոյցի մը:

Ցոյցը, որ տարիներու ընթացքին հասունցած է Միլանոյի հայ գաղութի կուրծքին մէջ, նպատակ ունէր հանրութեան ճանչցնել Հայութիւնը, հայկական ջարդերը եւ հայկական դատը, ինչպէս նաեւ խթանել իտալական կառավարութիւնը, որ քուէարկէ յօգուտ ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց 30րդ յօդուածին: Կային իտալերէն լեզուով, համապատասխան ցուցատախտակներ մեծատառ գրուած լոզունգներով, ինչպէս՝ « Իտալիա ժընեւի մէջ, քուէարկէ ի շահ ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց 30րդ յօդուածի », « Հայերը կը պահանջեն 30րդ յօդուածի պահպանումը », «1915 – 1918 20րդ դարու առաջին ցեղասպանութիւնը », « Մոռնալ անցեալը կը նշանակէ կրկնել զայն », « Հայ ժողովուրդի կրած ջարդերը ճանաչողութիւն կը պահանջեն » եւ նման այլ լոզունգներ:

Ցուցարար ամբոխը ոստիկանութեան առաջնորդութեամբ ժամը 12.30ին շարժեցաւ դէպի Ս. Ամպրոճիօ հրապարակը, զետեղելու համար դափնեայ հսկայ ծաղկեպսակ մը իտալացի ինկած զինուորներու յուշարձանին առջեւ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակաց:

Երթի ժամանակ կը բաժնուէին նաեւ ցոյցը եւ հայկական ընդհանուր հարցը պարզաբանող թռուցիկներ:

Հանդիստ քայլերով ցուցարար ամբոխը անցաւ քաղաքի կեդրոնական պողոտաներով եւ մօտաւորապէս կէս ժամէն հասաւ վերոյիշեալ հրապարակը եւ ով գիտէ, ամբոխի հետ միասին, ի՜նչ եղերական պատմութիւններ անցան այդ ճամբաներով, ի՜նչ անուններ յարութիւն առին գաղթ ու կոտորածի մոխիրներէն, ի՜նչ կանչեր ու աղաղակներ լսուեցան անոնց կուռնկներու ձայնին հետ միասին այս հիւրասէր օտար հողի վրայ: Հանդիսաւոր կերպով զետեղուեցաւ դափնեպսակը եւ վայրկեան մը լռութենէ յետոյ, երգուեցաւ « Անոնց համար որ ինկան », եւ Հայր Մեր եւ ապա բոլոր ներկաները զոյգ-զոյգ խոնարհեցան ծաղկեպսակին առջեւ եւ իրենց ուխտը վերանորոգեցին:

Այս ցոյցով վերջապէս իրականացաւ մեր գաղութի փափաքներէն մէկը, անիկա այս անգամ, միւս բոլոր Հայերու նման, օրացոյցի վրայէն, սովորական օրերու նման, չպատեց ու մէկ կողմ չնե-

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 24Ը ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ (Յատուկ) — Այս տարի շրջանին հայ գաղութը, հրապարակային ձեռնարկներով յիշատակեց Մեծ Եղեռնին տարեդարձը, նման՝ այլ հայահոծ կեդրոններուն:

Երեքշաբթի, Ապրիլ 24ին, առաւօտեան ժամը 11ին, գաղութին ազգային, կրօնական, մշակութային եւ մարզական մարմիններուն եւ միութիւններուն անունով զոյգ մը ծաղկեպսակներ զետեղուեցան Մեռելներու յուշարձանին առջեւ: Մէկը Եղեռնի զոհերուն, իսկ միւսը Ֆըրանսայի դրօշին տակ կռուած ու մեռած հայ մարտիկներուն ի յիշատակ: Նիսի երեսփոխան – քաղաքապետը, այս առթիւ, ծաղկեպսակ մը ղրկեց ի յիշատակ 1915ի հայ նահատակներուն:

Պաշտօնական արարողութեան ներկայ գտնուեցան փոխ քաղաքապետ հրամանատար Շարլ Արժիլիէ, իբրեւ ներկայացուցիչը Նիսի երեսփոխան – քաղաքապետ Ժաք Մէտըսէնի, Ալպէր լը Լարժ, ներկայացուցիչը Ալփ – Մարիթիմի երեսփոխան Ֆերնան Իքարի, հրամանատարներ Թէօվիալ եւ Ժերար տը Պօտու, Լուի Ֆիոբի, ինչպէս նաեւ շրջանի հոգեւոր հովիւը՝ Տարօն Ծ. Վրդ. Ճէրէճեան եւ նախագահները, նախագահուհիներն ու ներկայացուցիչները հայ կազմակերպութիւններուն ու մարմիններուն:

Պահպանիչով վերջ գտաւ պաշտօնական արարողութիւնը:

Կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 29ին, յատուկ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Ս. Աստուածածին եկեղեցիին մէջ: Հաւատացեալ խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան, Տարօն Ծ. Վրդ., բնաբան առնելով քրիստոնէական վարդապետութեան խաղաղասիրութեան գաղափարը, ընդգծեց, թէ մեր ժողովուրդը դարերու ընթացքին խաղաղասէր ոգի մը ի յայտ բերաւ. միեւնոյն ատեն ան գիտցաւ սուրով պաշտպանել իր իրաւունքներն ու մշակութային – քաղաքակրթական իր արժէքները: Մեր գոյատեւումը լաւագոյն պատասխանը եղաւ մեծ ոճիրին:

Նոյն օրը կէսօրէ ետք, Արթիսթիք սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Ապրիլեան ոգեկոչումը պատուոյ նախագահութեամբ Պ. Մուշեղ Ճիէրճեանի:

Խմբավարուհի եւ դաշնակահարուհի Օր. Նուարդ Անդրէասեան, Փարիզէն, օրուան խորհուրդը նշող Մելոընըսեան մեղեդիով մը բացումը կատարեց ցերեկոյթին: Ապա ներկաները վայրկեանի մը լռութեամբ, յոտնկայս, յարգեցին յիշատակը մէկուկէս միլիոն նահատակներուն:

Բանախօսը՝ Ժիրայր Միրիճեան, ընդգծելէ ետք ներկայ դարուն առաջին ցեղասպանութեան քաղաքական նկարագիրը, կանխամտածուած Իթթիհատի ղեկավարութեան կողմէ, պատասխանատու նկատեց նաեւ կարգ մը Պետութիւններ, որոնք կա՛մ մեղսակից գործակցութեամբ, կա՛մ ալ իրենց դատապարտելի անտարբերութեամբ կարելի դարձուցին մեծ ոճիրին իրականացումը:

Սակայն, մահուան սեմին հասած ժողովուրդի մը խլեակները, տարերային պոռթկումով ծառացան Թուրք հորդաներուն դէմ եւ Սարդարապատի, Բաշ Ապարանի ու Ղարաքիլիսէի երրեակ յաղթանակներով, 1918ին Մայիսեան արշալոյսը բացին հայրենիքին մէկ փոքր տարածութեան վրայ: Այդ թուականէն ցայսօր, աւելի քան վեց տասնամեակներէ ի վեր, հայրենիք թէ սփիւռք, նորանոր արշալոյսներով կը դիմաւորեն իրենց օրերը, միշտ առաւել պայծառ, միշտ առաւել փայլփլուն: Հայ միտքը ոստումներ կը կատարէ մինչեւ հեռաւոր տիեզերք եւ հայ մշակոյթը նոր գանձերով կը հարըստանայ:

Յիշեցուց, թէ մենք ազգովին միշտ պահանջատէրի դիրքին մէջ կը գտնուինք եւ քաղաքական պայքարը պիտի շարունակուի ցորչափ իրականութիւն դարձած չէ Ուիլսընեան հողերով ամբողջացած միացեալ Հայաստանը՝ մէկ ու միասնական ժողովուրդով:

Ապա խօսեցաւ երեսփոխան Շարլ Հերման: Ծանօթ՝ մեր մօտաւոր անցեալի ողբերգութեան, յայտարարեց, թէ միշտ հարց տուած է, թէ ի՞նչպէս մասնատուած Հայաստանը եւ տարտղնուած Հայութիւնը յաջողած են ապրիլ եւ գոյատեւել: Երեւոյթը վերագրեց մեր ժողովուրդին կենսանորոգ ոգիին՝ բոլոր մարզերէն ներս:

Նահատակ գրագէտներէն Դ. Վարուժանի Ցանը արտասանեցին հայերէն Տիկին Մարտոյեան, իսկ ֆրանսերէն Օր. Յովկիմեան: Պ. Յարութիւն Պալէօզեան երգեց Կանչէ կռունկն եւ Երազը:

Օր. Նուարդ Անդրէասեան դաշնակի վրայ յաջորդաբար նուագեց Յարութիւն Ստեփանեանի Իբրեւ արծիւը, Հայկական ժողովրդական մեղեդի մը, ինչպէս նաեւ Մենտըլըընէն կտոր մը:

Փակման խօսքը արտասանեց Տարօն Ծ. Վրդ. Ճէրէճեան: Բնորոշելով օրուան իմաստը անհրաժեշտ նկատեց հայեցի դիմագիծին պահպանումը: Դատապարտեց անտարբերութիւնն ու անհոգութիւնը, որոնք իրենց սաղմերը զետեղած են շատերու մօտ: Ըսաւ, թէ Հայ ապրելու վճիռով է, որ արժանի յարգանքը ընծայած կ՚ըլլանք մեր նահատակներուն:

Յուշատօնին խօսնակն եղաւ Նուրհան Պալէօզեան:

×

Ցաւալի է հաստատել, որ Ապրիլեան ոգեկոչումը խիկապէս անտարբեր ձգեց կարեւոր թիւով Հայեր: Ծաղկեպսակի զետեղումին, ընդունելով հանդերձ, որ օրը խրախուսիչ չէր, հազիւ 30 – 40 հոգի հաւաքուեցան, երբ հրապարակային նման արտայայտութիւն մը պէտք է ապահովէր հարիւրաւորներու ներկայութիւնը:

Արթիսթիքի ոչ մեծ սրահն ալ կիսով պարապ մնաց:

Սթափումը աւելի քան անհրաժեշտութիւն կը նկատուի գաղութի մը համար, որ տարին քանի մը անգամ գիտէ լեցնել սրահները՝ պարահանդէսի եւ կերուխումի ժամանակ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ուց Ապրիլ 24 Թուականը, ինչպէս կը վարուի ամբողջ աշխարհը, իսկ մենք... ինչո՞ւ գարնանային ծիծաղկուն այս ամիսը, այս ապրելու Ապրիլը դարձաւ մեզի համար մահուան տարեկից եւ մահով մնաց մեր տարեգիրքերուն մէջ: Պատմութեան ալ կը նշանակէ գրել Հայոց ողջ պատմութիւնը եւ գրելէն յետոյ նորէն հարցնել՝ ինչո՞ւ մեզի վիճակուեցաւ այսպիսի պատմութիւն ունենալ, ինչո՞ւ...:

ՍԱՐԳԻՍ ՍՐԿ.

ԾԱՂԻԿԷ ԾԱՂԻԿ

ԼՈՆՏՈՆԻ Փօլ Էլէք հրատարակչականը լոյս ընծայած է Արեւելեան ժողովուրդներու բանաստեղծութեանց անգլերէն հաւաքածոն: Գիրքը նոյն ատեն լոյս տեսած է Նիւ Եորք, Թոքիօ եւ Սիտնէ: Շուրջ 300 էջերու մէջ սփռուած են գրական գանձերը 33 արեւելեան ժողովուրդներու: Հայ գրականութեան բաժինը խմբագրած է Կարպիս Եսայեան, որ Կեդրոնական Լոնտոնի Բազմարուեստից Հիմնարկի Լեզուներու կաճառին արեւմտահայերէնի դասախօսն է: Հատորին ընդհանուր խմբագիր Քիթ Պօզլի հետ, Կ. Եսայեան անգլերէնի թարգմանած է Գ. Նարեկացիէն, Ն. Քուչակէն, Վ. Թէքէեանէն, Սիամանթոյէն, Դ. Վարուժանէն եւ Ե. Չարենցէն նմոյշներ:

ԼՈՆՏՈՆԻ «Ս. Ճան Սմիթ Սքուէր» սրահին մէջ, Ապրիլ 5ին, տեղի ունեցած է դաշնակահարուհի Էլենա Գիւտեանի նըւագահանդէսը: Յայտագիրը բաղկացած է երկու երաժիշտներու՝ Շոփէնի եւ Մուսորսկիի գործերէն: Դաշնակահարուհին իր գգայնութեամբ եւ տիրական կատարումով ջերմ գնահատութեան արժանացած է ներկաներուն կողմէ:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

ՀԵԼԷՆ ԵՒ ԵԴՈՒԱՐԴ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ ԵՒ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց վանքին մէջ, Ապրիլ 18ին, տեղի ունեցած է «Հելէն եւ Եդուարդ Մարտիկեան Թանկարան»ին բացումը: Ներկայ եղած են բարերար ամոլը, ՄԱԿի մօտ ամերիկեան պատուիրակութեան անդամ Սէթ Մոմճեան, Ամերիկահայերու խումբ մը, վանքին միաբանութիւնն ու հոծ բազմութիւն մը: Ողջոյնի խօսք արտասանած է Եղիշէ Պատրիարք: Եդ. Մարտիկեանի շնորհակալութեան արտայայտութենէն ետք խօսք առած է Երուսաղէմի քաղաքապետը: Յաւարտ բացման արարողութեան, ի պատիւ բարերարին, Երուսաղէմի հայկական հինգ միութիւններ ճաշ մը տուած են:

×

Թանգարանի բացման արարողութիւնը զուգադիպելով Աւագ Շաբթուան, ամերիկահայ հիւրերը ներկայ եղած են եկեղեցական արարողութիւններուն:

×

Ի պատիւ Տէր եւ Տիկին Մարտիկեանի, Իսրայէլի նախագահը՝ Իցհակ Նաւոն, նախագահական պալատին մէջ տուած է ընդունելութիւն մը, որուն ներկայ եղած են Ամերիկահայերու խումբը եւ տասնեակ մը Սաղիմահայեր: Խօսք առած է Ե. Մարտիկեան եւ ընդգծած այն կարեւորութիւնը զոր Սփիւռքի Հայութիւնը կ՚ընծայէ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան: Նախագահը իր պատասխանին մէջ յայտնած է, թէ ինք Հայերու հետ երկար տարիներու բարեկամութիւն ունեցած է:

×

Ի պատիւ բարերարին եւ հիւրերուն, Եղիշէ Պատրիարք, Ապրիլ 19ին, հիւրասիրութիւն մը սարքած է: Ներկայ եղած են Իսրայէլի պետական թէ զինուորական բարձրաստիճան դէմքեր եւ օտար երկիրներու դեսպանական ներկայացուցիչներ: Այդ առթիւ, Եղիշէ Պատրիարք Ս. Յարութեան կարգի բարձր շքանշանով պատուած է Սէթ Մոմճեանը, ի գնահատութիւն հայ ժողովուրդին անոր մատուցած ծառայութիւններուն: Սէթ Մոմճեան, ընդունելով շքանշանը, ըսած է որ ինք Երուսաղէմ այցելելէ ետք պարտք կը զգայ անգամ մը եւս խոստանալ ծառայել իր ժողովուրդին:

[illegible] ցուցահանդէս

ԱԼԻՆ ԷԹՄԷՔՃԵԱՆ կը ներկայացնէ ջրաներկեր « Կանանց պահեր », Մայիս 4էն 31, Ալինեռն (Կալըռի տը լա Փըթիթ Ֆիւսթըռի), 13, Ռիւ տը լա Փըթիթ Ֆիւսթըրի:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 — 1979

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

7.

Դրան զարնելու իր եղանակէն անմիջապէս ճանչցաւ զայն: Այդպիսի վայրկեաններու յատուկ արագութեամբ մը իրողութիւնը իր մտածումը պատռեց: Ապուշ էր, յիմար էր, օ՜ իրաւ որ յիմար էր. ի՛նչպէս մոռցեր էր զայն, ի՛նչպէս կրցեր էր մոռնալ: Դեռ այս առաւօտ ստացեր էր Լիզին նամակը. գրպանն էր. տակաւին չէր համարձակած այդ անկեղծութիւնը պատռել: Հազիւ թէ քիչ մը յանդիմանութիւն կար հոն, կատակի ձեւով... ծածկուած վիշտ մը... գրեթէ աղաչանք: Նամակին վերջը կ՚ըսէր թէ պիտի գար զինքը տեսնել Շաբաթ երեկոյ, այսինքն այս գիշեր: Եւ Փիէռ մոռցեր էր տուն չգալ, մոռցեր էր կրկին վար իջնել եւ բանալին կախել իր տեղը որպէսզի դուրս ելած կարծէ ու մինչեւ հոս չբարձրանայ... Զէ՞ր կրնար գոնէ լոյսը մարել ու մութին մէջ երազել իր Նէնէթին, մութին մէջ վերապրել ցերեկուան գինովութիւնը...:

Դրան վրայ հարուածները կրկնուեցան: Ընդհատուած արագ շարժումի մը մէջ պիրկ՝ երիտասարդը իր շունչը կը բռնէր աղմկելէ վախնալով: Երկվայրկեանները այս որքա՜ն կ՚երկարէին եւ ինչո՞ւ ան դեռ կը յամառէր: Փիէռ չհամարձակեցաւ դրան նայիլ. իրեն այնպէս կը թուէր թէ ան անկարող պիտի ըլլար վինքը ծածկելու եւ երբ աչքերը բարձրացնէր՝ պիտի հանդիպէր Լիզի ակնարկին: Դէմի սենեակէն Ունտըրվուտը անօրինակ արագութեամբ մը կը բնաստեղծէր, Լիզի ակնարկին:

Երկար պահ մը վերջ հարուած մը եւս ինկաւ դրան, այս անգամ միայն մէկ հատ մը, խիստ թեթեւ, հազիւ թէ լսելի: Շչուկ. թուղթի ձայն. բա՞ն մը կը գրէր. թուղթ մը ճմռթկուեցաւ. թուղթ մը եւս ճմռթկուեցաւ. վերջապէս Փիէռ լսեց որ բանալիին ծակին մէջ բան մը կը մտնէր: Ու յանկարծ Լիզի մէկ ձայնը՝ զոր երբեք չէր լսած.

— Մի՛ բանար, խնդիր չէ... բայց երբ որ մեկնիլս լսես, ելիր եւ ձգած թուղթս առ... աղէկ կարդա զայն:

Ու դանդաղօրէն ոտնաձայները մտան բանաստեղծութեան մէջ:

Underwood and Underwood.

Նայեցաւ, կրկին նայեցաւ, մատներուն մէջ քանի մը անգամ դարձուց այդ պըզտիկ թուղթը, բան չկար. բա՛ռ մը իսկ չէր գրուած. ոչ այս կողմը, ոչ այն կողմը: Երբոր գլուխը բարձրացուց, ակնարկը հանդիպեցաւ յանկարծ նըրանց քին միւս անկիւնը նետուած երկու սպիտակութիւններու... Հաւաքեց զանոնք, ճմռթկուած թուղթերն էին: Մէկուն վըրայ գրուած էր. « Լուսանկարիչի խանութ ունիմ ես ». իսկ միւսին՝ « Ինչ որ ըրիր դուն ինծի, նոյնը պիտի ընէ քեզ, ան »: Երկուքն ալ նետեց Փիէռ: Ձեռքին մէջ մնաց միայն այն վերջինը, որուն վրայ բան չկար, որուն վրայ բառ մը իսկ չէր գրուած, ոչ այս կողմը, ոչ այն կողմը:

Ինչ վայրենի մարդիկ կան. վարի յարկի տղան ամէն գիշեր այսպէս բրտօրէն կը գոցէ իր դուռը:

8.

Բալի գոյն թալպօ մը, վեց ձի, քոնտիւիք էնքերիէօր: Ուղղիչ անիւին առջեւ ցից ու անշարժ, Նէնէթ արմուկը կռթնցուցեր էր դռնակին բաց պատուհանին վրայ եւ միւս ձեռքովը վայրկեանը անգամ մը ճչարձակը կը սեղմէր՝ Փիէռը վար կանչելու համար:

(Շար. – 27)

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի եւ շրջակայքի Հայութեան կը ծանուցանենք թէ Նորին Ս. Օծութիւնը Լիոնի Սաթոլաս օդակայանը կը ժամանէ Երկուշաբթի, Մայիս 14ին:

Օդակայանի պատուոյ սրահին մէջ պատշաճ կերպով ընդունուելէ յետոյ կ'առաջնորդուի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, ուր տեղի կ'ունենայ «Հրաշափառ»ի արարողութիւն եւ աջհամբոյր:

Կիրակի, Մայիս 20, առաւօտեան ժամը 10ին, պատարագ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, զոր կը մատուցանէ Նորին Ս. Օծութիւնը:

Յաւարտ պատարագի ժամը 1.30ին, ճաշ ի պատիւ Կաթողիկոսին, Փեռաշի Թերմինիւս պանդոկի սրահներուն մէջ: Ճաշագին անձգլուխ 120 ֆր.: Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, դիմել կարելի փութով եկեղեցւոյ գրասենեակը: Հեռաձայնի թիւ 78 – 60.47.18 եւ կամ վարչական անդամներու մօտ:

ԴԻՒԱՆ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Արամ Սարգսեան եւ զաւակները՝ Աննիկ եւ Ֆիլիփ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մայիս 13, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ
(ծնեալ Հռիփսիմէ Վարդանեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Մուրատ Ռափայէլեան նախկին Աշակերտաց Միութիւնը իր սրտագին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկ. Ն. Գույումճեանի, Տէր եւ Տիկ. Կարօ Յովսէփեանի, Տէր եւ Տիկ. Յովհ. Գույումճեանի եւ Կարապետ Գույումճեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն Յակոբ Գույումճեանի մահուան առթիւ:

×

Այս առիթով Տէր եւ Տիկ. Նուպար Փափազեան կը նուիրեն 500 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը եւ դպրաց դասը ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեանի իրենց հօր Գրիգոր Տոտաքեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցիի Թաղական Խորհուրդը ստացած է.—

Հանգուցեալ Ժանէթ Սարոյեանի թաղման առթիւ Սարոյեան եւ Մարտիրոսեան ընտանիք 400 ֆր., Գէորգեան ընտանիք 50 ֆր., Տէր եւ Տիկ. Իսքէնտէրեան եւ Տէր և Տիկ. Գուրգէն Դաւիթեան 20ական: Հանգ. Զարուհի Ջակոյեանի թաղման առթիւ այրի Տիկին Զարուհի Մարտիրոսեան, Արտաշէս Պօղոքեան, Պաղտասարեան ընտանիք, Քզոյեան Վրէժ 50ական ֆր.:

×

Սէն Ժեռմի Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Մագսուտ Սվազլեանի հոգեհանգստեան առթիւ Անթուան Սվազլեան 50 ֆր., պատանի Վենսան Նշանեանի մահուան քառասունքին առթիւ՝ Տէր եւ Տիկ. Մանուկեան, այրի Տիկին Ալիս Տէր-Մինասեան, այրի Տիկ. Նազելի Կիրակոսեան 50ական:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ֆրանսերէն դասախօսութիւն, նախաձեռնութեամբ Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան, Մայիս 12, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին Ֆրանսացի բողոքական համայնքի սրահը, Ռիւ Պալզաք, կայարանին դիմաց:

Օրուան դասախօս՝ Տոքթ. Իվ ԹԵՐՆՕՆ (Փարիզէն)

Նիւթ

ԴԱՐՈՒՍ Ա. ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«ՅՍՌՌՍՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
կը նուիրեն

Սէն Ժեռմի Թաղականութիւնը կը նուիրէ 200 ֆր. զատկուան առթիւ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Տէր եւ Տիկ. Էտմոն Զօրաբաբելեան 100 կը նուիրեն:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՊՕՄՈՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հինգշաբթի, Մայիս 10ին, ժամը 17ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

Նուիրուած

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 110ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպութեամբ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի, Մայիս 13, ժամը 16ին
Salle du MUSEE GUIMET —
6, Place d'Iena, 75016 PARIS

Բարձր հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց եւ Առաջնորդ Փարիզի

Բացման խօսք՝ ՎԱՀԱՆ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

Կը խօսի

JEAN-PIERRE MAHE
de l'Institut National des Langues et Civilisations Orientales

Կը մասնակցին ԿՈՄԻՏԱՍ Լարային նուագախումբը, ղեկավարութեամբ ՕՆՆԻԿ ՍԻՐՄԷԼԵԱՆԻ (Նախկին Կեդրոնականցի)

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ արտասանութիւն Կոմիտասէն եւ Կոմիտասին նուիրուած

ՆԱՑԻՐԻ երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

Ծախսերու մասնակցութիւն 20 ֆր.

Տոմսերու համար դիմել Բալուեան գրատուն, 9 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9 կամ Կեդրոնական Սանուց Միութեան անդամներուն:

Նոյն օրը առաւօտեան

Հոգեհանգստեան պաշտօն Կոմիտասի յիշատակին Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Կեդրոնական Սանուց Միութեան խնդրանքով

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ
Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին
GRANDE NUITEE DANSANTE

Organisée par la Croix bleue arménienne de Chaville
Samedi 12 Mai de 20 h. à 4 heures à la Salle des Fêtes de Chaville
47, Rue Stalingrad, Chaville
avec l'orchestre GAIDZAG'S et la troupe de danse de la Croix Bleue d'Issy
Attraction — Buffet

Le YAN'S JEUNES et l'UGAB JEUNES

ORGANISENT
LE DIMANCHE 20 MAI

grand rallye touristique

avec de très nombreux lots dont un prix exceptionnel :
UN VOYAGE EN ARMENIE
Date limite d'inscription : 14 MAI
Participation (repas du soir compris) : 80 F.
Prévoir le repas du midi

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :
YAN'S CLUB, 5 Av. Reille, 75014 Paris — Tél. 589.20.48
de 11 h. à 15 h. sauf Dimanche
UGAB, 118, Rue de Courcelles, 75017 Paris, Tél. 227.12.26 et 924.86.71
tous les jours.

ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Առնուվիլի Ֆրանսահայ Մշակութային եւ Մարզական Միութեան, իր Ա. տարեդարձին առթիւ:

Շաբաթ, Մայիս 19, ժամը 20.30էն սկսեալ:

Ծոխ կերուխում

Նուագախումբ: Վիքթոր Իւկոյի վարժարանի մարզական սրահը:

«ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒՐ»Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Լիոնի Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու Աղջկանց օճախի օրիորդներու տարեկան հանդէսը Կիրակի, Մայիս 13ին, առաւօտեան ժամը 11էն սկսեալ, Նարեկեան վարժարանի գրօսայգիին մէջ՝

38, Route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or (Lyon)
Tél. : (78) 47-28-65

Տաք մթնոլորտ, ազգային երգեր ու պարեր, դեղջկական ճաշ, վիճակահանութիւն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Շահան Վահանեան իրենց եղբայրներուն՝ Լեւոն եւ Տոքթ. Յակոբ Խուպէսէրեան, նոյնպէս Վահանեան եւ Խուպէսէրեան ընտանիքներուն ննջեցեալներուն ի յիշատակ 2000 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Յակոբ Գույումճեանի մահուան առթիւ:

×

Տիկին Ս. Զրուանդեան եւ Տիկ. Ա. Սողոտոնեանց 200 ֆր. կը նուիրեն Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ին Տիկին Ս. Լերթողեանի մահուան առթիւ:

SALLE DEBUSSY-PLEYEL
252, rue du Fbg. St-Honoré, Paris

Շաբաթ, Մայիս 12, ժամը 20.30ին
Հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթ. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց
Պատուոյ նախագահութեամբ
Յովհ. Շիրազի, Ցիցիլիա Բրուտեանի, Ռուբէն Զարեանի (Երեւան)

ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՐՕՆԻ ԺՈՂ. ԵՐԳԵՐՈՒ
հաւաքուած եւ մշակուած՝
ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ կողմէ

Հովանաւորող մարմին.— ՓՐՈՖ. ՖԷՅՏԻ, ԳԱՌԶՈՒ, ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ, ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ, ԱԻԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ, ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութիւն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Միրզոյեան Սուրէն, ծնած Կարս, 1921ին, կը փնտռէ իր հարազատները՝ մօր անուն Աղաւնի՝ էկինցի, հօր անուն՝ Գրիգոր Միրզոյեան, Մշեցի, վերջինս Ֆրանսա եկած Մշեցի Սմբատի խումբին հետ՝ Զօր. Անդրանիկի գինուոր:

Վերոյիշեալները կամ անոնց զաւակներուն հասցէն իմացողներէն կը խնդրուի գրել հետեւեալ հասցէին՝

Famille Suren MIRZOYAN
Bodenacker Str. 46
5200 — Brugg — AG, SUISSE
Tél. : 056-41-81-09 ou 061-91-17-95

NOUVEAU
RESTAURANT ARMENIEN

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83. Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի պաշտահանդէսը Յունիս 17ին:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

«Une Journée à la Campagne»

Le Dimanche 20 Mai à l'auberge de « L'ANGELUS » à BARBIZON 77630

Հայկական հարազատ մթնոլորտ կանանչազարդ պարտէզներու մէջ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇ ժամը 13ին (շամփուրով խորոված, լաւաշ),

Հայ նուագախումբ, երգ, պար, խաղեր եւ նարտի մրցում

Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ, երգիչ՝ ՍՈՒՐԷՆ

Եկէ՛ք խմբովին, ընտանեօք եւ ձեր բարեկամներուն հետ:

Ծախքերու մասնակցութիւն 200 ֆր. մինչեւ 15 տարեկան տղոց՝ 100 ֆ.

Տեղերը ապահովելու համար դիմել

Տիկ. Ս. Աղամեանի՝ 378.15.65
Տիկ. Տ. Մավեանի՝ 574.34.78
Տիկ. Լ. Զրբաշեանի՝ 033.91.35

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
10
JEUDI
10 MAI
1979

LE NUMERO 1,80 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա – Տար. 260 Ֆ. Վեցամսեայ – 140 Ֆ.
Արտասահման – Տար. 300 Ֆ. Հատը – 1 Ֆ. 80

54րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 14.378 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE No 14.378

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԻԳ. համագումարը բացուեցաւ Զորեքշաբթի օր, Սէն Թ'Ուէն։ 2000 պատգամաւորներ, առաջին նիստին կը լսէին Ժորժ Մառշէի տեղեկագիրը։ Ղեկավարութիւնը կ'ուզէ այս համագումարով ալեացնել վէրքերը, «մխիթարել» ձախի միութեան ձախո – ղութենէն։ Քննադատող մտաւորական համայնավարներ որոշած են, սակայն, կարգ մը նախաձեռնութիւններ առնել։ Զանազան յայտարարութիւններ ալ հրատարակուած են։ Արտասահմանէն ներկայ են չուրջ հարիւր ներկայացուցիչ՝ համայնավար, յառաջդիմական թէ յե – ղափոխական կուսակցութիւններէ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՆ ու Խորհ. Միութիւնը համաձայնեցան սահմանա – փակելու համար զինարշաւը։ Ուաշինկ – թընի մէջ է, որ Արտաքին նախարարը՝ Սայրըս Վէնս 25րդ խօսակցութենէն ետք խորհրդային դեսպանին հետ, յայտա – րարեց թէ Ս. Ա. Լ. Թ.ի բանակցութիւն – ները դրական արդիւնքի յանգած կարելի է նկատել։ Համաձայնագիրը հաւանա – բար ստորագրուի Յունիսին։

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ գնդակահարութիւնները կը շարունակուին արագ թափով։ Երկու – շաբթի օր՝ 21 գնդակահարութիւն կա – տարուած էր, որոնց մէջ՝ երկու նախկին նախարար եւ երկու զօրավար։ Միւս կող – մէ յեղափոխական իշխանութիւնները ար – գիլած են միջազգային Կարմիր Խաչի պատուիրակներուն, որ այցելեն Քասր բանտին մէջ արգելափակուածները։ Զո – րեքշաբթի առտու, նոր գնդակահարու – թիւններ կատարուած էին։

ԼԻԲԱՆԱՆ մերժեց Իսրայէլի վարչա – պետին՝ Պեկինի հանդիպումի առաջարկը Սարգիսի հետ, խաղաղութեան դաշինքի մը մասին խօսելու համար եր – կու երկիրներու միջեւ։

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ընտրութիւններու վերջնա – կան արդիւնքները ցոյց կուտան որ վար – չապետ Կրայսկիի Ընկերվարական կու – սակցութիւնը 95 աթոռ շահած է (183ի վրայ)։ Աւստրիական Ժողովրդական կու – սակցութիւնը՝ 77 եւ Ազատութեան կու – սակցութիւնը՝ 11։

ՄԱՆԻՒՖՐԱՆՍ, Սէնթ Էթիէնի «տի – կինը» այլեւս փրկուած կը թուի։ Նոր ընկերութիւն մը կազմուած է, նոր բաժ – նետէրերով եւ ամէն ինչ, այս անգամ, լաւ պէտք է ընթանայ։

ՄԵՐՍԻՆԻ (Թուրքիա) ոճրային ատ – եանի նախագահը՝ Հալիթ Վելիօղլու սպաննուած է իր բնակարանը, երեք զին – եալ անձերու կողմէ, որոնք փախած են։ Վելիօղլուի յանձնուած էր Մայիս մէկի ցոյցին ձերբակալուած 109 անձերու դա – տավարութիւնը։

ՊՐԷՍԹԻ մէջ բացուեցաւ Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ.ի 38րդ համագումարը, ուր Էտմոն Մէր իր բացման ճառին մէջ իսկ ինք – նաքննադատութեամբ սկսաւ։

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ բացուեցաւ դատավա – րութիւն մը, որ բաւական կը ցնցէ ամ – բողջ երկիրը։ Ազատական երեսփոխան Թորփ ամբաստանուած է մարդասպանու – թեան դրդումի յանցանքով միասեռա – կանի մը դէմ, որ իր հին բարեկամն էր։

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ՊԱՏՄԷ «ԹԵՐՃԻՄԱՆ»

800 ՀԱՅ ԿՐՕՆԱՒՈՐ ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ ԵՐԴՈՒՄ ԸՐԵՐ ԵՆ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ ՎՐԷԺ ԼՈՒԾԵԼ...

Ըստ երեւոյթին *Թերճիմանի* Նիւ Եոր – քի թղթակիցը՝ Նէճտէթ Պէրքանտ բա – ւական «լաւատեղեակ» անձ մըն է, որ զուրկ ալ չէ վառ երեւակայութենէ քանի որ մէկ անգամէն 800 ՀԱՅ ԿՐՕՆԱՒՈՐ տեղաւորեր է Նիւ Եորքի հայկ. եկեղե – ցիին մէջ... Եթէ այդքան հայ կրօնաւոր ունինք *մէկ* եկեղեցւոյ մէջ երանի՜ մեզի եւ Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Ե – կեղեցւոյ...։ Գալով Միացեալ Նահանգ – ներու եւ Ֆրանսայի «շարժման անցնե – լուն» Հայերուն ի նպաստ, ուրախ ենք նման լուրեր իմանալով, մանաւա՛նդ թուրքերէն։

Ստորեւ *Թերճիմանի* գրածը իբրեւ նմոյշ թրքական «մասալներու»։—

«Միացեալ Ազգերու Կազմակերպու – թեան Մարդկային Իրաւանց Կոմիտէին կողմէ պատրաստուած այն թղթածրարը, որ կը կոչուի «Քսաներորդ Դարու Առա – ջին Ցեղասպանութեան Դատը», կը վե – րաբերի Հայկական Հարցին եւ ծանր ամբաստանութեան մը տակ կը դնէ Թուր – քիան այդ առընչութեամբ։ Միացեալ Նահանգներ եւ Ֆրանսա այժմ տենդոտ գործունէութեան մը լծուած են Հայե – րուն ի նպաստ եւ Թուրքերուն ի վնաս կարգ մը հատուածներ դնելու համար խնդրոյ առարկայ տեղեկագրին մէջ։ Մինչ այդ՝ Նիւ Եորքի Երկրորդ Պողո – տային վրայ գտնուող հայկական եկեղե – ցիին մէջ ոգեկոչումի հանդիսութիւն մը կազմակերպուած է եւ այդ պատրուակին ներքեւ 800 հայ կրօնականներ աղօթելը մէկդի թողած, ուխտած են վրէժ լուծել Թուրքիայէն։

Մէջն ըլլալով նաեւ Միացեալ Նահանգ – ները, աշխարհի գրեթէ բոլոր երկիրնե – րուն մէջ մարդկային իրաւունքները կ'ոտնակոխուին անխղճօրէն։ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան Մարդկա – յին Իրաւանց Կոմիտէն ընդարձակ տե – ղեկագիր մը պատրաստած է այն պըն – դումին մասին, թէ աւելի 64 տարիներ առաջ Հայերը կոտորուած են մեծ քա – նակութեամբ։

Այս տեղեկագիրը, որ պիտի յղուի Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան Ընկերային եւ Տնտեսական Հարցերու Խորհուրդին, աւելի կարճ միջոց մը առաջ բուռն ընդդիմութեան ու բողոքին առար – կայ դարձած էր Թուրք կառավարու – թեան, եւ ասոր իբրեւ հետեւանք ալ՝ Թուրքիոյ վերաբերեալ կարգ մը պարբե – րութիւններ ջնջուած էին խնդրոյ առար – կայ Տեղեկագրին բնագրին մէջէն։ Հա – կաթուրք այդ պարբերութեանց ջնջումէն վերջ սակայն, Միացեալ Նահանգներ եւ Ֆրանսա շարժման անցնելով պնդած են, թէ «Պատմական ճշմարտութիւնները կը խեղաթիւրուին» եւ այդ պատճառաբա – նութեամբ ալ սկսած են ճնշում բանեցնել կոմիտէի անդամներուն վրայ, իսկ նա – խընթաց օր, Մարդկային Իրաւանց Կո – միտէի հերթական նիստին խօսք առնե –

լով՝ այս երկու երկիրներու պատուի – րակները յայտարարած են, թէ «ի պա – հանջեալ հարկին պէտք է Թուրքիոյ դէմ եղող պարբերութիւններն ալ առնել» խնդրոյ առարկայ տեղեկագրին մէջ, այս ուղղութեամբ յաջողած են որոշում մըն ալ ձեռք բերել յիշեալ ժողովին ընթաց – քին եւ օրակարգի ատենագրութեան մէջ ալ արձանագրել տուած։

Կոմիտէի նախագահը այս առթիւ ար – տայայտուելով ըսած է, թէ խիստ ծանր ճնշումի մը տակ կը գտնուին եւ նկատի պիտի առնուին այդ ուղղութեամբ ցոյց տրուած բոլոր դիտողութիւններն ու հակադդեցութիւնները։

Բարձրաստիճան դիւանագէտ մը, որու կարծիքին դիմած են թղթակիցները այս առթիւ, Միացեալ Նահանգներու եւ Ֆրանսայի այդ ընթացքը կոչած է «ոչ – բարեկամական» եւ աւելցուցած, թէ «վերջին տարիներուն քանի՜ Թուրք դիւ – ւանագէտներ սպաննուած են։ Եթէ տեղեկա – գրին մէջ նշուած՝ իբրեւ թէ Հայկական Ջարդը դարուն առաջին ցեղասպանու – թեան պարագան նկատուի Կոմիտէին կողմէ, այդ պարագային բազմաթիւ ան – պատասխանատու արարքներու հայ հե – ղինակները քաջալերութիւն պիտի գըտ – նեն այդ որոշումէն»։

Յիշեալ բարձրաստիճան դիւանագէտը, որ փափաքած է գաղտնի պահել իր ա – նունը, աւելցուցած է թէ ճիշդ այն շըր – ջանին՝ երբ Թուրքիա ամէն ատենէ ա – ւելի պէտք ունի զինուորական եւ տնտե – սական օժանդակութեան, Հայկական Հարցը արծարծողներուն մէջ Յունաստան ալ ունի իր դերն ու բաժինը։

Ըստ կարգ մը դէտերու, Միացեալ Նա – հանգներու եւ Ֆրանսայի մէջ գոյութիւն ունին մեծաթիւ ու զօրաւոր հայկական գաղութներ, որոնց հանդէպ ցոյց տըր – ուած քաջալերութիւնը խնդրոյ առարկայ երկիրներու արտաքին քաղաքականու – թենէն աւելի՝ կը հետամտիի ընտրու – թիւններու ընթացքին անոնց քուէները ապահովելու։

Միւս կողմէ՝ կը հաղորդուի, թէ Նիւ Եորքի Երկրորդ Պողոտային վրայ գըտ – նուող հայկական եկեղեցիի մը մէջ հա – ւաքուելով, փոխանակ աղօթելու, Թուր – քիայէ վրէժ լուծելու մասին երդում ը – րած են 800 հայ հոգեւորականներ, որոնք հոն մէկտեղուած էին 64 տարիներ առաջ իբրեւ թէ սպաննուած Հայերը ոգեկոչե – լու համար։ Աղօթելը մէկդի թողած, անոնք հայհոյալից արտայայտութիւննե – րով ելոյթներ ունեցած են Թուրքիոյ հասցէին։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԸ ՋԵՐՄ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ԸՐԱՒ ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Նոյն Իրիկունը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Խանդավառ Ճառ մը Արտասանեց

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յատուկ – հեռաձայն). — Երեքշաբթի, Մայիս 8ին, ժամը 12ին շրջանի նահանգապետը եւ Տիկին Լիւսիէն Պօշէլ բացառիկ ջերմ ընդունելութիւն մը կատարեցին Ամենայն Հայոց Կաթողիկո – սին եւ իր շքախումբին։ Այս առթիւ ու – ղերձներ փոխանակուեցան Նահանգապե – տին եւ Վազգէն Հայրապետի կողմէ, ինչպէս նաեւ նուէրներ։ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Տիկին Պօշէլի նուիրեց բիւ – րեղեայ ծաղկաման մը Էջմիածնի նկա – րով եւ միջնադարեան խաչքարերու ալ – պոմ մը։

Նոյն իրիկունը ժամը 21ին, Փալէ Տէ Քոնկրէի մէջ խուռներամ բազմութիւն մը ներկայ կ'ըլլար ժողովրդային հանդի – պումին, որու ընթացքին խօսք կ'առնէին Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան, Բժ. Խա – չինէճեան, Սերովբէ Արք. Մանուկեան, հուսկ՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որու ելոյթը արտակարգ խանդավառու – թիւն կը ստեղծէր։ Շեշտը դնելէ ետք Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ազգային նը – կարագրին վրայ, Վազգէն Կաթողիկոս անդրադարձաւ մեր պատմութեան Ապ – րիլեան սեւ օրերէն Մայիսեան լուսաւոր օրերը երբ Սարդարապատի, Բաշ–Ապա – րանի եւ Ղարաքիլիսայի ճակատամարտ – ներով հնարաւոր եղաւ Հայ Պետութեան վերականգնումը՝ Մայիս 28ին, երկու ու կէս տարի եւ որու շարունակութիւնն է այսօրուան վերածնած ու բարգաւաճ հայրենիքը։

Օրը օրին մեր տուած նախորդ եւ այս – օրուան լուրերուն մանրամասն թղթակ – ցութիւնը՝ առանձին։

×

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՍԷՆ ՌԱՖԱՅԷԼ ՊԻՏԻ ՉԱՅՑԵԼԷ

Մեր երէկուան թիւով, հաղորդած էինք, համաձայն Նիսի Հոգեւոր Հովիւի հեռաձայնած տեղեկութիւններուն թէ Երկուշաբթի օր, Ամենայն Հայոց Կա – թողիկոսը պիտի այցելէր Սէն – Ռաֆա – յէլի Հանգստեան Տունը։ Այժմ, կրկին Նիսէն կը հեռաձայնեն ճշդելու համար որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ծան – րաբեռնուած ժամակարգին պատճառով Սէն Ռաֆայէլ պիտի չայցելէ, այլ Եր – կուշաբթի օր Նիսի օդակայանէն ուղղակի պիտի առաջնորդուի տեղւոյն Ս. Աստ – ուածածին եկեղեցին, ուր կը ժամանէ ժամը 10.30ին։

ՈՒՇԱՑԱԾ ԽՕՍՔ ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՄԵԱՆՑԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ծն. 3 Փետր. 1875, վախճ. 9 Մայիս 1964

(Բ. եւ վերջին մաս)

1922 Թ. Չեխոսլովակիայի Հանրապետութեան նախագահ Տ. Մազարիկը Ռուսաստանից հեռացած գիտութեան եւ մշակոյթի այլ ներկայացուցիչների թւում Պրագա է հրաւիրում եւ Պրոֆ. Թոթոմեանցին: Վերջինս սկսում է դասախօսել նախ գիւղատնտեսական համագործակցութեան ռուսական ինստիտուտում եւ ապա ռուսական, չեխական եւ գերմանական համալսարաններում: Ապրելով Պրագայում, Թոթոմեանցը շարունակում է իր ակտիւ գիտական գործունէութիւնը միջազգային ասպարէզում: 1924 Թ. ամրանը մենք նրան տեսնում ենք Բելգիայում կազմակերպուած Համագործակցական Միջազգային Կոնգրեսում, 1927 Թ. Ստոկհոլմի, 1928 Թ. Ցիւրիխի, 1930 Թ. Վիէննայի կոնգրեսներում: Զեկուցումներով ու դասախօսութիւններով հանդէս է գալիս Գերմանիայում, Լեհաստանում, Լիտվայում, Ռումինիայում, Բուլղարիայում, Հարաւ-Սլավիայում, Հունգարիայում, Իտալիայում եւ ամէնուր արժանանում սիրալիր ընդունելութեան, բարձր գնահատականի: Առանձնապէս յաճախակի են նրա այցելութիւնները Գերմանիա, ուր նա աշխատակցում է մի շարք գիտական հանդէսների ու տնտեսագիտական թերթերի եւ տպագրութեան է պատրաստում իր նշանաւոր «Համագործակցութեան համայնագիտական բառարան» քառահատոր աշխատութիւնը: Այս աշխատութիւնը շատ բարձր է գնահատւում միջազգային գիտական հասարակութեան կողմից եւ մինչեւ օրս էլ համարւում է իր տեսակի մէջ լաւագոյններից մէկը:

1929 Թ. Պրագայի ռուսական Համագործակցութեան Ինստիտուտի նախաձեռնութեամբ կազմակերպւում է միջազգային կոմիտէ, նշելու համար Թոթոմեանցի համագործակցական գործունէութեան 30 եւ գիտական գործունէութեան 25ամեայ յոբելեանը:

Բազմաթիւ են շնորհաւորական ուղերձները, որոնք ուղարկւում են աշխարհի զանազան երկրներից եւ որոնցում համագործակցութեան միջազգային գործիչները իրենց հիացմունքն են արտայայտում հանդէպ մի մարդու, որն ինչպէս ոչ ոք, երեսուն տարի շարունակ շրջել է երկրից երկիր, քաղաքից քաղաք եւ իր հրապարակախօսական աշխատութիւններով, դասախօսութիւններով ու անհատական զրոյցներով կոչ է արել մարդկանց համախմբուելու, քարոզել է համերաշխութիւն միայն դրանում տեսնելով մարդկութեան փրկութիւնը: Բնորոշ են այդ տեսակէտից Պրոֆ. Կ. Խեանեվիչի խօսքերը յոբելեարի մասին. «Եթէ փնտռելու լինենք համեմատութիւններ, որպէսզի կարելի լինի համար Պրոֆ. Թոթոմեանցի հիմնական գծերը որպէս գրող-հրապարակախօսի, ապա նրան՝ յոբելեարին, ամենայն իրաւամբ պէտք է կոչել աւետարանիչ: Իսկապէս որ: Միտքը միշտ պարզ, ինչպէս արեւի ճառագայթ, պատմողական լեզուի առինքնող պարզութիւն, բովանդակութեան վիպերգայնութիւն եւ, որ ամէնից գլխաւորն է՝ հեղինակային «ես»ի բացարձակ անտեսում, որը սովորաբար այնպէս աներեւաբար առաջ է քաշւում հրապարակախօսութեան մէջ: Այսպիսիք են Պրոֆ. Թոթոմեանցի գրական կերպարանքի հիմնական գծերը»:

1933 Թ. Թոթոմեանցը Պրագայից տեղափոխւում է Սոֆիա: Այստեղ նա կազմակերպում է մի քանի ռուսական եւ հայկական համագործակցական միութիւններ, գրում է նոր գրքեր, որոնց թւում եւ «Հայերի դերը համաշխարհային քաղաքակրթութեան մէջ» աշխատութիւնը: Այն տպագրւում է Բելգրադում 1938 Թ.:

1933ից մինչեւ 1951 Թ. Թոթոմեանցն ապրում է Բուլղարիայում: Ինչպէս նա նշում է իր յիշողութիւններում, մինչեւ 1947 Թ. աշխատել է բարւոք պայմաններում, սակայն յետոյ, բուլղարական բոլոր համագործակցական միութիւնների ազգայնացումով այլեւս անհնար է դառնում աշխատել եւ նա միջոցներ է փնտրում, արտասահման մեկնելու թոյլտուութիւն ստանալու համար:

Թոթոմեանցի դիւանում գտնւում է այս շրջանի մի հետաքրքրական փաստաթուղթ: Այն մի պաշտօնական նամակ է, ստորագրուած Երեւանի պետական համալսարանի այն ժամանակուայ ռեկտոր, ներկայումս Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի Կենսաքիմիայի Ինստիտուտի դիրեկտոր՝ ակադեմիկոս Հրաչեայ Բունիաթեանի կողմից: Պարզւում է, որ 1944 Թուի Սեպտեմբերին նա դիմել է համալսարանին, ցանկութիւն յայտնելով աշխատել այնտեղ: Հետաքրքրական ենք համարում ներկայացնել այստեղ այդ նամակի պատճէնը.—

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՌ ԼՈՒՍԺՈՂԿՈՄԱՏ
Վ. Մ. ՄՈԼՈՏՈՎԻ ԱՆՈՒԱՆ
ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
թ. 022. 23 Մարտի 1945 թ.

ՊՐՈՖ. ԴՈԿՏՈՐ Վ. ԹՈԹՈՄԵԱՆՑԻՆ
ՍՈՖԻԱ

ՅԱՐԳԵԼԻ ՊԱՐՈՆ ԹՈԹՈՄԵԱՆՑ,

Ժամանակին ստացել ենք Ձեր 1944 թ. Սեպտեմբերի 17ի թուակիր բացիկը, որով դուք ցանկութիւն էք յայտնում գալ Հայաստան եւ աշխատել մեր համալսարանում:

Համապատասխան հիմնարկների տուած բացատրութեան համաձայն, Սովետական Միութիւն գալու թոյլտուութիւն ստանալու համար, դուք ըստ ընդունուած ընդհանուր կարգի, պէտք է հարց յարուցէք Սոֆիայի Սովետական Միսիայի հիւպատոսական բաժնի առաջ:

Յարգանօք,

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ՌԵԿՏՈՐ-ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ՝
Հ. ԲՈՒՆԻԱԹԵԱՆ

Ի՞նչ կարելի է ասել այս կապակցութեամբ, եթէ ոչ նոյնը, ինչ որ ասացինք վերեւում՝ «այսպիսին ենք մենք...»: 1918 Թ. վրացական կառավարութիւնն է, որ հրաւիրում է մեր պրոֆեսորին դասախօսելու իրենց ուսումնական հաստատութիւնում, իսկ երբ արդէն ծերունազարդ, աշխարհահռչակ գիտնականն ինքն է առաջարկում իր ծառայութիւնը հայրենի համալսարանին, ապա նրան, ինչպէս մի շարքային մի մարդու, առաջարկում են «ըստ ընդունուած կարգի» քաշքշուքի մէջ մտնել «Սովետական Միսիայի հիւպատոսական բաժնի» հետ: Հիասթափուելով, նա բնականաբար հրաժարւում է իր մտադրութիւնից:

Աւելի եւս ամօթալի է սակայն այս միջադէպի վերջաբանը:

Չգտնելով այլ ելք, 1951 Թ. Թոթոմեանցը մի այլ բացիկով դիմում է Իտալիայի Հանրապետութեան Նախագահ Լուիջի Էնաուդիին, խնդրելով նրանից մուտքի թոյլտուութիւն Իտալիա: Զանցած մէկ ամիս, Հանրապետութեան Նախագահը նոյն բացիկի հակառակ երեսին իր ձեռքով մակագրում է թոյլտուութիւնը եւ իտալական դեսպանատան միջոցով հրաւիրում է նրան Իտալիա:

Իտալիան եւ իր Նախագահը գիտէին հայ գիտնականի արժէքը, իսկ Հայերը՝ ոչ...:

Հռոմում Թոթոմեանցն այլեւս չի գտնում իր նախկին բարեկամներին եւ ընկերներին (յիշենք, որ ինքն էլ արդէն 76 տարեկան էր):

Մինչեւ 1952 Թ. նա աշխատակցում է իտալական Աշխատանքի Նախարարութեան կողմից հրատարակուող Համագործակցական հանդէսին: Տպագրում է եւս երկու նոր գրքեր, որոնց մասին իտալական մամուլը խօսել է մեծ գովեստով:

1952 Թ. Թոթոմեանցն ընտանիքով տեղափոխւում է Փարիզ: Այստեղ եւս դժբախտաբար այլեւս չկային իր սերնդի ներկայացուցիչները, որպէսզի օգնէին նրան եւ դառնամեալ գիտնականը իր ընտանիքի հետ մէկտեղ տնտեսական եւ բարոյական ծանր կացութեան մէջ է ընկնում: Ժամանակի հայ թերթերից «Այսօր»ի խօսքերով՝ «եւ ոչ իսկ բնակարան մը ունի, ուր կարենար հանգչեցնել իր յոգնած գլուխը»:

Այլ ելք չգտնելով, նա իր կնոջ հետ մէկտեղ մտնում է Փարիզի ռուսական ծերանոցը, ուր եւ վախճանւում է 1964 Թ. Մայիսի 9ին:

Այսպէս է աւարտւում այս փառապանծ հայ մտաւորականի կեանքի դժուարին ուղին:

Զուտ ազգային գործունէութեամբ Թոթոմեանցը երբեք չի զբաղուել, բայց եւ իր ուժերը ներածին չափ աշխատել է օգտակար լինել իր ազգին: Նա ամէնից առաջ եղել է գիտնական-հրապարակախօս, որի աշխատանքի արդիւնքը պատկանում է համայն մարդկութեանը: Սա օրինաչափ եւ միանգամայն տրամաբանական երեւոյթ է: Բոլոր ազգերն էլ ունեցել են եւ ունեն նման դաւակներ եւ բոլոր ազգերն էլ իրաւացիօրէն հպարտանում են իրենց ունեւոր զաւակներով: Հպարտանում են բոլորը, բայց եւ ազգային գետնի վրայ բոլորը չէ, որ կարողանում են օգտուել իրենց ազգային հարստութիւնից եւ այստեղ արդէն մեղքը գիտնականներինը չի կարելի համարել, մեղաւորը այստեղ եւ ազգն է, ազգային կազմակերպութիւնները, ազգային ղեկավարութիւնը:

Այս հարցը բազմիցս արծարծուել է մեզանում: Մեր մամուլը յաճախ է անդրադարձել սրան, բայց արդիւնքը մնում է միշտ անմխիթարական: Հայ մտաւորականը, հայ համալսարանականը մեծ մասամբ կորուած է իր ժողովրդից եւ առանձնապէս կորուած է գիտութեան այն ներկայացուցիչը որի գործունէութեան ասպարէզը հասարակական, հրապարակախօսական չէ: Այդպիսիք են օրինակ՝ բնական գիտութիւններով զբաղուողները, որոնք յաճախ ճանաչուած դէմքեր են լինում իրենց ասպարէզներում, սակայն անյայտ ազգային ասպարէզում եւ շատ անգամներ միայն պատահականօրէն է յայտնի դառնում նրանց ազգային պատկանելիութիւնը: Այդ ժամանակ մէկս միւսին զարմանքով ասում ենք. «տես, որ Հայ է եղել» եւ վերջ, եւ դրանով ամէն ինչ աւարտւում է կամ, լաւագոյն դէպքում, հայ թերթերից մէկը կամ միւսը մի քանի տողով յայտնում են իրենց ընթերցողներին այսինչ նշանաւոր գիտնականի հայ լինելու մասին:

Ինչո՞ւ յիշեցինք այս մասին:

Այն պարզ պատճառով, որ աշխարհի առջեւ մեր ազգը ներկայացնողները հէնց սրանք՝ հայ մտաւորականները պիտի լինեն: Հայ մաթեմատիկոսների, ֆիզիկոսների, բնագէտների, բժիշկների, պատմաբանների եւ գիտութեան այլ ճիւղերի ներկայացուցիչների մի միութիւն, մի ակումբ, մի կազմակերպութիւն ի վիճակի կը լինէր ներկայացնելու մեր ազգը աշխարհին աւելի արդիւնաւէտ ձեւով, քան ցանկացած ուրիշ մի ազգային կազմակերպութիւն, ցանկացած ազգային կուսակցութիւն, ցանկացած նշանաւոր անձ: Այս է խնդիրը:

Բայց ո՞ւր են նրանք՝ մեր մտաւորականները, ինչո՞ւ են իրենց տեղը զիջում յաճախ նախակրթարանային միջակութիւնների, որոնք ի վիճակի չեն ներկայանալու, որպէս ազգի լիիրաւ ներկայացուցիչներ: Ո՞ւր է ազգային այն կազմակերպութիւնը, որը պիտի ի մի բերի մեր մշակութային ուժերը, պիտի օգնի հայ գիտնականներին միաւորուելու ի փառս ազգի եւ, ինչո՞ւ չէ, նաեւ ի փառս գիտութեան: Ազգային միջոցների յաճախ անիմաստ վատնումների փոխարէն արդեօք մենք չե՞նք կարող օգնել նման միութիւնների ստեղծմանը: Արդեօք քի՞չ են հայազգի գիտնականները, որոնք կարող են միաւորուել, կազմակերպուել եւ հանդիպել գիտական կոնֆերանսներում, ունենալ իրենց իսկ ամսագրերը կամ գիտական աշխատութիւնների ժողովածուները, օգնել մէկը միւսին:

Հայ ժողովուրդն իր պատմութեան ընթացքում քիչ բան չի տուել մարդկութեանը եւ դեռ շարունակում է տալ եւ դեռ պիտի տայ: Սակայն ինքը՝ հայ ժողովուրդը շատ քիչ է օգտուել կամ բոլորովին չի օգտուել իր շնորհալի զաւակների ստեղծածից: Դարեր շարունակ մենք «ուղեղ ենք արտահանել» եւ ժամանակն է հասկանալ սա, ժամանակն է գոնէ ինչ որ չափով օգտագործել մեր ունեցածը մեզ համար: Ազգապաշտպան գործունէութեան մէջ սա պակաս կարեւոր չէ դպրոցների եւ եկեղեցիների շինութիւնից:

Անշուշտ, կարող են ասել, որ մտաւորականներն իրենք էլ են մեղաւոր, որ նրանցից իւրաքանչիւրը իր գիտութեամբ է զբաղուած եւ նոյնիսկ իրենց ազգային պատկանելիութիւնն են մոռանում կամ, աւելի վատ՝ ուրանում: Ճշմարտութիւն կայ սրա մէջ, սակայն մեղաւորներ փնտռելով չէ, որ գործը տեղից պիտի շարժուի: Անհրաժեշտ է լուրջ մտածել այս ուղղութեամբ, անհրաժեշտ է աշխատել:

1957 Թ. Միւնխենում կազմակերպուած Համագործակցական Միջազգային կոնգրեսում, ուր հրաւիրուած էր եւ 82ամեայ Թոթոմեանցը, կոնգրեսէ կազմակերպիչներից մէկը՝ Պրոֆ. Ռ. Պոհլը իր բացման խօսում ասել է.

« Je m'abstiendrai d'énumérer tous les participants de ce congrès et j'adresserai mon compliment spécial de bienvenue au plus ancien des coopérateurs, le professeur Totomiantz de Paris. Le fait que l'éditeur de l'Encyclopédie internationale coopérative bien connue soit venu à ce congrès, confère à cette réunion une signification internationale particulier ».

Ժամանակն է հասկանալ նաեւ, որ հայ գիտնականները ուրիշներից առաջ նման մեծարանքի պիտի արժանանան իրենց ազգի կողմից...:

Հ. ԳԵՂԱՄԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ, Ապրիլ 24ին, 500 Հայեր հաւաքուած են ՄԱԿի կեդրոնատեղիին առջեւ եւ ցոյց կատարած: Ժամը 18.30ին, դրօշակներով եւ 64 ջահերով, ցուցարարներու թափօրը ուղղուած է դէպի Ս. Պետրոս եկեղեցի, ուր ժամը 20ին գործադրուած է ոգեկոչման յայտագիրը: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Ճան Ուլիկեան: Ողջոյնի ուղերձ մը արտասանած է եկեղեցւոյ հովիւը՝ Ռալֆ Փիթըրսըն: Ապա կատարուած է հոգեհանգստեան պաշտօն՝ նախագահութեամբ առաջնորդ Մեսրոպ Եպիսկոպոս Աշճեանի, որմէ ետք Սեն. Ապատեան կարդացած է Նիւ Եորքի քաղաքապետ Ճոն Լինտսէյի պաշտօնական յայտարարութիւնը, որ Ապրիլ 24ը կը հռչակէր «Յիշատակի եւ մարդկային իրաւունքներու հանդէպ նուիրումի օր»: Խօսք առած է Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի նախկին ընդհ. քարտուղար Եուճին Պլէյք: Փակման խօսքը կատարած է Մեսրոպ Եպիսկ.:

×

ՈՒԱԹԸՐԹԱՈՒՆԻ Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 11ին, հոգեհանգստեան յատուկ պաշտօն կատարուած է, որմէ ետք բազմութիւնը հաւաքուած է եկեղեցւոյ ներքնասրահը, ուր տեղի ունեցած է մատաղաբաշխութիւն եւ ոգեկոչման հանդիսութիւն: Ժամը 14ին, մօտ 700 ցուցարարներ գացած են Պոսթըն Թի Փարթի, ճամբուն վրայ բացագանչելով հակաթուրք արտայայտութիւններ: Գործադրուած է կէս ժամուան յայտագիր մը, զոր վարած է Ալեքսիս Սավաեան: Խօսք առած են Կրեկորի Արապեան եւ Արթըր Կիրակոսեան:

×

ՕՔԼԱՀՈՄԱ ՍԻԹԻԻ մէջ ձեռնարկները կատարուած են Սասուն Միութեան կազմակերպութեամբ: Ապրիլ 24ի առաւօտեան Հայերը՝ մեծ մասամբ ուսանողներ, հաւաքուած են Հայ Կեդրոն եւ առաջին անգամ ըլլալով պաստառներով ցոյց կատարած դէպի քաղաքապետարան տանող ճամբուն վրայ: Քաղաքապետարանի հրապարակին մէջ խօսք առած է Արամ Պաղտասարեան: Երեկոյեան, Օքլահոմա համալսարանի մէջ հայ ուսանողներու կազմակերպութեամբ հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է: Նոյն օրը, հեռատեսիլի թիւ 9 կայանը արձագանգ եղած է բողոքի ցոյցին եւ հաւաքոյթին:

×

ՏԻԹՐՈՅԹԻ Հայ Ազգային Միութեան կազմակերպութեամբ բողոքի ցոյց տեղի ունեցած է Ապրիլ 24ի առաւօտեան: Ցուցարարները հաւաքուած են Քենըտի հրապարակը, ուր խօսք առած են ծերակուտական Ռիկըլի ներկայացուցիչ՝ Ճիմ Շարփ, Արտաշ Չափարեան, Մայք Յարութիւնեան եւ Յարութիւն Մարկոսեան: Նետ Արիկեան կարդացած է Միշիկըն նահանգի յայտարարութիւնը, ինչպէս նաեւ նամակներ՝ գրկուած ամերիկ-

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

եան քաղաքական դէմքերու կողմէ։

Նոյն օրը երեկոյեան, Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ հանդիսասրահին մէջ տեղի ունեցած ոգեկոչման հանդիսութեան խօսք առած են պատուելի Բիւզանդ Թուլեան, Միչ Քրհեթեան, Տէնիս Սթավրոս եւ Միչիկըմի ծերակուտական Ճորճ Հարթ։

×

ՈՒԱՇԻԿԹԸՆԻ Սպիտակ Տան հրաւէրով, Գափիթոլի Ռոթունտային ներքեւ տեղի ունեցած ոգեկոչման հանդիսութեան՝ որ նուիրուած էր Բ. Աշխարհամարտի ընթացքին ցեղասպանութեան զոհ գացած նահատակներու յիշատակին, մասնակցած են Հ. Յ. Դ.ի, Հայ Ազգ. Մարմնի, «Հայրենիք»ի եւ հայկական այլ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ։ Ցայտագրին մաս կազմած է նաեւ հայ նահատակներու նուիրուած աղօթք մը։ Ալեքս Մանուկեան մոմ մը վառած է ի յիշատակ մէկուկէս միլիոն հայ նահատակներու։

×

Ապրիլ 22ին, եկեղեցական արարողութիւններ կատարուած են Անծանօթ Զինուորի յուշարձանին մօտ եւ ծաղկեպսակ զետեղուած։

×

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ «Ռօզ եւ Ալեք Փիլիպոս» ազգային վարժարանի շրջափակին մէջ, Ապրիլ 24ին տեղի ունեցած է հանրահաւաք մը, հոծ բազմութեան մասնակցութեամբ։ Բացումը կատարած է Հայ Դատի Յանձնախումբի կողմէ Յակոբ Մըրլեան։ Խօսք առած են նահանգային խորհրդարանի անդամներու ներկայացուցիչները, Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի կողմէ ընկեր Արման Քէօսէեան (անգլերէն), Հ. Ե. Դաշնակցութեան Կեդր. վարչութեան կողմէ ընկ. Գրիգոր Նազգաշեան (անգլերէն)։ Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի խօսքը արտասանած է ընկ. Ռազմիկ Մատէնեան։ Վերջին խօսքը եղած է ընկ. Զարեհ Զարգուն։ Երեկոյեան հեռատեսիլի կայաններ անդրադարձած են ձեռնարկներուն։

×

Նոյն օրը, Հայ Դատի Յանձնախումբին կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացած է Լոս Անճելըսի Թրքական հիւպատոսարան, յանձնելու համար յուշագիր մը։ Հիւպատոսարանը փակ եղած է, նախորդ տարիներու նման, եւ դրան վրայ գրուած է արձանագրութիւն մը, թէ Թրքական տօնի մը առիթով հիւպատոսարանը փակ է ամբողջ օրը...։

×

Երեկոյեան ժամը 7.30ին, ի յիշատակ Եղեռնի մեր նահատակներուն, Հոլիվուտի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ մէջ պատարագած եւ քարոզած է առաջնորդ Եփրեմ Ծ. Վրդ. Թապագեան։

Ապրիլ 23ին, երեկոյեան ժամը 8էն սկսեալ, Մոնթեպելոյի Նահատակաց Յուշարձանին շուրջ տեղի ունեցած է հսկում, մասնակցութեամբ «Մեսրոպեան» վարժարանի աշակերտութեան, Հայ Երիտ. Դաշնակցութեան անդամներու եւ շուրջ 300 հոգիի։ Ժամը 22ին գործադրուած է յայտագիր մը։ Խօսք առած են վարժարանին տնօրէնը Օննիկ Քէշիշեան, Վահէ Եագուպեան, Վիգէն Յովսէփեան, Վահէ Պէրպէրեան։ Կէս գիշերին կատարուած է հսկումի արարողութիւն, նախագահութեամբ Թեմական առաջնորդին։

×

ՄՈՆԹԵՊԵԼՈՅԻ հայ նահատակաց յուշարձանին շուրջ, Ապրիլ 29ին, տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութեան բացումը կատարած է Ճորճ Մանտոսեան։ Քաղաքապետուհի Քաթի Հանսըն կարդացած է քաղաքապետական Խորհուրդի յայտարարութիւնը Ապրիլ 24ի առթիւ։ Խօսք առած են Յակոբ Մանճիկեան եւ խորհրդարանական Մայք Րուս։ Օչին Քէշիշեան ներկայացուցած է ՄԱԿի մօտ ամերիկեան պատուիրակութեան անդամ Սէթ Մոմճեանը։ Այս վերջինը խօսք առնելով դիտել տուած է, որ պէտք է վերաքննութեան ենթարկենք մեր նպատակները եւ միջոցները, աւելցնելով որ պէտք չէ մոռնանք մեր նահատակները, բայց պէտք է մեր նայուածքները ուղղենք դէպի ապագան. մեր նահատակներու պատգամն է որ ուրիշներու կողմէ բաժան-բաժան գտնուելէ ետք, մենք մեր մէջ բաժան-բաժան չըլլանք։ Ապա խօսք առած են Հ. Յ. Դ. Հայ Դատի Յանձնախումբին կողմէ Յակոբ Մըրլեան, Ռ. Ա. Կ. Հայ Իրաւանց Շարժման կողմէ Վաչէ Սեմերճեան։ Հանդիսութիւնը վերջ գտած է առաջնորդ Եփրեմ Ծ. Վրդ. Թապագեանի աղօթքով։

×

ՓՐՈՎԻՏԵՆՍԻ Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ մէջ, Ապրիլ 24ին, կատարուած է յիշատակի հանդիսութիւն մը։ Երեկոյեան 300 հոգիէ բաղկացած թափօր մը ուղղուած է դէպի Նահանգային Տուն, ուր հրապարակային հանդիսութեան խօսք առնելով Հրանդ Արք. Խաչատուրեան ոգեկոչած է մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակը։ Խօսք առած են Ռոտ Այլընտի նահանգապետը՝ Ճոզէֆ Կերեհի, դատաւոր Ճոզէֆ Յակոբեան, Ուորիքի քաղաքապետ Ճոզէֆ Ուալշ եւ Մեսրոպ Քհնյ. Թաշճեան։

ԳԱՆԱՏԱ

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Սըր Ճան Մըքտոնըլտ վարժարանի հանդիսասրահին մէջ, Ապրիլ 22ին, տեղի ունեցած ոգեկոչման հանդիսութեան ներկայ եղած են 900 հոգի։ Խօսք առած են Փենսիլվանիոյ համալսարանի վերատեսուչ Փրոֆ. Վարդան Գրիգորեան, Օնթարիօ նահանգի ընկերվարական կուսակցութեան ղեկավար Սթիվըն Լուիզ եւ Գրիգոր Շիթիլեան։

×

Ապրիլ 23ին, Օնթարիոյի նահանգային Խորհրդարանին մէջ արծարծուած է հայկական ցեղասպանութիւնը։ Ազատական կուսակցութեան ներկայացուցիչը՝ Սթուըրթ Սմիթ, առաջարկած է, որ Օնթարիոյ Խորհրդարանը բանաձեւ մը քուէարկէ և պահանջ ներկայացնէ դաշնատական կառավարութեան, որ պաշտօնապէս, յանուն Գանատայի յուշագրով մը Թուրքիայէն պահանջէ՝ ընդունիլ Հայոց նկատմամբ գործած ոճիրը։ Առաջարկը ընդունուած է։ Այս որոշումին անդրադարձած է Թորոնթոյի թիւ 79 կայանը։

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ «Ա. Ահարոնեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 22ի երեկոյեան, Հ. Յ. Դ. Մ. Փափազեան կոմիտէի կազմակերպութեամբ տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը։ Խօսք առած են Մարգար Շարապխանեան։ Հանդէսը վարած է Յակոբ Փիլիկեան։ Ցուցադրուած են լուսապատկերներ ցոյցերու եւ այլ դէպքերու շուրջ։

×

ՕԹԱՒԱՅԻ մէջ, Ապրիլ 24ին, տեղի ունեցած է բողոքի ցոյց մը՝ կազմակերպութեամբ Հայ Ազգային Մարմնին եւ Հայ Երիտասարդաց Դաշնակցութեան։ Մօտ հազար ցուցարարներ եկած են Մոնրէալէն, Թորոնթոյէն եւ Օնթարիոյի զանազան շրջաններէն, որոնք Թրքական դեսպանատան առջեւ բողոքի արտայայտութիւններ ունենալէ ետք ուղղուած են գանատական Խորհրդարանի հրապարակը, ուր տեղի ունեցած հաւաքոյթին խօսք առած են Զաւէն Ինճէճիկեան եւ Յովհաննէս Պալեան։

ՊԵԼՃԻԱ

Ապրիլ 24ին, Պրիւսէլի Հայերը այցելած են Մեռեալներու յուշարձանը, ուր յանուն Ազգ. Մարմնի, Էտուար Ժախեան ծաղկեպսակ մը դրած է։

Ապրիլ 29ին, ի յիշատակ Ապրիլեան Եղեռնի մէկուկէս միլիոն հայ նահատակներուն, պատարագ մատուցուած եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԿԵՍԱՐԻՈՅ

ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Ապրիլ 22ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Հ. Բ. Ը. Մ.ի «Ալեք Մանուկեան» սրահը հաւաքուած էին կեսարացիներն ու իրենց բարեկամները։

Խնամուած եւ ամփոփ կերպով պատրաստուած զեկուցումով ելոյթ ունեցաւ, Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայր. Միութեան քարտուղարը՝ Յակոբ Վէզիրեան։

Այս տեղեկատուութենէն պարզուեցաւ, որ Հոկտեմբերեանի գիւղերէն մին 1969ին անուանակոչուած է Նոր Կեսարիա, Խ. Հայաստանի կառավարութեան որոշումով, Նիւ Եորքի կեսարացիներու վերաշինաց Հայրենակցականի առաջարկով։

Այս տարի Սեպտ.ին խմբովին կազմուած կարաւանով ուխտագնացութեան պիտի երթան Նոր Կեսարիոյ 10ամեակը տօնելու համար։ Ցետոյ յայտնի եղաւ, որ Նոր Կեսարիոյ առաջին փողոցը շինած՝ Զոմախլուի հայրենակիցները եւ կոչած են Արգէոս, Էվէրէկցի՝ Թարխանեան եղբայրները 10 հազար տոլար նուիրած, Էվէրէկ Ֆէնէսէ փողոցին շինութեան համար, Թոմարզացիները նոյնպէս Թոմարզա փողոցը շինած են, իսկ Թալասցի Ազապի Կիւլպէնկեան նուիրած է 10 հազար տոլար Թալաս փողոցի շինութեան համար։ Ներկայիս ալ Ֆրանսահայ կեսարացիները նուիրատուութիւններով, հաւաքած են աւելի քան տասը միլիոն հին ֆրանք, այսինքն երեսուն հազար տոլար, Նոր Կեսարիոյ յատկացուելու համար։ Ապա՝ Փարիզի հայրենակիցներուն գործունէութեան բեղուն աշխատանքները թուած ատեն յիշուեցաւ որ լիբանանահայ աղէտեալներուն օգնութեան համար 7450 Ֆրք. հաւաքած են։

Ասոնք հաստատուելէ վերջ ներկաներուն կողմէ, Միութեան փոխ նախագահ Յակոբ – Գրիգոր շատ շահեկան դասախօսութիւնով ներկայացուց՝ Կէրմիրցի հայրենակից, գիտնական բժիշկ Ստեփան Դաւիթեանի կենսագրութիւնն ու ֆրանսերէն գրուած 1887ին հրատարակուած եւ այսօր կրկին լոյս տեսած գրքին բովանդակութիւնն ու նշանակութիւնը բացատրեց պերճախօսութեամբ։ Եւ վերջապէս բոլոր ներկաները հիւրասիրուեցան, բաժակնիր բարձրացնելով՝ Նոր Կեսարիա փառաբանուեցաւ Հայաստանի, Ֆրանսայի կենացներ եղան, ու մեր մէկուկէս միլիոն անմոռանալի նահատակները յիշելով հայկական դատի արդար լուծումը չեչտուեցաւ եւ մեր զոհերուն յիշատակը վառ պահելով ապագայ մեծ յաջողութիւններու յոյսերով ցրուեցան ներկաները։

ՄԱԺԱԿԵՑԻ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929

1979

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

8.

Փիէռ փողոց հասած էր արդէն, բայց պանդոկին մուտքի դրան մէջ կեցած՝ իր լայն ժպիտովն ու երջանկութեամբ լեցուն աչքերովը կը լափէր ու արագօրէն եւ անդադար կը համբուրէր իր Նէնէթը, անոր երեւցած բոլոր մասերէն։ Կիրակի առտուան արեւին մէջ որքա՜ն աղուորցեր էրան, բոլորովին նոր հագուստ մըն էր հագածը, նորէն բաց գոյն, լազուարթ ու կարմիր խաղերով, թեւերը զոց, «քաշէ»ն համարձակ եւ նորէն գլխարկ մը։ Ծչարձակը կը շարունակէր «Փիէ՛ռ» պոռալ, մինչ Նէնէթ կը դիտէր լայնածաւալ կին մը որ կզակը վեցերորդ յարկերուն՝ կը կրկնէր. «Ֆէէռայլ ա վանտըռ... շիֆիֆօն... շիֆօն...։

— Ի՛նչպէս, եկեր ես ու ձայն անգամ չե՞ս հաներ, գիս դիտմամբ ժամերով կը սպասցնե՞ս... շո՛ւտ քովս անցիր տեսնեմ։ Ո՛չ, ո՛չ... կ՚արգիլեմ քեզ իբրեւ պատիժ... մէկ հատ մը միայն... տակէ չէ՛, տակէ... Տի – տօն, այսօր աղուորցեր ես. միշտ չէ. այսօր բացառաբար... քեզի չի վերաբերիր. ես աւելի համբուրելու իրաւունք ունիմ. ես քեզմէ մեծ եմ, ինծի յարգանք կը պարտիս... ձեռքըդ քաշէ՛, շուտ... գիշերը լաւ անցուցի՞ր. խելօք կեցա՞ր... թաթերը վա՛ր... զիս երազեցի՞ր... ո՛չ, ես երբեք չեմ երազեր. կ՚ապրիմ։ Ալ հետս մի՛ խօսիր եւ անմիջապէս ճամբայ ելլենք։ Միայն նայէ որ Նէնէթդ կառք մը վարել գիտէ՞ թէ ոչ։ Քայլ առաջ, օ՛ն։

Նախ գլխարկը հանեց ու արձակեց ետեւի նստարանին վրայ — արդէն մինչեւ հիմա գլխուն վրայ պահելուն նպատակը զայն Փիէռին ցուցնել էր — յետոյ թեթեւ վզնոց մը նետեց վիզին, ձեռնոցները անցուց ու սլացաւ առաջ։

Այնքան արտասովոր արագութեամբ մը անկիւնը դարձաւ որ Տիտըռօն իր փետուրէ գրիչը վար առաւ Համայնագիտարանէն եւ երկարօրէն նայեցաւ ետեւնուն, բառը կորսնցուցած։ Արեւը ողողեր էր ամբողջ Ռիւ տը Ռէնը. հանրակառքի գիծերը կը փայլէին. հեռուն Մոնփառնասի կայարանին եռանկիւնը լոյսին մէջ կը հալէր։ Արագութիւնը չնուազեցնելու համար Նէնէթ ստիպուեցաւ օձապտոյտ գիծով մը յառաջանալ եւ անդադար ազդարարել։ Անցաւ միւս կառքերը, շրջանը ըրաւ 29 թիւ հանրակառքին ու ինկաւ վէին առջեւ։ Ցուզում։ Այդ հսկայ կրիան ականջ պատռող աղմուկով մը անշարժացաւ, մինչ վարիչը թեւերը բացած կը հայհոյէր։ Փախուստ։

— Տի – տօն, մօն վիէօ, դուն դեռ աջէն քալել չսորվեցա՞ր, կ՚ուզես որ ամէն օր քեզ անկլէօլէ՞ ընեմ։

Ցանդիմանութիւնը ստացողը հաստափոր մազգործ մըն էր՝ իր արգիլուած կառքին վրայ, պանան մը ուտելով զբաղած։ Արմուկը ցցեց վզնոցին ուղղութեամբ եւ բառերը կերաւ՝ պանանի համով։ Փասթէօրի արձանին մօտ Նէնէթ մեքենան կեցուց ծառերուն տակ ամայի անկիւն մը։

— Հասկցայ, դուն այս առաւօտ գիս հանգիստ պիտի չձգես. կատղեր ես, ուրիշ բան չէ... ի՛նչ սոված տղայ է, Աստուած իմ... վստահ եմ որ այս առաւօտ նախաճաշ չըրեր։

Ու ետեւէն ծրար մը առնելով քակեց կապոյտ ժապաւէնը եւ կարկանդակներ դուրս հանեց։ Փիէռ մերժեց. Նէնէթ պնդեց. Փիէռ կրկին մերժեց. Նէնէթ սպառնաց Փասթէօռը կանչել, անօգուտ անօգուտ։ Այն ատեն երիտասարդ կինը երկար կարկանդակ մը առաւ, խածաւ մէկ ծայրէն ու գլուխը երկարեց տղուն։ Ան անմիջապէս իր երկու ձեռքերուն մէջ գրկեց այդ ոսկի գլուխը եւ սկսաւ ուտել անյագօրէն, անյագօրէն... Երբոր հասաւ շրթներուն, աւելի յամառեցաւ, անոնք աւելի անուշցեր էին։ Նէնէթ լեզուին ծայրովը դուրս ըրաւ բերանը մնացած մասը եւ այն ատեն է որ Փիէռ զգաց թէ իրապէս անօթի էր. ահա թէ ինչու աւելին ուզեց, աւելին... Եւ Նէնէթ տուաւ ինչ որ բերնին մէջ կար, իր լեզուն։ Ան քաղցրացեր էր անուշին հպումով։ Երբե՛ք, երբեք այսպիսի նախաճաշ մը չէր ըրած. հաւատա՛ Նէնէթ, հաւատա՛ Փասթէօռ, պաշտելի՛ Փասթէօռ։

(Շար. — 28)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Պաշարեան, Տէր եւ Տիկին Սարաֆեան եւ զաւակները, Պ. Վահագն Կարապետեան, Տիկին Արսլանկիւլեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի Մայիս 13, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան 14րդ եւ իրենց հօր՝

ՄԻՀՐԱՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան 4րդ տարելիցին առթիւ։

×

Տէր եւ Տիկին Արամ Սարգսեան եւ զաւակները՝ Աննիկ եւ Ֆիլիփ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մայիս 13, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ

(ծնեալ Հռիփսիմէ Վարդանեան)

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Առաքել Թաթուլեան եւ զաւակները, Պ. Լեւոն Տօնիկեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ԱՌԱՔԵԼ ԹԱԹՈՒԼԵԱՆԻ

(Մշեցի)

մահուան առթիւ, որ պատահեցաւ Ապրիլ 27ին։

Ը Ն Տ Ա Ն Ե Կ Ա Ն
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Սէն-Մորիս տը Պէնոյի մասնաճիւղին, Կիրակի, Մայիս 13ին ժամը 15էն սկսեալ տեղւոյն Սալ տէ Ֆէթին մէջ։

Մասնակցութեամբ՝ Լիոնի Անի նուագախումբին։

Ձրի պիւֆէ — չամիչով խորոված։ Հայկ. Մթնոլորտ։ Մուտքը ազատ է։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Միրզոյեան Սուրէն, ծնած Կարս, 1921-ին, կը փնտռէ իր հարազատները՝ մօր անուն Աղաւնի՝ Էկինցի, հօր անուն՝ Գրիգոր Միրզոյեան, Մշեցի, վերջինս Ֆրանսա եկած Մշեցի Սմբատի խումբին հետ՝ Զօր. Անդրանիկի զինուոր։

Վերոյիշեալները կամ անոնց զաւակներուն հասցէն իմացողներէն կը խնդրուի գրել հետեւեալ հասցէին՝

Famille Suren MIRZOYAN
Bodenacker Str. 46
5200 -- Brugg — AG, SUISSE
Tél. : 056-41-81-09 ou 061-91-17-95

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 20, առաւօտեան ժամը 10ին, պատարագ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, զոր կը մատուցանէ Նորին Ս. Օծութիւնը։

Յաւարտ պատարագի ժամը 1·30ին, ճաշ ի պատիւ կաթողիկոսին, Փեռաշի Թերմինիւս պանդոկի սրահներուն մէջ։ Ճաշագին անձգլուխ 120 Ֆր.։ Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, դիմել կարելի փութով եկեղեցւոյ գրասենեակը։ Հեռաձայնի թիւ 78 – 60·47·18 եւ կամ մարզական անդամներու մօտ։

ԴԻՒԱՆ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Արամայիս Մարգարեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի ընկ. Նուպար Նիկողոսեան 100 Ֆր. կը նուիրէ Մարսէյլի Մշ. Տան (ստանալ «Յառաջ»էն)։

SALLE DEBUSSY-PLEYEL
252, rue du Fbg. St-Honoré, Paris

Շաբաթ, Մայիս 12, ժամը 20·30ին
Հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

կաթ. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց
Պատուոյ նախագահութեամբ
Յովհ. Շիրազի, Ցիցիլիա Բրուտեանի, Ռուբէն Զարեանի (Երեւան)

ՌԻՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՐՕՆԻ ԺՈՂ. ԵՐԳԵՐՈՒ

հաւաքուած եւ մշակուած՝

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ կողմէ

Հովանաւորող մարմին.— ՓՐՈՖ. ՖԷՅՏԻ, ԳԱՌԶՈՒ, ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ, ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ, ԱԻԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ, ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութիւն։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

«Une Journée à la Campagne»

Le Dimanche 20 Mai à l'auberge de « L'ANGELUS » à BARBIZON 77630

Հայկական հարազատ մթնոլորտ կանանչազարդ պարտէզներու մէջ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇ ժամը 13ին (չամիչով խորոված, լաւաշ),

Հայ նուագախումբ, երգ, պար, խաղեր եւ նարտի մրցում

Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ, երգիչ՝ ՍՈՒՐԷՆ

Եկէ՛ք խմբովին, ընտանեօք եւ ձեր բարեկամներուն հետ։

Տախքերու մասնակցութիւն 200 Ֆր. մինչեւ 15 տարեկան տղոց՝ 100 Ֆ.
Մասնաւոր գիներ ուսանողներու համար՝ տեղւոյն վրայ։
Տեղերը ապահովելու համար դիմել
Տիկ. Ս. Աղամեանի՝ 378·15·65
Տիկ. Տ. Մալեանի՝ 574·34·78
Տիկ. Լ. Զրբաշեանի՝ 033·91·35

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ
Կապոյտ խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին
GRANDE NUITEE DANSANTE
Organisée par la Croix bleue arménienne de Chaville
Samedi 12 Mai de 20 h. à 4 heures à la Salle des Fêtes de Chaville
47, Rue Stalingrad, Chaville
avec l'orchestre GAIDZAG'S et la troupe de danse de la Croix Bleue d'Issy
Attraction — Buffet

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ֆրանսերէն դասախօսութիւն, նախաձեռնութեամբ Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան, Մայիս 12, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին Ֆրանսացի բողոքական համայնքի սրահը, Ռիւ Պալզաք, կայարանին դիմաց։

Օրուան դասախօս՝ Տոքթ. Իվ ԹԵՐՆՕՆ (Փարիզէն)

Նիւթ՝
ԴԱՐՈՒՍ Ա. ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒՐ»Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Լիոնի Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու Աղջկանց օճախի օրիորդներու տարեկան հանդէսը Կիրակի, Մայիս 13ին, առաւօտեան ժամը 11էն սկսեալ, Նարեկեան վարժարանի գրօսայգիին մէջ՝

38, Route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or (Lyon)
Tél. : (78) 47-28-65

Տաք մթնոլորտ, ազգային երգեր ու պարեր, գեղջկական ճաշ, վիճակահանութիւն։

ՀԱՅԿ. ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Ս. ԲԵՐՆԱՐԴԻՆԷԷ
մահուան 100ամեակին առթիւ

Յուլիս 24–28

Կազմակերպութեամբ՝ Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Ժողովրդապետութիւններուն եւ նախագահութեամբ՝ Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդ

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆԻ

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել.—
ՓԱՐԻԶ, Անտոն Վրդ. Թիւթիւնճեանի հեռ. 278·31·93
ԱՌՆՈՒՎԻԼ, Հ. Աթանաս Վրդ. Քէսէճեանի, հեռ. 985·15·56
ՄԱՐՍԷՅԼ, Սարգիս Վրդ. Դաւիթխանի, հեռ. 54·02·98
ԼԻՈՆ, Գէորգ Վրդ. Զապարեանի հեռ. 47·28·65
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ Կոմիտաս Վրդ. Չարգճեանի, հեռ. 22·09·86
ՎԱԼԱՆՍ, Գէորգ Վրդ. Զանտրեանի հեռ. 43·78·23

Արձանագրութիւնները կը փակուին Մայիս 31ին։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կը փնտռուի հայ կին մը տարեց կնոջ մը ընկերութիւն ընելու համար օրուան մէջ։

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել ժամը 13էն 14՝ 526·89·64 (բացի Շաբաթէ եւ Կիրակիէ)։

l'OPTIQUE

RAYMOND STEPANIAN
Opticien diplômé d'Etat
30, Rue Paradis — 13001 Marseille
Tél. : 33-82-51

— Dépositaire des plus grandes marques en optique et en lunetterie
— Equipements spéciaux pour myopes aphaques
— Jumelles.

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ Ի Մ Է Ջ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ԱԿՆՈՑԱՎԱՃԱՌԸ
որ կը բանայ
իր դուռները
քաղաքին կեդրոնը։

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Voyage en Arménie

ORGANISE PAR L'ASSOCIATION DARON - DOUROUPERAN
(*SECTION DE DECINES*)

du 16 au 24 juin

Ճամբորդութիւն դէպի

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

կազմակերպուած
Տէսինի Տարօն – Տուրուբերան Հայրենակցական Միութեան կողմէ
Organisation technique SEVAN VOYAGE
Accompagnateur : M. SARKISSIAN VAROUJEAN

prix : 3350 F

Comprenant : Transport aérien de Marseille, de Lyon ou de Paris, tous les transferts, les excursions quotidiennes, logement en pension complète à l'hôtel RUSSIA et ARMENIA les fes frais de visa et l'assurance maladie rapatriement.

Renseignements et inscriptions :

DECINES
M. DEMIRDJIAN MAURICE, 11 Rue Robespierre, 69150 DECINES
Tél. (78) 49-13-72

LYON
SEVAN VOYAGES — SARKISSIAN VAROUJEAN
50, Cours de la Liberté, 69003 LYON — Tél. : (78) 60-13-66

PARIS
SABERATOURS — BAGDASSARIAN LEVON
3, Rue de l'Arrivée, Imm. CIT, 7e étage, 75015 Paris — Tél. : 538-67-47

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose

au départ de MARSEILLE

des VOYAGES-ARMENIE

MOSCOU - EREVAN
2 nuits — 12 jours

PRIX : 3.850 F.

Départ	*Retour*
01 JUIN	14 JUIN 79
06 JUILLET	19 JUILLET 79

et TOUS LES MOIS

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN — **87 la Cancbière 13001 MARSEILLE tél. (91) 95 90 12**

et toutes agences HAVAS-VOYAGES de France

Org. Lic. 97

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
11
VENDREDI
11 MAI
1979

LE NUMERO 1,80 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա – Տար. 260 Ֆ. Վեցամսեայ – 140 Ֆ.
Արտասահման – Տար. 300 Ֆ. Հատը – 1 Ֆ. 80

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.379

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE No 14.379

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՐԱՒ – ԼԻԲԱՆԱՆԻ սահմանը անցած են խորայելեան հրասայլեր եւ բացէ ի բաց կը կռուին քրիստոնեայ քաղաքագոր-ծերու կողքին: Ցեստագային ծանր հրե-տանին քաշուած է եւ բանակցութիւններ սկսած են արգելք հանդիսանալու համար, որ ՄԱԿի ուժերու շրջանը գտնուող այդ գիւղերը այլեւս գրաւուին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նախարարապետը երկար տեսակցութիւն մը տուած է Մոնտի, ուր կը բացատրէ թէ տնտեսական եւ ընկե-րային հարցերը նպաստաւոր հող մըն են անհաբեկչութեան համար: Էճէվիտ չի ծածկեր, որ Իրանի դէպքերը կրնան նոր փոթորիկներ ստեղծել շրջանին մէջ: Եթէ Թուրքիա հեռանայ Արեւմուտքէն, կ՚ըսէ Հալքի պարագլուխը, պատճառը Արեւ-մուտքն իսկ է որ «հասկացողութիւն» ցոյց չի տար Թուրքիոյ խնդիրներուն հանդէպ: Կիպրոսի մասին, Էճէվիտ (որ 1974ին ալ վարչապետ էր եւ ինք էր որ զօրք ղրկեց) կ՚արդարացնէ Թրքական յա-ռաջխաղացումը եւ կը շեշտէ որ ոչ մէկ լուծում կրնայ ծնիլ արեւմտեան ճըն-շումներէ Թուրքերուն վրայ: Պէտք է լուծել Կիպրոսի հարցը Արեւմուտքի եւ Թուրքիոյ յարաբերութեանց մէջ:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ մէջ մթնոլորտը միշտ շատ ծանր է Պուտտոյի գնդակահարութե-նէն ետք: Մայրայեղ կրօնաւորներն ալ կը սպառնան մենատէր՝ Զիայի:

ՄԱՌՇԷ բացման ճառով պարզեց ազ-գային եւ միջազգային համայնավարու-թեան պատկերը: Շատ խիստ էր Ընկեր-վարական կուսակցութեան դէմ եւ կը մերժէ Միթերանի «ոչ-յարձակողական» գաշինքը: Մառշէ կրկին դատապարտեց Սթալինիզմը բայց ընկերվարական եր-կիրներու հաշուեկշիռը դրական կը գտնէ:

«ՄՈՆՏ»Ի ՅՕԴՈՒԱԾԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ծանօթ է, որ Մայիս 2ի Մոնտի մէջ, պատմութեան փրոֆեսէօր մը՝ Տիկին Ժաննի Լաուր «Խնդրանք Հայոց» մը ստորագրած էր, ուր պատմութեան դասը կը ջանար տալ բաւական ձախաւեր ձե-ւով: Գրած էինք օրին, որ Տոքթ. Թերնոն անմիջապէս պատասխանած էր: Զանա-զան բողոքագիր այլ նամակներ ալ գա-ցած են խմբագրութեան, որ այս առթիւ կը յայտնէ թէ տեղ պիտի տայ պատասխանի, պարզ է, բայց դեռ չէ որոշած ե՞րբ: Այլ խօսքով՝ միայն մէ՞կ մը՞ եւ յանկանշական պատասխան հրատարա-կել թէ զանազան գրութիւններէ եւ նա-մակներէն ամփոփ քաղուածքներով ամ-բողջութիւն մը կազմել: Ուրեմն հարկ է քիչ մըն ալ սպասել: Խմբագրութիւնը (Անտրէ Ֆոնթէն) կ՚ըսէ նաեւ թէ խնդրոյ առարկայ յօդուածը լոյս տեսած է միայն իր հեղինակին պատասխանատուութեան ներքեւ: Վերոյիշեալ բացատրութիւնները տրուած են Տոքթ. Թերնոնի եւ ընդհան-րապէս բոլոր բողոքողներուն: Մեր տրամադրութեան տակ է արդէն Տոքթ. Իվ Թերնոնի յօդուածին պատճէնը, զոր կը հրատարակենք եթէ Մոնտ նախըն-տրէ զանազան թղթակցութիւններ ամ-փոփել: Մինչ այդ՝ Տոքթ. Պէյլէրեանի յօդուածը այդ մասին, մեր այսօրուան թիւին մէջ (Բ. էջ):

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՓԱՂԱՆԳԱՒՈՐ — ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԾԱՆՐ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ

ՔԱԹԱՅԷՊԸ ՕԴԸ ԿԸ ՀԱՆԷ «ԱՐԱՐԱՏ»Ի ԳՐԱՍԵՆԵԱԿՆԵՐՆ ՈՒ ՏՊԱՐԱՆԸ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՀԱՅ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ԵՒ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Օ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՂԵՐՈՒ ԲՆԱԿԱՆՈՆ ԿԵԱՆՔԸ ԿՐԿԻՆ ԽԱԽՏԱԾ

ՀԱՅ ԵՐԿՈՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԵՌԱԾ ԵՒ ՈՒՐԻՇՆԵՐ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ

Կրկին ծանր լուրեր Պէյրութէն: Ամէն անգամ որ միջադէպեր կը պատահին, ինչպէս վերջերս (Ապրիլ 22) Հայաշէնի մէջ, լիբանանցի քրիստոնեաներու եւ հայ պատասխանատուներու միջեւ հանդիպում մը տեղի կ՚ունենայ և անմիջապէս յոյս կը ծագի որ առաջքը կ՚առնուի նոր դէպքե-րու, թէ իսկապէս «հակակշռէ դուրս» տարրերն են որ կը խախտեն զինադուլ-ներն ու համաձայնութիւնները: Բայց հարկ է ի վերջոյ հաստատել թէ շատ դիւրին է ամէն միջադէպ վերագրել «հա-կակշռէ դուրս» տարրերու, այլապէս այն տպաւորութիւնը կը ծագի թէ քրիս-տոնեայ բոլոր քաղաքագործերը հակա-կշռէ դուրս են:

Այսպէս, Երկուշաբթի օր է, Մայիս 7ին, որ ծայր կուտային ծանր բախումներ: Այս առաջին միջադէպերուն առթիւ, Ե-րեքշաբթի օր, Լ՚Օռիան – Լը Ժուռ կու-տար երկու կողմերու տարբեր նկարա-գրութիւնները: Ուրեմն ժամը 14·30էն 18 Նապաայի Թաղը Քաթայէպի քաղաքա-գործեր բախում կ՚ունենային Դաշնակ-ցական զինեալ տարրերու հետ: Օգտա-գործուած են ծանր գնդացիրներ եւ հըր-թիռներով արձակուած ռոքեթներ: Քա-թայէպի եւ Դաշնակցութեան պատաս-խանատուներու միջամտութիւնը թոյլ տուած է վերջ տալ կռիւներուն իրիկունը: Կարգ մը միջոցներ ձեռք առնուած են «լիբանանեան ուժերու» եւ Դաշնակցա-կաններու ներկայացուցիչներու հանդի-պումին ընթացքին մտքերը հանդարտե-ցնելու համար: Թերթին այս տողերուն կը յաջորդեն երկու կողմերու տարբեր մեկնաբանութիւնները: Դաշնակցութիւնը կ՚ըսէ որ Տամուրի շրջանի քաթայէպ քաղաքագործեր որոնք կառքով Նապաա կը շրջէին, կրակ բացած են հայ երիտա-սարդներու վրայ, որ խանութի մը առ-ջեւ էին: Երեք հոգի վիրաւորուած են: Այն ատեն յարձակում մը եղած է Քա-թայէպի Տամուրի ակումբին վրայ, ուր փաղանգաւորները համախմբուած են կռուելու դիրքի մէջ: Բախումներու հե-տեւանքով մեռած է Սիմոն Մելքոնեան, 24 տարեկան, որ գլուխն էր յարձակող խումբին եւ վիրաւորուած են՝ Սագօ եւ Վարդան Պոսոյեան եւ Կարօ Ուզունեան:

Քաթայէպը, անշուշտ, այլ ձեւով կը նկարագրէ պատահածը ու կ՚ըսէ թէ «միջադէպը պատահած է երբ հայ երի-տասարդներ ամբութիւններ բարձրացու-ցած են Քաթայէպի գրասենեակին դի-մաց, որու հետեւանքով բախումներ ե-ղած են: Մասնաճիւղը մէկ վիրաւոր ու-նի, մեռեալ եւ վիրաւոր կայ Հայերու շարքերուն մէջ»:

Հինգշաբթի օր (Մայիս 10) Ազդակ կը խորագրէր՝

ՇՓՈՒՄՆԵՐՈՒ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒՄԻՆ ԶՈՒԳԱՀԵՌ ՏԱԳՆԱՊԱԼԻ ՕՐ ՄԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՂԱՄԱՍԻՆ ՄԷՋ

ու լայն տեղեկութիւններ կուտար Երեք-շաբթի օրուան անցուդարձին: Արդարեւ, Հինգշաբթի առաւօտ հեռաձայնեցինք Պէյրութ վերջին լուրերը ստանալու հա-մար:

Ուրեմն, հակառակ Երկուշաբթի օր-ուան հանդիպումին, Երեքշաբթի օր բա-խումները շարունակուած են գլխաւորա-բար Արագած թաղը: Ժամը 17·30ին, Քաթայէպի քաղաքագործերը կրակ բա-ցած են համակարգումի յանձնախումբին անդամներու կառքին վրայ եւ հազիւ հազ, յանձնախումբին մաս կազմող Քա-թայէպի ներկայացուցիչներն ալ փըր-կուած են մահէն: Բախումները քանի մը ժամ տեւած են եւ մեր տղաքը բարձր կորով ցուցաբերած են եւ մնացած են կարգապահ: Հայ կին մը մահացած է արձակազէնի մը գնդակէն: Վիրաւորնե-րէն՝ Ստեփան Մարգարեան, մեռած է Չորեքշաբթի օր:

Երեքշաբթիէն Չորեքշաբթի լուսնալիք գիշերը քրիստոնեայ փաղանգաւորները 16 քիլոնոց ուժանակ մը դրած են Խա-լիլ – Պատտուր գտնուող Հնչակեան օրա-թերթ՝ «Արարատ»ի տպարանը, որ օդը ելած է, մեծ վրդովում ստեղծելով հայ-կական համայն շրջանակներուն մէջ:

Չորեքշաբթի կէսօրէ ետք, հանդիպում մը տեղի ունեցած է Քամիլ Շամունի գրասենեակը: Այս հանդիպումին մաս-նակցած են Շամունն ու իր տղան, Պէ-շիր Ճեմայէլ, Հրաչ Թուրիկեան եւ հայ երեսփոխանական պլոքին կողմէ՝ Մելքոն Էպլիղաթեան: Այս ժողովին հետեւեալ որոշումները տրուած են.—

Ա) Տեղւոյն վրայ ուղղակի եւ ազդու միջամտութիւն բոլոր կողմերու ներկա-յացուցիչներու մասնակցութեամբ որ-պէսզի անմիջապէս վերջ գտնեն ընդհա-րումներն ու բախումները:

Բ) Առաջին եւ անմիջական այս քայլէն սկսեալ բարձր մակարդակի հանդիպում-ներ կազմակերպել, տագնապին տուն տուող պատճառները հարթելու եւ ապա-գայի նման դէպքերու կրկնութիւնը կան-խարգիլելու համար:

×

«Ազդակ» Մայիս 10ի իր թիւով կ՚ըսէ նաեւ թէ Չորեքշաբթի օր «Լիբանանի Ձայնը» ձայնասփիւռի կայանը (Քաթա-յէպ) ամբողջ օրը հակահայ գրգիռ յայ-տարարութիւններ ըրած է Հայերուն վե-րագրելով միջադէպերու պատասխանա-տուութիւնը: Լիբանահայոց առաջնոր-դական տեղապահ՝ Արամ Վրդ. Քէշիշ-եան Չորեքշաբթի օր այցելած է հայկ. թաղերը, Սարդարապատ եւ Դրօ ակումբ-ները: Պէտք է ըսել թէ երեք օրէ Պուրճ Համուտի եւ հայկ. բոլոր թաղերու բնա-կանոն կեանքը դադրած է, խանութները փակ են կանուխէն եւ մթնոլորտը շատ լարուած կը մնայ:

Մամուլի Ֆրանսական գործակալու-թիւնն ալ (Ա. Կժ. Փէ.) արձագանգ եղած է այս միջադէպերուն, յիշելով թէ զի-նադուլը խախտուած է եւ Նապաա ու Պուրճ Համուտի բախումներու հետեւան-քով երկու մեռեալ եւ բազմաթիւ վիրա-ւորներ կան: Ֆրանսական գործակալու-թիւնը կը յիշէ որ քաղաքացիական կռիւ-ներէն առաջ 300 հազարի հայ գաղութ մը կար Լիբանան եւ թէ Հայերը չմասնակ-ցեցան կռիւներուն:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 3)

ԳԱՐԻ ԳԱՍՊԱՐՈՎ ՃԱՏՐԱԿԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Եուկոսլավիոյ Բանեալուկա քաղաքին մէջ տեղի ունեցած ճատրակի միջազգա-յին մրցաշարքի աւարտումէն երկու շրջան առաջ արդէն յայտնուած է յաղթականը՝ Բաքուցի աշակերտ մը՝ Գարի Կասպա-րով: 13 շրջանէ ետք 16ամեայ պատանին ունէր 10,5 միաւոր: Իրմէ 2,5 միաւորով ետ կը մնային աշխարհի նախկին ախոյ-եան Տիգրան Պետրոսեան եւ չեխ վար-պետ Եան Սմէյկալ:

Գարի Կասպարով 11 տարեկանին գը-րաւած է մասնագէտներու ուշադրութիւ-նը: Իրմով հետաքրքրուած է աշխարհի ախոյեան Միխայիլ Բոտվիննիկ: 14 տա-րեկանին Կասպարով իրաւունք ստացած է կրելու Խորհ. Միութեան մարզանքի վարպետի կրծքանշանը: Երկու անգամ նուաճած է խորհրդային պատանեկան ա-խոյենութիւնը:

×

ԱՐՇԱԿ ՍԱՆՈՅԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Պուքրէշի մէջ տեղի ունեցած ազատ ոճով ըմբշամարտի Եւրոպայի ախոյենու-թեան մրցումներուն յաղթական հանդի-սացած է Երեւանցի Արշակ Սանոյեան: Խորհ. Միութեան ազգային խումբի մար-զիչը՝ Եուրի Շահմուրադով, երկար ա-տեն է կը հետեւի Ա. Սանոյեանի յաջո-ղութիւններուն, երբեմն զինք հրաւիրելով խորհրդային ամէնէն զօրաւոր խումբին՝ մասնակցելու միջազգային մրցումներու: Խորհրդային ազգային խումբին հետ Ար-շակ Սանոյեան երկու անգամ մասնակ-ցած է աշխարհի բաժակի մրցումներուն, երկու անգամ ալ ձեռք ձգելով յաջող արդիւնք: Հայ ըմբշամարտիկը նուաճած է Խորհ. Միութեան ախոյեանի կոչումը 52 քիլօ դասակարգի մէջ: Այնուհետեւ, նիհարնելէ ետք 4 քիլօ մեկնած է Արեւ-մտեան Գերմանիա եւ մասնակցած մի-ջազգային մրցաշարքի: Յաղթած է ա-մէնուն: Որոշած է Եւրոպայի ախոյե-նութեան մասնակցիլ նոյն ծանրութեան դասակարգին մէջ: Եւ դարձած է Եւրո-պայի ախոյեան:

ԽՆԴԻՐԱ՞ՆՔ ԹԷ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Պատմական ճշմարտութի՞ւն թէ Խեղաթիւրանք

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ
(Պատմ. Գիտ. Տոքթէօր)

Շատերու պէս մենք ալ ֆրանսերէն « Լը Մոնտ » (1) թերթի քանի մը օր առաջուան թիւին մէջ երեւցած երկար յօդուածը հետաքրքրութեամբ կարդա–ցինք: Հեղինակի անունէն հետեւցուցինք թէ սա մի Ֆրանսուհի է, նախապէս դրա–կանութեան դասախօս եղած է եւ 11 տա–րի ալ Պոլիս ապրած է: Յստակ չէ թէ յօդուածագիր Ժանն Լառօշ Պոլսոյ մէջ պաշտօնավարա՞ծ է թէ ոչ: Այնքան ալ կարեւոր չէ այս պարագան:

Քանի մը տարիէ ի վեր ամէն Ապրիլ ամսուն վարժուած ենք արդէն հրապա–րակին վրայ տեսնել նորելուկ փաստա–բաններ որոնք ոչ թէ իրենց շատ մակե–րեսային ծանօթութիւնով եւ անճարակ փորձերով կը ձգնին պատմութիւնը վե–րակերտել, այլեւ երբեմն ալ կը յաւակ–նին, ինչպէս կ՚ըսէ հայկական առածը « ջուրը պատէն վեր հանել »:

Այս է աՀաւասիկ Ժանն Լառօշի ար–դարամիտութեան, ճշմարտութեան եւ բարեկամութեան տրամադրութիւննե–րէ... մղուելով ստորագրած յօդուածին նիւթը որ իբր խորագիր ալ կը կրէ « Խնդրանք Հայոց »:

×

Յօդուածը երբ առաջին անգամ կար–դացինք այն տպաւորութիւնը ունեցանք թէ հեղինակը տարբեր երկրագունդէ մը իջած է եւ իրեն հրամցուած մէկ կամ երկու գրքերը ոչ թէ խորապէս եւ ու–շադրութեամբ կարդալով, ինչպէս պար–տի ընել համալսարանական մը ինչպէս ինքն է, այլ մակերեսային աչք մը պտըտցնելով ջանացած է առանց նոյնիսկ անդրադառնալու աժան եզրակացութեան մը յանգիլ: Հեղինակին գրութեան յատ–կապէս նշաւակ հանդիսացած են Մաթոս–եանի եւ Կապրիէլ Մացնէֆի յօդուած–ները որոնք նմանապէս լոյս տեսած էին նոյն թերթին մէջ (2):

Լառօշ իր յօդուածին մէջ կը ջանայ ներկայացնել հայկական եղեռնին ներքին ծալքերը անշուշտ իր տեսնել ուզած, կամ աւելի ճիշդ ըսելով, իրեն ցոյց տրուիլ ուզուած ձեւով: Օտարի մը այս–պիսի անհիմն եւ կողմնակալ արտայայ–տութիւնը մեր հայրենակիցներէն շատե–րուն զարմանք եւ հիասթափում պատ–ճառեց, մանաւանդ որ ժընեւի մէջ ալ 30րդ պարբերականը ցեղասպանութիւնը իբր « փոփոխելի » պատմական ճըշ–մարտութիւն պահելու որոշում տրուած էր:

Անհովիւ եւ պառակտուած ֆրանսա–հայ գաղութին դանդուածը անգամ մը եւս այսպէս դէմ յանդիման կուգայ օ–տար ոտնձգութիւններու եւ միջամտու–թիւններու որոնք հայ ժողովուրդի ար–դար իրաւունքը չարափոխել եւ ոտնա–կոխել կ՚ուզեն: Վստահ ենք որ արդէն բազմաթիւ հայրենակիցներ նամակներով ողողած են « Լը Մոնտ »ի խմբագրա–տունը եւ բողոքած յօդուածագրին դէմ: Սա մի լրիւ զգացական արտայայտու–թիւն է եւ երբ սոյն գրութիւնը երեւցաւ թէ՛ հեղինակը եւ թէ թերթին հրատա–րակչական պատասխանատու մարմինը արդէն նախատեսած են այդ երեւոյթը: Եւ վստահաբար ղրկուած բազմաթիւ նա–մակներէն պիտի հրատարակուի այն որ օրուան քաղաքական մթնոլո՛րտին աւելի յարմար կը նկատուի որ շատ ալ դժուար չէ կռահել...

×

Զուգելով մեր զգացումներէն տար–ուիլ, յօդուածը քանիցս կարդացինք եւ ջանացինք քողազերծել հեղինակին նպա–տակը, եթէ ունի անշուշտ նպատակ մը:

Բայց նախ եւ առաջ կ՚ուզենք քանի մը խօսքով իր յօդուածին կարգ մը տուեալ–ներուն անդրադառնալ:

Լառօշ ջանացած է, բայց շատ ձախա–ւեր կերպով, Անտրէ Մաթոսեանի գրու–թիւնը հիմնովին ջրել իբր սուտի եւ սխա–լի վրայ հիմնուած: Ասոր համար ալ ինչպէս կ՚ըսեն ռամկօրէն, « մատի փաթ–թոց » ըրած է եւ երկիցս ալ կը յիշէ թէ Օսմանեան կայսրութեան բնակչութիւնը 23 միլիոն չէր ինչպէս Մաթոսեան կը գրէ եւ Հայերն ալ ձեռնածալ չեն նստած պատերազմի տարիներուն:

Ըստ ֆրանսական Դեղին Գրքին, կը յիշեցնէ Լառօշ՝ իբր անյիշաչար եւ ըծա–խնդիր պրպտող, « Թուրքերը այդ ժա–մանակ (չըսեր թէ ո՞ր ժամանակ) 14 միլիոն 856.118 հոգի էին եւ 1914ին թըր–քական պաշտօնական մարդահամարն ալ 18 միլիոն 520.016հոգի կը հաշուէր բոլոր քրիստոնեաներն ալ միասին »:

Մենք կը կարծենք որ երբ հեղինակ մը ուզէ հանրութեան ներկայացնել պատ–մական տուեալներ, պէտք է գիտակցու–թիւնը ունենայ իր պատասխանատուու–թեան: Զենք գիտեր թէ Մաթոսեանի աղբիւրները որո՞նք են եւ որքա՞ն ճըշ–մարտութեան կը համապատասխանէին: Բայց երբ ուրիշ հեղինակ մը կ՚ուզէ խիստ ըծախնդիր եւ պահանջկոտ ներկայանալ եւ հանրային կարծիքը լուսաբանելու համար կ՚ուզէ նոյնիսկ ուրիշի մը գրու–թիւնը քննադատել իր պատասխանա–տուութիւնը բնականաբար կրկնակ է եւ եթէ անուշադիր ըլլայ, խեղաթիւրէ եւ կամ չարափոխէ տուեալները, ինք շատ աւելի ծիծաղելի եւ դժուարին կացու–թեան մը կը մատնուի քան թէ առաջինը:

Ուրեմն Լառօշ այժմ կը գտնուի այս երկրորդ գրութեան մէջ որ միաժամա–նակ կ՚ապացուցանէ թէ ինք նիւթին բնաւ տեղեակ չէ եւ պատմութիւնը կը շփոթէ գրականութեան հետ: Ընթերցողը կը յիշէ անշուշտ թէ դեռ շաբաթ մը առաջ թերթիս մէջ յիշած էինք թէ « Պատմութիւնը վիպացական գիտութիւն մը չէ, հետեւաբար պէտք է հիմնուած ըլլայ անառարկելի փաստերու վրայ (3):

Ուրեմն Լառօշ երբ կը գրէ թէ ըստ պաշտօնական Դեղին Գիրքին Թուրքերը կը հաշուէին 14.856.118 հոգի սա մի հիմ–նական սխալ է եւ կ՚ապացուցանէ թէ որքան հարեւանցի թղթատած է եւ նոյն–իսկ եթէ շատ ուշադրութեամբ ալ նա–յէր կրկին իրականութիւնը պիտի չգըտ–նէր, այդ ալ տարբեր հարց: Արդարեւ, Դեղին Գիրքը վերոյիշեալ թիւը կը ներ–կայացնէ ոչ թէ իբր բոլոր Օսմանեան կայսրութեան ժողովուրդներու թիւ, այլ միայն մի մասին: Այսպէս, այդ թուին մէջ նկատի չէ առնուած Պոլսոյ, Թրակիոյ, Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Երուսաղէմի բնակչութիւնը (4): Վե–րոյիշեալ գումարը կը ներկայացնէ Փոքր Ասիոյ բնակչութիւնը ամբողջովին եւ Միջագետքի երեք նահանգները (Մուսուլ, Պաղտատ եւ Պասրա): Վերոյիշեալ թուին մէջ կան 11.801.485 մահմեդա–կաններ (Թուրք, քիւրտ, արաբ եւ չեր–քէզ միասին հաշուուած), 2.760.864 քրիս–տոնեաներ՝ որոնց 1.475.011ը Հայեր (5), 123.947 հրեայ, 170.822 ուրիշ ժողո–վուրդներ եւ օտարներ:

Հոս կարեւոր պարագայ մը կայ որ առ ի գիտութիւն կ՚ուզենք ծանօթացնել ընթեր–ցասէր հասարակութեան: Ֆրանսական պաշտօնական Դեղին Գրքին վերոյիշեալ ցուցակը քաղուած է Վիտալ Գիւինէ'ի ցու–ցակներէն: Սա մի շատ կարեւոր պարա–գայ է որ այսօր պատմաբաններուն իսկ մեծամասնութիւնը կ՚անգիտանայ: Իսկ Գիւինէ'ի տուեալները օսմանեան պետա–կան տարեցոյցէն քաղուած են որոնց մասին Գիւինէ իսկ կը խոստովանի թէ ճիշդ չեն: Ֆրանսական կառավարութիւ–նը երբ հանրային կարծիքին դոհացում տալու համար սոյն ցուցակը Դեղին Գըր–քին մէջ հրատարակեց (1897) չէր անգի–տանար այս պարագան: Կը թելադրենք Լառօշի եւ իր խորհրդատուներուն լաւ զննել Դեղին Գիրքերը: Բաց աստի մեր պրպտումներու ընթացքին գտած ենք կա–րեւոր մի վաւերագիր որ կը փաստէ թէ 1895ի նախճիրին նախօրեակին Օսմանեան կայսրութեան Հայ ժողովուրդի թիւը 3.000.000ի մօտ էր: Մեծամասնութիւնը անշուշտ Արեւմտահայաստանի եւ Կիլի–կիոյ մէջ:

Գալով Բ. մարդահամարին զոր կը յիշէ Լառօշ, սա եւս պակասաւոր կը ներկա–յացնէ: Այս մարդահամարը եւս լրիւ չէ քանի որ Միջագետքը դուրս ձգուած է: Ըստ այս ցուցակին ուրեմն, առանց Մի–ջագետքի Օսմանեան կայսրութիւնը 18.520.016 հոգի կը հաշուէ: Լառօշ չը–սեր բնաւ թէ որքա՞նը մահմեդական եւ որքա՞նը քրիստոնեաներ էին: Ուրեմն յի–շենք որ 3.475.270ը քրիստոնեաներ եւ հրեաներ էին որոնց թիւը պատերազմէն յետոյ չափազանց նուազեցաւ: Այսպէս Փոքր Ասիոյ արեւելեան գաւառներուն մէջ (6) միայն 6721 հայ բնակիչ մնացած է (Խարբերդ՝ 1992 հոգի, Կարին՝ 12, Սը–ղերդ՝ 1585, Տիգրանակերտ՝ 2490, եւ մը–նացեալը ցրուած միւս քաղաք եւ գիւղե–րուն մէջ): Վանի մէջ ոչ մէկ հայ բնակիչ ցոյց կու տայ յետ պատերազմեայ առա–ջին մարդահամարը: Իսկ Յունաց թիւը միայն 608ն է մինչդեռ պատերազմէն ա–ռաջ միայն Տրապիզոնի նահանգին մէջ իրենց թիւը 200.000ը կը գլէր կ՚անցնէր: (Միշտ նոյն շրջանին մէջ):

Կը կարծենք Մաթոսեանի Օսմանեան կայսրութեան թուին մասին (23.000.000 գրած էր) չափազանցեալ նկատուած Լա–ռօշի գիտումնաւոր նկատումներուն մա–սին բաւարար լուսաբանութիւններ տը–ւինք:

Անշուշտ չենք կրնար մեղադրել թէ Լա–ռօշ ինչո՞ւ պատմաբան չէ կամ պատմա–բանութիւն չի գիտեր: Բայց երբ մէկը կ՚ուզէ նիւթի մը շուրջ կարծիք յայտնել որուն տեղեակ չէ եւ առանց պռճա փիտէի կ՚ուզէ յանցապարտը արդարացնելու հա–մար նոյնիսկ պատմական իրադարձու–թիւնները խախտել այն ժամանակ ակա–մայ կը ծառանանք: Այսպէս Լառօշ, ա–ռաջին պարբերութենէն իսկ խոշոր սխալ մը կ՚ընէ: Ցեղասպանութիւնը արդարաց–նելու համար կը գրէ. «...Հայերը քը–րիստոնեայ ըլլալով Օսմանեան բանակին մէջ չէին զինուորագրուած»: Սա մի աններելի սխալ է եւ ցարդ չենք կարդացած այդքան ծիծաղելի նախադասութիւն մը: Լառօշ նոյնիսկ չի գիտեր թէ Օսմանեան սահմանադրութիւնը 1908էն յետոյ կը տնօրինէր բոլոր ոչ–իսլամները մասնակ–ցիլ իրենց պաշտպանութեան: Հետեւա–բար Հայերը եւս ինչպէս բոլոր քրիս–տոնեաները զինուորագրուած էին: Իսկ Օսմանեան կայսրութիւնը դեռ Օգոստոս (1914)ի սկիզբը զօրաշարժ հռչակած էր եւ մինչեւ 30 Հոկտ. 1914 զօրահաւաքու–մը լրիւ կատարուած էր: Միայն թէ բո–լոր քրիստոնեաներն ալ բանակին մէջ կը ծառայէին փոխադրութեան եւ պարէնա–ւորման գործերու մէջ: Ոմանց սկիզբէն զէնք բաշխուած էր, բայց քանի մը ամիս յետոյ բոլորն ալ ապազինուած էին: Թե–րեւս, Լառօշ երբ կը գրէ թէ Հայերը բա–նակին մաս չէին կազմեր, կ՚ուզէ ելք մը, ճամբայ մը ցոյց տալ ապստամբութեան: Ապա թէ ոչ ո՞վ պիտի ապստամբէր, ծե–րերը՞, կիները՞ թէ երախաները՞:

Լառօշ բազմաթիւ Հայ պաշտօնեանե–րու անուններ կը շարէ: Զհասկցանք թէ ի՞նչ ըսել կ՚ուզէ. այսինքն Հայերը այդ–քան բարձր դիրքերու հասնելով երախ–տապարտ պէտք է՞ր ըլլային Օսմանեան բարեխնամ կառավարութեան: Իրեն կը յանձնարարենք քանի որ Ֆրանսական պաշտօնական Դեղին Գիրքը թղթատած է, այդ հատորին յաջորդ էջերն ալ կար–դալ ոչ թէ միայն առաջի քանի մը էջերը: Բաւական լուսաբանութիւններ պիտի գտնէ... բարեխնամ կառավարութեան ազնիւ տրամադրութիւններուն մասին:

Բայց յօդուածի վերջաւորութեան յայտ–նի կ՚ըլլայ թէ հեղինակը կարգ մը հե–տաքրքրական թելադրութիւններ ունի: Նախ սպաննուած դեսպաններուն պատաս–խանատուութիւնը լրիւ կը բեռցնէ Հա–յոց վրայ: Լառօշ կ՚անգիտանայ կամ աւե–լի ճիշդ անգիտանալ կը ձեւացնէ թէ նոյնիսկ Թուրք կառավարութիւնը (որ անտարակոյս շատ լաւ գիտէ այդ մահա–փորձներուն դերակատարները) հրապա–րակաւ դեռ չէ յայտնած թէ Հայերն են կատարողները: Սա մի շատ փափուկ հարց է, եւ մեր այսօրուան նիւթին ալ գլխաւոր նիւթը չէ, բայց մենք առաջին մէկ վայրկեանին համոզուած ենք որ կա–տարուած չորս մահափորձները (Վիեն–նա, Փարիզ, Հռոմ եւ Մատրիտ) բնաւ Հայոց հետ աղերս չունին: Ասոնք չարունակութիւնն են Թուրքիոյ մէջ մօտ տասն–տասներեք տարիէ ի վեր առօրեայ գործուած քաղաքական ոճիրներուն: Մի–այն կարգ մը օտարներու ալ մեղսակցու–թեամբ Հայոց գրգռել կը ջանան եւ ի վերջոյ մի իսկական Հայ խմբակ ալ պիտի կազմուի ուրկէ յետագային իր չըրած գործունէութիւնն ալ իր վրայ բեռցուի: Անցեալին տարբեր կերպով այսպիսի գըր–գրութիւններ եղած են: Ուրիշ առիթով դեռ կ՚անդրադառնանք:

Ամէնէն կարեւոր մասը որ Լառօշի յօդուածին մէջ կարդացինք ըստ մեր կարծիքին հետեւեալն է: «...գիտեմ, կը դողան (Պոլսահայոց համար ըսել կ՚ու–զէ) երբ արեւմուտքէն եկած կարգ մը թերթեր կը կարդան»: Սա մի թաքնուած ազդարարութիւն կը թուի ըլլալ, եւ ար–դարեւ կ՚արժէ նկատի առնել: Մեր հա–սարակական գործիչներուն ուշադրու–թեան կը յանձնենք:

Ուրիշ հետաքրքրական մաս մը եւս մեր ուշադրութիւնը գրաւեց: Լառօշ կը գրէ թէ. «...Հայերը յիշե՛ն որ պատմա–կան Հայաստանը ոչ թէ միայն այսօրուայ Թուրքիոյ մէջ կը գտնուի, այլ նաեւ Ռուսիոյ, Պարսկաստանի եւ Իրաքի»: Մե–զի համար նորութիւն մը եղաւ որ Իրաքի մէջ ալ հայկական հողեր կան եղեր... Բայց նպատակը պարզ է. 1) կ՚ուզէ նախ Հայերը (արտասահմանի) Սովետական Հայաստանի դէմ գործունէութեան մղել եւ կասկածելի տարր ներկայացնել, 2) ա–պա միաժամանակ Քիւրտ եւ Պարսիկ ժողովուրդները գրգռել Հայոց դէմ որոնք կը ցանկան իրենց հողերը օր մը գրաւել: Սա մի շատ ճարտար խաղ է, որուն ար–սօր այսպէս կոչուած «հայասէր» եւ « մարդասէր » արեւմուտքի յառաջդիմա–կան տարրերը մերթ ընդ մերթ կը դիմեն միամիտներ խաբելով կամ համոզելով:

(1) «Լը Մոնտ», Մայիս 2, թիւ 10.653:

(2) Տե՛ս «Լը Մոնտ» 18–19 փետր. 79 թիւ 10.592:

(3) Տե՛ս «Յառաջ», Ապրիլ 27, 1979, թիւ 14.369:

(4) cf. Ministère des Affaires Etrangères, *Documents diplomatiques. Affaires arméniennes*. Paris, 1897, p.p. 3-8.

(5) Նոյն տեղ, էջ 8:

(6) Նկատի չենք առած Կիլիկիոյ շըր–ջանը եւ Սեբաստիա եւ Կեսարիա նա–հանգները:

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ԱՐԵՒԱՅԻՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

[Archi Soleil]

Հեղինակներ՝
ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
ՓԱԹՐԻՔ ՊԱՐՏՈՒ

— O —

Վառելանիւթի անբաւարարութիւնը, որ ապագային աւելի սուր հանգամանք պի–տի ստանայ, աշխարհի տնտեսական ա–ճող դրութիւնը, հակայաթաւալ ճարտա–րարուեստի համար ուժի այլ աղբիւր–ներու մատակարարման անհրաժեշտու–թիւնը կը մղեն, վերջին տարիներուն մանաւանդ, գիտնականները գտնելու այլ ուժանիւթի աղբիւրներ որոնց անսպառ կորիզը կը կազմեն արեւուն ճառագայթ–ները: Այժմ ծնունդ առած են զանազան եզրեր եւ ածականներ, որոնք ցոյց կու–տան գիտնականներուն որոնումներուն ուղղութիւնները եւ մտահոգութիւնները. — կենսկլիմայական, «ուղղեալ դէպի ա–րեւ», էքոլոժիք, ներգործական, կրաւո–րական, եւայլն: Այս բոլորն ալ կը հե–տապնդեն արեւուն առընչութիւնը մեր ապագայ կեանքին եւ նիւթ ու կացին հետ:

Այդ կեանքին մէկ մասնաւոր երեւոյ–թը, որ լուսանցքային կը թուի ըլլալ, կամ նոյնիսկ դեռ նկատի իսկ առնուած չըլլալ գիտնականներուն կողմէ, մարդ–կային բնութեան, շինարարութեան հար–ցըն է, այլ խօսքով՝ ապագայի ճարտա–րապետութիւնը՝ միշտ մեկնելով մեր մոլորակին առընչականութենէն կենսա–տու մայր արեւին հետ: Այս շատ լուրջ ուսումնասիրութեան լծուած են ճարտա–րապետներ Վարուժան Արզումանեանի եւ Փաթրիք Պարտուի աշխատասիրութիւ–նը, երկուքն ալ անդամ « Գալիք »ի հե–տազօտութեան խումբին:

×

Գիրքին ընթերցումը օգտակար է բո–լորին, այն իմաստով որ իւրաքանչիւր անձ իր զարգացումին եւ ըմբռնողու–թեան համեմատ ունի բան մը սորվե–լիք, նուազագոյնը՝ արեգակէն դէպի մեր երկիրը կատարուող ճառագայթարձակու–

մի հարցերուն կապակցութեամբ ինչպէս նաեւ մեր ֆիզիքական, մարմնային ջերմուժի սպառման հարցերով: Սակայն այս բոլորին մասին խօսուած է գիրքին մէջ լաւագոյնս բացատրելու մտադրու–թեամբ այն՝ ինչ որ ճարտարապետները կը հետապնդեն.— մեր ապագայի տունը: Այնպէս մը յղանալ տուներու շինութիւնը որ մեր հանգստաւէտութիւնը նկատի առնէ, ոչ այն արուեստական հանգստա–ւէտութիւնը որ չեփորուող ծանուցում–ները կ՚ուզեն մեզի հաւատացնել տալ, այլ այն միւսը՝ որ կապ ունի բնութեան եւ բնականութեան հետ: Այն որ նկատի ունի մարդկային մարմինը երբ ասիկա տաքութիւն կ՚արտադրէ և դայն կը փոխա–նակէ արտաքին աշխարհին հետ: Արե–ւային ճարտարապետութիւնը կը միտի յղանալ բնակութիւն մը, որուն հանդըս–տաւէտութիւնը ուղղակիօրէն կապուած են ճառագայթներու ջերմուժին եւ երկ–րագունդի պաղեցումին հետ, շնորհիւ արեգակնային ուժի ամբարումի « ան–հատական» դրութեան մը: Ապագայի տունը պիտի պահէ իր ջերմութիւնը պաղ միջոցներուն եւ զովութիւնը՝ տաք պա–հերուն: Եւ հանգստաւէտութեան հարցը կը պարզանայ մէկ տուեալով.— Օդի տաքութիւնը (ասիկա պիտի խնայէ նաեւ վառելանիւթի վատնումը):

Ասոր համար պէտք է նաեւ նկատի առ–նել շինանիւթերու հարցը: Տան պատերը պէտք է ըլլան « կենդանի մորթեր »: Տան պատերը, այդ «ծածկոցները» պէտք է շնչեն. — մատակարարեն ջերմութիւնը եւ կամ զայն կորսնցնեն ըստ պահանջ–քի, այնպէս ինչպէս մեր մարմինը կը կատարէ որոշապէս պահելու համար իր ջերմութիւնը:

Այս գիրքը, որ կենսակլիմայական ու–սումնասիրութիւն մըն է ի սպաս ճարտա–րապետութեան (եւ մարդուն) ցոյց կու–տայ թէ ի՛նչպէս եւ ո՛րքան, այլնեցու–ցիչ ձեւով, անտեսուած են կամ ստորա–գնահատուած արեւուն անդրադարձները մեր երկրին վրայ, ինչ կը վերաբերի տուներու ջեռուցումի կամ զովացումի հարցերուն: Ասոնց լուծման համար շի–նարարները դիմած են միայն արուես–տական միջոցներու անխնայ գործածու–թեան:

Արչի. Սոլէյը կը հետապնդէ մարդկա–յին հանգստաւէտութիւնը, միշտ մեկնե–լով այն իրողութենէն, որ արեւը հայ–րութիւնն է երկրային ամէն կեանքի, իսկ բնակութիւնը եւ հագուստը այն ար–ուեստական միջոցներն են որոնք կ՚օժան–դակեն մարմնին լաւագոյնս մատակա–րարելու իր ջերմուժը եւ արտադրողա–կանութիւնը: Այս ձեւով ամէն աշխար–հագրական եւ կլիմայական շրջան պիտի ունենան շինարարական իրենց ուրոյն հարցերը լուծելու խնդիրը, արեւու ճա–ռագայթներուն օգտագործման հարցով:

Բարեբախտաբար այս բոլորը պատ–րանք չեն: Արդէն իսկ փորձառական շըր–ջանը յաջողցուցած է իրագործումներ, որոնց քան գլխաւոր օրինակները նկա–րագրուած եւ քննութեան առնուած են այս ուսումնասիրութեան մէջ: Գիրքը պատկերազարդ է հարիւր քան գծա–գրութիւններով: Այլ խօսքով, որեւէ գաղափար եւ մտածում առաւել հաս–կընալի կը դառնայ պատկերազարդու–մով մը:

Արեւային ճարտարապետութիւնը՝ կամ մեր մօտաւոր կամ հեռաւոր ապագան:

ԳՐ. ՔԷՕՍԷՅԵԱՆ

ՀԱՅ ԵՐԳԻՉԸ ԵՒ ԱՊՐԻԼ 24-Ը

— O —

Հայ երգիչը զոր կ՚ուզենք ներկայացնել կը կոչուի Կարպիս Պօյաճեան. իր աստ–ղը նոր սկսած է փայլիլ միջազգային երաժշտական երկնակամարին վրայ: Մին–չեւ հիմա ան հանդէս եկած է եւրոպա–կան շարք մը յայտնի բեմերուն վրայ, ինչպէս Իտալիա, Գերմանիա, Հիւսիսա–յին Ամերիկա, ամենուրեք արժանանա–լով միջազգային մամուլի ջերմ գնահա–տութեան: Պօյաճեան օժտուած է պա–րիթոնի զմայլելի ձայնով եւ միաժամա–նակ դերասանական բացառիկ տաղան–դով: Ներկայիս ան կը մասնակցի Նիւ Եորքի Մեթրոփոլիթէն օփերայի խում–բին ներկայացումներուն « Տոն Գարլոս » օփերայի մէջ՝ Տոն Գարլոսի դերով, «Այտա»յի մէջ Ամոնասրոյի դերով: Յիշեալ խումբը, բացի Նիւ Եորքէն, շըր–ջապտոյտներ կը կատարէ Ամերիկայի զանազան քաղաքները, նոյնպէս Գանա–տա եւ Գոլոմպիա. իսկ 1980 – 1981 տարուան խաղաշրջանին համար մեր հայրենակիցը հրաւիրուած է երգելու Փարիզի մեծ օփերան: Նիւ Եորք մեկ–նելու նախօրեակին, ելոյթ ունեցաւ Ապ–րիլ 24ին, Միւնխենի օփերան, որ գե–ղարուեստական իր բարձր մակարդա–կով ու աւանդութիւնով աշխարհի առաջ–նակարգ բեմերէն մէկը կը համարուի:

Ան հանդէս եկաւ Ռիկոլէթոյի ներ–կայացման մէջ, Ռիկոլեթոյի դերով: Ա–ռանց ազգային զգացումներէ տարուելու, պէտք է անաչառօրէն ըսել, որ Պօյա–ճեան Ռիկոլեթոյի նման այնքան բարդ ու այնքան դժուար դերը որպէս երգիչ եւ որպէս դերասան մեծ վարպետու–թեամբ անձնաւորեց:

Համակրելի երգիչին հետ տեսակցու–թեան ընթացքին, իմէ հետեւեալ կեն–սագրական տեղեկութիւնները առինք, զորս տուաւ գրական ընտիր ու սահուն հայերէնով մը. հակառակ իր ասպարէզին մէջ ձեռք բերած յաջողութիւններուն, ան մնացած է համեստ հայ երիտասարդ մը, ինչ որ յատկանշական է ճշմարիտ արուեստագէտի մը համար:

Կարպիս Պօյաճեան ծնած է 1945ին, Պէյրութ, Մեծ Եղեռնի վերապրող Մա–րաշցի ծնողքէ: Փոքր տարիքին մանա–ւոր հակում ցոյց կուտայ դէպի երգն ու երաժշտութիւնը: Պէյրութ երեք տա–րի հետեւած է իրաւաբանութեան, միա–ժամանակ աշակերտելով Լիբանանցի ձայնամարզութեան ուսուցչուհիի մը: Ի վերջոյ արուեստը կը յաղթէ օրէնսգի–տութեան ու երիտասարդ Կարպիս կ՚ո–րոշէ վերջնապէս նուիրուիլ բեմին: Իրա–կանութեան մէջ Լիբանանցի ուսուցչու–հին աւելի հաւատք ունէր իր աշակեր–տին տաղանդին վրայ, քան ինքը՝ աշա–կերտը: Օր մը, դարձեալ իր ուսուցչու–հիին խորհուրդով, Պօյաճեան կը մեկնի Իտալիոյ Պոլոնիա քաղաքը, մասնակցե–լու հոն կայացող երգի մրցումին, կըր–թաթոշակ ստանալու ակնկալութեամբ: Սակայն դժբախտաբար, ի դերեւ կ՚ել–լեն իր ակնկալութիւնները. ոչ մէկ մըր–ցանակի կ՚արժանանայ: Իտալերէն լեզ–ուին գրեթէ անծանօթ, տեղական պայ–մաններուն բոլորովին անտեղեակ, նոյն–իսկ Պէյրութ վերադառնալու ճամբու ծախքը կը պակսէր. ի վերջոյ կը յաջո–ղի Պոլոնիայի պանդոկներէն մէկուն մէջ գործ մը գտնել, որպէս հագուստ արդու–կող, միաժամանակ միշտ հետեւելով ձայնամարզութեան դասերուն: Այս շըր–ջանին կը բարեկամանայ Իտալուհի իր դասընկերուհիներէն մէկուն հետ, որ այ–սօր Տիկին Պօյաճեանն է:

Պօյաճեան խոր երախտագիտութեամբ կը յիշէ թէ ինչպէս, այդ նեղ օրերուն, երբ բոլորովին բարոյազրկուած էր, նոյնիսկ արուեստէն հրաժարելու աս–տիճան, իր կինը պահապան հրեշտակի նման իրեն միշտ նեցուկ կանգնեցաւ: Դեռ աւելին, երբ Կարպիս Պօյաճեան դժուարահնչիւն անունը կ՚ուզէր հայկա–կան ուրիշ անունով մը փոխարինել, իր կինն էր, որ ընդդիմացաւ այդ որոշման, պահանջելով, որ Պօյաճեան գերդաստա–նի անունը մոռացութեան չենթարկուի: Մինչդեռ, դժբախտաբար, մեր մէջ կան այնպիսի ողորմելի արարածներ, որոնք հազիւ օտար շրջանակներու մէջ « դիր–քի » մը հասած, կ՚ուզեն ուրանալ իրենց հայութիւնը:

Կարպիս Պօյաճեանի Միւնխէնի օփե–րան հանդէս գալը եւ այդ ալ ճիշդ Ապ–րիլ 24ին զուգադիպիլը, ներուի ինծ ե–թէ միամտօրէն արտայայտուիմ, կար–ծէք նախախնամական տնօրինութիւն ըլ–լար: Ներկայացման վերջաւորութեան երբ հանդիսականներու խելայեղ ծափե–րուն եւ պռավօ բացագանչութիւններուն պահանջքով, հայ երգիչը կրկին ու կրկին անգամներ բեմ բարձրացաւ, այդ վայր–կեանին Ապրիլ 24ը Միւնխէնի օփերայի սրահին մէջ, կարծէք համահայկական նշանակութիւն ստացած ըլլար, ոչ թէ սուգի, ողբի այլ՝ յաղթանակի Երիտա–սարդ հայ երգիչը Միւնխէնի օփերայի բեմին վրայ կանգնած հայ ժողովուրդին յաղթանակը կը խորհրդանշէր: Աքսոր–ներէն, ջարդերէն վերապրող մեր ան–պարտելի, ստեղծագործող ժողովուրդի յաղթանակը եւ միաժամանակ ոգեկոչու–մը մեր Ապրիլեան նահատակներուն:

Մ. ԱԲԳԱՐԵԱՆ

լրատու — տեղեկատու

Հեռատեսիլի Արտադրութեան Ֆրան–սական Ընկերութիւնը (էս. էֆ. փէ.) եւ խորհրդային հեռատեսիլը գործակցաբար ձեռնարկած են պատրաստութեան շարք մը յայտագրերու, որոնց իւրաքանչիւրը պի–տի տեւէ մէկ ժամ եւ նուիրուած են խոր–հրդային իւրաքանչիւր Հանրապետու–թեան առօրեայ եւ մշակութային կեան–քին: Առաջինը պիտի պատրաստուի Վը–րաստան Յունիս 20էն Յուլիս 9 եւ որու համար ֆրանսական հեռատեսիլը ընտրած է իր իրագործողներէն՝ Ալէն Փափազ–եան: Այս առընչութեամբ, նախապատ–րաստական աշխատանքներու համար, Ալէն Փափազեան Հինգշաբթի օր, Մա–յիս 10ին, մեկնեցաւ Վրաստան, տասը օրուան համար: Բուն ֆիլմը պիտի դար–ձուի, ինչպէս ըսինք վերը՝ Յունիս 20էն Յուլիս 9:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՆՑ ԻՐԱՒՈՒՆՔԻ

Ալժէի էլ Մուճահիտ օրաթերթը իր ընթերցողուհիներէն մէկուն տրտունջ–ները կը ներկայացնէ.

— Ամուսնալուծուած 15 տարիէ ի վեր, միս – մինակ մեծցուցի չորս զաւակներս, իսկ հայրը, հակառակ դատարանին ո–րոշումին, երբեք չվճարեց սննդեան թո–շակը:

Քանի մը ամիս առաջ դիմում կատա–րեցի անչափահաս զաւակներէս մէկուն անցագիրը ձեռք ձգելու համար: Մեր–ժեցին, որ դիմումնագիրը ստորագրեմ, ըսին՝ թէ. հայրը պէտք է ստորագրէ: Բայց չէ՞ որ ամուսնալուծման վճիռով ինծի յանձնուած է երախաները խնամե–լու պարտականութիւնը. աւելին՝ չեմ գիտեր, թէ ո՞ւր կը գտնուի իրենց հայ–րը: Դատարանին մէջ եւս պատասխա–նեցին, թէ միայն հայրը կրնար ստորա–գրել: Ուրեմն կը մերժեն ընդունիլ, որ զաւակներուս միակ պատասխանատուն եւ խնամակալը ես եմ: Եւ ըսել թէ կը խօսին այրերու ու կիներու կատարեալ հաւասարութեան մասին... Կը հարցնեմ. — Ինչո՞ւ կ՚ընդունին իմ պարտականու–թիւնս զաւակներս մեծցնելու, կերակրե–լու խնդրին մէջ, սակայն կը մերժեն իմ իրաւունքներս... »:

Հարցն այն է, որ այս հարցումը կըր–նայ երկար մնալ... անպատասխան:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 – 1979

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

8.

Երբոր Փորթ տը Վերսայլ հասան, թե–սերը բացած իր ամբողջ ուժովը ճչաց Նէնէթ.

— Cordon, s'il vous plait !

Կանաչ համազգեստով պաշտօնեան մօ–տեցաւ վերջապէս իրենց, տուաւ ելքի թուղթը եւ թալպօն նետուեցաւ լայն ճամբուն մէջ: Մէկիկ մէկիկ ետեւ թո–ղուցին արուարձանները որոնք հեռանա–լով դացին կրկին տեղ դրուել քարտէսին վրայ: Փարիզի յետին ցոլքերն ալ հալե–ցան վերջապէս ու երեւցաւ անվերջանալի ուղին, այն որ կը կոչուի «Ազգային Ու–ղի»:

Երկար ատեն չխօսեցան. երկար ա–տեն բառ մը չփոխանակեցին իրարու մէջ: Այս անվերջ գնացքը հոգեկան նոր վի–ճակի մը մէջ նետեց Փիէռը: Շատ երջա–նիկ էր, շա՛տ էր այս երջանկութիւնը: Անոր մէջ սուզուած, անով թաթախ–ուած, իրեն այնպէս կը թուէր թէ կը թուլնար ինք, կը կակուղնար, սաստիկ կը տկարանար: Տղայ էր դարձեր, պըզ–տիկ բանէ մը պիտի պարտուէր, ոչինչ բանով մը պիտի յուզուէր: Հապա՞ եթէ կորսնցնէր Նէնէթը: Վախցաւ: Անմիջա–պէս պլլուեցաւ անոր, վար քաշեց վերար–կուին մուշտակը եւ գլուխը թաղեց անոր ծոծրակին մէջ: Եւ այնքան մօտէն դիտեց այդ միսը, իրե՛ն միսը: Կը խորհէր ան, չէ՞, կը տեսնէր, կը զգար, անշուշտ թէ կը զգար: Երկարօրէն հոտոտեց ու շըն–չեց զայն. սկսաւ արթննալ. աւելի սեղ–մուեցաւ: Նէնէթ պզտիկ շարժումներ կ՚ընէր. անհանգիստ էր: Երբեմն գլուխը ծռելով կը սեղմէր երիտասարդին դէմ–քին վրայ, յետոյ անմիջապէս կը ցցուէր մօտեցող ծառերէն վախցած: Կառքին գնացքը արագացուց հետզհետէ աւելի ու աւելի եւ անհատնում ճամբան զար–հուրելի արագութեամբ մը լափելով գը–նաց պլլուիլ կառքին ետեւ: Խելայեղ փախուստ մը կազմակերպեցին եզերքի ծառերը եւ իրենց հետ տարին արածող կենդանիները, դաշտեր, խաղալիք–տը–նակներ: Ատենը անգամ մը կոճղերուն մէջտեղէն շոգեկառքի մը դղորդին կը փախչէր, կամ թռչունի մը աղեղը ճիւ–ղեր կը միացնէր իրարու: Երկուքն ալ գինովցան: Նէնէթ պատուհանը բացաւ ու աչքերը պզտիկցուց: Հովը սկսաւ խա–ղալ անոր մազերուն ոսկի վէտվէտումին հետ, եւ վզնոցը՝ ծածանիլ: Ան այդպէս օդին՝ գեղեցիկ ստորագրութեան մը տակ նետուած գիծին կը նմանէր: Փիէռ քանի մը անգամներ ըսաւ, յետոյ խնդրեց, ա–ղաչեց որ մեղմացնէ արագութիւնը, թէ ըրածը պարզապէս խենթութիւն է, ար–կած մը պիտի պատահի: Նէնէթ պատաս–խանեց. « Այն ատեն քաշէ՛ ձեռքերդ... Եւ երբոր հպատակեցաւ, գլուխը դար–ձուց ու սարսափելի ակնարկ մը գամեց անոր աչքերուն:

Այդ ակնարկին իմաստը անմիջապէս չհասկցաւ տղան: Նէնէթին ջղայնոտած մատներուն մէջ ուղղիչ անիւը կիսաշըրջա–նակ մը ըրաւ եւ կառքը երկու ծառերու մէջտեղէն անցնելով գնաց նետուիլ դաշ–տի մը մէջ: Հոն երկար մնաց:

Արածող կովերէն մէկը մօտեցաւ կառ–քին, գլուխը վեր առաւ եւ իր թաց ու խոշոր աչքերով նայեցաւ: Ետեւի պըզ–տիկ պատուհանին մէջ կախուած չինա–կան պուպրիկը անդադար կը դողար: Կարծես կը դողար ի տես կովին: Կովը հեռացաւ, անտարբեր:

Տեղատարափը դադրեցաւ: Պատառուածք մը հորիզոնին՝ ու մեռնող օրուան վեր–ջին ժպիտը ատենուան մը համար կան–խահաս մթութիւնը վանեց: Հորիզոնին վրայ երկնցած այդ երեկոն քնանալէ ա–ռաջ ինչ աղուո՛ր աչք մը ըրաւ:

Օդին մէջ դեռ անձրեւի պզտիկ կաթիլ–ները կը դառնային եւ աղմուկին յաջոր–դող սա պարապին մէջ կը լուէր նուա–գը հոսող ջուրերուն:

Հովը սուլելով կոչնակը պարի կը հրաւիրէր:

Մօտաւոր երդիքէ մը ագռաւներու սիրոյ վանկերը լսուեցան, երբոր պարը կը սկսէր:

(Տար. – 29)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ճանիկեան, Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Ճանիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Ճանիկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Շալճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Ճանիկեան եւ եւ զաւակները, Օր. Վարդանոյշ Ճանիկեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Միքայէլեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Նուարդ Դարբինեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, հօրաքրոջ, հօրեղբօր աղջկան, մօրեղբօր աղջկան, հօրեղբօր կնոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՄՆՑՈՅԵԱՆԻ

(ծնեալ Ճանիկեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 8ին, 85 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ Մայիս 11, ժամը 8ին Սէն-Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն-Փիէրի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Ճանիկեան եւ Շալճեան ընտանիքներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Պահարեան, Տէր եւ Տիկին Սարաֆեան եւ զաւակները, Պ. Վահագն Կարապետեան, Տիկին Արսլանկիւլեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, կիրակի Մայիս 13, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան 14րդ եւ իրենց հօր՝

ՄԻՀՐԱՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան 4րդ տարելիցին առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, մամուլով թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց հօր եւ մեծ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՏՈՏԱՔԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Bail à céder

Bail commercial — pour tous commerces — à céder Rue St. Denis 70 m2.

Téléphoner avant 11 heures ou après 18 heures :

783 75 68

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ կը նուիրեն

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը, եկեղեցւոյ յիսնամեակի առիթով կը նուիրէ 200 ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Շահան Քհնյ. Տէտէեան եւ երէցկին Եղիսաբէթ Տէտէեան իրենց քեռայրին՝ Պետրոս Գայսերեանի (Պէյրութ) մահուան քառասունքին առիթով կը նուիրեն 200 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՃԱՇ

Ի յարգանս

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ – ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Հինգշաբթի, Յունիս 7, ժամը ճիշդ 20ին, Ինթերքոնթինանթալ հիւրանոցի Ինփերիալ սրահին մէջ, 3 Ռիւ տը Քասթիլլիոն Փարիզ 1:

ՃԱՇԱԳԻՆ 200 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը եւ տեղերը ապահովել օր առաջ՝ եկեղեցւոյ Դիւանէն:

Հեռաձայն՝ 359-67-03

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի 50ամեակը Կրընոպլի մէջ, Մայիս 20ին:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

Նուիրուած

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 110ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպութեամբ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի, Մայիս 13, ժամը 16ին

Salle du MUSEE GUIMET —

6, Place d'Iena, 75016 PARIS

Բարձր հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց եւ Առաջնորդ Փարիզի

Բացման խօսք՝ ՎԱՀԱՆ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

Կը խօսի

JEAN-PIERRE MAHE

de l'Institut National des Langues et Civilisations Orientales

Կը մասնակցին ԿՈՄԻՏԱՍ Լարային Նուագախումբը, ղեկավարութեամբ ՕՆՆԻԿ ՍԻՒՐՄԷԼԵԱՆԻ (Նախկին Կեդրոնականցի)

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ արտասանութիւն Կոմիտասէն եւ Կոմիտասին նուիրուած

ՆԱՅԻՐԻ երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

Ծախքերու մասնակցութիւն 20 ֆր.

Տոմսերու համար դիմել Բալուեան գրատուն, 9 Ռիւ տը Թուէվիզ, Փարիզ 9 կամ Կեդրոնական Սանուց Միութեան անդամներուն:

Նոյն օրը առաւօտեան

Հոգեհանգստեան պաշտօն Կոմիտասի յիշատակին Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Կեդրոնական Սանուց Միութեան խնդրանքով

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Սէն-Մորիս տը Պենոյի մասնաճիւղին, կիրակի, Մայիս 13ին ժամը 15էն սկսեալ տեղւոյն Սալ տէ Ֆէթին մէջ:

Մասնակցութեամբ՝ Լիոնի Անի նուագախումբին:

Ճոխ պիւֆէ — շամփուրով խորոված:

Հայկ. Մթնոլորտ: Մուտքը ազատ է:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլին մասնաճիւղին

GRANDE NUITEE DANSANTE

Organisée par la Croix bleue arménienne de Chaville

Samedi 12 Mai de 20 h. à 4 heures à la Salle des Fêtes de Chaville

47, Rue Stalingrad, Chaville

avec l'orchestre GAIDZAG'S et la tr oupe de danse de la Croix Bleue d'Issy

Attraction — Buffet

restaurant EREVAN ՌԵՍԹՈՐԱՆ ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՁԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՊԱՏՈՒԻԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ու ՁԻ – ՔԷՕՖԹԷ

ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ

ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԻԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԽԱՇ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ:

SALLE DEBUSSY-PLEYEL

252, rue du Fbg. St-Honoré, Paris

Շաբաթ, Մայիս 12, ժամը 20.30ին

Հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կաթ. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց

Պատուոյ Նախագահութեամբ

Յովհ. Շիրազի, Ցիցիլիա Բրուտեանի, Ռուբէն Զարեանի (Երեւան)

ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐՕՆԻ ԺՈՂ. ԵՐԳԵՐՈՒ

հաւաքուած եւ մշակուած՝

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ կողմէ

Հովանաւորող մարմին.— ՓՐՈՖ. ՖԷՅՏԻ, ԳԱՌԶՈՒ, ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ, ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ, ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ, ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութիւն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Օգափոխութեան կայանին համար խոհարար կ'ուզուի՝ Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն:

Մանրամասնութեան համար գրել Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, 17 Ռիւ Պլէօ, 75009 Փարիզ, տալով հասցէ եւ հեռաձայնի թիւ, պատասխանի համար:

Imprimé sur les Presses du Journal « Haratch »

83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris

Commission Paritaire : No 55935

VIENT DE PARAITRE UN DISQUE

HOVIG and KEVORK GRIGORIAN

BROTHERS

D EREVAN via LOS ANGELES

Disponible chez :

LIBRAIRIE PALOUYAN :	PARIS
TELE CONDORCET :	CLAMART
VIDEO SON :	ALFORTVILLE
PRADO :	MARSEILLE
BAHADOURIAN :	LYON

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

7 օր Աթէնք եւ իր շրջանները — 8 օր Հռոդոս կղզին

3800 Ֆր.

Voyage spécial pour la Fête des Mères

7 jours Athènes et ses environs

8 jours l'Ile de Rhodes

du 21 Mai au 05 Juin

Accompagné par Varoujan SARKISSIAN

Renseignements et Programmes détaillés contactez :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	**saberatours**
SARKISSIAN Varoujan	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
12-13
SAMEDI-DIMANCHE
12-13 MAI
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա – Տար. 260 Ֆ. Վեցամսեայ – 140 Ֆ.
Արտասահման – Տար. 300 Ֆ. Հատը – 1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.380
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — No 14.380

ՊէՅՐՈՒԹ

ԲՆԱԿԱՆՈՆ ԿԵԱՆՔԸ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒԵՑԱՒ ԱՐԱԳԱԾ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԿԸ ԽՈՐԱԳՐԷՐ «ԱԶԴԱԿ» ՈՒՐԲԱԹ ԱՌՏՈՒ

ՃԵՄԱՅԷԼ ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՄՈՒՏ ԱՅՑԵԼԵՑ

ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՍՈԼՀ Ա. ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

Հինգշաբթի օր, ընդհանուր ձեւով վերջ գտած էին բախումները եւ կողմերը գոհունակութեամբ կը հաստատէին, որ գոյացած համաձայնութիւնը կը յարգուի։ Արդէն Ուրբաթ (Մայիս 11) առտու Պէյրութի մամուլին խորագիրներն ալ այդ կը փաստէին, «Ազդակ»ի առաջին էջի խորագիրն էր՝

«ԲՆԱԿԱՆՈՆ ԿԵԱՆՔԸ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒԵՑԱՒ ԱՐԱԳԱԾ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ» մինչ նոյն օրուան Օռիան–Լը ժուռ կը խորագրէր՝ «Վերադարձ բնականոն վիճակի»։

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Չորեքշաբթի երեկոյեան ժողով գումարուած էր քրիստոնեայ լիբանանցի եւ հայ պատասխանատուներու միջեւ եւ համաձայնութիւն գոյացած։ Հինգշաբթի օր, կը հաստատուէր, որ մինչ չփումները կը շարունակուէին, կողմերը հաւատարիմ մնացած էին իրենց յանձնառութեանց։

Ուրբաթ առաւօտ, Պէյրութէն հեռաձայնով ստացանք հետեւեալ տեղեկութիւնները.— Երեք կուսակցութիւններու (Փաղանգաւոր, Ազգ. Ազատական եւ Հ. Յ. Դ.) Բարեկարգման Յանձնախումբը շարունակած է իր աշխատանքները Հինգշաբթի առտու եւ ժողովէ մը ետք քննական շրջապտոյտ մը կատարած է շրջաններուն։ Շամուն եւ Ճեմայէլ գոհունակութեամբ իրազեկ դարձած են կացութեան բարելաւման։

X Նախկին վարչապետ՝ Թագիէտտին Սոլհ այցելած է Արա Երեւանեան ժողովրդային տունը, Հինգշաբթի ժամը 17ին եւ ցաւ յայտնած պատահած միջադէպերուն համար։

X Փաղանգաւորներու պետը՝ շէյխ Փիէր Ճեմայէլ Պուրճ Համմուտ այցելած է։

X Լիբանանեան մամուլը լայն տեղ կուտայ պատահած դէպքերուն եւ գըլխաւորաբար արաբական յառաջդիմական թերթերը խիստ կերպով կը դատապարտեն քրիստոնեայ քաղաքազօրքերը։ Յառաջդիմական Սաֆիրը մանաւանդ կը մեղադրէ քրիստոնեաները որ կ'ուզեն պարտադրել Հայերուն մաս կազմել իրենց ճամբին։ Մամուլի սենտիքային նախագահը՝ Թահա բուռն կերպով դատապարտեց «Արարատ»ի տպարանի դէմ եղած եղեռնափորձը։ Շեշտեց թէ բախումներ զինեալ տարրերու միջեւ հասկնալի են, բայց երբ այդ չէ պարագան, ուժանակ դնել, անմեղ մարդիկ ալ վտանգելով, ամօթալի է։

Հինգշաբթի օրուան (Մայիս 10) Օռիան–Լը ժուռ հրատարակած է «Արարատ»ի տպարանին նկարը, ուրկէ կը պարզուի որ քարուքանդ եղած է։ Նոյն օրուան թերթը «Հրադադարի համաձայնութիւն՝ Նապաա – Պուրճ Համմուտ» խորագրին տակ կ'անդրադառնայ կողմերու միջեւ գոյացած համաձայնութեան։ Խառն ժողովէն ետք, որ տեւած էր երկու ժամ։ Շամուն յայտարարած է. «Հաւաքուեցանք վերջ դնելու համար Նապաա – Պուրճ Համմուտի կռիւներուն։ Շահակից կողմերը տրամադիր են հրադադարը յարգելու, թոյլ տալու համար որ դերասպիան ժողով մը, որու կը մասնակցի Փիէր Ճեմայէլ, կարենայ գումարուիլ քննելու համար յետագայ հարցերու ամբողջութիւնը եւ թոյլ տալու մեզի դէմ դնել հաւաքաբար Լիբանանի թշնամիներուն»։ Այն պատասխանին թէ՝ հայկ. կողմը տրամադրութիւն յայտնա՞ծ է ըլլալու, Քամիլ Շամուն պատասխանած է. «Հայերը հայրենասիրական զգացումներ ցոյց տուին եւ կը խորհիմ թէ դըժուարութիւններ չեն ըլլար համաձայնութիւն գոյացնելու դերասպիան ժողովին»։

Նոյն օրը (Չորեքշաբթի) բախումները շարունակուած էին եւ Պէյրութի հիւսիսի մուտքը կազմող երկու կամուրջները փակուած էին։ Տորայի շրջանն ալ չէնք մը հրոյ ճարակ եղած էր եւ հրշէջները չէին կրցած հասնիլ, այնքան անապահով է թաղը։

×

Ֆրանսական մամուլի մէջ, Լը Մոնտն էր, որ կ'անդրադառնար Դաշնակ – Քաթայէպ բախումներուն եւ յիշելէ ետք նախ Ապրիլ 22ի միջադէպը Հայաշէնի մէջ (Յառաջ՝ Մայիս 9) երբ փաղանգաւորները, կը գրէ Լը Մոնտ, կ'ուզէին արգելք հանդիսանալ, որ երիտասարդ Հայերը հանրագլխեր փակցնեն իրենց կեդրոնատեղիին մօտը, Թուրքիա պատահած ցեղասպանութեան տարեդարձին առթիւ, հետեւեալ մեկնաբանութիւնը կ'ընէ.—

«Թէեւ, Դաշնակը — հայկ. գլխաւոր կուսակցութիւն, որու մարդիկը այսօր կռիւն կեդրոն են — աւելի քան քան տարի հաւատարիմ զինակիցն եղան փաղանգաւորներուն։ Աւելին՝ երկուքն ալ ըլլալով քրիստոնեայ եւ աջ կուսակցութիւններ — հակառակ անոր որ չեն ընդունիր — ոչինչ պէտք է զիրենք բաժնէ։ Մէկը թէ միւսը, ամէն առթիւ, կը շեշտեն թէ «անհատական միջադէպեր» են որ կը ծաւալին անապահով մթնոլորտին պատճառով։ … փաղանգաւորները կը պնդեն որ հայ կուսակցութիւնները օգտագործուած են ճեղք մը բանալու համար Լիբանանեան ճակատի գերիշխանութեան ծոցը Լիբանանի քրիստոնեայ գօտիին մէջ։ Կը նկատեն որ միջադէպերը ծագած են՝ իրենց համար մասնաւորաբար ճակատագրական պահերու.— Հոկտեմբեր 78ին արեւելեան Պէյրութի վրայ սուրիական ռմբակոծութեան ատեն եւ հիմա՝ երբ կացութիւնը շատ փափուկ է։ Պաղեստինեան – յառաջդիմական թերթերը, ընդհակառակն կը պնդեն որ փաղանգաւորները (եւ անոնցմէ առաջ Քամիլ Շամուն) կռիւ կը փնտռեն Հայերուն հետ մէջտեղէն վերցնելու համար այն միակ ուժը, որ իրենց թշնամի չըլլալով հանդերձ իրենց հակակշռէն դուրս կը մնայ քրիստոնեայ գօտիին մէջ։ Ասոր վրայ կ'աւելնան մութ պատմութիւններ «տուրք»ի հանգանակութեան լիբանանեան ճակատի ի նպաստ։ Խոհեմ՝ հայ կուսակցութիւնները անիշխանական մթնոլորտը կը դատապարտեն։ Դաշնակ երեսփոխան Տոքթ. Էպլիղաթեան ուզեց ճշդել.— «Զուտ հայկական հարց չկայ Լիբանան։ Մեր հարցերը բոլոր Լիբանանցիներուն հարցերն են»։ Լը Մոնտ ապա կ'անդրադառնայ Արարատի դէմ եղած եղեռնափորձին։

×

Ինչպէս սկիզբը ըսինք, Ուրբաթ առաւօտ հեռաձայնելով Պէյրութ, ուրախութեամբ իմացանք որ ամէն ինչ խաղաղ է հայկ. թաղերուն մէջ, ուր Հինգշաբթի օր, խանութները վերաբացուած էին։

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 3)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Այս տարուան համամիութենական մարդահամարի սկզբնական արդիւնքներու համաձայն, Հայաստանի բնակչութեան թիւը հասած է երեք միլիոն 31 հազարի։ 1979 Յունուարի տուեալներով բնակչութեան 66 տոկոսը կ'ապրի քաղաքներու եւ 34 տոկոսը գիւղերու մէջ, մինչդեռ ամբողջ Խորհ. Միութեան մէջ այդ թիւերը համապատասխանաբար կը կազմեն 62 եւ 38 տոկոս։ Երեւան, որ կը դասուի Խորհ. Միութեան աւելի քան մէկ միլիոն բնակչութիւն ունեցող 18 քաղաքներու շարքին, ունի մէկ միլիոն 19 հազար բնակիչ, Լենինական՝ 207 հազար, Կիրովական՝ 146 հազար։

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ 20ԱՄԵԱԿՆ ՈՒ 3000ՐԴ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Երեւանի Հայֆիլհարմոնիայի մեծ սրահին մէջ տեղի ունեցած է Հայաստանի Պարի պետական Անսամբլի հիմնադրութեան քսանամեակին առթիւ 3000րդ երեկոյթը։ Ազգային վառ տարազներով երգերն ու աղջիկները վերակենդանացուցած են հայկական պարարուեստը՝ իր պատմութեան զանազան շրջաններով։ Խումբը առաւելապէս հանրածանօթ դարձաւ Վանուշ Խանամիրեանի ղեկավարութեան օրօք։ Ներկայիս խումբը կը պատրաստէ յատուկ յայտագիր մը Մոսկուայի մէջ յառաջիկայ տարի տեղի ունենալիք ողիմպիական մշակութային ձեռնարկներուն մասնակցելու համար։

×

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

Սերօ Խանզադեան ներկայիս կ'աշխատի քանի մը գործերու վրայ, զորս կը նախատեսէ հրատարակութեան տալ մինչեւ տարեվերջ։ «Հայապատում» երկու հատորներէ բաղկացած աշխատութիւնը կը բովանդակէ հեղինակին ճամբորդական տպաւորութիւնները Հայաստանի զանազան շրջաններէն՝ 1929 – 1979 թուականներուն։ Երկրորդը գործը՝ «Անդրանիկ» վէպն է։ 64ամեայ արձակագիրը ունի նաեւ ուրիշ ձեռագիր մըն ալ՝ յուշագրութիւններ գրականութեան եւ արուեստի դէմքերու մասին որոնց հետ կապեր ունեցած է և հանդիպած անոնց՝ Իսահակեան, Ակսել Բակունց, ռուս նկարիչ Լանսերէ, Դերենիկ Դեմիրճեան, վրացի գրող Կոստանտինէ Գամսախուրդիա եւայլն։

×

ՍԱՐԱՒԱՆ ԳԻՒՂԻ ՄՇԱԿ. ՏԱՆ ՄԷՋ

Ազիզբեկովի Սարաւան գիւղի Մշակոյթի Տան մէջ առաջին ձեռնարկը եղած է շրջանի սիրող խումբերու կողմէ տրըուած համերգը։ Մշակոյթի տունը ունի 300 տեղնոց դահլիճ մը, գրադարան – ընթերցարան, խումբերու համար փորձի սենեակ։ Շրջանի Հերհեր, Ազատեկ եւ այլ գիւղերու մէջ եւս կան մշակոյթի տուներ։

×

ՆՈՐ ՀԻՄՆԱՐԿ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Երեւանի պետական համալսարանի ճառագայթի տարրալուծարանի հիման վըրայ ստեղծուած է գիտա – հետազօտական հիմնարկ մը, որ Բարձրագոյն Ուսումնական հաստատութիւններու մէջ առաջին գիտական օճախն է Հայաստանի մէջ։ Հիմնարկին նպատակն է ստեղծել նոր տեսակ նիւթեր ու սարքաւորումներ, որոնք անհրաժեշտ են ժողովրդական տնտեսութեան, աւելի օգտակար եւ արդիւնաւոր դարձնելու համար ուսանողներու գործնական աշխատանքները։ Վերջին տարիները տարրալուծարանին աշխատակիցները զգալի յաջողութիւններ արձանագրած են։ Բնագէտներու ստեղծած իւլթրամանուշակագոյն ճառագայթները կը կիրարկուին Խորհ. Միութեան բազմաթիւ գիտական կեդրոններու մէջ։

×

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նախագահը շատ մտահոգ է երկրին հարաւի կացութենէն եւ վախ կայ որ պատերազմը ընդհանրանայ ամբողջ երկրին մէջ։ Ծանօթ է որ հոն հրամանատար Հատտատ «Ազատ Լիբանանի Պետութիւնը» հռչակած է եւ որոշած է ամբողջ երկրին «ազատագրումը» կատարել։

ԽՈՄԷՅՆԻ նամակ մը գրած է Քատաֆիի, ուր կ'ըսէ թէ Եգիպտացիք պէտք է Սատաթի ձեռքը կտրեն։ Նաեւ Ֆրանսայի դիմած է որպէսզի ան «չմիանայ յեղափոխութեան դէմ եղած դաւերուն»։ «Մեծագոյն վտանգը, որ կը սպառնայ Պարսիկներուն՝ ամերիկեան աշխարհակալութիւնն է»։ Այաթոլան նաեւ գոհ չէ մամուլէն եւ մանաւանդ Այանտեկան թերթէն, զոր այլեւս պիտի չկարդայ եղեր, որովհետեւ «դէշ դեր կը խաղայ յեղափոխութեան սկիզբէն ի վեր»։

ՍԱՆ – ՍԱԼՎԱՏՈՐԻ Ֆրանսայի դեսպանին վիճակը չէր փոխուած դեռ Ուրբաթ առտու եւ միշտ պատանդ էր, վեց դիւանագէտներու հետ ծայրայեղներու ձեռքը։ Ահաբեկիչները գրաւած են նաեւ մայր տաճարը, ուր են 17 սպաննուած ցուցարարներու մարմինները։

ՖԷՍԻ իսլամական ժ. ժողովին Սաուտի Արաբիա առաջարկեց որ «Երուսաղէմի ազատագրման համար» կոմիտէ մը կազմուի։

ԷՏՄՈՆ ՄԷՔ տկարացած դուրս ելաւ Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ.ի համագումարէն, ուր միայն 57 առ հարիւրով կ'պահովէ իր մեծամասնութիւնը։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ

Խորհ. Միութեան Կեդրոնական Վիճակագրական Վարչութիւնը հրապարակեց վերջին մարդահամարին (1979 Յունուար 17) նախնական տուեալները: (Սով. Հայաստան օրաթերթ, Ապրիլ 22):

Խորհ. Միութեան ընդհանուր բնակչութեան թիւը, տուեալ թուականին, արձանագրած է 262 միլիոն 442 հազար հոգի: Նախավերջինէն, այսինքն՝ 1970էն մինչեւ վերջինը, բնակչութեան յաւելումը եղած է 20.700.000:

Հայաստան, որ նախորդ մարդահամարին ցոյց տուած էր 2.492.000 բնակիչ, այս անգամ արձանագրած է 3.031.000: Խորհրդային 15 Հանրապետութիւններուն մէջ, բնակչութեան թիւին տարողութեամբ, Հայաստան կը գրաւէ 12րդ տեղը. իրմէ ետք կու գան կարգով Թիւրմենիստան, Լաթուիա եւ Էսթոնիա:

Անդրկովկասի երեք Հանրապետութիւններուն մէջ, Հայաստան կը գրաւէ միշտ վերջին տեղը: Նախ կու գայ Ազրբէջան իր 6.028.000, ապա Վրաստան իր 5.016.000 բնակչութեամբ:

Խորհ. Միութեան աճին միջին տոկոսն է եղած, 1970էն 1979՝ ինը:

Հանրապետութիւններուն աճերը եւ անոնց յաւելումներուն տոկոսները ցոյց տուող աղիւսակը նկատելի կը դարձնէ իրողութիւն մը, որ արդէն յայտնի եղած էր նախավերջին մարդահամարին: Այսպէս, մինչ մահմետական դրոշմ ունեցող, թուրք ցեղագրական դիմագիծով Հանրապետութեանց աճերուն տոկոսները շատ բարձր կը մնան, անդին, այսպէս նկատուած եւրոպական Հանրապետութիւններունը, բացի երեքէն, միջինէն իսկ պակաս են: Յատկապէս սլաւ դիմագիծով երկիրներունը:

Ռուսիա, Ուկրանիա եւ Բելոռուսիա, երեքն ալ սլաւ երկիրներ, միջինէն երեք տոկոս նուազ աճ կը ներկայացնեն եւ ամէնէն ցած աստիճանին վրայ կը գտնուին:

Միջինէն երկու տոկոս նուազ կը ներկայացնեն Վրաստան եւ Լաթուիա, իսկ Էսթոնիա՝ մէկ: Պալթեան Հանրապետութիւններէն միայն Լիթուանիան է, որ կը պահէ բնակչութեան աճին խորհրդային միջինը:

Եթէ չհաշուենք Մոլդավիան, որ իր 11 տոկոսով միջինէն քիչ մը աւելի պատկեր կը ներկայացնէ, մնացեալները, մէջն ըլլալով Հայաստանը, որուն աճին միջին տոկոսը 22 է, շատ բարձր աստիճաններու վրայ կը գտնուին:

Տաճիկիստան իր 31 տոկոսով առաջին դիրքը կը գրաւէ: Ապա կարգով կու գան Ուզբեկիստան՝ 30, Թիւրքմենիստան՝ 28, Հայաստան՝ 22, Կիրգիզիստան՝ 20, Ազրբէջան՝ 18, Ղազախստան՝ 13:

Կը հետեւի ուրեմն, ըստ մարդահամարի տուեալներուն, թէ Հայաստան իր բնակչութեան աճին տոկոսով 4րդ տեղը կը գրաւէ խորհրդային Հանրապետութիւններուն մէջ: Ասիկա շատ լաւ ցուցանիշ է:

ՔԱՂԱՔ – ԳԻՒՂ

Վիճակագրութեան չորրորդ աղիւսակով կը ներկայացուի Խորհ. Միութեան բնակչութեան թիւին փոփոխութիւնը քաղաքաբնակներուն եւ գիւղաբնակներուն միջեւ:

1970ին ընդհանուր բնակչութեան 56 տոկոսը կը բնակէր քաղաքներու մէջ, իսկ 44 տոկոսը՝ գիւղերը: Անոնց համեմատութիւնը համապատասխան կարգով այժմ կը պարզէ 62 եւ 38 տոկոս:

Կեդր. Վիճակագրութեան Վարչութեան հրապարակած տուեալները կը խօսին միայն ամբողջ երկրին մասին: Որով, ճշդելու համար Հայաստանի քաղաքաբնակներուն եւ գիւղական վայրերու բնակիչներուն թիւերն ու տոկոսները, անհրաժեշտ է նկատի ունենալ հայկական աղբիւրները: Սով. Հայաստան օրաթերթին անցեալ տարուան Նոյեմբեր 30ի թիւին մէջ, Հայաստանի կենտվիճվարչութեան պաշտօնական հաղորդագրութիւնը ցոյց կու տար, թէ նոյն տարուան Նոյեմբեր ամսուան տուեալներով, մեր Հանրապետութեան բնակչութեան 65,3 տոկոսը կը բնակէր քաղաքները, իսկ 34,7 տոկոսը գիւղական շրջանները:

Որով, բաղդատմամբ խորհրդային միջինին, եթէ քաղաքաբնակներուն թիւը եւ տոկոսի համեմատութիւնը առաւել են Հայաստանի մէջ, ապա՝ գիւղական վայրերու բնակիչներունը նուազ է:

Ռուսական կայսրութեան սահմաններէն ներս, 1913էն մինչեւ վերջին մարդահամարը, այրերուն թիւը նուազ եղած է, բաղդատմամբ կիներուն: Այդ ցոյց կու տայ թիւ 5 ցանկը: Նկատելի է, որ 1970էն 1979, ամբողջ բնակչութեան մէջ այրերու տոկոսը 46,1էն բարձրացած է 46,7, իսկ կիներունը՝ 53,9էն նուազած է 53,3ի:

Դիմելով Հայաստանի աղբիւրներուն, կը ներկայացնենք մեր Հանրապետութեան պատկերը:

Այրերը 1939ին ամբողջ բնակչութեան 50,6 տոկոսը կը ներկայացնէին: 1959ին նուազելով պատերազմի հետեւանքով կը հասնէին 47,8ի (այդ թուականին Հայաստանի մէջ կիները աւելի էին 78.200 հոգիով): 1970ին այրերու տոկոսը կը բարձրանայ 48.8ի (կիներուն թիւը առաւել՝ 57.500), իսկ ներկայիս կը հասնի մօտ 49,6 տոկոսի (կիները 24.000ով աւելի կը մնան): Յառաջիկայ տարիներուն պիտի վերահաստատուի հաւասարակշռութիւնը ամբողջովին. արդարեւ ներկայիս իւրաքանչիւր 100 աղջկան դիմաց կը ծնին 104 տղայ:

Խորհ. Միութեան Կեդրոնական Վիճակագրական Վարչութեան հրապարակած վերջին մարդահամարին նախնական տուեալները շատ երկար ցանկով մը կը ներկայացնեն բնակչութեանց թիւերն եւ յաւելումի տոկոսները ըստ «միութենական ու ինքնավար Հանրապետութիւնների, երկրամասերի, մարզերի եւ ինքնավար օկրուգների»:

Մեզի համար անմիջական հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն երկու շրջաններ.– Նախիջեւանն ու Լեռնային Ղարաբաղը:

Նախիջեւանի ԻՍՍՀ.– Բնակչութիւնը.– 239.000: Ասոր մէջ քաղաքները բնակողները՝ 63.000: Գիւղերը բնակողները՝ 176.000: Քաղաքներուն բնակիչներուն տոկոսը 26, իսկ գիւղերունը 74:

Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար մարզ: Բնակչութիւնը.– 161.000: Ասոր մէջ քաղաքները բնակողները՝ 71.000: Գիւղերը բնակողները՝ 90.000: Քաղաքներուն բնակիչներուն տոկոսը 44, իսկ գիւղերունը՝ **56**:

Երկար ցանկով մը ներկայացուած են հարիւր հազար եւ աւելի բնակչութիւն ունեցող քաղաքները: Երեւան իր մէկ միլիոն 19 հազար բնակչութեամբ 17րդ տեղը կը գրաւէ խորհրդային քաղաքներուն մէջ: Անդրկովկասի մէջ կը մնայ երրորդ դիրքի վրայ: Առաջինը՝ Բաքու 1.550.000 բնակիչ, երկրորդը՝ Թիֆլիս 1.066.000: Լենինականի բնակչութեան թիւն է 207.000:

Կեդրոնական Վիճակագրական Վարչութիւնը ներկայացնելէ ետք մարդահամարին «նախնական արդիւնքները», կը ճշդէ.–

«Մարդահամարի նախնական համառօտ արդիւնքները ստացուել են մարդահամարի աշխատողների կատարած հաշուարկումների հիման վրայ: Մարդահամարի մանրամասն տուեալները ըստ տերիտորիալ բաժանման, բնակչութեան տեղաբաշխումը ըստ սեռի, տարիքի, ազգութեան, լեզուի, կրթական մակարդակի, ամուսնական դրութեան, ընտանիքի չափի եւ միւս ցուցանիշների, սահմանուած ծրագրով մշակւում են ՍՍՀՄ կենտվիճվարչութեան կենտրոնական հաշուողական կենտրոնի կողմից»:

Հետեւաբար, հրապարակուելէն ետք մանրամասն կը ներկայացնենք:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

(ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Մարսէյլ (ՅԱՌԱՋ)

Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի հովուական այցելութիւնը Ֆրանսահայ գաղութին ըսկսաւ Մարսէյլով: Իր գահակալութենէն ի վեր, 1955, Ամենայն Հայոց Հայրապետին 3րդ պաշտօնական այցելութիւնն է Հարաւային Ֆրանսայի շրջանը: Կաթողիկոսի մը ժամանումը Ս. Էջմիածնի Աթոռէն միշտ կը բարձրացնէ ժողովուրդին մէջ խանդավառութեան ալիքներ, հոգեկան ցնծութիւն, ազգային հպարտութիւն: Վազգէն Ա. իր բարձրաստիճան եւ վաստակաւոր անձին հետ կը բերէ նաեւ մեր հաւատքի աղբիւրէն եւ նախնեաց Հայրենիքէն լոյսի եւ յոյսի ճառագայթներ, որոնք փոխադարձաբար կը սերտացնեն կապերը Հայրենիքի եւ Սփիւռքի միջեւ ամրապնդելով հայութեան հաւատքը հայութեան եւ անոր ապագայի հանդէպ, կերտելով ազգային նկարագրով միակամ եւ վճռական հայութիւն մը հանդէպ իր ազգային դատին, հանդէպ իր ազգային արժէքներու պահպանման եւ զարգացման:

Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի այցելութիւնը Մարսէյլ տեւեց 9 օր, Մայիս 3էն 11:

Ընդունելութեան յանձնախումբը որ պարզապէս Ս. Սահակ – Մեսրոպ կրօնական ընկերակցութիւնն է պատրաստած էր յատուկ յայտագիր պաշտօնական ընդունելութիւններով, այցելութիւններով, ելոյթներով եւ հանդիպումներով:

ԺԱՄԱՆՈՒՄ

Վազգէն Ա., Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, ժամանեց Մարսէյլ Հինգշաբթի Մայիս 3ին ժամը 16.45ին Աէրոֆլոթի յատուկ օդանաւով, Մարինեանի օդակայանը: Հայրապետը դիմաւորեցին շրջանի նահանգապետը Լիւսիէն Վոչէլ, Մարսէյլի քաղաքապետի ներկայացուցիչը՝ Տիկ. Մարի Փիէռ Լուիզէ, Մարսէյլի Արքեպիսկոպոսը՝ Էչէկարայ, Էքսի Արքեպիսկոպոսը՝ Փանաֆիէօ, Ռաբունապետ՝ Սիթրիւք: Տեղական իշխանութիւններու կողքին Սերովբէ Արք. Մանուկեան՝ Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց, Յակոբ Եպս. Վարդանեան, Հայ Կաթողիկէ եւ Աւետարանական Եկեղեցիներու հոգեւոր հովիւներ, Թեմիս հոգեւոր դասը, եկեղեցական եւ ազգային մարմիններու ներկայացուցիչներ եւ ազգայիններու բազմութիւն մը շուրջ 200 հոգի: Կաթողիկոսին կ'ընկերանային Գէորգ Եպս. Սերայտարեան, Առաջնորդ Վրաստանի, Մասիս Վրդ. Գալստեան՝ Գաւազանակիր եւ Պարգեւ Շահպազեան՝ Սբ. Աթոռին Արտաքին Բաժնի Քարտուղար; Վազգէն Ա. Կաթողիկոսը իր շքախումբով ընդունուեցաւ օդակայանի պատուոյ դահլիճը: Յակոբ Եպս. Վարդանեան արտասանեց բարի գալուստի սրտագին եւ ջերմ խօսքեր ըսելով յատկապէս՝ «Վեհափառ Տէր, այս պահուն մեր սրտերը յուզումի եւ ուրախութեան ալիքներով լեցուն են: Բարի եկաք. Մարսիլահայ գաղութը կարօտն ունէր Ձեր օրհնաբեր այցելութեան»: Խօսք առաւ Մարսէյլի Արք. Էչէկարայ, յիշեց իր այցելութիւնը Հայաստան եւ Ս. Էջմիածին, շեշտ դրաւ Հայ եկեղեցւոյ եւ Հայ մշակոյթի դերին ու դրուատիքը ըրաւ Մարսէյլի Հայութեան որ կ'ապրի իր քրիստոնէական հաւատքով եւ աւանդութիւններով: Իր կարգին Ռաբունապետ Սիթրիւք յայտնեց իր հոգեկան մեծ ուրախութիւնը եւ զուգահեռ մը ըրաւ Հրեայ եւ Հայ ժողովուրդի պատմութեան նոյնացնելով անոնց ողբերգական ճակատագիրը դարերու ընթացքին: Հուսկ, Ամենայն Հայոց Հայրապետը շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն եղած ընդունելութեան, շնորհակալական խօսքեր ուղղեց տեղական իշխանութեանց, Մարսէյլի Արքեպիսկոպոսին, որուն հետ կապուած է գեղեցիկ յիշատակներով, Ռաբունապետին ըսելով թէ Հրեայ շատ բարեկամներ ունեցած է, Ռումանիա մանաւանդ, իր դպրոցական շրջանին: Յետոյ Վազգէն Ա. Կաթողիկոս ուղեկցողներու լուսանկարիչ գործիքի լուսարձակներուն տակ յառաջացաւ մինչեւ օդակայանի ելքը եւ կառքերու թափօրով առաջնորդուեցաւ Մարսէյլ, Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր Եկեղեցին ուր հասաւ ժամը 18.45ին: Հոն եւս ժողովուրդը կը սպասէր: Վազգէն Կաթողիկոս ուղղուեցաւ Նահատակաց Յուշարձանը(*), որուն հիմնարկէքի օրհնութիւնը կատարած էր 1970ին, վայրկեան մը ամփոփուեցաւ, աղօթեց եւ ապա «Հրաշափառ»ի երգեցողութեամբ մուտք գործեց եկեղեցւոյ խնկաթոյր կամարներէն ներս եւ յառաջացաւ Ս. Սեղանը կատարելու համար գոհաբանական աղօթքը: Հոս եւս, Յակոբ Եպս. Վարդանեան արտասանեց բարի գալուստի խօսքեր, իսկ Հայրապետը բաշխեց Ս. Էջմիածնի օրհնութիւնները, ըրաւ սրտագին մաղթանքներ, շնորհաւորեց գաղութէն ներս եղած եկեղեցական եւ մշակութային շինարարութիւններն ու յառաջդիմութիւնը:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Մայիս 4ին, Մարսէյլի երեսփոխան – քաղաքապետ Կաստոն Տէֆէռ ընդունեցաւ քաղաքապետարանի մեծ դահլիճին մէջ, Վազգէն Ա. Կաթողիկոսը, որ հասաւ իր շքախումբով ժամը 19.20ին, ներկաներու, որոնք բոլորն ալ հրաւիրեալներ էին, ծափահարութիւններուն տակ: Իր ճառին մէջ քաղաքապետը յայտնեց իր հաճոյքը կրկին անգամ ընդունելով Հայոց Հայրապետը (առաջին անգամ 1970 Մայիս 31ին էր): Ապա շեշտը դրաւ հայ համայնքի ունեցած կարեւոր դերին Մարսէյլ քաղաքին մէջ, ուր շուրջ իր 60 հազար հոգիներով սիրուած եւ գնահատուած է տեղացիներէն: Հայերը իրենց աշխատանքով, կամքով եւ գոհողութիւններով կը սատարեն քաղաքի տնտեսական կեանքի զարգացման: Երեսփոխան – քաղաքապետը ըսաւ. «Ձեր այցելութիւնը սիրոյ արտայայտութիւն մըն է ոչ միայն Հայերուն հանդէպ, այլ եւ Մարսէյլի բովանդակ բնակչութեան հանդէպ»: Ամենայն Հայոց Հայրապետը իր պատասխանը ըրաւ ֆրանսերէն: Նախ ընդգծեց Մարսէյլ քաղաքի կարեւորութիւնը որպէս կեդրոն դարաւոր քաղաքակրթութեան, մշակոյթի եւ միջազգային առեւտուրի, շատագովեց քաղաքապետին բարձր անձնաւորութիւնը վեր առնելով անոր կատարած ծառայութիւնը քաղաքին ու երկրին: Յետոյ բերաւ Աստուծոյ օրհնութիւնը Էջմիածնի աթոռէն: Անդրադարձաւ Հայոց պատմութեան ահաւոր ողբերգութեան, 1915ի ցեղասպանութեան, շեշտելով որ ամէն Ապրիլ 24ին մեր եկեղեցին կ'ոգեկոչէ բիւրաւոր նահատակներու յիշատակը: Իր երախտագիտութիւնը յայտնեց Ֆրանսական իշխանութիւններուն, կղերականներուն, մտաւորականներուն որոնք եղբայրօրէն կը բաժնեն մեր սուգը և մասնաւորապէս շնորհակալութիւններ քաղաքապետին որու վեհանձն հաճութեամբ կարելի եղաւ բարձրացնել Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ բակը, Նահատակաց յուշարձանը: Վազգէն Ա. Կաթողիկոս ըսաւ. «անցեալի ողբերգութիւնները պէտք չէ մոռցուին որպէսզի երբեք չկրկնուին ապագային»: Պարտք զգաց շնորհակալութիւն յայտնել քաղաքապետին ցոյց տուած բարեացակամութեան համար հայկ. համայնքին հանդէպ, որ ազատօրէն կը կատարէ իր եկեղեցական պաշտամունքները, մշակութային եւ դաստիարակչական գործունէութիւնները: Իր խօսքի աւարտին ըսաւ. «կը մաղթենք ձեզի անսպառ կորով ստեղծագործ աշխատանքի եւ նորանոր ներշնչումներու, որպէսզի կիրարկէք ձեր բոլոր ծրագրերը այս մեծ քաղաքի բարեկեցութեան եւ փառքի համար մնալով միշտ հաւատարիմ քրիստոնեայ ֆրանսացի ժողովուրդի յատուկ հոգեկանութեան հանճարին»: Ճառերու ա-

Շատերէն Մէկը՝ Ապրիլեան Սերունդէն

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

——— Օ ———

Ապրիլ 24ի վաղ առաւօտն էր:

Լոյսը կը ծագէր հայապատկան օրուան մը վրայ հրաւիրելով տարասփիւռ Հայութիւնը յարգելու անգամ մը եւս յիշատակը Ապրիլեան Եղեռնի նահատակներուն:

Եւ ի՜նչ ճակատագիր:

1915ի սպանդէն հրաշքով ազատած, որբացած ու մոլորած, ճեղքած կիզիչ անապատներ, դիակակոյտ գետեր նման սերնդակից բիւրաւոր բախտակիցներու, Յակոբ Գույումճեան փակեց իր աչքերը այդ յատկանշական օրն իսկ, Ապրիլ 24ի առաւօտը:

Ընտրած էր իր օրը: Երթալ միանալ անոնց որոնք 64 տարի առաջ Ապրիլեան գեղեցիկ առաւօտ մը մղեցին կեանքի պայքար եւ ինկան ճամբու մը, դաշտի մը եզերքը կամ գետի մը, փոսի մը մէջ գոհ Թուրք դահիճներուն:

Յակոբ Գույումճեան շատերէն մէկն է Ապրիլեան սերունդէն որ իր ծննդավայրէն, Ջէնկիլէրէն Պոլիս, Պոլսէն Ֆրանսա եւ մասնաւորապէս Ալֆորվիլ, ապրեցաւ ու ճաշակեց պանդխտութիւնը իր ծանօթ դառնութիւններով:

Ա. Բ. Գ.ը ճանչցած ու պծած աւաղներուն վրայ, երբեք չդադրեցաւ վաղուան կառուցումը մտածելէ: Մոռնալով իր անձը, 1930ական Թուականներուն յատկապէս տքնեցաւ հայ հաւաքականութեան համար որպէս շարքային Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սարգիս Մինասեան խումբին եւ որպէս գործօն

անդամ Ջէնկիլէրի Հայր. Միութեան: Իր կեանքի այդ դալար տարիներուն, ապրեցաւ ու գործեց հայրենիք վերադառնալու հեռանկարով, որովհետեւ համոզուած էր որ Հայուն վերջին եւ վերջնական հանգրուանը հայրենիքն է: 1936ի ներգաղթին իր դիմումը մերժուեցաւ եւ հայրենի կարօտը սրտին, կայք հաստատեց ու ընտանիք կազմեց Ալֆորվիլի մէջ:

Համեստ, ազնիւ, պարկեշտ, բարի, յամառօրէն կառչած ընտանեկան սրբութիւններուն, հայրենական աւանդութիւններուն, Յակոբ Գույումճեանի համար հայրենիքը եղաւ միշտ ապրում եւ հայ գիրը, հայ դպրութիւնը, հայ մշակոյթը խորան պաշտամունքի: Որպէս խորհրդանիշ իր ձգտումներուն եւ ապրումներուն իր կուրծքին տարաւ հայկ. եռագոյնը, Հ. Յ. Դ. զինանշանը եւ « Յառաջ »ը:

Ամէն անգամ որ ապրիլեան սերունդէն օղակ մը կը բաժնուի մեզմէ պարապութիւն մըն է որ կը ցցուի հոգեկան մեր աշխարհին մէջ քանի Յակոբ Գույումճեանները հայրենի տոկունութեան եւ հաւատքի ամուր օրինակներ են:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ապրիլ 26ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, հարազատներու, ազգականներու, հայրենակիցներու եւ բարեկամներու հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ: Ներսէս Ծ. Վրդ. Բապուճեան իր դամբանականին մէջ վեր առաւ հանգուցեալին մարդու ու Հայու արժանիքն ու առաքինութիւնները որոնք պէտք է մնան միշտ վառ յիշատակներ իր հարազատներու սրտին ու հոգիին մէջ:

ՍԳԱԿԻՐ

Ն Ա Մ Ա Կ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

——— Օ ———

ՀԵՍԸՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ, ՀԱՆԱՈՒ

Հանաու 3.5.1979

Թիւ 14/79

Յարգելի խմբագրութեան

«Յառաջ» օրաթերթի

25.4.1979 Թուակիր «Յառաջ» օրաթերթին 3րդ էջին մէջ հրատարակուած Գերմանական Նամականի յօդուածը, որ ձեզ ուղարկուած է դժբախտաբար կարգ մը սխալ լուրերով, կ՚ուզենք ձեզ հետեւեալ ճշմարտութիւնը երեւան հանել:

Ա.) Ֆրանքֆուրթ եւ շրջակայքը 1973 Թուականէն ի վեր կազմուած է եկեղեցական միութիւն մը հետեւեալ անունով. Հեսընի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Համայնքային Միութիւն որ վաւերացուած է կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց Սերովբէ Արք. Մանուկեանի կողմէ: Սոյն միութիւնը վաւերացուած է նաեւ գերմանական կառավարութեան կողմէ 1978 տարեշրջանի մէջ:

Բ) Եկեղեցական Միութիւնը կանոնաւորապէս ամէն ամսոյն 3րդ Կիրակիները կազմակերպած է եկեղեցական արարողութիւններ, որոնք կը կատարուին Հայր Յակոբ աբեղայի կողմէ, նոյն ժամանակ արարողութիւններէն յետոյ հացկերոյթներ կը սարքուին ի նպաստ եկեղեցւոյ:

Գ) Հեսընի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Համայնքային Միութիւնը 14. 4. 1979 Թուականին տօնած է Ս. Զատկի խթման տօնը ներկայութեամբ բազմաթիւ հրաւիրեալ դպիրներու մասնակցութեամբ, նաեւ հաւատացեալներուն բաժնուած են օրհնուած կարմիր հաւկիթներ եւ մօտաւորապէս 280 հաւատացեալներ պատուասիրուած են ճոխ հայկական ճաշերով:

Եկեղեցական Միութիւնը 21 Ապրիլ 1979ին կազմակերպած էր մեծ պարահանդէս մը ուր հրաւիրած էր նաեւ Փատովայի երգի եւ պարի հայ երիտասարդական խումբը, ներկայ էր Գերմանիոյ հոգեւոր հովիւ Յակոբ աբեղայ Գըլըճեան որ բացման խօսքը կատարեց մեծ գոհունակութեամբ: Սոյն պարահանդէսին սրահը, նուագախումբը, ճաշերը եւ խմիչքները նուիրուած էին Շղաուտինկէր Գրանֆտվերք գերմանական ելեկտրական գործարանի կողմէ ի նպաստ տեղւոյն Առաք. եկեղեցական Միութեան, որ բաւական հասոյթ մը ապահոված է:

Դ) Համայնքային ընդհ. ժողովը նախատեսած էր Եկեղեցական Միութեան կեդրոնը Հանաու քաղաքը որու Ֆրանքֆուրթէն հեռաւորութիւնը մօտաւորապէս 10 քիլմ. է, կ՚ուզենք նաեւ ձեզ տեղեկացնել հետեւեալը.— Հեսընի մէջ կ՚ապրին 208 հայ ընտանիքներ, ասոնցմէ 38 ընտանիք Հանաու, 11 ընտանիք Ֆրանքֆուրթ, իսկ մնացեալներն ալ շըրջակայքը:

Մնամք յարգանօք

Ի դիմաց Հեսընի եւ Շրջ. Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Միութեան

Պատուոյ ատենապետ ԽԱՉԻԿ ԵԱՂՃԸ

Ատենապետ ԳՐԻԳՈՐ ԲՈՒՐԴԵԱՆ

Ատենադպրուհի ԱՆԻ ԹԱԼՇԸՔ

ԴՈՂԴՈՂԱՆ ԴՈՂԵՐ

ՊԼՈՎԴԻՎԻ մէջ, Սոֆիայի Գ. Սունդուկեան Թատերախումբը ներկայացուցած է Զօրայր Խալափեանի « Տարբեր նուագներ » Թատերախաղը, բեմադրութեամբ Մ. Պօղոսեանի: Ներկայացումէն ետք տեղի ունեցած է ընկերական հաւաքոյթ մը ի պատիւ հիւրերու:

ՊԼՈՎԴԻՎԻ մէջ տեղի ունեցած 5րդ փառատօնի դափնեկիրներու գեղարուեստական երեկոյթին մասնակցած է նաեւ տեղւոյն « Երեւան » կազմակերպութեան « Էրեբունի » ճապի խումբը: Հանդիսականները ջերմ ընդունելութիւն ցոյց տուած են խումբին եւ ղեկավարներ՝ Յակոբ Տայճանեանի ու Գէորգ Ջեթինեանի:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺՆ ՈՒ ՄԱՐԴԸ

Անձնասպանութեան նոր պատճառ մը երեւան կը հանէ Վիէննայի Քուրիէր օրաթերթը: « Ամէն տարի քանի աւելի Աւստրիացիներ վերջ կուտան իրենց կեանքին, որովհետեւ կամ՝ իրենց ձեռքէն առած են վարորդի արտօնաթուղթը, կամ՝ որովհետեւ արկածի մը հետեւանքով վնասուած է իրենց ինքնաշարժը...

« Երթալով կ՚աւելնայ թիւը այնպիսիներուն, որոնք կը մոռնան կառքին սահմանուած դերը մարդոց կեանքին մէջ. կը մոռնան, որ կառքը փոխադրութեան, տեղափոխութեան պարզ միջոց մըն է... Ինքնաշարժը այդպիսիներուն համար կը դառնայ « ես » մը, խորհրդանշանը իրենց արժանաւորութեան: Առանց արտօնաթուղթին այլեւս մարդ չեն, ուրեմն նախընտրելի է մեռնիլ, քան ապրիլ առանց ինքնաշարժի »:

Թերթը, իբրեւ եզրակացութիւն, քանի մը խրատներ կուտայ: Կ՚ըսէ, թէ ամէն վարորդ պէտք է գիտնայ, որ կրնայ սխալ մը գործել եւ զերծ չէ արկածէ: Արկածի պարագային, արկածահարին շրջապատը, վկաները, ոստիկանները պէտք չէ ենթական մարդասպան կամ ձախողած մէկը հռչակեն: Արկածահարը պէտք ունի մարդկային ջերմութեան, որովհետեւ հոգեբանական ցնցումի ենթարկուած է:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ատրոնին եղաւ նուէրներու փոխանակում, քաղաքապետ Կաթոն Տէֆէռ նուիրեց Մարսէյլի Նոթր Տամ տը լա Կարտի նըկարուած գեղեցիկ երկ մը, իսկ Վազգէն Ա. Կաթողիկոս ալպոմ մը հայկ. միջնադարեան խաչքարերու եւ խաղաղութեան աղաւնին խորհրդանշող ափսէ մը, կաւէ: Այս յաջորդեց հիւրասիրութիւնը: Ընդունելութեան ներկայ եղան քաղաքական Խորհուրդի բազմաթիւ անդամներ:

ԿԱՐՕ ՓՈՎԼԵՔԵԱՆ

(*) ԽՄԲ.— Այս յուշագրութեան առթիւ, փարատելու համար անցեալին եղած թիւրիմացութիւնը եշդենք որ անոր նախաքիծը պատրաստած է Ալէն փիրեան, պատրաստութեան աշխատակցած են՝ մեծապէս բաժնին համար Ալէն փիրեան, իսկ՝ բարի Թորոս Ռասդկիւլեան, այլ թուով՝ ճարտարապետն է փիրեան, ճանդակագործները՝ փիրեան եւ Թորոս:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 1979

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

8.

մէջ դանդաղասան քովէն կը քակ– ...քանի մը կարմիր ժապաւէններ, ...ները անցնելով երթալ յաղուարթի ...խելու համար: Պատուածքը կամաց կամաց կը կարուէր:

Դեռ լեցուն երկինքին տակ երեկոյի այս ...ը անբացատրելի խորհուրդ մը կը ...տանէր, կապարագոյն, թերեւս կար– ...մրորակ, հաւանաբար ոչ մէկը ոչ միւսը, ...այց յուզող, համակող, լոյս մը որ այն– ...քան դիւրութեամբ կը Թափանցէր իրե– ...րու եւ հոգիներու խորքին, խորհուրդին, ...որ մէկէն անծանօթ դոներ կը բանար ...լոյսերու վրայ, լոյս մը որ բառերը կը

կեցնէր ի սէր մութին: Ինչ աղուոր աչք մը ըրաւ:

Նախ առաստաղին հաստ գերանները լուսաւորուեցան, յետոյ քանի մը գեղնած լուսանկար բուխերիկին վրայ, երկար սուր մը պատին՝ երկու փրկիչներու մէջտեղ: Ցիսուս ու մառեչալ: Լայն թիկնաթոռի մը մէջ ընկղմեր էին երկուքն ալ, իրարու փարած, գլուխնին մէկզմէկու վզին մէջ, երկար ատենէ ի վեր լուռ ու անշարժ:

Հովը սուլելով կոչնակը պարէն կը բերէր:

Աւելի սաստկացաւ ու ճռինչով ու աղմուկով պատուհանին փեղկը գոցեց, յետոյ բացաւ: Անոնք բնաւ չշարժեցան, ձգեցին որ հովը ուզածն ընէ: Տղուն ուսին վրայ Նէնէթին մատանին կը փառէր

ու կը մարէր, նորէն կը նայէր, աչքը կրկին գոցելու համար: — Տի՛նկ, տա՛նկ, դո՛ւն, ե՛ս, դո՛ւն, ե՛ս, դո՛ւն, ե՛ս:

Անծանօթ ձեռք մը անդադար փեղկը դարձուց մեծ գրքի մը էջին պէս, բացաւ, գոցեց, անոր երկու երեսին վրայ ալ կարդալու համար: Եւ երբոր հասկըցաւ, մէկէն տերեւ մը բերաւ փակցուց պատուհանին Թաց ապակիին վրայ, դըրօշմաթուղթի մը պէս: — Դո՛ւն, ե՛ս, դո՛ւն, ե՛ս, դո՛ւն, ե՛:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

1.

Լոյսը ետեւէն, շատ բարձրէն կուգար: Լոյսը կուգար վարդաձեւ պատուհանէ մը ուր գունաւոր ապակիի կտորուանքներ էին նետած: Այո՛, լոյսը անպայման տեղէ մը կուգար: Բարձր, շատ բարձր սիւներուն ու գոթական ոճին մէջ խորհուրդ կար: Անհամար, խուռներամ բազմութիւն, մարդ չէր երեւեր, բայց անկասկած հոծ բազմութիւն կար: Խորան, խաչ ու մոմեր. մոմերուն վրայ աւելորդ բոցեր, քանդակուած կաղնեփայտէ երկար դահաւորակ մը, կաղնեգոյն, որուն վրայ քով քովի կրօնաւորներ էին շարուած նման զգեստաւորումով եւ չիկակարմիր

գգակներով: Կգակները լաւ մը ածիլուած՝ բոլորն ալ իրեն կը նայէին, աչքերնին չէր երեւեր, բայց ի՜նչպէս իրեն կը նայէին: Շփոթած էր ինք. կարմիր փէշ մը ու սպիտակ ժանեկաւոր շապիկ մը կը կրէր, լայն թեզանիքներով: Ոտքերուն շատ մեծ հողաթափներ կային: Մարիամի արձանին առջեւ կը բուրվառէր: Մարիամը Թեւերուն մէջ էր բռնած Մանուկը, առ ի քաղաքավարութիւն: Ի՞նչ պէտք եկեղեցիին մէջ խանձարուր դնել. արդէն եկեղեցին մեծ օրօրոց մըն է, կ՚ըսեն, առ ի քաղաքավարութիւն: Եւ ահա ճանճ մը եկաւ փակչիլ Մարիամի քիթին. մեծ, դեղին, զզուելի ճանճ մը. երկար մազոտ ոտքերով ու երկաւոր Թեւերով պարշատեսիլ բան մը: Ի՞նչու ճանճ, ձի՞ու ճանճ: Ամէն մարդ իրեն կը նայէր, բոլոր ներկայութիւնները զինքը կ՚ամբաստանէին եւ ինք անկարող էր շարժելու, բան մը ընելու, ճանճը վանելու: Ըսի՞ թէ ոտքերուն մեծ հողաթափներ կային: Որքան յանդիմանութիւն՝ իր է՛ն մօտը գտնուող սա կրօնաւորին ակնարկին մէջ: Այդ գլուխը հետզհետէ աւելի կը նմանէր Սելեսթինին. Սելեսթինը՝ ճաշարանը իրեն սպասարկող ծառան:

(Շար.– 30)

ՃԱՇ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
ի պատիւ
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին՝
ՎԱԶԳԷՆ Ա.ի

Շաբաթ, Մայիս 19, ժամը 12.30ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Վալանսի Ե. Հիւսիսեան սրահը, 6 Ռիւ Ֆավանթին: Արձանագրուիլ մինչեւ Մայիս 14, Հ. Բ. Ը. Մ.ի անդամներուն մօտ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Մօրուքեան (Մարսէյլ) 100 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին, փոխան ծաղկեպսակի Արտաշէս Ուշագլեանի մահուան առթիւ:

×

Տէր եւ Տիկին Ժան Գրիգորեան (Նիս) 100 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Մելքոն Շերոյեանցի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

EXPOSITION
de PEINTURES et DESSINS

ALECIAN

du 3 Mai au 3 Juin, au Centre Culturel Alex Manoogian de l'UGAB 118, rue de Courcelles, Paris 17e

Tél. 924.86.71

Heures d'ouverture : de 14 h. 30 à 19 h. tous les jours, dimanche et et Lundi exceptés.
On y trouve aussi le livre qui lui est consacré et que le peintre signe sur place.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը Չորեքշաբթի, Մայիս 16, իրիկունը ժամը 9ին Հ. Բ. Ը. Մի Ե. Հիւսիսեան սրահին մէջ, 6 Ռիւ Ֆավանթին, Վալանս: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ
ԳՐԱԿԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ
ՅՈԲԵԼԵԱՆ

Մայիս 20, կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 16ին Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վասպուրական սրահին մէջ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան, մասնակցութեամբ՝ Գ. Սայապալեան Հիմնարկի, Մուրատ Ռափայէլ Նախկ. Աշակ. Միութեան Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի, Վասպուրականի Հայրենակց. Միութեան, Տարօնի Հայրենակց. Միութեան, Հ.Մ.Ը.Մ. – Արծիւ Մարզականի, Հայ Արեւմտաշրջաններու Միութեան, «Արմենիա» ամսաթերթի, Մարսէյլի Հայ Բժըշկական Միութեան

Կը նախագահեն Տէր եւ Տիկին ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

Կը խօսին

ՋՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ
ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

խօսք յոբելեարի

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ՝ երգ, նուագ, ընթերցումներ Յոբելեարի գործերէն

ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Առնուվիլի Ֆրանսահայ Մշակութային եւ Մարզական Միութեան, իր Ա. տարեդարձին առթիւ:

Շաբաթ, Մայիս 19, ժամը 20.30էն սկսեալ:

Ձուկ կերուխում

Նուագախումբ: Վիքթոր Իսկոյի վարժարանի մարզական սրահը:

ՎԱՐԴԻՏՕՆ
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

Երեք օր Մանշի ափերուն

Մեկնում Յունիս 2, Շաբաթ առաւօտ: Վերադարձ՝ Յունիս 4, Երկուշաբթի երեկոյեան:

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել 985.36.53

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

Le YAN'S JEUNES et l'UGAB JEUNES
ORGANISENT
LE DIMANCHE 20 MAI

grand rallye touristique

avec de très nombreux lots dont un prix exceptionnel :
UN VOYAGE EN ARMENIE
Date limite d'inscription : 14 MAI
Participation (repas du soir compris) : 80 F.
Prévoir le repas du midi
RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :
YAN'S CLUB, 5 Av. Reille, 75014 Paris — Tél. 589.20.48
de 11 h. à 15 h. sauf Dimanche
UGAB, 118, Rue de Courcelles, 75017 Paris, Tél. 227.12.26 et 924.86.71
tous les jours.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

«Une Journée à la Campagne»

Le Dimanche 20 Mai à l'auberge de « L'ANGELUS » à BARBIZON 77630

Հայկական հարազատ մթնոլորտ կանանչազարդ պարտէզներու մէջ
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱՇ ժամը 13ին (շամփուրով խորոված, լաւաշ),
Հայ նուագախումբ, երգ, պար, խաղեր եւ նարտի մրցում
Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ, երգիչ՝ ՍՈՒՐԷՆ
Եկէ՛ք խմբովին, ընտանեօք եւ ձեր բարեկամներուն հետ:

Ծախքերու մասնակցութիւն 200 Ֆր. մինչեւ 15 տարեկան տղոց՝ 100 Ֆ.
Մասնաւոր գիներ ուսանողներու համար՝ տեղւոյն վրայ:
Տեղերը ապահովելու համար դիմել
Տիկ. Ս. Աղամեանի՝ 378.15.65
Տիկ. Տ. Մավեանի՝ 574.34.78
Տիկ. Լ. Ջրբաշեանի՝ 033.91.35

Grand B A L Annuel
de
l'Association Sportive Arménienne

Samedi 19 Mai de 20 h. à l'aube

Animé par :
ORCHESTRE ARMENIAN'S SUNSHINE
ENSEMBLE NORALIK
VEDETTE DU DISQUE : GEORGES POLAKIAN
GROUPE HARTANAG
Ecole de Danse Arménienne d'Issy

THEATRE MUNICIPAL

25, Avenue Victor Cresson — Issy les Moulineaux
Réservation : 642-44-71

PROJECTION DU FILM

Couleur de Grenade

(SAYAT NOVA)
de SARKIS PARADJANOV
Vendredi 18 Mai à 20 h. 30
Maison de la Culture Arménienne
9, Rue de Madrid — Alfortville
Film présenté par
KRIKOR BELEDIAN
Soirée animée par
ROUBEN HOVAGUIMIAN
Participation aux frais 10 F.

OFFRE D'EMPLOI
CONFECTION

Recherchons mécaniciens (iennes) qualifiés tous genre sachant piquer machine plate pièce entière, robes, ensembles,. Bonnes rémunération pour travail en atelier : Nombreux avantages.

Prêt à porter
P. M. P.
16, Rue des Jeuneurs — 75002 Paris
Téléphoner : Patrick Parsekian
236-65-27

RECHERCHE

MARSEILLE. — M. TAVITIAN, chirurgien - dentiste et Madame cherchent pour parents âgés, de préférence dame seule ou à défaut couple 50-65 ans sachant aussi parler le turc, bonnes conditions physiques pour gard - men - cuisine dans villa banlieue avec 2 p. cuisine à dispostion + 50.000 F. après décès. Pour tous rens. tél. (91) 37-76-63 tous les jours de 8 h. à 14 h.

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

OPTIMA Tours
ARMÉNIE 1979

CETTE ANNEE 4 FORMULES : — CALENDRIER

Première Formule = 12 jours.
2 jours MOSCOU — Aller-Retour.
10 jours EREVAN
- 15 au 26 Juin

Deuxième Formule = 14 jours
2 jours MOSCOU
12 jours EREVAN
- 15 au 28 Juin
- 13 au 26 JUILLET
- 20 Juillet au 02 Août
- 03 au 16 Août
- 07 au 20 Septembre

Troisième Formule = 16 jours :
2 jours MOSCOU
14 jours EREVAN
- 27 Juillet au 11 Août
- 03 au 18 Août
- 24 Août au 08 Septembre
- 31 Août au 15 Septembre

Quatrième Formule = 13 jours
MOSCOU - ARMENIE
GEORGIE - LENINGRAD
- 18 au 30 Mai
- 13 au 25 Juillet
- 24 Août au 5 Septembre

Avec logements hôtels première classe (Arménia ou Ani à Erévan) pension complète — excursions quotidiennes. — Cette année de nombreuses et *nouvelles excursions*

Tous nos groupes sont accompagnés par des spécialistes.
(*Pour inscription par groupes de 10, nous consulter*).
RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS
67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

à LYON :
Madame Giselle BOUDOYAN
Maison de la Culture Arménienne
15 rue du 24 Avril 1915
DECINES :

PERMANENCE : Le Samedi matin
de 10 h. à 12 heures
(Tél : 49-42-97)
tous les jours : Tél. 49-52-23

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
15
MARDI
15 MAI
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա — Տար. 260 Ֆ. Վեցամսեայ — 140 Ֆ.
Արտասահման — Տար. 300 Ֆ. Հատը — 1 Ֆ. 80

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.381
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — No 14.381

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ՄԱՌՇԷ՝ ՋՕՐԱՑԱԾ, ԼԸՌՈՒԱ ՀԵՌԱՑՈՒԱԾ Կ. Կ.Ի ԴԻՒԱՆԷՆ

Համայնավար կուսակցութեան ԻԳ. համագումարին գլխաւոր նորութիւնը, որ հաւանաբար շատ բան չփոխէ, Ռոլան Լըռուայի հեռացումն է Կեդրոնական Կոմիտէի Դիւանէն: Լըռուա կը մնայ սակայն Քաղաքական Բիւրոյի անդամ ու նաեւ տնօրէն Իւմանիթէի, այլ խօսքով հաւանաբար քարտուղարի իր պաշտօնին ընդմէջ, այն յատուկ նշանակութիւնը պէտք չէ ունենայ, զոր լրագրողները կը ջանային գտնել Երկուշաբթի առտու: Լըռուա ծանօթ է իբրեւ կարծր, իբրեւ խորհրդանիշը որոշ նոր — սթալինակա-նութեան մը բայց եւ այնպէս, խորքին մէջ մեծ տարբերութիւն կարելի չէ գտնել իր եւ Մառշէի կուսակցական գիծին միջեւ:

Համագումարին մեծ յաղթականն է Մառշէ, որ վերընտրուեցաւ միաձայնութեամբ: Փոփոխութիւն մը արձանագրեց Կեդրոնական Կոմիտէի անդամներու թիւը, որ 121էն կ'անցնի 145ի: Հոն կը մտնեն կիներ եւ մտաւորականներ: Համագումարը ուզեց ցոյց տալ թէ լայն տեղ կուզէ տալ մտաւորականներուն: Ծանօթ է որ Կեդրոնական Կոմիտէն, ձեւով մը խորհրդարանն է կուսակցութեան եւ Քաղաքական Բիւրօն ալ կարելի է նկատել կառավարութիւնը:

Առ այժմ յայտնի չէ թէ ի՞նչ քաղաքական ուղղութեան պիտի հետեւի կուսակցութիւնը բայց հաւանական չէ որ հիմնական փոփոխութիւններ արձանագրուին թէեւ Մառշէի համար համագումարը՝ վերանորոգման համագումար մըն էր:

ԼԻԲԱՆԱՆ

Լիբանանի ներքին կացութեան մէջ, Լիբանանցիներու եւ Հայերու յարաբերութիւնները փճացնելու փորձին եւ միջամտութեան շուրջ մեր կարծիքն այն է, որ արտաքին եւ ներքին ուժեր կը ջանան Լիբանանի հայութիւնը ներքաշել երկրին ներքին կռիւներուն մէջ. բան մը որ Հայերը չեն ուզեր եւ չեն ըրած. Լիբանանեան տագնապի ընթացքին անոնք դրական չէզոքութիւն պահեցին եւ պիտի շարունակեն պահել զայն մինչեւ կռիւներու վերջնական դադարումը. Այս իմաստով Հայ Համայնքը կը յորդորէ կողմերը ըմբռնումով մօտենալ իր դիրքորոշման:

մէջ, Լիբանանցիներու եւ Հայերու յարաբերութիւնները փճացնելու փորձին եւրին, նոյնն է, ինչ որ 10 տարիէ չէ դադրած թունաւորելէ մեր կապերը Սուրիացիներուն եւ Պաղեստինցիներուն հետ: Հայերը, ամէն պարագայի մէջ, ոչ մէկ շահ ունին Լիբանանցիներու հետ միջադէպերու մէջ, մանաւանդ որ Լիբանանը զիրենք ընդունեցաւ այնպէս ինչպէս աշխարհի ոչ մէկ երկիր ըրաւ եւ անոնք հոն ձեռք ձգեցին Լիբանանցիներուն հետ նոյն իրաւունքները: Այս առթիւ կ'ուզեմ շեշտել թէ Հայերը լրիւ իրաւունքներով Լիբանանցի են եւ թէ կարեւոր մասնակցութիւն ունեցած են երկրին տնտեսական զարգացման մէջ, շնորհիւ իրենց լուրջ աշխատանքին եւ արհեստաւորի խղճահարութեան: Կարեւոր է, որ անկեղծ համերաշխութիւն մը գոյութիւն ունենայ լիբանանցի եւ հայ ժողովուրդներու միջեւ»:

Այս տեսակցութեան եւ յայտարարութեանց արձագանգ եղած է նաեւ (Օրհանճեան զատ) Քաթայէպի պաշտօնաթերթը՝ Լը Ռէվէյլ որ Մայիս 12ի իր թիւին մէջ հրատարակած է նաեւ հետեւեալ զեկոյցը.— «Քրիստոնեայ Լիկաներու Միութիւնը կը գնահատէ այն ճիգերը որ թափուեցան վերջ տալու համար Նապաա — Պուրճ — Համուտի արիւնալի միջադէպերուն: Այս առթիւ, Միութիւնը կոչ կ'ընէ հայ քրիստոնեայ եղբայրներուն եւ համաքաղաքացիներուն, վճռապէս մտնելու միակ շարքի մը մէջ, կողքին՝ իրենց բնական զինակիցներուն, այսինքն այն Լիբանանցիներուն որոնք իրենց կեանքը զոհեցին, որպէսզի Լիբանան վերապրի եւ մնայ խաղաղութեան նաւակայք մը հալածուածներուն համար այս Արեւելքին մէջ, ազատութեան ովասիս մը եւ հայրենիք մը մարդկային արժանաւորութեան համար»:

ԿԻՊՐՈՍ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐՈՒ ԿՈՉԸ «ՀԱՅ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒՆ»

Մինչ Շաբաթ եւ Կիրակի համեմատական խաղաղութիւն կը շարունակէր տիրել հայկական թաղամասերուն մէջ, Ճեմայէլ եւ Շամուն կը տեսնուէին, Ուրբաթ երեկոյեան եւ իրենց խօսակցութեան դըլխաւոր նիւթն էր՝ Հայերը: Քաթայէպի պետը ժոէյտէի իր բնակարանին մէջ կ'ընդունէր Ազգ. Ազատական կուսակցութեան պետը՝ Քամիլ Շամունը: Մէկ ժամ տեւող տեսակցութեան աւարտին, Շամուն յայտարարած է որ խօսակցութեան առանցքը եղած է Հայերու հետ յարաբերութիւնները եւ զանոնք առողջ հիմերու վրայ դնելու անհրաժեշտութիւնը: Ըսած է նաեւ թէ գոհ էր տեղւոյն վրայ ձեռք առնուած միջոցներէն ամրապնդելու համար հրադադարը եւ թէ լաւատես է ինչ կը վերաբերի Հայերու հետ յարաբերութեանց ապագային: Իր կարգին Ճեմայէլ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է.— Ինչ որ պատահեցաւ ոչ Հայերուն ոչ ալ մեր շահն է: Հայերը խելացի ժողովուրդ մըն են եւ չեմ խորհիր որ կողմնակից ըլլան այն միջադէպերուն, որոնք պատահեցան: Իրականին

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ՇԱՀԻՆ ԸՆՏԱՆԻՔԸ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Թեհրանի իսլամական դատարանին նախագահը՝ այաթոլա Խալխալի յայտարարեց որ «մեր դատարանը նոյնքան մարդկային է, որքան Նիւրանպերկի»: Նախապէս դատարանը ի բացակայութեան դատած էր ամբողջ Փահլաւի ընտանիքը եւ մահավճիռ արձակած բոլոր անդամներուն համար: Վճիռը կրնայ գործադրուիլ աշխարհի որեւէ մէկ վայրը: Ուրեմն մահուան դատապարտուած են Շահը, Ֆարա Տիպան, Շահին մայրը, քոյրը, խորթ եղբայրը, զաւակները, Պախթիար եւն., եւն.:

«Այս վճիռներու գործադրութիւնը օրինաւոր պիտի նկատուի ուր ալ ըլլայ եւ այդ երկրին իշխանութիւնները պէտք չէ հետապնդեն պատասխանատուները» ճըշդած է Խոմէյնիի բանբերը:

Միւս կողմէ, իսլամական դատավարութիւն մըն ալ տեղի ունեցած է Փարիզի Ուսանողական Տունը, ուր պարսիկ ուսանողներ «ձերբակալած» են ծանօթ լրագրող մը՝ Ֆերէյտուն Սահեպճամ: Շատ յայտնի չէ թէ Շահին բարեկամ այս հրապարակագիրը ինչո՞ւ կը պտըտէր Համալսարանական Ոստանը: Ամէն պա-

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԻՆ Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՎԻՃԱԿՈՎ

ՎԵՆԵՏԻԿ – Ս. ՂԱԶԱՐ (Մայիս 5).

Ապրիլ 25ին իտալական մամուլին մէջ լոյս տեսած ցնցիչ լուրէն ետք՝ թէ հաղորդակցութեան միջոցներու պակասէն, ինչպէս նաեւ շինարարական այլ կարեւոր ձեռնարկներու խափանիչ արգելքներէն տարիներէ ի վեր տառապող Ս. Ղազարու հայ միաբանները ստիպողաբար կը խորհին թողուլ կղզին, այժմ Վենետիկի պատկան իշխանութիւնները հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան բարեացակամօրէն ընդառաջելու Միաբանութեան առաջարկներուն:

Քաղաքապետարանի խորհրդակցական ժողովի մը մէջ (1979 Ապրիլ 28), խօսք առած է փաստաբան Աւկուսթօ Սալվաթորի, որ մատը վէրքին վրայ դնելով եւ ընդգծելով կղզիներու հաղորդակցութեան ցաւալի խղումը Վենետիկի պատմական կեդրոնէն, ի մէջ այլոց՝ ըսած է.

«Մտահոգիչ է արդարեւ, Ս. Ղազարու կղզիացումը, ծագած՝ հաղորդակցութեան անբաւարար միջոցներէն, որ յաճախ նշուած է թէ՛ հայ միանձներէն, թէ այնտեղ գործող աշխատաւորներէն, ինչպէս նաեւ հոն յաճախող ուսումնասէր գիտնականներէն եւ նոյնիսկ այցելու զբօսաշրջիկներէն:

«Ս. Ղազարը, ինչպէս ծանօթ է, կը հիւրընկալէ՝ բացի վանքէն ու վանականներէն, տպարան մը՝ որ գործ կը հայթայթէ իտալացի քսան աշխատաւորներու, ունի թանգարան մը՝ միջնադարու հինաւուրց գոհարներով ճոխացած, պատկերասրահ մը՝ թանկարժէք նկարներով հարուստ (Թինթորեթթօ, Փալմա, Թիէփոլօ, Ծունեօ, Մաճոթթօ, Րիչչի, Այվազովսկի, Սարեան, Գառզու...)։ պատկառելի մատենադարան մը՝ հարիւր հազար հատորներով եւ չորս հազար հայերէն հնամենի ձեռագիրներով:

«Ուրեմն, կղզի մըն է՝ որ իր դերը լրիւ կատարելու համար, որպէս կեդրոն աշխատանքի ու մտաւոր մշակոյթի, միջազգային իսկ չափանիշով, կարիքն ունի հաղորդակցութեան տեւական միջոցներու, որոնք դժբախտաբար այժմ չափազանց ցանցառ են ու կը դադրին կէսօրէ ետք՝ շատ կանուխ»:

Աւարտելով իր խօսքերը, յարգելի փաստաբանը, այլ խնդիրներու կարգին՝ ընդգծուած հարցերուն վրայ հրաւիրած է Քաղաքապետին եւ իր աջակից խորհրդականներուն ուշադրութիւնը:

Յաջորդաբար, Քաղաքապետը՝ Պրոֆ. Մարիօ Րիկօ անձամբ ալ հետաքրքրուած է Ս. Ղազարի կացութեամբ, ու դիմում կատարած է լճակին հաղորդակցութեան միջոցներու կազմակերպիչ մարմնին, որ՝ իր կարգին՝ յայտարարած է թէ Յունիս 1ով պիտի վերսկսի շոգենաւային սպասարկութեան ու երթեւեկի նախկին օրակարգը, Հայոց կղզիէն Վենետիկ:

Ս. Ղազարու հայրերը շնորհակալու զգացումներով կը յուսան թէ սոյն սկիզբն ըլլայ միայն ընդհանուր բարելաւման:

րագայի մէջ, հարցապնդուած է բայց ի վերջոյ օձիքը ազատած է երեք ժամ «դատուելէ» ետք:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆՑԻ Ֆալանժներու (Քաթալէպ) պետին տղան՝ Պէշիր Ճեմայէլ յայտարարած է Ֆիկառօի թէ համաձայն Պեկինի առաջարկներուն, չեշտելով նաեւ «Սուրիացիք կրնան խնայել իրենց եւ մեզի նոր դժբախտութիւններ, իրենց զօրքերը քաշելով լիբանանեան հողամասէն: Պեկինի առաջարկները սկիզբն են լիբանանեան հարցին կարգադրութեան մը»: Պէշիր Ճեմայէլի համար խորայելեան դիրքը անկեղծ եւ յստակ է: Պեկինի առաջարկին գլխաւոր կէտերն են.— Սուրիական զօրքի մեկնումը, Պաղեստինցիներու բաշխումը արաբական երկիրներու մէջ եւ Հարաւի սահմանին անձեռնմխելիութիւնը: Միւս կողմէ, եղբայրը՝ Ամին Ճեմայէլ մահափորձէ մը ազատած է կիրակի օր երբ ռումբ մը պայթած է իր կառքին անցած ատեն: Իրեն կ'ընկերանային կինն ու երկու զաւակները: Միայն ինք եւ կինը թեթեւօրէն վիրաւորուած են:

ԻՐԱՆ հրաժարեցաւ նաեւ Թեհրանի մեթրօն Ֆրանսացիներու «ապսպրելէ»:

ՊՈԼՍՈՅ արուարձաններէն՝ Աթաքէօյի մէջ, ամերիկացի տասնապետ մը սպաննուած է եւ երկու ուրիշներ ալ վիրաւորուած են իբրեւ հետեւանք յարձակումի մը իրենց ճամբարին մէջ երբ հանրակառքի կը սպասէին: Միւս կողմէ Սթրազպուրկի Եւրոպայի խորհուրդին առջեւ Էճէվիթ երկարօրէն հարցաքննուած է Կիպրոսի մասին, որու բնաւ չէր անդրադարձած իր ճառին մէջ:

ՄԱՀ

ՄԻՇԷԼ ԱՌՏԱՆԻ

Ցաւով իմացանք Միշէլ Առտանի (Գազազեան) յանկարծական մահը 58 տարեկանին:

Շարժանկարի ասպարէզ մտած նախ իբրեւ դերասան, պատերազմի վաղորդայնին, յետագային նախընտրեց արտադրութեան ճիւղը եւ իր արտադրած գլխաւոր ֆիլմերն են.— Իւն Ռավիսանթ Իտիոթ, Լէ Պիտաս ան փոլի (ինք է որ «յայտնաբերած» է Շառլօները) եւայլն, եւայլն: Շատ մօտ էր Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին, ուր դեռ պատանի թատերգութիւններ ալ կը բեմադրէր: Կապը երբեք չէր խզած եւ իր զաւակներն ալ դրած նոյն վարժարանը: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի օր Անկէնի եկեղեցին:

ՖՈՒԹՊՈԼ

42ՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԴԻՆԱՄՕ - ԱՐԱՐԱՏ՝ 2-1

Մայիս 11ին, հակառակորդի դաշտին վրայ Արարատ մէկի դէմ երկու կէտով պարտուեցաւ Կիեւի Դինամոյէն:

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ
ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Ա·

Յունուար 20: Երէկ առտու ճիւնապատ Փարիզին հրաժեշտ տալէ ետք, այս առաւօտ աչքերս կը բանամ արեւաշող Լոս Անճելըսի մէջ ու առաջին զարմանքս ու հիացումս կ'երթան բնութեան հրաշալիքին: Առաջին պահանջքս՝ տեղացի Հայ մը տեսնել: Դրացնութեան մէջ չկայ: Կը հեռաձայնեմ Թեմակալ Առաջնորդին: Գործով Սան Ֆրանսիսքօ գացած է: Առաջին յուսախաբութիւն: Պէտք է սպասել հինգ օր: Մօրաքրոջմէս տեղեկութիւններ կը քաղեմ քաղաքին կեանքին, ապրելակերպին, պայմաններուն, մարդոց մտայնութեան, երթեւեկութեան եւ այլ երեսներուն մասին: Կը հասկնամ, որ դիւրին պիտի չԸլլայ հետաքրքրութիւններուս բաւարար գոհացում տալ: Եւ այս՝ երթեւեկութեան պատճառով: Մէթրօ չկայ (աչքը սիրեմ Փարիզին, կը մտածեմ): Հանրակա՞ռք կայ ու չկայ: Ժամեր կը տեւէ մինչեւ տեղ հասնիս ան ալ ոչ ամէն ուզած տեղդ: Թաքսի՞: Կայ, եթէ նիւթապէս տոկուն ես:

Ուրեմն, միակ ելքը սեփական կառքն է, ան ալ մէկը պէտք է որ իր ամբողջ ժամանակը քեզի տրամադրէ: Կ'որոշեմ նստիլ տուն եւ սպասել՝ Առաջնորդին վերադարձին, որու ծանօթ եմ:

Ամերիկայի հեռատեսիլը ճոխ է 24 ժամեայ իր յայտագիրներով եւ բազմաթիւ կայաններով: Ժամեր նստած կը խաղամ հեռատեսիլի կոճակներուն հետ ու կը դիտեմ տարբեր կայաններու բազմերանգ յայտագիրները: Ծանուցումնե՜ր, ծանուցումնե՜ր իրարու կը յաջորդեն ժապաւէններու, նոյնիսկ լուրերու սկիզբը, մէջտեղը, վերջաւորութեան: Կը խօսուի Իրանի արիւնալի դէպքերու, Փամպոճի մէջ տեղի ունեցող անցուդարձերու մասին ու յանկարծ կ'ընդմիջուի պատկերասփռումը գովքը հիւսելու համար զանազան–զարմանազան արտադրութեանց: Ժապաւէննե՞րը՝ ոստիկանական, կանկստերական, ուէսթէրն, եւն·, եւն·: Պահ մը կը մտածեմ, որ արդեօ՞ք բաւարար չէ տեղացիի հոգեբանութիւնը, մտայնութիւնը, հետաքրքրութեանց աշխարհը ճանչնալու համար դիտել հեռատեսիլը: Կրնայ խիստ ըլլալ հաւանաբար նման արժեւորում մը, սակայն միայն մէկ բան կարելի է նշել, որ Ամերիկան ծանուցումի, մրցակցութեան անդերազանցելի երկիրն է:

Առիթ կ'ունենամ այցելելու քաղաքին ու շրջակայքին տեսարժան վայրերու մէկ չնչին մասը: Պատմական վայրեր մի՛ փնտռէք, արդէն երկիրը պատմութիւն չունի· նոր աշխարհ մը, քանեբորդ դարու հրաշալիքին՝ հաշուիչ մեքենաներու շնորհիւ հսկայ քայլերով դէպի յառաջ ընթացող հողամաս մը, ուր բնութիւնը իր բարիքները առատօրէն բաշխած է, ժողովուրդին ընձեռելով բնակութեան հանգստաւէտ պայմաններ, յարմարութիւններ եւ « Սպանիոյ մէջ դղեակ կառուցանելու » ապագայի երազներ···

×

Յունուար 21: Կիրակի առաւօտ կ'երթամ մօտակայ Վէլիի եկեղեցին՝ Ս· Նահատակաց, ուր կը պատարագէ ու կը քարոզէ դպրեվանքի ընկերներէս Եղիշէ Վրդ· Մանճիկեանը: Երգեցողութեան կը մասնակցի դպրաց դաս մը, բաղկացած 6 – 7 հոգիներէ (թէեւխումբը աւելի կը հաշուէ, դիտել կը տրուի): Ներկայ են մօտ 50 հաւատացեալներ: Գէշ չէ թիւը, կը մտածեմ, նկատի ունենալով մանաւանդ քաղաքին հսկայական տարածութիւնը եւ երթեւեկութեան դժուարութիւնները:

Լոս Անճելըսի հայաբնակ շրջանները իրարմէ մօտ 25–30 մղոն հեռաւորութեան վրայ կը գտնուին: Միայն եկեղեցասիրութիւնն ու հայկ· գիտակցութիւնն են որ կրնան մղել Հայը Կիրակի օր եկեղեցի երթալու կամ ձեռնարկներու ներկայ գտնուելու: Եւ պատիւ անոնց՝ որոնք կապուած են մեր նախնեաց աւանդութեան:

×

Յունուար 25: Վերադարձած է Թեմակալ առաջնորդը Եփրեմ Ծ· Վրդ· Թապագեան, Դպրեվանքի դասընկերներէս: Կը բացատրեմ կացութիւնը եւ կը պարզեմ ծրագիրս, այն է՝ օգտուելով քաղաք գտնուելէս, այցելել հայկական վարժարանները, հաստատութիւնները եւ մօտէն տեսնել տարուած աշխատանքները գաղութին հայ կեանքին մէջ:

×

Նոյն օրը երեկոյեան, տեղի պիտի ունենար գրական հաւաքոյթ մը: Առաջնորդը կ'առաջարկէ ինծի ներկայ ըլլալ, որով առիթը կ'ունենայի առաջին շփումը ունենալու գաղութին մտաւորական դէմքերէն մէկ մասին հետ: Հոն են Հայ Կրթական Հիմնարկութեան վարիչ – քարտուղար եւ գրագէտ Բիւզանդ Կոսնեան, բանաստեղծուհի Ալիսիա Կիրակոսեան, Նոր Կեանք շաբաթաթերթի խմբագիր Հրանդ Սիմոնեան, պարսկահայ գրողներ՝ Սուրէն Ասատրեան, Նորայր Մամեան, Հայաստանէն Լոս Անճելըս հաստատուած արուեստաբան Այտա Վարդանեան, արուեստագէտներ եւ ուրիշ մտաւորական դէմքեր, որոնց անունները դժբախտաբար կը վրիպին այս պահուս յիշողութենէս:

Հաւաքոյթին նպատակն է ծանօթանալ Սուրէն Ասատրեանի գործերուն: Բիւզանդ Կոսնեան կը ներկայացնէ պարսկահայ գրողը: Կը կարդացուի հեղինակին մէկ պատմուածքը, որմէ ետք ներկաներ խօսք կ'առնեն ու կ'արծարծեն Սփիւռքի հայ գրականութեան առնչուող այլազան հարցեր: Կը մատնանշուի, որ դժբախտաբար քիչ էջեր կան Սփիւռքի հայ գրականութեան մէջ, ուր պատկերացուած ըլլան վերջին քանի մը տասնամեակի գաղութահայ մեր կեանքի այլազան երեսները: Ալիսիա Կիրակոսեան դիտել կու տայ, որ դժբախտաբար քիչ բծախնդրութիւն ցոյց կը տրուի հայ մամուլին մէջ գրական արժէքներու գնահատման չափանիշներուն նկատմամբ: Պէտք է ժուժկալ ըլլալ, կ'ըսէ, այս կամ այն գրողի կամ արուեստագէտի համար գործածուած ածականներուն մէջ, որպէսզի ենթականերուն ոտքերը գետնէն չկտրուին ու իրենք ալ ճիգ ընեն լաւագոյնը ստեղծագործելու եւ իրենց արժէքներուն չափանիշին գիտակցութիւնը ունենալու:

Հաճելի ու շինիչ հաւաքոյթ մը, որ միաժամանակ կը վկայէ Լոս Անճելըսի հայկ· կեանքին մէջ գրական նոր շարժումի մը սկզբնաւորութեան մասին:

×

Յունուար 28: Կիրակի առաւօտ կ'երթամ Կլէնտէյլի Ս· Աստուածածին եկեղեցին, ուր կը պատարագէ ու կը քարոզէ առաջնորդը՝ Եփրեմ Ծ· Վրդ· Թապագեան: Դպրաց դասը բաղկացած է 12 հոգիէ (բացականեր կային): Եկեղեցին բառին իսկական առումով կը յորդէր, հաւատացեալներով, նոյնքան ալ շրջափակին մէջ հաւաքուած էին, շուրջ 400 հոգի: Պատարագի ընթացքին կը կատարուի Տէր եւ Տիկին Երուանդ Զաթըլպաշեանի նուիրատուութեամբ կառուցուած մարմարեայ խորանին օծումը:

Կէսօրէ ետք ժամը 2·30ին, Մոնթէպէլոյի մէջ բարձրացած Հայ Նահատակաց Յուշարձանին առջեւ տեղի կ'ունենար բողոքի ցոյց մը, ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Ենթայանձնախումբի տեղեկագրէն հայկ· ցեղասպանութեան վերաբերեալ ծանօթ 30րդ պարբերութեան ջնջումին դէմ: Ցոյցին առնթեր ստորագրութիւններ կը հաւաքուէին ղրկուելու համար Նախագահ Գարթըրի: Ներկայ էին մղոններով իրարմէ հեռու շրջաններէ եկած շուրջ 500 Հայեր: Խօսք առին Գալիֆորնիոյ Նահանգապետը՝ Թոմ Պրատլի, քաղաքապետական խորհուրդի անդամ Ջեւ Եարօսլաւսկի, պատուելի Վահագն Մարտիրոսեան, Հ·Յ·Դ· Հայ Դատի Յանձնախումբին կողմէ Յակոբ Մուրեան, Ռ·Ա·Կ· Հայ Իրաւանց Շարժումին կողմէ Օշին Քէշիշեան եւ Նահատակաց Յուշարձանի Յանձնախումբին ներկայացուցիչը: Ի դէպ, գնահատելի երեւոյթ մը՝ Հայ Դատի հարցին շուրջ միասնական ոգիի եւ համագործակցութեան ներկայութիւնը:

(Շար·)

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԺԱՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆԻ ԼՈՂԱԽԱԶԱՆՆԵՐԸ

— o —

Անոնք՝ որոնք նկարիչը ճանչցած են իր փանթաքիֆ եւ գերիրապաշտ գծագրութիւններու ընդմէջէն, անոնց կը սպասէ անակնկալ մը: Պիտի կարծեն տեսնել նոր նկարիչ մը որ իր կապերը խզած է իր անցեալին հետ: Ճշմարտութիւնը մասնակի է միայն հոս:

Պէտք է երթալ աւելի հեռուները, նկարիչի սկզբնական շրջանի գործերուն, հաստատելու համար իր կապը իր անցեալին հետ, ու նաեւ, որոշ չափով, իր անմիջական անցեալին հետ, քանի կայ առաջնորդող կեդրոնական գիծ մը որ առկայ է իր բոլոր գործերուն մէջ, առաջին իսկ օրերէն:

Մեծղին, գանգուածայինը, դասական ուժգնութիւնը իրը եղած են, եւ պատահած է նաեւ որ պարզագոյն արտայայտաձեւ մըն ալ յանկարծ ունենայ այդ շրջանին, ինչպէս էր « Երիտասարդ աղջիկը » բաց պատուհանի մը առջեւ: Այսօր այս երկու տարբեր ստորոգելիներն են տիրապետողը իր գործերուն:

Առաջին նկատողութիւն·— Գազանճեան պարզացած է: Կ'ուզէ ներկայացնել միայն –– եւ «պարզօրէն» — հիմնականը: Զկան իրարու մէջ անցած, իրարմէ բխող, գիրար խաչաձեւող բարդ կառոյցները: Բ· նկատողութիւն·— Զկայ առանցմէ բխող, զինք յատկանշող Փանթասթիքը, ամեհին կամ անձկութիւն յառաջացնող մթնոլորտը: Ինքն իսկ կը թուի որոշապէս հանդարտած: Պէտք է եզրակացնել, արագօրէն, թէ իր նախկին մթնոլորտը բոլորովին նզրժած է: Գերիրապաշտը դարձած է գերիրական եւ Փանթասթիքը դարձած է աւելի մեղմ: Ծփուն մթնոլորտին մէջ կան այդ աշխարհները եւ ոչ թէ, այլեւս, իր արտայայտաձեւին մէջ:

×

Իւղանկար, կուաշ, գծագրութիւն: Երեք միջոցներով կ'արտայայտուին միեւնոյն նիւթը, լողորդներ եւ ջրաւազան: Ընդհանրապէս լողորդները կը ներկայանան իրենց ամբողջ հասակով, թափով եւ բազկատարած դէպի ջուր իրենց սուզումին մէջ: Մարմինները կը մնան օդին մէջ: Պարապին եւ միջոցին մէջ ներկայացուած փլասթիք ձեւեր են անոնք որ չհապրդուութեան առարկան են նկարիչին: Մերկ մարմինները միշտ իգական են: Կնոջական մարմինը միակ իրաւունք ունի ներկայացուելու, եթէ նոյնիսկ լողորդներու եւ լողաւազաններու կը վերաբերի նիւթը: Այս վերջինին ընտրութիւնը կը թուի ըլլալ լոկ պատրուակ եւ առիթ ազատութիւն տալու համար նկարիչին երեւակայութեան ներկայացնելու կնոջական մարմինը իր ամբողջ պրկուածութեամբ եւ ձգտուածութեամբ, միջոցին մէջ արձակուած, գրեթէ անծալք իր սլացքին մէջ: Ամէն պարագայի միջոցին մէջ, քալելու պահուն թէ պարզապէս նստած – ընկողմանած իր դիրքով, այդ մարմինին ներկայացումը կը հետապնդէ փլասթիք իր ձեւերուն կողքին, մթնոլորտի մը ստեղծումը որ արտասովորն է, տարաշխարհիկը: Մթնոլորտին մէջ միշտ առկայ է գերիրականը որ օդին բաղադրութիւնը կը փոխէ միջոցին մէջ:

Գազանճեան արդիական նկարիչ մըն է որուն արմատները կ'երթան մինչեւ Վերածնունդ: Օդին մէջ արձակուած մարմին մը կայ որ իր կոր գծով կը տիրապետէ « ջուր »ին, որ աշխարհագունդն ըլլայ կարծէք: Միքէլ – Անճելոյի շըր – ջանին կը գծէին մօտաւորապէս նոյն ձեւով, սակայն տարբեր հետապնդումներով: Գազանճեան, իր մտասեւեռումով կը միանայ արդի ժամանակներուն:

Գոյները — երբ պաստառը սեւ–ճերմակ չէ –– կ'արտայայտուին ոչ իրենց բազմերանգութեամբ այլ իրենց արժէքով: Պաստառներ կան գրեթէ միագոյն որոնց լուսաւորումը կ'ըլլայ արժէքներով: Մթնոլորտը, նմանապէս, իր լոյսը կ'առնէ ներքին օճախէ մը, լոյսի փառքրանէ մը, ինչ որ կը ստարէ ուզուած մթնոլորտի մը յառաջացումին, ուր շարժումը կը տիրապետէ:

Գրեթէ շրջադարձ մըն է այս ցուցահանդէսը Գազանճեանի գործին մէջ: Կարեւոր անկիւնադարձ մը, որուն առաջին քայլը նետած է: Ասոր անհրաժեշտութեան ամէնէն աւելի ինք գիտակ պէտք է ըլլայ, ապագայի աւելի անձնադրոյմ, կատարեալ իր աշխարհի կերտումին մէջ: Կ'ողջունենք այս ցուցահանդէսը նաեւ այդ հեռանկարով: Ամէն ինչ ցոյց կու տայ թէ արուեստագէտը ճեղքած է այլեւս իր պատեանը ու ապագայի իր գործերը պիտի հարստանան իր այս նոր փորձառութեամբ:

ԳՐ· ՔԷՕՍԷԵԱՆ

«ԱՆԻ» Երգչախումբին Համերգը Իսիի Մէջ

Ուրբաթ, Ապրիլ 27ի գիշերը, Իսիի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Անի երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ Հրանդ Աճէմեանի, հանդէս եկաւ հայկական ժողովրդական երգերու երեկոյթով մը:

1974էն ի վեր Անի երգչախումբին աշխարհիկ երգերու երկրորդ ելոյթն էր ասիկա որ բացառիկ տպաւորութիւն թողուց շուրջ հազար ունկնդիր հաշուող հասարակութեան մը վրայ:

Ներկայ հասարակութեան կողմէ եթէ գնահատուեցաւ այս երեկոյթը, անոր համար էր որ խմբավարը գտած էր գաղտնիքը ժողովուրդի երաժշտական այսօրուան պահանջքին: Հակառակ իր ունեցած համեստ տարբերուն, Պ· Հ· Աճէմեան գիտցած էր գեղեցիկ կերպով ընտրել եւ պատրաստել հայկական ժողովրդական երգերու կոկիկ յայտագիր մը: Անի երգչախումբին միացուցած էր ժողովրդական գործիքներու նուագախումբ մը, ինչ որ նորութիւն էր եւ պատճառ հանդիսացաւ որ խանդավառութիւնը կրկնապատկուի սրահէն ներս:

Մուտքին մէջ վարագոյրը երբոր կը բացուէր, նուագախումբը, բաղկացած՝ Արթօ Փեհլիվանեանէ (կիթառ), Տիկին Էլիս Փեհլիվանեանէ (քանոն), Օրդ· Մարիա Պուճիգանեանէ (ջութակ), Օրդ· Անահիտ Սվաճեանէ (ձեռնադաշնակ) եւ Պր· Գեղամ Փանոսեանէ (թմբուկ), արդէն կը հնչեցնէր մուտքի եղանակը: Ժողովուրդը ի տես պարզուած տեսարանին, ջերմեռանդութեամբ յանկարծ կը սկսէր ծափ տալ:

Գիւղական գծանկարի մը առջեւ զարդարուած՝ լոյսի գեղեցիկ խաղերով, 40ի մօտ երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ տեղ գրաւած էին: Անոնց հագած պարզ ու գունաւոր զգեստները մեզի յիշեցնել կուտային Հայաստանի գիւղերուն աւանդական տարազը:

Մուտքի եղանակի յաջող կատարումէն ետք, երգչախումբը այնուհետեւ մէկուկէս ժամուան ընթացքին, շնորհիւ ժողովրդական վառ երգերու, ունկնդիրները կը փոխադրէր դէպի հայկական աշխարհ: Մեր ժողովուրդի անցեալը, հերոսները « Անդրանիկ », մեր երկրի լեռները « Սարըն ելաւ », մեր գեղջկական տօներ «Եար գիւլա» եւ ամէն ինչ որ երկար ժամանակ եղաւ յատկանիշը մեր Փոլքլորին, որոնք հաւաքուած էին գլխաւորաբար մեր Հանճարեղ Կոմիտասի կողմէ, ինչպէս նաեւ Կանաչեանի եւ դեռ ժամանակակիցներէն՝ Թաթուլ Ալթունեանի կողմէ, այդ գիշեր Անի երգչախումբի անդամ – անդամուհիներու շրթներուն վրայ էր: Թմբուկի զարկերուն տակ հայ երգը կը ստանար տարբեր աշխուժութիւն: Կարօտն ու գգուանքը, նոյնիսկ երգիծանքը յաջող կերպով կը մեկնաբանուէին սոլիստներ՝ Թերէզ Քէչէճեանի, Զարմուհի Թորոսեանի, Ռոզին Թաշճեանի, Սօսի Հելվաճեանի, Էլիզապէթ Տէրտէրեանի, Սարգիս Տէր – Խաչատուրեանի, Անդրանիկ Փաթանեանի, Լեւոն Փափազեանի եւ Ժերար Ամիրխանեանի կողմէ: Երգչախումբն ու նուագախումբը ամիսներու տքնաջան աշխատանքէ ետք, պատշաճ երգեցողութեամբ եւ օրինակելի ոճով թեամբ կը դնէր վերջապէս իր սիրտը այս համերգի յաջողութեան համար:

Այս առթիւ կրցանք գնահատել Պր·

ԱՊՐԻԼ 24–Ը ԳԱՂՈՒԹԷ – ԳԱՂՈՒԹ

———— Օ ————

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ԱԹԷՆՔ

Ապրիլ 29ին, Գոքինիոյ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցած է պատարագ եւ հոգեհանգիստ, երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պետերու նախագահութեամբ։ Պատարագած է Վարանդ Քհնյ. Ամիրալեան։ Յաւարտ պատարագի տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը։ Բացման խօսքը կատարած է Օննիկ Ջաքարեան։ Խօսք առած են Վարագ Քհնյ. Յովսէփեան, Վերապատուելի Գրիգոր Տէմիրճեան եւ Կիրակոս Մկրտիչեան։

ՍԵԼԱՆԻԿ

Ապրիլ 29ին Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ պատարագած և քարոզած է Մուշեղ աբեղայ Մարտիրոսեան, ոգեկոչելով յիշատակը հայ նահատակներուն։ Յաւարտ պատարագի կատարուած է հոգեհանգստեան պաշտօն։

ԳՈՄՈԹԻՆԻ

Թրակիոյ եւ Մակեդոնիայ միջթաղայի[ն] մարմնի կարգադրութեամբ, Գոմոթինի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պատարագ մատուցուած եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է, որոնց աւարտին տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւն մը, նախագահութեամբ Թեմին առաջնորդ Սահակ Արք. Այվազեանի եւ մասնակցութեամբ Ազգ. Կեդր. վարչութեան անդամներու։

×

ԱՐԺԱՆԹԻՆ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ մէջ, Ապրիլ 24ին, հինգ հազար Հայեր մասնակցած են բողոքի քայլարշաւի մը, որ սկսած է Քաթետրալին առջեւէն եւ կանգ առած զօրավար Ս. Մարթինի յուշարձանին առջեւ՝ պաստառներով։ Ծաղկեպսակի զետեղումէն ետք, հայ համայնքի անունով խօսք առած է Տոքթ. Ատոլֆօ Գայեան։

×

Քայլարշաւէն առաջ՝ Քաթետրալին մէջ պատարագած եւ քարոզած է Հայ Կաթողիկէ առաջնորդ Կղեմէս Վրդ. Մալճեան։

×

Մայիս 18ին Թէաթրօ Սաթրալի մէջ, հոծ բազմութեան ներկայութեամբ կատարուած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը, որու ընթացքին խօսք առած են Արմենիա Մշակ. Ընկերակցութեան անունով Վարդի Մանուկեան, յանուն Շարժում Մշակ. Միութեան՝ Սամօ Սարգիսեան, եւ յանուն Թէքէեան Մշակ. Միութեան՝ Սերխիօ Նահապետեան։ Փակման խօսքը կատարած է Գիսակ Վրդ. Մուրատեան։

Ապրիլ 24ի առաւօտեան, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ պատարագած եւ քարոզած է Գիսակ Վրդ. Մուրատեան։

×

ՆԻԺԵՐԻՈՅ Լակոս քաղաքին մէջ ապրող 14 Հայեր Ապրիլ 24ը ոգեկոչած են ինքնատիպ կերպով։ Անոնք հաւաքուած են Հայկ Գահգէճեանի գործատան մուտքին, ուր փակցուցած են հայերէն, անգլերէն եւ արաբերէն տախտակներ՝ որոնց վրայ հայկական ցեղասպանութիւնը յիշեցնող գրութիւններ։ Բոլորն ալ սեւ հագած են եւ անցնողներ առ ի հետաքրքրութիւն կեցած են եւ տեղեկացած հայկական ջարդի մասին։ Տեղական օրաթերթերէն « Տը Փանչ » տեղ տուած է Հայկ Գահգէճեանի մէկ յօդուածին, ուր կը խօսուի Թուրք կառավարութեան կողմէ կատարուած ցեղասպանութեան, անկէ ճողոպրած Հայերու աշխարհով մէկ ցրուումի եւ բռնագրաւուած մեր հողերու պահանջքի մասին։

[Հ]րանդ Աճէմեանի տաղանդը ոչ միայն [ի]բրեւ խմբավար, այլ նաեւ իբրեւ երա[ժ]իշտ, քանի որ երգչախումբը կը մեկ[ն]աբանէր իր հեղինակած գործերէն « Աղ[օթ]ք սիրոյն », « Հայ Հերոսներու յիշատակին » եւ » Իմ Հայաստան » երգերը։

Իր ամբողջութեան մէջ, համերգը [ոչ] միայն մեր երաժշտական անցեալի շուրջ [էր] որ կը դառնար, անիկա կուտար նաեւ [պա]տկերը մը մեր երաժշտական այսօրէն։ Երգացանկը ինքնին կուտայ այդ [ա]պացոյցը։

Ժողովուրդ մը ստեղծագործելու եւ [եր]գելու համար կարիքն ունի հաւաքական ապրելակերպի։ Այդ կեանքը այսօր [գո]յութիւն ունի հայրենիքին մէջ, ուր [մե]ր ժողովուրդը կ'երգէ դեռ սէր, հերոսութիւն, բարեկամութիւն, աշխատանք, [...]այլն։ Անի երգչախումբը Ապրիլ 27ի [ե]րեկոյթը կուտար արդարեւ ատոր փաստը։ Ապրին բոլոր անոնք որոնք սփիւռքի [ա]յժմեան դժուարին պայմաններուն մէջ, [ա]նշահախնդրօրէն տակաւին կը ծառայեն [ա]յ արուեստի տարածման եւ ծանօթացման։

[Ա]նոնց ծափահարութեան արժանի են [ա]նոնք, արդարեւ։

ՆՈՐՎԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒՄԸ

———— Օ ————

Լիոնի հոգեւոր հովիւ Դաւիթ Եպիսկ. Սահակեան, տարիներու ընթացքին իր տարած աշխատանքներու շնորհիւ, ֆրանսական հոգեւորական թէ աշխարհական շրջանակներու հետ օգտակար յարաբերութիւններ մշակեց եւ վարկ ապահովեց կրօնական, ազգային, մշակութային մարզերու մէջ իր գործունէութեամբ։ Ի գնահատութիւն իր ջանքերուն, արժանացաւ « Շըվալիէ տը լ'Օրտըր տէ Փալմ Աքատեմիք » պատուանշանին, որուն յանձնումի հանդիսաւոր արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ, Ապրիլ 20ին, Լիոնի Հայ Ազգային Տան սրահին մէջ, հայ եւ օտար հոծ հասարակութեան ներկայութեամբ։

Հանդիսութեան բացումը կատարեց Ազգ. Միութեան նախագահը՝ Սեպուհ Սարեան, շնորհակալութիւն յայտնելով Լիոնի Կարդինալ Ռընարի, երեսփոխաններ Պարիտոնի, Քոստի, քաղաքապետի ներկայացուցիչ Լիւսիէն Լորէնսի, Հայ Կաթողիկէ համայնքի հովիւ Գէորգ Վրդ. Զապպարեանի, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի շրջանի նախագահ Ն. Պիւլլիւքեանի եւ ներկայ հասարակութեան, որոնք ընդառաջելով Ազգ. Միութեան հրաւէրին ներկայ եղած էին Դաւիթ Եպիսկ.ի ի պատիւ կազմակերպուած հանդիսութեան։ Կարդինալ Ռընար ստանձնած էր կնքահայրութիւնը իբրեւ խորհրդանիշ Կաթողիկէ և Հայ Առաքելական Եկեղեցիներու սերտ յարաբերութեան։

Կարդինալ Ռընար հակիրճ կենսագրականը ըրաւ Դաւիթ Եպս.ի, ծննդավայր Երուսաղէմէն՝ 1935, հոգեւորականի կոչումին՝ 1957, աշխատելով Յորդանանի, Իրանի, Հնդկաստանի $մէջ, որմէ ետք՝ 1964ին, կը նշանակուի Լիոնի եւ շրջաքի հոգեւոր հովիւ, վարդապետական աստիճանով, իսկ 1976ին՝ Էջմիածնի մէջ, կը ստանար եպիսկոպոսական աստիճան։ Իր խօսքի աւարտին, Կարդինալը պատուանշանը զետեղեց Դաւիթ Եպս.ի կուրծքին՝ ըսելով. « Կ'ողջունենք ձեր անհուն սէրը ձեր ծննդավայրին հանդէպ. եղբայրներ ենք մենք ի Քրիստոս։ Այս պարգեւատրումը պատիւ մըն է Ֆրանսայի համար, որ կը տեսնէ ձեր մէջ դաստիարակը, մանկավարժը, երիտասարդներու առաջեալը »։

Զոյգ եկեղեցականներու ողջագուրումը յուզիչ պահ մը ստեղծեց ներկաներու մէջ։ Դաւիթ Եպիսկ., յայտնապէս յուզուած, շնորհակալութիւն յայտնեց Կարդինալ Ռընարի, Ֆրանսական կառավարութեան, Կրթական նախարարին՝ իրեն շնորհուած պատուանշանին համար։ Ապա, անդրադարձաւ հայ եւ ֆրանսական սերտ յարաբերութիւններուն, պատմականը ընելով ԺԹ. դարաշրջանի եւ Ի. դարու սկիզբներու դէպքերուն, երբ հայ ուսանողներ Ֆրանսա կուգային իրենց իմացական սնունդը առնելու, առանց մոռնալու ֆրանսական գրականութեան գոհարներու հայերէնի թարգմանութիւնները։

Այնուհետեւ, ներկաները, Տիկնանց Միութեան կողմէ հիւրասիրուեցան եւ շնորհաւորեցին Դաւիթ Եպիսկ. Սահակեանը իր պարգեւատրումին առթիւ։

×

Հանդիսութենէն ետք, Դաւիթ Եպիսկ., իբրեւ շնորհակալութիւն եւ երախտագիտութիւն, ճաշ մը տուաւ « Երեւան » ճաշարանին մէջ, որու մասնակցեցան 50 հոգի, որոնց մէջ՝ Կարդինալ Ռընար։

ՀՐԱՆԴ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՀԱՅ ԵՒ ՕՏԱՐ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Կիրակի, Մայիս 6, առաւօտեան, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ ոգեկոչումը Ֆրանսայի համար մեռած հայ եւ օտար ռազմիկներու յիշատակին, կազմակերպութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան։

Ներկայ էին Օ տը Սէնի փոխ նահանգապետը՝ Պեռնար Մէլֆէ, Ազգային ժողովի նախագահ Շապան Տէլմասի ներկայացուցիչը՝ Մարսէլ Կեռէնի, Քլամառի երեսփոխան – քաղաքապետը՝ Ֆոնթընօ, Օ. տը Սէնի ընդհ. խորհրդական Փրոֆ. Փէն, Քլամառէն զօրավար Փաց եւ ֆրանսական ու հայկական զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները։

Պատարագեց եւ քարոզեց (ֆրանսերէն) Իսիի հոգեւոր հովիւը՝ Նորվան Վրդ. Զաքարեան, ոգեկոչելով նահատակց յիշատակը և ակնարկ մը նետելով հայ ժողովուրդի պատմութեան վրայ։

Ամբողջ պատարագի ընթացքին եկեղեցւոյ մէջ ի պատիւ պարզուած էին ֆրանսական եւ հայկական եռագոյն դրօշակները, որոնք կը ներկայացնէին քսան կազմակերպութիւններ։

Յաւարտ պատարագի կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն։

Եկեղեցական արարողութիւններէ ետք, ներկայ հիւրերն ու բազմութիւնը հաւաքուեցան եկեղեցւոյ « Նուրհան Ֆրէնկեան Մշակութային Կեդրոն »ի սրահը, ուր Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան կողմէ սարքուած էր պատշաճ հիւրասիրութիւն մը։

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

1.

[Ն]իւթութիւնը մեծցաւ, եղաւ յուզում [ո]ւ յետոյ տագնապ, բարկութիւն։ Ամբողջ ուժովը կը բուրվառէր, կ'ուզէր [պ]ոռալ, կ'ուզէր փչել, առջեւ նետուիլ։ [Ն]եղին ճանճը անշարժ էր հոն, քիթին վրայ։ Քիթը չէր երեւեր, բայց անշուշտ թէ քիթին վրայ...

Արթնցաւ։ Ցցուեցաւ անկողնին մէջ, աչքերը շփեց, քերեց ծոծրակը եւ ըսաւ. « Խենթի՛ս երազը »։

Տժգոյն առաւօտ մըն էր. հարբուխ եղած առաւօտ մը. քովի սենեակները դեռ կը քնանային։ Ձայն չկար, աղմուկ չկար, կեանք չկար այդ մելամաղձոտ անկիւնին մէջ։ Լսելի կ'ըլլար միայն սպասուհիին աւելին աղմուկը որ սանդուխները կ'իջնէր, քունը աչքերուն։

Անկողինին եզերքը նստած, մէկ սրունքը տաբատին մէջ՝ Փիէռ աւելցուց. « Խենթիս երազը »։ Յետոյ սակայն հետզհետէ կորսուող աւելին աղմուկը կարծես քշեց ու տարաւ թմրութիւնը մտքի։

Այո, երիտասարդի մը տեսած երազին խենթը չըլլար, երբոր այդ երազին մէջ կին մը կայ։ Թերեւս ատոր մօտիկ բան մը կ'ըլլար, բայց ոչ ճիշդ այդ։

Դուռ մը բացուեցաւ։ Սուրբ կոյս Մարիա՞մ, Սուրբ կոյս Մարիա՞մ. Նէնէթէն զատ ո՞ր կինը կրնար նշանակել։ Անշուշտ Նէնէթն էր։ Իսկ մանուկ մը միշտ բեռ, մտատանջութիւն մը ըսել է. անշուշտ թէ Նէնէթ մտատանջութիւն մը ունէր. մեծ բեռ մը որ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ Փիէռին իրեն պատճառած հոգը։ Եւ ճանճը, անոր մազերուն գոյնը ունեցող այդ դեղին ճանճը Նէնէթին հոգին էր։ Այն խարդախ, աղտոտ, զզուելի հոգին, որուն դիմաց ի զուր իր սէրն էր բուրվառեր, ի զուր իր գորովն ու տենչանքն էր ծխեր։

Ուզեր էր շարժել զայն, նետուիլ անոր, նոյնիսկ բռնութեամբ ցնցել այդ սիրտը որ հետզհետէ աւելի կը դեղնէր հոն, քիթին վրայ, հպարտութեան վրայ։ Հապա Սելէսթէ՞նը, ճաշարանը իրեն սպասարկող ծառա՞ն. Լեաքի՞ուն էր։ Ոչ, ոչ, Սելէսթէնը բան մը չի նշանակեր, ճաշարանի ծառայ մը բան մըն ալ ըսել չէ։ Եզրակացութի՞ւն։ Յանկարծական որոշում մը՝ եւ սեղանը իր բեռներէն թեթեւցուց, անցաւ անոր առջեւ ու անշարժ մնաց գլուխը երկու ձեռքերուն մէջ, տխուր, գրեթէ անյոյս։ Այս առաւօտ ամէն աշխատութիւն անկարելի պիտի ըլլար։ Առաջին անգամն է որ Փիէռ ինքզինքը այսքան ընկճուած զգաց եւ հասկցաւ թէ տարբեր, բացառիկ ճիգ մը պէտք է ընէ պաղարիւնութիւնն ու իր անձին տիրականութիւնը պահել կարենալու համար։ Վանեց նախորդ օրերուն ու երէկ գիշերուան յիշատակը եւ մտածումը տարաւ աւելի ետեւ, գարնան առաջին արեւներուն, կորսուած առաջին արեւուն։

Ինչպիսի՜ արեւ մը կը ծագէր ամէն անգամ որ ներս մտնելուն քաշէր գլխարկը գլխէն եւ իր ոսկի մազերը լայննային, բացուէին ու գլխի ցնցումով բազմապատկուէին ճառագայթները ժպիտի։ Ինչպիսի՜ արեւ կը բացուէր իր սրտին՝ երբ որ անոր վերարկուն կը բանար, թեւերը կ'անցընէր անութներէն եւ բազուկներուն ամբողջ ուժին մէջ կը սեղմէր զայն ուժով, ուժով, մինչեւ որ ան ճչար, մինչեւ որ ինք ճչար. Նէննէթ չէոի... Յետոյ... Օ՜ միշտ այսպէս էր, միշտ կը կռուէին։ Նէնէթ խիստ հակառակասէր էր, ամէն բանի կ'ուզէր ընդդիմանալ, քիթը ցցել օդին, յօնքերը պռստել. « Այո՛, ո՛չ, անշո՛ւշտ, երբե՛ք »։ մինչեւ որ երկուքէն մէկը նեղսրտութիւն կեղծէր։ Երիտասարդը միշտ կը խնդար անոր բարկանալու կերպին վրայ, գիտնալով որ սիրոյ բարկութիւն մըն է պարզապէս։ Նէնէթ բնաւ չէր ուզեր որ իր բարկացած ատենը ան խնդայ. կը պնդէր թէ ինք միայն լրջօրէն բարկանալ գիտէ, եւ կ'երթար գլուխը մխրճել բարձերուն մէջ, երբոր Փիէռի գիծերը կախուէին։

(Շար. – 31)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Արսինէ Խըտըշեան իր ամուսնոյն Կարպիս Խըտըշեանի մահուան 4րդ տարելիցին առթիւ 200 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Զօրաբաբելեանի եւ զաւակներուն իրենց հօր եւ մեծ հօր Մեսրոպ Զօրաբաբելեանի մահուան առթիւ, նոյնպէս իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Աննիկ Աբրահամեանի, Նըւարդ Գույումճեանի եւ Գույումճեան եւ Յովսէփեան ընտանիքներուն իրենց փեսային, ամուսնոյն եւ հօր Յակոբ Գույումճեանի մահուան առթիւ: Նաեւ շընորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Ա. Խաչիկեանէ 100 Փր. փոխան ծաղկեպսակի Յակոբ Գույումճեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Արշալոյս Հ. Սարգիսեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐՈՒՆ ԼԵՐԹՈՂԵԱՆԻ
(ծնեալ Թերլէմէզեան)

մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը Կիրակի, Մայիս 20, առաւօտեան ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղի: Օրակարգ՝ տեղւոյն վրայ:

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը Զորեքշաբթի, Մայիս 16, իրիկունը ժամը 9ին Հ. Բ. Ը. Մի Ե. Հիւսիսեան սրահին մէջ, 6 Ռիւ Ֆավանթին, Վալանս: Բոլորին ներկայութիւնր անհրաժեշտ է:

dans le cadre des festivités du 30e anniversaire de l'Union Culturelle Francaise des Arméniens de France U.C.F.A.F.) l'L'U.C.F.A.F. et la JAF (section de Paris)

organisent une

PROJECTION DE FILMS ARMENIENS

Vendredi, 18 Mai à 20 45 Salle du Musée Guimet, 6 Place d'Iena 75016 Paris (métro Iena)

NAHABED

chef-d'œvre en couleur parlant arménien, sous titres français) misen en scène par H. MALYAN et « DEJVEJIK »

Participation aux frais : 15 Fr

Points de vente des billets : U.C.F.A.F., 6 Cité du Wauxhall 75010 Paris — BALTAIAN, 27 rue Bleue, 75009 Paris — PALOUYAN, 9 rue de Trévise, 75009 Paris et auprès des membres de l'U.C.F. A.F. et de la JAF.

Les billets (rose) de la séance du 16 Mars 1979 donneront droit à l'entrée gratuite comme précédemment annoncé.

ՎԱԶԳԷՆ Ա. Վալանսի մէջ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

— O —

Հինգշաբթի, Մայիս 17, Վալանսի Օրոռուբ Նոռի (հիւսիսային) կողմէ ժամը 17ին, ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ կը դիմաւորուի, Նահանգապետ Պր. Հանրի Պեռնար տը Փելաժէի, Նարեկ խաչակիր Թհնյ. Վարդանեանի եւ իր Հոգաբարձութեան Ազգ. Միութեան, քոյր եկեղեցիներու հոգեւոր պետերու եւ իրենց Հոգաբարձութեանց նախագահներու, կազմակերպութեանց եւ այլ միութիւններու ներկայացուցիչներու կողմէ:

Ժամը 17·30 անց, փառաբանական աղօթք, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ներկայութեամբ վերոյիշեալ կրօնական ու պետական բարձր անձնաւորութեանց եւ համայնական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներու եւ հաւատացեալներու:

Հայրապետը աւանդական աղն ու հացը օրհնելէ ետք, հրաշափառով կ'առաջնորդուի եկեղեցի, արարողութեանց երդեցողութիւնը կը կատարէ դպրաց դասը:

Ժամը 18·30 անց, Հայրապետը իր շքախումբով կ'առաջնորդուի Միւզարտիէյի շքեղ պանդոկը. Սուայոն – Արտէշ. գինեձօն, պետական բարձր անձնաւորութիւններու եւ Վալանսի կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներուն:

Ժամը 20·30 անց, Սալ տէ Ֆէթի գեղեցիկ սրահին մէջ, ժողովուրդը կը լսէ Կաթողիկոսին յորդորներն ու տանտայ հայրապետական օրհնութիւնները:

Ուրբաթ, Մայիս 18, կ. առաջ ժամը 10ին, Կաթողիկոսը կ'ընդունուի Տռոմի երեսփոխան եւ Վալանսի քաղաքապետ Պր. Ռոտոլֆ Փէսի եւ իր խորհրդարանի անդամներուն կողմէ:

Ժամը 10·45ին Նահանգապետ Պր. Հանրի Պերնար տը Փելաժէի կողմէ:

Կ. վերջ ժամը 16ին, ժամադրութեամբ տեսակցութիւններ, եկեղեցական եւ աշխարհական անձնաւորութիւններ. արձանագրութեանց համար դիմել Պր. Լեւոն Տ. Սարգիսեանի մինչեւ Մայիս 15:

Ժամը 20·30ին, ի պատիւ Հայրապետին մեծ ճաշ օթէլ Քրուա տ'Օռի մէջ. տեղերը սահմանափակ են, արձանագրութեան համար դիմել — Մաքսուտեան վաճառատուն, 48, Ռիւ Պուֆիէ, հեռաձայն՝ 43·17·24 — Թիսիւ Անտրէ, Պր. Մամբրէ Սէմէրճեանի, հեռ. 43·50·54 — Հայ Ազգ. Միութեան գրասենեակը՝ 52 Ռիւ Պուֆիէ կ. վերջ ժամը 17էն ետք:

Ռոմանս, Պր. Մանուէլ Թաշճեանի, 15 Ավընիւ տը լա Լիպերասիոն:

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին մինչեւ Մայիս 16ի երեկոյ:

Շաբաթ, Մայիս 19, Վազգէն Կաթողիկոս եւ իր շքախումբը հրաւիրուած են Վալանսի Հ. Բ. Ը. Միութեան կողմէ, Միութեան Հիւսիսեան սրահը:

Կէսօրին հրաժեշտի հացկերոյթ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Օդափոխութեան կայանին համար խոհարար կ'ուզուի՝ Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն:

Մանրամասնութեան համար գրել Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, 17 Ռիւ Պլէօ, 75009 Փարիզ, տալով հասցէ եւ հեռաձայնի թիւ, պատասխանի համար:

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

ԳՐԱԿԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

ՅՈԲԵԼԵԱՆ

Մայիս 20, կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 16ին Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վասպուրական սրահին մէջ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան, մասնակցութեամբ՝

Գ. Սայապալեան Հիմնարկի, Մուրատ Ռափայէլ Նախկ. Աշակ. Միութեան Ֆրանսահայ կապոյտ խաչի, վասպուրականի Հայրենակց. Միութեան, Տարօնի Հայրենակց. Միութեան, Հ.Մ.Ը.Մ. – Արծիւ Մարզականի, Հայ Արենոյշներու Միութեան, «Արմենիա» ամսաթերթի, Մարսէյլի Հայ Բժըշկական Միութեան

Կը նախագահեն Տէր եւ Տիկին ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՒՐՃԵԱՆ

Կը խօսին

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ
ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
խօսք յոբելեարի

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ՝ երգ, նուագ, ընթերցումներ Յոբելեարի գործերէն

ՃԱՇ -- ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Առնուվիլի Ֆրանսահայ Մշակութային եւ Մարզական Միութեան իր առաջին տարեդարձին առթիւ:

Շաբաթ, Մայիս 19, ժամը 20·30էն սկսեալ:

Ճոխ կերուխում — Նուագախումբ

Վիքթոր Իւկօ վարժարանի մարզասրահը (Առնուվիլ):

Le YAN'S JEUNES et l'UGAB JEUNES

ORGANISENT
LE DIMANCHE 20 MAI

grand rallye touristique

avec de très nombreux lots dont un prix exceptionnel :
UN VOYAGE EN ARMENIE

et remercient les établissements suivants pour leur participation.— OPTIMATOURS (Paris), TELE-CONDORCET (Clamart), VAROUJ-PHOTO (Clamart), SEMIRAL FRANCE (Paris), ANNY RESTAURANT (Issy), L'ARC EN CIEL SPORTS (Clamart), DANN Coiffure (Issy), PATRICIA BESNARD ESTHETIQUE (Issy), LA GENERALE ELECTRIQUE (Issy), JAN LYS TRICOTS (Chaville).

Date limite d'inscription : 14 MAI

Participation (repas du soir compris) : 80 F.

Prévoir le repas du midi

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :
YAN'S CLUB, 5 Av. Reille, 75014 Paris — Tél. 589.20.48
de 11 h. à 15 h. sauf Dimanche
UGAB, 118, Rue de Courcelles, 75017 Paris, Tél. 227.12.26 et 924.86.71
tous les jours.

ՅԵՏԱԶԳԻՒԱԾ

Առողջական պատճառներով յետաձգուած է Տրապիզոնի Հայրենակցական Միութեան ձեռնարկը (ճաշ) որ տեղի պիտի ունենար Մայիս 20ին:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose

au départ de MARSEILLE

des VOYAGES-ARMENIE

MOSCOU - EREVAN

2 nuits 12 jours

CALENDRIER DES DÉPARTS

DEPART VENDREDI :	RETOUR JEUDI :
— 20 Juillet	— 02 Août
— 03 Août	— 16 Août
— 18 Août	— 01 Septembre
— 24 Août	— 06 Septembre
— 31 Août	— 13 Septembre
— 01 Septembre	— 15 Septembre
— 14 Septembre	— 27 Septembre
— 12 Octobre	— 25 Octobre
— 28 Décembre	— 10 Janvier 1980

PRIX : 3700 F + 150 F. TOUT COMPRIS

INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DEPART

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN — 87 la Cancbière 13001 MARSEILLE — tél. (91) 95 90 12

et toutes agences HAVAS-VOYAGES de France

Org. Lic. 97

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

«Une Journée à la Campagne»

Le Dimanche 20 Mai à l'auberge de « L'ANGELUS » à BARBIZON 77630

Հայկական հարազատ մթնոլորտ կանանչազարդ պարտէզներու մէջ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇ ժամը 13ին (շամփուրով խորոված, լաւաշ),

Հայ նուագախումբ, երգ, պար, խաղեր եւ նարտի մրցում

Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ, երգիչ՝ ՍՈՒՐԷՆ

Եկէ՛ք խմբովին, ընտանեօք եւ ձեր բարեկամներուն հետ:

Ծախքերու մասնակցութիւն 200 Փր. մինչեւ 15 տարեկան տղոց՝ 100 Փ.
Մասնաւոր գիներ ուսանողներու համար՝ տեղւոյն վրայ:
Տեղերը ապահովելու համար դիմել
Տիկ. Ս. Աղամեանի՝ 378·15·65
Տիկ. Տ. Մավեանի՝ 574·34·78
Տիկ. Լ. Չրբաշեանի՝ 033·91·35

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
16
MERCREDI
16 MAI
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա – Տար. 260 Ֆ. Վեցամսեայ – 140 Ֆ.
Արտասահման – Տար. 300 Ֆ. Հատը – 1 Ֆ. 80

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.382

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE — No 14.382

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ԵՏՔ՝

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓՈՐՏՕ, ՆԻՍ ԵՒ ԼԻՈՆ

Մարսէյլէն ետք, որ իր շրջապտոյտին առաջին հանգրուանն էր, Վազգէն Կաթողիկոս, Ուրբաթ, Մայիս 11ին էռ–էնթէռի օդանաւով (զոր կը վարէր՝ Վարուժան Գոյումճեան), ժամանեց Փորտօ ժամը 18.40ին: Զինքը դիմաւորելու եկած էին շուրջ 250 հոգի և Նահանգապետին, Քաղաքապետին եւ Փորտոյի Արքեպիսկոպոսին ներկայացուցիչները: Երկու մանուկներ հաց ու աղ ներկայացուցին, երիտասարդներ հայկ. տարազներ հագուած՝ ծաղիկներով դիմաւորեցին Կաթողիկոսը, որ իր շքախումբով առաջնորդուեցաւ Ֆրանթէլ պանդոկը: Շքախումբին մաս կը կազմէն նաեւ Սերովբէ Արք. եւ Յակոբ Եպիսկոպոս:

Շաբաթ օր, Մայիս 12, առաւօտեան ժամը 9.45ին Կաթողիկոսը ընդունուեցաւ Քաղաքապետարանը՝ քաղաքապետ – երեսփոխան եւ Ազգ. Ժողովի նախագահ Ժ. Շապան–Տելմասի կողմէ, որ յատուկ համակրանքով արտայայտուեցաւ Հայերու մասին: Կաթողիկոսը պատասխանեց ֆրանսերէն եւ կատարուեցաւ նաեւ նուէրներու փոխանակութիւն: Ժամը 12ին, Նահանգապետարանին մէջ է, որ Նահանգապետն ու Տիկինը մեծ ընդունելութիւն մը տուած են ի պատիւ Կաթողիկոսին:

Մայիս 13, Կիրակի, առաւօտ ժամը 8.15ին Փորտոյի Արքեպիսկոպոսը Գերպ. Մաղիէ այցելած է Վազգէն Ա.ի ողջունելով անոր գալուստը:

Ժամը 9.15ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ժամանած է Փորտոյի հնադարեան մայր տաճարը, որուն մուտքին զինքը ընդունած է Արքեպիսկոպոսը: Օրուան պատարագիչն էր՝ Վրաստանի Հայոց առաջնորդ՝ Գէորգ Եպիսկ. Սերայտարեան: Քարոզած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը «Ուղիղ եղիցին աղօթք իմ որպէս խունկ առաջի քո տէր» բնաբանով: Իր գոհունակութիւնն ալ յայտնած է ի տես Փորտոյի հայ գաղութին՝ կապուած իր եկեղեցիին եւ պատմական աւանդութիւններուն– Պատարագին ներկայ եղած են շուրջ 2000 հոգի (20 հոգինոց երգչախումբ մըն ալ եկած էր Մարսէյլի մայր եկեղեցիէն):

Պատարագին կը յաջորդէր մեծ ճաշ մը Ֆրանթէլի մէջ, որու մասնակցած են աւելի քան 250 հոգի: Ճառեր արտասանուած են գաղութին անունով ինչպէս նաեւ Սերովբէ Արք.ի եւ Հայրապետին կողմէ:

ՆԻՍ

ՆԻՍ (Յառաջ – հեռաձայն)

Երկուշաբթի օր, ժամը 9.40ին է, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որու կ'ընկերանան Վրաստանի առաջնորդը, դաւազանակիրը եւ Պ. Շահպազեան, ժամանեց Նիս – Քոթ տ'Ազիւրի օդակայանը, ուր զինքը ընդունելու փութացած էին Ալփ – Մարիթիմի Նահանգապետը՝ Մելքիոր, Նիսի երեսփոխան – քաղաքապետը՝ Ժաք Մետըսէն, Ֆ. Իքառ, Նիսի Արքեպիսկոպոսի ներկայացուցիչ՝ Գերպ. Պելքսի, Մոնաքոյի Եպիսկոպոսը՝ Գերպ. Ապրըլէ, Նիսի հոգեւոր հովիւ Տարօն Վրդ. ինչպէս նաեւ Ազգ. միութեանց ներկայացուցիչներ:

Վազգէն Կաթողիկոս Հրաշափառով մուտք գործեց Ս. Աստուածածին եկեղեցին, ուր իր օրհնութիւնները տուաւ համախմբուած բազմութեան: Ժամը 13ին Նեկրեսքոյի մէջ, Կաթողիկոսին ի պատիւ ճաշ մը տրուեցաւ, ուր գաղութին կողմէ խօսք առաւ Ժիրայր Միրիճեան եւ ողջոյնի խօսքը արտասանեց: Վերջին խօսողն էր Վազգէն Հայրապետ, որ նոյն իրիկունը ժամը 18ին մեկնեցաւ Լիոն:

ԼԻՈՆ

Ամենայն Կաթողիկոսը Լիոն ժամանեց Երկուշաբթի իրիկուն եւ օդակայանը ընդունուեցաւ Նահանգապետին իսկ կողմէ, որ իրեն ընկերացած է մինչեւ Ս. Յակոբ եկեղեցին: Երեքշաբթի օր, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կ'ընդունուէր Նահանգապետարանը: Ապա՝ ճաշ: Իրիկուան ժամը 19.30ին ճաշ Ազգ. Տան սրահին մէջ: Չորեքշաբթի օր Վազգէն Ա. կ'այցելէ Հայկազեան դպրոցը: Ժամը 18ին կ'ընդունուի Քաղաքապետարան, ուր իրեն ի պատիւ ճաշ մը կը տրուի: Հինգշաբթի օր Վազգէն Ա. կ'այցելէ Սէնթ Էթիէնի նոր գնուած մատուռն ու տունը: Կը հանդիպի նաեւ Վիէն դէպի Վալանս ճամբուն վրայ: Կիրակի կը վերադառնայ Լիոն, Երկուշաբթի կ'այցելէ Տէսին: Երեքշաթի կը հասնի Փարիզ:

ՏՈՄՍԵՐ

ՂԵՒՈՆԴ, ՎԱՐԴԱՆ ԵՒ... ԽՈՄԷՅՆԻ

Ղեւոնդեանց կամ Վարդանանց տօնը չատոնց անցած է, բայց մենք կը ստիպուինք դարձեալ ոգեկոչել անոնց նուիրական դէմքերը, կանգնած՝ պատմական յեղափոխութեան մը արեւոտ սեմին, օրէ օր ականատես դառնալով մեր երբեմնի հզօր դրացիին՝ Պարսկաստանի նոր իշխանութեան ներքին ցնցիչ մաքրագործումներուն:

Եւ ոգեկոչումը աւելի՝ բողոքի կոչ մըն է որ կ'ընենք:

Միջին Արեւելքի մեր հեղինակաւոր թերթերէն մէկուն փիլոնաւոր խմբագիրը, որպէս մերօրեայ Նոր Եղիշէ, կուգայ խանդավառօրէն դրուատիքը հիւսել Իրանի յեղափոխութեան նախահայր եւ իսլամ կրօնապետ այաթոլա Խոմէյնիի ու իր խիզախ աջակիցներուն գործունէութեան, դիմելով գրական ու հռետորական պատկերաւոր ձեւերու, եւ յատկապէս՝ նմանութիւններու սեռին, ցայտուն գոյներով պանծացնելու համար Իրանի նոր տէրերը, որպէս երկհազարամեայ տիրակալ կայսրութեան մը խորտակող հերոսներ եւ նոր դարու հիմնադիրներ:

Եւ ի՛նչ գովասանք...:

Քաջարի մեր խմբագիրը՝ Խոմէյնին կը զուգադասէ մեր անմահ Ղեւոնդ երէցին ... ասիկա չի բաւեր, պատուանդանի վրայ կը բարձրացնէ՝ մեր քաջ Վարդանին ասընթեր՝ Խոմէյնիի գործակից աշխարհական վարչապետ Պազերկանը: Նըմանութիւններու բացասական երեսն ալ կայ, ուր կը յայտնուին նոր Վասակներ ու նոր Յազկերտներ, քաղաքական յայտնի ակնարկներով գահազուրկ Շահին ու մինչեւ իսկ Ամերիկայի...:

Չենք գիտեր թէ արդեօք իրր երդիծա՞նք գրուած է այդ յօդուածը. չենք գիտեր նաեւ թէո րո՞ւ ուղղուած է հեգնանքը. հիներո՞ւն... թէ նորերուն:

Կը խորհինք, սակայն, թէ պատմութեան երեսին չէ կարելի դատավճիռ արձակել՝ երբ տակաւին սկիզբն ենք լերան ստորոտին՝ չէ կարելի գագաթին վայելքովը գինովնալ. ոչ իսկ հնարաւոր է նախատեսել լերան ետեւ թաքուն սպառնացող փոթորիկը, որ յաճախ կը փրթի՝ երբ կատարն հասնինք, կամ նոյնիսկ չհասած:

Մեր նորելուկ Եղիշէն առնուազն քիչ մը աճապարանքով հրապարակ նետած է այս նոր օրինակ գովերգը, թատերաբեմ հանելով Հայոց պատմութեան ու թերեւս համայն քրիստոնէութեան ամէնէն նուիրական հերոսները եւ սուրբերը, զանոնք զուգակշռի դնելու համար Իրանի իսլամ նոր տէրերուն հետ:

Արդեօք կը կարծէ թէ այսպէս ասոնք կը մեծնա՞ն, կը յաւերժանա՞ն կամ կ'անմահանա՞ն: Բայց այդ գրութեամբ իրապէս մեծցող, մեծարուող կամ անմահացող կա՞յ. որոշ է, սակայն, որ պզտիկցող ու մեռնող կայ...:

Խեղճ Ղեւոնդ Երէց ու քաջդ Վարդան. ձեր փառապանծ դիւցազնամարտէն ու նահատակութենէն 1500 տարի յետոյ՝ ա՞յսպէս երախտապարտ պիտի ըլլար ձեզի հայ եկեղեցական մը. ներեցէ՛ք այս խմբագրին յանդգնութեան, որովհետեւ կը թուի թէ չի գիտեր գրածը:

Վաղը կամ միւս օր, երբ Փոքր Ասիոյ մեր հողերը գրաւող մեր միւս դրացիին երկիրն ալ յեղափոխութիւն մը պայթի, մեր խմբագիրը որո՞ւ պիտի նմանցնէ անոնց գլխաւորները. արդեօք մեր... արծուեթռիչ Անդրանիկի՞ն կամ Մուրատի՞ն...:

Մի՞թէ կը պակսէի՞ն հազարամեայ իսլամ պատմութեան էջերէն դէպքեր ու դէմքեր, զուգակշռի միւս նժարին վրայ նստեցնելու համար զանոնք:

Պատմական ողջմտութիւն եւ ուղղամտութիւն մը կայ՝ որ մեզ պէտք է զգուշացնէ ծայրայեղութիւններէ, հապճեպ ու թեթեւ վճիռներէ, չնդալից որոտումներէ, չափազանցութիւններէ:

Ճշմարիտ հայրենասիրութիւն մըն ալ կայ՝ որ մեզ պէտք է դրդէ նախանձախնդիր զուրգուրանքով պատուելու մեր ընիկ արժէքներն ու հերոսները, սրբամաքուր մարգարիտներու նման:

Հարկաւոր է նաեւ համեստութեան քօղով մըն ալ պատել մեր յայտարարութիւնները, որպէս «փոքր ածու»ին հայրենասէր զաւակներ, դատավճիռները թողլով մեզմէ աւելի հմուտ մասնագէտներուն եւ պատմագէտներուն, աներկիւղ քալելով մեր անմահ պատմահօր՝ Մովսէս Խորենացիի լուսաւոր հետքերէն:

Այսպէս, քիչ մը ողջմտութիւն, քիչ մըն ալ ինքնագիտակցութիւն անպայման մեզի պիտի սորվեցնեն՝ որ մեր Ղեւոնդն ու Վարդանը հանգիստ թողունք եւ հոս ու հոն նմաններ չփնտռենք...:

ՇԱՀԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Նախագահը Երկուշաբթի օր սկսաւ Ալզասի իր այցելութիւնը: 5րդ անգամն է, նախագահ ընտրուելէն ի վեր, որ Ժիսքար տ'Էսթէն կը կատարէր այդ ճամբորդութիւնը: Առաջին օրն իսկ այցելեց շուրջ 13 փոքրիկ գիւղեր «Ֆրանսայի այս փայլուն ցուցափեղկը» որակելով տեսածը: Շրջապտոյտը սկսաւ Քայզըրպէրկէն, ուր (գերմանացի) ծնած է Տոքթ. Շվայցըր, որ Ֆրանսացի կը մեռնէր, քանի Ալզասը վերադարձուած էր Ֆրանսայի: Ժիսքար ճառ մը խօսեցաւ Թան, ուր չեշտեց թէ կողմնակից չէ «Շրջանակազմութեան»: Կարեւոր ճառը կ'արտասանէր սակայն՝ Երեքշաբթի:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ 35 ժամ աշխատանքի հարցը հող կը չահի թէեւ Ֆրանսայի Աշխատանքի նախարարը յայտարարեց թէ վաղուան համար չէ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ սկսած է դատավարութիւնը Վլադիմիր Սկվիրսկիի, 48 տարեկան, «աշխատաւորներու միջարհեստակցական միութիւն» այլախոհ շարժումին անդամ:

ԽՈՄԷՅՆԻ նոր հրովարտակ մը ստորագրած է, որ կարդացուած է ձայնասփիւռէն, լուրերու բոլոր հաղորդումներուն ատեն եւ ուր կ'ըսէ. «Այսօրուընէ, որեւէ յանցապարտ այլեւս պէտք չէ մահուան դատապարտուի ոչ ալ գնդակահարուի բացի երկու պարագաներէ՝ սպաննած ըլլալ կամ սպաննելու հրահանգ տուած ըլլալ, չարչարած ըլլալ մինչեւ մահ: Ով որ այս հրամանը չլսէ յանցաւոր է»: Ցարդ 250 հոգի գնդակահարած են իսլամական դատարաններու վճիռով: Քերմանի մէջ 114 հոգի, որոնք դատի տակ են չահագրգռուած են այս նոր որոշումով:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նախագահը Դամասկոս գընաց առջի օր եւ կը մնայ երկու օր: Այս առթիւ կը կարծուի որ Սուրիա նախքան իր զօրքը քաշելը Լիբանանէն տեսակ մը «ապահովութեան ուխտ» կ'ուզէ ձեռք ձգել, որ իրեն զինուորական նախապատուութիւններ շնորհէ:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ մէջ ուտեստեղէնի կարգ մը գիներ 33 առ հարիւր յաւելում պիտի կրեն: Այս յաւելումը կը վերաբերի գըլխաւորաբար բանջարեղէնին, պտուղին, պահածոյ ձուկին եւ համեմին:

ԿԵԴՐՈՆ. ԱՓՐԻԿԷԻ մայրաքաղաքին մէջ շուրջ հարիւր դպրոցականներ ջարդուած են Պոքասայի հրահանգով, ըստ էմնըսթի ինթերնէշընըլի: Ութէն 16 տարեկան այս երախաները մեռած են ահաւոր չարչարանքներէ ետք՝ ոմանք քարկոծումէ, ոմանք խեղդամահ, ոմանք ծեծի տակ: Այս աշակերտներուն յանցանքն եղած է (եղեր) մերժել դպրոցական համազգեստ կրել:

ԻՏԱԼԻԱ որոշեց բանակին դիմել պայքարելու համար ահաբեկչութեան դէմ: Այս որոշումը ձեւով մը կը հաստատէ որ կառավարութիւնը կեռիլլօի կանոնագիր կուտայ կարմիր ջոկատներուն: Կարգ մը քաղաքական շրջանակներ գոհ չեն այս կարգադրութենէն:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ դէմ պօյքոթը իրականութիւն դարձաւ: Սաուտի Արաբիա արդէն վերջ դրաւ համարաբական զինուորական ճարտարարուեստի մը ծրագրին, որուն վրայ կը հաշուէր Եգիպտոս:

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ
ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Բ.

Յունուար 31։ Կ'այցելեմ Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի պաշտօնաթերթ «Ասպարէզ» օրաթերթի խմբագրատունը, որ կը գտնուի Վէնիս պողոտային վրայ, Խաղաղականի ափին։ Խմբագիրը՝ ընկ. Քրիստափոր Բաղըրատունի ազնուութեամբ կ'ընդունի զիս ու կը պատասխանէ հարցումներուս՝ որոնք կը միտէին տեղեկութիւններ քաղելու թերթին, տեղւոյն հայկական մամուլին եւ հայկական կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու գործունէութեան մասին։

«Ասպարէզ» օրաթերթը լոյս կը տեսնէ 2000 տպաքանակով։ Քանի մը ամիս է միայն որ ինքնաբաւ դարձած է։ Շաբաթը մէկ օր կը հրատարակուի երկու լեզուով՝ հայերէն եւ անգլերէն։ Անգլերէն բաժնի խմբագիրն է ընկ. Սերժ Սամոնեանց։ Բնական է՝ մեր խօսակցութեան նիւթը կը դառնայ Ֆրանսայի եւ Լոս Անճելըսի հայկական կեանքը իր այլազան երեսներով։ Կը փոխանցեմ մեր գաղութի կազմակերպական եւ միութենական կեանքի կարգ մը մարզերէն ներս տիրող աշխուժութիւնը եւ այլ գետիններու վրայ՝ կրթական, դպրոցական, եւայլն, գոյութիւն ունեցող լճացումը եւ անտարբերութիւնը։ Գոհունակութեամբ կ'ընդգծուի վերջին տարիները Արեւելքէն եւ Պարսկաստանէն Ամերիկա փոխադրուող Հայերու պարագան, որ առիթ ու մղում տուած է ազգային կեանքի բոլոր ճակատներու վրայ նոր շունչի մը, նոր աւիւնի մը եւ աշխուժացման յառաջացումին։ Ձեռնարկներու, հանդէսներու եւ հաւաքոյթներու թիւը անհամեմատ բազմացած է, Հայերը ի մի համախմբելու առիթներ շատ յաճախ կը ստեղծուին, հայկական դպրոցները իրենց կենսական դերը ունին այդ համախմբումներուն մէջ։ Անոնց շուրջ է, առաւելաբար, որ եռուզեռ կը տիրէ։

Իբրեւ քաղաքական կազմակերպութիւն Լոս Անճելըսի մէջ կը գործեն Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը եւ Ռամկավար Ազատական կուսակցութիւնը։ Այս վերջինին պաշտօնաթերթն է «Նոր Օր» եռօրեան։ Գաղութը ունի բազմաթիւ թերթեր՝ «Լրաբեր», «Հայ Արուեստ» (կիսամսեայ), «Տը Արմենիըն Օպզըրվըր» (անգլերէն – անկախ), «Տը Գալիֆորնիա քուրիըր» (անգլերէն – անկախ), որ կը հրատարակուի Ֆրէզնօ, «Քաջ Նազար» (երգիծաթերթ) եւայլն։ Յունուարէն սկսեալ լոյս կը տեսնէր նոր շաբաթաթերթ մը՝ «Նոր Կեանք», որուն մասին արդէն գրուեցաւ «Յառաջ»ի Ապրիլ 17ի թիւին մէջ, ուր Խաչիկ Թէօլէօլեան կ'ընդգծէր «Նոր Կեանք»ի հրատարակութիւնը իբրեւ դրական երեւոյթ։

Լոս Անճելըսի հայկական գաղութին մէջ կան բազմաթիւ միութիւններ, մարմիններ, յանձնախումբեր, որոնց ամբողջական ցանկը թէեւ կարելի չեղաւ ձեռք ձգել, այդուհանդերձ ամէնէն գործօններէն պէտք է յիշել Համազգայինը, Թէքէեան Մշակութային Միութիւնը, Հ. Օ. Մ.ի մասնաճիւղը իր Շաբաթօրեայ հայերէնի դասընթացքներով, Հայ Համալսարանականներու Միութիւնը, Հ. Մ. Ը. Միութիւնը իր զանազան խումբերով եւայլն։ Ազգային քաղաքական մարզին մէջ բացի կուսակցութիւններէն օգտակար գործ կը կատարեն Հ. Յ. Դ. Հայ Դատի Յանձնախումբը եւ Ռ. Ա. Կ.ի Հայ Իրաւանց Շարժումը։ Կարեւոր է ընդգծել նաեւ այն՝ որ միջ–միութենական յարաբերութիւնները լաւ հունի մէջ են, համագործակցութեան ոգին կը տիրէ հոն քաղաքական եւ ոչ – քաղաքական կազմակերպութիւններու միջեւ։ Օրինակելի երեւոյթ մը եւս։

Խմբագրութենէն հրաժեշտ առնելէ ետք կ'երթամ Ազգ. Առաջնորդարան հարցազրոյց մը ունենալու համար Առաջնորդին հետ թեմին ազգային, կրօնական եւ վարչական կեանքին շուրջ։ Առաջնորդարանը, որ կը գտնուի Ռասըլ պողոտային վրայ, ներկայանալի եւ Հայերուն պատիւ բերող շինութիւն մըն է։

Բնականաբար, առաջին հարցումս կը վերաբերի թեմին մէջ ապրող Հայերու մօտաւոր թիւին ու անոնց զբաղումին։

Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան նահանգներուն մէջ, յատկապէս վերջին երկու տարիներուն Միջին Արեւելքէն գաղթող Հայերու պատճառով, մօտ 200 հազար Հայ կայ։ Ընդհանրապէս կեդրոնացած են Լոս Անճելըս, Սան Ֆրանսիսկօ եւ Ֆրէզնօ։ Այլ նահանգներու մէջ եւս՝ Լաս Վեկաս, Քոլորատօ, Արիզոնա, Ռինօ Հայ ընտանիքներ կ'ապրին, առանց կազմակերպուած համայնք մը ներկայացնելու։ Կը զբաղին վաճառականութեամբ, առեւտուրով, արհեստներով՝ ոսկերչութիւն, դերձակութիւն, շինարարական գործեր եւայլն։ Պետական հաստատութիւններու մէջ բաւական պաշտօնէութիւն կայ։ Վերջին շրջանին՝ անցեալ Նոյեմբերի վերջը, բախտաւորութիւնը ունեցած են Գալիֆորնիոյ Ընդհ. Դատախազի աթոռին վրայ ունենալու Ճորճ Տէօքմէճեանը, որ ընտրութեամբ կոչուած է այդ պաշտօնին։ Այս աթոռը երկրորդ հեղինակութիւնն է նահանգին մէջ, Նահանգապետէն ետք։

Խօսելով թեմին վարչական մեքենային մասին, առաջնորդը դիտել կու տայ թէ Միացեալ Նահանգներու Արեւմտեան թեմը (Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ենթակայ) ունի իր կանոնագիրը, որուն ոգին կը բխի Ազգ. Սահմանադրութենէն։ Այդ կանոնագրութեամբ կը ղեկավարուի թեմը, ժողովրդավարական սկզբունքներով։ Թեմին վերին մարմինն է Պատգամաւորական ժողովը, որմէ կը բխի Ազգ. Վարչութիւնը, այս վերջինէն կը բխին Ուսումնական Խորհուրդը, Տիկնանց Միութիւնը, Երիտասարդաց Կրօնական Դաստիարակութեան Մարմինը։ Իւրաքանչիւր ծուխ ունի իր եկեղեցին եւ իր անդամական ժողովը, ուր կ'ընտրէ իր շրջանի հոգաբարձութիւնը, երեսփոխանները, խնամակալութիւնը, Տիկնանց Միութիւնը։ Ամէն եկեղեցի նիւթապէս եւ բարոյապէս հաշուետու է Առաջնորդարանին եւ Ազգ. Վարչութեան։ Պատգամաւորական ժողովի անդամները կ'ընտրուին 4 տարին անգամ մը։ Նոյնպէս եւ առաջնորդը։ Ազգ. Վարչութիւնը եւ հոգաբարձութիւնը կ'ընտրուին 2 տարուան համար։

Թեմը ունի 7 եկեղեցի՝ Ֆրէզնօ, Սան Ֆրանսիսկօ, Էնսինօ (Վէլի), Հոլիվուտ, Կլէնտէյլ, Մոնթէպէլլօ եւ Օրէնճ Քաունթի։ Այս 7 համայնքներն ալ ամուր հիմերու վրայ դրուած եւ կազմակերպուած հայաշունչ շրջաններ են։ Իւրաքանչիւր եկեղեցի ունի հովիւ մը, որ կը զբաղի համայնքին կրօնական, վարչական, ուսումնական, ծխական եւ ընկերային հարցերով։ Իւրաքանչիւր եկեղեցւոյ մէջ ամէն Կիրակի պատարագ կը մատուցուի ու քարոզ կը տրուի։ Բոլոր եկեղեցիներն ալ ամէն Կիրակի, առաւել կամ նուազ չափով լեցուն են։ Իւրաքանչիւր եկեղեցի ունի իր դպրաց դասը, բաղկացած 10–25 հոգիէ։ Կան Կիրակնօրեայ վարժարաններ, ուր կը դասաւանդուին կրօնական գիտելիքներ եւ կը տրուի կրօնա–բարոյական դաստիարակութիւն։ Իւրաքանչիւր եկեղեցի ունի նաեւ Շաբաթօրեայ վարժարան, ուր հայերէն կը դասաւանդուի այն աշակերտներուն՝ որոնք չեն յաճախեր հայկական ամէնօրեայ վարժարաններ։ Շաբաթօրեայ վարժարանները կը հովանաւորուին Հ.Օ.Մ.ի կողմէ։ Իւրաքանչիւր Շաբաթօրեայ վարժարան կը յաճախէ մօտ 40 աշակերտ։

Ինչ կը վերաբերի հայկական ոգիին, հայ մնալու գիտակցութեան եւ հայ համայնքին կապերուն կրօնական, կրթական եւ ընկերային հաստատութիւններու հետ, առաջնորդը կ'ընդգծէ որ մասնաւորաբար վերջին 2–3 տարիներուն Միջին Արեւելքէն գաղթող Հայերուն շնորհիւ նոր աւիշ մը սրսկուած է ընդհանրապէս ամերիկահայ եւ մասնաւորապէս Լոս Անճելըսի հայութեան կեանքէն ներս։ Ամերիկահայ գաղութը, յատկապէս Լոս Անճելըսի մէջ, իր զարթօնքի օրերը կ'ապրի։ Ազգային գիտակցութիւնը զօրաւոր է. ամէն կողմ եկեղեցիներ, դպրոցներ եւ հայ կեդրոններ կը շինուին կամ կը գընուին։ Զանազան միութիւններ եռանդուն կ'աշխատին նպատակակէտ ունենալով միայն հայապահպանումը։ Հայկ. դպրոցները արդէն իսկ արմատ նետած են ամերիկահայ գաղութին մէջ եւ այժմու յարմարութիւնները շատ սահմանափակ են Հայ աշակերտներուն կարեւոր մէկ մասը ընդունելու համար դպրոցէն ներս։ Կարելի ամէն ճիգ կը թափուի, որպէսզի Հայ երախաները առաւելագոյն չափով օգտուին վարժարաններու բարիքէն։ Հայկ. դպրոցները ազգային են եւ ենթակայ Առաջնորդարանին Ուսումնական Խորհուրդին եւ Ազգ. Վարչութեան։ Ի դէպ, առաջնորդը կ'ընդգծէ, որ Ուսումնական Խորհուրդը իր մտահոգութեանց առանցքը դարձուցած է, կարելիութեան սահմաններուն մէջ, ներդաշնակել Հայկ. դպրոցներու հայերէնի դասագիրքերը։

Ընդհանրապէս Լոս Անճելըսի հայկ. գաղութին մէջ անհատ բարերարներ չըկան, որ եկեղեցի մը կամ դպրոց մը շինեն։ Գաղութը ինքն է որ իր հաւատարիմ գործիչներով, նուիրատուներով եւ լումաներով կը կառուցանէ հայկական հաստատութիւնները եւ կը պահէ զանոնք։ Այդուհանդերձ պէտք է յիշել անունները պարսկահայ կարգ մը բարերարներու, ինչպէս Վազգէն Շահվէրդեան, Յովհաննէս Արզարեան, Տիգրան Գարիկեան եւ ոմն, որոնց իշխանական նուէրներով նոր էջ մը բացուած է Լոս Անճելըսի հայկ. կեանքին մէջ։ Վերջին նուիրատուները եղան Տէր եւ Տիկին Տիգրան Գարիկեան, որոնք Ազգ. Իշխանութեան եւ Առաջնորդարանի տրամադրութեան տակ դրին 300.000 տոլարի պատկառելի գումար մը, որուն մէկ երրորդը պիտի տրամադրուի Ալէք Փիլիպոս վարժարանի նոր կառուցուելիք շէնքին, իսկ մնացեալը պիտի ծառայէ իբրեւ հիմնադրամ Հայ Ուսանողական Կրթաթոշակի։

×

Լոս Անճելըսի հայկական կեանքին մէջ ամէնէն սրտառուչ եւ գօտեպնդիչ երեւոյթը Հայկ. դպրոցներու ցանցի մը գոյութիւնն է։ Հաստատութիւններ՝ ուր կը դարբնուին վաղուան Հայ սերունդները, մեր ազգային ինքնութեան ու մշակութենային ջահը փոխանցելու համար գալիք սերունդներուն։

Հետեւեցայ քայլ առ քայլ բոլոր վարժարաններուն մէջ տարուող աշխատանքներուն, մէկ առ մէկ այցելելով եւ խօսակցութիւններ ունենալով անոնց պատասխանատուներուն հետ։

(Շար)

ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

(ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ
ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ ՍՈՖԻԹԷԼ ՊԱՆԴՈԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Կիրակի, Մայիս 6ին Մարսէյլի Հայութիւնը ապրեցաւ յիշատակելի օր մը։ Ընթացիկ երեւոյթ չէ ներկայ ըլլալ ու հետեւիլ Հայրապետական պատարագի մը մատուցման, նոյնպէս սեղանակից ըլլալ Կաթողիկոսին, վայելելով իր ներկայութիւնը։

Այսպէս, խուռներամ բազմութիւնը փութացած էր Ս. Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցին որ անշուշտ փոքր, շատ փոքր կուգար։ Կազմակերպիչ յանձնախումբը լաւ գաղափարը ունեցած էր եկեղեցւոյ բակը եւ յարակից Մշակութային Կեդրոնը զետեղել հեռատեսիլներ եւ բարձրախօսներ։

Ժամը 10ին, Վազգէն Հայրապետը զգեստաւորուած, չքեղ թափօրի մը առաջնորդութեամբ եկեղեցւոյ մայր դուռէն կը յառաջանար ու կը բարձրանար խորան։ Պատարագին ներկայ եղան շրջանի Նահանգապետը՝ Լիւսիէն Վոշէլ եւ կինը, քաղաքապետ – երեսփոխան՝ Կ. Տէֆէռի ներկայացուցիչը՝ Օր. Իրմա Ռափիւզի, ծերակուտական – երեսփոխան Ժ. Կոտէն, Մարսէյլի Արք. ներկայացուցիչը, Ֆրանսական Աւետարանական Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչը, ինչպէս նաեւ հայ քոյր եկեղեցիներու հոգեւոր հովիւները, ազգային, մշակութային, եկեղեցական, հայրենակցական, մարզական, երիտասարդական, սկաուտական, բարեսիրական եւ այլ միութեանց ներկայացուցիչները։ Պատարագի երգեցողութիւնը կատարեց Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը Խաչիկ Երմագեանի ղեկավարութեամբ։ Երգչախումբը մեկնաբանեց Եկմալեան պատարագը, քառաձայն տալով եկեղեցական շարականներուն եւ մեղեդիներուն իրենց հարազատ հոգեկան գեղեցկութիւնը եւ երաժշտական ներդաշնակութիւնը։ Կը գնահատենք երգչախումբի բոլոր ու բոլոր անդամները իրենց ջանքերուն համար, կը գնահատենք մանաւանդ տաղանդաւոր խմբավարը՝ Խաչիկ Երմագեան, ինչպէս նաեւ երգչախումբի Տնօրէն Խորհուրդը որուն յարատեւ եւ յամառ ճիգերը պսակուած են արդէն շօշափելի յաջողութիւններով։

Վազգէն Ա. Կաթողիկոս իր քարոզը սկսաւ շնորհակալութեան խօսքերով ուղղուած պետական իշխանութեանց, օտար հիւրերուն, պաշտօնական անձնաւորութեանց եւ հաւատացեալ հայ ժողովուրդին, բաշխելով իր լիառատ օրհնութիւնները։ Գնահատեց գաղութէն ներս կատարուած մշակութային եւ կրթական ճիգերը եւ խրախուսեց շարունակել [illegible] այս գործունէութիւնները առաւել վճռականութեամբ։ Ապա, Հայրապետը անդրադարձաւ օրուան տօնին՝ «Կարմիր Կիրակի», կարմիրը խորհրդանշելով եկեղեցւոյ մարտիրոս նահատակներուն արիւնը։ Երթալով դէպի ակերը քրիստոնէութեան Հայաստան աշխարհի մէջ, առաջին առաքեալներու, սուրբերու մարտիրոսութեան, Գրիգոր Լուսաւորչի հրաշքը, եւ մանաւանդ ծանրացաւ Հռիփսիմեանց կոյսերու նահատակութեան վրայ եւ յայտնեց այս առթիւ, մեծ ուրախութեամբ, որ Ս. Հռիփսիմէ վանքի պարիսպի տակ անցեալ տարի կատարուած նոր պեղումները յայտնաբերած են հնադարեան մատուռ, գերեզմաններ աճիւններով գլխատուած մարմիններու։ Հաւանականութիւններ կան որ գտնուած աճիւնները պատկանին Սրբոց Հռիփսիմեանց կոյսերու խումբին նահատակներուն։ Պեղումները կը շարունակուին մասնագէտներու կողմէ։

Պատարագի աւարտին հոգեհանգստեան յուզիչ արարողութիւն տեղի ունեցաւ Նահատակաց Յուշարձանին առջեւ, ծաղկեպսակի զետեղումով։ Այս առթիւ ֆրանսերէնով ճառ մը կարդաց Բժ. Խագինէճեան, սակայն բովանդակութեան չկրցանք հետեւիլ, որովհետեւ ժողովուրդը խիտ էր եւ բարձրախօս չկար։

×

Ժամը 14.30ին, շուրջ 350 հոգի տեղ գրաւած էին Սոֆիթէլ պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ սեղանակից ըլլալու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին։ Սեղանօրհնութենէն յետոյ, առաջին խօսքը առաւ Յակոբ Եպս. Վարդանեան յայտնելով իր հոգեկան անսահման ուրախութիւնն ու գոհունակութիւնը անգամ մը եւս վայելելու Ամենայն Հայոց Հայրապետին շնորհաբեր ներկայութիւնը այս ափերուն վրայ եւ ժողովուրդին ցոյց տուած խանդավառ ընդունելութիւնը։ Մէթր Ժ. Վարժապետեան, յանուն եկեղ. վարչութեան ողջոյնի եւ շնորհակալութեան խօսքերէ յետոյ, թուեց եկեղեցւոյ շուրջ կատարուած աշխատանքները այս վերջին տասնամեակին։ Նշանակուած եկեղեցւոյ վարչութեան կողմէ խօսք առնելու Մարսէյլի հայ գաղութի անունով, Տիրան Խայլկեան արտասանեց ներշնչուած եւ եռանդուն ճառ մը։ Յատկապէս ընդգծեց այս առթիւ գաղութին մէջ տիրող համերաշխութեան ոգին եւ ներկայացուց Ամենայն Հայոց Հայրապետին անձը որպէս խորհրդանիշ երրորդութեան մը մեր Հաւատքի, Ժողովուրդի եւ Ազգի։

Գործադրուեցաւ գեղարուեստական ըն – …ոյր յայտագիր մը յատկապէս Ս. Սա… …ակ – Մեսրոպ երգչախումբի անդամ – …երով։ Մեներգեցին Սիւզան Շամայեան « Լեռներ հայրենի », Անդրանիկ Մինաս…եան « Գարուն » Եւա Արթինեան «Անոյշ» …օփերայէն հատուած մը, Մասիս Վրդ. …ալստեան « Կիլիկիա », « Տէր կեցո » …եւ « Հայաստան », իսկ արտասանեց Մա… …րիճա Մինասեան « Լուսաւորչի կան – …թեղը »։

…կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. …Մանուկեան խօսք առնելով շեշտը դրաւ …Հայրապետի պաշտօնական շնորհաբեր …այցելութիւններու իմաստին եւ տարողու…թեան վրայ որակելով զանոնք «յաղթա…նակներ՝ Յաղթանակ՝ Մայր Աթոռ Ս. …Էջմիածնի համար, յաղթանակ՝ իր գա – …հակալին անձին փառաբանութեան հա – …մար, յաղթանակ՝ Հայաստանեայց Եկե – …ղեցւոյ համար որ դուրս ելլելով իր շըր…ջապատէն կը ներկայանայ աշխարհին իր …ուրոյն նկարագրով, իր ծէսով, իր սքան…չելի բարքերով։ Սերովբէ Արք. ըսաւ …նմանապէս թէ ամէն այցելութենէն յետոյ …Ս. Օծութիւնը իր դէմքը կը դարձնէ դէպի Ս. …Էջմիածին եւ իր գահակալը ու անկէ կը …ստանայ ուժ եւ հաւատք իր հայկակա – …նութիւնը միշտ բարձր որակի վրայ պա…հելու համար։ Սերովբէ Արք. Մանուկ…եան աւարտեց իր խօսքը ըսելով՝ «Վե…հափառ Տէր, զօրացուցիք մեր ժողովուր…դը ձեր հայրական պատգամներով »։ …Այս սիրոյ, յարգանքի եւ ուրախութեան …մթնոլորտին փակման խօսքը կը պատկանէր …անշուշտ Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կա…թողիկոսին որ սկսաւ հետեւեալ խօսքե…րով. « Արարատի պատկերը մեր աչքե – …րուն մէջ եւ հաւատքը Ս. Էջմիածնի մեր …սրտերուն մէջ կը գտնուին ձեր մէջ »։ …Հոգեկան մխիթարութիւն ունիմ, ըսաւ, …տեսնել Նահատակաց Յուշարձանը որուն …առաջին քարը օրհնած էի ինը տարի ա…ռաջ։ Ջերմ գնահատանքի խօսքեր ըրաւ …Սերովբէ Արք. Մանուկեանին եւ Յակոբ …Եպս. Վարդանեանին հոգուութեան ներ…քեւ կատարուած մշակութային ձեռնարկ…ներուն համար եւ մաղթեց ուժ, կորով, …ստանորոգ ներշնչումներ շարունակել …պահելու համար պայծառ ու անսասան …Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցին ու անոր …կողքի մշակութային ու կրթական ձեռ – …նարկները։ Ցետոյ, Հայրապետը ըսաւ. …« Հակառակ մեր ժողովուրդի ցրւումին, …ննք զմեզ կը զգանք նոյն ժողովուրդի …զաւակները, զիրար կը սիրենք։ Հրաշալի …երեւոյթ մըն է այս աշխարհի վրայ Հայ …ազգը »։ Շեշտելէ ետք թէ հայ ժողո – …վուրդը իր ենթագիտակցութեանը մէջ …միշտ պահած է Եղեռնի ողբերգութիւնը, …Հայրապետը ըսաւ թէ այդ զգայ աւելի …ուժգին Հայաստանի մէջ երբ անցեալ …Հոկտեմբերին պատահեցան Լիբանանի …դէպքերը։ Հոգեկան ալեկոծում տեղի ու…նեցաւ Հայաստանի մէջ Լիբանանի աղէ…տին ժամանակ եւ ժողովուրդը կ'ըսէր …«Դարձեա՞լ կոտորում, դարձեա՞լ եղեռն»։ …Վազգէն Ա. ընդգծեց հայ ժողովուրդի միասնականութեան ոգին մանաւանդ ճակատագրական պահերուն եւ յայտարարեց՝ « Լիբանանը մեզի համար Հայաստանի շարունակութիւնն է։ Ամէն հարուած Լիբանանահայութեան, ամէն հարուած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան հարուած մըն է Հայ Եկեղեցւոյ եւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնին »։ Յիշեց նաեւ որ Էջմիածինը փութացած է 100 հազար տոլարի օգնութիւն Լիբանանահայութեան վերականգնումի Կեդրոնական Մարմնին։ Իր խօսքի աւարտին, Հայրապետը մաղթանքներ ըրաւ աշխարհի խաղաղութեան համար շեշտելով՝ « Խաղաղութիւնը անհրաժեշտ է ամենուրեք եւ ի մասնաւորի մեր ժողովուրդին համար, մանաւանդ նկատի առնելով իր աշխարհագրական դիրքը։ Խաղաղութիւն եւ արդարութիւն Հայաստան աշխարհի վրայ որպէսզի մեր ժողովուրդը շարունակէ իր ճանապարհը, կերտէ պայծառ եւ լուսաւոր ապագան »։

×

Կոկիկ եւ լաւ կազմակերպուած հացկերոյթը որ վերջ գտաւ Հայրապետին Պահպանիչով եւ հաւաքական Հայր Մեր»ով։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

ՎԻԷՆ

— o —

ՎԻԷՆ (Յառաջ).— Ապրիլեան նահատակներու ոգեկոչման հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ Կիրակի, Ապրիլ 22ին։ Առաւօտեան ժամը 9.30ին, Սէնթ Անտրէ տը լա Պա մատրան մէջ, խուռներամ հաւատացեալներու ներկայութեամբ, պատարագեց ու քարոզեց Դաւիթ Եպիսկ. Սահակեան, որ ոգեկոչելէ ետք մեր նահատակներու յիշատակը յորդորեց ներկաները հաւատարիմ մնալ մեր նախնիքներէն մեզի փոխանցուած աւանդութիւններուն։

Պատարագի աւարտին կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն, որմէ ետք բազմութիւնը ուղղուեցաւ դէպի «Ապրիլ 24 փողոց», ուր ծաղիկ զետեղուեցաւ դաղութին կողմէ։

×

Ժամը 16ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ ոգեկոչման հանդիսութիւնը։ Բացման խօսքը կատարեց Ս. Սուքիասեան։ Տիկին Ալիս Գալուստեան ապրումով երգեց « Մայրիկս » եւ « Կարօտի երգ »ը։

Երեսփոխան – քաղաքապետ՝ Լուի Մերմազը կը ներկայացնէր Տիկին Մուլէն, որ Վիէնի երեսփոխան – քաղաքապետին ողջոյնները փոխանցելէ ետք ներկաներուն՝ յայտնեց, որ ընկերվարական ները կը մաղթենք որ աշխարհ լսէ Հայոց ձայնը եւ իրենց պահանջները արդար լուծումը գտնեն։

Այնուհետեւ խօսք առաւ օրուան առաջին բանախօսը՝ Մէթր Էտուար Ժախեան (Պրիւսէլէն), որ հակիրճ պատմականը ընելէ ետք Ապրիլեան Եղեռնի, երեք կէտեր յանձնեց ներկաներու ուշադրութեան. 1) Հայերը առանձին ոչ ոքի կը հետաքրքրեն, պէտք է ուրեմն իրենց հարցէն անդին անցնիլ եւ զայն դնել աւելի բարձր մակարդակի վրայ, այսինքն՝ մարդուն եւ իր իրաւունքներուն։ 2) Թուրքիա աւելի քան երբեք մեծ Պետութիւններու հոգածութեան առարկան է՝ շահագիտական պատճառներով, հետեւաբար պէտք է խօսիլ 1915ի Թուրքիոյ մասին, զայն անջատելով ներկայ կառավարութենէն եւ ռազմագիտական պատճառներով բարձրացնել վէճը միակ պատմական ճշմարտութեան մակարդակի վրայ։ 3) Պէտք է համբերել եւ նկատի ունենալ, որ 64 տարուան պատմութիւնը մեծ բան մը չէ 3000 տարուան անցեալի մը կողքին. բայց պէտք չէ զինաթափ ըլլալ, այլ պէտք է շարունակել պայքարը աւելի բուռն քան երբեք։

Օրուան երկրորդ բանախօսը՝ Առլէն Փափազեան, յիշելէ ետք թէ՝ « անկարելի է հանգիստ քնանալ, երբ ժողովուրդի մը դիակները կը գտնուին մառանին մէջ », ըսաւ. « Վաթսունէ աւելի տարիներէ, ամէն անգամ որ Ապրիլը գայ, սրահները կը հաւաքուինք վերյիշելու մեր նահատակները, որոնց պատգամը կը ցնցէ մեզ ծիծեռնակաբերդէն մինչեւ Ժընեւ։ Սակայն այնքան ալ միամիտ չենք հաւատալու որ մէկ օրէն միւսը պիտի լուծուի Հայոց արինոտ հարցը »։ Ապա անդրադառնալէ ետք Եղեռնին յաջորդող տասնամեակներուն հայ ժողովուրդի յարուցեալ կեանքին, բանախօսը վերջացուց իր խօսքը ըսելով. « Մենք կ'ուզենք որ մեր զաւակներուն արցունքը չորնայ եւ մեր կեանքը դառնայ ուրախութեան եւ յաղթանակի երգ, ոչ թէ «երեմիական ողբ»։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Տիկին Ալիս Գալուստեան (երգ), Արա Սուքիասեան դաշնակ), Էվլին Գլունկեան (արտասանութիւն), Կապոյտ Խաչի աշակերտները՝ յաջորդական խմբերգներով, Ովսաննա Թաշճեան (արտասանութիւն), Կարի Պէրպէրեան (ջութակ)։ Սէն Շամոնի թատերախումբը ներկայացուց օրուան պատշաճ տրամախօսութիւն մը, ներկաները պահ մը փոխադրելով Տէր Զօր, Ռաս ուլ Այն, Զանդըրը...

ՊԵՆՈՆ ՃԻՀԱՆՇԱՀԵԱՆ

×

ԹՈՒԼՈՒԶ

— o —

Ապրիլեան նահատակներու ոգեկոչումը տեղի ունեցաւ Կիրակի, Ապրիլ 22ին, « Ամիքալ »ի կազմակերպութեամբ։ Համայնքի վարչութիւնը եւ խումբ մը Հայեր առաւօտեան ծաղկեպսակ մը զետեղեցին մեռեալներու յուշարձանին։Արարողութենէն ետք,քաղաքապետարանի կողմէ տրամադրուած սրահին մէջ, ոգեկոչման մասնակցողներ հիւրասիրուեցան համայնքի վարչութեան կողմէ։

Ոգեկոչման արձագանգեց տեղւոյն Լա Տեփէշ տիւ Միտի թերթը։

×

ԿԻՊՐՈՍ

— o —

Ապրիլեան Եղեռնի 64րդ տարեդարձի ոգեկոչման հանդիսութիւնները սկսած են Կիրակի, Ապրիլ 22, Նիկոսիոյ Նարեկ ազգ. վարժարանի սրահին մէջ, ուր պատարագած եւ քարոզած է Արշաւիր Արդ. Գարուճեան։ Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է, նախագահութեամբ Կաթող. փոխանորդ Զարեհ Վրդ. Ազնաւուրեանի։ Ապրիլ 23ին, Կիպրոսի Թեմական Ժողովի նախաձեռնութեամբ կատարուած հանդիսութեան բանախօսած է Գէորգ Գանտահարեան (Պէյրութէն)։ Փակման խօսքը արտասանած է Կաթող. փոխանորդը։ Ապրիլ 22–23ին « Գոյամարտ » Երիտասարդական Միութեան կողմէ կազմակերպուած է հայկ. ցեղասպանութեան նկարներու ցուցահանդէսը Նիկոսիոյ Էլեւթերիա հրապարակին վրայ։ Կիպրոսի ձայն – հեռատեսիլը արձագանգած է ձեռնարկներուն։

×

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

— o —

Սոֆիայի հայկ. գերեզմանատան մէջ բարձրացած Ապրիլեան Եղեռնի յուշարձանին մօտ հաւաքուած է ստուար բազմութիւն մը ոգեկոչելու համար մեր նահատակներու յիշատակը։ Ապրիլ 24ին տեղի ունեցած այս հանդիսութեան բացումը կատարած է տեղւոյն « Երեւան » կազմակերպութեան կողմէ Մ. Ռեթէոսեան։ Բանախօսած է « Երեւան » թերթի խմբագրապետ Կ. Հայրապետեան։ Յուշարձանին ծաղիկներ դնելէ ետք « Երեւան » երգչախումբը մեկնաբանած է քանի մը երգեր։

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 – 1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

1.

Ցետոյ մէկէն կը ցցուէր Նէնէթ, բերանը կը տեղաւորէր անոր բերնին շուրջ, աչքերը կը քթթէր ու կը խածնէր.

— Հասկցա՞ր. հիմա կը սորվիս թէ ինչ ըսել է ամէն բանի հակառակը ընդել։

Ցետոյ կը ձգէր որ Փիէռ ուզածը ընէ, ուզածին պէս հետը խաղայ։ Կը յանձնուէր, կը թուլնար, մէկէն սաստիկ ուժգնալու համար. — Հասկցա՞ր. հիմա կը սորվիս թէ ինչ ըսել է ամէն բանի հակառակը ընդել։

Եւ այսպէս անցան օրեր, շաբաթներ, ամիս։ Փարիզի առաջին գեղեցիկ գարունն էր. սենեակը լեցաւ խայտանքով, սէրով, վայելքով ու երջանկութեամբ։

— Հապա՛, օր մը Նէնէթը կլթիկ ունէր։ Ըսաւ թէ ամբողջ օրը նեղուեր է. Փիէռ ուժով մը համբուրեց զայն. Փիէռ այնքան ուժով ծծեց անոր բերանը որ կլըլթիկը իրեն անցաւ. հապա՛, իրեն անցաւ։ Իր սովորական ժամուն մուրացիկը կուգար քովի բակը եւ ջութակը կրկին կը մագլցէր ջուրի խողովակներէն, տանելով, յամենալով յարկերուն մէջ – տեղ, ու կը լսէին այդ հին, շատ հին մեղեդին բոլորին ծանօթ... Օ՛, միշտ այսպէս էր. ամէն անգամուն Փիէռ կ'ոռոչէր, ամբողջ կամքովը կը մտադրէր դիտել զայն հանուած պահուն, բաց աչքերով նայիլ երբոր հագուստը վրայէն նետել պատրաստուի, վայելել այդ լաւագոյն պահը, գիտնալ թէ ինչ արտայայտութիւն պիտի առնէ, ինչ դիրք պիտի բռնէ։ Եւ ամէն անգամուն չէր ըլլար. ամէն անգամուն զայն կը գտնէր անկողնին մէջ,արդէն իսկ հանուած,չէր ըլլար..

Հապա՛, առաջին օրը, ցերեկուան գինովութեան յաջորդող գիշերը երբոր Փիէռ ալ վերջապէս անկողին մտաւ, բարձը տակուէն Նէնէթ կը բուրէր։ Ուժով մը գրկեց զայն, քիթը մխրճեց անոր մէջ եւ այդպէս քնացաւ։ Հապա՛, չքնացաւ։

— Ցետոյ, ամառուան առաջին օրերուն, տասնըհինգ օրուան համար գիւղ մը քաշուեցան։ Հեռաւոր հովիտի մը անտառներուն մէջ կորսուած անկիւն մը։ Կեանքին մէջ առաջին անգամն էր որ Փիէռ գիւղ եւ քաղաքապետի հրովարտակ կը տեսնէր։ Խիստ բարձր անկողին մը ունէին եւ վերի յարդանոցին մէջ մուկեր ամբողջ գիշերը հալածեցին զիրար։ Նէնէթ վախցաւ ու կծկտեցաւ երիտասարդին կուրծքին մէջ։ Այսպէս քնացաւ ու առաւօտուն Փիէռ զայն նոյն դիրքով գտաւ, գիւղական աներեւակայելի լռութեամբ խուլցած։ Ոչխարներ անցան. « Կա՛թ կ'ուզեմ, ե՛ս ալ կաթ կ'ուզեմ », ըսաւ Փիէռ տղու մը պէս զայն սեղմելով։ « Ագա՛հ, ագա՛հ » ու Նէնէթ անկողինին մէջ շտկուեցաւ, մինչ ան երջանիկ՝ գլուխը կը թաղէր աճապարանօք։ — Երկանիները կը ձգէին հող, արահետին եզերքը ու զառիվերը կը բարձրանային ծառերուն մէջէն, մարգարտածաղիկներ ճզմելով։ Բացաստանէն — գիւղին հովիւը ամէն անգամ Ռոպէսփիէռին վրայ կը խօսէր ակնարկը շունին — բացաստանէն օդանաւ մը կը փախչէր երկու ամպերու հետ, մինչ սկիւռները գեղագրութիւն կ'ընէին։ Ձեռք ձեռքի կը բարձրանային մինչեւ վեր սարահարթին վրայ, իրենց սիրական անկիւնը։ Հոն, խոտերուն մէջ կը շրջէր զայն ու կը համբուրէր, մինչ վարը գեղագրութիւն կ'ընէին։

Փիէռ ոտքի ցցուեցաւ յանկարծ աչքերը խոշոր մը բացած, ցաւագին արտայայտութեամբ մը։ Քովի բակին ջութակը սկսած էր։ Աթոռը մէկդի նետեց, քանի մը շրջան ըրաւ սենեակին մէջ, ուզեց մեկնիլ նուագը չլսելու համար, բայց անկարող՝ մօտեցաւ պատուհանին ու վարագոյրը քաշեց։

Տասնըհինգ օրը աւարտելուն՝ բաժնուեցան իրարմէ։ Ինք վերադարձաւ Փարիզ, իսկ ան Լեսքիւռին հետ ծովափ գընաց ամառուան երկու ամիսները անցընելու։

(Շար. – 32)

Այրի Տիկին Աղաւնի Գալֆայեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Գալֆայեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Գարագաշեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Մաքսիմ Պզտիկեան եւ ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԲԱՐՍԵՂ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 12ին, 74 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի Մայիս 17, ժամը 15·30-ին Մոնթարժիի Կաթողիկէ եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայ Նախկին Սպայից Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մայիս 20, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ի յիշատակ բոլոր անոնց որոնք ինկան Սարդարապատի, Բաշ Աբարանի, Ղարաքիլիսէի ճակատամարտներուն կամ անոնցմէ առաջ թէ ետքը՝ հայրենիքի փրկութեան համար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Նուարդ Գույումճեան, Տէր եւ Տիկ. Յովհաննէս Գույումճեան, Տէր եւ Տիկ. Կարօ Յովսէփեան, Պր. Կարապետ Գույումճեան, այրի Տիկ. Աննիկ Աբրահամեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Մարկրիթ Գէորգեան եւ զաւակները (Լոս Անճելըս) եւ համայն ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, հեռագրով, նամակով, անձամբ եւ մամուլով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, աներհօր, փեսային, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

×

Այս տխուր առթիւ, ողբացեալին յիշատակին, Գույումճեան եւ Յովսէփեան ընտանիքները 500 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

×

Այրի Տիկին Արտաշէս Ուշագլեան, Գէորգ Ուշագլեան, այրի Տիկին Յարութիւն Ուշագլեան, Րաֆֆի Ուշագլեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, հեռագրով, նամակով, փոխան ծաղկեպսակի զանազան միութեանց նուիրատուութեամբ, անձամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին, իրենց ամուսնոյն, եղբօր, տագրոջ եւ հօրեղբօր ու ազգականին՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆԻ

ցաւալի մահուան առթիւ, որ պատահեցաւ Ապրիլ 17ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկ. Շամփընուա-Եզեկելեան փոխան հոգեհանգիստի հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— 200 Ֆր. Կապ. Խաչի կայանին, 500 Ֆր. Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին, 500 Ֆր. Պէյրութի Նշան Փալանճեան ճեմարանին եւ 500 Ֆր. Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկ. Վրէժ Ելքովանեանի, Տէր եւ Տիկ. Հրայր Փիլիկեանի, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Ելքովանեանի եւ զաւակներուն իրենց մօր, մեծ մօր եւ կեսրոջ՝ ընկ. Տիկին Հռիփսիմէ Ելքովանեանի մահուան առթիւ:

×

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ այրի Տիկին Ագնիւ Տէրտէրեանի, այրի Տիկ. Ազատուհի Շէքպօղոսեանի, Տիկ. Աստղիկ Տէրտէրեանի, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց սիրեցեալ փեսային, ամուսնոյն, քեռայրին եւ ազգականին՝ Օհաննէս Շէքպօղոսեանի մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը Կիրակի, Մայիս 20, առաւօտեան ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղի: Օրակարգ՝ տեղւոյն վրայ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Նշան Դարբինեան եւ զաւակները 150 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին իրենց մօրեղբօր կնոջ՝ Տիկին Մաքրուհի Մնտոյեանի մահուան առթիւ:

×

Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Գազանճեան 100 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Վանինէ Պասմաճեանի մահուան առթիւ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Շալճեան ընտանիքը 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ«ին Տիկին Մաքրուհի Մնտոյեանի մահուան առթիւ:

Bail à céder

Bail commercial — pour tous commerces — à céder Rue St. Denis 70 m2.

Téléphoner avant 11 heures ou après 18 heures :

783 75 68

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԻՆ

ԲԱՐՁՐ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ — ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Կիրակի, Մայիս 27, յետ միջօրէի ժամը ճիշդ 4ին, Սալ Կավոյի մէջ, 45–47 Ռիւ տը լա Պոէսի, Փարիզ 8րդ

Խօսք կ'առնեն

Պր. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ եւ ՄԷԹՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Յայտագրին կը մասնակցին՝

Սիւզաննա Միլտոնեան (տաւիղ) Սոնիա Նիկողոսեան (երգ), Մատլէն Էքիզեան–Քարփանթիէ (արտաս.)

Դպրոցասէր Տիկնանց եւ Սամուէլ Մուրատ վարժարաններու միացեալ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանըպէկեանի (խմբերգ):

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հրաւիրատոմսերը այժմէն իսկ ապահովել եկեղեցւոյ դիւանէն:

ՃԱՇ

ի յարգանս

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ – ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Հինգշաբթի, Յունիս 7, ժամը ճիշդ 20ին, Ինթերքոնթինանթալ հիւրանոցի Էմփերիալ սրահին մէջ, 3 Ռիւ տը Քասթիկլիոն Փարիզ 1:

ՃԱՇԱԳԻՆ 200 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը եւ տեղերը ապահովել օր առաջ՝ եկեղեցւոյ Դիւանէն:

Հեռաձայն՝ 359–67–03

PROJECTION DU FILM

Couleur de Grenade

(SAYAT NOVA)

de SARKIS PARADJANOV

Vendredi 18 Mai à 20 h. 30

Maison de la Culture Arménienne

9, Rue de Madrid — Alfortville

Film présenté par

KRIKOR BELEDIAN

Soirée animée par

ROUBEN HOVAGUIMIAN

Participation aux frais 10 F.

Grand BAL Annuel

de

l'Association Sportive Arménienne

Samedi 19 Mai de 20 h. à l'aube

Animé par :

ORCHESTRE ARMENIAN'S SUNSHINE

ENSEMBLE NORALIK

VEDETTE DU DISQUE : GEORGES POLAKIAN

GROUPE HARTANAG

Ecole de Danse Arménienne d'Issy

THEATRE MUNICIPAL

25, Avenue Victor Cresson — Issy les Moulineaux

Réservation : 642-44-71

ՀԱՅԿ. ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Ս. ԲԵՐՆԱՐԴԻՆԷԻ

մահուան 100ամեակին առթիւ

Յուլիս 24–28

Կազմակերպութեամբ՝ Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Ժողովրդապետութիւններուն եւ նախագահութեամբ՝ Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդ

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆԻ

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել.—

ՓԱՐԻԶ, Անտոն Վրդ. Թիւթիւնճեանի հեռ. 278·31·93

ԱՌՆՈՒՎԻԼ, Հ. Աթանաս Վրդ. Քէսէճեանի, հեռ 985·15·56

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սարգիս Վրդ. Դաւիթեանի, հեռ. 54·02·98

ԼԻՈՆ, Գէորգ Վրդ. Զապարեանի հեռ. 47·28·65

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ Կոմիտաս Վրդ. Զարգճեանի, հեռ. 22·09·86

ՎԱԼԱՆՍ, Գէորգ Վրդ. Ջանտրեանի հեռ. 43·78·23

Արձանագրութիւնները կը փակուին Մայիս 31ին:

dans le cadre des festivités du 30e anniversaire de l'Union Culturelle Francaise des Arméniens de France U.C.F.A.F.) l'L'U.C.F.A.F. et la JAF (section de Paris) organisent une

PROJECTION DE FILMS ARMENIENS

Vendredi, 18 Mai à 20 45 Salle du Musée Guimet, 6 Place d'Iena 75016 Paris (métro Iena)

NAHABED

chef-d'œvre en couleur parlant arménien, sous titres français) misen en scène par H. MALYAN et « DEJVEJIK »

Participation aux frais : 15 Fr

Points de vente des billets : U.C.F.A.F., 6 Cité du Wauxhall 75010 Paris — BALTAIAN, 27 rue Bleue, 75009 Paris — PALOUYAN, 9 rue de Trévise, 75009 Paris et auprès des membres de l'U.C.F.A.F. et de la JAF.

Les billets (rose) de la séance du 16 Mars 1979 donneront droit à l'entrée gratuite comme précédemment annoncé.

OFFRE D'EMPLOI CONFECTION

Recherchons mécaniciens (iennes) qualifiés tous genre sachant piquer machine plate pièce entière, robes, ensembles,. Bonnes rémunération pour travail en atelier : Nombreux avantages.

Prêt à porter

P. M. P.

16, Rue des Jeuneurs — 75002 Paris

Téléphoner : Patrick Parsekian

236-65-27

ՃԱՇ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Առնուվիլի Ֆրանսահայ Մշակութային եւ Մարզական Միութեան իր առաջին տարեդարձին առթիւ:

Շաբաթ, Մայիս 19, ժամը 20·30էն սկսեալ:

Ձոխ կերուխում — Նուագախումբ

Վիքթոր Իւկօ վարժարանի մարզասրահը (Առնուվիլ):

RECHERCHE

MARSEILLE. — M. TAVITIAN, chirurgien - dentiste et Madame cherchent pour parents âgés, de préférence dame seule ou à défaut couple 50-65 ans sachant aussi parler le turc, bonnes conditions physiques pour gard - men - cuisine dans villa banlieue avec 2 p. cuisine à dispostion + 50.000 F. après décès. Pour tous rens. tél. (91) 37-76-63 tous les jours de 8 h. à 14 h.

Imprimé sur les Presses du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
17
JEUDI
17 MAI
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա – Տար. 260 Ֆ. Վեցամսեայ – 140 Ֆ.
Արտասահման – Տար. 300 Ֆ. Հատը – 1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.383

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE — No 14.383

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԵՒ ՎԱՂՈՒԱՆ ԵՒՐՈՊԱՆ

— o —

ՄԻԹԵՐԱՆ ԴԺԳՈՀ Է ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ ԵՒ ԻՐԵՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆ Է... ՇԻՐԱՔ

Հօրալի մէջ է, որ Նախագահ Ժիսքար Էսթէն խօսեցաւ այն կարեւոր ճառը, որու կը սպասուէր, Եւրոպայի մասին: Նախապէս ճշդած էր թէ ինք չի կրնար թելադրել այս կամ այն ցանկը (այս առթիւ, արժէ յիշել Ժաք Ֆէզանի Զորեք–շաբթի օրուան ծաղրանկարը Ֆիկառօի մէջ, ուր Նախագահը կը յայտարարէ. «Պաշտօնս կ'արգիլէ ինծի թելադրել ձեզի Սիմոն Վէյլ ցանկին համար քուէարկել, ուրեմն՝ չեմ ըներ):

Նախագահին ճառին գլխաւոր կէտերն էին.–

«Ատենն է, այլեւս ատենն է վիճա–բանութիւնը բարձրացնել եւ զայն դնել քուէարկողներու խորհրդածութեան մա–կարդակին վրայ, Ֆրանսայի նպատակ–ներուն մակարդակին վրայ եւ Եւրոպայի խնդիրներուն մակարդակին վրայ»: Ժիսքարի համար Եւրոպայի ամ–րապնդումը անհրաժեշտ է. «Եւրոպա–կան երկիրները համախմբուած Խորհ. Միութեան հաւասար բնակչութիւն մը ունին: Կը զարգացնեն տնտեսութիւն մը որ կը բաղդատուի Միացեալ Նահանգնե–րու տնտեսութեան: Աշխարհի առաջին առեւտրական ուժն ունին»: Հարկ է կազ–մակերպել Եւրոպան: Եւրոպայի ոչ մէկ երկիր, որքան ուժով ըլլայ՝ Ցամաքամա–սին տարողութիւնն ունի: Պատմական ճշմարտութիւնը պարզ է՝ կամ յարատեւել բաժանումներու եւ պայքարներու մէջ, կամ մենք զմեզ կազմակերպել միասին աշ–խատելու համար:

Նախագահը հանդարտեցնելու համար անոնք, ըսաւ թէ որեւէ ատեն եթէ հարց ըլլայ աւելի մեծ իրաւասութիւններ տա–լու Եւրոպայի Խորհրդարանին, հանրա–քուէով կը դիմէ նախ ժողովուրդին:

×

Շատ տրամաբանական չի թուիր, ա–ռաջին ակնարկով, բայց Ժաք Շիրաք յայտարարեց թէ բոլորովին համաձայն է ... Ֆրանսուա Միթերանի հետ:

Անիկա չի նշանակեր անշուշտ թէ ան–ցած պիտի արձանագրուի Ընկերվարա–կան կուսակցութեան (Ռոքարը կը բաւէ արդէն Միթերանին) այլ Փարիզի քաղա–քապետը համամիտ է ընկերվարական պարագլուխին, որ կը բողոքէ, շատ բուռն կերպով, ժամանակամիջոցի ան–հաւասարութեան դէմ, զոր հեռատեսիլը կը շնորհէ մեծամասնութեան եւ ընդ–դիմութեան:

Միթերան նոյնիսկ սպառնաց չմասնակ–ցիլ Հինգշաբթի օրուան Ա. կայանի ա–սուլիսին (ուր չորսերը պիտի ներկայա–նան) եթէ ընտրապայքարի շրջանին ժա–մանակը աւելի արդար կերպով չբաշ–խուի: Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, ինչպէս Ջղագրգռուած Նախագահին, Նախարարապետին եւ զանազան Նախա–րարներու մշտատեւ ներկայութենէն հեռատեսիլէն, չէշտեց.— «Զեմ կրնար ընդունիլ այս խեղկատակութիւնը»:

Այս առթիւ է որ Ժաք Շիրաք յայտա–րարեց. «Զի պատահիր որ համաձայն ըլլամ Միթերանի հետ, բայց անգամի մը համար, ամբողջովին համաձայն եմ»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 4 – 11)

ԴԻՆԱՄՕ (ԿԻԵՒ) – ԱՐԱՐԱՏ ԽԱՂԸ (*)

Խորհրդային 42րդ ախոյենութեան չոր–րորդ Արարատ Կիեւի մէջ արձանագրեց մրցաշարքի առաջին իր պարտութիւնը (1 – 2): Նախորդ տարիներու նման, այս անգամ ալ տեղւոյն դինամոյականները առաջին քառորդ ժամուան ընթացքին տիրած են խաղին եւ 5րդ վայրկեանին իսկ գլուխի հարուածով մը նշանակած առաջին կոլը: Շարունակելով գրոհները կիեւցիները 16րդ վայրկեանին, դարձեալ գլուխի հարուածով, նշանակած են երկ–րորդ կոլ մը: Արարատցիները դիմելով հակագրոհներու՝ միայն 34րդ վայրկեա–նին է, որ կրցած են նշանակել միակ պատասխան կոլը (Սահակեանի շնորհիւ) եւ խաղը վերջ գտած է (1 – 2) կիեւի յաղթանակով:

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Մայիս 15ի թիւով:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՊԵՏՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԵ–ՐՈՒՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ՌԱՊԱԹԻ ՄԷՋ

Ռապաթի Խորհրդային Մշակութային կեդրոնին մէջ բացուած է հայկական յարդարական եւ կիրառական արուեստի ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են հարիւրէ աւելի գործեր՝ փայտափորա–գրութիւններ, գորգեր, մետաղի վրայ դրուագումներ, ժանեակներ, նկարներ, որոնք գործն են Հայաստանի վարպետ–ներու:

×

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԷՆ ՓՈՒՆՋ ՄԸ ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Մոսկուայի «Դետսկայա Լիտերատու–րա»(«Մանկական Գրականութիւն») հրա–տարակչականը լոյս ընծայած է Աւ. Ի–սահակեանի բանաստեղծութիւններու ռուսերէն հաւաքածոն՝ «Արտոյտն ուսին» խորագիրով, որուն մէջ տեղ գտած քեր–թուածները գրուած են ընդհանրապէս պատանիներու համար: Հատորին շուրջ 60 քերթուածները թարգմանած եւ յառա–ջաբան մըն ալ գրած է Միխայիլ Դուտին:

ՖՈՒԹՊՈԼ
42ՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՐԱՏ՝ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Մայիս 15ին, հակառակորդի դաշտին վրայ Արարատ մէկի դէմ երկու կէտով պարտուեցաւ Չերնոմորեցէն, կիսախա–ղին երկու խումբերը հաւասար էին՝ 0 – 0:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ, յարգելով բոլոր աւան–դութիւնները, Էլիզապէթ Բ. գահաճառը արտասանեց նորընտիր Խորհրդարանին առաջին նիստին: Ընդհանուր գիծերու մէջ խոհեմ ճառ մը:

ԹԵՀՐԱՆԷՆ կը հաղորդեն որ իսլամա–կան կոմիտէները կ'ուզեն հակակշռել մամուլը: «Մամուլի ազատութիւն չկայ այլեւս, կը գրէր քաշխար, Այանտեկան անցեալ շաբթու», նախքան ստիպուիլ «ինքնասպան» ըլլալը: Ուրիշ մեծ օրա–թերթ մըն ալ՝ Քէյհան, որ առաջին էջ արտատպած էր իր պաշտօնակիցին խմբ–բագրականը, հետեւանքները կը քաշէր: Արդարեւ լրագրող եւ գրաշար կը վռն–տուէին թերթին շէնքէն եւ անկարելի կը դառնար թերթը շարել ու հրատարակել: «Իսլամական կոմիտէ» մը չորս էջնոց թիւ մը կը հանէր, վստահեցնելով ըն–թերցողները, որ թերթը այլեւս մաք–րուած էր «նախկին վարչակարգին ամ–բարտաւան, գող, ժպիրհ եւ ծառայ տարրերէն»: Խոմէյնի Ղոմի մէջ ընդու–նած է գրաշար ու լրագրող ու բացատրած թէ ի՞նչ կ'ակնկալէ մամուլէն...:

ՊԷՅՐՈՒԹ

ԾԱՆՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐԷ ԵՏՔ՝ ՔԱԹԱՅԷՊ ԵՒ ԱԶԳ. ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՄԻԱՁՈՒԼՈՒՄ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐԸ ՊԱՊԱԿԱՆ ՆՈՒԻՐԱԿԻՆ ԱՅՑԵԼԵՑԻՆ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐ

Հայկական Թաղերը Խաղաղ են

— o —

Մինչ Սարգիս, Դամասկոսի մէջ, կը ջանար ձեւ մը գտնել Ասատի հետ կա–յունացնելու համար Լիբանանի կացու–թիւնը, անդին Պէյրութի մէջ, միջքրիս–տոնէական կռիւները շատ բուռն նկարա–գիր կ'առնէին եւ երկուստեք զոհեր կը խլէին:

Հաւանաբար ոչ մէկ տեղ, ոչ մէկ ատեն, կարելի եղած է այսքան այլազան հակամարտ կռիւներու ականատես ըլլալ որքան Լիբանանի մէջ: Քրիստոնեայ – մահմետական կռիւներէ զատ, որոնք կրնային «տրամաբանական» ըլլալ, ե–ղան քրիստոնեայ – Սուրիացի կռիւ, Պա–ղեստինցի – Սուրիացի կռիւ, Պաղես–տինցի – քրիստոնեայ, քրիստոնեայ (Ֆրանժիէ) – քրիստոնեայ (Քաթայէպ) կռիւ եւ այս անգամ ալ, Երկուշաբթի, Ֆըրն – էլ – Շըպպէք եւ Այն – Ռըմ–մանէ Շամունի քաղաքագօրքերը ծանր բախումներ ունեցած են Ճեմայէլի քա–ղաքագօրքերուն հետ եւ մինչեւ որ եր–կու ղեկավարներուն հրադադարի հրա–հանգը գործադրուի բազմաթիւ մեռեալ–ներ եւ վիրաւորներ ունեցած են երկու կողմերն ալ: Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ զոհերու թիւը շատ աւելի է քան տրուածք իւերը՝ 10 մեռեալ, 30 վիրաւոր:

Ուրիշ բախումներ ալ եղած են, կրկին քրիստոնեաներու միջեւ այս անգամ՝ Շամունականներու եւ «Մայրիի պահա–պաններ»ու Պէյթ–Մէրի:

Քամիլ Շամուն նոյն ատեն Ամին Ճե–մայէլի այցելութեան կ'երթար հիւան–դանոցը: Ծանօթ է որ Ճեմայէլի այս տղան, չափաւոր նկատուած վիրաւոր–ուած էր առջի օր, կնոջը հետ, իր կառ–քին դէմ եղած եղեռնափորձի մը ընթաց–քին («Յառաջ»՝ Մայիս 15): Այս դէպքն էր արդէն որ իրարու դէմ լարած էր եր–կու կուսակցութիւնները, տրուած ըլլա–լով որ Շամունի կուսակցութիւնը մե–ղադրուած էր իբրեւ պատասխանատու այդ եղեռնափորձին: Ի վերջոյ երկու պարագլուխները համաձայնած էին, որ երրորդ պատասխանատու մը գտնեն եւ «գտած» էին՝ լիբանանեան բանակի «Բ. գրասենեակը» որ որոմ կը ցանէ երկու կուսակցութեանց միջեւ: Այս ան–գամ ալ Պաշտպանութեան նախարարը՝ Ջօր. Խուրին է որ դժգոհ մնացած էր եւ Դամասկոսէն, ուր է Սարգիսի կողքին, բողոքի ձայն բարձրացուցած էր, «ան–ընդունելի» գտնելով որ բանակին տե–ղեկատուութեանց սպասարկութիւնները իբրեւ քաւութեան նոխազ ծառայեն:

×

ՄԷԿ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Երեքշաբթի օր է, որ Ճեմայէլ եւ Շա–մուն ձուլեցին իրենց երկու կուսակցու–թիւնները՝ Քաթայէպ եւ Ազգ. Ազատա–կան: Այս որոշումը տրուած է Երեք–շաբթի առտու ժամը 10ին գումարուած ժողովի մը ընթացքին եւ հրապարակուած զեկոյցը հաղորդելէ ետք ձուլումը, կ'ըսէ թէ ասկէ ետք մէկ հրամանատա–րութիւն պիտի ըլլայ նախագահութեամբ՝ Քամիլ Շամունի եւ Փիէր Ճեմայէլի եւ միացած գործադիր մէկ մարմին:

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ինչպէս գրած էինք արդէն Մայիս 12 – 13ի մեր թիւով, խաղաղութիւնը բո–լորովին վերահաստատուած է հայկական թաղերը եւ մինչեւ Զորեքշաբթի առտու (Մայիս 16) ոչ մէկ միջադէպ պատահած էր, ինչպէս հաստատեցինք հեռաձայ–նով նոյն առաւօտ:

Երեքշաբթի օր Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Խորէն Ա. եւ Աթոռակից Կա–թողիկոս Գարեգին Բ. այցելութիւն մը տուած են պապական Նուիրակ՝ Գերպ. Գարլօ Ֆուրնոյի, որու հետ մէկ ժամ տեւող սիրալիր խօսակցութիւն մը ու–նեցած են:

Կաթողիկոսները պարզած են Հայերու կացութիւնը եւ յստակ բացատրութիւն–ներ տուած: Պապական Նուիրակը մեծ գնահատանքով արտայայտուած է Հայե–րու մասին:

×

Աթոռակից Կաթողիկոս Գարեգին Բ. Կիրակի օր (Մայիս 13) այցելութիւն մը տուած է Ամին Ճեմայէլի, հիւանդա–նոցը:

Իրեն դէմ եղած եղեռնափորձէն վի–րաւորուած Քաթայէպի պարագլուխին տղան խորապէս ազդուած է այս այցե–լութենէն եւ իր գոհունակութիւնը յայտ–նած:

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Գ.

ՍՐԲՈՑ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՖԷՐԱՀԵԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

50 Տարի միայն խօսքերով, փափաք յայտնելով, կարելի է, կարելի չէ ըսելով օրօրուելէ ետք, 1964 Սեպտ. 14ին բացումը կը կատարուէր ամերիկահայ գաղութի անդրանիկ դպրոցի՝ Սրբոց Նահատակաց Հայկական Միջնակարգ Վարժարանին, որուն հիմնաքարը կը դրուէր հայապահպանութեան մարզին մէջ նոր անկիւնադարձի մը: Կը հալէին քարացած մտայնութիւններն ու մտածումները, յօդս կը ցնդէին անյոյս խօսքերը եւ կամքն ու գործը իրարու միացած կ'իրականացնէին շատերու համար ցնորք դարձած երազ մը: Եւ այս բոլորին մէջ նախանձախնդրական դեր խաղաց « սրբազան խենթ » մը՝ Գաբրիէլ Ինճէճիկեան, որ յենլով խումբ մը երիտասարդ նուիրեալներու համագործակցութեան եւ մեր ժողովուրդի տալու առաքինութեան ոգիին վրայ, առաւ առաջին ու յանդուգն քայլը, այն հաւատքով, որ ցիրուցան օտար ափերուն վրայ տարալուծուող նաւ մը անպայման պէտք ունէր նաւավարի մը, որպէսզի նաւը չխախտէր ալեկոծ ժայռի մը ու խորտակուէր, իրեն հետ խորտակելով նաեւ ամբողջ սերունդ մը, որ Ապրիլեան Եղեռնի հետեւանքով ցրուելով սփիւռքի տարածքին, ակամայ սկսած էր մոռնալ իրեն համար պաշտելի սրբութիւններն ու աւանդութիւնները, նոյնիսկ մայրենին: Գաբրիէլ Ինճէճիկեան, որուն անունը արձանագրուած է արդէն Ամերիկահայութեան 60ական թուականներու պատմութեան էջերուն մէջ, կը հաւատար Հայ ժողովուրդի գոյատեւումին իր տառապանքի ու վտանգի նեղ օրերուն: Եւ մի՞թէ Աւետարանը չէ որ կ'ըսէ՝ հաւատքը լեռներ կը շարժէ:

1964 Սեպտ. 14: Ամերիկահայ առաջին միջնակարգ վարժարանը կը սկսի 1964–1965 ուսումնական տարեշրջանի դասաւանդութիւններուն 12 աշակերտներով: Տարեվերջին վարժարանը կ'ունենայ 43 աշակերտ՝ 20 տղայ եւ 23 աղջիկ: Կրթական ծրագիրը նոյնութեամբ կը հետեւի պետական վարժարաններու քոլէճի մուտքի պատրաստող ծրագրին, յաւելեալ ունենալով ամէնօրեայ հայերէն լեզուի եւ մշակոյթի դասեր:

Յաջորդ տարեշրջանին, Մաթէոս եւ Եղիկէ Ֆէրահեանի կտակով (235 հազար տոլար) կը բարգաւաճի վարժարանը, նոր յոյսեր ու լոյսեր կը վառին պատասխանատուներու համար: Կրթական յարկը կը կոչուի՝ « Սրբոց Նահատակաց Ֆէրահեան Երկրորդական Վարժարան »:

Գալիֆորնիոյ Սան Ֆերնանտօ գեղեցիկ հովիտին կեդրոնը՝ Էնսինոյի մէջ հիմնուած այս վարժարանը, յարմարցուած՝ բնակարանի մը մէջ, որ սկսած էր 12 աշակերտներով, շուտով կը հասնի 100ի, իսկ 1976ին արդէն կ'ունենայ 200 աշակերտ: Դպրոցը նեղ կու գայ: Նոր շէնք մը կը կառուցուի: Դիմումները կը շատնան: Դասարանները կը խճողուին: Այս տարեշրջանին 335 աշակերտներ կը յաճախեն երկրորդական այս վարժարանը:

Ուսուցչական կազմ՝ 10 մնայուն եւ 15 այցելու: Տարեկան պիւտճէ՝ 300.000 տոլար: Ամսաթոշակ՝ 100 տոլար: Զուգընթացի համար՝ 75: Մասնաւոր կարգադրութիւն հոգաբարձութեան կողմէ բոլորովին չքաւորին:

Կ'այցելեմ Ֆէրահեան վարժարան, առիթէն օգտուելով մօտէն տեսնելու համար նաեւ այս « սրբազան խենթ »ը՝ հիմնադիր – տնօրէն՝ Գաբրիէլ Ինճէճիկեան: Համակ խանդավառութիւն ու նուիրում մարմնաւորող անձնաւորութիւն մը: Կարծէք նոր բացած ըլլայ դպրոցը. ոչ մէկ նշան յոգնութեան. ջերմ ընդունելութիւն մը կը վերապահէ ու պատրաստակամութիւն կը յայտնէ առաւելագոյն տեղեկութիւնները տալու վարժարանին մասին եւ պատասխանելու հարցումներու: Սակայն պատրաստակամութիւնը չի բաւեր, նոյն ատեն աշխատանք կայ:

Հազիւ կը սկսինք գործը, աշակերտ մը կը ներկայանայ՝ նոր թեկնածու մը: Տնօրէնը կ'ըսէ՝ գիտէ՞ք, այս ութերորդն է այս առաւօտ, որ կ'ուզէ արձանագրուիլ, տեղ չունինք: Դպրոցի այս յարմարութիւններով իրաւունք ունինք միայն 200 աշակերտ ընդունելու: Արդէն ունինք 335 աշակերտ:

Մինչ տնօրէնը կը խօսէր նոր դիմող աշակերտին հետ, ես պահ մը մտածեցի որ արդեօ՞ք կարելի է: Մինչ հեռուէն կը լսէինք, թէ ամերիկահայ դպրոցները աշակերտներու պակասէն կը տառապին, հոս, ականատես կ'ըլլայի բոլորովին այլ երեւոյթի մը: Մօտ երկու ժամ մնացի վարժարան եւ եղան վեց նոր դիմումներ:

Ուրեմն, միջին հաշուով օրական տասնեակ մը նոր դիմումներ՝ հայկական վարժարան յաճախելու: Նոր աշակերտներու հեղեղը անշուշտ պէտք է բացատրել Միջին Արեւելքէն, մասնաւորապէս Լիբանանէն, դէպի Ամերիկա ծայր տուած հայ ընտանիքներու գաղթով: Նուազ չեն նաեւ Պարսկաստանէն եկողները:

Ի պատասխան այն հարցումիս թէ ի՞նչ վերաբերում ցոյց կուտան ծնողքները հայկական վարժարանին նկատմամբ եւ թէ ի՞նչն է որ զիրենք կը մղէ իրենց զաւակները հայկ. դպրոց առաջնորդելու, տնօրէնը կը յայտնէ, թէ ծնողքը գիտակցութեամբ ու հաւատքով է որ իր զաւակը կը յանձնէ հայկական վարժարանին, հակառակ անոր որ պետական դպրոցները ձրի են: Ու պէտք է չեշտել որ ոչ միայն իրենց զաւակները կը ղրկեն, այլեւ կապուած են հաստատութեան, կը համախմբուին անոր շուրջ, մաս կը կազմեն Ծնողա–Ուսուցչական մարմնին ու անվերապահ աջակցութիւն ցոյց կուտան վարժարանի բարգաւաճման աշխատանքներուն: Ասոնց մէջ, կան անշուշտ բացառութիւններ, որոնք, թերեւս հեռաւորութեան պատճառաւ, իրենք զիրենք նուազ մօտ կը զգան դպրոցին:

Մեր զրոյցը կը կեդրոնանայ հայերէնի դասագիրքերու շուրջ: Վարժարանին մէջ կը գործածուին սփիւռքի հայ աշակերտութեան համար Հայաստան պատրաստուած դասագիրքերը, Թրքահայ Ուսուցչաց Միութեան հրատարակած մայրենի լեզուի դասագիրքերը, Զարեհ Մելքոնեանի պատրաստած յատուկ դասագիրքը՝ ամերիկահայ աշակերտներու համար:

Բացի հայերէն լեզուի, գրականութեան եւ պատմութեան դասաւանդութենէն, վարժարանին մէջ կը սորվեցնեն լրագրութիւն, կարուձեւ, գծագրութիւն (ճարտարապետական), մեքենագրութիւն, լուսանկարչութիւն, ձեռային աշխատանք, մեքենավարութիւն, նկարչութիւն: Այս բոլորը՝ ուսման շրջանէն ետք, կեանքի ասպարէզին պատրաստելու համար աշակերտը:

Դպրոցը ունի նաեւ երգչախումբ մը, որ բացի դպրոցի հանդէսներէն, կը մասնակցի նաեւ ազգային ձեռնարկներու:

Տնօրէնը նկատելով զարմանքս ի լուր վարժարանէն ներս լրագրութեան դասաւանդութեան, առիթ կուտայ որպէսզի այցելեմ դասարանը ու ծանօթանամ աշակերտներու աշխատանքին: Ուսուցչուհին՝ Տիկ. Ռիթա Որբերեան, որուն անունին ծանօթ էի «Ազդակ»ի էջերէն, կ'առաջնորդէ զիս դասարան ու կը խնդրէ ինծմէ խօսիլ «Յառաջ»ի մասին ու կարգ մը տեղեկութիւններ տալ Ֆրանսայի հայկական գաղութի կեանքէն: Խօսքիս աւարտին աշակերտները յաւելեալ հարցումներ կ'ուղղեն « Յառաջ »ի, գաղութիս հայկական մամուլի մասին, կազմակերպութիւններու փոխ–յարաբերութիւններու վերաբերեալ, ինչպէս նաեւ հայկական նոր վարժարաններ հիմնելու կարելիութեան շուրջ:

Հոս մատը կը դրուէր վէրքին վրայ: Ակնթարթի մը մէջ մտածումներս թռիչք կ'առնեն ու լուռ կ'ընդվզիմ Ֆրանսահայ մեր գաղութին մէջ տիրող անփութութեան դէմ, ինչ կը վերաբերի հայկական ամէնօրեայ դպրոցներու հիմնումին: Չեմ կրնար ըմբռնել պատասխանատու մարմիններու վերապահ՝ չըսելու համար ժխտական կեցուածքը, աւելի քան կէս դարէ ի վեր: « Յառաջ » իր կարգին, ալ նոր էջերէն աշխատակիցներ ու յօդուածագիրներ իրենց հերթին, տարիներէ ի վեր կ'ընդգծեն անհրաժեշտութիւնը հայկական վարժարաններու ցանցի մը հաստատման, իբրեւ ամէնէն ամուր կռուանը հասնող սերունդի փրկութեան: Սերունդ մը, որ օտար մայթերու վրայ ամէն օր քիչ մը աւելի ենթակայ է ձուլման վտանգին. աւանդութիւններ՝ որոնք ամէն օր աստիճան մը աւելի կը հեռանան մայր ակունքէն. մշակոյթ մը՝ որ ամէն օր քիչ մը աւելի կը տժգունի ու իրեն հետ կ'աղօտի փայլը ազգային ինքնութեան: Եւ ի տես այս դառն իրականութեան, գաղութին ղեկավարութեան կոչուած պատասխանատուները անփոյթ բազմած են իրենց աթոռներուն վրայ: Վստահաբար, Ամերիկայի մէջ նոյն դժուարութիւնները գոյութիւն ունէին, եթէ ոչ աւելին, հայկական վարժարաններ հիմնելու, սակայն, հոն հալած են քարացած մտայնութիւնները յամի Տեառն 1964 Սեպտեմբեր 14ին, շնորհիւ ո՛չ թէ պատասխանատու մարմիններու, այլ՝ « սրբազան խենթ »ի մը եւ իր գործակիցներուն ջանքերուն:

(Շար.)

ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

(ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՓՐԷՖԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ). — Երեքշաբթի, Մայիս 8ին, ժամը ճիշդ 12ին, շրջանի Նահանգապետը՝ Լիւսիէն Վոշէլ եւ կինը շրջապատուած անձնաւորութիւններէ, բացառիկ ջերմութեամբ ընդունեցան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իր շքախումբով: Նահանգապետը արտասանեց բովանդակալից, կուռ ճառ մը: Գովքը հիւսեց մեր Եկեղեցւոյ, ջերմ եւ յարգալից խօսքեր ուղղեց Կաթողիկոսին, փառաբանանքը ըրաւ հայ մշակոյթին եւ հայ ժողովուրդին եւ իր ջերմ համակրանքն ու յարգանքը յայտնեց իր շրջանի ծագումով Հայ Ֆրանսայի քաղաքացիներուն: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը պատասխանեց ֆրանսերէնով, վեր առնելով ազատական Ֆրանսայի ջերմ վերաբերմունքը հանդէպ հայ համայնքին եւ Նահանգապետին անձնաւորութեան ճառագայթումը իր շրջանին մէջ եւ իր կատարած ճիգերը Ֆրանսայի վեհութեան համար: Կաթողիկոսը նուիրեց արծաթ մը միջնադարեան խաչքարերու եւ մասնաւորապէս Տիկ. Լ. Վոշէլին բիւրեղէ բաժակ մը էջմիածնի նկարով փորագրուած: Նահանգապետը իր կարգին նուիրեց գիրք մը: Ապա յաջորդեց գինեձօնը, տեղ տալով մտերիմ խօսակցութիւններու: Կաթողիկոսը իր շքախումբով Հրաժեշտ առաւ Նահանգապետէն եւ իր կնոջմէ ժամը 12.45ին:

×

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՓԱԼԷ ՏԷ ՔՈՆԿՐԷԻ ՄԷՋ

Միշտ Երեքշաբթի, Մայիս 8:

Կիրակի օրուան պատարագին եւ անոր յաջորդող հացկերոյթին հետ, Հայրապետին երկրորդ հրապարակային երեւումն ու ելոյթն է:

Ժամը 21.20ին, Վազգէն Ա. Կաթողիկոս ծափահարութիւններու մէջ հասաւ Փալէ տէ Քոնկրէի գեղեցիկ սրահը: Բեմին վրայ, իր կողքին, տեղ գրաւեցին իրեն ընկերացող բարձրաստիճան եկեղեցականները, Մարսէյլի բոլոր հոգեւոր դասը Կաթողիկէ եւ Բողոքական եկեղեցիներով եւ Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ վարչութեան նախագահը՝ Ա. Ջրբաշեան:

Բացման խօսքը արտասանեց Յակոբ Եպս. Վարդանեան ըսելով յատկապէս. « Վեհափառ Տէր, ձեր ներկայութեամբ ժողովուրդը կ'ապրի հոգեկան ուրախութեան եւ երջանկութեան պահեր: Ձեր շնորհազարդ անձը կը ներկայացնէ մեր կաթողիկոսներու շինարար ներկայութիւնը, հայրենիքի գաղափարը եւ Ս. Էջմիածնի իրողութիւնը: Ձեր միջոցաւ մենք կ'ապրինք հայկականութիւն մը որ Արարատի խորհուրդն է, Էջմիածնի ճառագայթումն է: Բարի եկաք, ձեր տանը մէջ էք, ձեր զաւակներուն հետ »:

Ապա, ֆրանսերէնով, Բժ. Խաչինճեան ներկայացուց Վազգէն Կաթողիկոսը: Տուաւ կենսագրականը, ընդգծեց իր անձնաւորութեան ճառագայթումը նոյնիսկ մեր ազգ. սահմաններէն դուրս, անդրադարձաւ իր գահակալութեան 24 տարիներու շինարար եւ պտղանուէր գործունէութեան:

Սերովբէ Արք. Մանուկեան փառքը հիւսեց Էջմիածնին որպէս մեր պատմութեան հոգին, ժողովուրդի ներշնչարանը, հայ մտքին սլացքը, մեր հաւատքին հիմը եւ ոգեկոչեց յիշատակը երանաւէտ Հայրապետներուն որոնք նոյնացած են Էջմիածնի հետ, ըլլալով թէ՛ հոգեւոր եւ թէ աշխարհիկ առաջնորդները մեր ժողովուրդին: Հայրապետական Պատուիրակը բնորոշեց, ուժեղ կերպով, Հայ Եկեղեցին որպէս ազգային եկեղեցի, որպէս ազգ. ոգեւորութեամբ, շունչով ողողուած եկեղեցի:

Խօսք առաւ Վազգէն Ա. Կաթողիկոս ըսելով՝ « Այս պահուս չափազանց յուզուած եմ եւ հոգեպէս մխիթարուած որ վերստին պատեհութիւնը ունիմ բոլորիդ բերելու սիրոյ ողջոյն Մայր Երկրէն, մեր եղբայրներէն եւ քոյրերէն եւ բիւր օրհնութիւն մեր Սրբութիւն Սրբոց Էջմիածնէն »: Պօղոս առաքեալի Թուղթերէն մէջբերում մը ընելով Հայրապետը տուաւ քրիստոնէական աւետարանական ըմբռնումը եկեղեցւոյ որպէս հաւատացեալներու համայնք մարմին, յիշեցնելու համար թէ բոլորս անդամներ ենք այդ մարմնին եւ հետեւաբար զաւակներ անխոնի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ, Հայաստանի մէջ կամ Սփիւռքի ճամբաներուն վրայ եւ աւելցուց « Բոլորդ Հայ էք Հայաստանեայց Եկեղեցիով, այլապէս քաղաքացիներ էք տարբեր երկիրներու »: Վազգէն Ա. Կաթողիկոս ըսաւ՝ « Մենք մէկ եւ անբաժան եկեղեցի ենք, ազգային եկեղեցի եւ զայն պահպանելու սրբազան պարտականութիւնը ունինք, եկեղեցական եւ ազգային տեսակէտով », եւ չեշտեց, որ հակառակ անցեալի պատահած շատ մը թիւրիմացութիւններուն, այսօր այս գիտակցութիւնը եւս կը զարգանայ Հայաստանի մէջ եւ պետական իշխանութիւնները բարեացակամ դրսեւորում ցոյց կուտան եւ բացառիկ յարգանք կը վայելէ մեր եկեղեցին եւ իր պետը: Նոյնպէս, վեր առաւ եկեղեցական պաշտամունքներու եւ խորհուրդներու բազմապատկումն ու զարգացումը: Յետոյ Հայրապետը անցաւ շինարարական աշխատանքներուն ըսելով թէ իր գահակալութենէն ի վեր նորոգուած են քան հնադարեան եւ ճարտարապետական արժէք ունեցող վանքեր, եկեղեցիներ, կոթողներ շնորհիւ արտասահմանի բարերարներու նուիրատուութիւններուն: Խօսեցաւ նաեւ յարաբերութիւններու մասին քոյր եկեղեցիներու հետ, ըսելով թէ՝ պահելով հանդերձ իր աւանդութիւնները, դաւանաբանական մտածումները, մեր Եկեղեցւոյ ինքնագլուխ եւ անկախ կառոյցը վճռական կարեւորութիւն ունի էքիւմենիք շարժումը եւ մեր Եկեղեցին լայնօրէն կը բանայ իր սիրտը: Ս. Էջմիածինը անդամ է, Կիլիկեան Աթոռին հետ որպէս մէկ եկեղեցի, Եկեղեցիներու Համաշխարհային Ժողովին: Վազգէն Ա. յիշեց իր հանդիպումը Պօղոս Զ. Պապին հետ եւ ընդգծեց անոր փառաւոր անձնաւորութիւնը, փայլուն իմաստականութիւնը, հրեշտակային ժպիտը, անսահման սէրը դէպի իր նմանները:

Ապա, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը

ԴՈՂԱՆՈՒԹԻՒՆ ԴՈՂԱՆՈՒԹ

ՊԱՂՏԱՏ գացած է Էջմիածնի դիւանապետ Արսէն Եպիսկ. Պէրպէրեան, որուն ընկերացած է Իրաքի Հայոց առաջնորդական նոր տեղապահը Աւագ. Վրդ. Աստուրեան: Ապրիլ 5 – 16, կատարուած են կրօնական եւ մշակութային ձեռնարկներ եւ հանդիպումներ: Արսէն Եպիսկ., Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի պաշտօնական գիրով առաջնորդական տեղապահի իր պաշտօնին հաստատած է Աւագ Վրդ. Աստուրեանը: Արսէն Եպիսկ., ընկերակցութեամբ առաջնորդական տեղապահի, Իրաքի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան նախագահ Տոքթ. Հայրապետ Միքայէլեանի, այցելած է Պասրա, Մուսուլ եւ Զախօ, հանդիպումներ ունենալու տեղւոյն Հայերուն հետ եւ մօտէն ճանչնալու համար զանոնք:

...լիզեց Էջմիածնի հայրենասիրական գործունէութիւնը, հաւատարիմ Խրիմեաններու ոգիին, ըսելով թէ՝ « սահման չկայ ազգին եւ եկեղեցիին միջեւ » եւ թէ այս գրաւականն է մեր բոլոր ապագայ յոյսերուն: Եղեռնի ոգեկոչումը պաշտօնական երեւոյթ չէ Հայաստանի մէջ ու առաջին անգամ սկսաւ Ս. Էջմիածնէն բռնած Վազգէն Ա.: Նոյնպէս, Սարդարապատի ճակատամարտի ոգեկոչումը առաջին անգամ հնչեց Ս. Էջմիածնէն Կաթողիկոսի կոնդակով, որուն յաջորդեց կառուցումը յուշարձանին: Նաեւ պիտի բարձրանայ Բաշ Ապարանի ճակատամարտի նուիրուած յուշարձան մը: Կաթողիկոսը յայտարարեց՝ « Սարդարապատ եւ Բաշ Աբարան իրենց բախտորոշ դերը կատարեցին Հայաստանի ազատագրութեան մէջ և հնարաւոր եղաւ հայ պետականութեան վերականգնումը»: Կաթողիկոսը ըսաւ թէ՝ Մայիս 28ով ստեղծուած Պետութեան շարունակութիւնն է այսօրուան վերածնած մեր Հայրենիքը քաղաքական տարբեր դիծերու մէջ, աւելցնելով թէ պատմական իրադարձութիւնները կը մնան. (Կաթողիկոսին այս յայտարարութիւնները ծափահարութիւններու որոտընդոստներ բարձրացուցին ներս): Վազգէն Ա. Կաթողիկոս ըսաւ նաեւ՝ « Մայր հայրենիքը խարիսխն է մեր ապագայ բոլոր յաջողութիւններուն, ազգային արդար իղձերուն եւ իտէալներուն »: Իր խօսքի աւարտին դարձեալ պանծացուց հայ եկեղեցւոյ դերը: Ներկայ բազմութիւնը, շուրջ 700 հոգի, ոտքի, երկարատեւ եւ խանդավառ ծափահարութիւններով դիմաւորեց Կաթողիկոսին եւյթը:

Այս ժողովրդական բացառիկ հանդիպումը վերջ գտաւ Հայրապետին « Պահպանիչ »ով եւ հաւաքական Հայր Մերով:

ԿԱՐՕ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ՀՈՂԱՎՐՏԻՔ

— O —

ՆԻՍ.— Տարեց սերունդը, կեանքի բընական հոլովումով, տարուէ տարի կը նօսրանայ: Ահա Ապրիլի վերջին օրը յաւիտեան կը փակէ իր աչքերը, նահապետական տարիքի մէջ, ազգանուէր հայորդի մը, 92 տարեկանին, յանձին Հրանդ Ամասեանի, Էրզրում – Կարնեցի ծանօթ ընտանիքի մէկ անդամը:

Աքսորական թափառումներէ վերջ է, տեղէ տեղ, նախ Թիֆլիզ, ուր կը նահատակուի իր մէկ եղբայրը բոլշեւիկեան արհաւիրքին, յետոյ կ'անցնի Պոլիս: Վերջնական կայքը կ'ըլլայ Ֆրանսա, նախ Տրակինեան, յետոյ Նիս, ուր ալ թաղուեցաւ:

Հայութիւնը իր համար սրբութիւն մըն էր: Հարուստ չէր, պարզ արհեստաւոր մըն էր: Ո՞ւր էր իր հօրենական փարթամ կեանքը: Գաղթական օտար երկրի մէջ կը գրաղէր կօշկակարութեամբ:

Նկատելով իր յառաջացած տարիքը, ուզեց իր խնայած դրամէն մաս մը հանել հայկական մէկ կազմակերպութեան:

Իր հարուստ սրտէն այլ ակար քսակէն յատկացուց տասը հազար ֆրանք Մարսէյլի Մշակոյթի Տան 1977ին, ի յիշատակ իր ազգակից հրամանատար նահատակ Համազասպ Սրուանձտեանցի, կացինահար Երեւանի բանտին մէջ, զոհ համայնավար դահիճներու հայ ժողովուրդի Փետրուարեան ապստամբութեան օրերուն:

Խնդրեց Մշակոյթի Տան վարչութենէն որպէսզի սրահներէն մէկուն ճակտին վրայ արձանագրուի նահատակ Համազասպի անունը: Երախտապարտութիւնը յիշէ հայրենիքի համար զոհուած հայորդին:

Կրկին իր հարուստ սրտէն, իսկ ակար քսակէն — թող գաղութիս ջոջերը խմանան —_ յատկացուց տասը հազար ֆրանք: Այս գումարը, ըստ իր փափաքին, պիտի յատկացուի օր մը, երբ Նիսի մէջ կառուցուի եկեղեցի մը իր յարակից սրահներով, իբրեւ գրադարան ու հաւաքոյթի սրահ, չինուելիք եկեղեցւոյ Մկրտութեան Աւազանին մէկ անկիւնը ուզեց որ արձանագրուի իր դերդաստանին անունը Ամասեան եւ Սրուանձտեանց:

Ահա այս ազգանուէր Հայն էր որ մտաւ հող 1979 Մայիս մէկին նահապետական տարիքով իր եռեւ ձգելով իր այրին:

Յիշատակը մնայ անմեռ, եւ իր ազգասիրութեան տենչը թող վարակէ գառնայ թմրած սրտերու…:

Հ. Մ.

ՎԵՐ. ԵՈՒՐԻ ԱՒԱՆԷՍԵԱՆԻ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

(Ապրիլ 29)

Այդ օր Նար–Դոս փողոցին վրայ գըտնուող Երեւանի Հայ Աւետարանական Մկրտչական Եկեղեցին լեցուած էր մօտ 700 հաւատացեալներով, որոնք եկած էին ներկայ գտնուելու հովուական բացառիկ ձեռնադրութեան մը: Բացառիկ՝ անոր համար որ՝ Հայաստանի խորհրդայնացումէն ի վեր հայրենի հողին վրայ ծնած առաջին հովիւն էր որ կը ձեռնադրուէր: Ձեռնադրեալը, Եուրի Աւանէսեան Անդրանիկի, ծնած է Լեռնային Ղարաբաղ 1948ին: Միջնակարգ կրթութիւն ստանալէ ետք հետեւած է մեքենագիտական մասնագիտութեան: Հովուական կոչում ստանալէ յետոյ աւարտած է Մոսկուայի Աւետարանական Մկրտական Եկեղեցւոյ ճեմարանը:

Ձեռնադրող հովիւն էր Վեր. Յարութիւն Հելվաճեան, որ յատկապէս հրաւիրուած է, Մարսէյլէն, որպէս Աւետարանական Մկրտական Եկեղեցւոյ հովիւ: Միւս հրաւիրուեալներն էին Վեր. Արթիւր Միցքեւիչ, Մոսկուայի Մկրտական Եկեղեցիներու փոխ – քարտուղարը, Վեր. Նոտարի Զախարովիչ, Թիֆլիսի եկեղեցւոյ երէցը: Պատ. Ակակի եւ Օննիկ եղբայր Գոնեալըեան, Սոխումէն, Պատ. Սամաթիւֆ, Պաքուէն, Պատ. Գրիգոր Մալաքեան, Լենինականէն, Պատ. Ռոկան Էքմէքճեան, Երեւանէն:

Ձեռնադրութեան այս պաշտամունքին ներկայ էր Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդի առընթեր Հայ Եկեղեցւոյ Գործերու Խորհուրդի տեսուչը Պ. Ղազար Սուճեան որ կը ներկայացնէր Պր. Անդրանիկ Հայրաթեանը:

Ուղերձներ ըրին վերոյիշեալ բոլոր եկեղեցականները, ձեռնադրեալին յայտնելով իրենց մաղթանքները, միանգամայն խոստանալով աղօթել մեր եղբօր պտղաբեր պաշտօնավարութեան համար:

Ձեռնադրիր հովիւը, Վեր. Յ. Հելվաճեան խօսեցաւ յորդորական քարոզը, հովիւին եւ ժողովուրդին ուղղուած: Ան շեշտեց թէ արեւուն ներքեւ ամենաբարձր եւ վսեմ գործն է Քրիստոսի ծառայելը: Հովիւները, ըստ Վերապատուելին, երկու անգամ կանչուած մարդիկ են: Նախ կանչուած են ապաշխարութեան, վերստին ծնունդի, յետոյ, կոչումի գիտակցութեամբ, Քրիստոսի ծառայելու: Այս ծառայութիւնը կը թելադրէ բացարձակ անշահախնդիր նուիրում եւ անձնուրացութիւն: Աստուածաշունչի հմտութիւնը, բարձր զարգացումը, ժամանակին հետ քայլ նետելը մանաւանդ Ս. Հոգւոյն առաջնորդութիւնը անհրաժեշտ են յաջողութեան համար: Բեմը հոգեւոր կերակուր տալու տեղն է: Ան պէտք է բարձր եւ մաքուր մնայ: Պատգամները պատրաստուելու են խնամքով, առանձնական աղօթքին հետ զուգընթաց հովիւը երբ անվերապահօրէն կը ծառայէ ժողովուրդին, ան ալ կը սիրէ եւ կը յարգէ զայն: Սակայն այս ճամբան փշոտ է, գնահատանքով բայց եւ պարսաւանքով լեցուն երբեմն: Աստուծոյ ծառան, սակայն, կոչումի գիտակցութեամբ եւ քաջութեամբ պարտի շարունակել իր ճամբան, իր հաւատքի առաջնորդին եւ կատարողին, Յիսուսի նայելով (Եբր. ԺԲ. 2):

Վերապատուելին շեշտեց նաեւ ժողովուրդին պարտականութիւնները հովիւին հանդէպ: Հարկ է սիրել եւ յարգել հովիւը, աղօթքով վեր բռնել անոր թեւերը եւ անվերապահօրէն գործակցիլ անոր հետ Աւետարանի գործին մէջ:

Եւ ահա, Եուրի Աւանէսեան ծունկի եկած է:

Ձեռնադրիր հովիւը Վեր. Յ. Հելվաճեան պատշաճ հարցաքննութիւնները ընելէ ետք ձեռնադրեալին, թելադրեց հաւատարիմ մնալ Աստուածաշունչի ուղիղ վարդապետութեան, եկեղեցիին, սիրել հայ տառապած ազգը որ մասնաւոր կոչում մը ունի, հաւատարիմ քաղաքացի մը ըլլալ Հայաստանի Հանրապետութեան, բայց ամէն բանէ վեր դասել խիղճի եւ խօսքի ազատութիւնը: Անխտիր կերպով սիրել բոլորը Աստուծոյ անշահախնդիր սիրով:

Այսպէս ընելու խոստումը ընդունելէ ետք Վեր. Հելվաճեան եւ ներկայ հովիւները ձեռքերնին դրին այս երիտասարդ ուխտաւորին գլխուն եւ աղօթեցին: Յետոյ Վերապատուելին յայտարարեց.— Սիրելի եղբայր, քեզ ձեռնադրեցինք պատասխանատու հովիւ Երեւանի Հայ Աւետարանական Մկրտական Եկեղեցւոյն, յետ այսօրիկ դու կը կոչուիս Վերապատուելի Եուրի Աւանէսեան: Տէրը օրհնէ քեզ:

«Հայր Մեր»ով եւ Վեր. Եուրի Աւանէսեանի օրհնութեամբ վերջացաւ այս պաշտամունքը: Նոյն առեն եկեղեցւոյն սարկաւագ ձեռնադրուեցաւ Յարութիւն եղբայր Գարճեանը:

ՅԱՍՄԻԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Քարտուղար Երեւանի
Հայ Աւետ. Մկրտական Եկեղեցւոյ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

1.

Առանձին մնալուն պէս Փիէռ խորհեցաւ: Նախ գործի: Լուսանկարչական կարեւոր տունէ մը սկսաւ ապակի առնել ու սենեակը ռըթուշ ընել զանոնք, սպասելով բարեկամուհիին դարձին, երբ վերջնականապէս պիտի որոշուէր ընելիքը:

Անշուշտ Լեռքիւոը պիտի թողուր Նէնէթ եւ միասին պիտի ապրէին հոս կամ ուրիշ քաղաք մը, իրենց սեփական աշխատանոցը հաստատելով: Անշո՞ւշտ:

Փիէռ կը ցաւէր Ժաննէն վերջնական խօսք մը առած չըլլալուն. ըսաւ լըջօրէն չէին խօսած ապագային վրայ ու բան մը չէր որոշուած: Եւ արդէն կարելի՞ էր միթէ սա առաջին շրջանին:

Երկու ամիսները սաստիկ երկարեցան: Երբոր Սեպտեմբերը վերջացաւ հասաւ, խիստ բարկացած էր Պետրոս. երկու բացիկ միայն ստացեր էր իրմէ, ամբողջ ամառուան ընթացքին (եւ մէկը միայն գունաւոր: Միւսին վրայ կով մը կար, իրաւ, ուրիշ բաներ ալ կային, բայց մանաւանդ կով մը կար):

Ու Ժաննի Փարիզ դարձը շաբաթ մը վերջ միայն լսեց: Համբուրուեցան: Մորթը արեւէն այրեր էր: Շատ մը պատկերներ ցուցուց. պնդավարտիքով՝ ջուրերու եւ անծանօթ երիտասարդներու մէջ, ժպտուն ու երջանիկ՝ կովերու եւ պարող զոյգերու մէջ: Խօսեցան: Յոգնած էր: Բաժնուեցան:

Պետրոս արագ արագ կը դառնար սենեակին մէջ, ինչպէս դէպքերը իր մտածումին մէջ: Ասկէ անդին այլեւս զանոնք կանոնաւոր շարքով մը չէր կրնար վերյիշել: Իրողութիւնը շուտով ըմբռնելու համար բաւականաչափ կը ճանչնար Փարիզի դիմագիծը եւ առաջին օրերէն իսկ հասկցած էր թէ Ժանն չէր ուզեր իրեն հետ նախկին կեանքը վերսկսիլ, որովհետեւ վերսկսած էր Ի՛ր կեանքին, զոր պահ մը վրայէն նետեր էր Փիէռին առջեւ: Հայը այնքան չբարկացաւ, այնքան չկատղեցաւ իր նախատեսած բաժանումի հեռապատկերին դիմաց որ օր ըստ օրէ իրողութիւն մը կը դառնար, որքան երբ որ ճանչցաւ Ժաննին վարած կեանքը: Այդ կինը աշխատութիւնը նախընտրող Ֆրանսուհիներու դասակարգին չէր պատկաներ: Եւ եթէ երբեք բաւական երկար ատեն, գրեթէ կանոնաւորաբար եկած էր խանութ, պատճառը երիտասարդին ներկայութիւնը կրնար ըլլալ միայն, քանի որ հիմա ալ նոյնը չէր: Աշխատանոցը ձգուած էր երրորդի մը, ուրկէ շաբաթը անգամ մը երթալ հաշիւը առնելով կը գոհանար Ժանն: Իսկ վարած կեա՞նքը: Պետրոս նախ չհաւատաց. կարծեց թէ պարզապէս զինքը հեռացնելու, զինքը զանեցնելու համար կ'ընէ այդ բոլորը, գիտէ թէ իրապէս սիրելուն պիտի շուտ չուտով հեռանալ եւ այդ միջոցին դիմած է Ժանն, բայց վերջը տեսաւ որ… ոչ, բան մըն ալ չկրցաւ տեսնել եւ նախամեծար համարեցաւ չկորսուիլ խրթնութիւններու, մանուածապատ ենթադրութիւններու մէջ ու իրողութիւնը առնել այնպէս, ինչպէս որ կը ներկայանայ: Խիստ հազուադէպօրէն միայն կարելի էր Ժաննը տունը գտնել, գրեթէ միշտ կ'երթար գիշերել Լեռքիւռին յարկաբաժինը, ուր, կ'ըսէր, իր մասնաւոր սենեակը ունի:

Ի՞նչպէս կ'անցընէր կէսօրէ վերջերը. որո՞նք էին այդ բարեկամուհիներն ու բարեկամները որոնք այդքան շատ զինքը կը գրաղցնէին. Նոր սէ՞ր մըն էր սկսած ուրիշի մը հետ: Ի՞նչ օգուտ կար ասոնց ու ասոնց նման շատ մը հարցումներուն ճիշդ պատասխանը ունենալուն մէջ:

Պետրոս գիտէր թէ ան թեթեւ ու շըռայլ կեանք մը կ'ապրի, ամէն օր ժամանցի եւ զուարճութիւններու ետեւէ է, կ'երթայ, կուգայ, չարժանկարի մը, գուշակ կնոջ, նոր վաճառատան մը բացումին, կարուհիի այն անվերջանալի փորձերուն, մազայարդարին եւ ամէն երեկոյ Թալպօն կը քշէ. անտառ, խումբ մը ծանօթներու հետ ժամը հինգի թէյը առնելու ու պարելու:

(33 Լ Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Սարգիս Ալթունեան, Տէր եւ Տիկին Շառլ Ալթունեան եւ զաւակները Ժան - Փիէռ եւ Տընի, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Սէֆէրեան եւ զաւակները՝ Սոֆիան եւ Փաթրիսիա ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՎԻՔԹՈՐԻԱ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 14ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Մայիս 17, ժամը 14.30ին, Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ մայր եկեղեցին (Ավընիւ տիւ Փրատօ):

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նուարդ Գույումճեան, Տէր եւ Տիկ. Յովհաննէս Գույումճեան, Տէր եւ Տիկ. Կարօ Յովսէփեան, Պր. Կարապետ Գույումճեան, այրի Տիկ. Աննիկ Աբրահամեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մայիս 20, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, փեսային

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Մելքոն Շերոյեան, Տէր եւ Տիկին Մօրիս Շերոյեան եւ զաւակները՝ Կիյոմ, Պերթրան եւ Արմէն, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մայիս 20, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՄԵԼՔՈՆ ՇԵՐՈՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պանեոյէն Սելթեկեան ընտանիքը ի յիշատակ նորոգ հանգուցեալ Արամայիս Մարգարեանի, կը նուիրէ 60 Ֆր. «Յառաջ»ին եւ 60 Ֆր. Պանեէօ - Քաշանի Կապ. Խաչին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Դպրոցասէրի Սանուց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մայիս 20, Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ մայր եկեղեցին ի յիշատակ վարժարանի հիմնադիրներուն, բարերարներուն եւ ուսուցիչներուն հոգիներուն:

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգողները:

×

Հայ Նախկին Սպայից Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մայիս 20, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ի յիշատակ բոլոր անոնց որոնք ինկան Սարդարապատի, Բաշ Աբարանի, Ղարաքիլիսէի ճակատամարտներուն կամ անոնցմէ առաջ թէ ետքը՝ հայրենիքի փրկութեան համար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 150 Ֆր. այրի Տիկին Մաղաղաճեանէ կապոյտ Խաչի 50ամեակին առթիւ: Նոյնպէս 200 Ֆր. ստացած է այրի Տիկ. Մաղաղաճեանէ եւ զաւակներէն՝ Լեւոն եւ Գրիգոր, Տիկին Սարա Օհաննէսեանի մահուան առթիւ:

Մասնաճիւղս փոխան ծաղկեպսակի 400 Ֆր. նուիրած է Փարիզի Հայ Մշ. Տան Արամայիս Մարգարեանի մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՐՏԱՆ. — Համախարբերդցիական Միութեան անդամական ժողովը Մայիս 22, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, հայրենակից Գէորգ Գալուստեանի տունը: Օրակարգ տեղւոյն վրայ:

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը Կիրակի, Մայիս 20, առաւօտեան ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղի: Օրակարգ՝ տեղւոյն վրայ:

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 20, առաւօտեան ժամը 10ին, պատարագ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, զոր կը մատուցանէ Նորին Ս. Օծութիւնը:

Յաւարտ պատարագի ժամը 1.30ին, ճաշ ի պատիւ Կաթողիկոսին, Փեռաշի Թերմինիւս պանդոկի սրահներուն մէջ: Ճաշագին անձգլուխ 120 Ֆր.: Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, դիմել կարելի փութով եկեղեցւոյ գրասենեակը: Հեռաձայնի թիւ 78 - 60.47.18 եւ կամ վարչական անդամներու մօտ:

ԴԻՒԱՆ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը համախորհուրդ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան, կը ծանուցանենք թէ Հայրապետը կ՚այցելէ Տէսին:

Կ՚ընդունուի տեղւոյս Քաղաքապետութեան կողմէ, Տէսինի Քաղաքապետարանի Սալ տէ Ֆէթին մէջ՝ քաղաքապետ Պր. Փիէռ Մութէնի գլխաւորութեամբ, Մայիս 21, Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 11ին, որմէ անմիջապէս յետոյ այց Ապրիլեան Յուշարձանին, ուրկէ Հայրապետը կ՚առաջնորդուի Տէսինի Հայոց եկեղեցին, հայրապետական օրհնութիւնները բաշխելու համար:

Կը հրաւիրուի Տէսինի հայ գաղութը անխտիր, խումբերամ ներկայ ըլլալ Քաղաքապետարան, Յուշարձանին առջեւ եւ Հայոց եկեղեցին:

Grand BAL Annuel de l'Association Sportive Arménienne

Samedi 19 Mai de 20 h. à l'aube

Animé par :

ORCHESTRE ARMENIAN'S SUNSHINE

ENSEMBLE NORALIK

VEDETTE DU DISQUE : GEORGES POLAKIAN

GROUPE HARTANAG

Ecole de Danse Arménienne d'Issy

THEATRE MUNICIPAL

25, Avenue Victor Cresson — Issy les Moulineaux

Réservation : 642-44-71

GRAND DINER DANSANT

au Gymnase du CET à Arnouville 118, Ave. Charles-Vaillant (Pont du Cottage)

Samedi 19 Mai à partir de 20 h. 30

Sous la présidence d'honneur de M. BIGEL, maire d'Arnouville les Gonesse Danses folkloriques, (groupe des enfants d'Arnouville), ZARTONG arménian Rythms and Songs, duo HARTAR. On dansera avec ARMAND et son ensemble ARAX.

Réservations :

Alakam, 14 Rue St. Just, Arnouville 985-26-64 — Avédissian, 42 Rue du Fbg. Montmartre, 824-86-85 — Mancilik Sté Sijom, 54, Rue Lafayette 770-45-11.

Organisé par l'Union Culturelle et Sportive d'Arnouville.

Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆԻ

ԳՐԱԿԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

ՅՈԲԵԼԵԱՆ

Մայիս 20, կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 16ին Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վասպուրական սրահին մէջ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան, մասնակցութեամբ՝

Գ. Սայապալեան Հիմնարկի, Մուրատ Ռափայէլ Նախկ. Աշակ. Միութեան Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի, Վասպուրականի Հայրենակց. Միութեան, Տարօնի Հայրենակց. Միութեան, Հ.Մ.Ը.Մ. - Արծիւ Մարզականի, Հայ Արենոյշներու Միութեան, «Արմենիա» ամսաթերթի, Մարսէյլի Հայ Բժշկական Միութեան

Կը նախագահեն Տէր եւ Տիկին ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԼՐՃԵԱՆ

Կը խօսին

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Խօսք յոբելեարի

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ՝ *երգ, նուագ, ընթերցումներ Յոբելեարի գործերէն*

PROJECTION DU FILM

Couleur de Grenade

(SAYAT NOVA)

de SARKIS PARADJANOV

Vendredi 18 Mai à 20 h. 30

Maison de la Culture Arménienne

9, Rue de Madrid — Alfortville

Film présenté par

KRIKOR BELEDIAN

Soirée animée par

ROUBEN HOVAGUIMIAN

Participation aux frais 10 F.

EXPOSITION de PEINTURES et DESSINS

ALECIAN

du 3 Mai au 3 Juin, au Centre Culturel Alex Manoogian de l'UGAB 118, rue de Courcelles, Paris 17e Tél. 924.86.71

Heures d'ouverture : de 14 h. 30 à 19 h. tous les jours, dimanche et et Lundi exceptés.

On y trouve aussi le livre qui lui est consacré et que le peintre signe sur place.

dans le cadre des festivités du 30e anniversaire de l'Union Culturelle Francaise des Arméniens de France U.C.F.A.F.) l'U.C.F.A.F. et la JAF (section de Paris) organisent une PROJECTION DE FILMS ARMENIENS Vendredi, 18 Mai à 20 45 Salle du Musée Guimet, 6 Place d'Iena 75016 Paris (métro Iena)

NAHABED

chef-d'œvre en couleur parlant arménien, sous titres français) misen en scène par H. MALYAN et « DEJVEJIK »

Participation aux frais : 15 Fr

Points de vente des billets : U.C.F.A.F., 6 Cité du Wauxhall 75010 Paris — BALTAIAN, 27 rue Bleue, 75009 Paris — PALOUYAN, 9 rue de Trévise, 75009 Paris et auprès des membres de l'U.C.F.A.F. et de la JAF.

Les billets (rose) de la séance du 16 Mars 1979 donneront droit à l'entrée gratuite comme précédemment annoncé.

ՎԱՐԴԻԱՏՕՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

Երեք օր Մանշի ափերուն

Մեկնում Յունիս 2, Շաբաթ առաւօտ:

Վերադարձ՝ Յունիս 4, Երկուշաբթի երեկոյեան:

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել 985.36.53

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

Imprimé sur les Presses du Journal « Haratch » 83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris Commission Paritaire : No 55935

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

«Une Journée à la Campagne»

Le Dimanche 20 Mai à l'auberge de « L'ANGELUS » à BARBIZON 77630

Հայկական հարազատ մթնոլորտ կանանչազարդ պարտէզներու մէջ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇ ժամը 13ին (շամփուրով խորոված, լաւաշ),

Հայ նուագախումբ, երգ, պար, խաղեր եւ նարտի մրցում

Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ, երգիչ՝ ՍՈՒՐԷՆ

Եկէ՛ք խմբովին, ընտանեօք եւ ձեր բարեկամներուն հետ:

Տախքերու մասնակցութիւն 200 Ֆր. մինչեւ 15 տարեկան տղոց՝ 100 Ֆ.

Մասնաւոր գիներ ուսանողներու համար՝ տեղւոյն վրայ:

Տեղերը ապահովելու համար դիմել

Տիկ. Ս. Ազատեանի՝ 378.15.65

Տիկ. Տ. Մավեանի՝ 574.34.78

Տիկ. Լ. Ջրբաշեանի՝ 033.91.35

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
18
VENDREDI
18 MAI
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա _ Տար· 260 Ֆ· Վեցամսեայ - 140 Ֆ·
Արտասահման _ Տար· 300 Ֆ· Հատը - 1 Ֆ· 80

LE NUMERO 1,80 F.

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.384
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — No 14.384

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԵՆԷՆ ԱՌԱՋ ՄԵԾԱՐԵԼ՝ ԳՐԱԳԷՏԸ

Մտաւոր վերածնունդը ճիգով ու թափով արտակարգ պատկեր մը պարզեց Սփիւռքը՝ յետ Եղեռնի տարիներուն եւ տասնամեակներուն, շարունակաբար :

1915ին, Արեւմտահայութեան թիւը չէ միայն, որ կոտորակուեցաւ՝ հասնելով կէս առ կէսի համրանքին : Աւերուած, քանդուած մշակութային կոթողներուն առընթեր, ազգի մը մէկ կենսունակ հատուածին գրեթէ ամբողջ հոգեմտաւոր փառանքն է, որ անճիտուեցաւ : Եւ մէկ օրէն միւսը բարձունք մը մնաց ամայացած կանկնեցէ : Կը բաւէ միայն մտաբերել այն իրագործումը, որ իբրեւ իրողութիւն արձանագրուեցաւ իմացական, գրական եւ, ընդհանրապէս, մտաւոր ասպարէզներէն ներս՝ 1908էն մինչեւ 1915 : Այսինքն՝ տասնամեակէ մը պակաս տարիներու ընթացքին՝ Կ. Պոլիսէն Զմիւռնիա եւ մինչեւ գաւառներուն հեռաւոր անկիւնները :

Անապատի սերունդը, — որբերու խըլեակներ, — մէկ օրէն միւսը իր առջեւ պարզուած գտաւ չոր ու ցամաք տարածութիւն մը : Բնականաբար, ան ունեցաւ իր ներշնչումին ակը, այն որ կուգար հինէն, կը փոխանցուէր իրեն՝ Երկրէն : Բնականաբար, այդ սերունդին կողքին գտնուեցան Պոլիսէն եւ գաւառներէն մազապուրծ ազատած մտաւորականներ : Բոլորն ալ վերադիր անուններով եւ ծանր յարեան վաստակով :

Այսուհանդերձ, այն ինչ որ տուաւ անապատի սերունդը, իբրեւ յաջորդ շառաւիղներով, եղաւ այլապէս ակնառու :

Տարտղնուած հաւաքականութեան մը մտաւոր հորիզոններուն լասերը լայն բացաւ : Օտար հովերը եթէ մէկ կողմէն անձահարող, կաշկանդող շղթաներ պարտադրեցին, միւս կողմէ, սակայն, նոր եւ թարմ առագաստներ բացին ասոնց առջեւ :

Այսօր, արդէն, կարելի է խօսիլ Սփիւռքեան գօտիներու մասին՝ իմացական գետնի վրայ : Կայ Արեւելքը իր ստորաբաժանումներով : Երէկ աւանդապահ, այսօր այսպէս կոչուած « անմիջական » գրականութեամբ : Կայ Ֆրանսահայ գրական բերքը իր խնկապէս իւրայատուկ երեսով, առաւել լայն ու համապարփակ պաստառներով : Եւ ասոնց կողքին դեռ կան Պոլիսն իր գաւառական դիմագիծով եւ առաւել ժամանակակից կշռոյթով ու նոր ցամաքամասերը, ասոնք ալ իրենց նկարագիրներով : Շրջապատի եւ միջավայրի առանձնայատկութիւններով :

Այլ սակայն ընդհանուր յայտարարը նոյն ամբողջական նկարագիրի մը արտայայտութիւնը, հաստատումը ցայտուն իրողութեան մը·— Արեւմտահայութեան մտաւոր եւ հոգեւոր վերազարթնումը Տէր Զօրէն ետք : Ասիկա անվիճելի փաստ մըն է : Ապացոյցը Հայութեան արտասահմանի թեւին կենսունակութեան՝ Հայրենի ժողովուրդին կողքին :

Ասիկա, ապացոյցն է նաեւ, որ Սփիւռքի հայ գրագէտը մնաց մինչեւ վերջ իր կոչումին նուիրուած մարդը : Հակառակ բազմապիսի դժուարութեանց :

Կ. Փօլատեան, որուն քառասնամեայ գործունէութիւնը կը յիշատակուի այս Կիրակի, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան եւ մասնակցութեամբ մօտ տասնեակ մը միութիւններու եւ մարմիններու, անապատի սերունդին արժանաւոր ներկայացուցիչներէն մէկն ե-

(continued)

ղաւ : Արձանագրեց այդ սերունդին բոլոր վերիվայրումները, դրուագները :

Իր անունը, գրական մարզէն ներս, առաւելապէս կապուած մնաց Ֆրանսայի հայ գաղութին հոգեմտաւոր շարժումին հետ : Գրականութեան կոչումը, առաջին պահէն ցայսօր, քաջողական հմայիչ ուժ մը ներկայացուց իրեն համար : Պատկերացուց հոլովոյթներ արձանագրող սերունդի մը նկարագիրը : Պարզեց, ընդհանրապէս, ապրումներն ու տրամադրութիւնները Եղեռնէն ճողոպրած իր սերնդակիցներուն : Անապատէն մինչեւ մեծ ոստաններ նետուած մարդոց հոգեվիճակները սահմանեց, այլազան էջերու վրայ :

Ընծայուած մեծարանքը՝ հայ գիրին եւ դպրութեան նուիրուած գրագէտին, առաւել քան օրինակելի երեւոյթ մըն է :

Որովհետեւ, ամէնէն առաջ կը նշանակէ մեծարել գրիչ մը, որուն դիմագիծը աւելի քառասուն տարիներէ վեր կը յատկանշուի հայկականութեան թաթաւուն շունչով :

Ժ· Մ·

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

— Օ —

ՀԵՏԵՒԱՆՔ՝ ՍԱՐԳԻՍ – ԱՍԱՏ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԻՆ

Դամասկոսէն վերադարձին նախագահ Սարգիս ընդունեցաւ նախարարապետ Հըսի հրաժարականը : Յայտնի չէ թէ ի՞նչ նոր դահլիճ կարելի պիտի ըլլայ կազմել, արդէն հրաժարեալ կառավարութիւնը տեւողութեան մրցանիշ մը կրցած էր կոտրել, քանի կեանքի կոչուած էր ասկէ երկու տարի եւ հինգ ամիս առաջ : Այս հրաժարականով Հըս կը ջանայ առիթ ստեղծել, որ ազգ· միասնականութեան կառավարութիւն մը կարելի ըլլայ կազմել :

Գալով նախագահին, հաստատեց թէ Ասատի հետ նոյն տեսակէտներն ունին Ոչ մէկ տարակարծութիւն կայ իրենց միջեւ եւ Սուրիոյ նախագահը շատ նախանձախնդիր է, իր յայտարարութեան մէջ, Լիբանանի օրինականութեան : Պիտի օգնէ եւ դիւրացնէ նոր կառավարութեան մը կազմութիւնը :

×

Միւս կողմէ Քաթայէպ եւ Ազգ· Ազատական կուսակցութեան ձուլումէն ետք Ճեմայէլ շեշտած է թէ « ոչ մէկ բան կրնայ Պետութիւնը փոխարինել » : Կուսակցութեանց ձուլման առթիւ հրատարակուած զեկոյցին գլխաւոր կէտերն են·

Քաթայէպ եւ Ազգ· Ազատական կուսակցութիւնները ասկէ ետք մէկ ազգ· կուսակցութիւն կը կազմեն, որ մէկ հրամանատարութեան ներքեւ կը դրուի : Այդ հրամանատարութիւնը, որու կը նախագահեն Շամուն եւ Ճեմայէլ, միակ լիազօրն է որոշումներ եւ հրամաններ տալու : Այս հրամանատարութիւնը գործադիր օժանդակ կոմիտէ մը պիտի ունենայ, որու անդամները կ՚ընտրուին Շամունի եւ Ճեմայէլի կողմէ եւ որու պաշտօնը պիտի ըլլայ հրամանատարութեան որոշումները գործադրել տալ : Ձուլուած երկու կուսակցութիւնները պիտի գործակցին դատական եւ ապահովութեան պաշտօնական ուժերուն հետ :

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ – ԱՆԳԱՐԱ – ՄՈՍԿՈՒԱ...

Իրանի յեղափոխութենէն ի վեր մանաւանդ, Թուրքիա մեծ հոգածութեան առարկայ է Արեւմուտքի եւ ի հարկէ առաւելապէս՝ Միացեալ Նահանգներուն կողմէ : Այս առընչութեամբ Ուաշինկթըն ծրագրած էր որ վերսկսի Թուրքիայէն՝ լրտես - օդանաւերու թռիչքը : Բայց էճէվիտ պատասխանած կ՚ըլլայ որ պէտք է Մոսկուայի հաւանութիւնն առնէ եւ իր այս որոշումը կը հիմնէ Ս· Ա· Լ· Թ· 2 համաձայնագրերու վրայ (որու կէտերը թէեւ հրապարակուած չեն) :

Թուրքիոյ այս դիրքն ալ շատ գէշ տըպաւորութիւն ըրած է եւ նեղը դրած Գարթըրը : Բայց Արտաքին Ենթանախարար՝ Քրիստոֆըր հերքած է թէ Թուրքիա Մոսկուայի հաւանութեամբ միայն թոյլ պիտի տայ լրտես - օդանաւերը բայց մերժած է մանրամասնութիւններ տալ այդ մասին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ֆութպոլի « Բաժակներու բաժակը» առաւ Պարչելոնա բայց երկարաձգումներէ ետք միայն երբ կրցաւ նըշանակել յաղթական կէտը Տիւսէլտորֆի դէմ : Մրցումը վերջ գտած էր 3-3, վերջնական արդիւնքն էր ուրեմն՝ 4-3 :

ՓԱՐԻԶԻ խորհրդային դեսպանը մերժած է ընդունիլ Ֆրանսացի բնագէտներու պատուիրակութիւն մը, որ կ՚ուզէր դիմումնագիր մը յանձնել Եուրի Օրլովի ազատ արձակման համար :

ՌՈՏՈԼՖ ՀԷՍ, որ մինակը արգելափակուած կը մնայ Շփանտաուի հսկայ բանտին մէջ, գուցէ ազատ արձակուի : Ծանօթ է որ ցարդ միայն Խորհ· Միութեան մերժումին պատճառաւ էր որ արգելափակուած կը մնար 85ամեայ եւ հին Հիթլէրի ընկերը : Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն Մոսկուա այլեւս չընդդիմանար : Վերջերս Թոմաս (անգլիացի բժիշկ մը) գիրք մը հրատարակեց պնդելով որ Շփանտաուի բանտարկեալը Հէսը չէ :

ԼՈՆՏՈՆ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք Ապրիլ 28ի մեր թիւին մէջ, Ապրիլ 24ին տողանցքին առթիւ միջադէպեր պատահած էին Լոնտոնի Թրքական դեսպանատան առջեւ հայ երիտասարդներու եւ ոստիկանական ուժերու միջեւ : Ձերբակալուած եւ նոյն իրիկունը ազատ արձակուած վեց երիտասարդներու դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ Մայիս 15ի առաւօտեան ժամը 10·30ին : Հինգ երիտասարդներ դատապարտուեցան 15էն 20 անգլիական ոսկի տուգանքի, վեցերորդն ալ՝ 200ի, ամբաստանուած ըլլալով որ « ոստիկանի ձեռք վերցուցած է » :

ՄԵԾԱՐԱՆՔ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

Մեր այսօրուան թիւը մասամբ նուիրուած է Կ· Փօլատեանի, Կիրակի օրուան իրեն ի պատիւ կազմակերպուած մեծարանքին առթիւ : Այս թիւին, այս նոյն էջին վրայ տեղ պէտք է գտնէր նաեւ գրագէտին եւ մեր բարեկամին՝ Լիւք-Անտրէ Մարսէլի խօսքը եթէ, հակառակ փնէօմաթիքով ալ ղրկուած ըլլալուն մեր ձեռքը չհասնէր, Հինգշաբթի առտու ուշ (գործադուլի հետեւանքով) երբ կը պատրաստուէինք արդէն մամուլի տակ դնել թերթը :

Ուրեմն, կը ստիպուինք Երկուշաբթիի յետաձգել անոր հրատարակութիւնը՝

HOMMAGE A GARABED POLADIAN
par LUC-ANDRE MARCEL.

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 4 – 11)

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ Ա· ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ ԾԱՂԻԿՆԵՐ՝ ՇԻՐԻՄԻՆ

Մայիս 6ին, հոծ բազմութիւն մը այցելած է Երեւանի Կոմիտաս այգին, ուր կը գտնուի Արամ Խաչատրեանի շիրիմը : Երաժիշտին մահուան Ա· տարելիցին առթիւ շիրիմին ծաղիկներ դրած են Հայաստանի Մշակոյթի նախարարութիւնը, Երաժիշտներու Միութեան «Հայհամերգ» կազմակերպութիւնը, Օփերան, Կոմիտաս Երաժշտանոցը եւ այլ կազմակերպութիւններ : Ծաղիկներ դնելու արարողութեան ընթացքին, որու ներկայ եղած են վարչապետի տեղակալ Ռեմա Սվետլովա, կուսակցութեան մշակոյթի բաժնի վարիչ Գուրգէն Առաքելեան, Մշակոյթի նախարար Ռուբէն Պարսամեան, Երաժիշտներու Միութեան նախագահ Եդուարդ Միրզոյեան, հնչած է Խաչատրեանի Բ· համանուագը :

ԵՐԵԿՈՅԹ՝ ԵՐԵՒԱՆ

Հայֆիլհարմոնիայի « Ա· Խաչատրեան » սրահին մէջ տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, նուիրուած երաժիշտի յիշատակին : Հայաստանի պետական սենֆոնիք նուագախումբը, ղեկավարութեամբ Դաւիթ Խանջեանի, մեկնաբանած է հատուածներ « Դիմակահանդէս » թատերախաղի երաժշտութենէն, « Գայեանէ » բեմապարէն, դաշնակի եւ թաւջութակի համար գրուած գործերէն :

ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ

Մոսկուայի մէջ սկսած արուեստի փառատօնին բացման օրը՝ Երաժշտանոցի մեծ սրահին մէջ տեղի ունեցած սենֆոնիք նուագահանդէսը նուիրուած է Արամ Խաչատրեանի յիշատակին : Խօսք առած է Խորհ· Միութեան Երաժիշտներու Միութեան առաջին քարտուղար Տիխոն Խրեննիկով, որմէ ետք Խորհրդային Միութեան պետական սենֆոնիք նուագախումբը, ղեկավարութեամբ Լազարեւի, մեկնաբանած է Խաչատրեանի 2րդ համանուագը, « Ջութակի քոնչերթօ »ն եւ հատուածներ « Սպարտակ » բեմապարէն :

Տ Է Ր — Զ Օ Ր

(Արմէն, հայրենասէր պատանին, աճ – սորուած իր բնտանիքով, տառապագին ճամբորդութիւններէ ետք, անօթի, ծա– րաւ, մաշուած ու բզքտուած՝ Եփրատի ափին կը նախատեսէ ահաւոր աղէտը՝ վիճակուած իրեն ալ, ինչպէս այնքան անթիւ հայ նահատակներու) :

Արմէն, երբ իր գլուխը վերցուց խոնաւ աւազին վրայէն, կարծեց թէ մթին բան– դագուչանքը, որուն մէջ մխրճուած էր քառն եւ չորս ժամէ ի վեր, կը շարու– նակուէր տակաւին: Իրեն այնպէս թուե– ցաւ, որովհետեւ միշտ այդ տեսիլքին զարհուրանքին մէջն է որ կը տեսնէր այն երկու գետերը, որոնք երկու հսկայ սո– ղուններու նման կը գալարուէին աւազ – ներուն մէջ, իրարու փաթթուած :

Գարուն էր սակայն: Ու իրակա՛ն, ա– րեւը ելած էր հորիզոնէն եւ հետզհետէ կը գրկէր անծայրածիր անապատը: Ար– մէն կը զգար անոր քաղցր տաքութիւնը իր թմրած մորթին վրայ, կը զգար անոր լոյսին խաղտումը՝ փիչերային սոսեր– ներով դեռ լեցուն իր աչքերուն մէջ:

Իրական նաեւ երկու գետերը, որոնք կը հոսէին այդ արեւուն տակ:

Ա՛յն, որ իր ծնունդը կ'առնէր Հայոց աշխարհի լեռներէն, բարձրաբերձ գա – գաթներուն անապակ կաթը ծծած, հա– սակ ու գեղ առացած, ուռա՜ծ՝ անձրեւ– ներէն, որոնք անդադար կը ծեծեն վի– րաւոր կուրծքը այդ հնաւանդ հողերուն: Ա՛յն, որ կը ջրվիժուէր մթին կիրճերուն ընդմէջէն, անդնդախոր ձորերն ի վար, լոյս ու փրփուր տեղալով: Ա՛յն, որ կըր– կին կը ժայթքէր աւելի հեռուներէն, դարձած հեղեղ, արագավազ գետակներ ամեհի, պատռելով կուրծքը ժայռերուն, ու ապառօրէն նետուելով այլեւս դաշ – տերուն մէջ, զերդ նժոյգներ լուսարաչ: Զերդ նժոյգներն հրեղէն, արմենական դարերուն մէջէն արշաւասոյր...: Այն, ա՛յն վերջապէս, որ ա՛լ ուռճացած, լայ– նատարա՜ծ, կը դառնար գետ մեծափառ: Մէկ թեւը կը նետէր Արեւելք, Մշոյ դաշտին, յամառելով ապրիլ ու մեռնիլ հայրենի հողին վրայ, միւս թեւը, աւելի խիզախ, տարածելով դէպի Արեւմուտք, նոր հորիզոններու ի խնդիր, համայնա – կան սիրոյ տենչանքներով տոգորա – ուած, կ'անցնէր սահմանը ու իր ջու– րերուն զանգուածը կը նետէր դաշտերուն մէջ ու աւազներուն, մեծ ծովերուն կա– րօտով սրարբած :

Եփրա՜տը, հայ համապարփակ հողէն ժայթքած՝ դեռ լայնատարած, դեռ ա– տանդական :

Ու ահա՛, անոր կողքին, մի՛ւսը:

Մարդկային գետը:

Որքա՜ն կը նմանէին անոնք իրարու: Այս մէկն ալ իր ծնունդը կ'առնէր նոյն բարձրաբերձ լեռներէն, կ'անցնէր նոյն ճամբաներէն, ու նոյն առաքինութիւն – ներով, նոյն բարիքներով բեռնաւոր՝ կուգար կը հասնէր այստեղ, կը միանար անոր նոյն այս անապատին մէջ:

— Բայց...

Հասած իր խորհրդածութեանց այս կէ– տին, Արմէն արտասանեց մխալանկ այս բառը այնպիսի՛ կատաղութեամբ մը, որ ինքն իսկ սարսափեցաւ:

Զհանդարտեցաւ սակայն, ընդհակա – ռակն: Բոց մըն էր միայն ժայթքածը: Հրդեհը իր մէջն էր դեռ, հետզհետէ ա– ւելի կատաղի, տարածուելով զարհուրելի արագութեամբ մը, մարմնին բոլոր սահ– մաններուն վրայ միաժամանակ, կուրծ – քին տակ, արիւնին մէջ ուղեղին, աղիք – ներո՜ւն...:

Ու ինչ որ եղաւ կոկորդէն, աւելի նմա– նեցաւ հրաբուխէ մը ժայթքող լաւային քան թէ մարդկային խօսքի: Աւելի նմա– նեցաւ ծծմբախառն հալած մետաղի, շիկացած քարերու, զորս երկիրը կ'ար– ձակէ իր ընդերքներէն, իբրեւ ցասում, իբրեւ բողոք...:

Երբ Արմէն պարպեց այնպէս ի՛նչ որ կար մէջը, երբ փսխեց իր հոգին, փլաւ ինքն իր վրայ: Շէնքի մը պէս, որ կ'իյ– նայ, երբ ներքին հրդեհը արդէն աւար– տած է կործանումի իր գործը, ածխա – ցած սիւները, ճեղքեր բացած պատերուն վրայ ու ձեղունին...:

Եւ ա՛յս՝ եղաւ Արմէնի հոգիէն ար – ձակուած վերջին բոցը: Ա՛լ մարեցաւ իր մէջ, զինք այրող այդ կրակը:

Գարնան այդ առաւօտուն, երկու գե– տերուն դիմաց՝ ա՛յս եղաւ իր վերջին ճիչը: Օրեր, շաբաթներ, ա՛լ չխօսեցաւ: Կծկուեցաւ ինքն իր վրայ, փակեց իր ականջներն ու միտքը բնութեան դէմ, մարդոց: Դարձաւ չուք մը, որ կը շարժի թէեւ, կը նայի, բայց որ ա՛լ ոչինչ կը տեսնէ: Ոչի՛նչ կը զգայ այլեւս:

Քիչ յետոյ իրեն թուեցաւ թէ հայրն էր իր գլխուն վրայ կեցած: Անոր կող– քին ուրիշներ, Հայր Սուրբը, Վարդգէ– սը, Փանոսը: Հազիւ կը լսէր անոնց ձայ– ները: Մշուշ մը կար անոնց եւ իր մի– ջեւ: Թանձր աւազի խաւ մը:

Ոտքի ելած էր ու խառնուած խում – բին: Կը քալէր, թեւերը ձգած երկու կողքին, գլխիկոր: Աւազ էր ամէն կողմ, բոպիկ ոտքերուն տակ, գլխուն վերեւ, աջին, ձախին: Ան կը յարձակէր իր վը– րայ, կը լեցնէր իր աչքերը, ռունգերը, բերանն ու ականջները: Կը սողոսկէր մորթին վրայէն, կը թափանցէր ծակո – տքեներէն ներս: Կը թուէր թէ աւազով լեցուած էր մարմինը: Թոքերը, ուղեղը, աղիքները:

Կը լսէր որ կուտային իր անունը: Կը նայէր որ մէկը կ'իյնար իր կողքին: Կը նայէր, բայց չէր տեսներ:

Զանազան խօսակցութիւններ կը հաս – նէին իր ականջին:

— Փանո՛ս (*), կարծեմ թէ պէտք է շալկե՜ս զայն, ուրիշ ճար չկայ...:

Արմէն միայն այնքանը կը հասկնար թէ իր մասին էր խօսքը: Որովհետեւ ինք – զինքը կը տեսնէր յանկարծ Փանոսին կռնակին: Զէր բողոքեր, չէր ամչնար: Բան մը չէր հասկնար որովհետեւ: Ու – ղեղը չէր աշխատեր: Պարպուած պարկ մըն էր Արմէն, ոտանց որեւէ հակազդե – ցութեան:

Փանոսը կը խօսէր իրեն հետ, հին օրե– րուն պէս, իր բարի ձայնով, իր ծանր բեռին տակ հեւալէն:

— Արմէ՛ն, երբ քեզ առած եմ այսպէս ուսիս, յանկարծ ինծի անանկ կուգայ որ Ճէյրանը (**) կը դառնամ ես... կը յի– շե՞ս Ճէյրանը, երբ նստար անոր վրայ, վերադարձիդ յաջորդ օրը... ո՞ւր է ար– դեօք... ա՞ն ալ արդեօք հասաւ մեր օ– րին... կը լսե՞ս զիս, Արմէն...

Ուրիշ մէկը կը մօտենար Փանոսին: Արմէնին կը թուէր թէ մերթ իր հայրն էր, մերթ Խօսրովը, իրենց մօտեցողը: Կը խօսէին Փանոսին հետ, իր հետ նաեւ: Հիմա անոնց ձայներն անգամ լաւ չէր զանազաներ: Բոլոր ձայները իրեն հա– մար առացած էին նոյն չեշտը: Բոլոր դէմքերը նոյն անորոշ պատկերը:

Կը լսէր անոնց խօսքերը, որոնք բա– ցադանչութիւններ էին յաճախ, ճիչեր, լաց, բողոք, յուսահատական կանչեր: Երբեմն քաջալերական բառ մը.

— Հայտէ, ձեզ տեսնեմ, քաջութի՜ւն, քիչ մնաց, չտկարանա՜ք... ամէն մարդ իր պաշտօնին... ամէն մէկը՝ միւսին զօրավիգ...

— Աստուած ալ բոլորիս զօրավիգ...

— Աստուա՞ծ... ի՞նչ գործ ունէր ան այս դժոխքին մէջ...:

Արմէն կը լսէր այս բոլորը, բայց չէր հասկնար: Միայն մէկ բան կը հասկնար: թէ՝ պէտք էր քալել, պէտք էր յառաջ երթալ: Որքան որ կարելի էր: Եթէ ա՛լ չկարենար քալել, Փանոսը զինք կը բար– ձրացնէր իր ուսին:

Երբ աչքերը կը մթագնէին այլեւս ու երբ Փանոսը զինք վար կ'առնէր, ա՛յն ատեն կը հասկնար թէ գիշեր էր եղած, ու կարաւանը կանգ առած: Կը փռուէր աւազին վրայ ու տեղէն չէր շարժեր, մինչեւ որ զինք ոտքի հանէին: Կը հաս– կընար նաեւ թէ առաւօտ էր եղած ու հարկ էր քալել, կրկին քալել: Քանի՞ օր էր, ո՞ւր կ'երթային, ո՞ւր կանգ պի– տի առնէր այս դժոխային ճամբորդու – թիւնը: Գաղափար անգամ չունէր: Իրեն այնպէս կը թուէր թէ ծնած օրէն ի վեր այսպէս էր, կը քալէր միշտ:

Իրիկուն մը յանկարծ ինքզինքը գտաւ արաբական գիւղի մը մէջ: Անտարբեր սկսաւ դիտել ցած տուները, շուրջի տա– բօրինակ դէմքերը: Բարձրաձայն արտա– սանուած բառ մը յանկարծ զինք սթա – փեցուց: Գլուխը թօթվեց: Խորունկ քունէ մը կարծէք դուրս կ'ելլէր: Այդ բառը, որովհետեւ, իր ուղեղին մէջ պայ– թած էր ռումբի մը պէս.

— Տէր–Զօր...

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

(*) Փանոս՝ իր տան ծառան է, որ միասին աքսորուած է:

(**) Ճէյրան՝ Արմէնին սիրած ձիոյգն էր:

ՄՏԵՐԻՄ ԶՐՈՅՑ

Սիրելի Փօլատ,

Հաւանաբար, պէտք է Մարսէյլ ըլլայի այսօր, կողքին այն ընկերներուն՝ որոնք գնահատելի գաղափարն ունեցած են քեզ մեծարելու, աւելի՛ն՝ քեզմով մեծարելու Սփիւռքի հայ գրագէտը, որ հողէն կըտր– ուած, բախտը չունեցաւ փառք ու պա– տիւ վայելելու իր հայրենիքի մէջ:

Կարեւոր չէր, անշուշտ, ի՛մ ներկա – յութիւնս իբրեւ անհատ, բայց իբրեւ նշանակովի « պատգամաւոր » ընտանիքի մը, որու հարազատ անդամը եղած ես միշտ, այդ պատգամաւորը, իր լուռ ներկայութեամբ, քեզի յիշեցնէր, գուցէ, չորք մը բացականեր, այնքան սիրելի քեզի:

Զեղաւ: Ու այսօր, հեռուէն, թող այս քանի մը անկապ տողերը, իրենց ան – կեղծութեամբ, թարգմանն ըլլան քեզի, այն խոր ուրախութեան, զոր կը զգայ այսօ՛ր, « Ցառաջ », երբ կը մեծարուի Սփիւռքի գրագէտը, Ապրիլեան Սերուն– դի վերջին վկաներէն, արեւմտահայե – րէնի սպասարկուներէն:

Ցաճախ չէ, որ Սփիւռքը գիտակցու – թիւնն ունեցած է իր գնահատանքը ար– տայայտելու ի՛ր իսկ արժէքներուն նկատ– մամբ: Միշտ չէ, որ ըմբռնած է թէ որ– քան աւելի ապերախտ եղած է ճակատա– գիրը անոնց՝ որոնք մէկ կողմէ չոր հացի մը պայքարը տարած են, ու միւս կողմէ՝ գրիչ շարժած են, ի սէր իրենց ժողո – վուրդին դպրութեանց: Բայց եւ այն– պէս, Արեւելքի այս տղաքը չեն հրաժարած Հայութենէ: Գիտցած են տոկալ: Զեն դադրած գրելէ, նոյնիսկ երբ չէին գիտեր, թէ օր մը, արդեօ՞ք պիտի կարենան եւ ի՞նչպէս հը– րատարակել իրենց գիրքը: Խնդրարկուի վերածուած, անոնք, յաճախ, ստիպուած եղած են դիմելու « գրական մըցանակ – ներու » գատակարգերու կամ բարեկե – ցիկ « գործի մարդոց » այն յոյսով, որ մէկն ու միւսը բարեհաճի չծախուող գիրքեր հրատարակել: Սփիւռքը իր չգիտցած շատ մը բաներու կարգին, չգիտցաւ նաեւ յարգել ու յարգել տալ ի՛ր գրագէտին արժանաւորութիւնը:

Դատն խորհրդածութիւններ, որոնց օ– րը չէ թերեւս: Այսօր, ուրախութեան օր է, քո՛ւ օրդ է, սիրելի Փօլատեան: Ու այս «զրոյցը», զոր կը փորձեմ ընել քեզի հետ, Սէնի ափէն Միջերկրականի ափը, պէտք չէ տխուր ըլլար: Բայց եւ այն– պէս, ի՞նչպէս չըլլար: Մենք տխուր ժո– ղովուրդ ենք: Նոյնիսկ ի՛մ սերունդս, որ Տէր – Զօր չտեսաւ բայց Վարուժան կարդաց: Անիի եկեղեցիներուն աղօթքը չլսեց բայց գեղեցկագոյն մայրաքաղաքի մը լքծուն պողոտաներուն վրայ, կա – րօտը զգաց հայերէն շարականին: Հայ– կական վարժարան չյաճախեց բայց Շահ– նուրի մօտ գտաւ Հայ ըլլալու ի՛ր տագ– նապը: Մեծաքանչ չսերտեց բայց Շա– հանեանի տողերու ընդմէջէն ապրեցաւ քաղցրութիւնը իր որբացած լեզուին:

Այդ մեր սերունդը, Պօղէոը սիրեց Ցարութ Կոստանդեան ճանչնալէ առաջ, Փրուսթի մէջ մխրճուեցաւ, Որբունիի ա– նունը լսելէ առաջ, Վալերիի հետ գնաց Սէթի գերեզմանատունը Սարաֆեանի « Միջերկրականը »կարդալէ առաջ: Եւ դեռ, այսպէս, մինչեւ այսօր, մինչեւ քեզի, սիրելի Փօլատեան, որ եկած ա– նապատներէն, բերիր մեզի խօսքը Ապրիլ– եան Սերունդի մը, իր յոյզերով ու յոյ– սերով:

Ինքնակոչ պատգամաւորը, անոնց որ չկան այլեւս, գիտեմ թէ որքան պիտի ուզէիր, որ այսօր շուրջդ ըլլան Շաւար– շը, Նարդունին, Սամուէլը: Այն եղբայր– ղութիւնը, որ «Ցառաջ»ը բրաւ՝ «Ցա – ռաջ»: Ես, պարզապէս, ուզեցի այդ բացականերուն, բայց նաեւ ներկա՛յ «Ցառաջ»ին, ողջոյնի խօսքը բերել քեզի, ու սրտանց ըսել՝ վարձքդ կատա՛ր, սի– րելի Փօլատեան:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

Կիրակի օր, Մարսէյլի մէջ, կը մեծար– ուի Սփիւռքի եւ մանաւանդ Ֆրանսա – հայութեան ծանօթ գրագէտ մը՝ Կարա– պետ Փօլատեան:

Ծնած է 1911ին, Մարաշ: Աքսորի պա– տակ իր մանկութիւնը անցած է Ապրիլ– եան ապրումներու մէջ: Նախնական ու– սումը կատարած է 1921 – 25ին Հալէպի Հայկազեան վարժարանը, ապա յաճա – խած Ֆրանկլիսկեաններու վարժարանը ուր կատարած է իր երկրորդական ու– սումը: 1929ին մեկնած է Ատտիս–Ապա– պա, որպէս ուսուցիչ: 1931ին անցած է Մարսէյլ, ուր հետեւած է երկրաչափա– կան բարձրագոյն վարժարանի դասըն – թացքներուն: Իր գլխաւոր գործերն են.—

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՏՂԱՔԸ
ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻՄ ՀԱՅՈՒԹԵՆԷ
ԱՐԾԻՒՆԵՐԸ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ
ՎԵՐԱԴԱՐՁ (պոէմա)
ԿՐԱԿԷ ՇԱՊԻԿԸ
ԼՈՅՍԵՐԸ
ԶՐՈՅՑ (Ա, Բ, Գ, Դ հատոր)
ՀԱՅԿ. ՍՓԻՒՌՔԸ ԻՐ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐ– ՆԵՐՈՎ:

Իր անտիպ գործերն են (ի մօտոյ լոյս տեսնելիք, յաջորդաբար)՝

ՈՐԴԻՔ ՈՐՈՏՄԱՆ (վէպ)
ԵՕԹԸ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ
ԶՐՈՅՑ (Ե հատոր):

Մօտ եօթը տարի վարելէ ետք նաեւ Ատտիս–Ապապայի Գէորգեան վարժարա– նի տեսչութիւնը, վերադարձած է կրկին Մարսէյլ, ուր կ'ապրի: Աշխատակցած է Սփիւռքի մամուլին՝ «Ազդակ», «Զուարթնոց», «Ցառաջ», «Բագին», «Անդաս– տան» եւայլն:

Այս քանի մը հակիրճ տողերով չէ տրուած անշուշտ Կ. Փօլատեանի լրիւ կենսագրականը, բայց հարկ է անպայ– ման չեշտել այն կարեւոր դերը, զոր ան ունեցաւ թարգմանական աշխատանքներու մէջ, միշտ վարպետօրէն եւ ին մնա– լով: Առանց իր զրդումին եւ գործակ– ցութեան Լիւք Անտրէ Մարսէլ երբեք պիտի չկարենար կատարել այն կարեւոր թարգմանութիւնները զորս կատարեց յատկապէս՝ Նարեկացի, Զարենց, Վա– րուժան: Նոյն ուղղութեամբ կարեւոր աշխատանք տարած է երբ Ժան Պալար կը հրատարակէր « Քահիէ տիւ Սիւտ »ը:

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

— O —

Կիրակի, Մայիս 13, Փարիզի Կիմէ Թանգարանին սրահը լեցուն էր հայ հասարակութեամբ, եկած՝ յարգանքի տուրքը տալու հայ երաժշտութեան հանճարեղ վարպետին՝ Կոմիտասի, անոր ծննդեան 110ամեակին առթիւ։

Արդարեւ, Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութիւնը այս տարի Հայ Մշակոյթի Օրուան իր ձեռնարկը ամբողջովին նուիրած էր Կոմիտասի։

Ժամը 16ին կը սկսէր յայտագրի գործադրութիւնը։ Վահան Նաւասարդեան կը բանար ցերեկոյթը Կոմիտասի ձօնուած բացման խօսքով մը, որով կը ներկայացնէր հայ երաժշտութեան ազգային ոճի դիտաւորը։ Պատկերաւոր լեզուով մը ակնարկ նետելէ ետք Կոմիտասի կեանքին վրայ, կ՚անդրադառնար անոր այլազան հանգրուաններուն, վեր առնելով անզուգական վարպետին դերը հայ երաժշտութեան պատմութեան մէջ։

Օրուան բանախօսն էր Ժան – Փիէռ Մահէ՝ Փարիզի Արեւելեան Լեզուներու եւ Քաղաքակրթութեանց Ազգային Հիմնարկի դասախօս։ Ինչպէս իր խօսքին սկիզբը կը յիշէր, Ֆրանսացի դասախօսին մասնագիտութեան կալուածէն հեռու էր երաժշտութիւնը, մանաւանդ հայկականը, հետեւաբար ներկայացնելու համար Կոմիտասն ու իր գործը, բանախօսը դիմած էր հայկական աղբիւրներու եւ պատրաստած գրաւոր դասախօսութիւն մը՝ հայերէն։ Ժան – Փիէռ Մահէ տուաւ Կոմիտասի կենսագրութիւնը, Կուտինայի մէջ անցուցած մանկութենէն մինչեւ Էջմիածնի ճեմարանին մէջ ուսանողութեան տարիները, ապա մեկնումը Պերլին, ուր վարդապետը կը ստանար բարձրագոյն ուսումը։ Այնուհետեւ վերադարձ՝ Էջմիածին, նուիրում՝ մանկավարժական ու դաստիարակչական աշխատանքի։ Կը շրջի գիւղէ գիւղ, կը հաւաքէ հայկ. ժողովրդական երգեր, զանոնք կը մշակէ, կը տարածէ։ 1906ին Փարիզի մէջ դասախօսութիւններ ու համերգներ, օտար աշխարհին ծանօթացում հայ երաժշտութեան գոհարներուն։ Ապա, երաժշտական անդուլ գործունէութիւն Պոլիս եւ գաւառները, ինչպէս նաեւ հայկական գանազան գաղութներու մէջ։ 1915 Ապրիլ 24ը վերջ կը դնէր Կոմիտասի կեանքի ստեղծագործական շրջանին եւ վարդապետը իր կեանքի վերջին քսանամեակը կ՚անցընէր տառապանքի մէջ։ Իր խօսքի վերջաւորութեան բանախօսը կարդաց «Ծիրանի ծառ» երգի բառերուն եւ վարդապետին մէկ այլ գրութեան ֆրանսերէն թարգմանութիւնը։

Բեմին վրայ է Կոմիտաս Լարային Նուագախումբը, բաղկացած 11 երաժիշտներէ, որ ղեկավարութեամբ Օննիկ Սիւրմէլեանի, կը մեկնաբանէ Կոմիտասի մեղեդիները, զորս նուագախումբի համար դաշնաւորած է Ս. Ասլամազեան։ Լիբանանի երաժշտական կեանքին մէջ հեղինակութիւն եւ իր յատուկ տեղը ունեցող երաժիշտ – ղեկավար Օննիկ Սիւրմէլեանի ճիպոտին տակ՝ օտար 11 երաժիշտները, պահ մը կարծէք հայացած, կը ջանային թափանցել Կոմիտասի աշխարհը եւ դուրս հանել հոնկէ հայկ. երաժշտութեան կենսանորոգ մեղեդիները, որոնցմէ իւրաքանչիւրը ունի իր պատմութիւնը, յիշատակը, խորհուրդը։ Վերատահարար բեմին խորքը դրուած Կոմիտասի մեծադիր նկարին ետին ներկայ էր վարդապետը ու կը խայտար իր հոգին։ Կ՚արժէ առանձնապէս յիշել անունը Թաւ-Ջութակահարուհի Էլիան Մանեանի, որ այնքա՜ն ազրումով նուագեց Կռունկը։

Կոմիտասի նուիրուած յարգանքի ցերեկոյթին ամէնէն խօսուն եւ արտայայտիչ մասը հանդիսացան նուագախումբին մեկնաբանութիւնները։ Ցանկալի է աւելի յաճախ տեսնել Օննիկ Սիւրմէլեանն ու իր նուագախումբը մեր բեմերուն վրայ։

Նախ քան դադարը, Սարգիս Պօղոսեան արտասանեց Յ. Շիրազի «Կոմիտասին» քերթուածը, Կոմիտասի «Ծաղիկն ու Շաղիկ»ը եւ վարպետին երգերէն» ժողովրդական «Ակնայ օրօր»ին բառերը։

Դադարէն ետք, Նայիրի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանպէկեանի, հրամցուց Կոմիտասի եկեղեցական եւ ժողովրդական երգերէն փունջ մը, նուագէն եւ խօսքէն ետք երգերով իսկ վկայութիւն մը բերելով հայ երգի անզուգական վարպետին հանճարին մասին։

Փակման խօսքը արտասանեց Գիւտ եպիսկոպոս պանծացնելով Հայց. Եկեղեցին իբրեւ աղբիւր հայ մտքի եւ հայ երաժշտութեան լուսաւորութեան՝ Մեսրոպ եւ Կոմիտաս վարդապետներու անձերուն շնորհիւ։ Ապա շնորհաւորեց ցերեկոյթը կազմակերպող Կեդրոնական Սանուց Միութիւնը, որ այս եւ նման հանդիսութիւններով վառ կը պահէ ազգային ոգին եւ հաւատարմութեան զգացումը դէպի հայ ժողովուրդի դարաւոր աւանդութիւնները։

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ, գրեց՝ Ջաւէն Մսըրլեան, հրատարակութիւն Թէքէեան Մշակութային Միութեան Մարտիրոս Տարագճեան հիմնադրամի, Պէյրութ, 1978։

ՀԱՃԵԼԻ ՊԱՀԵՐ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԵՏ

Քաղաքիս շքեղ պանդոկներէն՝ Սոֆիթէլի սրահներէն միոյն մէջ, Կիրակի, Մայիս 6ին, Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը իր աւանդական ճաշը կը սարքէր, հարիւրէ աւելի տարեց ու երիտասարդ սեղանակիցներով։ Միջօրէէն մինչեւ ուշ երեկոյ, ստեղծուած խանդավառութիւնը դարդար չունեցաւ, գեղարուեստական ֆշարունակային վայելքով մը, շնորհիւ մասնաւորաբար ժողովրդական երգիչ՝ Նորայրի եւ իր նուագածուներուն, որոնց հեշտալուր երգերուն եւ եղանակներուն հմայքով, ներկաները կը վերանային, մինչ դոյգեր կը դառնային քանիկոններու եւ հայկական չէն շուրջպարերու խանդավառութեամբ։ Տեղին է յիշել նաեւ մասնաճիւղին ժրաջան անդամուհիներէն՝ Տիկիններ Ամիրայեան եւ Պասմաճեան, Թեհրանէն, Տիկին Այտա, եւ փոքրիկներ Նուարդ Պօյաճեան ու Ջաւէն Խաչատուրեան, որոնք իրենց գեղեցիկ երգերով կ՚աւելցնէին փայլը սիրող ոգեւորութեան։ Շուտով կը սպառէին վիճակահանութեան յանձնուած տոմսերը, որոնք բոլորն ալ կը շահէին առանձին առարկաներ ու հաղնելիքներ, ամէնքն ալ սիրայօժար յատկացուած՝ անդամուհիներու կողմէ, առանց մոռնալու կարեւոր քանակը՝ կնոջական կօշիկներու եւ մուճակներու։

Մասնաճիւղին ատենապետուհին Տիկին Գարոյեան խօսք առնելով հակիրճ պատմականը կ՚ընէր Միութեան եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէր ներկաներուն որոնք փութացած էին հոն, ամէն բանէ առաջ քաջալերելու համար բոլորին սրտին խօսած այդ կազմակերպութեան ձեռնարկները։ Ու կ՚աւելցնէր.— Ունինք հայերէնի միօրեայ դասընթացքը, յաւելեալ երգի ու կիթառի դասերով։ Հայերէնի ուսուցչուհին է Օր. Սիլվա Էպլիղաթեան իսկ երգի ու կիթառի ուսուցիչը՝ նոյն ինքն Պ. Նորայր Ապըլեան։ Նշան Փալանճեան ճեմարանին մէջ կը պահենք երկու սաներ, մին աղջիկ, միւսը մանչ, ցերեկօթիկ տարեթոշակով, ու մեր գոհողութիւնը ի զուր չէ, քանի որ յիշեալ երկու աշակերտներն ալ յառաջադէմ՝ բոլոր ճիւղերու մէջ։ Գաղտնիք մը չէ թէ Լիբանանի մէջ անվճար դպրոց գոյութիւն չունի։ Ֆրանսայի դպրոցները ձրի ըլլալով, այս երկրի հայ ծնողքները այդ մտահոգութիւնը չունին։ Բայց ազգային դիտակցութիւն ունեցող ծնողքը ունի ամենամեծ մտահոգութիւնը, որպէսզի իր զաւակները սորվին մեր Մեծաքանչը, իր բոլոր առաւելութիւններով։ Նախընտրելի է չխօսիլ անփոյթ դասակարգի մը մասին, որ ենթարկուելով երախաներու քմահաճոյքին, ոչ մէկ ջանք կը տանի, զանոնք առաջնորդելու համար, շաբթուան մէջ երկու – երեք ժամերով, դէպի հայերէնի յիշեալ դասընթացքները որպէսզի անոնք ճանչնան ու սիրեն իրենց պապենական Այբուբենը։ Առանց յուսալքուելու, Կապ. Խաչը կը շարունակէ իր աշխատանքը, ամէն մէկ խաչուհի կը վատնէ իր ֆիզիքական ուժերը, իր ազատ ժամերուն հետ, տրամադրելով նաեւ նիւթականը։

Խրախուսիչ արտայայտութիւններով քանի մը խօսքեր ուղղեցին նաեւ Շրջ. Վարչութեան փոխ – ատենապետուհի Տիկին Տիգրանուհի Յովսէփեան եւ մասնաճիւղի անդամուհիներէն Տիկին Գեղան Փափազեան, երկուքն ալ ջատագովելով Կապոյտ Խաչի ազգօգուտ եւ մարդասէր գործունէութիւնը, Ֆրանսայի բոլոր հայաշատ կեդրոններու մէջ։

Սկիզբէն մինչեւ վերջ, այնքան ջերմ էր մթնոլորտը, որ բոլոր ներկաները փափաք յայտնեցին շատ չանցած կրկին ապրիլ հայկաշունչ այդ սփոփարար ժամերը։

ԳԵՂԱՄ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՔՈՒԷՅԹԻ ազգային նորակազմ վարչութեան կազմակերպութեամբ, Ապրիլ 19ին, տեղի ունեցած է պարահանդէս մը ի նպաստ հայկ. վարժարանին։ Խօսք առած է վարժարանին տնօրէնը՝ Ասատուր Պօղոսեան։ Ստեղծուած ընկերային խանդավառ մթնոլորտի մէջ եղած են սրտաբուխ նուէրներ, որոնցմէ գոյացած է երեք հազար քուէյթեան տինարի գումար մը ի նպաստ դպրոցին։

ԼՈՆՏՈՆԻ «Ուիկմոր» սրահին մէջ, Ապրիլ 23ին, տեղի ունեցած ջութակահար Յարութիւն Պէտէլեանի եւ դաշնակահար Ճէրըլտ Ռոպինզի նուագահանդէսը։ Յայտագիրը բաղկացած է Պրամսի, Փրոքոֆիեւի, Մոցարթի, Սէն Սանսի գործերէն, զորս յաջողութեամբ մեկնաբանած են զոյգ արուեստագէտները։

ԼԱՎԸՐՆԻ Ամերիկահայ Միջազգային Գոլէժ այցելած է առաջնորդ Եփրեմ Ծ. Վրդ. Թապագեան եւ հանդիպում մը ունեցած ուսանողութեան հետ։ Եփրեմ Ծ. վարդապետ դասախօսութիւն տուած է «Հայ երիտասարդին դերը եկեղեցիէն ներս» նիւթին շուրջ։ Գոլէժի տնօրէնութիւնը պատուած է առաջնորդը ընթրիքով մը։

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929

1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

1.

Գիշերները Լեսքիւրն կ՚ընկերանար անխուսափելիօրէն եւ միասին կ՚երթային Փարիզի անհամար քապարէներէն ու պարահանդէսներէն մէկը, ուր արաբուհներ կը խմեն, կ՚երգեն, կը պարեն ու կը չնանան։

Եւ ըսել թէ ինք այնքան բարձր դասեր էր իր Նէնէթը… անոր մասին որքա՜ն հիմնովին տարբեր մտապատկեր մըն էր կազմած։ Հակառակ երիտասարդ կնոջ գեղեցկութեան, բարեկեցիկ դիրքին եւ ազատութեան, չէր կրցեր ուրիշներու կարգին դասել զայն ալ, չփոթել հեշտասէրներու մէկ տեսակին հետ, դէպք մը չէր եկեր տարակուսանք ու կասկած տալ անակնկալներու վարժուած իր մտածումին ու ինք գերուեր, տարուեր էր անոր անկեղծութեան եւ նուիրումի զգացումներէն։ Հասարակ խաբկա՞նքը անփորձառու մէկու մը։ Եթէ այո, արդարանալի էր մասամբ, քանի որ Պետրոս բնաւ առիթը չունեցաւ իր սիրուհին մտերիմ կեանքի մէջ, իր միջավայրին մէջ տեսնելու, ոչինչ գիտցաւ անոր անցեալէն, ծնունդէն, անցուցած գիշերներէն եւ բնական բերումով մը իր սիրածը եղաւ խանութին Նէնէթը այնքան (գեղեցիկ) չէնշող, պարզ, անկեղծ (գեղեցիկ) եւ այնքան բարեացակամ ու գորովոտ իրեն հանդէպ, այնքան… (գեղեցիկ)։ Եւ սակայն, ո՛չ, կարծուածին չափ ալ չէր սխալած. իրաւ է թէ իր Հայու ըմբռնումով քիչ մը շատ պարզացուց զայն, սիրով կուրցած ուզեց այդ էակը այդպէս տեսնել, ինքզինքը խաբեց նոյնիսկ ու կամովին մոռցաւ Ֆրանսուհիներու հանդէպ կազմած իր գաղափարը, բայց եւ այնպէս ամէն ինչ խաբկանք չէր բնաւ։ Ոչ, Թռուազիէմ անփիոը միայն իր հաճոյքին համար չէ որ այդ կեանքը կը վարէր ու ժամնը կը քաշէր իր ետեւէն։ Պետրոս ալ աւելի քան երբեք կը հաւատարար թէ այս թիփը գաղտնիք մը ունի։ Ի՞նչ գաղտնիք։ Նախ որ իր հրատարակած «Փարիզեան» թերթին համար ստիպուած է այդպիսի շրջանակներու մէջ ըլլալ, թեթեւաբարոյ նիւթեր հաւաքել, մտնել այն վոհմակին մէջ ուր կ՚իներ՝ պարուհիի, երգչուհիի կամ շարժանկարի «աստղ»ի պիտակին տակ կեանքերնին շինել կը ջանան, ըստիպուած է մօտենալ անոնցմէ այն երջանիկին որ հարուստ մըն է ձեռք անցուցած, եւ թերթին մէջ անոր մարմինը ցուցադրել կարելի եղածին չափ մերկ… Այսքա՞ն միայն։ Ոչ, տակաւ երեւցածն էր, արտաքինն էր, տակաւ դիմակն էր։ Այդ կանաչ աղտոտ աչքերուն, կեղծաւոր նուրբ շրթունքներուն եւ հինդ ֆըրանքնոցի մը պէս ճմռթկուած դէմքին ետեւ բան մը կար պահուած։ Այդպիսի հաճոյքի տուներու մէջ սովորական եղող «գօգային»ի առուտո՞ւրը կ՚ընէր արդեօք, դրան ետեւ բարեկամին ձեռքը սեղմած ատեն պիտի տա՞ր ծալուած պըղտակ թուղթը. լուցկիին տուփը սա կնոջ երկարելը միջոց մը չէ՞ր միթէ. ինչո՞ւ ատենը անգամ մը ձեռք լուալու կ՚երթար ու վարագոյրին ետեւ այսքան երկար կը խօսէր սա խայտառակին հետ։ Անգամ մը բառ մը հասաւ Պետրոսի ականջին. Պուէնոս Այրէս, եւ մէկէն՝ հետեւութիւն մը. «Արդեօք բոզարա՞ծ է»։ Ինչո՞ւ չէ, ճանչցած կիները բոլորն ալ բոզեր են եւ անոնցմէ շատեր հետը եզակի կը խօսին. նոյնիսկ դեռ անցեալ օր հատ մը… սակայն բոզարած մը ճամբորդող կ՚ըլլայ, մինչդեռ Լեսքիւռ…

Առաջին շաբաթներու խուսափումներէն յետոյ երբոր Փիէռ աւելի կորուկ եղաւ իր պահանջքին մէջ, ժանն ստիպուեցաւ բացայայտ կերպով վերջակէտել իր մերժումը։ Նախ պզտիկ բառերով սկսան. Փիէռ ըսաւ թէ սաստիկ կարօտցած էր զայն, թէ իրապէս կը տառապէր, երբեք չէր կրնար խզումի գաղափարն իսկ տանիլ… այո, այսպէս պզտիկ խօսքերով սկսան եւ յետոյ… կա՞յ վէճ մը որ այնքան շուտ բուռն հանգամանք ստանայ, որքան սիրային բաժանումի վէճը, երբ որ երկու բոցերը միաժամանակ չեն նուազած։

(34 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նուարդ Գույումճեան, Տէր եւ Տիկ. Յովհաննէս Գույումճեան, Տէր եւ Տիկ. Կարօ Յովսէփեան, Պր. Կարապետ Գույումճեան, այրի Տիկ. Աննիկ Աբրահամեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մայիս 20, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, փեսային

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մաքրուհի Մընտոտեանի (ծնեալ Ճանիկեան) մահուան տխուր առիթով, Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Ճանիկեան եւ Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Ճանիկեան կը նուիրեն 100ական ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանը իր խոր վշտակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Ճանիկեանի եւ զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն՝ Մաքրուհի Մընտոտեանի (ծնեալ Ճանիկեան) մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՐՏԱՆ. — Համախորհրդացական Միութեան անդամական ժողովը Մայիս 22, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, հայրենակից Գէորգ Գալուստեանի տունը: Օրակարգ տեղւոյն վրայ:

ՎՐԻՊԱԿ

Ա. Պէյլէրեանի յօդուածին մէջ «Խնդրա՞նք թէ ազդարարութիւն», («Յառաջ», Մայիս 11), Ա. սիւնակ, 5րդ պարբերութեան նախավերջին տողին մէջ փոփոխելին պէտք է ըլլար անշուշտ՝ ԱՆՓՈՓՈԽԵԼԻ ինչպէս մեր ընթերցողները պէտք է ճշդած ըլլան ինքնաբերաբար:

l'OPTIQUE

RAYMOND STEPANIAN

Opticien diplômé d'Etat

30, Rue Paradis — 13001 Marseille

Tél. : 33-82-51

— Dépositaire des plus grandes marques en optique et en lunetterie
— Equipements spéciaux pour myopes aphaques
— Jumelles.

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ Ի Մ Է Ջ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ԱԿՆՈՑԱՎԱՃԱՌԸ

որ կը բանայ
իր դուռները
քաղաքին կեդրոնը:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկ. Միքայէլ Ճանիկեան եւ Օր. Վարդանոյշ Ճանիկեան իրենց սիրելի հօրեղբօր աղջկան՝ Մաքրուհի Մընտոտեանի մահուան առթիւ (Մարսէյլ), կը նուիրեն 100 ֆր. «Յառաջ»ի եւ 100 ֆր. Իսի լէ Մուլինոյի Կապ. Խաչին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն: Նոյն տխուր առթիւ Նշան Միքայէլեան իր շատ սիրելի կնքամօր Մաքրուհի Մնտոտեանի մահուան առթիւ (Մարսէյլ) կը նուիրէ 100 ֆր. «Յառաջ»ի, 100 ֆր. Կարմիր Խաչի օգնութեան կայանին, 100 ֆր. Կապոյտ Խաչի օգնութեան կայանին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ծովեզերեայ կայանը կը բացուի Յուլիս 2ին, 6–13 տարեկան մանուկներու համար: Արձանագրութեան համար դիմել Երկուշաբթի օրերը ժամը 15 – 19, Հայ Կարմիր Խաչի գրասենեակը, Պարոյր Սեւակ գրադարան, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9րդ կամ ժամադրուիլ հեռաձայնելով 985·36·53:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տունը
ԻՐ 25ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ
ՅՈՒԼԻՍ 1ԻՆ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

ԳՐԱԿԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

ՅՈԲԵԼԵԱՆ

Մայիս 20, կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 16ին Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վասպուրական սրահին մէջ

Կը նախագահեն Տէր եւ Տիկին ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

Կը խօսին

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ
ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

խօսք յոբելեարի

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ՝ երգ, նուագ, ընթերցումներ Յոբելեարի գործերէն

GRAND DINER DANSANT

au Gymnase du CET à Arnouville

118, Ave. Charles-Vaillant (Pont du Cottage)

Samedi 19 Mai à partir de 20 h. 30

Sous la présidence d'honneur de M. BIGEL, maire d'Arnouville les Gonesse

Danses folkloriques, (groupe des enfants d'Arnouville), ZARTONG arménian Rythms and Songs, duo HARTAR. On dansera avec ARMAND et son ensemble ARAX.

Réservations :

Alakam, 14 Rue St. Just, Arnouville 985-26-64 — Avédissian, 42 Rue du Fbg. Montmartre, 824-86-85 — Mancilik Sté Sijom, 54, Rue Lafayette 770-45-11.

Organisé par l'Union Culturelle et Sportive d'Arnouville.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

«Une Journée à la Campagne»

Le Dimanche 20 Mai à l'auberge de « L'ANGELUS » à BARBIZON 77630

Հայկական հարազատ մթնոլորտ կանանչազարդ պարտէզներու մէջ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇ ժամը 13ին (շամփուրով խորոված, լաւաշ),

Հայ նուագախումբ, երգ, պար, խաղեր եւ նարտի մրցում

Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ, երգիչ՝ ՍՈՒՐԷՆ

Եկէ՛ք խմբովին, ընտանեօք եւ ձեր բարեկամներուն հետ:

Ճախքերու մասնակցութիւն 200 ֆր. մինչեւ 15 տարեկան տղոց՝ 100 ֆ.

Մասնաւոր գիներ ուսանողներու համար՝ տեղւոյն վրայ:

Տեղերը ապահովելու համար դիմել

Տիկ. Ս. Աղամեանի՝ 378·15·65

Տիկ. Տ. Մալեանի՝ 574·34·78

Տիկ. Լ. Զրբաշեանի՝ 033·91·35

à l'occasion de son 60e anniversaire

l'UGA (HOMENETMEN)

COMITE DE PARIS

organise un

TOURNOI de Basketball

Dimanche 20 Mai de 10 h. à 18 h.

STADE VALEYRE

Rue Rochechouart, 75009 Paris

à cette occasion seront décernées

— une coupe 60e anniversaire
— une coupe Tarpinian.

BUFFET

RESTAURANT ARMÉNIEN

NORAIR

EXCELLENTE AMBIANCE TOUS LES JOURS — SAMEDI AVEC LE CHANTEUR POPULAIRE ARMENIEN D'IRAN

SOUREN

24, Rue RODIER — 75009 PARIS

TEL. : 280-35-84

ՀԱՅԿ. ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Ս. ԲԵՐՆԱՐԴԻՆԷՆ

մահուան 100ամեակին առթիւ

Յուլիս 24–28

Կազմակերպութեամբ՝ Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ ժողովրդապետութիւններուն եւ նախագահութեամբ՝ Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդ

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆԻ

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել.—

ՓԱՐԻԶ, Անտոն Վրդ. Թիւթիւնճեանի հեռ. 278·31·93

ԱՌՆՈՒՎԻԼ, Հ. Աթանաս Վրդ. Քէսէճեանի, հեռ 985·15·56

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սարգիս Վրդ. Դաւիթեանի, հեռ. 54·02·98

ԼԻՈՆ, Գէորգ Վրդ. Ջապարեանի հեռ. 47·28·65

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ Կոմիտաս Վրդ. Զարգեճեանի, հեռ. 22·09·86

ՎԱԼԱՆՍ, Գէորգ Վրդ. Ջանտրեանի հեռ. 43·78·23

Արձանագրութիւնները կը փակուին Մայիս 31ին:

Imprimé sur les Presses du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Grand BAL Annuel

de

l'Association Sportive Arménienne

Samedi 19 Mai de 20 h. à l'aube

Animé par :

ORCHESTRE ARMENIAN'S SUNSHINE

ENSEMBLE NORALIK

VEDETTE DU DISQUE : GEORGES POLAKIAN

GROUPE HARTANAG

Ecole de Danse Arménienne d'Issy

THEATRE MUNICIPAL

25, Avenue Victor Cresson — Issy les Moulineaux

Réservation : 642-44-71

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Այլազան ուղեգծեր յաւելուածական շրջապտոյտներով

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏ – ԵՐԵՒԱՆ – ՄՈՍԿՈՒԱ

Մեկնում՝ Յուլիս 7՝ Լենինկրատ: Յուլիս 10՝ Լենինկրատ – Երեւան: Յուլիս՝ 10 – 19՝ Երեւանի մէջ — վերադարձ՝ Յուլիս 19՝ Մոսկուա: Յուլիս 20՝ Փարիզ:

Գին՝ 3600 ֆր.

ՕԳՈՍՏՈՍ — Մեկնում՝ Օգոստոս 3: 11 օր Երեւանի մէջ — Վերադարձ՝ Օգոստ. 15՝ Մոսկուա: Օգոստ 16 Փարիզ

Գին՝ 3600 ֆր.

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — Մեկնում՝ Սեպտեմբեր 7: Սեպտ. 8ին՝ Երեւան: 11 օր Երեւանի մէջ — Վերադարձ Սեպտ. 19՝ Մոսկուա: Սեպ. 20՝ Փարիզ:

Գին՝ 3600 ֆր.

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — Մեկնում՝ Հոկտեմբեր 5 (նոյն օրը՝ Երեւան): 13 օր Երեւանի մէջ — վերադարձ՝ Հոկտ. 18՝ Մոսկուա: Հոկտ. 19՝ Փարիզ:

Գին՝ 3500 ֆր.

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ՝ ՕԳՈՍՏ. 3էն ՕԳՈՍՏ. 16 — ՍԵՊՏ. 7էն ՍԵՊՏ. 20:

TRANSTOURS, 25 Rue d'Argenteuil, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28

ուր կարելի է ներկայանալ ամէն Երեքշաբթի և Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

Մարսէյլ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ

11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN. Tél. : 93-04-90 et (42) 83-31-55

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
19 - 20
SAMEDI-DIMANCHE
19-20 MAI
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա – Տար. 260 Ֆ. Վեցամսեայ – 140 Ֆ.
Արտասահման – Տար. 300 Ֆ. Հատը – 1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.385

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE — No 14.385

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

Սիմոն Վրացեան, մեր մօտաւոր անցեալի ալեծուփ տարիներուն եւ տաս – նամեակներուն, ներդաշնակ համադրու – թեամբ մարմնացուց թէ՛ ազգային – յեղափոխական գործիչի տիպարը, թէ՛ պետական դէմքը եւ թէ մտաւորականի դիմագիծը: Եւ բոլոր երեսներէն ներս ալ այդ մարմնացումը մնաց տիրական:

Ըսուած եւ կրկնուած է, թէ ժամանակաշրջանները կը ստեղծեն իրենց դէմ – քերը: Անշուշտ մեծ: Այլ խօսքով ծնունդ կուտան, կը կաղապարեն օրուան եւ պայմաններուն տակ, գործին եւ շրջանին յարմար հանրային մարդը: Ճիշդ է նաեւ հակառակ միտքը.— մեծ դէմքերը կը ստեղծեն պատմութիւնը: Այսինքն՝ մարդն ու դարաշրջանը զոյգ կը քալեն պատմութեան էջերուն մէջ:

Այս սահմանումը կը վերաբերի նաեւ Ս. Վրացեանի: Նոր Նախիջեւանի Մեծ Սալա գիւղէն Գէորգեան Ճեմարանի ուսանողութեան տարիները, մինչեւ Կարին, Թիֆլիս, Երեւան եւ այլուր, առանց մոռնալու արտասահմանեան ժամանակաշրջանը, յատկապէս 1921էն 1969, Վրացեան բացառիկ դիմագիծով ներկայացաւ հանրային ծառայութեան այլազան գօ – տիներէն ներս: Միշտ գտնուեցաւ բոլոր դիրքերուն վրայ, առաջին շարքերը: Եղաւ հոն, ուր պարտականութիւնը զինք կանչեց: Հո՛ն, ուր անհրաժեշտութիւնը նկատելի դարձաւ ունենալու հեռատես եւ հեռարձակ միտքի տէր գործիչի մը: Հո՛ն, ուր որ պէտք է հնչէր կուռ եւ վճռական ձայնը առաջնորդի մը: Դատող, տրամաբանող: Այլ մանաւանդ՝ ձեւաւորող: Մեր ժողովուրդին մօտաւոր ան – ցեալին էջերուն մէջ, —– ազգ. թէ ընկերային զոյգ գիծերով, —– Ս. Վրացեան եղաւ այն դէմքերէն, որոնք գիտցան բանաձեւել առաջադրութիւններ, հրապարակ հանել հանգանակներ, ցոյց տալ ուղիներ: Հայ քաղաքական միտքին ար – ձանագրած հոլովոյթին մէջ, ազգ. գիտակցութեան ամրապնդումի գործին մէջ, շատերու կարգին անոր եւս վիճակուեցաւ դերակատարութիւն մը:

Անոր վկայութիւնը կուգայ անոր հրապարակագրական բնոյթի այլապէս հա – րուստ եւ բազմազան ժառանգութենէն: Տասնէ աւելի թիւ ներկայացուցին Վրացեանի խմբագրած օրաթերթերը — որոնց շարքին Կարինի եւ Երեւանի Յառաջները, — շաբաթաթերթերը, ամսագիրները եւ տարեգիրքերը: Անոնց մաս կազմեց, անբաժան երեսը ներկայացուց Հ. Յ. Դաշնակցութեան առաքելութեան:

Հայաստանի անկախ Հանրապետութիւնը, իր ազատ կարգերով եւ ընկերվարական ուղղութիւններով ո՛չ միայն խարիսխ հանդիսացաւ այսօրուան եւ վաղուան մեր ակնկալութիւններուն, իղձերուն եւ տենչերուն, այլեւ դարձաւ նոր հորիզոններու սեւեռուն մեր աչքե – րու նմանայուն փարոսը:

Ս. Վրացեանի դերը հայ Պետականութեան կերտումին, մանաւանդ անոր ձեւաւորումին եւ դիմագիծի հաստատումին մէջ՝ ազգ. ժողովրդավարական եւ ըն – կերվարական, պատմական կոչուելու առիճան կչիռ ունեցաւ:

Ազգ. – յեղափոխական գործիչ թէ պետական դէմք, մտաւորական թէ կրթա – կան մշակ, Նոր Նախիջեւանի Մեծ Սալա գիւղին զաւակը, դաշնակցականի իր առաքելութեամբ եւ կոչումով Հայոց նորագոյն պատմութեան էջերուն մէջ բարձր, ամուր «աթոռ» մը կը գրաւէ՝ իր ժողովուրդին ընծայած ծառայութիւն – ներովը:

Անիկա լաւագոյն վկայագիրն է հայ մարդուն համար:

Ժ. Մ.

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ԺԱՄԱՆԷ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսը Փարիզ կը ժամանէ (օդակայան Շառլ – տը – Կոլ – Ռուասի) Երեքշաբթի Մայիս 22, ժամը 12ին: Հրաշափառով մուտք կը գործէ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ժամը 12.30էն 13:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ շատ բուռն բախումներ տեղի ունեցած են Հինգշաբթիէն Ուրբաթ լուսնալիք գիշերը, ցուցարարներու եւ ոստիկանական ուժերու միջեւ: Տասը վիրաւոր կայ, որոնց երկուքը՝ ծանր վիճակի մէջ են (մէկը՝ լրագրող): Դրդա – պատճառները կը նկատուին նախ Աշխատանքի նախարարին այն հաստատումը թէ Լոնտոնի երկաթագործութեան բանուորներու գործէ արձակուիլը կը պահ – ուի, յետոյ խանգարումներ կան Սէ. Ժէ. Թէ.ի « Լոռէն – պողպատի Սիրտ » ձայնասփիւռի կայանին վրայ եւ Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 21ին շուրջ հազար հոգի, բանուորներ բայց նաեւ՝ կիներ՝ երախաներ կ'երթային բողոքելու հեռատեսիլի կապի կայանը, ուրկէ հաւանաբար կը կատարուէին խանգարումները: Հոդ է որ ապահովութեան ուժերը ընդդիմացան, արտասովոր ռումբերով եւ fլորի կազով: Բախումներու ծայր տալը անշուշտ կը տարբերի ըստ կողմերու:

« ԵՒՐՈՊԱՆ » չէ, որ, ըստ երեւոյթին շատ կը հետաքրքրէ կուսակցապետները եւ չորս գլխաւոր ցանկերու գլուխը գտնուողները՝ Տիկին Վէյլ, Շիրաք, Միթերան եւ Մառշէ աւելի հաշիւ մաքրե – ցին իրարու հետ (մանաւանդ՝ Վէյլ – Շիրաք եւ Միթերան – Մառշէ) քան խսկապէս պարզեցին իրենց տեսակէտները: Միջադէպ մըն ալ պատահեցաւ սկիզբը երբ Միթերան կը բողոքէր ընդդի – մութեան տրամադրուած ժամանակին մասին (հեռատեսիլ եւ ձայնասփիւռ), ու նաեւ խօսք կ'ըլլար փոքր խմբակցութեանց տեղ չտրուելուն մասին: Այդ պահուն, ժան Էլքա – Հալիէ փորձեց խօսք առնել բայց բռնի ուժով դուրս հանե – ցին, վրդովեցնելով ոչ միայն ընդդիմադիրները այլեւ Շիրաքը: Ասուլիսին վերջաւորութեան է որ խօսք դարձաւ քիչ մը Եւրոպայի շուրջ: Շիրաք եւ Մառշէ դէմ են որ այդ Խորհրդարանին լիազօ – րութիւնները աւելնան եւ կառավարական թեկնածուներուն դէմ գլխաւոր մեղադ – րանքը այն է որ « գերազգային » ժողով մը պիտի ըլլայ, ուր երկիրները պիտի կորսնցնեն իրենց ինքնավարութիւնը: Պարզ է, որ այս վիճաբանական հանդիպումին գլխաւոր վրտէԲը կը մնայ Մառշէ, որու չի պակսիր նոյնիսկ որոշ իւմուռ մը եթէ նոյնիսկ իր յանկերգը չի փոխուիր: Սիմոն Վէյլ բանավէճի փորձառու անձ մը չէ եւ շատ տկար է դէմ դնելու համար երեք վարժ « աղուէսներու », որոնց համար զինքը նեղը դնելը շատ դիւրին է եւ ի վերջոյ այն տպաւորութիւնը կայ որ համոզելու համար չի բաւեր միայն հանդարտ ու կանացի անոյշ ժպիտ մը օգտագործելն ու տեւական կերպով կրկնելը՝ թէ ես հոն պիտի երթամ եւ միշտ մասնակցիմ Խորհրդարանին նիստերուն:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ շատ ծանր բախումներ պատահած են կրկին եւ վերջին 24 ժամ–

(Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

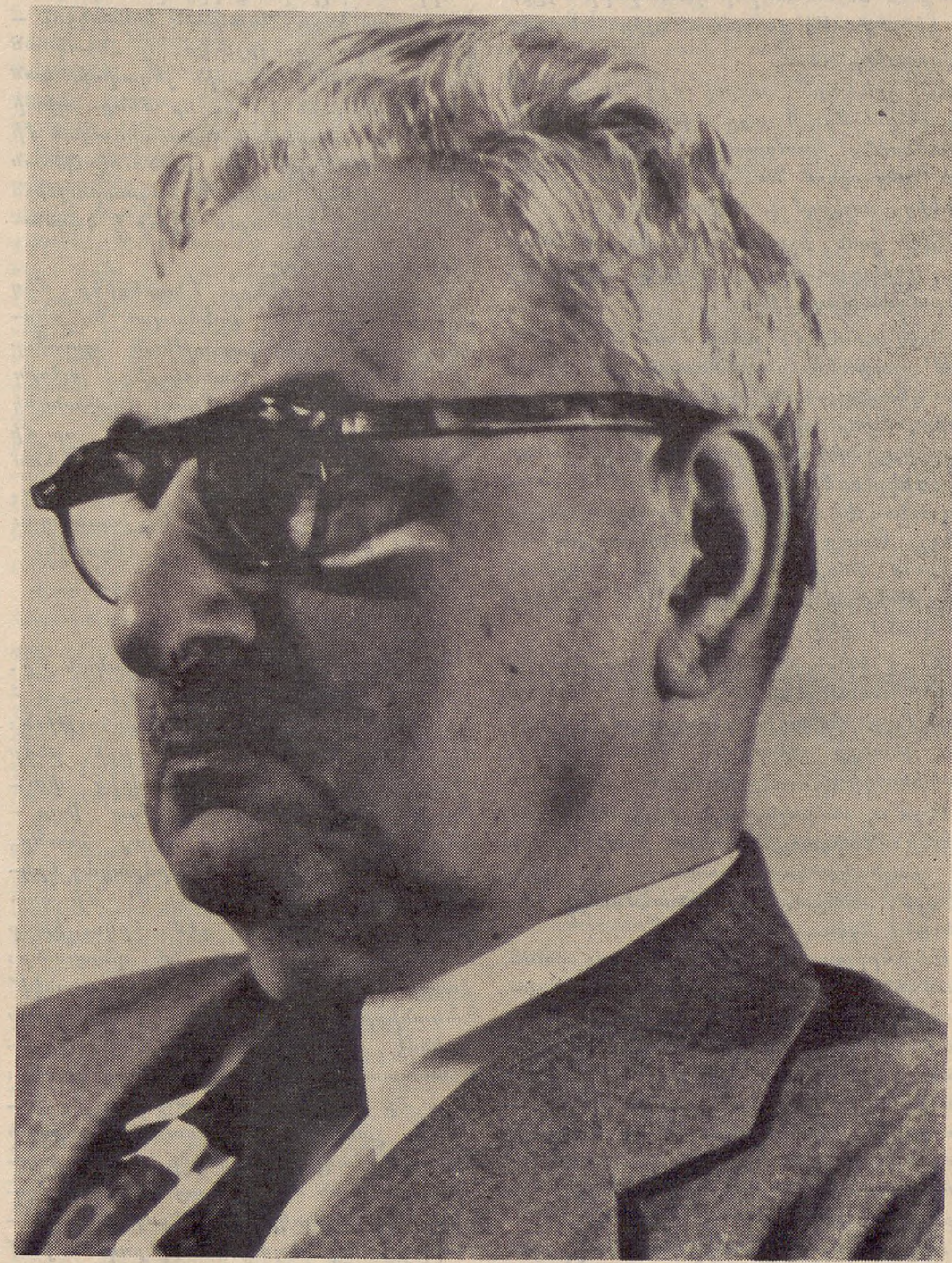

"non omnis moriar„

Այս խորագիրը կը գործածէինք, ճիշդ տասը տարի առաջ, երբ Պէյրութի մէջ, Մայիս 21ին իր աչքերը կը փակէր Սիմոն Վրացեան:

Կը սիրէր դասականները եւ լատին բանաստեղծին այս տողը՝ « Պիտի չմեռնիմ բոլորովին » լաւագոյնս կը պատշաճի իր անձին: Արդարեւ, անոնք որոնք, նման Վրացեանին, երբ պահ մը ետ նային կը զգան որ « բան » մը ըրած են, գործ մը ձգած, գիտեն թէ պիտի չմեռնին բոլորովին: Ու երանի՜ բոլոր Վրացեաննե – րուն — սակաւք ընտրեալք —– որոնց կեանքը եղաւ համակ աշխատանք ու իրենցմէ ետք գործ մը թողուցին՝ մնա – յուն: Նախարարական կամ վարչապետական պաշտօնները չեն, որ կ'արժեւորեն մարդը: Ու վաղը, պատմութիւնն Հա – յոց —– եթէ ոչ Հայաստանի պատմութիւնը —– երբ յիշատակէ Վրացեանը ցոյց պիտի տայ նախ՝ Մարդը, որ ծառայեց իր հայրենիքին, իր ժողովուրդին եւ մշակոյթին: Հաւատարիմ իր կոչումին սեբուռդ հասցուց Սփիւռքի մէջ, հայ գիրը ծաղկեցուց Երեւանէն Ամերիկա, ու օր մը գնաց Պէյրութ ու դարձաւ ի՛ր խօսքով. — « Նախկին վարչապետ, այժմ վարժապետ »:

Երանի՜ բոլոր Վրացեաններուն ու բոլոր անոնց, որոնք իրմէ ետք, պիտի կարենան կրկնել Ովրատիոսի խօսքը՝ « Պիտի չմեռնիմ բոլորովին »:

×

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱԿԻՐՃ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ծնած է 1882ին Նոր Նախիջեւանի հայաքաղաքին Մեծ–Սալա գիւղը, ուր գաղթած էր իր ընտանիքը Խրիմէն: Նախնական կրթութիւնը ստանալէ ետք Տիմա – շովկա, անցած է Էջմիածին եւ աւարտած Գէորգեան Ճեմարանը: Համալսարանա – կան ուսումը կատարած է Սէն – Պետերբուրգ եւ Մոսկուա ուր նաեւ հրատակած է Պսակ ժողովածուն: Եղած է Պոլիս 1910ին, ապա անցած՝ Ամերիկա, ուր խմբագրած է « Հայրենիք » օրաթերթը: 1914ի ամառը մասնակցած է Հ. Յ. Դ. 8րդ ընդհ. ժողովին Էրզրում: Կովկասի մէջ, իր մասնակցութիւնը բերած է կամաւորական շարժումի պատրաստութեան իբրեւ օգնական Նիկոլ Աղբալեանի: Թիֆլիսի մէջ, խմբագիրը եղած է « Հորիզոն »ի: Նախարար անկախութեան շրջանին, վարչապետի պաշտօնը վարած է 1920ի շրջանը եւ Երեւանի «Յառաջ»ի խմբագիր եղած է: Ապա, Փետրուարեան ապստամբութեան ատեն եղած է Նախագահ Փրկութեան Կոմիտէին: Հայաստանի խորհրդայնացումէն ետք, անցած է Պարսկաստան, ապա՝ Փարիզ, ուր դաստիարակչական մեծ աշխատանք տարած է Հ. Յ. Դ. երիտասարդութեան մօտ եւ հրատարակած է Վէմ ամսագիրը (24 թիւ): Շրջան մը Ամերիկա մնալէ ետք, 1951ին վերջնապէս կը հաստատուէր Պէյրութ, ուր մինչեւ իր հիւանդանալը կը վարէր Նշան Փալանճեան Ճեմարանի տեսչութիւնը: Բազմիցս եղած է Հ. Յ. Դ. Գերագոյն Մարմնի անդամ: Բազմաթիւ հրատարակութիւններու կարգին իր գլխաւոր գործերն են « Հայաստանի Հանրապետութիւնը » եւ « Կեանքի ուղիներով » (վեց հատոր): Իր մահէն քանի մը տարի առաջ, իր գլխաւոր աշխատակցութիւնը բերած է «Յառաջ»ի:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԵՂԱՅ

Երբեմն հասարակ, աննշան մի դէպք, մի պարզ արկած կամ պատահմունք ինչպիսի՛ մեծ հետեւանքներ են ունենում մարդու կեանքում:

Երեւակայեցէք, որ խիստ կարեւոր մի գործի համար աճապարում էք երկաթուղու գնացքին հասնել: Նստած էք կառքում եւ անհամբեր կառավարի մէջքն էք ծեծում, թէ՝ «շո՛ւտ, քշիր, գնացքը չփախցնենք»...:

Ու, յանկարծ, անիւի մէջ մի բան է խանգարւում: Կառքը՝ Թրա՛խկ՝ կանգ է առնում: Կառապանը հայհոյում է: Դու հայհոյում ես: Ու գնացքը, քթիդ տակից, սուլում – անցնում է...

Ամէն բան փչացաւ: Սրտնեղած տուն ես վերադառնում: Գործդ կորցրիր: Դժբա՛խտ մարդ ես:

Բայց ահա, մի քանի ժամ հազիւ անցած՝ բաց ես անում ռադիօն եւ ի՛նչ. այն գնացքը, որով դու պիտի ճամբորդէիր, ծանր արկածի է հանդիպել. կառաշարը ջախջախուել է, եւ հարիւրաւոր մարդիկ մեռել կամ հաշմանդամ են դարձել: Դու էլ կարող էիր դրանցից մէկը լինել: Փառք ես տալիս Արարչին եւ օրհնում կառքի արկածը, որ ազատեց քեզ ծանր փորձանքից: Այժմ երջանիկ ես զգում քեզ:

Այս է կեանքը, յաճախ փոքր բաներից մեծ հետեւանքներ են ծագում: Աննշան մի դէպք հիմնովին յեղաշրջում է մարդու կեանքի ընթացքը: Պատահմո՞ւնք, ճակատագի՞ր, — չգիտեմ:

Ինչո՞ւ, սակայն, այս փիլիսոփայութիւնը: Պարզապէս ասելու համար, որ իմ դաշնակցական դառնալս էլ ոչինչ դէպքի, աննշան մի պատահմունքի հետեւանք եղաւ:

Մեր երիտասարդ ընկերները երբ պատմում են իրենց դաշնակցական դառնալու մասին, սովորաբար յուզումով են խօսում: Անպատճառ նշանակալից մի դէպք կամ հեղինակաւոր մի անձ մղել է նրանց Դաշնակցութեան աւազանը՝ խորհրդաւոր մկրտութեամբ: Իմ մուտքը Դաշնակցութեան մէջ ոչինչ ունի իր մէջ խորհրդաւոր. աւելի զաւեշտական մի արկածի է նմանում:

Ճիշդ է, ես էլ շատերի նման, երբ դեռ պատանի էի, երազում էի Սասունի ու Զէյթունի մասին: Րաֆֆիի Խենթերը, Ասլաններն ու Սաքօները իմ էլ պաշտելի հերոսներն էին: Նոր Նախիջեւանի Թեմական Դպրանոցի առաջին դասարանների աշակերտներս՝ ազգասիրական կըրակով բոցավառ՝ սպառնում էինք «զերդ բողկ ու գազար» ջարդ ու փշուր անել Թուրքերին եւ Հայաստանը ազատել, բայց դեռ յեղափոխութեան եւ յեղափոխական կուսակցութիւնների մասին գաղափար չունէինք:

Մի օր էլ, ընկերներից մէկը, խորհըրդաւոր կերպով մի անկիւն քաշելով ինձ՝ փսփսաց ականջիս. «Վաղը երեկոյ իմ սենեակը կուգաս. շատ կարեւոր է. ուրիշին բան չասես»:

Կարծես ամբողջ մի հազարամեակ տեւեց, մինչեւ, որ «վաղը երեկոյ»ն հասաւ: Ճիշդ որոշուած ժամին նշանակուած տեղն էի: Այնտեղ էին եւ ուրիշներ՝ 10 – 12 հոգի Թեմական դպրոցի եւ Ռոստովի գիմնազիայի աշակերտներից: Քիչ վերջը ,եկաւ լայնեզր գլխարկով եւ սեւ մօրուքով ու լուրջ դէմքով մի երիտասարդ եւ անմիջապէս անցաւ գործի:

Կրակոտ եւ ինձ համար դժուար հասկընալի խօսքերով բացատրեց ժողովի նպատակը.— Մենք, Ռուսաստանի Հայերս, այստեղ հանգիստ կեանք ենք վայելում, մինչդեռ այնտեղ, Հայաստանում, մեր եղբայրներն ու քոյրերը տառապում են Թուրք բռնակալութեան ձեռքում: Պէտք է միանանք, ուժ կազմենք, դրամ հաւաքենք, զէնք գնենք եւ մեր ձեռքով ազատենք Մայր Հայաստանը: Երիտասարդութիւնը առաջին հերթին պէտք է շարժուի եւ մտնէ Ընկերութեան մէջ: Այդ նպատակով կանչուած էինք մենք:

Շարժուելու համար շատ էլ կրակոտ խօսքերի պէտք չունէինք. Րաֆֆին արդէն շարժել էր մեզ: Բայց Ընկերութեան մէջ մտնելը տարբեր բան էր: Ընկերութեան մասին խորհրդաւոր խօսքեր էին շրջում բերնէ բերան. «Ընկերութեան գործն է»: Եւ ահա Ընկերութիւնը ինքը եկել է եւ ուզում է, որ մէջը մտնենք: Կարելի՞ էր առիթը ձեռքից փախցնել: Պէտք կա՞ր երկար ճառերի համոզելու համար մեզ: Ամէնքս պատրաստակամութիւն յայտնեցինք արձանագրուելու:

Երիտասարդի խօսքերից շուտով պարզուեց, որ ինքը Հնչակեան կուսակցութեան ներկայացուցիչն էր, որ Հնչակեան կուսակցութիւնը առաջին յեղափոխական կուսակցութիւնն էր եւ որ մենք պիտի կազմէինք առանձին երիտասարդական մի խումբ: Ծրագրի եւ գործունէութեան մասին յետոյ պէտք է բացատրութիւն տրուէր մեզ, իսկ այժմ պէտք է կազմակերպէինք խումբը:

Այդպէս էլ արինք: Ընտրեցինք մեզ համար խմբապետ, գանձապահ եւ քարտուղար. քարտուղարութեան պատիւը վիճակուեց ինձ: Նշանակուեց յաջորդ ժողովը, եւ երիտասարդը հրահանգեց քարտուղարին, այսինքն՝ ինձ, որ մի քանի օրից երթամ մօտը եւ ստանամ խմբի համար ծրագիր – կանոնագիրը, գրականութիւն եւայլն: Եւ խոստացաւ ներկայ լինել խմբի երկրորդ ժողովին...

×

Ուրեմն, այլեւս յեղափոխական էի, գաղտնի Ընկերութեան անդամ: Հրամայուած էր խիստ գաղտնապահութիւն: Յեղափոխութեան եւ գաղտնիքի բեռը մէջս ամբարած, մի քանից օրից փութացի մեր կազմակերպիչի մօտ՝ Ռոստով: Տրուած հասցէով գտայ տունը, անհամարձակ քայլերով բարձրացայ երկրորդ յարկը եւ վարանումի մէջ մի պահ կեցայ. ահա դէմ առ դէմ, երկու իրար նման դռներ — ո՞րն է իմ փնտռածը: Հապա եթէ սխալ դուռ զարնէի՛ գաղտնիքը դուրս տայի... Մէկ դրան պղինձէ տախտակի վրայ կարդացի.— «Փաստաբան Ջաւադ բէգ Բալուդեան»: Ա՞յս էր արդեօք, երիտասարդը իր անունը չտուեց: Վարանումով կոխեցի զանգի կոճակը: Քիչ վերջը, դուռը բացուեց ու դրան մէջ երեւաց գանգուր մազերով եւ համակրելի դէմքով մի երիտասարդ, որ ժպտուն աչքերով նայում էր վրաս:

—Ի՞նչ էք կամենում, համեցէք ներս: Ինչո՞վ կարող եմ օգտակար լինել ձեզ: Համեցէք, համեցէք:

Շուարած ներս մտայ: Առաջնորդուեցի հիւրասրահ եւ տեղաւորուեցի կակուղ բազկաթոռի վրայ: Այնքա՛ն ջերմ էր մթնոլորտը: Պատից երեխս նայում էր սգաւոր Մայր Հայաստանը՝ նստած աւերակների մէջ: Համակրելի երիտասարդը քաղցր խօսքերով աշխատում էր փարատել շփոթութիւնս:

Յայտնեցի թէ Թեմականի աշակերտ եմ, եկել եմ պարոնի հրաւէրով, որ այս տան մէջ է ապրում. կարծեմ, սխալ դուռ եմ ծեծել...

—Ընկերութեան գործո՞վ էք եկել, եղաւ չեչտակի հարցումը, որ աւելի եւս սաստկացրեց շփոթութիւնս: Ասե՞լ թէ չասել: Հապա գաղտնապահութի՞ւնը: Բայց այս մարդը գիտէր արդէն Ընկերութեան մասին: Թերե՛ւս, այն առաջինի ընկերն էր:

Երիտասարդը ժպտուն աչքերով դիտում էր իմ ներքին խռովքը եւ, կարծես, հաճոյք էր զգում:

Այո, Ընկերութեան գործով էի եկել: Ու պատմեցի ամէն բան. ես խմբի քարտուղարն էի, եկել էի ծրագիր – կանոնագիր եւ գրականութիւն ստանալու:

— Շա՛տ բարի, շա՛տ բարի, ձեռքերը շփելով եւ զուարթ՝ խօսեց երիտասարդը: Հիմա ամէն բան կը կարգադրենք: Լա՛ւ կը լինի:

Չեմ յիշում յետոյ ինչեր խօսեց: Բաւական ժամանակ պահեց մօտը: Հիւրասիրեց: Քաջալերեց: Ի վերջոյ, տուեց մի կապոց եւ խիստ պատուիրեց.

— Օտար մարդու ցոյց չտաս: Ժողովի օրը փոխուած է: Ձեր յաջորդ ժողովը կ'անէք այսինչ օրը: Ես էլ ներկայ կը լինեմ եւ կը բացատրեմ ամէն բան:

Հմայուած, ուղղակի սիրահարուած հեռացայ այդ համակրելի երիտասարդի մօտից: Շտապեցի ընկերներիս մօտ:

Երկիւղածութեամբ բացինք կապոցը եւ միջից դուրս եկաւ — Ծրագիր՝ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան, Ժընեւ: Մի քանի թիւ «Դրօշակ»: Եւ մի քանի օրինակ Ժընեւ հրատարակուած գրքոյկներից, որոնցից յիշում եմ «Կարնոյ յիշատակին», ուր, ի միջի այլոց, խօսւում էր Կորկոտեանի քաջագործութիւնների մասին:

Մինչեւ ժողովի օրը կարդացինք ու կարդացինք «Դրօշակ»ներն ու գրքոյկները՝ առաջին անգամ հաղորդութիւն առնող մարդու երկիւղածութեամբ: Անհասկանալի էր միայն, թէ ինչո՛ւ առաջին երիտասարդը մեզ խօսեց Հնչակի մասին, իսկ երկրորդը Դրօշակ տուեց մեզ: Ինչո՞ւ այս տարբերութիւնը: Թէ՞ Հնչակն ու Դրօշակը նոյն բաներն էին:

Յաջորդ ժողովին այս գաղտնիքն էլ պարզուեց, երբ Ջաւադ բէգ Բալուդեանը բացատրեց մեզ, որ կար երկու կուսակցութիւն՝ Հնչակեան եւ Դաշնակցական: Գլխաւոր տարբերութիւնը նրանց միջեւ, ասաց նա, այն է, որ Հնչակեանները կենտրոնական են, իսկ Դաշնակցականները՝ ապակենտրոնական: Որ հընչակեանութիւնը մեռնելու դատապարտուած է, եւ իսկական յեղափոխականները Դաշնակցականներն են: Որ Րաֆֆին էլ դաշնակցական էր, Խրիմեան Հայրիկն էլ:

Կենտրոնական – ապակենտրոնականից բան չհասկացանք, բայց Րաֆֆի ու Հայրիկի դաշնակցական լինելը այնպիսի զօրաւոր փաստ էր մեզ համար որ հնչակեանութեան մասին մտածելը այլեւս յիմարութիւն պիտի լինէր: Եւ ամէնքս դարձանք դաշնակցական ու Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծրագրի վրայ երդուեցինք մինչեւ մահ հաւատարիմ մնալ Դաշնակցութեան: Մեր խումբը եղաւ երիտասարդական առաջին դաշնակցական խումբը Նոր Նախիջեւանում:

Այն եւս աւելացնեմ, որ այս դէպքը քիչ մնաց միջկուսակցական պատերազմի առիթ ծառայէր Հնչակեան կուսակցութեան եւ Դաշնակցութեան միջեւ: Հընչակեանները իմանալով Ջաւադ բէգ Բալուդեանի խաղացած «օյինները», դիմեցին սպառնալիքի՝ փորձելով նոյնիսկ ծեծել Բալուդեանին. ահագին աղմուկ հանեցին, վերջը, փոխադարձ համաձայնութեամբ, գործը յանձնուեց միջկուսակցական ատեանի: Չեմ յիշում, խնդիրը ինչով փակուեց, բայց մենք մնացինք դաշնակցական

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

«Կեանքի Ուղիներով»

Եզակի Անհատականութիւն մը՝ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

— o —

Գրեց՝ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Հայ քաղաքական մտքի արժէքաւոր ներկայացուցիչը եղաւ եւ իր իմացական լայն վաստակով հանդիսացաւ տիրող դէմքը 20րդ դարու մեր պետական եւ կուսակցական կեանքին մէջ: Յեղափոխական շարժումներու ընթացքին իբրեւ գործիչ, Հայաստանի Հանրապետութեան տարիներուն որպէս պետական պատասխանատու նախարար եւ նաեւ վարչապետ՝ Ս. Վրացեան, հակառակ իր մտաւորական խառնուածքին ու պատրաստութեան, գիտցաւ գիրքերու տեսութիւնները յարմարցնել ժողովուրդի առօրեայ հրատապ պահանջներուն:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ձախ թեւին կը պատկանէր: Համոզուած ընկերվարական՝ 1917ի ռուսական յեղափոխութեան օրերուն, իր խմբագրականներով գիտցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կապել Կովկասի հայ յեղափոխական երիտասարդութիւնը: Ս. Վրացեան իր առաջնորդող գրութիւններով տիրող դէմքը հանդիսացաւ ոչ միայն հայ զանգուածներուն՝ այլեւ կովկասեան ժողովուրդներուն մէջ: Հ. Յ. Դ. ընկերվարական վարքագիծը շատ բան կը պարտի իրեն: Այդ վարքագիծի պահպանումին շնորհիւ է որ կուսակցութիւնը դեռ եւս կը պահէ իր այժմէականութիւնը ու նաեւ իր իմաստը:

Վրացեաններուն համար ընկերվարութիւնը մտային պերճանք մը չէր այլ մեր ժողովուրդի պատմական եւ բնական հոլովոյթին հրամայական արտայայտութիւնը: Այդ գաղափարախօսութեան տառը այնքան կարեւոր չէր որքան անոր պարփակած մարդկային եւ ընկերային բարոյականը:

Հակառակ իր եւրոպական խոր զարգացումին, գիտականօրէն ընկերային վարդապետութիւնները վերլուծելու կարողութեան, Ս. Վրացեան միշտ ալ խուսափեցաւ իւրացնել այն բոլոր գիտական վարկածները որոնց տառացի գործադրութիւնը խորթ էր մեր ժողովուրդի նկարագրին ու անոր յատուկ պայմաններուն: Այն օրերուն երբ ամբոխները խելագարուած էին եւ շատ մը գործիչներ օրուան մոտայէն տարուած կ'ուզէին ռուսական յեղափոխութեան դասակարգային պայքարները իւրացնել նաեւ Հայաստանի նկատմամբ, Ս. Վրացեան հաստատ մնաց իր համոզումներուն վրայ: Իրեն համար օտար աշխարհակալներու լուծին տակ դարերէ ի վեր տառապող ու շահագործուող, բովանդակ Հայութիւնն էր եւ ոչ այս կամ այն դասակարգի Հայութիւնը: Անիմաստ էր ուրեմն արուեստականօրէն Հայութիւնը դասակարգերու վերածելու բոլոր ջանքերը որուն մղուած էին կարգ մը համայնավար գործիչներ որոնց զգացումները աւելի ծանր կը կշռէին քան իրենց դատողութիւնը:

Հայաստանի խորհրդայնացման օրերուն անտեսելով բոլոր վտանգները նախընտրեց մնալ երկրին մէջ: Իբրեւ ձախ դաշնակցական դեռ կը հաւատար որ լաւ ըմբռնուած համայնավարութիւն մը կըրնայ եւ նպաստաւոր ըլլալ մեր ժողովուրդի ֆիզիքական գոյութեան ու ապագային համար: Քանիցս տեսակցութիւններ ունեցաւ օրուան Յեղկոմի բոլշեւիկ ղեկավարութեան հետ եւ ջանաց զսպել իր խորհուրդներովը, անոնց համայնավարութեան անունով սայթաքումները: Ապարդիւն անցան իր փորձերը: Հետեւանքները ծանր եղան մեր ժողովուրդին համար: Դասակարգային պայքարի ջատագովները յաղթանակեցին. վնասողը եղաւ ժողովուրդը: Մեր պատմութեան դեռ արիւնոտ էջերուն մէջ նոր սեւ թուականներ եւ դէպքեր արձանագրուեցան, այնքան անիմաստ եւ աւելորդ: Դառն, շատ դառն եղան հետեւանքները բոլորիս համար: Այդ օրերէն ի վեր է որ Սփիւռքը հակադրուեցաւ Խորհրդային Հայաստանի վարչակարգին ու անհետացան մեր բոլոր յոյսերը մարդկային դիմագիծով ընկերվարութիւն մը հաստատելու մեր նորաստեղծ հայրենիքին մէջ:

Վաթսուն տարիներ անցան ու ահա անդրադարձումի զգացումներ կը յայտնուին հոս ու հոն. բոլորս կը զգանք որ մէկ է Հայութիւնը եւ ամբողջական իր առաջադրութիւնները:

Ս. Վրացեան մինչեւ իր մահը հաւատաց որ «հայ ժողովուրդի փրկութիւնը իր հաւաքական ուժին մէջ է»: Մինչեւ իր վերջին շունչը հաւատքով պայքարեցաւ իրագործուած տեսնելու համար մեծ բանաստեղծին պատգամը: Չենք գիտեր թէ ի՞նչ կը վերապահէ ապագան մեր ժողովուրդին:

Մեզի եւ մեզ առաջնորդող սերունդներուն համար օրինակելի անձեր չեն պակսիր: Ս. Վրացեան իր յատուկ տեղը գրաւած է այդ փաղանգին մէջ: Գէորգեան ճեմարանին մէջ կազմաւորուած այս եզակի Հայը ամբողջ կեանք մը նուիրեց Հայութեան: Իր ներշնչման բոլոր աղբիւրները կը բխէին հայկական ակունքներէն եւ պարզ է որ այդ վճիտ ներշնչարաններէն սնանող Ս. Վրացեան իր պաշտած երկրին վերադարձնէր այն ինչ որ առած էր անոր ընդերքներէն. «Զքոյս ի քոյոց քեզ մատուցանեմ» այս եղած ըլլալու է այս մեծ Հայուն վերջին խօսքը:

Տասը տարին է ի վեր իր մարմինը կը «հանգչի» Պէյրութի մէջ: Իր ոսկորներուն եւ հոգիին իսկական հանգիստին բնական վայրը ուրիշ տեղ չի կրնար ըլլալ քան մայր հողը: Կ'ըսուի որ մեծ ժողովուրդները գիտեն պատուել իրենց մեռելները:

Կ'ըսենք մենք եւս շատ անգամ որ մեծ ժողովուրդ ենք: Արդ, որպէսզի Վրացեաններու մահուան տարեդարձները լոկ սուգի յիշատակարաններ չդառնան, մեզի

ՋԷՅԹՈՒՆ

Բոմբէյում էինք՝ Ց. Քաջազնունին, Լ. Շանթը, Ց. Տէվէճեանը եւ ես: Գալիս էինք Հայաստանից Եւրոպայի վրայով Հայաստան վերադառնալու յոյսով: Նստած Հնդկաստանի այս մեծ քաղաքում նաւի էինք սպասում, բայց նաւը ուշանում էր: «Մեծ քաղաք՝ մեծ մենակութիւն», ասել է անգլիացի իմաստասէր Բէյկընը:

Ժամանակը, մեծ մասամբ, անցընում էինք պանդոկի ընդարձակ, ծաղկաւէտ պատշգամբում: Դիտում էինք փողոցի երթ ու դարձը՝ յօրանջելով տօթից եւ ձանձրոյթից:

Արդէն Բոմբէյի բոլոր նշանաւոր տեղերը գրեթէ տեսել էինք: Նաւահանգիստ մեծ ու փարթամ քաղաք է Բոմբէյը կանաչ լայն պողոտաներով, ճոխ վաճառատներով ու պանդոկներով, փարթամ ու հարուստ թաղերով եւ... անհաման աղքատութեամբ...:

Բնակչութեան հարուստ եւ ուսեալ մասը կրակապաշտներ են, վտարուած Պարսկաստանից կամ փախստական: Այստեղ նրանք ազատ պաշտում էին իրենց կրօնը: Ես հիացումով դիտել եմ հարիւրաւոր կրակապաշտներ, այր ու կին, բազկատարած, շարականների երգով արեւածագը ողջունելիս Հնդկաց ովկիանոսի ափերին...

Մեզ առանձնապէս հետաքրքրում էին Բոմբէյի աղմկոտ շուկաները, ուր քեզ կարող էին, ածան գնով, ծախել... հընդիկ ձեռագրարուեստի «տեղական ձեռագործ հազուագիւտ նմոյշներ»... մէյտ ին Ինկլանտ:

Ուշագրաւ էին քաղաքի կենտրոնական թաղերում ընկած ընդարձակ գերեզմանոցները, ուր բնիկները տանում էին իրենց ննջեցեալներին եւ դնում որոշ տեղ առանց թաղելու: Պարիսպների վրայ թառած հարիւրաւոր անգղները յարձակւում եւ յօշոտում էին դիակները: Անգլիական իշխանութիւնները չէին արգելում այդ հակառողջապահական բարբարոս սովորութիւնները: Ի՞նչ կայ որ. թող ինչ ուզում են անեն, միայն թէ հանգիստ մնան...

Բայց Հնդիկները հանգիստ չէին մընում եւ գլուխներին տեղական կերպասից սպիտակ գլխարկներ դրած՝ աղմկոտ ցոյցերով ավարաջ էին պահանջում:

Ծանօթացանք, ի հարկէ, եւ Բոմբէյի հայ գաղութի հետ: Փոքր էր Հայերի թիւը, սեփական եկեղեցիով, հայրենատենչ ու հիւրասէր, ազնիւ մարդիկ: Մեր ընկեր Լեւոն Սանոսեանը նրանց անպաշտօն ռէսն էր եւ մեր առաջնորդը եղաւ ամէն տեղ:

Բոմբէյում անհամբեր նաւի էինք սպասում, երբ մի օր պատշգամբ մտաւ բարձրահասակ, սպիտակ մօրուքով, գեղեցկադէմ մի ծերունի: Չէր կարող ու – շադրութիւն չհրաւիրել իր վրայ, այնքա՜ն նշանակալից էին իր տեսքն ու շարժումները:

Մօտեցաւ: Հազիւ նշմարելի խոնարհութիւն արաւ, հաճելի ձայնով բարեւեց հայերէն.

— Թոյլ տուէք ներկայացնել անձս — Ջէյթուն:

Կապոյտ, հրապուրիչ աչքերում շողեր էին խաղում:

Անունը ծանօթ էր մեզ. հաշիշի հռչակաւոր մաքսանենգ էր: Ճարպիկ եւ հարուստ: Գաղտնի ճանապարհներով եւ գաղտնի միջոցներով մեծաքանակ հաշիշ էր մատակարարում Չինաստանին, Մալայեան կղզիներին, Բուրմային, Պարսկաստանին: Զարմանազան պատմութիւններ էին շրջում նրա արկածախնդրութիւնների մասին: Եւ ասում էին, թէ շատ դրամ է դիզել:

Տեսքով այնքան վայելուչ, այնքան հեզ, բարի ու համակրելի ծերունի էր երեւում, կարծես նոր էր վերադարձել Երուսաղէմից՝ հաջի դարձած...

Հազիւ մի քանի խօսք էինք փոխանակել, երբ Քաջազնունին ցուցական կերպով ելաւ տեղից ու հեռացաւ՝ Նորեկի հասցէին նետելով ռուսերէն ծանօթ փաղաքշանքը.

— Մերզաւեց — Սրիկայ:

Շանթը մնաց նստած, առանց մէկ բառ արտասանելու: Նա հետաքրքրութեամբ հետեւում էր մեր խօսակցութեան:

— Այո՛, Ջէյթուն, կարծես փարատելու համար որեւէ կասկած, կրկնեց համակրելի այցելուն: Լսած կը լինէք այս անունը, շատ էլ հաճելի անուն չէ, եւ դուք, անշուշտ, զարմացած էք, թէ ի՞նչ գործ ունի այս «մերզաւեց»ը ձեզ մօտ — պարզուեց, որ ռուսերէն էլ գիտէր: Եւ իրաւունք ունէք, իմ անունը կրող մարդիկ պատուաւոր հասարակութեան մէջ յարգելի չեն: Բայց օտխաքուռ էքալքեռա փապս — մարդը լատիներէն էլ գիտէր: — Խնդրեմ, լսեցէք եւ միւս կողմը:

Եւ պատմեց իր «կողմը»: Գիտէր խօսել զարդարուն լեզուով, հնդկահայերէն՝ սրամիտ եւ զուարճալի մանրավէպերով համեմուած:

Հին Ջուղայեցի գաղթականների սերնդից էր: Իր պապը Սպահանից եկել էր Հնդկաստան: Շրջուն առեւտրական էր եղել: Հարստացել էր: Ամուսնացել Նոր Ջուղայից բերած աղջկայ հետ: Զաւակներ ունեցել: Դարձել էր փողատէր եւ պատուաւոր քաղաքացի: Անտարբեր չէր եղել եւ դէպի ազգի ցաւը: Զաւակներին փոխանցելով իր անունն ու դրամը եւ հայրենասիրական ոգին՝ մեկնել էր առ հաւս:

Հայրը ընկերացել էր մի Անգլիացու հետ, եւ միասին վաճառատուն էին հիմնել: Գործերը գնացել էին յաջող, բայց «անխծեալ Ինգլիզ»ը կեղծ միջոցներով դուրս էր նետել իր հայ ընկերոջ եւ յափշտակել նրա հարստութիւնը: Խեղճ մարդը ցաւից երկար հիւանդանալով՝ նոյնպէս մեկնել էր առ հաւս:

Մեր խօսակիցը չէր կարողացել աւարտել քոլէճը: Թողել էր դպրոցը եւ բռնել պապի ճամբան — շրջուն առեւտրական դարձել: Թափառել էր զանազան երկիրներ, եղել էր Չինաստան, Ռուսաստան, Հարաւային Աֆրիկէ՝ «բախտի յետեւից», բայց բախտ չէր գտել, մինչեւ որ ընկել էր ուղիղ ճանապարհի վրայ. դարձել էր հաշիշի մաքսանենգ: Մի անգամ Չինաստանում, ինչ որ մանդարինից քիչ էր մնացել սպանուէր: Ուրիշ անգամ, Հոնգ – Քոնգում, բանտարկուել էր եւ մեծ կաշառք տալով ազատուել: Շատ տաք ու պաղ բաներ էր տեսել, բայց բախտ չէր գտել:

Հարստութիւն էլ ունէր, պատիւ էլ հասարակութեան մէջ, բայց հոգին խաղաղ չէր: Մի անբացատրելի թախիծ մաշում էր սիրտը: Գիշերները չէր կարողանում քնել եւ ականջին միշտ զանգեր էին հնչում — այնքան նման Նոր Ջուղայի վանքի զանգակներին, որոնց մասին իրեն պատմել էր պապը:

Քանի գնում պատմութիւնը լրջանում էր: Սկզբի զուարթ ու հեգնական ոճը փոխուեց: Այժմ մի խեղճ ծերունի է մեր առջեւ, տառապող հոգի, որ կարծես օգնութեան էր սպասում մեզանից:

— Ընտանիք ունի՞ք, հարցրի ես:

Ոչ, չունէր: Ջէյթունի տոհմից մնացել էր միայն ինքը: Չէր ամուսնացել:

Եւ ինչո՞ւ ամուսնանար: Որպէսզի ուրիշ մի ա՞զգ բազմացնէր:

Մի տարի առաջ որոշել էր դրամի վերածել ամբողջ ունեցածը եւ մեկնել Հայաստան՝ «մեր հայրենի երկիրը», բայց...

— Ես տեղից չշարժուած՝ ահա դուք եկաք: Հայաստանի արեւը խաւարեց:

— Ո՛չ, չխաւարեց կոբեցի ես:

— Ի՞նչպէս թէ չխաւարեց, հարցրեց նա, կասկածով ու յոյսով: Եւ կապոյտ աչքերում նորից շողեր փայլեցին:

Որքան կարող էի, բացատրեցի նրան, թէ ժամանակաւոր է Հայաստանի դժբախտութիւնը: Շուտով մեր հայրենիքը կրկին կը լինի ազատ: Յուսահատուելը փոքրոգութիւն է...

Համոզուե՞ց: Զգիտեմ, չեմ կարծում: Բայց ուզում էր համոզուել: Վարանումով ելաւ տեղից հաշիշ առածի պէս: Մի պահ կեցաւ ու.

— Ինչո՞վ կարող եմ օգտակար լինել ձեզ:

— Ոչնչով, ոչնչով, կտրեցի ես: Հայաստանում կը տեսնուենք, այն ժամանակ...

— Ուրեմն պիտի տեսնուե՞նք, Երեւանո՞ւմ...

— Անշուշտ: Անպատճառ կը տեսնուինք Երեւանում:

Մեկնեց ստուերի պէս ձեռքը երեսին: Ինձ թուաց, թէ արցունքն էր ծածկում:

Յաջորդ օր, երբ վար իջայ, պանդոկի շարաթուայ հաշիւը փակելու, անգլիացի մենեջըրը յայտնեց.

— Վճարուած է:

Հաշիշի մաքսանենգ Ջէյթունը — հայրենաբաղձութիւնից տառապող Հնդկահայն էր վճարել...

Երբ վերջը Քաջազնունին արի այս պատմութիւնը, զարմացած եւ ուսերը վեր թօթվելով պատասխանեց.

— Ոչինչ չեմ հասկանում:

Այն ժամանակ ես էլ ոչինչ չէի հասկանում: Հիմա հասկանում եմ:

Եւ ի՛նչպէս եմ հասկանում...

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

կը մնայ հաւատալ որ վաղը Հայաստանի հողին վրայ, Սահակ Տէր – Գաբրիէլեաններու, Միասնիկեաններու, Խանջեաններու խնկելի շիրիմներուն կողքին, պիտի կառուցուին դեռ նոր շիրիմներ որոնց մէկուն վրայ, վաղուան անցորդը յուզումով պիտի կարդայ այն խօսքերը զոր Ս. Վրացեան, գրաբարի երկրպագու, պիտի ուզէր որ արձանագրուած ըլլային իր տապանաքարին վրայ. «Արդ, արձակեա զհոգիս իմ, Տէր, զի տեսին աչք իմ... »:

Մինչ այդ անհանգիստ եւ հայրենիքի կարօտով տառապած անշունչ մարմին մըն է զոր գուրգուրանքով եւ յարգանքով կը պահենք օտար հողի մը վրայ:

Ա. Փ.

Մեր դարում անհնական է երազել, որ ազգը դառնայ մէկ հօտ եւ մէկ հովիւ: Գաղափարական տարակարծութիւններ ազգի ներքը եւ դուրսը ազգերի միջեւ բնական են, բանական, օգտակար եւ անհրաժեշտ են: Կեանքը լճացում չէ, այլ յարաշարժ շարժում: *Փանթա ռէյ* — ամէն ինչ հոսում է, շարժւում ասել է յոյն իմաստասէրը: Մտահոգիչը գաղափարական շերտաւորումը չէ ազգի կամ ազգերի մէջ, ո՛չ կուսակցութիւնների գոյութիւնն է, ո՛չ կուսակցական պայքարը: Լաւ է, որ պայքար կայ, նշանակում է կեանք կայ: Մտահոգիչը այն փաստն է, որ պայքարը տեղի է ունենում ո՛չ թէ շինարարութեան, այլ քանդելու նպատակով: Ցաւալին այն է, որ կուսակցութիւնները սկսում են ծառայել իբրեւ նպատակ, մինչդեռ իրենց դերը միջոց լինելն է:

Մեր աչքի առջեւ ուծանում կամ Հայութեան մարմնից անջատւում է Ռուսաստանի, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի Հայութիւնը, իսկ մենք «երկփեղկեալ» շարունակում ենք վիճել՝ էջմիածի՞ն, թէ Անթիլիաս, «դաշնա՞կ» թէ «հնչակ» մոռանալով, որ էջմիածինն էլ, Անթիլիասն էլ, «դաշնակն» էլ, «հնչակն» էլ՝ բոլորն էլ միջոց են Հայութեան համար: Եթէ Հայութիւնը պիտի մեռնի, ո՛չ էջմիածին է հարկաւոր, ո՛չ Անթիլիաս, ո՛չ «դաշնակ» է պէտք, ո՛չ «հնչակ» եւ ո՛չ էլ Աստուած երկնքում:

Ականջ դնենք ժամանակի կանչին:

1961

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929

1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

1.

Փիէռ շուտով կատղեցաւ, ուզեց զայն վերաշահիլ ի գին ամէն բանի. ջանաց համոզել, փաղաքշել, յետոյ սպառնաց, փրփրեցաւ:

Ֆրանսուհիին գործելու եղանակը խուսափիլն էր. գէշ գործելակերպ մը:

Նամակներուն ուշ կը պատասխանէր, իսկ հեռաձայնի հարուածի մը կ'ըսէր օրինակի համար. «Ա՛, դո՞ւն, ես... այս գիշեր «Սեւ կով»ին պիտի ըլլամ. եկուր գիս տես եթէ կը փափաքիս... Թող որ Լեսքիւռն ալ հոն պիտի ըլլայ... ոչ, ոչ ... բայց այնտեղի ճազը շատ աղուոր է, անոր համար... »:

Ուրիշ միջոց չկար. Փիէռ ստիպուած կռնակը կ'անցընէր սմոքինկը եւ կ'երթար: Արտաքուստ բան մը յայտնի չէր սակայն ու միշտ սիրալիր էին իրեն հանդէպ, գինքը իրենց սեղանը կ'առնէին, Նէնէթ միշտ կատակներ կ'ընէր, իսկ Լեսքիւռ ամէն անգամ նոր բարեկամ մը ունէր իրեն ներկայացնելիք եւ նոր «մարսիլիական պատմութիւն» մը՝ ծամծմելիք:

Բայց երբոր Փիէռ ու Նէնէթ կ'ելլէին պարել, երիտասարդը կարծես հեւքն է որ կ'արձակէր կնոջ ծոծրակն ի վար.

«Այո՞, այո՛ ըսէ Նէնէթ, այո՛ ըսէ...»:

Նէնէթին «այո»ն երբեք չէր լսուեր. յանցանքը ճազինը չէր, շատ աղուոր ճազ մըն էր: Իրենց ունեցած վիճաբանութիւններուն ընթացքին կնոջ գործածած լեզուն սապէս կարելի է պարզել. «Ես կարծածիդ նման քմահաճոյքէ մը մղուած չէ որ մօտեցայ քեզի. միայն մարմնական հաճոյքի որոնումին մէջ չէի. քեզի հանդէպ ունեցածս անկեղծ էր, բայց եթէ երբեք առաջին օրերուն իսկ քու զգացումիդ ընդառաջ չեկայ, պատճառը այն էր որ գիտէի թէ դուն ալ անկեղծ էիր, լուրջ էիր եւ մեր կեանքերուն միացումը անկարելի ըլլալով, օր մը բաժանումի այս ցաւը անխուսափելի պիտի դառնար: Նոյն բանը կ'ուզէի ըսել քեզի, երբոր առաջին անգամ սենեակդ եկայ, բայց չուզեցիր զիս լսել: Եւ ես տեղի տուի: Պէտք չէր որ տեղի տայի, գիտեմ, մեծագոյն յանցանքս եղաւ. ինքզինքիս երբեք պիտի չներեմ, բայց... ըսի թէ ես ալ քեզի հանդէպ զգացում մը ունէի: Ի՛նչ ընեմ, ազատ չեմ. շատ մը կապերով միացած եմ Լեսքիւրին. անկարելի է որ կարենամ զինքը ձգել: Միամտութիւնը չունենաս կարծելու թէ ան մեր երկուքին յարաբերութիւնները չէր գիտեր. ան ամէն բան գիտէ, ըսաւ ինձ՝ երբոր ամառը քեզմէ բաժնուելէ վերջ գացի իրեն միանալ Տօվիլ: Աւելի ուշ՝ բաժանումնիս շատ աւելի դժուար պիտի ըլլայ թէ՛ քեզի եւ թէ ինծի համար... այո, այո, ոչ մի ըսեր. լաւ բարեկամներ մնանք միայն, դուն նորէն իմ Փիէռօս եղիր... »:

Ոչ, առաջարկուած այդ բարեկամութիւնը Փիէռ չէր կրնար ընդունիլ: Մնաց միայն քաղաքավարութիւնը: Ան ալ շուտով պիտի կորսուէր: Վերջին անգամ երբոր առիթը ունեցաւ ժաննը առանձին գտնելու, իրենց տեսակցութիւնը խիստ դժնդակ եղաւ: Փիէռ շուտ ինքնիրմէն ելաւ, կորսնցուց նոյնիսկ կշիռը արտասանած խօսքերուն, յետոյ պարտուած, խորտակուած, ակնարկը պղտորեցաւ, յուզումը զինքը պաշարեց, կառչեցաւ անոր յոյսի դեռ պզտիկ նշոյլով մը, «այո՞, այո՞... »:

Ամէն բան վերջացաւ:

«Օ՛հ, ալ թող աւարտի, թող ալ աւարտի՛... »:

Սակայն անցնող յուզումը կատաղութիւնը սաստկացուց: Փիէռ տակաւին ուզեց զայն տեսնել, դեռ պոռալ անոր երեսին, ամբողջ նողկանքը շպրտել դէմքին ի վեր: Դեռ ըսելիք ինչե՛ր կային: Փիէռ ուզեց ցուցնել զայն, վրէժ լուծել: Գիտէր թէ այս գիշեր ուր կրնար անոր հանդիպիլ. պէտք էր զայն տեսնել, պէտք էր: Պատրաստուեցաւ, գնաց:

(35 – Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻՆ

Այս կիրակի առաւօտ (Մայիս 20) ժամը 8, Ֆրանս – Քիւրթիւռ կայանէն՝ Համբարձման աւանդութիւնը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ ընկերակցութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւն տօներու առթիւ Հանգստեան Տուներու պատսպարեալներուն 1000 ֆր., նոյն Հիմնարկութեան երկրորդ յատկացումը ի նպաստ Ընկերակցութեան Օգնութեան սնտուկին 2000 ֆր.։

×

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Խանդէմուրեանէ 200 ֆր. իրենց մօր ողբացեալ Մարիամ Ղուկասեանի յիշատակին։

×

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկ. Ղուկաս Փիլիկեան 100 ֆր., Տէր եւ Տիկ. Ազգիկ Աչճեան, Վ. Ելքովանեան, Հ. Ելքովանեան (կտակ) 100ական ֆր., Տէր եւ Տիկ. Մօրուքեան 50 ֆր., Տիկ. Տէր-Մխսեան 10 ֆր.։

×

Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները հոգեհանգստեան եւ փ. ծաղկեպսակի առթիւ.

Այրի Տիկ. Ամելիա Յակոբեան 200, Տիկ. Մաթիլտօ Տամլամաեան, Տէր և Տիկ. Կարասէլլի եւ զաւակներ, Փիէռ Միսք-ճեան, Պր. Զօրիկեան, այրի Տիկ. Սալլապաչեան, այրի Տիկ. Վարդուհի Մարկոսեան, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Լիւլէճեան, Տէր եւ Տիկ. Խաչիկ Կէօղիմեան, Պր. Քէօսէեան, Ռոժէ Դարբինեան, Ժիրայր Տէրտէրեան 100ական, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Ասլանեան, Տէր եւ Տիկ. Կալխանսէ, Տիկ. Քլօտ Վիտալ, Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէ, Յարութիւն Զուլֆայեան, այրի Տիկ. Քէրքէրեան, Տէր եւ Տիկ. Նարկիզեան, Գրիգոր Պէշլեան, Յակոբ Արզուեան, ոմն, Տէր եւ Տիկ. Մանոյեան Լեւոն եւ Ալպէր 50ական, Տիկ. Անկիզեան 40, Տէր եւ Տիկ. Խօրտէքեան 30, Պր. Գ. Տէմիրճեան, Պր. Մէհլէմճեան 20ական, Թիւֆէնկճեան եւ զաւակները 30, Տիկ. Տէր-Յովհաննէսեան 20, Տէր եւ Տիկ. Պօտուրեան 30, այրի Տիկ. Մաքրուհի Տէր-Պօղոսեան 20, Պր. Պապանաճարեան 10 ֆր.։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՐՏԱՆ. — Համախորհրդակցական Միութեան անդամական ժողովը Մայիս 22, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, հայրենակից Գէորգ Գալուստեանի տունը։ Օրակարգ տեղւոյն վրայ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Յակոբ Գույումճեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ Տէր եւ Տիկին Լեւոն Զոլաքեան 200 ֆր. կը նուիրեն Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանին (ըստ անալ «Յառաջ»էն) եւ 100 ֆր. Յառաջ»ին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Խաչատուր Արապեանի մահուան (Կրընոպլը) առթիւ, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փափազեան իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ողբացեալին զաւակներուն, Արապեան եւ Կարմիրեան ընտանիքներուն եւ փոխան ծաղիկի 100 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Անգլերէն լեզուով հայ գրականութեան պատմութեան մը պակասը լրացնելու նպատակաւ՝ ձեռնարկած ենք

A History of Western Armenian Literature

հատորի մը պատրաստութեան։ Որպէսզի հատորը ըլլայ համապարփակ եւ ն չանակալից, կոչ կ՚ուղղենք սփիւռքի բոլոր հայ գրագէտներուն (բանաստեղծ, արձակագիր, թատերագիր, եւայլն) որ մեզի անմիջապէս ուղարկեն իրենց անունը, հասցէն եւ հրատարակած գիրքերու ցանկը՝ հրատարակութեան թուականներով։ Այս տեղեկութիւնները ստանալէ ետք, մենք իրենց հետ պիտի հաղորդակցինք անհատապէս՝ խնդրելով յաւելեալ մանրամասնութիւններ, որ անհրաժեշտ են հեղինակի մը կեանքին ու գործին նուիրուած արժանաւոր ուսումնասիրութեան մը համար։ Գրել՝

Professor James ETMEKJIAN
35 Llewellyn Road
W. Newton, Mass. 02165
U.S.A.

MARSEILLE
ABBAYE DE SAINT-VICTOR
Vendredi 25 Mai à 21 heures
Piano quatre mains

Edouard Exerjean
Philippe Corre

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանի, մասնակցութեամբ Պոմոնի, Պուլվ. Օտտոյի, Սէն-Լուի եկեղեցիներուն։ Շաբաթ Մայիս 26, Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ եւ հոգեհանգիստ Մայիսեան ճակատամարտներուն ինկած հերոսներու յիշատակին։

Կը պատարագէ
ՇԱՀԱՆ ԽԱՉԱԿԻՐ ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Կը քարոզէ Մակար Քհնյ. Նաճարեան, կը մասնակցի Նշան Քհնյ. Գույումճեան։

(Շար. Ա. էջէն)

ուան ընթացքին 14 հոգի սպաննուած են։ Չորս աջ՝ սպաննուած են Պոլիս, երկու ուրիշներ՝ Այնթապ իսկ Կեսարիա ձախ չարքային մը սպաննուած է։ Բայց ամէնէն կատաղին՝ Անգարա պատահած է, սրճարան մը ուր աջ « վրէժխնդիր քոմանտօ » մը խուժած է եւ կրակ բացած ինը հոգիի վրայ, ձախ ուսանողներ, որոնց եօթը մեռած են, երկուքն ալ ծանրօրէն վիրաւորուած։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ծովեզերեայ կայանը կը բացուի Յուլիս 2ին, 6–13 տարեկան մանուկներու համար։ Արձանագրութեան համար դիմել Երկուշաբթի օրերը ժամը 15 - 19, Հայ Կարմիր Խաչի գրասենեակը, Պարոյր Սեւակ գրադարան, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9րդ կամ ժամադրուիլ հեռաձայնելով 985·36·53։

restaurant EREVAN — ՃԱՇԱՐԱՆ ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՉԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ու ՉԻ – ՔԵՕՖԹԷ
ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ

ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ Խ Ա Շ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ։

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

Voyage en Arménie

ORGANISE PAR L'ASSOCIATION DARON - DOUROUPERAN
(*SECTION DE DECINES*)

du 16 au 24 juin

Ճամբորդութիւն դէպի

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

կազմակերպուած
Տէսիճի Տարօն – Տուրուբերան Հայրենակցական Միութեան կողմէ

Organisation technique SEVAN VOYAGE
Accompagnateur : M. SARKISSIAN VAROUJEAN

prix : 3350 F

Comprenant : Transport aérien de Marseille, de Lyon ou de Paris, tous les transferts, les excursions quotidiennes, logement en pension complète à l'hôtel RUSSIA et ARMENIA les fes frais de visa et l'assurance maladie rapatriement.

Renseignements et inscriptions :

DECINES
M. DEMIRDJIAN MAURICE, 11 Rue Robespierre, 69150 DECINES
Tél. (78) 49-13-72

LYON
SEVAN VOYAGES — SARKISSIAN VAROUJEAN
50, Cours de la Liberté, 69003 LYON — Tél. : (78) 60-13-66

PARIS
SABERATOURS — BAGDASSARIAN LEVON
3, Rue de l'Arrivée, Imm. CIT, 7e étage, 75015 Paris — Tél. : 538-67-47

OPTIMA Tours
ARMÉNIE 1979

CETTE ANNEE 4 FORMULES :	CALENDRIER
Première Formule = 12 jours. 2 jours MOSCOU — Aller-Retour. 10 jours EREVAN	15 au 26 Juin
Deuxième Formule = 14 jours 2 jours MOSCOU 12 jours EREVAN	15 au 28 Juin 13 au 26 JUILLET 20 Juillet au 02 Août 03 au 16 Août 07 au 20 Septembre
Troisième Formule = 16 jours : 2 jours MOSCOU 14 jours EREVAN	27 Juillet au 11 Août 03 au 18 Août 24 Août au 08 Septembre 31 Août au 15 Septembre
Quatrième Formule = 13 jours MOSCOU - ARMENIE GEORGIE - LENINGRAD	18 au 30 Mai 13 au 25 Juillet 24 Août au 5 Septembre

Avec logements hôtels première classe (Arménia ou Ani à Erévan) pension complète — excursions quotidiennes. — Cette année de nombreuses et *nouvelles excursions*

Tous nos groupes sont accompagnés par des spécialistes.

(*Pour inscription par groupes de* 10, *nous consulter*).

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS

67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

à LYON :
Madame Giselle BOUDOYAN
Maison de la Culture Arménienne
15 rue du 24 Avril 1915
DECINES :

PERMANENCE : Le Samedi matin de 10 h. à 12 heures
(Tél : 49-42-97)
tous les jours : Tél. 49-52-23

MARSEILLE : M. GREGOIRE YAVERIAN c/o AGENCE A. T. V.
32 ,Allée Léon Gambetta — 13000 MARSEILLE — Tél. : 95-91-27

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
22
MARDI
22 MAI
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա – Տար. 260 Ֆ. Վեցամսեայ – 140 Ֆ.
Արտասահման – Տար. 300 Ֆ. Հատը – 1 Ֆ. 80

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.386

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE — No 14.386

ԹՐՔԱՀԱՏՈՒՄ

ԹՈՒՐՔԻԱ՝ ԲՈԼՈՐԻՆ ՍԻՐԵԼԻ

— O —

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ ԴՐԱՄ ԿՈՒՏԱՅ

ՃԱՓՈՆ ԵՒ ԱՅԼ ԵՐԿԻՐՆԵՐ ԼԱՅՆ ՎԱՐԿ ԿԸ ԲԱՆԱՆ

ԽՍԿ ՄՈՍԿՈՒԱ ՔԱՐԻՒՂ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Անիլի ճան երբեք Թուրքիա սիրելին է բոլորին եւ բոլորը իրար անցած են «խնամելու» համար Եւրոպայի մշտնջենական «հիւանդը»: Ստորեւ, քաղելով Պոլսոյ մամուլէն (Մայիս 17, 18) վերջին բանակցութիւններու պատկերը.—

ԱՆԳԱՐԱ.— Միջազգային Դրամատան ներկայացուցիչներուն հետ բանակցութիւնները, որոնք օրերէ ի վեր կը շարունակուէին, համաձայնութեամբ մը վերջացան Թուրք կառավարութեան հետ: Ընդհանուր տրամադրութիւնն այն է, որ Միջազգային Դրամատունը եւ կարգ մը մեծ կազմակերպութիւններ յօժարած են վարկ յատկացնել եւ որոշ օժանդակութիւն կատարել Թուրքիոյ անմիջականօրէն:

Անգարայէն կը հաղորդուի, թէ ներկայ կառավարութեան կողմէ 1978ի Յունուարէն ի վեր՝ վարկի եւ օժանդակութեան համար դիմում կատարուած է 12 երկիրներու եւ 9 մեծ կազմակերպութեանց որոնցմէ որոշ պատասխաններ ընդունուած են, բայց շատ քիչերէ միայն կարելի եղած է, վերջնական արդիւնք մը ձեռք բերել:

Միւս կողմէ, Արտաքին նախարար Կիւնտիւզ Էօքչիւն, որ խորհրդաժողովի մը մասնակցելու համար Փիլիպեաններ գացած էր, Մանիլլայէ անցաւ Թոքիօ ուր կարգ մը շփումներ պիտի ունենայ Ճափոն ղեկավարներու եւ գործի շրջանակներու հետ: Կը հաղորդուի, թէ ճափոնական շրջանակներ շատ լաւ տրամադրուած են Թուրքիոյ օգնելու համար եւ կը ճշդուի, թէ Ճափոն ամենալայն չափով օգնող երկիրներէն մին պիտի ըլլայ՝ Թուրքիոյ կարգ մը դժուարութիւններուն յաղթահարման օժանդակելու համար:

Այ. Էմ. Էֆ.ի հետ կատարուած բանակցութիւնները, որոնք յաջողապէս վերջացան Անգարայի մէջ, ի զօրու պիտի դառնան այս ամսուան վերջաւորութեան կամ Յունիսի սկիզբը: Մինչ այդ, Թուրք կառավարութիւնն ալ կը պատրաստէ իր ծրագիր - տեղեկագիրը, զոր պիտի ներկայացնէ չահագրգռուողներուն, որպէսզի անոնց հիման վրայ ճշդուին կատարելի յատկացումները եւ քանակութիւնները սահմանուին ըստ կարիքի:

ԱՆԳԱՐԱ.— Խորհ. Միութեան Նաւթային նախարարը Կոզլովսկի, որ Թուրք կառավարութեան հրաւիրեալն ըլլալով Անգարա կը գտնուի երկու օրէ ի վեր, յուսադրիչ կերպով խօսեցաւ Թուրքիոյ ենթահողին մասին, յայտնելով որ ամէնէն անակնկալ շրջաններէ իսկ օր մը կրնայ քարիւղ ժայթքիլ:

Ինչպէս ծանօթ է, Թուրքիա եւ Խորհ. Միութիւն պիտի գործակցին քարիւղի որոնման աշխատանքներուն եւ Կոզլովսկի եկած էր իրեն հետ բերելով շարք մը տեղեկագրեր եւ ծրագրեր՝ Թուրքիոյ ենթահողին մէջ գտնուող նաւթային մը թերքներու եւ անոնց արտահանման ու շահարկման վերաբերեալ: Կոզլովսկի, այս առթիւ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն.— «Անլուրջ տուեալներու վրայ հիմնուելով ըսել թէ այսինչ կամ այնինչ տեղը քարիւղ կայ՝ անկարելի բան է որ մարդս տեղ հասցնէ: Ամբողջ աշխարհի վրայ բազմաթիւ եղանակներ ու միջոցներ կան՝ հողին տակ քարիւղի գոյութիւնը ստուգելու համար: Այլեւս ամէնէն անյուսալի տեղերէ կարելի կ'ըլլայ քարիւղ գտնել: Որոշած ենք Թուրքիոյ հետ համագործակցաբար ամբողջ երկրին մէջ քարիւղ փնտռել ու գտնել ուր որ կայ եւ պիտի գտնենք ինչ որ կայ: Երկրաբանականօրէն, Թուրքիոյ ենթահողը պէտք է որ հարուստ ըլլայ քարիւղով:

ԿԻՊՐՈՍ

ՍԿԶԲՈՒՆՔԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՅՆԵՐՈՒ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

ՅԱՋՈՐԴ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ՝ ՅՈՒՆԻՍ 15ԻՆ

Նախագահ Կիպրիանուի, Թուրք համայնքին պետ՝ Տենքթաշի եւ Վալտհայմի միջեւ խօսակցութիւնները հրաշքի համազօր արդիւնք տուին վերջին պահուն երբ այլեւս յոյս չկար: Կը թուի թէ ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարին ճնշումը դեր խաղացած է: Համաձայնութեան երկու գլխաւոր կէտերն են.— Երկու կողմերը յանձնառու կ'ըլլան որեւէ նախաձեռնութիւն չստանձնել որ կրնայ խանգարել խօսակցութեանց ընթացքը: Ցետոյ, համաձայն են Հանրապետութեան անկախութեան, գերիշխանութեան, հողային ամբողջականութեան եւ ոչ-ուղեկից ըլլալուն մասին:

Ուրեմն, ամէն ոք լաւ տրամադրուած է եւ բարեկամեցողութիւն ցոյց կուտայ, բայց եւ այնպէս ոչինչ եղած է: Կողմերը գիջում չեն ըրած եւ միայն Յունիս 15ին է որ պիտի խօսին հիմնական հարցերու մասին: Օրինակ, չէ խօսուած ամէնէն կարեւոր հարցին մասին՝ « տեղահան » ժողովուրդին:

Կը մնայ սպասել յաջորդ հանդիպումին:

ՊՈՔՍԱՍ, վրդովուած, կը հերքէ որ երախաներ ջարդել տուած ըլլայ («Յառաջ՝ Մայիս 16) եւ վստահեցնելու համար թէ չի կրնար երախայ ջարդող ըլլալ, լաւագոյն եւ անհերքելի փաստը կը կարծէ գտած ըլլալ ըսելով թէ՝ քրիստոնեայ է, Ֆրէժիւս (Ֆրանսա) մկրտուած է, հաղորդութիւն առած է...: Ըստ երեւոյթին մարդը համոզուած է որ կը բաւէ քրիստոնեայ ըլլալը մարդ չջարդելու համար եւ ոչ Լիբանանի ջարդերէն լուր ունի ոչ ալ Տախաուի կամ Աուշվիցի մասին լսած է:

ՖՈՒԹՊՈԼ

42ՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ ԴԱՍԱԽՈՐՈՒՄ (ութ խաղէ ետք)

1) *Շախտեոր 15 կէտ*
2) *Դինամօ (Թ.) 15 կէտ*
3) *Դինամօ (Մ.) 10 կէտ*
4) *ԲԿՍԱ 9 կէտ*
5) *Դինամօ (Մն) 9 կէտ*
6) *Դինամօ (Կ.) 9 կէտ*
7) *Սպարտակ 9 կէտ*
8) *ԱՐԱՐԱՏ 9 կէտ*
9) *Զէնիթ 8 կէտ*
10) *Պախտակոր 8 կէտ*
11) *Չերնոմորեց 8 կէտ*
12) *Տորպետօ 8 կէտ*
13) *ԲՍԱ 8 կէտ*
14) *Լոկոմոտիւ 7 կէտ*
15) *Նեֆթչի 4 կէտ*
16) *Զարիա 4 կէտ*
17) *Կռիլիա Սովետով 2 կէտ*
18) *Կայրաթ 2 կէտ:*

Hommage
à Garabed Poladian

par

LUC ANDRE MARCEL

Il m'est doux de penser que Marseille t'honore, et tu ne peux savoir avec quelle émotion, ô cher compagnon de route, je m'associe à ceux qui te fêtent.

Sois loué du beau travail accompli ! Sois loué de cette ferveur qui, tout au long de ta vie, accompagna tes actes. Je connais bien ta modestie, ta persévérance, mais aussi ta claire volonté. Tu fus un de ceux qui ne tolérèrent jamais qu'une cendre voilât le beau visage de ta Patrie. Un de ceux qui en éveillèrent l'histoire, jour à jour. Un de ceux qui en vénérèrent les frémissements et les déchirures. Digne des Ancêtres, et des amis les plus proches qu'animaient un même soin et une même ardeur de connaître et de défendre, tu as su ouvrir ta pensée aux eaux nouvelles et aider la jeunesse à reconquérir les titres de gloire auxquels elle a droit. Serais-je Arménien, il ne me serait pas loisible de te dénier de tels mérites. En Arménie, les désastres ne sont pas séparables d'un visage de majesté vraie.

Je rêve à trente ans de communs échanges autour du thème bien-aimé de la patrie. Te revoyant dans mon cœur et dans ma pensée, il m'est impossible de ne pas évoquer une limpidité et une élégance d'âme qui semble émaner des antiques. Je ne sais quoi d'assez semblable au visage de ceux d'Ourartou. Vous êtes plusieurs à nous livrer cela, à travers de subtiles et lointaines racines, comme un arbre qui porterait de purs fruits transparents, et qui nous laisse, nous autres Occidentaux, toujours un peu étonnés de cette énigme et de cette évidence.

L'Arménie est toujours plus loin dans l'avenir et plus profonde dans le passé ; elle n'a pa fini de passionner ceux qui ont souci de l'histoire et de ses conséquences sur notre temps. Ses drames mêmes et leur cause, la virulence terrible des faits peuvent nous presser des questions les plus urgentes. Une avant-garde y est toujours proposée.

Tout à la fois antique et neuve, absente et présente, mythique et réelle, unique et multiple, l'Arménie se vit mise à la croisée de ces grandes lignes de force, presque immaîtrisables, qui ne cessent d'irriter la terre. A elle seule elle suffit à miser la complexe intrication des destinées. C'est un microcosme infini. Et que je comprends les effervescences qu'elle soulève en vous tous...

Tu fus un de ceux qui ne se contentèrent pas de la rêver ou de la soupirer, mais qui entendirent assumer la difficulté du présent. Il suffit de connaître un peu ta vie pour voir combien tu es indissociable de son aventure. Chaque heure y fut prise. Douceur et bonheur, amertume et patience d'un échange entre elle et toi qui te fit ce vivant que nous avons aimé dès la première rencontre aux Cahiers du Sud. J'évoque la claire ombre de Jean Ballard qui n'eut pas manqué de t'embrasser avec cette tendresse qu'il tenait de nature, et ceux du Comité que la découverte de l'Arménie enchanta.

Le temps passant, il me semble que rien ne s'est trop usé de nos efforts. Ce qu'apporte les diasporas, et vous devez tous vous le dire, reste considérable et, peut-être, ce qui demeure de plus vivace et de plus libre, quant à l'esprit, de l'Arménie contemporaine. A cause même de la diversité des horizons et du jeu des énergies.

Nous nous sommes gardés, forts de cela, de nous laisser engloutir dans un désastre. Nous savions que les sombres fureurs ou les dénis systématiques ne réanimeront rien.

Tu restes pour moi ce vivant admirable avec qui j'ai couru les années, avec la belle escorte des compagnons : Missakian, Nartouni, Topalian, et tant d'autres... Tu sais combien j'aime laisser flotter un tendre silence sur les chers disparus et combien j'en aime la présence à travers le soleil et l'air. Nous nous sommes mystérieusement accompagnés les uns les autres, n'oubliant ni le rire, ni, quelquefois les soupirs.

Cher Sultan Garabed ! je te revois au bord des pyramides de Gyzeh avec un turban noir sur la tête, subissant tout le poids de la théologie solaire, tout au bord de mourir de chaleur ; et je t'évoque en Syrie, jeune — tant tu me parlais si bien de ce que tu fus — péchant des poissons dans les ruisseaux entourant Damas pour essayer de nourrir ta mère, laquelle ne manquerait pas de te bourrer d'un énorme morceau de gâteau au miel, riant du souvenir de ce qui tu fis...

Que vivants et morts bien-aimés participent à cet hommage que te rend Marseille ; et que l'amitié poursuive longtemps encore sa belle vie. Que ton épouse et tes proches soient conjoints à cet éloge et à cette fête, et qu'il te soit donné, comme à eux, beaucoup de grands jours ; afin que tu prolonges ton œuvre littéraire : tes romans, tes essais, tes entretiens et tes pamphlets.

O porteur de belles offrandes, mon très savant, très gourmand et très gourmet Poladian, je ne puis pas, à ton sujet, ne pas te redire le magnifique éloge que les Egyptiens, jadis, disaient de quelqu'un de qui le sens de la vie et la gravité de jugement s'imposaient : « *Il sait être de bouche* ». Autrement dit, il n'a rien d'une baliverne incarnée ! Cet admirable expression te sied à merveille.

Et ne va pas t'émouvoir à l'excès, car je te connais bien, et vois déjà sourdre les larmes. Durcis-toi, si j'ose dire, dans la santé. Nous tous avons besoin de toi et, comme il en fut toujours entre nous, les projets abondent. « Route de braise et non de cendre », écrivait Saint-John Perse. J'aimerais mieux dire avec toi : « Route de fruits... »

Paris, le 19 Mai 1979

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ
ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Դ.

« Ֆէրահեան Երկրորդական Վարժարան »ը, բացուած՝ 15 տարի առաջ, 12 աշակերտներով, ընթացիկ տարեշրջանին ունի 335 աշակերտներ: Հիմնադիր–տնօրէնը կը խօսի նոր ծրագրի մը մասին՝ շէնքի մը կառուցում, որ պիտի արժէ 600 հազար տոլար եւ որու աւարտին վարժարանը օժտուած կ'ըլլայ կրթական համադրոյթով մը, որ կը բաղկանայ չորս երկյարկանի թեւերէ, որոնք կը շրջապատեն մարզարան – հանդիսասրահ կորիզը: Հազար հանդիսականներ կրնան տեղաւորուիլ սրահին մէջ՝ հանդէսի մը համար, մինչ նոյն սրահը 500 հոգի կրնայ պարփակել ճաշ – պարահանդէսի մը պարագային: Իբրեւ մարզադաշտ գործածուելու պարագային, 600 հանդիսականներ կրնան դիտել խաղ մը: Համադրոյթը կ'ունենայ նաեւ բացօթեայ աւազան մը, թենիսի եւ պասքէթպոլի բացօթեայ դաշտեր: Հարաւային թեւը կը բաղկանայ չորս դասարաններէ եւ գրադարանէ մը, հիւսիսային թեւը կ'ունենայ բեմ մը՝ յարակից բոլոր յարմարութիւններով: Քիմիագիտութեան եւ կենսաբանութեան յատուկ տարրալուծարաններ, վարչական գրասենեակներ, դարմանատուն, ուսուցչարան, լրագրութեան եւ առեւտրական ուսմանց դասարաններ, առնին տնտեսութեանց աշխատանոց մը: Ահա ամբողջութիւնը համադրոյթին բովանդակութեան, որ կոչուած է դառնալու ուսման եւ գիտութեան հայկական խնկական փեթակ մը:

Ամերիկայի Հայութիւնը գործնապէս արտայայտած է իր հաւատքը հայկական վարժարանի կատարած նախախնամական դերին մասին: Կասկած չկայ որ Ֆէրահեան վարժարանին ծրագիրը մօտ ապագային իրականութիւն կը դառնայ:

Պէտք է չեշտել որ վարժարանը ունի իր պարբերաթերթը, որ կը կոչուի « Յաղթանակ »: Կը հրատարակուի կանոնաւորաբար՝ 15 հազար տպաքանակով ու կը ղրկուի հայ ընտանիքներու: Դպրոցին մէջ կը նշուին ազգային եւ մշակութային տօները, յատուկ յայտագիրներով, որոնց կը մասնակցին աշակերտները: Դպրոց կ'այցելեն եկեղեցական եւ աշխարհական դէմքեր ու դասախօսութիւններ կու տան աշակերտութեան համար:

Յատկանշական է անոնց մէջէն 1968 Մայիս 20ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի այցելութիւնը Ֆէրահեան վարժարան, որ այդ տարի ունէր 100 աշակերտներ: Պատկեր մը տալու համար այդ օրուան նշանակալի պահէն՝ կը մէջբերենք վարժարանին պարբերաթերթի Դ. տարի թիւ մէկ համարին մէջ լոյս տեսած թղթակցութենէն հատուած մը: Բարի գալուստի ուղերձին մէջ աշակերտուհի Արլեթա Վարդանեան ի մէջ այլոց ըսած է. « Մենք հոս հասակ կը նետենք արեւին՝ մեր հայրենիքէն հեռու, մեր հայրենիքին կարօտով: Բայց ան՝ այս յարկէն ներս, ամէն օր կ'ապրի մեր սրտերուն մէջ: Մեր դաստիարակները զայն ամէն օր կ'ապրեցնեն մեր հոգիներուն մէջ:

« ... Էջմիածինը չենք տեսած, բայց ան՝ լուսոյ այս համեստ տաճարին մէջ, մեր առջեւն է միշտ իր արժանաւոր Գահակալով: Չենք տեսած դամբանը Օշականի Մեծ Սուրբին, բայց անոր շունչը կը սաւառնի մեր վերեւ, կը խօսինք անոր լեզուով, կ'երգենք անոր լեզուով ու կ'աղօթենք անոր լեզուով »:

Ի տես այս յորդուն արտայայտութեանց, Հայրապետին աչքերը լեցուած են ուրախութեան արցունքներով, եւ այդ տրամադրութեամբ Վազգէն Ա. կէս ժամ խօսած է պանծացնելով հայ լեզուն, հայ մշակոյթը, Հայաստանի բազմաճիւղ նուաճումները, մասնաւորաբար Խաղաղականի ափերուն վրայ տարուող կրթական աշխատանքները, Սրբոց Նահատակաց Ֆէրահեան Երկրորդական Վարժարանը նկատելով մեծագոյն ընծան Հայաստանի համար:

ՍՐԲՈՑ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ – ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ

Երկրորդական վարժարանի վայելած ժողովրդականութիւնը եւ շրջանի հայկական համայնքին մօտ զգացուած պահանջքը առիթ տուած է, որ ընթացիկ ուսումնական տարեշրջանին բացուի նաեւ մանկապարտէզ – նախակրթարանի բաժին մը Ֆէրահեան Երկրորդական Վարժարանին շրջափակին մէջ: Ունի 130 աշակերտ, որուն 38ը մանկապարտէզի մէջ: Ուսուցչական կազմը բաղկացած է տասը հոգիէ: Տարեկան պիւտճէն՝ 152.000 տոլար: Նախակրթարանը ունի վեց դասարան:

Կրթաթոշակ՝ մանկապարտէզ 55 տոլար ամսական: Նախակրթարան՝ 50 տոլար:

Կ'այցելեմ վարժարան ու տեսակցութիւն մը կ'ունենամ տնօրէնին՝ Հայր Եղիշէ Վրդ. Մանճիկեանի հետ: Մեր հանդիպումը կը զուգադիպի այն շրջանին, երբ քանի մը օր ետք տեղի պիտի ունենար դպրոցին ի նպաստ ճաշ – ձեռնարկ մը եւ տնօրէն – վարդապետը զբաղած էր գնումներ ընելով, պատրաստութիւններ տեսնելով: Կը հարցնեմ՝ մի՞թէ տնօրէնի մը կամ վարդապետի մը գործն է բանջարեղէն գնել կամ այլ կարգադրութիւններով զբաղիլ: Հ. Եղիշէ կը պատասխանէ՝ այո՛, հոս Ամերիկա է. հովիւի մը պարտականութիւնը սահման չունի. ամէն բան ինք պէտք է ընէ. դպրոցի օժանդակ մարմիններ կան, բայց անոնք ունին իրենց գործերը, կարելի չէ պահանջել որ ձգեն իրենց սեփական գործը եւ շուկայ վազեն: Իրենց կարելին կ'ընեն առաւելագոյն օժանդակութիւնը ցոյց տալու համար դպրոցի բարգաւաճման, պիւտճէի հաւասարակշռութեան մարզին մէջ, սակայն պէտք չէ խանգարել անձնական գործերը:

Նախակրթարանի հայերէնի դասագիրքերն են՝ « Այբբենարան », Պէյրութի Ճեմարանի մանկապարտէզի գործածած դասագիրքը (Լուսին Մալիքեանի պատրաստութեամբ) եւ « Մայրենի լեզու » (Հայաստան պատրաստուած): Նկատի ունենալով աշակերտութեան հայերէնագիտութեան մակարդակի այլազանութիւնը, Հայոց պատմութեան նիւթը կը դասաւանդուի համադրական եղանակով: Ուսուցիչը կը պատրաստէ նիւթը, կը մեքենագրէ ու բազմագրուած կը բաժնէ աշակերտներուն: Կը դասաւանդուի նաեւ կրօնք:

Նախակրթարանի աշակերտները եւս կը մասնակցին դպրոցական հանդէսներուն, ինչպէս նաեւ ազգային ձեռնարկներուն՝ երգով, արտասանութեամբ: Մաս կը կազմեն սկաուտական կազմակերպութեան:

Աշակերտները կու գան զանազան երկիրներէ, որոնք կարճ ժամանակուան մէջ կը շաղուին ներքին կեանքին ու մթնոլորտին հետ: Կը վերնան տեղական մտայնութիւնները եւ բոլորը միասին կը ստանան մէկ դաստիարակութիւն, կը լեցուին համազգային շունչով ու կը մեծնան իբրեւ նոյն ազգի զաւակներ:

Հետաքրքրական մանրամասնութիւն մըն ալ կը մատնանշէ տնօրէնը, դիտել տալով որ նախակրթարան կը յաճախեն չորս ամերիկացի աշակերտներ, որոնք եւս կը սորվին հայերէն: Պատճա՞ռը: Ծնողքը կը ղրկէ, որովհետեւ զաւկին մտերիմ ընկերը (հայ) այս դպրոցը կը յաճախէ. նաեւ՝ որովհետեւ վստահութիւն ունի հայկական վարժարանին մէջ տիրող բարոյական մթնոլորտին հանդէպ:

(Շար.)

ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Դ. եւ վերջին մաս)

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ). — Չորեքշաբթի, Մայիս 9ը յատկացուեցաւ մանուկներու եւ հայերէնի դպրոցներու ու դասընթացքի աշակերտութեան: Շուրջ 300 փոքրիկ, իրենց ծնողքներով, Փրատոյի եկեղեցւոյ բակին մէջ շարուած Ս. Էջմիածնի գինանշանով զարդարուած դրօշակներով, ողջունեցին Հայրապետը: Ապա, խմբուած սրահին մէջ, Արշամ Պապայեան բացումը կատարեց հանդիպումին, ներկայացնելով աշակերտութիւնը Կաթողիկոսին: Վազգէն Ա. շատ պարզ բառերով եւ ոճով, բացատրեց փոքրիկներուն թէ ո՛վ է ինքը, ո՛ւրկէ կու գայ, եկած երկրին անունը, ի՛նչ է Ս. Էջմիածինը, Գրիգոր Լուսաւորչի հրաշափառ տեսիլքը եւայլն...: Մէջ ընդ մէջ, Արշամ Պապայեան Կաթողիկոսին խօսքերը թարգմանեց Ֆրանսերէնի: Փոքրիկներուն համար յիշատակելի պահեր եղան որոնք անկասկած խոր տպաւորութիւն գործեցին անոնց թարմ մտքերուն մէջ: Հայրապետը իր օրհնութեան խօսքերէն յետոյ բաժնեց իւրաքանչիւրին յուշանուէրներ:

×

ՊՕՄՕՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Հինգշաբթի, Մայիս 10.— Պատմական օր մը եկեղեցւոյ տարեգրութեանց մէջ, արդարեւ:

Առաջին անգամ ըլլալով Պօմօնի հայահոծ արուարձանի այս համեստ եկեղեցին կը ստանայ հայրապետական օրհնութիւններ: Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութիւնը եւ Թաղական Խորհուրդը ջանք չէին խնայած արժանավայել շուքով ընդունելու Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսը:

Ժամը 17.30ին, Վազգէն Կաթողիկոս իր շքախումբով, առաջնորդութեամբ թեմիս հոգեւոր դասին, Հայ Կաթողիկէ եւ Աւետարանական Եկեղեցիներու հոգեւոր հովիւներուն, դպիրներու խումբին, եկեղեցւոյ զանգի ուրախ ղօղանջներու արձագանգներուն մէջ յառաջանալով ծաղիկներով զարդարուած գորգի մը վրայէն եւ «Հրաշափառ»ի երգեցողութեամբ, մուտք գործեց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Շատ խիտ բազմութիւն մը բոլորովին լեցուցած էր եկեղեցին եւ իր բակը:

Գոհաբանական աղօթքէ մը յետոյ, Մակար Քհնյ. Նաճառեան՝ հոգեւոր հովիւ եկեղեցւոյ, արտասանեց բարի գալուստի սրտագին խօսքեր վեր առնելով նուիրականութիւնը պահուն եւ փառքը հիւսելով Ս. Էջմիածնին եւ իր Գահակալին: Հայրապետը յայտնեց իր հոգեկան ուրախութիւնը, գոհունակութիւնն ու մխիթարութիւնը այս գեղեցիկ պատեհութեան համար, գտաւ յուսադրիչ այս այցելութիւնը, շեշտեց Ս. Էջմիածնի ճառագայթումը հայ իրականութենէն ներս, իր գերազանց հոգեկանութեամբ եւ յայտնեց Մայր Աթոռին գուրգուրանքը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ բոլոր զաւակներուն անխտիր: Վազգէն Ա. օրհնութեան բառերով աւարտեց իր խօսքը:

Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ յաջորդեց ընդունելութիւն մը: Վ. Տէր–Վարդանեան՝ Կրօնական Ընկերակցութեան եւ Թաղականութեան անունով կարդաց շնորհակալութեան եւ բարի գալուստի գիր մը: Գ. Պօյաճեան փոխ – ատենապէտ Թաղականութեան, յանձնեց յուշանուէր մը Հայրապետին: Վազգէն Ա. նուիրեց եկեղեցւոյ Ս. Էջմիածնի տաճարը եւ Գեղարդի վանքը ներկայացնող պատի գեղեցիկ պատկերներ: Կաթողիկոսը խօսք առնելով դարձեալ կրկնեց շնորհակալութեան եւ գոհունակութեան խօսքեր, անդրադարձաւ Էջմիածնի ազգային առաքելութեան շուրջ, հրաւիրեց ժողովուրդը յանուն մարդկային արդարութեան միշտ վառ պահել յիշատակը մեր անմեղ նահատակներուն, խրախուսեց միասնականութեան ոգին, յայտնելով իր հաւատքը հայ ժողովուրդի ապագայի նկատմամբ եւ մաղթանքներ ըրաւ աշխարհի խաղաղութեան բոլոր երկիրներուն համար եւ մանաւանդ Հայաստանի համար, որպէսզի ան ապահով շարունակէ իր շինարար ընթացքը դէպի իր պայծառ եւ լուսաւոր ապագան: Ժողովուրդը խռնուած սրահին մէջ եւ դուրսը, խանդավառ ծափահարութիւններով եւ կեցցէ՛ Հայրապետը բացագանչութիւններով, մէկէ աւելի անգամներ ընդմիջեց Կաթողիկոսին ճառը:

Պատշաճ եւ շատ ջերմ ընդունելութիւն Կաթողիկոսին եւ իրեն ընկերացող շքախումբին. ուրախութեան եւ գոհունակութեան զգացումները լայն ժպիտներով կ'արտայայտուէին ներկաներու դէմքերուն վրայ բանալով յուսադրիչ վաղորդայններ Հարաւային Ֆրանսայի թեմի ազգային եւ եկեղեցական կառոյցի զօրացման եւ միասնութեան տեսակէտէն:

×

ՄԵԿՆՈՒՄ

Ուրբաթ, Մայիս 11.— Վազգէն Ա. Կաթողիկոս Մարինեանի օդակայնը հրաժեշտ առնելով եկեղեցական եւ ազգային մարմիններու ներկայացուցիչներէն, անձնաւորութիւններէն եւ ներկայ բազմութենէն ներքին գիծով ժամը 17.30ին մեկնեցաւ Պորտօ: Իրեն ընկերացան՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Յավոր Եպս. Վարդանեան, Գէորգ Եպս. Սերայտարեան, գաւազանակիր Մասիս Վրդ. Գալստեան եւ Պ. Պարգեւ Շահպազեան՝ Էջմիածնի միջեկեղեցական յարաբերութեանց քարտուղար:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՐԱՄ ԱԼԷՍԵԱՆ

— o —

Ի՞նչպէս տարազել արուեստագէտ մը, որ կարծես կեանքին միշտ նայած է – եւ կը շարունակէ նայիլ — մանուկի մը անմեղութեամբ եւ կամ կոյս նայուածքով: Մանուկ մը որ միամիտ չէ, որ ունի նաեւ գիտութիւնը արուեստին եւ արուեստի պատմութեան: Բանաստեղծ հոգի մը ուրեմն՝ որ կը գծէ, կը նկարէ, կը յօրինէ ըստ իր տեսածին, գիտածին եւ շրջապատին տպաւորութեանը տակ առանց դիմելու մանուածապատ ձեւերու, առանց որոնելու արուեստական միջոցներ տպաւորելու համար իր շրջապատը, եւ միշտ մնալով հաւատարիմ եւ անկեղծ ինքն իրեն հանդէպ:

Իր նիւթերը ընդհանրապէս մարդիկն են ու նաեւ՝ բնութիւնը. մարդեր որոնք մաս կը կազմեն իր առօրեային եւ շրջապատին. — մէթրօն, երաժիշտը, պարտիզպանը, բերքահաւաքը ինչպէս նաեւ բնանկար, իրանկար: Ասոնց կը միանան յօրինումներ, որոնք մտապատկերներ են, եւ որոնք կրնան ըլլալ աւելի ուրախ տրամադրութիւններ քան իր շրջապատի տարապարհակ կեանքէն քաղած նիւթերը: Իր նիւթերը վկայութիւններն են բաց հոգիի մը եւ մտքի մը որ միշտ հաղորդ կը մնայ իր շրջապատին հետ: Իր գործերուն ջերմութիւնը կու գայ իր այս մարդկային մօտեցումէն– Նոյնպէս իր յօրինումները երբ անոնք ներքին մղում մըն են, համակրանքի արտայայտութիւններ («Մեծարանք՝ Մինասին») կը ստանան խաղաղ արտայայտութիւն մը («Հանդարտութիւն») կամ նոյնիսկ ուրախ, երգիծանկարի ձեւեր (յօրինում մը՝ որ կազմուած է կարծես ծիծաղի թատերական դիմակներով):

Զինք դիմորոշող արտայայտաձեւը գի–

Կապոյտ Խաչի Ձեռնարկը

— Օ —

ԼԻՈՆ (Յառաջ). — Կիրակի, Մայիս 6ի կէսօրին, Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը հաւաքական ճաշ մը կազմակերպած էր ազգային տան մեծ սրահին մէջ։ Նորութիւն մը՝ զոր գոհունակութեամբ ողջունեցին բոլոր ներկաները։

Հարիւրէ աւելի հայրենակիցներ իրենց ընտանիքներով պատասխանած էին Կապ. Խաչի կոչին հրաւէրին։ Եւ գրաւած էին ճաշի համար պատրաստուած սեղանները։ Բազմութեան մէջ ներկայ էին մեր հոգեւոր հովիւը՝ Դաւիթ Եպիսկ. Սահակեան, քահանայ հայրը իր ընտանիքով, Ազգ. Միութեան նախագահը եւ շարք մը այլ անձեր։

Մեր ժրաջան խաչուհիները ջանք չէին խնայած հաճելի դարձնելու համար այս նորատիպ ձեռնարկը։ Նորատիպ ըսինք, քանի որ ասկէ առաջ չէր փորձուած այս ձեւի ծանրաբեռ ձեռնարկ մը — Հարիւրէ աւելի անձերու ճաշ պատրաստելը իրենց ձեռքերով, ան ալ ի՛նչ ճաշ։

Բոլոր սեղանները յարդարուած էին ճաշակաւոր սպիտակ ծածկոցներով, իւրաքանչիւր սեղանի վրայ թարմ վարդերու փունջ մը, գունաւոր նկարներով ճաշցուցակ՝ եւ ամէն պնակ-գաւաթի մօտ արձանագրուած անուններ։

Ու ժրաջան խաչուհիներու անդադար վազքը սրահէն խոհանոց, խոհանոցէն սրահ։

Ժամը ճիշդ 1ին Դաւիթ Եպիսկ.ի Տէրունական աղօթքով ու օրհնութեամբ սկսաւ ճաշը։

Պարապ ստամոքսներու որոշ չափով գոհացում տալէ ետք, սկսաւ ձեռնարկին պաշտօնական բաժինը։

Բացումը կատարեց խաչուհի Տիկին Մ. Հաբէլեան։ Նախ շնորհակալութիւն յայտնեց այն բոլոր ազգայիններուն, որոնք իրենց սրտաբուխ նուէրներով սատար հանդիսացած էին այս ձեռնարկին։ (Ծաղկավաճառ հայրենակից մը Պրոնէն, երկու հարիւր վարդ նուիրած էր, ուրիշներ՝ այլազան նուէրներով). շնորհակալութիւն նաեւ Լիոնի հայ գաղութին որ միշտ անսակարկ կերպով քաջալեր եղած է Կապ. Խաչի բոլոր ձեռնարկներուն թէ՛ բարոյապէս եւ թէ նիւթապէս։ Շնորհակալութիւն նաեւ այսօրուան ներկաներուն։ Ու շատ համիրճ կերպով անդրադարձաւ Կապ. Խաչի անցեալին կատարած ազգաշէն դերին, այժմու իր ծրագրած տանելիք աշխատանքներուն եւ յետագայի ընելիքներու մասին։ Յիշեցուց որ իրենք — խաչուհիները — չեն գոհացած իրենց մինչ այժմ ընելիքներով, այլ պիտի փորձեն ընել աւելին։

Գեղարուեստական կոկիկ բաժին մը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերին մեր շրջանին ծանօթ սոխակը Տիկին Ալիս Գալուստեան – Ալթունեան իր քանի մը երգերով։ Երիտասարդ Սարգիս Տօնապետեան իր հայրենաշունչ արտասանութիւններով, երկու դեռատի Թութլեաններու մենախօսութիւնը այնքան յստակ առոգանութեամբ, եւ Պր. Միշէլ Արակոնի (տեղացի) քանի մը ֆրանսերէն եւ իտալերէն երգերով։ Այս բոլորն ալ ծափահարուեցան բուռն կերպով եւ ուրախաձայն բացագանչութիւններով։

Անշուշտ, ինչպէս սովորութիւն է այս պաշտօնականէն դուրս ալ եղան երգեր, եւ արտասանութիւններ։

Կապոյտ Խաչի հրաւէրով իրենց գործունէութեան մասին կարճ բանախօսութիւն մըն ալ ըրաւ ընկեր Կարապետ Յովակիմեան։ Ակնարկելով անոր յիսնամեակին, յիշեցուց թէ, ինչ ճիգ թափուած եւ ինչ աշխատանք կատարուած է Կապոյտ Խաչին կողմէ։ Խաչուհիներ որոնք ընտանեկան հոգերէն, առտնին գործերէն դուրս իրենց գողցուած ժամերը տրամադրած են այս կազմակերպութեան բանով մը աւելի օգտակար ըլլալու համար այս ցիրուցան բազմութիւններուն։

Ակնարկելով այսօրուան ձեռնարկին, գովելի գտաւ զայն եւ ցանկութիւն յայտնեց որ յաճախ կրկնուին այսպիսի ձեռնարկներ որպէսզի քիչ մը աւելի ջերմանայ հայկական մթնոլորտը։

Ամէն պարագայի մէջ։ Ժամը 1ին սկսած ճաշը վերջացաւ ժամը 7ին, շատ ուրախ մթնոլորտի մը մէջ։ Պաշտօնական փակումը յայտարարելէն ալ յետոյ կարծես ժողովուրդը չէր ուզեր բաժնուիլ սրահէն։ Ներսը թէ սրահէն դուրս քովնտի զրոյցները դեռ կը շարունակուէին։

Ատենէ մը ի վեր մեր այսքան խանդավառ ընտանեկան խնջոյքները ծալած մէկ կողմ դրած ենք, այս ձեռնարկը եկաւ քիչ մը ջերմացնելու մեր առօրեայ միօրինակ կեանքը։ Տուն այցելութիւնը, մեր իրարու երթալ – գալը շատոնց կանգ առած է. այսօր մեր հաւատարիմ, անդաւաճան «սիրուհին» սա heռատեսիլ կոչուած գեղուհին է։ Եթէ Կապոյտ Խաչը եւ կամ այլ խաչեր այսպիսի ձեռնարկներով կարենային քիչ մը հեռացնել մեզ մեր ամէնօրեայ միօրինակ պարտադրանքներէն, մեծ ծառայութիւն մը մատուցած կ'ըլլային մեզի. մեզի՝ հայութեամբ եւ հայկականութեան ախտէն վարակուածներուս համար։

Ամէն պարագայի, սրտանց կը շնորհաւորենք զիրենք իրենց այս յաջող ձեռնարկին համար, ու կը սպասենք յաճախակի կրկնութեանը նոյնանման ձեռնարկներու։

Մ. Մ.

ծերու սարքաւորում մըն է նախ։ Անոնք ընդհանրապէս պարզ են իր անձերուն նման։ Գիծը կը կազմէ անձը, ծառայելով նաեւ — խնայողութեամբ մը — երկրորդ անձի կազմաւորման։ Գիծը, իր յստակութեամբ, իր ոլորապտոյտ եւ կոր ընթացքին մէջ կ'ընդգրկէ մարդիկը եւ անոնց շրջապատը, խորքը, ամէնը իրարու հիւսելով։ Թափանցկութիւնը կուգայ նոյն ձեւով, երբ գիծը — մարմինը — չի ծածկեր ուրիշը։ Ասկէ՝ իրենց թեթեւ, եթերային բնոյթը։ Իր ոճաւորումը կը չեշտուի երբ նկարիչը իր բոլոր անձերը — եւ նոյնիսկ ծաղկամանը — կը բաժնէ ուղղահայեաց, կեդրոնական գիծով մը ճակատէն մինչեւ ծնօտ եւ յաճախ՝ մինչեւ վար։ Շարժումը, որ շարունակական գծով սկսած էր կը բազմապատկուի կիսատուած դէմքերու շարքով, խորանարդապաշտներու նախասիրած ձեւով, առանց երբեք որ որեւէ ուրիշ երեւոյթ զինք առընչակից դարձնէ վերոյիշեալ դպրոցին։ Արամ Ալիխեան «միմիտ» մըն է առանց այս դպրոցի տարրերուն, պարզ է առանց պարզամտութեան, կը փնտռէ հիմնականը, կը ստեղծէ կշռոյթ մը եւ կը յանգի միութեան մը։

Գոյները կը գործածուին նոյն մերձեցումով — պարզութիւն, յստակութիւն, ներդաշնակութիւն։ Անոնք կը գրաւեն գիծերով սահմանագծուած տարածքը։ Անձ մը կը բաժնեն երկու արժէքներու, երբեմն երկու գոյներու։ Ամէն գծային պատրուշում կը չեշտուի եւ կը ճոխանայ երանգներու զանազանութեամբ մը։

Արամ Ալիխեան նկարիչն է նուրբ եւ զուսպ զգայնութիւններու, դաշն յօրինումներու, անմիջական հաղորդականութեան։ Անոնք իրենց յօրինումի ուժգնութիւնը եւ քնարական զեղումը առաւելագոյնս արտայայտուած կը գտնեն ի մասնաւորի իրենց գիւղանկարներուն եւ դաշտանկարներուն մէջ։ Այս բոլորին ետին առկայ է մարդկային բաբախուն սիրտ մը, մշտահաղորդ՝ իր շրջապատին։

Գր. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

ԴՈՂԱՆՔԻՆ ԴՈՂԱՆՔ

ՆԻՒ ԻՆԿԼԸՆՏԻ (Պոսթըն) Հ. Բ. Ը. Միութեան Հայ Երիտասարդաց Ընկերութեան հիւրը եղած է Ուիլեըմ Սարոյեան, Մայիս 4էն 6։ Սարոյեան մասնակցած է այն մեծարանքին՝ որ կ'ընծայուէր Տայանա Տէր–Յովհաննէսեանի եւ Տոքթ. Մարգպետ Մարկոսեանի, իրենց հեղինակութեան՝ «Ծաղկաքաղ հայ բանաստեղծութեան» հատորի հրատարակութեան առթիւ։ Մայիս 5ին ճաշ մը տրըուած է ի պատիւ զոյգ հեղինակներուն եւ հիւրին։ Խօսք առած է Սարոյեան (հայերէն) եւ մեծ խանդավառութիւն ստեղծած։ Մայիս 6ին, Պելմոնթի Հայ Սքուլի սրահին մէջ, տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, նուիրուած՝ Սարոյեանի, Տայանա Տէր–Յովհաննէսեանի եւ Մ. Մարկոսեանի։ Հաւաքոյթը վարած է Ճէք Անդրէասեան։ Փրոֆ. Լէօ Համալեան խօսած է բանաստեղծուհիին «Ի՞նչպէս ընտրել անցեալը» հատորին եւ «Ծաղկաքաղ»ին մասին։ Ուիլեըմ Սարոյեան խօսած է Հայու, Հայաստանի եւ Սփիւռքի մասին։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի, Մայիս 9, ժամը 21ին Փարիզի Կիմէ Թանգարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ գեղարուեստական երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան եւ ԺԱՖի։

Ցայտագրին կը մասնակցէին Հայաստանէն Ն. Կիւլպուտաղեան (դաշնակ), Արտ. Մկրտիչեան (ջութակ), Անահիտ Պարսամեան (արտասանութիւն), Սիւզանա Մարտիրոսեան (երգ), ինչպէս նաեւ խորհրդային արուեստագէտներ։

Անոնք որոնք հայրենի արուեստագէտներու ելոյթներուն ընդմէջէն հայկ. արուեստին հետ հաղորդուելու եւ հայրենական ապրումներ ունենալու համար եկած էին, անկասկած յուսախաբ եղան, որովհետեւ երեկոյթի գեղարուեստական յայտագրին մէջ շատ քիչ տեղ տրուած էր հայ արուեստին եւ խորհրդային արուեստագէտներու անվերջ տողանցքը բեմին վրայ այն տպաւորութիւնը կը թողուր, որ ներկայ կ'ըլլայինք «հայ եւ ռուս բարեկամական» երեկոյթի մը։

Գալով որակին, պէտք է ըսել որ այնքան ալ փայլուն պատկեր մը չէր ներկայացներ։ Դաշնակահարուհի Նորա Կիւլպուտաղեան՝ Բաբաջանեանի «Վաղարշապատ»ի մեկնաբանութեամբ, ցոյց տուաւ որ աւելի լաւ ընկերացող մըն է, քան առանձին մեկնաբան։ Փա՞ստ՝ իր ներդաշնակ ընկերակցութիւնը Լիւտմիլա Բաչչենկոյի եւ Սիւզանա Մարտիրոսեանի երգերուն, ինչպէս նաեւ ջութակահար Արտաշէս Մկրտիչեանի մեկնաբանութիւններուն։ Այս վերջինը հրամցուց Կոմիտասի, Ա. Խաչատրեանի եւ եւրոպացի երաժիշտներու գործերէն քանի մը նմոյշներ, որոնցմէ ամէնէն յաջողն էր Պրամսի Հունգարական պարը։

Բանաստեղծուհի Անահիտ Պարսամեան արտասանեց իր քերթուածներէն քանի մը կտորներ, իսկ Գենադի Դիմիտրիեւ դաշնակի վրայ նուագեց իր յօրինումներէն։

Ցայտագրի վերջին մասին Սիւզանա Մարտիրոսեան մեկնաբանեց քանի մը հայերէն երգեր՝ Կանչէ կռունկ, Հօյ Նազան իմ, Մանի՛ր, մանիր, Երգիր ինձ համար։

Սրահին մէջ հաւաքուած կոկիկ հասարակութիւնը շատ խանդավառ չէր երեւեր ժամը 23ին, երբ վերջ կը գտնէր երեկոյթը։

Հ. Ա.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	1929 – 1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

1.

Փիշէր. Թռուազիէմ էտիսիոն տ'էնթ-րան. սին – սին անձրեւ, փայլուն սալայատակ, երկարող ցոլքեր, կանաչ (կեցո՛ւր), կապոյտ (նամակ), կարմիր (կը կենայ). Ռոզըշուառ 23, 37, ժէ, 7 պողոտայ. Թրքած լոյս. գունաւոր կայծակներ՝ գիրի ձեւ ունեցող ապակիէ խողովակներու մէջ քոնսերվայի պէս պահուած. Քոճ–ֆըրտ. կոթողին ծայրէն ահեղ ձեռք մը բանած՝ հրապարակը արագօրէն կը դարձնէ ափսէի մը պէս. Շան զ'էլիզէ. լապտերներու տողանցք՝ զօրավար «երբորդ արգութեան» կողմէ. ինքնաշարժներու մէջ սրունքներ, ծունկերու վրայ ձեռքեր։

Ռեսթօրան Վոլթէրա, ռիւ Պալզաքին անկիւնը, պզտիկ խախչիկ, հոկայ հովանոց, մարաջախտ – դռնապան։ Փիէռ խիստ վայելչակազմ ու բարեձեւ է. անթերի սմոքինկ մը, լուսթրին կօշիկներ, մազերը կը փայլին, բերնին անկիւնները թեթեւ մը վար են քաշուած եւ կարծես դէմքին տժգունութիւն մը կայ։ Հայելիներ ամէն կողմ, լոյսեր՝ հայելիներուն, առաստաղին ու սեղաններուն վրայ։ Ձեղնաջահ եւ լուսարձակ։ Նուագախումբի կազմ ունեցող երկու աղմկախումբ, մէկը փարիզեան, միւսը արժանթինեան։ Սրունքներու մէջ սրունքներ, աչքերու մէջ խոնաւութիւն, մերկ կարելիութիւններ։ Կին չիկերէ, աննկարագրելի գեղեցկութեամբ, սրտակեր՝ ակնարկով ու երախով, երկար ատենէ ի վեր սովալլուկ։ Զարլսթօն։ Նէնէթին ուսերն ու բազուկները մերկ են, կռնակն ալ, իր մարգարտափայլ զգեստը մինչեւ ծունկերուն իջնելով տարտամօրէն մանիշակագոյն կ'ըլլայ. կուրծքերուն վրայ՝ սպիտակախայտ։ Քովի երիտասարդին հետ անդադար կը խօսի ան, կը խնդայ, բաժակը շրթներուն կը տանի, կը ծխէ։ Պարեցին, չպարեցին, աղմուկը շատցաւ, սեղաններու վրայ գտնուող սառի դոյլերուն մէջ շիշերը փոխուեցան։ Փիէռն ալ փոխուեցաւ յանկարծ, աղջիկ մը գտաւ ու անդադար ու արագօրէն պարեց։ Ունքըլլէյլի։ Փիէռ սովորականէն աւելի խմեց։ Ունքըլլէյլի։ Փիէռ շրջուած էր. ոտքերը վեր, գլուխը վար էին. վար դարձած գլուխը հաստատուած էր դաշնակի պտուտակաւոր աթոռի մը վրայ որ անդադար կը քակուէր։ Մօտեցաւ Նէնէթին. ան նախ անշարժ մնաց, յետոյ մէկէն ոտքի ցցուեցաւ. քովի տղայադէմ երիտասարդը դէմքը ծածկեց ժպիտի մը մէջ եւ սիկառին ծուխը դուրս արձակելու համար մէկ աչքը գոցեց։ Նէնէթ շառագունեցաւ. Փիէռ ի՞նչ ըսաւ, Թռուազիէմ Անփիռը հեռուէն ակնարկով կը հետեւէր. Փիէռ ինչո՞ւ այդքան բրտօրէն կնոջ դաստակը սեղմեց, Լեսքիւռ մօտեցաւ ու լսեց միայն վերջին նախադասութիւնը. «Ֆրանսացի պիտի չըլլայիր եթէ բոզ չըլլայիր». ձեռքը ինկաւ Հայուն ուսին. ան ետեւ դարձաւ անմիջապէս, դէմքին սաղայէլական ժպիտ մը եկաւ, շրթներուն անկիւնները դողացին, աչքերը արտակարգ փայլ մը ստացան. ի՞նչ ըսաւ, ինչո՞ւ այդքան ուժգին ըսաւ. Լեսքիւռ անմիջապէս ապտակ մը իջեցուց, արագ, շատ արագ, խարազանի հարուածի մը պէս։

(ՎԱՐԱԳՈՅՐ)

(36 – Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

Տէր եւ Տիկին Հրանդ - Ռոժէ Բամ - պուքճեան եւ զաւակները Արամ եւ Վարուժան, Տէր եւ Տիկին Տիրան Բամ - պուքճեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ-հօր եւ խնամիին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԱՍԼԱՔՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 18ին 74 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Մայիս 23 ժամը 16ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէն-Փարիզիէնի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկ. Պերճուհի Քերոլբէ Կիմխուչեան եւ իր զաւակները կը նուիրեն 100 Ֆր. Հայ Կարմիր Խաչի ծովեզերեայ մանկանց բոյնը ընդարձակելու նպատակին, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկ. Սիրուն Լեր - Թողեանի յիշատակին։

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տարեկան Հանդէս

Ս. Սահակ - Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ կրօն. Ընկերակցութեան եւ Հ. Բ. Ը. Մ. Մարսէյլի վարչութեան հովանաւորած հայերէնի միօրեայ դպրոցին տարեկան հանդէսը, Հինգշաբթի (Համբարձում) Մայիս 24, ժամը 15ին մայր եկեղեցւոյ «Ա. Ջրբաշեան» սրահը։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը եւ Տիկնանց Միութիւնը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ճանիկեանի, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Շալճեանի եւ զաւակներուն եւ համայն ընտանեկան պարագաներուն՝ Մաքրուհի Մըկրտտեանի մահուան առ - ուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Վարդանոյշ Փանոսեանի Թաղման առթիւ Տիկ. Մարի Միսաքեան 100 Ֆր., Մանուկ Մարկոսեանի հոգն. առթիւ այրի Տիկ. Մարկոսեան, Տէր եւ Տիկ. Արթիւր Լիւլէճեան, Տէր եւ Տիկ. Ռ. Կէօզիւմեան 100ական, Տէր եւ Տիկ. Պօտուրեան 20, Անահիտ Քէօսէեանի հոգհն. առթիւ Քէօսէեան ընտանիք 50, Եղիսաբէթ Մարգարեանի Թաղման առթիւ Պր. Պետրոս Մարգարեան, Տէր եւ Տիկ. Ժոզէֆ Մխճեան 50ական, Պր. Համբարձում Աւետեան 20, Տիկ. Ազարեան 10, նուէր Տիկ. Նեքտար Մանասէրեանէ 10։

« ՅԱՌԱՋ »Ի
ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
կը նուիրեն

ԻՍԻ.— Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը 300 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Ֆրէնկեան 40 Ֆր.։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանի, մասնակցութեամբ Պօմոնի, Պուլվ. Օտտոյի, Սէն-Լուի եկեղեցիներուն։ Շաբաթ Մայիս 26, Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ եւ հոգեհանգիստ Մայիսեան ճակատամարտներուն ինկած հերոսներու յիշատակին։

Կը պատարագէ

ՇԱՀԱՆ ԽԱՉԱԿԻՐ ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Կը քարոզէ Մակար Քհնյ. Նաճարեան, կը մասնակցի Նշան Քհնյ. Գույումճեան։

FOOT-BALL
VOTRE RENDEZ-VOUS
du Jeudi de l'Ascension, 24 Mai

Alfortville

Stade Municipal d'Alfortville
Quai Blanqui

2e tournoi international — Cadet Challenge STEPHAN CHAMOYAN
12 EQUIPES : 2 allemandes, deux elges, deux arméniennes : UJA Alfortville et ASA Issy, 6 françaises.
BUFFET — REPAS — BUVETTES
Début : 8 heures du matin

CHARLY-PARIS
Diffusion France - Etranger
boutiques style-jeune

NOUVEAU

Pelerinage en Armenie organise par l'union compatriotique de Daron de Marseille

Du 3 au 16 AOUT
DEPART ET RETOUR A MARSEILLE
Prix par personne MARSEILLE-MARSEILLE 3650 F.
Date limite d'inscription 5 Juillet 1979

PRIX COMPRENANT :
Le transport aérien — la pension complète, Hôtel 1ère Classe, ARMENIA — Les excursions quotidiennes, les frais de visa, l'assurance, rencontre avec les Mechetzi d'Arménie.
RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :
MARSEILLE : M. ANTRANIK SARKISSIAN
22, Avenue de Gascogne -13015 MARSEILLE — Tél. : 60-76-02
M. JACQUES BOGOSSIAN
Tél. : 93-59-04 (le soir seulement)
LYON : M. DEMIRDJIAN MAURICE
11, Rue Robespierre, 69150 DECINES — Tél. : 49-13-72
PARIS : SONIA COUMRYANTZ OPTIMA - TOURS (Agence agréé Intourist)
67-69 Rue Quincampoix, 75003 PARIS — Tél. : 274-27-20
LIC. A. 946

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ
ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ
ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԻՆ

ԲԱՐՁՐ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ — ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Կիրակի, Մայիս 27, յետ միջօրէի ժամը ճիշդ 4ին, Սալ Կավոյի մէջ,
45-47 Ռիւ տը լա Պոէսի, Փարիզ 8րդ

Խօսք կ'առնեն
Պր. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ եւ ՄԷԹՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
Ցայտագրին կը մասնակցին՝
Սիւզաննա Միլտոնեան (տաւիղ) Սոնիա Նիկողոսեան (երգ), Մատլէն Էքիզեան-Քարփանթիէ (արտաս.)
Դպրոցասէր Տիկնանց եւ Սամուէլ Մուրատ վարժարաններու միացեալ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանըպէկեանի (խմբերգ)։
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է
Հրաւիրատոմսերը այժմէն իսկ ապահովել եկեղեցւոյ դիւանէն։

ՃԱՇ

ի յարգանս

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ - ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Հինգշաբթի, Յունիս 7, ժամը ճիշդ 20ին, Էնթերքոնթինանթալ հիւրանոցի Էնփերիալ սրահին մէջ, 3 Ռիւ տը Քասթիկլիոն Փարիզ 1։

ՃԱՇԱԳԻՆ 200 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը եւ տեղերը ապահովել օր առաջ՝ եկեղեցւոյ Դիւանէն։
Հեռաձայն՝ 359-67-03

l'UGAB Jeunes Organise

Samedi 27 Mai

Un BAL

animé par Disco 2000

Animation non-stop et jeux de lumière
DEUX SUPER CONCOURS : ROCK, DISCO
Nombreux prix pour les gagnants de chaque concours et pour l'élection des plus beaux costumes.
Venez nombreux au 118, Rue de Courcelles, Paris 17e.
Participation : 30 F. membres et étudiants — 35 F. non membres

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

AVEC LE CONCOURS DE
AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose
au départ de MARSEILLE

des VOYAGES-ARMENIE

MOSCOU - EREVAN

2 nuits	12 jours
CALENDRIER DES DÉPARTS	
DEPART VENDREDI :	RETOUR JEUDI :
— 06 Juillet	— 19 Juillet
— 20 Juillet	— 02 Août
— 03 Août	— 16 Août
— 18 Août	— 01 Septembre
— 24 Août	— 06 Septembre
— 31 Août	— 13 Septembre
— 01 Septembre	— 15 Septembre
— 14 Septembre	— 27 Septembre
— 12 Octobre	— 25 Octobre
— 28 Décembre	— 10 Janvier 1980

PRIX : 3700 F + 150 F. TOUT COMPRIS
INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DEPART

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN — **87 la Cancbière 13001 MARSEILLE tél. (91) 95 90 12**

et toutes agences HAVAS-VOYAGES de France

Org. Lic. 97

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
23
MERCREDI
23 MAI
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.387

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա _ Տար. 260 Ֆ. Վեցամսեայ _ 140 Ֆ.
Արտասահման _ Տար. 300 Ֆ. Հատը – 1 Ֆ. 80

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE — No 14.387

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱ

Մեծամասնութեան Գ. Ցանկ մը...

Ժ. Ժ. ՍԵՐՎԱՆ–ՇՐԷՊԷՐ ԵՒ Ֆ. ԺԻՐՈՒ ՔԱՇՈՒԵՑԱՆ ԻՒ. ՏԷ. ԷՖ.ԷՆ

Երեքշաբթի օրուան գլխաւոր նորու–թիւնն էր Նանսիի նախկին երեսփոխա–նին՝ Ժ. Ժ. Սերվան Շրէպէրի հրաժա–րական իլնելը, անգամ մը եւս «խանգա–րելու» համար մեծամասնութիւնը: Ար–դարեւ, ինք եւ Ֆ. Ժիրու մաս կը կազ–մեն Իւ. Տէ. էֆ.ի, այսինքն մեծամաս–նութեան կառավարական հոսանքին, որ կը համախմբէ երեք կուսակցութիւն: Իւ. Տէ. էֆ.ի ղեկավարութիւնը անմի–ջապէս յայտնեց թէ այլեւս երկուքն ալ մաս չեն կազմեր իր ղեկավար մարմնին եւ նիստերուն չեն կրնար մասնակցիլ, բայց արդէն Ժիրու եւ Սերվան Շրէպէռ յայտնած էին թէ կը քաշուին: Ինչ որ կը պատահի բաւական աղմուկ կը հանէ: Այս 3րդ ցանկը, որ 3րդ է մեծամասնու–թեան, չի կրնար չվնասել Սիմոնն Վէյլի ցանկին եւ բաւական տխուր պատկերը կը պարզէ պառակտուած մեծամասնու–թեան մը, որու երեք հոսանքները իրարու հետ բնաւ համաձայն չեն բայց դէչ–ալէն կը կենակցին ընդդիմութեան վա–խէն: Միակ կէտը որու շուրջ համաձայն են, այն է որ Ձախը իշխանութեան գլ–լուխ չգայ:

Ժ. Ժ. Սերվան Շրէպէրի նշանաբանն է աշխատանք, հաւասարութիւն, Եւրո–պա: Իւ. Տէ. էֆ.էն զատ, իրար անցած է նաեւ Արմատական կուսակցութիւնը, որ տարակարծիք է իր նախագահին այս նախաձեռնութեան առթիւ:

Ամէն պարագայի մէջ, պարզուած պատկերը խրախուսիչ չէ եւ մէկ բան յստակ է թէ ոչ ոք շատ մտահոգ է Եւ–րոպայով եւ ինչ որ տեղի կ'ունենայ կը նմանի յար եւ նման ներքին որեւէ ըն–տրապայքարի: Եւ այս ընտրապայքարը նախագահական ընտրութեանց (1981) նախաձաշակն են եւ նոյնիսկ երեսփոխա–նական ընտրութեանց (1982) նախապատ–րաստութեան:

Իսկ մնաց Եւրոպան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ մէջ կացութիւնը շատ հանդարտ է եւ առջի օր 50 հազար հոգի, Թեհ–րանի մէջ, ցոյց ըրած են «Անկցի' Փա–լիվը», «Մահը՝ վտանգուած» բա–ցագանչութիւններով:

ՀՌՈՄԻ մէջ, կանանց հիւանդութեանց մասնագէտ բժիշկուհի մը, իր գրասեն–եակին մէջ, յարձակման ենթարկուած է հրամանատարի մը կողմէ, որ ներկայացած է իբրեւ «Պրոլետար զինեալ ջոկատ» եւ «գատած» է Տիկին Սարթոռին որ յան–ցանքը կը գործէ եղեր վիժումներ կա–տարելու համար՝ 300 հազար լիռէն: Կրակ ալ բացած են սրունքներուն եւ վիրաւո–րած:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ հիւսիսը կրկին ծանր բա–խումներ պատահած են Շամունական քա–ղաքացորքերու եւ Փաղանգաւորներու մի–ջեւ հակառակ անոր որ երկու կուսակ–ցութիւնները ձուլուած են: Տաքուրայի մէջ, Փաղանգաւոր գիւղացիներ ընդդի–մացած են Շամունի քաղաքացորքերուն: Երեք մեռեալ կայ: Շաբաթ օր ալ կռիւ–ներ եղած են սուրիական Ընկերային Ազ–գային կուսակցութեան քաղաքացորքե–րուն (յառաջդիմական) եւ Փաղանգաւոր–ներու միջեւ: 15 մեռեալ կայ:

ՔԻԿԱԼԻԻ (Ռուանտա) մէջ բացուեցաւ Ֆրանք – ափրիկեան վեհաժողովը Ժիս–քար տ'Էսթէնի նախագահութեամբ, որ իր բացման ճառին մէջ չեշտեց թէ Ֆրան–սա չահագրգռուած է առաւելաբար չօ–շափելի զարգացումով: Այս ժողովին մէջ Պոքասայի ներկայութիւնը՝ կը նեղէ եւ որքան ալ հերքէ թէ երախայ չէ ջար–դած, շատ հաւատացող չկայ իր բառե–րուն եւ ամէն ոք համոզուած կը մնայ թէ Ամնըսթի Ինթըրնէշընըլի տեղեկու–թիւնը (հարիւր դպրոցական ջարդուած) ճիշդ է:

ՌՈՍԿԻՆ կը չարունակէ կոտրել բոլոր մրցանիշները եւ Փարիզի Սակարանը ձոյլ ոսկին 39 հազարի հասած էր Երկուշաբ–թի:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 11–17)

ՉԵՐՆՈՄՈՐԵՑ – ԱՐԱՐԱՏ ԽԱՂԸ (*)

Խորհրդային 42րդ ախոյենութեան չար–քին Արարատ Օդեսայի մէջ պարտուեցաւ տեղւոյն Չերնոմորեց խումբէն (1 – 2): Առաջին կիսախաղին Երեւանցիներ բազ–մաթիւ գրոհներ կազմակերպած են, սա–կայն չեն կրցած գանոնք արդիւնաւորել: Երկրորդ կիսախաղին շարունակուած են գրոհները եւ 55րդ վայրկեանին Սահակ–եանի կատարած մէկ փոխանցումը Ան–դրանիկ Խաչատրեան վերածած է կոլի: Անկէ ետք Արարատի տղաքը քանի մը ա–ռիթներ եւս ունեցած են կոլ նշանակելու, բայց չեն յաջողած: 68րդ վայրկեանին Օդեսացիներ նշանակած են իրենց առա–ջին եւ 84րդ վայրկեանին երկրորդ կոլը, ինչ որ դարձած է խաղին վերջնական ար–դիւնքը: Այս խաղէն ետք դասաւորման գլուխը կը գտնուէին Դոնեցկի Շախտեորը եւ Թիֆլիսի Դինամօն 15 միաւորով: Չերնոմորեց եւ Մոսկուայի Դինամօն ու–նին 10ական միաւոր, իսկ ԲԿՍԱՆ, Մոս–կուայի Սպարտակը եւ Արարատ 9ական միաւոր:

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Մայիս 17ի թիւով:

×

ՇԻՐԱԿԻ ԿԱՆԱՉԱՊԱՏՈՒՄԸ

Ջաջուռի լերկ լանջերը կանաչապատ կը դառնան: Լենինականի Անտառներու Տնտեսութիւնը հոն հիմնած է աւելի քան հարիւր հեկտար անտառ: Նոյն տեսակ աշխատանքներ կը կատարուին նաեւ Ղու–կասեանի շրջանի Սարիար, Սեպասար եւ Ջորաշէն գիւղերու շրջակայքը: Այս տա–րի սկսած է նաեւ քաղաքին հանգստեան գօտիներու՝ Չերքէզի ձորի, մարտի ու աշխատանքի փառքի յուշարձանի շրջա–կայքի, տեսարժան այլ վայրերու անտա–ռապատումը սօճիի, աքասիայի, բար–դիի, ուռենիի ծառերով: 1976էն ի վեր Շիրակի գօտիի, Ղուկասեանի, Ամասիայի շրջաններուն մէջ հիմնուած են 900 հեկ–տար անտառներ:

×

Վ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ «ՀԱՅԿ. ԷՍՔԻԶՆԵՐԸ» ՈՒԿՐԱՆԵՐԷՆ

«Մոլոդ» հրատարակչականը ուկրա–ներէն լոյս ընծայած է Վարդգէս Պետ–րոսեանի «Հայկական էսքիզներ» հաւա–քածոն, ուր տեղ գտած են «Հայկական էսքիզներ», «Դեղատուն Անի», «Ծա–նապարհին», «Զորս անաւարտ դիմա–նկարներ» եւ «Բարի լոյս, Ջէկ, ինչ–պէս անցաւ գիշերը» երկերը: Գիրքը հայերէնէ թարգմանած է Լիւդմիլա Զա–գորոժնա:

×

ԽՈՐՀ. ԱՐԱԲԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ բացուած է Արաբագէտ–ներու Համամիութենական Համագու–մարը, նուիրուած՝ «Արաբական երկիր–ներու ընկերային – քաղաքական զար–գացման բնորոշ գիծերը 50 – 70ական թուականներուն» հարցին: Համագու–մարի կազմակերպիչ յանձնախումբի նա–խագահի տեղակալը՝ Փրոֆ. Նիկոլա Յովհաննիսեան նշած է, որ քննութեան նիւթ պիտի դառնան արաբական երկիր–ներու մէջ գոյութիւն ունեցող յետագայ զարգացման քաղաքական հիմնական մի–տումները: Զեկուցումներ կը կարդան Մոսկուայի, Լենինգրադի, Թիֆլիսի, Բաքուի, Տաշքենդի, ԱլմաԱթայի, Աշ–խապատի եւ Երեւանի արաբագէտները:

×

ՄԱՌԵՇԱԼ ՅՈՎՀ. ԲԱՂՐԱՄԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 15ին Հայաստան գացած է Խ. Միութեան մառեշալ Յովհաննէս Բաղ–րամեան: Երեւանի օդակայանին մէջ մա–ռեշալը դիմաւորած են կուսակցութեան Ա. քարտուղարը՝ Կարէն Դեմիրճեան, նա–խագահ Բաբկէն Սարկիսով, վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեան, պետական եւ հան–րային կազմակերպութիւններու ղեկա–վարներ եւ ներկայացուցիչներ:

×

ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒՄԸ

Բանաստեղծ Արամայիս Սահակեան պարգեւատրուած է «Էնդրէ Ադիի յիշա–տակին» մետալով, զոր շնորհած է Հուն–գարիոյ Մշակոյթի Նախարարութիւնը, ի գնահատութիւն բանաստեղծին կատա–րած թարգմանութիւններուն՝ հունգար բանաստեղծ Էնդրէ Ադիի գործերէն, ո–րոնք հրատարակուած են «Գարուն» ամսագրին մէջ:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՓԱՐԻԶ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵ–ՆԱԼԻՔ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐ. ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆՑ

Հինգշաբթի, Մայիս 24, Համբարձման տօնն է, մանուկներու հաղորդութեան օր ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պա–տարագ պիտի մատուցուի: Կը պատարագէ

ԳԷՈՐԳ ԵՊԻՍԿ. ՍԷՐԱՅՏԱՐԵԱՆ

Առաջնորդ Հայոց Վրաստանի

պատարագին ներկայ պիտի գտնուի Հա–յրապետը եւ պիտի քարոզէ:

Կիրակի, Մայիս 27, երկրորդ Ծաղ–կազարդ է: Ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յով–հաննէս Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի Հայրապետական պա–տարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

Ծայր. Պատրիարք–կաթողիկոս

Ամենայն Հայոց

պատարագին ներկայ կ'ըլլան բոլոր Եկե–ղեցիներու հոգեւոր առաջնորդներն ու պետական պաշտօնական անձնաւորու–թիւններ: Ժամը ճիշդ 16ին, Հայրապետի բարձր նախագահութեամբ Կալոյի սրա–հին մէջ տեղի պիտի ունենայ Սարդա–րապատի ճակատամարտին ոգեկոչումը:

Ուրբաթ, Յունիս 1ին, ժամը 17.30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկե–ղեցւոյ մէջ Հսկումի արարողութիւն տե–ղի պիտի ունենայ՝ նախագահութեամբ Հայոց Հայրապետին, եւ մասնակցու–թեամբ Եւրոպայի թեմին բոլոր եկեղե–ցականներուն:

Շաբաթ, Յունիս 2ին, ժամը ճիշդ 16ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեց–ւոյ մէջ Կիրակնամուտի ժամերգութիւն պիտի կատարուի, որմէ ետք՝ Ամենայն Հայոց Հայրապետը պիտի կատարէ օրհ–նութիւնն ու բացումը եկեղեցւոյ շրջա–փակին մէջ նոր կառուցուած Ս. Մեսրոպ կրթարանին:

Կիրակի, Յունիս 3ին, Հոգեգալուստ է. Ժամը 10.30ին, Հայրապետը պիտի քա–րոզէ Առնուվիլ լէ Կոնէսի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ: Պատարագը պիտի մատուցանէ Տ. Գէորգ Եպս. Սէրայտար–եան: Նոյն օրը Փարիզի Ս. Յովհ. Մկր–տիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ պիտի պատա–րագէ եւ պիտի քարոզէ՝ ՄԱՍԻՍ ՎՐԴ. ԳԱԼՍՏԵԱՆ՝ վանահայր Ս. Հռիփսիմէի վանքին եւ դաւազանակիր Հայրապետին:

Հինգշաբթի, Յունիս 7ին, Ի յարգանս Ամենայն Հայոց Հայրապետին, կազմա–կերպուած է ճաշ մը՝ Ինթէրքոնթինան–թալ հիւրանոցի Իմփերիալ սրահին մէջ՝ ժամը ճիշդ 20ին: Ճաշագինն է 200 Ֆր.:

Կոչ կ'ընենք ամբողջ մեր ժողովուր–դին, որպէսզի ամենուրեք բազմութեամբ ներկայ ըլլայ Ամենայն Հայոց Հայրա–պետին ի պատիւ սարքուած հանդիսու–թիւններուն, շրջապատէ Հայոց Հայրա–պետը, ընդունելու Ս. Էջմիածնի օրհնու–թիւնները:

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ
ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Ե.

ՌՈԶ ԵՒ ԱԼԵՔ ՓԻԼԻՊՈՍ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1969ին, քանի մը ազգայիններու նախաձեռնութեամբ եւ գաղութին աջակցութեամբ բարձրացած է արդիական յարմարութիւններով օժտուած այս վարժարանը: Բնականաբար, սկզբնական քայլերուն մէջ, ինչպէս միշտ, մղիչ ուժ մը եղած է, որուն վրայ հիմնուելով իրականացած է կրթական յարկը: Բարերարուհի Տիկ. Ռոզ Փիլիպոս իր ամուսնոյն յիշատակին 200 հազար տոլար եւ Ալեք Մանուկեան 100 հազար տոլար նուիրած են. ասոնց յաջորդած են ժողովուրդին լումաները եւ հիմնուած է դըպրոցը վարձու տան մը մէջ, ուր բացուած է Մանկապարտէզ մը եւ Ա. դասարան, 18 աշակերտներով: Այդ թուականէն ի վեր, ամէն տարի դասարանի մը յաւելումով, ընթացիկ ուսումնական տարեշրջանին արդէն, դողդոջուն քայլերով հիմնուած վարժարանը, դարձած է Միջնակարգ հաստատութիւն մը (մինչեւ 10րդ դասարան)՝ 600 աշակերտներով, եւ մօտ ապագային, շնորհիւ մշակուած ծրագիրի մը, պիտի դառնայ լրիւ Երկրորդական (12 դասարան):

Վարժարանը ունի 33 ուսուցիչ — ուսուցչուհի, որոնց 8ը՝ հայերէնի, եւ 11 պաշտօնեայ: Հայերէնի ուսուցչական կազմը բաղկացած է Լիբանահայէ, Սուրիահայէ, Իրաքահայէ եւ Պուլկարահայէ: Սփիւռքի զանազան գաղութներէ եկած ուսուցիչներ եւ աշակերտներ: Պատկեր մը, որ նոյնն է բոլոր հայկական վարժարաններու պարագային: Տարեկան պիւտճէն՝ 450.000 տոլար:

Աշակերտական կրթաթոշակ՝ 600 տոլար, տարեկան. ասոր վրայ եթէ աւելցնենք օթոպիւսի սպասարկութիւնը՝ կ'ունենանք 800 տոլար: Անշուշտ նիւթական նեղ պայմաններու մէջ եղող ծնողքներու զաւակներուն համար կատարուած զեղչերը հաշուելով վարժարանը բաց ունի, ինչ որ կ'ամբողջացուի ձեռնարկներով:

Կը դասաւանդուին հայերէն լեզու, գրականութիւն, պատմութիւն, կրօնք: Երգն ու արտասանութիւնը կարեւոր տեղ ունին դասացուցակին մէջ: Պէտք է յիշել հոս անունը լիբանահայ ասմունքող Խաչիկ Արարատեանի, որ այժմ հաստատուած է Լոս Անճելըս եւ արտասանութեան արուեստը կը սորվեցնէ աշակերտներուն: Իրեն հետ ունեցած հանդիպումիս ընթացքին ուզեցի իմանալ դասաւանդութեան եղանակին մասին: Ցայտնեց որ նախքան քերթուածի մը արտասանելու կերպը բացատրելը կը խօսի բանաստեղծին մասին, կը վերլուծէ քերթուածին բովանդակութիւնը եւ ապա արտասանել կուտայ: Այսպէսով, դիտել կուտայ ուսուցիչը, արտասանութեան դասը նոյն ատեն կը դառնայ լեզուի դաս: Եւ, ինչպէս վարժարանին տնօրէնն ալ կը հաստատէր, աշակերտութեան մեծամասնութիւնը, որ Ամերիկա ծնած կամ մանկութենէն հոն հաստատուածներէն կը բաղկանայ, ուսումնական տարեվերջին գոց սորված կ'ըլլայ բազմաթիւ քերթուածներ եւ կը ճանչնայ զանազան բանաստեղծներ:

Գնահատելի գաղափար մը եւ նիւթին հանդէպ լուրջ մօտեցում մը, արդարեւ:

Այն օրը երբ այցելեցի Ռոզ եւ Ալեք Փիլիպոս Ազգ. Վարժարանը, աշակերտներ կ'անցընէին հայերէնի եռամսեայ քննութիւնը՝ դպրոցին ճիշդ դիմացը գտնուող գեղակերտ եկեղեցւոյ մէջ: Տնօրէնը՝ Յակոբ Յակոբեան, կ'առաջնորդէ զիս եկեղեցի՝ երեւոյթին մօտէն ականատես դարձնելու առաջադրութեամբ:

Կը մտնեմ եկեղեցի, ուր տեղ գրաւած են քանի մը դասարաններու աշակերտները՝ գլուխները հակած թուղթերուն վրայ, պատասխանելով հարցումներուն: Մինչ աշակերտներ խորասուզուած են իրենց քննութեան մէջ՝ ես մտովին կը փոխադրուիմ երազներու աշխարհը ու պահ մը աչքիս առջեւ կը տողանցեն հայ մշակոյթի անմահ վարպետները, որոնք մոմի լոյսին տակ հայ ժողովուրդի յաւերժութեան արմատները ամրացուցին եւ մշակութային հարուստ ու անկորնչելի ժառանգութիւն մը թողուցին յետնորդ սերունդներուն: Եւ հոս, Հոլիվուտի մէջ բարձրացած հոգիի այս տաճարին մէջ՝ հայ միտքի տիտանին՝ Մեսրոպի ոգին, կը սաւառնէր իր ստեղծած տառերուն ընդմէջէն ու ապահովութիւն կը ներշնչէր Հայկազեան ցեղի գոյատեւման...

Կը հետաքրքրուիմ քննութեան հարցումներով գաղափար մը ունենալու համար աշակերտներու մակարդակի մասին: Տնօրէնը կը յանձնէ տարբեր դասարաններու ուղղուած հարցաթերթիկներէն ու կը նկատեմ որ նախնական գիտելիքներէ հեռու՝ տարուած լուրջ աշխատանքի մը արդիւնքը ցոյց կուտան հարցումները, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան զանազան շրջաններու դէպքերն ու դէմքերը ընդգրկող: Կը հարցնեմ դասագիրքերու մասին, դիտել կը տրուի որ աշակերտներ կը գործածեն հայրենի դասագիրքեր՝ լեզուի ու գրականութեան, Մ. Իշխանի «Հայ Գրականութիւն»ը, Հ. Վահան Յովհաննէսեանի «Հայոց Պատմութիւն»ը եւայլն: Թ — Ժ դասարաններու մէջ տնօրէնը Հայոց պատմութեան դասը կուտայ նոթերով, զորս կը պատրաստէ նախապէս՝ համադրական աշխատանք մը տանելով ու բազմագրուած զանոնք կը յանձնէ աշակերտներուն:

Հոս եւս հետաքրքրութեանս գոհացում տալու նպատակով տնօրէնը կ'առաջնորդէ զիս քանի մը դասարաններ, մօտէն ճանչնալու համար աշակերտութիւնը: Հայերէն կը խօսէին գրեթէ բոլորը: Պահ մը կը մտածեմ՝ արդեօք Արեւելքէն նոր եկած ընտանիքներու զաւակնե՞ր են բոլորը: Կը հարցնեմ: Տնօրէնը ի պատասխան հետաքրքրութեանս կ'առաջարկէ աշակերտներուն, որպէսզի ձեռք բարձրացնեն անոնք՝ որոնք Ամերիկա ծնած են: 14 ձեռքեր կը բարձրանան: Ութ աշակերտներ փոքր տարիքէն եկած հաստատուած են Ամերիկա: Միայն երկու աշակերտներ քանի մը ամիսներ առաջ եկած էին Հոլիվուտ եւ ծնողքները զիրենք առաջնորդած էին հայկական վարժարան: Տնօրէնն ու ես լուռ ժպիտ մը կը փոխանակենք: Հասկնալի էր: Նոյն երեւոյթին ականատես եղայ ուրիշ դասարանի մը մէջ եւս:

Վարժարանին մասին գրութեանս ըսկիզբը կ'ակնարկէի մշակուած ծրագիրի մը մասին, որուն իրականացումով հաստատութիւնը պիտի դառնար լրիւ երկրորդական վարժարան մը:

Ծրագիրը հետեւեալն է: Հոգաբարձութիւնը, Տնտեսական Յանձնախումբը եւ Օժանդակ Մարմինները գործի լծուած են իրագործելու համար հանգրուան մը եւս: Որոշուած է կառուցանել եռայարկ նոր շէնք մը՝ ներկայի շէնքին կից, բաղկացած 16 դասարաններէ՝ արդիական յարմարութիւններով: Նախատեսուած էր հիմնարկէքը կատարել Մարտին, իսկ շէնքի շինութիւնը աւարտել 1979 — 1980 ուսումնական տարեշրջանի վերամուտին:

Ծրագիրի իրագործման համար նախատեսուած է շուրջ կէս միլիոն տոլար: Այս գումարին 100 հազար տոլարը արդէն իսկ տրամադրած է պարսկահայ բարերար Յովհաննէս Աբգարեան, որուն անունը պիտի կրէ նոր շէնքը, ըստ Հոգաբարձական եւ տնտեսական խառն ժողովի որոշման: Նոր շէնքի կառուցման անյետաձգելի անհրաժեշտութիւնը զգացած են Հաստատութեան պատասխանատուները, երբ նկատած են, որ ընթացիկ ուսումնական տարեշրջանի սկիզբը աւելի քան 145 հայ մանուկներ զրկուած են հայկական ուսումէ եւ դաստիարակութենէ տեղի չգոյութեան պատճառաւ: Ուստի, անմիջապէս գործի անցնելով, կարճ ժամանակուան մէջ կրցած են հաւաքել մօտ 100 հազար տոլար, ինչ որ Յովհաննէս Աբգարեանի նուէրով կը կազմէ 200 հազար տոլարի գումար մը: Այն օրերուն, երբ Լոս Անճելըս էի, պարսկահայ ուրիշ բարերար մը՝ Տիգրան Գաբիկեան, իր կարգին 100 հազար տոլար կը նուիրէր դպրոցին աւելի եւս խանդավառելով Ռոզ եւ Ալեք Փիլիպոս ազգային վարժարանին վարիչները, որպէսզի օր առաջ բարձրանար հայ մշակոյթի բերդը:

Նեղ օրերուն հայ ժողովուրդը դիտէ հրաշքներ գործել...:

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵԶԱԿԻ ՅԱՅՏՆԱԳՈՐԾՈՒՄ ՄԸ

Զարմանալի եւ գեղեցիկ բարձրաքանդակ մը յայտնաբերուած է Սեւանի լիճէն ոչ շատ հեռու, Զօդի ոսկիի հանքին մէջ, ծովի մակերեսէն երկու հազար մեթր բարձրութեան վրայ: Արուեստի այս ստեղծագործութիւնը գտնուած է հանքին այն վայրին մէջ, ուր դեռ հին ժամանակներուն մշակուած է հանքանիւթը, հաստատուած է հին բնակավայրը: Միւս հնագիտական նիւթերուն նըման, քանդակին տարիքն ալ Ք. Ա. 2–1 հազարամեակներուն կը վերաբերի:

Քառասուն սանթիմեթր բարձրութեամբ բաց — վարդագոյն տուֆի կտորին վըրայ փորագրուած է հին հայկական հեթանոսական աստուածուհի Անահիտի պատկերը: Ինչպէս ծանօթ է, Անահիտ յունական աստուածուհի Արտեմիսի պէս նկատուած է պտղաբերութեան եւ կնոջական ողջախոհութեան հովանաւորուհին, ինչպէս նաեւ մետաղաձուլումին եւ ոսկիին: Ասոր կողքին պատկերացուած է հին հայկական աստուածներէն Վիշապաքաղ Վահագնը, որ, ըստ դիցաբանութեան, Անահիտին եղբայրն ու պատգամաբերը եղած է եւ զայն պաշտպանած է չար օձէն:

Անահիտ հեթանոսական Հայաստանի ամէնէն աւելի յարգուած աստուածուհին եղած է, գերագոյն աստուած Արամազդի, այսինքն՝ Տիեզերքը, Երկինքը եւ Երկիրը ստեղծողին աղջիկն եւ, միաժամանակ, կինը եղած է: Ըստ Ստրաբոնի, Պլինիոս Աւագի, Խորենացիի, Բուզանդի եւ ուրիշ պատմագիրներուն, Հայաստանի բազմաթիւ վայրերուն մէջ գտնուած են Անահիտի մեհեանները: Առաւել ծանօթները մնացած են Անիի եւ Աշտիշատի լեռներուն մեհեանները, ուր զետեղուած են Անահիտի՝ զուտ ոսկիէ պատրաստուած եւ ալմաստներով զարդարուած արձանները:

Ցայսօր ծանօթ է Անահիտի միայն մէկ արձանը, անագապղինձէ, որ գտնուած էր Հայաստանի մէջ անցեալ դարավերջին եւ ներկայիս կը պահուի Բրիտանական Թանգարանը:

Համաձայն առասպելին, աստուածահին Վահագնը, որ իր եղբայրն էր, կրակով կ'ուղարկէ Երկիր, որպէսզի մարդոց տաքցնէ եւ զանոնք պաշտպանէ չարիքներէն: Բայց չար վիշապը կը յարձակի Վահագնի վրայ, որպէսզի այս վերջինէն խլէ կրակը եւ այդ ձեւով զրկէ լոյսն ու ջերմութիւնը մարդոցմէն: Վահագն կռուի կը բռնուի Վիշապին հետ եւ կը խեղդէ: Ահա թէ ինչու Վահագն կը կոչուի Վիշապաքաղ: Աստուածուհին տեղեկանալով, որ Վահագն յաղթած է՝ գովք կը ձօնէ Արեւի եւ Լոյսի աստուած Արամազդին: Կ'օրհնէ եւ Արամազդի կարգադրութեամբ Վահագն կը յայտնուի մարդոց՝ Կրակին եւ Լոյսին կերպարանքով:

Հայ անանուն քանդակագործը այդ առասպելն է, որ քանդակած է քարին վրայ: Աստուածուհին ներկայացուած է վաւաշոտ պոռթկումով, Արեւին՝ Արամազդին ուղղած ոգեշունչ եւ պայծառ դէմքով: Գլուխին կրած է խոյրը, որ, ըստ աւանդութեան, զարդարուած էր եօթը մեծ ալմաստներով՝ Հայաստանի եօթը խորհրդանիշ — ոգիներով, որոնք Երկիրը պաշտպանած են չար ոգիներուն դէմ: Խոյրը շատ տարածուած էր Ասորեստանցիներուն, Բաբելոնացիներուն եւ Խեթերուն ժամանակ. կիները զայն կը կրէին արձակ վարսերու վրայ: Ուրեմն Թուականը կ'ըլլայ Ք. Ա. 2–1 հազարամեակները:

Քանդակին վրայ Անահիտի դիմագիծը կը կրէ բացայայտ յայտանիշները հետերուհիներուն (այդպէս կը կոչուէին հին Յունաստանի մէջ ազատ կեանք վարող զարգացած կիները): Այդ ժամանակաշրջանին ընդունուած սովորութիւն եղած է Արամազդին եւ Անահիտին նուիրել անոնց մեհեաններուն քրմուհիներուն կուսութիւնը:

Աստուածուհիին կողքին քանդակուած է վիշապը խեղդող Վահագնը, որ կուրծքով կարծես կը պաշտպանէ աստուածուհին: Զօրաւոր կուրծքը, իրանին կլորուկ, շրջադարձ շարժումը, մկանուտ ձեռքերուն թափը, օձին մահամերձ ցնցումները խիստ հակադրութիւն մը կը ստեղծեն արեւին ձգտող կնոջական եթերային մարմնին հետ: Վահագնը ներկայացուած է համեմատաբար զուսպ երանգներով: Զկայ Անահիտին աստուածային վերացականութիւնը, ընդհակառակն՝ ընդգծուած է երկրայինը: Ան չարին դէմ մարտնչող մարտիկն է եւ լոյսին պաշտպանը:

Բարձրաքանդակը արուեստի եզակի ստեղծագործութիւն մըն է: Հին արուեստագէտը յաջողած է քարին վրայ կենդանացնել հեթանոսական Հայաստանի մէկ դրուագը, հաստատելով անոր հաւատոյն տարերքը՝ ձգտումը բարիին, լոյսին, ճշմարտութեան, կեանքի գեղեցկութեան: Չարին դէմ բարիին, խաւարին դէմ լոյսին յաղթանակներով բնորոշուած են Անահիտին եւ Վահագնին դիմապատկերները, եւ հին հայ քանդակագործին այս հիանալի ստեղծագործութիւնը մարդկայնութեան տրամադրութեան մէկ վառ օրինակն է:

ՍՈՒՐԷՆ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

(Գրական թերթ)

Ունկնդրութիւն Տարօնի Ժող. Երգերու

Շաբաթ, Մայիս 12, Փարիզի Սալ Փլէյէլի Տըպիւսի սրահին մէջ, անգամ մը եւս, տեղի ունեցաւ ունկնդրութիւնը Տարօնի ժողովրդական երգերու, զորս հաւաքած եւ մշակած է Արմենուհի Գեւոնեան:

Ժամը 21ին լեցուն է արդէն փոքրիկ սրահը: Երգչուհին, բանալով երեկոյթը, շնորհակալութիւն յայտնեց Աբեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, որ ստանձնած էր հովանաւորութիւնը ձեռնարկին, ինչպէս նաեւ պատւոյ նախագահութեան եւ հովանաւորող մարմնին:

Ապա սկսաւ ունկնդրութիւնը տոհմիկ երգերու, որոնք իրենց գոյներով եւ պատկերներով կը փոխադրէին ներկաները Տարօն աշխարհը և շնորհիւ Ա. Գեւոնեանի տուած զուգահեռ բացատրութիւններուն ցայտուն կը դառնային ողջակիզուած հայ գիւղի գեղեցկութիւնները, վարքն ու բարքը, դէպի Մշոյ Ս. Կարապետ վանքը կատարուած ուխտագնացութիւնները: Մէկ խօսքով՝ Տարօն աշխարհն էր, որ կը պատկերանար սրահին մէջ հաւաքուած հայրենակիցներու աչքերուն առջեւ: Արմենուհի Գեւոնեան յայտագրին մօտ երեք տասնեակ երգերէն քանի մը հատը մեկնաբանեց տեղւոյն վրայ, իսկ ստուար մեծամասնութիւնը ունկնդրեցինք ձայներիզի վրայ: Ինչ որ յատկանշական է երգչուհիի մեկնաբանութեանց մէջ, այն է՝ որ ան հարազատ կը մնայ ժողովրդական արտայայտչական ձեւերուն եւ հաւատարիմ՝ բնաշխարհի երգի ոճին:

1978ին Հայաստանի մէջ հրատարակուեցաւ Արմենուհի Գեւոնեանի փրկած երգերուն մէկ կարեւոր մասը: Կը մնայ երգչուհիին երկրորդ փափաքին իրականացումը, այն է՝ ի՛ր իսկ ձայնով Տարօնի երգերը սալերու վերածել:

Հ. Ա.

ՀՈՂԱՐՏԻՔ

ՅՈՎՍԷՓ ԹԷՃԻՐԵԱՆ

— Օ —

Վիէն.— 1915ի մնացորդացէն մէկը եւս պակսեցաւ մեր շարքերէն՝ ընկ. Յովսէփ Թէճիրեան: Անտանցի՝ ազատած Թուրքին եաթաղանէն, ժամանակ մը եղած է Տէխին եւ 1930էն ի վեր հաստատուած էր Վիէն: Ողբացեալը երիտասարդ տարի — քէն մտած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը եւ մօտ յիսուն տարի ծառայած իր այնքա՛ն սիրած կազմակերպութեան գաղափարներուն: Ներկայ էր հոն՝ ուր կը կանչուէր ծառայութեան. միշտ պատրաստակամ, իր նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը բերելու:

Ապրիլ 29էն 30 լուսնալիք գիշերը ընկ. Թէճիրեան յաւէտ բաժնուեցաւ այս աշխարհէն: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Մայիս 7ին, Սէն Ռաֆայէլի գերեզմանատունը: Ներկայ էին Վիէնի իր գաղափարակից ընկերները, Կապոյտ Խաչի եւ Նոր Սերունդի ներկայացուցիչները:

Տիկին Ա. Մաղաքեան դամբանականով մը վեր առաւ համեստ ու պարտաճանաչ հայուն յատկութիւնները: Ողբացեալ ընկերոջ եռագոյնով ծածկուած դագաղը հողին յանձնուեցաւ՝ խառնուելով Հայրենիքէն բերուած ափ մը հողին:

Հանգիստ ոսկորներուդ, սիրելի ընկեր:

Թող այս քանի մը տողերը փունջ մը ծաղիկ ըլլան, քաղուած՝ Հայրենիքի լեռներէն ու հովիտներէն:

ԸՆԿԵՐ ՄԸ

[illegible]

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 7ին, պատարագած է Շահան Եպիսկ. Սվաճեան, ի մխիթարութիւն տեղւոյն վրայ բնակող աւելի քան 4000 հայերու: Շնորհք Պատրիարքին կար — գադրութեամբ է, որ Շահան Եպիսկ., քահանաներու եւ դպիրներու ընկերակցութեամբ, գացած է Անգարա:

ՃԻԲՐԱԼԹԱՐԻ Անկլիքան Եկեղեցւոյ առաջնորդ Ճոն Եպիսկ. Սաթըրթուէյթի Պոլիս այցելութեան առթիւ, Մայիս 9ին, Պոլսոյ անգլիական հիւպատոսարանին մէջ տրուած է ընդունելութիւն մը՝ որուն ներկայ եղած է Շահան Եպիսկ.՝ Շնորհք Պատրիարքին կողմէ:

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խոր — հուրդի Երիտասարդական Բաժնի ներ — կայացուցիչներու տարեկան ընդհանուր ժողովը այս տարի տեղի ունեցած է Լիբանանի մէջ: Ներկայացուցիչներ եկած են Գանատայէն, Փերուէն, Արեւելեան եւ Արեւմտեան Գերմանիայէն, Զուիցերիայէն, Մոսկուայէն, Քենիայէն, Սուտանէն, Հնդկաստանէն, Նոր Զելանտայէն, Միացեալ Նահանգներէն եւ այլ երկիրներէ: Առիթէն օգտուելով Հայց. Եկեղեցւոյ Համալսարանական Ուսանողներու Միութիւնը միօրեայ հաւաքոյթ մը կազմակերպած է հիւրերուն ծանօթացնելու համար լիբանահայ գաղութը:

Ապրիլ 21ի առաւօտեան հիւրերը այցելած են Պուրճ Համուտ, շրջած են թաղերը, Քառասնից Մանկանց դպրոցին մէջ ընդունուած են Թեմին առաջնորդական տեղապահ Արամ Վրդ. Քէշիշեանի կողմէ: Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութեան կողմէ հիւրասիրուելէ ետք տեղի ունեցած է պաշտօնական բացումը հաւաքոյթին՝ Միութեան ատենապետուհի Ռիթա Գասպեանի խօսքով: Դասախօսած են Արամ Վրդ. «Դէպի կենդանի վկայութիւն» եւ Փիթըր Մօս՝ «Պայքար յանուն արդարութեան» նիւթերուն շուրջ:

Ժամը 14ին հիւրերը բարձրացած են Պիքֆայայի վանքը, ուր Դպրեվանքի տեսուչը՝ Տաթեւ Եպիսկ. Սարգիսեան, ճաշ մը տուած է: Ճաշէն ետք տեսուչը խօսած է Դպրեվանքի պատմութեան եւ առաքելութեան մասին, որմէ ետք հիւրերը այցելած են Ապրիլեան Եղեռնի յուշարձանը:

Ժամը 16ին հիւրերը Անթիլիասի վանքին մէջ ընդունուած են Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոսի կողմէ, որ ծանօթութիւններ տուած է Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան եւ հայ ժողովուրդի մասին: Հիւրերը առաջնորդուած են Նահատակաց մատուռը, որմէ ետք ներկայ եղած են Ապրիլեան Եղեռնի յիշատակին նուիրուած ցուցահանդէսին, ուր իրենց տեղեկութիւններ տրուած են հայկական ցեղասպանութեան եւ Հայ Դատի վերաբերեալ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

15ԱՄԵԱՅ ՀՈՎՈՒՈՒԹԻՒՆ, (Տոքթ. Մեսրոպ Ծ. Վրդ. Գրիգորեանի), հեղինակ՝ Արէտ Վ. Հինդլեան, Վիէննա, տպ. Տէր—Յակոբեան, Փարիզ 1978:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՄԷԿ ՀԱՅՐ, ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԶԱՒԱԿՆԵՐ...

— Օ —

Ուիսքընսընի համալսարանին մէկ քննութիւնը ապշութեան մատնած է Ամերիկացիները: Ուաշինկթըն Փոսթ քըննութեան արդիւնքները ներկայացուցած է:

— Արուեստական սերնդագործութեան եղանակը կիրարկող բժիշկները, երբեմն, մէկ անձի մը սերմը 12 կիներու վրայ կը գործադրեն: Այսպէս, երախաներ կը ծնին, առանց գիտնալու, որ նոյն հօրը կը պատկանին... Ամէն տարի վեցէն տասը հազար երախաներ կը ծնին արուեստական սերնդագործութեան եղանակով, Միացեալ Նահանգներուն մէջ: ... Թէեւ կիրարկող բժիշկներուն 75 առ հարիւրը կը յայտարարէ, թէ մէկ «նուիրատու»ին սերմը վեց անգամէն աւելի չի գործածեր, անդին վեց առ հարիւրը կ'ընդունի, թէ 15 յղութեանց կը ծառայէ, կամ՝ աւելի: Բժիշկ մը ընդունած է, թէ «հօր» մը սերմը օգտագործած է 50 ծնունդներ ապահովելու համար...:

×

ԱՐԳԵԼՔԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Վրդոված ընթերցող մը նամակ մը յղած է Ալժէ լոյս տեսնող Էլ Մուճահիտ օրաթերթին: Ուզած է պարզել այն կա — ցութիւնը, որ ստեղծուած է Թիզի—Ուզու վիլայէին մէջ, երբ շրջանին պատ — կան իշխանութիւնները արգիլած են ալքոլին գործածութիւնը:

— Ալքոլին գործածութիւնը արգիլուեցաւ 1976ին: Այդ թուականէն սկսեալ հազարաւոր անարժաններ իրենց գրպանները լեցուցին եւ քաջալերեցին, որպէսզի ուրիշներ ալ նոյնը ընեն: Շիշ մը գինին կը գնեն Ալժէի մէջ 12 տինարի 1 տինարը հաւասար է 1,40 ֆրանքի): Քապիլի մէջ կը ծախեն 27,50 տինարի, որով 15,50 տինար շահ կ'ապահովեն: Օրական 50 շիշի հաշուով սակա կ'ընէ 775 տինար: Ամսուան հաշուով կը հասնի 23·250 տինար շահու: Ո՞ր բժիշկը կամ ճարտարագէտը այդքան կը շահի:

Միւս կողմէ, օճախի գործածութեան սահմանուած ալքոլը անգտանելի դար — ձած է: Եթէ գտնուի՝ պէտք է 7 տինար վճարել շիշին համար: Աւելին՝ պէտք է երախտագիտութիւն յայտնել նպարավաճառին, քանի յօժարած է ծախել...:

×

ԵԶԱԿԻ ԵՐԵՒՈՅԹ ՄԸ...

Էսէնի մէջ, Արեւմտ. Գերմանիա, իսկապէս եզակի երեւոյթ մը պարզուած է, համաձայն Սոցիալ Ռիփորթ տեղեկատու թերթին (պիւլըթէն):

— Էսէնի Շարաթը շրջանակին մէջ, վեց հազար հոգի հրաւիրուած են երկրին այլ եւ այլ վայրերէն: Պայմանը եղած է, որ բոլորին անունն ալ Շմիթ ըլլայ: Պատուոյ նախագահը եղած է վարչապետ Հելմութ Շմիթ, ընկերակցութեամբ իր կնոջ: Շմիթ անունը ամէնէն տարած — ուածներէն եւ ընթացիկներէն է Գերմանիոյ մէջ եւ անոր ժողովրդականութիւնը տեղի կուտայ միայն Միւլէրին առջեւ (հարիւր Գերմանացիներէն մէկը այս անունը կը կրէ): Երրորդ տեղը կը գրաւէ Շնայտէրը, որուն կը յաջորդէ Ֆիշէրը:

Ցատկանշականն այն է, որ բոլոր անուններն ալ արհեստ մը ցոյց կուտան: Հաւանական է, որ հեռաւոր անցեալին Պ. Միւլէրը (ջաղացպան) աշխատած է ջրաղացի մը մէջ, Շմիթը եղած է դարբին, Շնայտէրը դերձակ եւ Ֆիշէրը ձըկնորս, ինչպէս Վեպեռը ջուլհակ, պաուրը գիւղացի, ինչ կը վերաբերի Քլայնի (փոքր) անուն մը որ նոյնպէս տարածուած է հաւանաբար կարճ հասակ ունեցած մէկու մը սահմանումով ընտանիքին անցած է:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

— Օ —

ՎԱԼԱՆՍ (Յառաջ).— Հայ Ազգային Միութեան կազմակերպած դասախօսու — թեան երեկոյթը տեղի ունեցաւ Մայիս 12ին, Պալզաք փողոցի Բողոքականաց սրահին մէջ: Ներկայ էին Նարեկ խաչակիր Քհնյ. Վարդանեան, Վերապատուելի Իսրայէլ Աբրահամեան, Կաթողիկէ համայնքի հոգեւոր հայրը Գէորգ Վրդ. Զանտրեան եւ ստուար հասարակութիւն մը:

Հայ Ազգային Միութեան նախագահ Տոքթ. Գոհարեան ներկայացուց դասա — խօսը՝ Տոքթ. Իվ Թեռնոն, հեղինակ «Հայերը — Ցեղասպանութեան մը պատմութիւնը» հատորի:

Դասախօսը քարտէզի մը ցուցադրու — թեամբ ներկայացուց Արեւելեան Հա — յաստանը՝ Ռուսիոյ հպատակ, Արեւ — մըտեան Հայաստանը իր վեց նահանգներով, Պոլիսը, ուր կ'ապրէր հոծ Հայութիւն մը, ինչպէս նաեւ Կիլիկիան իր շրջաններով: Պատմականը ըրաւ 1876էն մինչեւ 1920 Թուրքիոյ ծրագրած ու գործադրած խժդժութիւններուն Հայոց վը — րայ, քիւրտ չէյխերու սանձարձակու — կութիւններուն, ազատագրական եւ ֆէ — տայական շարժումներուն, հասնելով մինչեւ 1915ի Եղեռնը:

Երկու ժամ տեւող դասախօսութիւնը խոր տպաւորութիւն թողուց ներկաներուն վրայ, մանաւանդ երիտասարդներուն՝ որոնց հարցումներուն գոհացուցիչ պա — տասխաններ տուաւ իր նիւթին հմուտ դասախօսը:

Դասախօսութենէ ետք Տոքթ. Իվ Թեռնոն ստորագրեց իր գիրքը:

ԼԵՒՈՆ Տ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929

1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

1.

Փողոցին անկիւնը հովի ուժգին յորձանք մը զինքը կեցուց: Գլխարկը հանեց եւ դէմքը այդպէս հովին ու անձրեւին՝ Թօքերուն ամբողջ խորութեամբը ներշնչեց: Լիզող ցուրտ հովը եւ այտերն ի վար իջնող կաթիլները անկարող էին սակայն իր ջերմը մեղմելու, տենդը քունքերէն վանելու: Զգաց որ յոգներ էր, անշուշտ ժամեր կային որ փողոցէ փողոց կը շրջէր այսպէս, կատաղու — թեամբը հալածուած: Ո՞ւր էր. գիտեց շուրջը, չճանչցաւ, կարդաց անկիւնի նըշանատախտակը. տասնըհինգերո՞րդ թաղամաս. ըսել է գետը անցեր էր. բնաւ չյիշեց: Նորէն սկսաւ դէպքը կրկնել ինքզինքին, ծայրէն, այս անգամ իրապէս էն ծայրէն: Երբոր ապտակին հասաւ, քայլերը արագացան ակամայ:

Ի՞նչպէս կրցին այդքան շուտ միջամտել եւ բաժնել զիրենք, ի՛նչպէս չըկացաւ պատասխանել այդ հարուածին, կոկորդին նետուիլ, բան մը ընել, գոնէ... եթէ զինքը այդքան շուտ դուրս չառաջնորդէին... չուզեց գայթակղութիւն հանել...

Հապա այն խօ՛սքը, այն խօ՞սքը հապա զոր Լեսքիւռ անմիջապէս վերջը աւելցուց. «Այս խնդիրը այսպէս կ'աւարտի»:

Կ'աւարտի՞...: Դեռ բաւական քալել պէտք եղաւ մինչեւ ծանօթ պողոտայ մը հասնիլը:

Անձրեւը միշտ կը շարունակուէր եւ եւ փողոցները մարդ չկար: Ատենը անգամ մը հեծելանուորդ ոստիկաններ կ'անցնէին զոյգ — զոյգ, անձայն, անխօս: Փողոցին միւս անկիւնը տակաւին մարմնեղ բայց լղրճուած ու որդնոտած աչքերով պոռնիկ մըն էր կեցած մայթին կասկարայաձեւ այն մասին վրայ, ուրկէ ընդերկրեայ ելեկտրաշարժի գետնուղին կ'արտաշնչէ: Սրունքները բացած՝ ան կը թողուր որ այդ նեխոտ բայց տաք օդը պլլուի իր բումբերուն, գգուէ, շոյէ զանոնք, բարձրանայ վեր, ծունկերէն, զիստերէն, ազդրերէն, գազջութեամբը լիզէ իր մերկ միսերը, յոգնած, ճանկռտուած: Ատենը անգամ մը կը հազար, կը թքնէր, յետոյ փորին վրայէն հագուստը բռնելով կը քաշէր, տեղ տալու համար ջերմութեան որ պորտին վրայէն սողոսկի, բարձրանայ կուրծքերուն, մինչեւ որ լղրճուած ու որդնոտած աչքերը գոցուին հեշտանքով, ալ կորսուած այն հին հեշտանքով:

Երբոր Փիէռ զայն նշմարեց, կանչեց հեռուէն.

— Բը՛սթ, Նէնէ՛թ...

— Մոն շէրի՛...

Երիտասարդը բառ մը աւելի չկրցաւ ըսել սակայն եւ թողուց որ հանրութիւնը թեւը մտնէ ու զինքը տանի:

2.

Թէրէզն է որ դուռը բացաւ. ժպիտի մը հետ պզտիկ բացագանչութիւն մը արձակեց ու զինքը ընդունեցաւ սիրալիր: Ո՛չ, Լեսքիւռը հոն չէր, բայց շուտով պիտի գար. իսկ ժաննը երկու օրէ ի վեր բնաւ չէր երեւցած: Երկո՞ւ օրէ ի վեր. ըսել է ապտակին գիշերուընէն ի վեր...

Թէրէզը Լեսքիւռին միակ սպասուհին է: Սպասուհիէ աւելի բան մը անշուշտ, քանի որ այդ մարդուն ծառայութեանը մէջ է անցուցած գրեթէ իր ամբողջ կեանքը եւ հաւատարիմ կենդանիի մը պէս չէ լքած զայն նոյնիսկ դժուարին շրջաններ: Ինչպէս որ կը պատահի այսպիսի պարագաներու, տարիներու բոլորումով կամաց կամաց ելած է իր ծառայի հանգամանքէն՝ ամուրիին սա պարապ տանը մէջ կիսկատար տանտիրուհի մը դառ — նալու համար: Կարճ հասակի մէջ անոռոշ տարիք, ներս քաշուած պզտիկ աչքեր, սուր քիթ, անարժէք բերան: Գըլխուն եւ կուրծքին միջեւ ճաշակի տա — րակարծութիւն. մէկուն վրայ շնիք՝ անցեալ նորաձեւութիւն, կուրծքը տա — փակ՝ ներկայ նորաձեւութիւն:

(37 — Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Հայկ Մարգարեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Մարգարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տիւրնայեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մայիս 27, Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ մօր՝

ԵՂԻՍԱԲԷԹ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ
(ծնեալ Տէր-Մխսեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Վարսենիկ Աշճիպաշեան, Պ. Աղասի Նալպանտեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ադամեան եւ զաւակները, Օր. Անահիտ Հացագործեան, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանդր Պապայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Աշճիպաշեան խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, մամուլով թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց քրոջ, մօրաքրոջ, մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՆՈՒԱՐԴ ՀԱՑԱԳՈՐԾԵԱՆԻ
(ծնեալ Նալպանտեան)

մահուան առթիւ:

×

Եկաւեան, Ֆէրէչէթեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղիկով, նամակով մասնակից եղան իրենց սուգին իրենց եղբօր, հօրեղբօր, զարմիկին՝

ՆԱԶԱՐԷԹ ԵԿԱՒԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Տարեկան Հանդէս

Ս. Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ կրօն. Ընկերակցութեան եւ Հ. Բ. Ը. Մ. Մարսէյլի վարչութեան հովանաւորած հայերէնի միօրեայ դպրոցին տարեկան հանդէսը, Հինգշաբթի (Համբարձում) Մայիս 24, ժամը 15ին մայր եկեղեցւոյ «Ա. Զրբաշեան» սրահը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը, Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութեան առթիւ, ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Հմայեակ Հաբէթնաքովեան (Փարիզ) Արամ Մանուկեանի յիշատակին 500 Ֆր., Տիկ. Սողոմոնեանց (Փարիզ) իր ամուսնոյն Արամ Սողոմոնեանցի եւ հօր Հայկ Զրուանդեանի յիշատակին 500, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Գիւրգայեան (Նիս) իր թոռնիկի ծննդեան ուրախ առիթով 300, Տէր եւ Տկ. Ժիրայր Մարգարեան (Ֆոսսիւր-Մէռ) 200, Տէր եւ Տիկ. Օհաննէս Պուլանեան 200, Տէր եւ Տիկ. Վարդան Փափազեան 100: Տիկին Վարդանոյշ Փանոսեանի մահուան առթիւ Պ. Դանիէլ եւ աղջիկը Ռոզէթ Եղիշէեան 200, Տէր եւ Տիկ. Աւետիս Բարէեան 100:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

« ՅԱՌԱՋ »Ի
ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
կը նուիրեն

Ի յիշատակ՝ Լեւոն Գույումճեանի, իր հարազատները 1000 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՀԱՅԿ. ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Ս. ԲԵՐՆԱՐԴԻՆէԷ
մահուան 100ամեակին առթիւ

Յուլիս 24–28

Կազմակերպութեամբ՝ Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Ժողովրդապետութիւններուն եւ Նախագահութեամբ՝ Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդ

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆԻ

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել.—

ՓԱՐԻԶ, Անտոն Վրդ. Թիւթիւնճեանի հեռ. 278.31.93

ԱՌՆՈՒՎԻԼ, Հ. Աթանաս Վրդ. Քէսէճեանի, հեռ 985.15.56

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սարգիս Վրդ. Դաւիթեանի, հեռ. 54.02.98

ԼԻՈՆ, Գէորգ Վրդ. Ջապարեանի հեռ. 47.28.65

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ Կոմիտաս Վրդ. Զարգնեանի, հեռ. 22.09.86

ՎԱԼԱՆՍ, Գէորգ Վրդ. Ջանտրեանի հեռ. 43.78.23

Արձանագրութիւնները կը փակուին Մայիս 31ին:

MARSEILLE
ABBAYE DE SAINT-VICTOR
Vendredi 25 Mai à 21 heures
Piano quatre mains

Edouard Exerjean
Philippe Corre

FOOT-BALL
VOTRE RENDEZ-VOUS
Dimanche 27 Mai

Alfortville

Stade Municipal d'Alfortville
Quai Blanqui
2ème tournoi régional — Poussin
2ème challenge Serop SAAGIAN
16 équipes : Lens, Viry Joinville, Vincennes, ASA Issy.

BUFFET — REPAS — BUVETTES
Début : 8 heures du matin

CHARLY-PARIS
Diffusion France - Etranger
boutiques style-jeune

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ
ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ
ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԻՆ

ԲԱՐՁՐ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

Վ Ա Զ Գ Է Ն Ա.

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ — ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Կիրակի, Մայիս 27, յետ միջօրէի ժամը ճիշդ 4ին, Սալ Կավոյի մէջ, 45–47 Ռիւ տը լա Պոէսի, Փարիզ 8րդ

Խօսք կ'առնեն

Պր. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ եւ ՄԷԹՐ ՑՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Յայտագրին կը մասնակցին՝

Սիւզաննա Միլտոնեան (տաւիղ) Սոնիա Նիկողոսեան (երգ), Մատլէն Էֆիզեան-Քարփանթիէ (արտաս.)

Դպրոցասէր Տիկնանց եւ Սամուէլ Մուրատ վարժարաններու միացեալ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանպէկեանի (խմբերգ):

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հրաւիրատոմսերը այժմէն իսկ ապահովել եկեղեցւոյ դիւանէն:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանի, մասնակցութեամբ Պոմոնի, Պուլվ. Օտտոյի, Սէն-Լուի եկեղեցիներուն: Շաբաթ Մայիս 26, Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ եւ հոգեհանգիստ Մայիսեան ճակատամարտներուն ինկած հերոսներու յիշատակին:

Կը պատարագէ

ՇԱՀԱՆ ԽԱԶԱԿԻՐ ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Կը քարոզէ Մակար Քհնյ. Նաճարեան, կը մասնակցի Նշան Քհնյ. Գույումճեան:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Գործակցութեամբ Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան՝ Պոնտարուայի Տօնահանդիսութեանց Կոմիտէն կը կազմակերպէ դաշնակի եւ սրինգի բացառիկ նուագահանդէս մը՝ Մայիս 26, Շաբաթ ժամը 20.30ին, Պոնտարուայի Սէն Կրեկուար լ'Արմենիէն մայր տաճարին մէջ:

Դաշնակ՝ ԱՐՄԻՆԷ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ (Փարիզի Բարձրագոյն Երաժշտանոցէն) կը մեկնաբանէ Սքարլաթի, Մոցարթ, Շոփէն, Տըպիւսի, Քասաերէտ:

Սրինգ՝ ԺՈՐԺ ՄԻՆԱՍԵԱՆ, դաշնակի ընկերակցութեամբ Ժերար Գասպարեանի, կը մեկնաբանէ Շոփէն, Պախ, Ֆորէ:

Տրամադրելի սակաւաթիւ տոմսեր:

Գին՝ 15 Ֆրանք, ստանալու համար դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը՝ 77 ռիւ Լաֆայէթ:

Chauffage - Climatisation
Eléctricité

PLOMBERIE	REGULATION
ISOLATION ALARME	AUTOMATISME
SANITAIRE	ELECTRONIQUE

DEVIS — INSTALLATION — REPARATION
CONTRAT D'ENTRETIEN

SEDECS

21, RUE DE LA SAUSSAIE 93200 ST. DENIS
Tél. 823. 68. 03 - 823. 67. 61

VACANCES POUR LES ENFANTS

L'association de droit belge sans but lucratif « Le Fonds des Jeunes » organise, dans un endroit touristique privilégié du littoral belge de la Mer du Nord,

UN SEJOUR DE VACANCES

du Vendredi 17 au Vendredi 31 Août 1979 à l'ERMITAGE Duinbergenlaan No 70

KNOKKE - HEIST

réservé aux enfants d'origine arménienne de 6 à 13 ans. Ainsi, tout en profitant de l'air vivifiant de la mer du Nord et de ses distractions (bains de mer, jeux de plage, promenades...) sous la surveillance de monitrices compétentes, les enfants auront l'occasion de se familiariser avec la langue arménienne ou d'en perfectionner leur connaissance. En outre, des danses et des chansons arméniennes leur seront enseignées. *Inscription*, avant le 15 Juin au plus tard, auprès de M. Ed. JAKHIAN, 74, rue St-Bernard à 1060 Bruxelles — Tél. 19-322-537.85.82

Prix du séjour : 5.600 FB (± 780 FF)

Toutefois, à ce sujet, il vous est possibles de prendre contact avec M. ED. JAKHIAN.

Un acompte de 2500 FB (± 350 FF) sera payé lors de l'inscription et le solde le Vendredi 17 Août.

le déplacement à Knokke, aller et retour, sera à charge des parents.

Visites : Les parents pourront rendre visite à leurs enfants, le Dimanche 19 Août, à partir de midi. Le Dimanche 26 Août, un grand barbecue se organisé sur place.

L'OFFICE NATIONAL DE LA CULTURE ET DES TRADITIONS ARMENIENNES
ORGANISE UN

PELERINAGE AUX EGLISES et MONUMENTS ARMENIENS de ROUMANIE

DU XVIe, XVIIe et XVIIIe siècles
Animé par Gérard STEPHANESCO

avec la participation de hautes personnalités religieuses, des parlementaires ainsi que la Télévision qui réalisera un reportage à cette occasion.

Facultatif : Semaine supplémentaire les plages de la Mer Noire.

Renseignements et Inscription :

BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e étage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47

LIC. A. 1037

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
24
JEUDI
24 MAI
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա _ Տար. 260 Ֆ. Վեցամսեայ ՟ 140 Ֆ.
Արտասահման _ Տար. 300 Ֆ. Հատը – 1 Ֆ. 80

54ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.388
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — No 14.388

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻ ՊՈՔԱՍԱ ՉԱՐԴԵԼ ՏՈՒԱԾ Է ԵՐԱԽԱՆԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ ԴԵՍՊԱՆԸ ՀԱՍՏԱՏԵՑ ՈՒ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

« ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԶԶՈՒԱԾ Է ՀՕՐՄԷՍ » ԿԸՍԷ « ԿԱՅՍԵՐ » ՏՂԱՆ

Պոքասայի աստղը սկսած է մարիլ եւ ջարդուած դպրոցականներու հարցը բաւական ծանր կշռած է Ֆրանքեւափրիկեան ժողովին վրայ եւ « նեղը » դրած Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէնը:

Փարիզի դեսպանն է Սիլվեսթր Պանկի, որ չվարանեցաւ մամուլի ասուլիս մը տալ եւ հաստատել թէ ճիշդ է, երախաներ սպաննուած են՝ « Պոքասա իր իսկ երկրին զաւակները ջարդեց »: Կեդրոն-ափրիկեան « կայսրութեան » դեսպանը քաղաքական ապաստան ուզեց Ֆրանսայէն եւ « ազատագրութեան ճակատ » մը հիմնեց: Դեսպանը, նաեւ զօրավար է եւ այս ծանր որոշումը տուած է, որովհետեւ ականատեսներ եկած իրեն պատմած են Յունուարին եւ Ապրիլին կատարուած ջարդերը: « Դպրոցականները, կ'ըսէ Պանկի, փողոցէն ժողվուած են եւ երբեմն իրենց տուներէն, յետոյ զինուորական կառքերու մէջ նետուած են, ուր ընդունուած լախտի հարուածներով: Ճամբու ընթացքին, անոնք որ կը բողոքէին կամ շատ կը խօսէին հիմնական լուծումի ենթարկուեցան »: Բանակի զինուոր մը ըսած է Պանկիի « Կը լռեցնէինք ծոծրակին ատրճանակով մը: Մահը անմիջական էր »: Սպանութիւններէն ետք, զինուորներուն տոպրակներ տրուած են որպէսզի դիակներէն ազատին, հասարակաց փոսեր նետելով »: Կարգ մը տոպրակներ պզտիկ եկած են եւ այն ատեն միայն գլուխն ու ուսերը ծածկած են եւ գերեզմանատուն տարած, վռնտելէ ետք պահապանը: Ապա, զինուորները փոսեր փորած են եւ դիակները նետած:

Այս պայմաններուն մէջ, Պոքասա այլեւս շատ չէր կրնար հերքել, ուրեմն բանաձեւ մը գրած է՝ « Երկրին մէջ խռովութիւններ պատահած են եւ որոշ թիւով մեռեալներ կան »:

Բայց Պոքասա բոլորովին առանձին կը մնայ, « իրեններն » ալ զինքը կը լքեն: Տղան՝ Ժորժ Փարիզի « Մաթէն »ին կը յայտարարէ՝ « Ժողովուրդը զզուած է հօրմէս: Ֆրանսան է որ իրեն զօրավիգ կը կենայ: Կը բաւէ որ Ֆրանսա լքէ զինքը եւ ամէն ինչ կը վերջանայ: Ափրիկեցիներուս համար, անդրանիկ զաւակը նուիրական է: Եւ այն օրէն, որ հայրս այդքան փորձանք բերաւ գլխուս, անէծք ինկաւ վրան »: « Փորձանք »ներու կարգին յիշենք, որ 29ամեայ այս տղան ձերբակալուեցաւ հօրը հրամանով 1978 Սեպտեմբերին եւ երկրէն արտաքսուեցաւ կնոջը եւ երախաներուն հետ: Ներկայիս Փարիզ է, ո'չ անցագիր ունի, ոչ ալ գործ:

×

Պարզ է որ Ֆրանսայի այս « բարեկամը » Պոքասա, քիչ մը նեղացուցիչ դարձած է: Նախագահ Ժիսքար յայտնեց թէ Ֆրանսա մտահոգ է եւ երբ քննիչ յանձնախումբը իր տեղեկագիրը տայ, « Ֆրանսա կը կաղէ հարկ եղած եզրակացութիւնները »:

Չինաստանի Բնակչութիւնը 966 Միլիոն

—— o ——

Քսան տարուան մէջ առաջին անգամն ըլլալով, Չինաստանի իշխանութիւնները պաշտօնական ձեւով երկրին բնակչութեան թիւը ներկայացուցին: Ըստ իշխանութեանց, 1977ին Չինաստանի բնակչութիւնը, հաշուելով նաեւ Թայվան կղզին, որ ազգայնականներուն հակակշռին տակ կը գտնուի, 960 միլիոն կը ներկայացնէր: Արդ, եթէ նոյնիսկ այս թիւէն պակսեցնենք Թայվանի 16 միլիոնը, Չինաստանի բնակչութիւնը գրեթէ մէկ չորրորդը կը ներկայացնէ աշխարհի ընդհանուր բնակչութեան, որ չորս միլիառի կը հասնի:

1977էն ցայսօր, աչքի առջեւ ունենալով Չինաստանի բնակչութեան աճին տոկոսները, որ ըստ պաշտօնական աղբիւրներուն տարեկան 1,2 է, իսկ օտար կարգ մը մասնագէտներու հաշուով 2,50էն քիչ մը աւելի, Չինաստան ներկայիս ունի 966 միլիոն բնակիչ, առանց նկատի առնելու Թայվանը, որուն բնակչութեան թիւը այժմ 17 միլիոն է:

1980ին է, որ Չինաստանի մարդահամարը պիտի կատարուի: Համաձայն նախատեսութեանց, 1982ին մէկ միլիառ բնակիչ պիտի ունենայ ցամաքամասի մը տարածութիւն ունեցող այս երկիրը:

Հարկ է նկատի ունենալ, որ կարգ մը օտար մասնագէտներուն հաշուով, այդ թիւը արդէն արձանագրուած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՆԱՏԱՅԻ վարչապետը՝ Թրիւտօ, կորսնցուց ընտրութիւնները: Արդարեւ, 11 տարուան իշխանութենէ ետք, իր կուսակցութիւնը՝ Ազատական, միայն 114 աթոռ պահովեց մինչ՝ Պահպանողականները՝ 136: Անոնք ալ սակայն պարտաւոր են փոքրամասնութեան դահլիճ մը կազմել, քանի մեծամասնութիւն չունին եւ պէտք է որ վեց « Քրետիթիստ »ները զօրավիգ կենան իրենց:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ներքին կացութիւնը միշտ ծանր է եւ գործատիրութիւնն ալ խիստ ազդարարութիւն մը ըրած է կառավարութեան, մամուլի ամբողջ էջի մը միջոցաւ: Կը պահանջէ ազատ ձեռնարկութիւնը, երկիրը փրկելու համար: Միւս կողմէ սակայն Ճափոն վերջնապէս հաւանած է միանալ միւս երկիրներուն, օգնելու համար նիւթապէս Անգարայի: Թերթերու համաձայն Թոքիօ 50էն 70 միլիոն տոլար կրնայ տալ, ըստ Արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Ամերիկայի տալիքին:

ԺԱՔ ՇԱՊԱՆ ՏԷԼՄԱՍ Ազգ. Ժողովի նախագահ եւ Պորտոյի քաղաքապետ - երեսփոխան ահաբեկչական սպառնալիքներ ստացած է Պասքերէն: Յատուկ միջոցներ ձեռք առնուած են պաշտպանութեան համար:

ՊԱՊԸ ընդունած է ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը՝ Վալտհայմ եւ շուրջ 40 վայրկեան խօսակցութիւն ունեցած է: Վատիկանեան աղբիւրներու համաձայն, շատ մը հարցերու կարգին, խօսած են նաեւ Լիբանանի մասին:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՍԱՐԳԻՍ կը ջանայ նուազագոյն համաձայնութիւն մը գտնել նոր կառավարութիւն մը կարենալ կազմելու համար: Հիւսիսային Մեթնի շրջանը մթնոլորտը միշտ լարուած է Քաթայէպներուն եւ Շամունականներուն մօտ:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՓԱՐԻԶ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ

Երեքշաբթի օր, ժամը 12ին, Ռուասի-Շառլ տը Կօլ օդակայանը ժամանեց Ամենայն Հայոց Վազգէն Կաթողիկոսը, ընկերակցութեամբ Վրաստանի Հայոց Առաջնորդ՝ Գէորգ Եպիսկ. Սերայտարեանի, դաւազանակիր՝ Մասիս Վրդ. Գալստեանի, Պ. Շահպազեանի և Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի: Ընդունելութեան յատուկ հիւրասրահին մէջ, Կաթողիկոսը դիմաւորելու փութացած էին՝ Յունաց Մետրոպոլիտը՝ Մելեթիոս Եպիսկ., Ռումանական Եկեղեցւոյ Առաջնորդ՝ Ֆլորէա Եպիսկ., Հայ Կաթողիկէ Էկզարք Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան, Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի տեսուչ՝ Հ. Սերովբէ Աղըլեան, Փարիզի Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութեան անդամներ, արուարձաններու հայ եկեղեցիներու հոգեւոր հովիւները, զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ, «Յառաջ»ի տնօրէնուհին եւ խումբ մը ազգայիններ եւ ինչպէս ամէն անգամ Քէ տ'Օրսէի փրոթոքոլի պետը՝ Լառշէ:

Կարճ ժամանակ օդակայան հանգստանալէ ետք Հայրապետը իր շքախումբով առաջնորդուեցաւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ մայր եկեղեցի եւ « Հրաշափառ »ով մուտք գործեց: Գոհաբանական աղօթքէն ետք խօսք առաւ Սերովբէ Արք. եւ բարի գալուստ մաղթեց Հայրապետին: Վազգէն Ա. փոխանցելէ ետք հայրենի ժողովուրդին եւ Ս. Էջմիածնի ողջոյնները՝ ուրախութիւն յայտնեց անգամ մը եւս Փարիզ այցելութեան համար: Օրհնելէ ետք եկեղեցական եւ աշխարհական այն բոլոր անձերը՝ որոնք նուիրուած են մեր ազգային աւանդութիւններու անաղարտ պահպանման, աւելցուց. « Գերաշնորհ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի հետ գրեթէ միասնաբար ճամբայ ելած ենք մեր եկեղեցւոյ եւ ժողովուրդին ծառայութեան առաքելութեան մէջ: Կը մաղթենք իրեն տակաւին երկար կեանք, որպէսզի նոյն ոգիով շարունակէ իր առաքելութիւնը: Այնքան ատեն որ մենք կը մնանք Հայրապետական Աթոռին վրայ, Սերովբէ Սրբազան կը մնայ մեր պատուիրակը »:

Ցաւարտ արարողութեան, Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ տեղի ունեցաւ ալջահմբոյր:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 11–17)

ՆԿԱՐԻՉ ԿԱՄՕ ԳԵԱՆՋԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ժամանակակից արուեստի թանգարանին մէջ բացուած է երիտասարդ նկարիչ Կամօ Գեանջեանի առաջին անհատական ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են 40 կտաւ, քանդակ եւ գծանկար: Բացման օրը, թանգարանին տնօրէնը՝ Հ. Իգիթեան, նշած է որ նկարիչին բնորոշ յատկանիշը արուեստին մէջ շրջապատի գեղեցկութիւնն ու գրաւչութիւնը բացայայտելու մշտական ձգտումն է:

×

ՄԱՐՇԱԼ ՅՈՎՀ. ԲԱՂՐԱՄԵԱՆԻ ՆՈՒԷՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Խորհ. Միութեան մարաջախտ Յովհաննէս Բաղրամեան իր անձնական դիւանին մէկ մասը նուիրած է Հայաստանի Յեղափոխութեան Պետական Թանգարանին: Հետաքրքրական են այդ նիւթերուն մէջ Բ. Աշխարհամարտի այն մարտական գործողութիւններու քարտէզներն ու ծրագիրները, որոնք մշակուած եւ իրականացած են Բաղրամեանի անմիջական մասնակցութեամբ: Անոնք կը վերաբերին Կիեւի պաշտպանութեան, Ռոստովի 1941ի Հոկտեմբեր – Նոյեմբեր ամիսներու գործողութեան, Օրիոլի ճակատամարտին: Դիւանին մէջ կան բազմաթիւ նկարներ՝ որոնք կը խօսին մարաջախտին կեանքին, իր ռազմական եւ հանրային գործերուն մասին: Թանգարանին նուիրուած են նաեւ Բաղրամեանի յուշերու տարբեր հրատարակութիւնները, անձնական զէնքերը, ոսկիով եւ արծաթով դրուագազարդուած սուրը, զոր Թեհրանի հայ համայնքը նուիրած է զօրավարին՝ պատերազմի տարիներուն:

×

« ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՆՈՐԻՑ » ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԻՆ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Արտաշատի տուամաթիք թատրոնին մէջ տեղի ունեցած է « Հանդիպում նորից » թատերախաղին անդրանիկ ներկայացումը: Թատերագիր Արտաշէս Բաբայեանի երկին նիւթը կազմած են այն դէպքերը՝ որոնք տեղի ունեցած են 1945ի գարնան, հայկական գիւղի մը մէջ: Գերմանացի գերի զինուոր մըն է, որ ծանր հիւանդացած է. հայրենակից բժիշկը չուզեր վիրահատել զինք՝ իր վիճակը անյոյս համարելով եւ հայ վիրաբոյժ մըն է, որ կը կատարէ վիրահատումը եւ կը բժշկէ գերմանացի գերին: Թատերախաղին գլխաւոր երկու հերոսները՝ Գերմանացին եւ հայ բժիշկը, ներկայիս ողջ են եւ ներկայացման աւարտին, հանդիսականներու ծափերուն տակ բեմ բարձրացած են: Սէյրան Արովեան Այգեստան գիւղի հիւանդանոցին գլխաւոր բժիշկն իսկ Կուրտ Ֆիշէր Էրֆուրտի Շինարարական Ճարտարարուեստական մասնագիտական դպրոցին մէջ կը դասաւանդէ:

×

ԱԿԱԴ. Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ ՊԱՏՈՒՈՅ ԱՆԴԱՄ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ԱԿԱԴԵՄԻԱՆԵՐՈՒ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահ Վիկտոր Համբարձումեան պատուոյ անդամ ընտրուած է Վրաստանի եւ Հունգարիոյ Գիտութիւններու Ակադեմիայի: Հայ գիտնականը պատուոյ անդամ է միութենական եւ արտասահմանի 43 ակադեմիաներու եւ գիտական ընկերութիւններու:

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ տօնին առթիւ, «Յառաջ» վաղը (Ուրբաթի թիւ) լոյս չի տեսներ: Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ-Կիրակի, նուիրուած Մայիս 28ի:

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԸ ԵՒ ԻՐ ՍՈՒՐԸ

— o —

«Սովորական» եւ «ընթացիկ» երեւոյթ մը, արժանաւոր եւ բազմավաստակ արուեստագէտ մը, իր ստեղծագործ տաղանդին եւ ինքնատիպ անհատականութեան ուժով, կը հրաւիրուի մաս կազմել երկրի մը Գեղարուեստից Կաճառին, հոն շարունակելով ներկայացնել տուեալ արուեստին մէջ փայլուն երեսը, իրմով ծլարձակ շառաւիղ մը: Այս երեւոյթը, ուրիշ ազգերու պարագային, կրնայ պատճառել մասնաւոր հրճուանք մը մանաւանդ այն բոլոր արուեստասէրներուն մօտ, որոնք ժամանակի երկայնքին գիտցած են գնահատել այդ արուեստագէտին գործը եւ զօրաւիգ կանգնած են իրեն բարոյապէս թէ գործնականապէս: Ի վերջոյ արուեստասէրն ալ, իր ձեւով, վարձատրուած կը զգայ ինքզինք երբ գտնէ փաստը թէ իր արուեստի հաւաքածոյին մաս կազմող հեղինակ մը օր մը աստիճան առ աստիճան կը բարձրանայ եւ կը գրաւէ պաշտօնապէս բարձրագոյն աթոռը որ կը գտնուի Կաճառին մէջ: Արուեստագէտին ակադեմական դառնալը կը դառնայ հաստատումը արուեստասէրին արուեստի գիտակցութեան, ճաշակին, ըմբռնումին:

Այս բոլորով միատեղ, տարբե՛ր էր Ապրիլ 4ի արարողութիւնը մեզի, բոլոր Հայերուս համար, գաղթաշխարհի թէ Հայաստանի: Այդ օրը — մեր տարեգրութեանց մէջ աննախընթաց իրողութիւն — Հայ մը մուտք կը գործէր Ֆրանսական այնքան մեծաշուք եւ աշխարհահռչակ Գեղարուեստից Կաճառէն ներս, գրաւելու համար իրեն վերապահուած արժանի աթոռը: Ու իրմով՝ ամբողջ Հայոց պատմութիւնն էր որ մուտք կը գործէր հոն, ու նաեւ՝ վերանորոգեալ հաւատքը հանդէպ հայ ստեղծագործ մտքին արուեստի ճամբով: Այդ օր, անձ մը, հայ անհատ մը կ'անձնաւորէր մեր քսաներորդ դարու տառապանքը, ազգային մաքառումը, գեղեցիկին եւ մարդկայինին հանդէպ հաւատքը եւ անվհատ աշխատանքը՝ մինչեւ յաջողութիւն: Ապրիլ 4ին հայ որբացած մանկութիւնն էր որ ինքզինք կը փնտռէր Փալմիրի աւերակներուն եւ Եգիպտոսի բուրգերուն միջեւ: «Առաջին ցեղասպանութենէն» վերապրող Հայու բեկորներն էին որ կը սորվէին հայկական այբուբենը ու ապա՝ իրենց հոգիի եւ մտքի թեւերը լայնօրէն բացած կը ճախրէին դէպի Լոյս — Քաղաքի արուեստի օճախները: Ցնցոտիապատ եւ մահացուօրէն վիրաւոր հայ հոգին էր որ, այդ հանդիսաւոր օրը, պերճօրէն զարդարուած ակադեմական զգեստով, «Գմբէթ»ին ներքեւ պերճախօս կը բարբառէր, ձեւով մը՝ որ կը յիշեցնէր 18րդ դարու Ֆրանսացի նշանաւոր քննադատ Ֆրերոնի մէկ խօսքը.— «Արուեստը անհրաժեշտ է մինչեւ իսկ ճշմարտութիւնը ներկայացնելու ձեւին մէջ»:

Վերի խօսքերուն ճշմարտութիւնը, որպէս ապրում, մինչեւ իրենց հոգիին խորը զգացին մանաւանդ այն առանձնաշնորհեալ Հայերը, որոնք բախտը ունեցան ներկայ գտնուելու նոր ակադեմականին Կաճառէն ներս ընդունման պաշտօնական արարողութեան: Հոն, իրենց աչքերուն առջեւ, պարզուեցաւ այն միւս երեւոյթը որ արուեստագէտէն դուրս, անոր անձէն է որ կը բխէր.— պատկերը պայծառ դիմագիծի մը որ համեստութեան կը միացնէ քաջութիւնը, եւ որուն գիտութիւնը անբաժան է իր պարկեշտութենէն: Մէկը՝ որ էապէս վրդոված համամարդկային տագնապներով, կ'ուզէր արուեստը վերադարձած տեսնել դէպի մարդկայինը, վեհը, դասականօրէն աստուածային իր ակունքները: Մէկը որ անտեղիտալիօրէն, ուժգնօրէն կը ծառանար այն ամէն երեւոյթին դէմ որ յանուն արուեստին ժխտումն իսկ էր այն երազին որ արուեստագէտի՛նը պէտք է ըլլար, ի վերջապէս մէկը՝ որ «աւելի եւս խորանալով դէպի իր երիտասարդական տարիները» կը ձգտէր ձուլուիլ իր իսկ ազգային ակունքներուն՝ կարկաչահոս ըմպելու համար անկէ, ոռոգելու համար միջազգային արուեստի ակօսները: Բարձրաճակատ էր Հայը, պայծառ էր մարդը, վսեմ էր արուեստագէտը, իսկ ամէնէն՝ գեղեցիկին ռահվիրան:

Այդ օր յաղթանակ մըն էր ակադեմականին եւ իր սուրին համար, «սուրերը — ինչպէս կ'ըսէ յայտնի մտաւորական մը — որոնք մեծագոյն յաղթանակները կը տանին, անոնք են որ դրուագուած են ադամանդներով»:

ԳԱՌԶՈՒԻ սուրը պատած իր ոճով, իր էութեամբ որ կը ներկայացնէր անհատականին ընդմէջէն աշխարհ մը երազ եւ մարդկային յոյս:

ԳՐ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

ԳԱՌԶՈՒ-Ի ՃԱՌԸ

ԽՄԲ.— Ակամայ յապաղումով, ստորեւ, թարգմանաբար կուտանք Գառզուի ճառին գլխաւոր մասերը (Ապրիլ 4, երբ հանդիսաւոր կերպով կ'ընդունուէր Ակադեմիա):

Պարոն Նախագահ,
Սիրելի Տեքարիս,
Պարոններ,

Աչքերուս առջեւ պատկերներ կը տողանցեն... Հիմնարկը, Կաճառը, Գմբէթը, այդ գմբէթը որուն ներքեւ կը բաբախէ հսկայ քաղաքակրթութեան մը հոգին, հոգին այն Ֆրանսային, որուն կ'երազէի իմ մանկութեանս: Եւ ահաւասիկ ձեր կողքին այս հռչակաւոր տան մէջ, կանչուած ձեր ընդունելութեան եւ ձեր բարեկամութեան շնորհով, անցնելու, ես ալ, Քէ տը Քոնթիի մեծ դուռէն, նաեւ նշանաւոր բակէն, հասնելու մինչեւ այս երկրորդ յարկը, նստելու ձեր կողքին, ինչպէս ըրած են նախապէս այնքան մարդիկ, որոնց հանդէպ հիացում ունեցած եմ միշտ՝ Հէննէր, Հօրաս Վէրնէ, եւ մանաւա՛նդ Տաւիտ, որ առաջինը եղաւ այս աթոռը գրաւելու եւ որուն հանդէպ միշտ իսկական պաշտամունք ունեցած եմ: Ընդունեցէք, որ քաշուելու պատճառ մը կայ եւ բնական է, որ ճառախօսի իմ ծանօթ տկարութեանս վրայ աւելնայ վախը պահու մը, բոլորովին հանդիսաւոր:

Եւ յաւելեալ, մեր սիրելի Տեքարիսը գիս գովեստներու տակ կը թաղէ ինչ որ բախտի մէջ խաղով, ես գիս դատայ դատակազմի անդամ, շնորհելու համար այդ մրցանակը, այնքան երազուած անցեալին:

Եւ եթէ քիչ մըն ալ աւելի հեռուն երթամ, դէպի պատանեկան տարիներս, այդ մանկութիւնը անցած Պալմիրայի եւ Բուրգերուն միջեւ, կը տեսնեմ նախնիքս, հայ ժողովուրդը, որ կ'օգնէ Խաչակիրներուն վերագրաւելու համար Ս. Վայրերը: Եւ կը մտածեմ այդ ժողովուրդին որ գիտցաւ հնարել ռոմանն ոճը, հաստատելէ ետք աշխարհի առաջին քրիստոնեայ Պետութիւնը, այդ ժողովուրդը, որուն վերջին թագաւորը Լեւոն Զ. Լուսինեան, Ֆրանսացի իշխան, կը հանգչի Սէն Տընիի մայր տաճարը, Ֆրանսայի արքաներու կարգին. այդ ժողովուրդը, որմէ միայն հոյակապ հետքեր կը մնան այն հողին վրայ, զոր քաղաքակրթած էր նախքան կրելը այս դարուն առաջին ցեղասպանութիւնը եւ որ գտաւ իր Հայրենիքէն մասնիկ մը Խորհ. Միութեան ծոցը:

(Հոս, ինչպէս աւանդութիւնն կ'ուզէ Գառզու, իր նախորդին՝ Ժան Պուշոյի գովքը կ'ընէ, ապա կ'անցնի իր ճառին անակնկալ բայց հիմնական մասին, որ իր խորհրդածութիւններն են արդի արուեստին մասին):

Եւ քանի որ հասանք այս հիմնական հարցին, կ'ուզէի որ թոյլ տաք ինծի ընել կարգ մը խորհրդածութիւններ, որոնք միտքս բնական հետզհետէ, այն հանդիսաւոր պահուն, ուր կ'ընդունուիմ իբրեւ

գիս աւելի պերճախօս պիտի չդարձնէ: Բայց հաւատացէք, որ երախտապարտ եմ ձեզի, որ յիշեցիք բոլոր հանգրուանները կեանքի մը, ուր փնտռեցի միայն, որպէս համեստ արհեստաւոր, ձեռքերովս չինել այս առարկաները, զորս պատառ կը կոչենք:

. . . .

Եթէ քիչ մը դեռ հեռանամ ժամանակին եւ միջոցին մէջ, կը գտնեմ երիտասարդ մը, որ կ'երազէ Գեղարուեստի վարժարան մտնել Հռոմի Մեծ Մրցանակը հետապնդելու համար: Այն ատեն ինծի համար, գերագոյն նուիրագործումն էր: Նախ մտնել այդ համբաւաւոր դպրոցը, ապա, շահիլ մրցանակը: Եւ ո՛վ ճակատագրի հեգնանք, տարիներ եւ տարիներ յետոյ, մինչ երբեք չէի յաճախած Պոնափառթ փողոցը, անհասանելի երազ...

նկարիչ յաջորդելով նկարիչի մը, տեղ գրաւելու ձեր մէջ, կարգ մը խորհրդածութիւններ այն մասին թէ ճիշդ ո՞ւր հասած է նկարչութեան այդ արուեստը եւ այդ արհեստին ընթացքը այն օրէն երբ, դար մը անցաւ, այնքան թեքնիք եւ մտաւորական յեղափոխութիւններ յաւակնեցան սահմանափակել իր դերը կամ բարեփոխել իր սահմանումը:

Արդեօ՞ք հասած ենք նկարչութեան վախճանին շրջանին: Արդեօ՞ք Փիքասօ ընաջնջող հրեշտակն է, թագաւորութեան վերջը աւետող: Ամէն բան այդպէս կարծել կուտայ: Ռոժէ Քայուա Փիքասօն նկատած էր իբրեւ ախտանշան մը, ոչ երբեք ապագային սերմնացան այլ իբրեւ գիտակից եւ սատանական ծիծաղով հաշուեյարդարը ընող քանիցս դարաւոր ձեռնարկութեան մը, որուն մերձաւոր լուծումը կը նախազգար ինչպէս առնէտները որ նաւը կը լքեն եւ որուն սնանկութիւնը արագացուց իր յստակատես շահագործումներով: Այն ատեն, նկարչութիւնը պիտի մեռնէր, փոխարինուած մեքենանկարչական արուեստներով, որոնց գալուստն ու փառքը կ'ողջունէր՝ Էլի Ֆօռ:

Արդարեւ, երբ կը տեսնենք անհաւատալի յեղաշրջումը, ըսենք, նախընտրաբար, յեղաշրջումները, արուեստին եւ նկարչութեան ծուլթիւնները, տպաւորապաշտներէն ի վեր, կամաց-կամաց կը տեսնենք նկարչութիւնը, որ իրապէս դուրս կ'ելլէ իր սահմաններէն, այն աստիճանի կ'ազատագրուի որ ուրիշ բան դարձած է:

Ըսէ՛ք ինծի, ի՞նչպէս, ի՞նչ մոլորումով, հասած ենք հոն ուր պատառ կը կոչենք մէկ կապոյտ գոյնով նկարուած տարածութիւն մը... երեք կամ չորս գունաւորուած յատակագիծեր, համախմբուած որոշ կարգով մը կամ կոյս պաստառ մը ածելիի հարուածներով ճեղքուած: Ըսէ՛ք ինծի, ի՞նչպէս հասած ենք հոն, ուր քանդակագործութիւն կը կոչենք երկաթեղէնի քանի մը տարրեր, ճարպիկօրէն հաւասարակշռուած, զորս նուազագոյն հովը կը շարժէ եւ զորս մկրտած ենք շարժական (մոպիլ): Եւ գերագոյն նորարութիւն՝ երկաթեղէնի քանի մը կտոր հողին մէջ տնկուած, մկրտուած սթապիլ եւ հրամցուած հանրութեան իբրեւ յեղափոխական: Շատոնց է, հազարամեակներէ ի վեր, որ արձանագործութիւնը անշարժ է (սթապիլ): Այսօր, բառերով արձանագործութիւն կ'ըլլայ եւ նախադասութիւններով՝ նկարչութիւն: Այնպէս կը թուի, որ մարդկութեան ամբողջ եռանդը կը կեդրոնանայ բաներ մը չընելու համար, կը խաղանք, ճանիպուլառը եւ զուարթութիւնը հիմնարկութեան դասին բարձրացուած են եւ կուզան արուեստի գերագոյն կարգը գրաւելու: Քայքայուող ընկերութեան մը ցնորականութիւնն է, բոլորովին խախտած քաղաքակրթութեան մը քաոսին նշաններն են:

Շատ հեռու ենք, անսահման աւազներու վրայ բարձրացած Սփինքսէն, պահապան փառապանծ խորհրդաւորութեան եւ որ կը խուզէ տիեզերքին անսահմանութիւնը:

Սեզանն եւ Փիքասօն ինծի կը թուին երկու պատասխանատուները ամբողջ այս փլուզումին:

Սեզաննի հետ, մեծ տակնուվրայութիւնն է, բաց դուռը ամէն տեսակի «իզմ»երուն, եւ գիտենք թէ ո՛ւր հասանք: Յեղափոխութիւնը յեղափոխութեան համար, նորարութիւնը նորարութեան համար, փնտռտուքը փնտռտուքին համար: Նկարիչները դարձան հաշուեյարդարողներ: Երեք խնձոր սեղանի մը վրայ անձեռոցով մը, ի վերջոյ «ռոմտը նիւի»ն չէ: Բայց Սեզաննի յաջորդները նոյնիսկ այլեւս պաստառ չէ զոր կ'ընեն: Հարցեր կը դնեն, պռոշտուքներ կ'արձակեն: Նոյնիսկ, չեն յաջողիր իրենց հարցերը լուծել: Ջանանք կը ձեւազերծեն, կը թողուն անաւարտ: Նոյն գաղափարները կը կրկնեն յամառօրէն, իրենք զիրենք կը գրգռեն տեւական կերպով մինչեւ սպառում: Կը «ցուցադրեն» ցուցափեղկերու մէջ լուսաւորող պարապը, ոչնչութեան առջեւ հիացող հանդիսականներու:

Բայց, ինծի համար, Փիքասօն է մեծ պատասխանատուն եւ ատիկա ըսած եմ արդէն քսան տարի առաջ, պատասխանելով «Ար»թերթին մէկ հարցաքննութեան, Փիքասօն կը տեսնեմ որպէս ֆենոմէն մը օժտուած սատանայական ճարպիկութեամբ մը: Կը հիանամ, որպէս ֆէնոմէն, բայց նկարիչը չի յաջողիր զիս թրթռացնել, զիս անտարբեր կը թողու: «Կեռնիքա»ն ինծի կը թուի խեղկատակութիւն մը, բաղդատուած «Պատերազմի խառնակութեանց», «Ավինեոնի օրիորդները» ծաղրանկար մըն են «Վարփէնսոնի Պէնեոզ»ի կողքին: Իր նկարչական թեքնիքը աղքատ է չըսելու համար անդոյ եւ իր քերականութիւնը շատ նախնական: Իր իբրեւ թէ պաստառները մէկ առ մէկ նկատի առնուած, իսկական արժէք մը չեն ներկայացներ: Ինչպէս իր ցեղին պատկանող բոլոր մարդիկը մահուան մղձաւանջով ապրող, ամբողջ կեանքը չհետապնդե՞ց քանդումը այն բոլոր արժէքներուն, որոնք միջերկրականեան մեծութեան արժէքն ըրին: Արդարեւ, կը ճգնի, կրկին մէջբերելով Ռոժէ Քայուան, ծաղրանկարչական ոգիով մը ընդդէմ կրետական, ետրուրական արուեստներու, ընդդէմ Մինոտաւրոսի առասպելներուն, յունա-հռոմէական դասականութեան, Էնկրի, Վելասքեզի: Չկարենալով անոնց հաւասարիլ, կը ջանայ զանոնք տապալել եւ իր հետեւորդները կը փորձեն նոյնն ընել: Եթէ Փիքասոյի բոլոր գործերը անհետանային բացի մէկ հատէ, ի տես այդ միակ գործին, յաջորդ սերունդները պիտի չկարենային գաղափար մը ունենալ Փիքասոյի վայելած կարեւորութեան իր ժամանակաշրջանին: Եթէ նոյնը պատահէր Շարտէնի, Վաթոյի կամ Վերմէրի, մէկ պաստառը պիտի բաւէր նկարիչին հանճարը փաստելու համար: Ասիկա կ'ապացուցանէ, որ Փիքասօ եւ իր հետեւորդ-

նըրը նկարչութեան միայն մասնիկներ ըլլն, ուրիշ ոչինչ: Հազար ու հազար փորձեր, հազար ու հազար աշխատանքներ, հազարաւոր մասնակի բաներ, մանրամասնութիւններ: Վաթօյի, Շառտէնի, Վերմէրի, Տիւրէրի, Մոնէի եւ մանաւա՛նդ Սեզաննի քառակուսի սանթիմեթր մը, առնուած եւ մինչեւ ծայրը չահագործուած: Եւ մանրամասնութեան այդ մղձաւանջին մէջ, կը մոռցուի անտառը, կը մոռցուի ծառը, կը մոռցուի նոյնիսկ տերեւը: Մեզի կ'ըսուի թէ նկարչութիւնը արտայայտութեան միջոց մըն է, լեզու մը: Անշո՛ւշտ, արուեստի գործն ալ լեզու մըն է, բայց զայն վերածել միայն լեզուի, ինքնանպատակ քերականութեան միակ օգտագործումին, կը նըշանակէ ընդունիլ այն գաղափարը թէ ամէն ցուցադրութիւն արտայայտութեան միջոց մըն է, բայց առով արուեստի գործ մը չըլլար: Հաղորդականութեան ալ կարողութիւնը հարկ է: Ոեւէ մէկը, որ եղած միջոցներով կը փորձէ արտայայտուիլ, անպայման կը յաջողի բան մը ընել եւ իր եսը պեղելով, բան մը արտադրել, որ առնուազն կը հասկցըուի իրմէ, բայց սակայն, անպայման չապացուցաներ որ արուեստի գործ մըն է, ակա պիտի հետաքրքրէ մասնագէտներու, բժիշկներու, հոգեբուժներու շատ նեղ շրջանակ մը, ինչպէս տօնավաճառներու մէջ ցուցադրուած ֆէնոմէն մը՝ մօրուսաւոր կինը կամ սիամացի քոյրեր:

Այս ձեւով, կը յանգինք, բնականօրէն, հիմնական խրամատի մը հանրութեան եւ ստեղծագործ արուեստագէտին միջեւ: Ինչպէս կ'ուզէք որ հաղորդականութիւն ըլլայ երբ լեզուն տեւականօրէն կը փոխուի: Ժամանակակից արուեստագէտները կ'ուզեն անդադար նորարութիւն ընել, նոր քերականութիւն ստեղծել: Այս տեւական փնտռտուքը ինքնանպատակ դարձած է: Տարրալուծարանի այս փուճ խաղերը քանի մը ձեռնհասներու կը վերաբերին, թանգարանի կարգ մը տնօրէններ, քանի մը սնոպ հաւաքածոյ ընողներ եւ այս ամբողջ խաղը կ'ընթանայ գոց աշխարհի մը մէջ, որու բանալին պէտք է ունենալ ներս մտնելու համար:

Թերեւս յետադիմական թուիմ այս ամբողջը ըսելով: Այն ատեն, պարոններ, հոս բոլորս ալ այդպէս ենք, թող ըլլանք, ինչպէս կ'ըսեն «փիկիւռաթիֆ» կամ «վերացական», «քնարական» կամ «երկրաչափական «, կամ ինչ որ կ'ուզեն: Վասնզի, Գեղարուեստից այս կաճառը արդեօ՞ք չէ նկատուած իսկապէս հարիւր տարիէ ի վեր որպէս տաճարը պաշտօնական այս արուեստին, որու դէմ ամէն մարդ պայքարած է տպաւորապաշտներէն ի վեր:

Բայց ես ինծի հարց կուտամ, այսօր, թէ պաշտօնական արուեստը իրապէս հոն է, ուր կ'ըսուի: Հո՞ս է թէ Պոպուրի ձողակերտումներուն մէջ, հո՞ս թէ Օփերայի ձեղունին մէջ, հո՞ս թէ Տեֆանսի գաւիթին «զարդարանքներուն»: Պաշտօնական արուեստը, ինչպէս կը նշանակէ իր ստուգաբանութիւնը, արդեօք ան չէ՞ որ պաշտպաններ ունի: Եւ երբ նկատի առնենք թէ ո՛ւր գացած է քառորդ դարէ Պետութեան մշտական օժանդակութիւնը, կրնանք հարց տալ թէ՝ մենք չե՞նք յառաջադէմ բուն արուեստագէտները: Եւ արդեօք հարկ պիտի չըլլա՞յ որ ի վերջոյ փողոց իջնենք ցուցատախտակներով պետական պաշտօնեաներու մենատիրութեան վերջը պահանջելու համար: Այդ պաշտօնատարները, որոնք, ինչպէս մեր զինուորականները, միշտ մէկ պատերազմ կամ գեղարուեստական մէկ յեղափոխութիւն ետ մնացած են եւ այն մղձաւանջով թէ անգամ մը եւս կրնան Սեզաննը փախցնել, կը նախընտրեն ամէն ինչ Սեզանն նկատել: Եւ անշուշտ, պիտի չարունակեն փախցնել գալիք բոլոր Սեզանները... որովհետեւ, փա՛ռք Տիրոջ, արուեստը դեղագիրով չապրիր եւ միշտ հոն է, ուր չի սպասուիր որ երեւան կ'ելլէ ան, որ պիտի գիտնայ շարունակել մեր իսկական աշխատանքը:

Արուեստի ներկայ ողբերգութիւնը, արուեստագէտին չափազանցեալ անձնականացումին ընդմէջէն, աստուածներու հաւասարելու ահաւոր յաւակնութեան մէջ է: Այո՛, ապահովաբար ամէն յոյս կորսնցնելու միակ միջոցը կ'ըլլայ, օր մը հասնիլ ստեղծագործութեան մեծ եւ ճշմարիտ խորհուրդին:

Բայց, մինչ վիճելու վրայ ենք հրեշտակներու սեռին մասին, մեծ մարդոց շունչով եւ մեծ գաղափարներու յիշատակներով լեցուն այս բազմակեայ վայրին մէջ, դուրսը՝ քանի մը մեթր անդին, դժոխքը կը պարզէ իր չարադրութիւնները եւ մեքենայի իր աղմուկները դետեղ ճամբաներուն վրայ որոնք կ'այլափոխեն Փարիզը: Ի՞նչ կրնայ ըլլալ արուեստին դերը այս աշխարհին մէջ, ուր քաոսը ամէն ինչ կը թաղէ: Մեքենապաշտ ճարտարարուեստը մեզ կը սեղմէ եւ կը խեղդէ իր եզջերուկներով, մեզ քշելով քաղաքակրթութեան մը վախճանին եւ իր սարսափելի վտանգներուն:

Տասը տարիէն, հարիւր տարիէն, հոս պիտի ըլլանք դեռ, գալ նստելու եւ վիճելու մտքին մեծ ստեղծագործութեանց, արուեստին մեծ հարցերուն մասին: Փոթորիկը ուժգնօրէն կը սաստկանայ եւ կը սպառնայ քանդել ոչ միայն աւանդութիւն մը այլեւ ամբողջ քաղաքակրթութիւն մը, եւ ինչ որ մարդը յաջողած է փրկել եւ յարատեւել տալ կաթիլ առ կաթիլ դարերու եւ դարերու ճիգով: Ամէն ինչ կը սպառնայ անհետանալ, որովհետեւ կը տեսնենք դժոխային աղէտներու նախանշանները, որոնք պիտի քանդէին ամէն ընկերութիւն եւ ամէն քաղաքակրթութիւն: Նոյնիսկ կրնանք չթողուլ իսկ Փաքի կղզիին արձաններու հետքերը: Անապատ մը, ուրկէ մինչեւ իսկ յիշատակներ պիտի չմնան: Քանի մը ժանգոտած երկաթեղէն՝ նշաններ մեքենապաշտ քաղաքակրթութեան մը, որ կը հպարտանար իր արբանեակներով, որոնց շնորհիւ կը յաւակնէր հասնիլ անծանօթ աշխարհներու, նուաճել, մինչեւ սահմանները տիեզերքին:

Ականատես ենք արդէն, Փարիզի քանդումին: Կառքերը մայթերը կը ծածկեն, քարափները կառուղիներու վերածուած են, էնվալիտներու գմբէթին ոսկին օդը ցնդած է, Ալերու կամուրջը լքուած վիճակի մէջ կը մնայ: Արդեօ՞ք անկումի եւ մահուան ազդանշանին ներքեւ ենք: Կը թուի թէ աշունը մեր ներսը մտած է եւ ապագային համար միայն մութ հեռանկարներ կը տեսնեմ:

Կը տեսնեմ աւերակ պալատներ, բեկորներով եւ հետքերով յորդուն՝ լքուած թնդանօթներ, լուռ քաղաքներ, նաւահանգիստներ, ուրկէ այլեւս նաւեր չեն մեկնիր, մեքենաներու կմախքներ ցցամբարձ, լուսնային տիեզերք, նման մեռած մոլորակներու: Սաղաւարդակիր եւ երկաթեղէն էակներ կ'անցնին եւ կը թափառին անչնչելի տարածութիւններու մէջ, որպէս ոգիները ուրիշ աշխարհի մը, առյաւէտ անհետացած մարդոց յիշողութենէն: «Մեր ընկերութիւնը կը սահի դէպի անպատասխանատու հաճոյապաշտութեան քաղաքակրթութիւնը եւ ամբողջական քայքայում մը» ըսած է ժամանակակից գրագէտ մը: Այո, վտանգաւոր կերպով կը վազենք դէպի վախճանը գրուած քաղաքակրթութեան: Ձայնասփիւռ, հեռատեսիլ, շարժանկար, երաժշտութիւն, ճարտարապետութիւն կը դիմեն խուլն ընկերութեան մը, շղախուած մակերեսային եւ միապաղաղ միջակ մշակոյթի մը մէջ, նիւթապաշտ եւ զուրկ իտէալէ: Մարդը պայքարած է հազարամեակներ դուրս ելլելու համար քարանձաւներէն եւ կրկին հոն մտնելու վրայ է:

Երբ հարկ եղաւ զգեստ պատրաստել, ինծի ըսին՝ բայց, Գառզու, հաւանաբար դուք գծէք ձերը: Այդ գաղափարը երբեք մտքէս չէ անցած, պատիւն ըրին ինծի ըլլալու մէկը անոնցմէ, որ կը շարունակեն այս առանձնաշնորհեալ վայրին մէջ, աւանդութեա նարժէքները եւ յիրաւի ուզեցի պահել անոր զարդը, ինքզինքս նոյնացնելու համար այն նոյն եւ երկար շղթային օղակին, զոր ամէն գնով, պէտք է փրկել, աշխարհի մը մէջ, ուր աղբերն ու աղբամանները, խնամքով ծրարուած կամ տուփերու մէջ դրուած նետուելիքները կը հրամցուին բազմութեան պաշտամունքի որպէս առարկաներ, աշխարհի մը մէջ, որ կարծես վարչակարգի կը վերածէ ժամանակաւորն ու անցողակին:

Անցնինք, այս ամբողջը միայն գէշ երազ մը կրնայ ըլլալ, անցաւոր մղձաւանջ մը: Աւելի լաւ է որ ըսենք, որ հազար տարիէն, ձեզի հետ կ'ըլլամ տակաւին, պարոններ, արտայայտելու համար մեր արուեստին այդ կիրքը եւ մարդուն հանդէպ այդ հաւատքը որ մեզ կ'ոգեւորեն, քանի որ պատիւն ու ուրախութիւնն ըրիք ինծի, զիս ընդունելու ձեր մէջ, լաւագոյնին եւ վատթարագոյնին համար:

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ՀԱՃԵԼԻ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

— o —

Հինգշաբթի, Մայիս 10, Փարիզի Զուիցերական Մշակոյթի Կեդրոնին մէջ տեղի ունեցաւ դաշնակահարուհի Ցասմիկ Սիւրմէլեանի եւ թաւջութակահար Ճէյմս Լիոնի նուագահանդէսը:

Ցասմիկ Սիւրմէլեան՝ վկայեալ Պրիւսէլի Արքայական Երաժշտանոցէն, եւ Ճէյմս Լիոն՝ ուսուցիչ Թրուայի Երաժըշտանոցը, սենեկային երաժշտութեան տարածման նպատակով միացուցած են իրենց ուժերը եւ Հինգշաբթի օրուան նըւագահանդէսը առաջինն էր այդ ճամբուն վրայ. ծրագրած են շրջիլ նաեւ Պելժիա, Զուիցերիա, Իտալիա եւ Ֆրանսայի զանազան քաղաքները:

Օրուան յայտագիրը բաղկացած էր Շոստակովիչի, Փօլ Հինտըմիթի եւ Միշէլ Բոռէթի դաշնակի եւ թաւջութակի համար գրած սոնատներէ: Գործեր՝ մանաւանդ Հինտըմիթ եւ Բոռէթ, որոնք իրենց բարդ կառուցուածքով, խրթին անցքերով, յաճախակի փոխուող կշռոյթներով կը պահանջէին արուեստագէտներէն արագութեան, ճկունութեան կողքին եւ մանաւանդ, ճշգրտութիւն եւ կշռոյթներու անխաթար պահպանում: Եւ պատի՛ւ զոյգ արուեստագէտներուն՝ որոնք կրցան ճակատաբաց հանդէս գալ այդ իրիկուն:

Ցասմիկ Սիւրմէլեան երաժշտական զօրաւոր զգայարանք եւ խառնուածք ունեցող դաշնակահարուհի մըն է: Ճէյմս Լիոն՝ խորունկ եւ զուսպ յուզականութեամբ լեցուն թաւջութակահար մը: Այս յատկանիշներուն միացումն էր, անկասկած, որ Մայիս 10ի նուագահանդէսը դարձուց երաժշտական հաճելի երեկոյթ մը:

Հ. Ա.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՃԱԶԻ ԽՈՒՄԲԸ ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Կիեւի «Ուկրանիա» մշակոյթի պալատին մէջ նուագահանդէս մը տուած է Հայաստանի պետական էսրադային խումբը, ղեկավարութեամբ Կոնստանտին Օրբելեանի: Խումբը մեկնաբանած է հայկական, ռուսական, ուկրանական, ինչպէս նաեւ եւրոպական երաժշտական գործեր: Ճազի խումբը բեմ ելած է նաեւ քաղաքին մերձակայ՝ Վասիլկով, Բրովար եւ Բելոցերկով շրջաններու մէջ:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 – 1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

2.

Փիէռ Պուլվար Սէն Ժեռմէն եղած ատենը անգամ մը լուսանկարեց այս կինը, յետոյ զայն տեսաւ հոս ըրած քանի մը այցելութիւններուն ընթացքին, մինչեւ որ դէպք մը եկաւ տեսակ մը մօտիկութիւն ստեղծել իրենց միջեւ — անցնող վերջին շաբաթներուն, Փիէռն է որ առաւօտեան դէմ մինչեւ հոս, իր տան դուռը ընկերացեր էր Լեսքիւին, երբոր ան գինով, սանդուխներուն վրայ կը տատանէր:

Հիւրասենեակին մէջ առանձին մնալուն պէս Փիէռ ոտքի ցցուեցաւ թիկնաթոռէն. գլխարկը արձակեց մէջտեղի սեղանին վրայ ու դէմքին արտայայտութիւնը փոխուեցաւ: Ճիգ մը ընելու պէտք չկար բնաւ՝ նախկին տրամադրութիւնը գտնելու համար: Հոգեկան այդ վիճակը երկու օրէ ի վեր իր պատուախնդիր երիտասարդի եսը կը դաշունահարէր, կը խեղդէր: Պէտք էր վերջանար այս տառապանքը, եւ մէկ անգամէն: Դադրեցաւ սեղանին շուրջ դառնալէ, կեցաւ շըմինէին առջեւ, ինքզինքը դիտեց հայելիին մէջ: Դեղնած էր ու անքնութիւնը աչքերէն մէկուն մէջ քիչ մը կարմիր էր ձգած: Հիմա պիտի գար անշուշտ Լեսքիւը եւ նորէն պիտի ըլլային դէմ դէմի, ալ այս անգամ բոլորովին առանձին. բան մը պիտի չըսէր, բառ մը պիտի չարտասանէր. որոշած էր. ահա կռուփը, այս կռուփը, ուղիղ՝ քիթին բերնին: Այս խնդիրը այսպէս կ'աւարտի: Իսկապէս հայ էր ան այս պահուս. բան մը չէր մնացած մեծ ոստանին իրեն պարտադրած կեղծ քաղաքավարութենէն. ծեք – ծեքանքէն, ձեւակերպութիւններէն: Արիւնը քանի մը վայրկեան զսպուած ըլլալուն համար կարծես աւելի կ'եփէր երակներուն մէջ ու արթնցած ջիղերը կը թրթռային: Փիէռ անզսպելի կատաղութիւնը ունէր խածնելու, ճանկռտելու, բզքտելու: Սարսափելի արագութեամբ բան մը կը դառնար ու կը սպառէր կուրծքին տակ եւ որ պիտի լռէր անկասկած, եւ որ պիտի գոհանար, միայն այն րոպէին երբոր իր թեւը բարձրանար: Ի՞նչ պիտի ըլլար Թռուագիէմ Անփիրին այդ կարկտանուած դիմագիծը, ի՛նչպէս պիտի տատանէր արդեօք իր անուժ սրունքներուն վրայ, ի՛նչպէս հարուածին տակ պիտի պարպուէր հպարտութիւն պայթած պալոնի մը պէս... Օ՛, Փիէռին այնպէս կուգար որ այդ պահուն Նէնէթին արհամարհանքն է որ պիտի տատանէր, անոր աւերող ժպիտն էր որ պիտի լռէր: Ո՛չ, ո՛չ, Նէնէթին բան մը կարելի չէ ընել, բայց սա՞ր, այս արարածի՞ն:

Այո՛, որոշումը վճռական է. ահա կըռուփը, այս կռուփը, ուղիղ՝ քիթին բերնին:

Լեսքիւռ կ'ուշանար սակայն եւ իր համբերութիւնը շուտով սպառեցաւ: Սպասումին ստե՞ց արդեօք: Յանձնարարուած էր, ծանօթ էր դէպքին եւ զինքը դիտմա՞մբ առաջնորդեց հոս որպէսզի իր տէրը միւս կողմէն մեկնի: Աղմուկ մը լսեց. իր անցած դռնէն զատ սենեակը երկու դուռ եւս ունէր: Մէկուն առջեւը լայն վարագոյր մը կար, գիտէր թէ ան ննջասենեակ մը կ'առաջնորդէ. իսկ միւսը, ձախ կողմինը, ամբողջութեամբ չէր գոցուած:

Հրեց զայն: Կարճ նրբանցքի մը ծայրը կը նշմարուէր գրասենեակ մը: Փիէռ երկու քայլով հոն հասաւ. մարդ չկար, կեցաւ, շուրջը դիտեց, անվախ, համարձակ, յարձակողական:

Պատուհանին առջեւի կապոյտ լամբով գրասեղանը ծանրաբեռնուած էր տետրակներով, թուղթերով, գրիչներով. այդ սեղանին վրայէն շատ աշխատութիւն էր անցած: Բացաւ տետրակ մը, ուզեց պըրպտել, հասկնալ, բայց այդ անուններով ու հաշիւներով զբաղելու ի վիճակի չէր երբեք: Գոցեց, հեռացաւ:

(38 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Պահարեան, Տէր եւ Տիկին Օպողեան, Տէր եւ Տիկին Սարաֆեան եւ զաւակները, Պ. Վահագն Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Տէր-Յակոբեան, Պ. Շահան Կարապետեան, Տիկիններ Մարիա եւ Արփի Կարապետեան կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի, Մայիս 27ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին իրենց զարմիկին նորոգ հանգուցեալ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

յիշատակին։

×

Պ. Կարապետ Քէլէկեան, զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց կողակցին, մօր եւ քրոջ՝

ԱԶԱՏՈՒՀԻ ՔԷԼԷԿԵԱՆԻ

(ծնեալ Ճընկըրտըրեան)

մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ, Կիրակի, Յունիս 3ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ ժամը 11ին։

Ի գիտութիւն յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Աշոտ Իսահակեանէ 100 Փր., Արամայիս Մարգարեանի կսկծալի մահուան առթիւ։ Նոյն առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Կարպիս Յակոբեանէ 100 Փր.։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ժողովը այս Ուրբաթ, Մայիս 25, ժամը 20.30ին Ասխթանթ Սոսիալի սրահը, Ռիւ տը Պէլֆոր։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Օգափոխութեան կայանին համար խոհարար կ'ուզուի՝ Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն։

Մանրամասնութեան համար գրել Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, 17 Ռիւ Պլէօ, 75009 Փարիզ, տալով հասցէ եւ հեռաձայնի թիւ, պատասխանի համար։

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

EXPOSITION
de PEINTURES et DESSINS

ALECIAN

du 3 Mai au 3 Juin, au Centre Culturel Alex Manoogian de l'UGAB 118, rue de Courcelles, Paris 17e
Tél. 924.86.71

Heures d'ouverture : de 14 h. 30 à 19 h. tous les jours, dimanche et et Lundi exceptés.

On y trouve aussi le livre qui lui est consacré et que le peintre signe sur place.

ԼԻԲԱՆԱՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Կրընոպլի Հայերու Ակումբ	5.860
Պր. Ժիրայր Յովակիմեան (Նիս)	100
Պր. Յովհ. Ագեան (Նիս)	100
Մի ոմն Նիսէն	100
Մի ոմն Նիսէն	100
Մի ոմն Նիսէն	100
Ֆ. Կար. Խաչի Ս. Կռասիէնի կոմիտէ	750
Տէր եւ Տիկ. Սարգիս Այնթապլեան (Իսի)	500
Տիկ. Վիքթորիա Տէրտէրեան (Սէնթ Էթիէն)	400
Պ. Թաթուլ Երամեան	200
Տամլամեան ընտանիք	150
Տէր եւ Տիկ. Զարեհ Աղաճանեան	50
Գումար	8.410
Նախորդ գումար	459.400,50
Ընդհ. գումար	467.810,50

l'OPTIQUE

RAYMOND STEPANIAN

Opticien diplômé d'Etat
30, Rue Paradis — 13001 Marseille
Tél. : 33-82-51

— Dépositaire des plus grandes marques en optique et en lunetterie
— Equipements spéciaux pour myopes aphaques
— Jumelles.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ԱԿՆՈՑԱՎԱՃԱՌԸ
որ կը բանայ
իր դուռները
քաղաքին կեդրոնը։

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ
ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԻՆ

ԲԱՐՁՐ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ — ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Կիրակի, Մայիս 27, յետ միջօրէի ժամը ճիշդ 4ին, Սալ Կավոյի մէջ, 45-47 Ռիւ տը լա Պոէսի, Փարիզ 8րդ

Խօսք կ'առնեն

Պր. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ եւ ՄԷԹՐ ՑՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Յայտագրին կը մասնակցին՝

Սիւզաննա Միլտոնեան (տաւիղ) Սոնիա Նիկողոսեան (երգ), Մատլէն Էֆիգեան-Քարփանթիէ (արտաս.)

Դպրոցասէր Տիկնանց եւ Սամուէլ Մուրատ վարժարաններու միացեալ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանըպէկեանի (խմբերգ)։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հրաւիրատոմսերը այժմէն իսկ ապահովել եկեղեցւոյ դիւանէն։

Pelerinage en Armenie organisé par l'union compatriotique de Daron de Marseille

Du 3 au 16 AOUT
DEPART ET RETOUR A MARSEILLE
Prix par personne MARSEILLE-MARSEILLE 3650 F.
Date limite d'inscription 5 Juillet 1979

PRIX COMPRENANT :
Le transport aérien — la pension complète, Hôtel lère Classe, ARMENIA
— Les excursions quotidiennes, les frais de visa, l'assurance, rencontre avec les Mechetzi d'Arménie.

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :
MARSEILLE : M. ANTRANIK SARKISSIAN
22, Avenue de Gascogne -13015 MARSEILLE — Tél. : 60-76-02
M. JACQUES BOGOSSIAN
Tél. : 93-59-04 (le soir seulement)
LYON : M. DEMIRDJIAN MAURICE
11, Rue Robespierre, 69150 DECINES — Tél. : 49-13-72
PARIS : SONIA COUMRYANTZ OPTIMA - TOURS (Agence agréé Intourist)
67-69 Rue Quincampoix, 75003 PARIS — Tél. : 274-27-20
LIC. A. 946

VIENT DE PARAITRE
UN DISQUE

HOVIG and KEVORK GRIGORIAN
BROTHERS

D EREVAN via LOS ANGELES

Disponible chez :

LIBRAIRIE PALOUYAN :	PARIS
TELE CONDORCET :	CLAMART
VIDEO SON :	ALFORTVILLE
PRADO :	MARSEILLE
BAHADOURIAN :	LYON

l'UGAB Jeunes Organise

Samedi 26 Mai

Un BAL

animé par Disco 2000

Animation non-stop et jeux de lumière
DEUX SUPER CONCOURS : ROCK, DISCO
Nombreux prix pour les gagnants de chaque concours et pour l'élection des plus beaux costumes.
Venez nombreux au 118, Rue de Courcelles, Paris 17e.
Participation : 30 F. membres et étudiants — 35 F. non membres

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները.—

Վեհանոյշ Քէլէշեանի (ծն. Համալեան) թաղման առթիւ մայր վարչութիւն Ս. Մ. երգչախումբին 200, Լ. Քէլէշեան ե. պ. 500, երգչախումբին 500, Կիւրճիքեան ընտանիք 200, Տէր եւ Տիկ. Ժ. Սիմիգեան 200, Տէր եւ Տիկ. Թամաքսիօ, Տէր եւ Տիկ. Չէքչէքեան, Տէր եւ Տիկ. Ճամըլեան, Համալեան եղբայրներ (Սէնթ Էթիէն), Տէր եւ Տիկ. Տ. Զօրիկեան, Պ. Ս. Սիրէճեան 100ական, Տիկ. Բ. Տէր-Մարգարեան, Տէր եւ Տիկ. Ն. Օհանեան, Տէր եւ Տիկ. Զ. Ալեքսանեան, Տէր եւ Տիկ. Ժ. Մահտեսեան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Եմէնիճեան, Տիկ. Ս. Աթէշեան, Պ. Ս. Դանիէլեան, Պ. Ժ. Ունճեան, Պ. Ժ. Օհաննէսեան, Պ. Ս. Մինասեան, Պ. Գ. Նաճարեան, Տիկ. Տրաղէվիք, Պօյաճեան ընտանիք, Պ. Ն. Մարկոսեան, ե. պ. 50ական, Տէր եւ Տիկ. Ե. Պապոյեան, Մինասեան եղբայրներ երգչախումբին 50ական, Պ. Մ. Քէշիշեան, Պ. Ա. Խաչիկեան 20ական, Պ. Տ. Մարգարեան 30։ Գրիգոր Ժամկոչեանի մահուան տարելիցի հոգեհանգիստին Տիկ. Ովս. Գալուստեան երգչախումբին 100, Տիկ. Սիմոնեան 20։ Անդրանիկ – Լօրան Գազանճեանի մահուան տարելիցի հոգեհանգիստին Տէր եւ Տիկ. Ժ. Ափիկին 100, Տիկին Գապաքեան 50։ Պօղոս Կազիկեանի թաղման առթիւ Պ. Մ. Աթթոյեան ընտանիք 200, Տէր եւ Տիկ. Ազարեան 100, Տէր եւ Տիկ. Ժ. Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկ. Իլէճեան 50ական, Տիկ. Խ. Կարապետեան, Տիկ. Լ. Թախթախեան 30ական, Տիկ. Աւետեան 20։ Ագնիւ Պիսքիճեանի (ծնեալ Օհաննէսեան) թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկ. Պ. Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Կարապետեան երգչախումբին 150ական, Տիկ. Ե. Տէր-Կարապետեան 100, Մինասեան եղբայրներ 50, Տէր եւ Տիկ. Զուքուրեան 30։ Ագնիւ Պիսքիճեանի քառասունքի հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկ. Բ. Պիսքիճեան 200, Կ. Մարկոսեան եւ Պաթարեան ընտանիքներ 100։

restaurant **ՀԱՅԿԱԿԱՆ**

EREVAN ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՋԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ու ՋԻ - ՔԷՕՖԹԷ
ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ

ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԽԱՇ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ։

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
26-27
SAMEDI-DIMANCHE
26-27 MAI
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա – Տար. 260 Ֆ. Վեցամսեայ – 140 Ֆ.
Արտասահման – Տար. 300 Ֆ. Հատը – 1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.389
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — No 14.389

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՈՑ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՎԷՄԸ

Պատմութեան արձանագրութիւնը կը մնայ անսրբագրելի, կը դառնայ անվիճելի, աներկբայ: Արդ, մեր նորագոյն պատմութիւնը անջնջելի տառերով յաղթական երկու թուականներ ցոյց կու տայ յետնորդ սերունդներուն:

1915 եւ 1918: Ապրիլ 24 եւ Մայիս 28:

Առաջինը՝ պատմութեան նո՛յն վկայութեամբ, սահմանուած էր գերեզմանը դառնալու ժողովուրդի մը, որ մինչ իր մէջքին չքեղ պարեգօտ էր անցուցած: Երկրորդը՝ աննկարագրելի խոյանքի, բացառիկ սխրանքի մը հետեւութիւնն եղաւ: Մահուան սեմին հասած ժողովուրդ մը, մահու կենաց գուպարի մէջ նետուելով՝ Սարդարապատէն Բաշ Աբարան եւ Ղարաքիլիսէ, իր ապրելու կամքը պարտադրեց մահասփիւռ խորշակին դէմ: Եւ կերտեց 1918 Մայիս 28:

Թուականը, որքան ալ բախտորոշ, կրնար դրուագ մը մնալ ժողովուրդի մը կեանքին մէջ: Նման տասնեակ, հարիւրաւոր մեծ ու փոքր այլ էջերուն: Այդպէս չեղաւ սակայն: Որովհետեւ, անկախ դրօշի մը տակ աւելի քան երկու տարիներ շարունակ Հայ Պետականութեան հիմնաքարերը զետեղուեցան: Մայրուղիի մը վրայ զետեղուած քարէ հաստատուն սալերուն պէս: Տարրալուծուած կայսրութեան մը երբեմնի կորսուած փշուր մը հողաշերտը, քայլ առ քայլ եւ աստիճանաբար ոչ միայն սահմանագծուած պետութիւն դարձաւ, այլեւ առաւելագոյն չափով հայկական դիմագիծ ստացաւ:

1918էն 1920ի վերջերը՝ անձեւ քաոսէն ծնայուն վէմ մը վեր խոյացաւ՝ կարելի դարձնելով նոր սիւներու, կամարներու կառուցումը, գմբէթին հաստատումը: Ինչ՞ու այսօր, շնորհիւ շինարար բազուկներուն: Ստեղծագործ միտքերուն:

Պատմութեան վկայութիւնն է նաեւ, որ ինչպէս Մայիսեան հերոսամարտի օրերուն, նաեւ Հայ Պետականութեան կերտումին մէջ, Դաշնակցութեան դերը բացառիկ եղաւ համազգային ոստումին, թափին եւ կորովին մէջ:

Ժողովրդավար – ընկերվարական հակումներով յատկանշուող կուսակցութեան սկզբունքները գործադրութեան դրուեցան՝ բոլոր ստորոգելիներով: Բոլոր կէտերով:

Շատ կարճ ժամանակաշրջանի մը ընթացքին ձեւ եւ մարմին առաւ ազգային դիմագիծով, ժողովրդավարական կարգ ու սարքով եւ ընկերվարական կառոյցով Ազատ եւ Անկախ Պետութիւն մը: Հայաստանի Հանրապետութիւնը:

Վէմը մեր այսօրուան լուսաւոր հայրենիքին: Եւ մեծ յոյսը մեր վաղուան միացեալ, ազատ եւ անկախ Հայաստանին:

Ուրացումները՝ պատմական ճշմարտութեանց, երկար, շատ երկար տեւեցին: Հատուած մը մինչ ժխտեց պատմութեան արձանագրութիւնը: Փորձեց նոյնիսկ սրբել, ջնջել զայն: Ոմանք հարկադրաբար, ուրիշներ՝ թութակի մտայնութեամբ:

Բայց պատմութիւնը մնաց անդրդուելի: Ժխտումները աստիճանաբար դարձան հաստատումներ: Ուրացումները՝ խոստովանութիւններ:

Այսօր, Սարդարապատը արդէն պատուանդան բարձրացած է: Այլեւս երբեք վար չիջնելու համար: Այժմ, անոր կողքին կը ստուերագծուին Բաշ Աբարանն ու Ղարաքիլիսէն: Նաեւ Մայիս 28ով կեանքի կոչուած Հայկական Պետականութիւնը:

Չէր կրնար տարբեր ըլլալ, քանի պատմութիւնը արձակած էր իր վճիռը՝ հին խմաստութեամբ.— Զոր ինչ գրեցի՝ գրեցի: Աւելի քան վեց տասնամեակներ առաջ: Հաստատակամ չեշտով:

Վերջին վկայութիւնները կուգան մա-ռեշալ Յովհաննէս Բաղրամեանէ.—

— « Բաշ Աբարանի ջոկատի հրամանատարութիւնը դրուեց դաշնակցականների կուսակցութեան լիդերներից մէկի՝ Դրբաստամատ Կանայեանի (Դրոյի) վրայ»: (Սով. Գրականութիւն ամսագիր, 1978, Յունիս էջ 69): Ապա կը մատնանշէ այս ճակատամարտին բախտորոշ դերը (նոյն, էջ 74): Կը խօսի Ղարաքիլիսէի մասին գրելով... « Պէտք է ողջ անկեղծութեամբ ու ափսոսանքով ընթերցողին խոստովանել, որ մինչեւ այժմ հայ ժողովուրդը արժանին չի հատուցանել Ղարաքիլիսայի նշանաւոր ճակատամարտում իր ռազմիկների ու ժողովրդական աշխարհազօրքի անօրինակ հերոսութեանը, նրանց պատուին յուշարձան չի կանգնեցրել »: (Սով. Գրականութիւն, 1978, Յուլիս, էջ 10): Վերջապէս ցոյց կուտայ Մայիսեան յաղթանակով Հայ Պետութեան հիմնադրութիւնը, գրելով.— « Պէտք է առանձնակի ընդգծել, որ Արարատեան դաշտավայրի փրկութիւնը եւ Արեւելեան Հայաստանի տերիտորիայի ամբողջ մասը իրենց ձեռքում պահելը անհրաժեշտ պայմաններ ստեղծեցին հայկական ազգային Պետականութիւնը վերականգնելու, հայ ժողովրդի ազգային վերածննդի համար »: (Նոյն, էջ 9–10):

Կծիկն է, որ կը քակուի թել առ թել՝ հասնելու համար իր ամբողջական, հարազատ պատկերացումին:

Երեւոյթը հոգեպնդիչ է: Այլ սակայն պէտք է շարունակել ճշմարտութիւններուն արձանագրումը՝ գանոնք սերունդներուն մնայուն յիշողութեան յանձնելու համար:

Եւ, մանաւանդ, ազգային պայքարը պէտք է շարունակուի՝ ամբողջական Հայաստանին կերտումին համար: Միասնական ժողովուրդով՝ Ղարաբաղէն մինչեւ Երզնկա, Մամիկոնեաններու տիրոյթներէն մինչեւ Արծրունեաց աշխարհը:

Մայիս 28ը վէմն է այսօրուան հայրենիքին: Պէտք է դառնայ հաստատուն կառոյցը նաեւ մեր ժողովուրդին երէկուան, այսօրուան եւ վաղուան մեծ տեսլականին:

Եւ այդպէս ալ պիտի ըլլայ: Որովհետեւ ժողովուրդ մը, որ պատմութեան փուշերն ունի իր ուսերուն վրայ, վճռած է նորանոր դարերուն կնիքն ալ կրելու իր յաղթանդամ կուրծքին վրայ:

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ կուսակցութեան ղեկավարութեան մեծամասնութիւնը (32ի վրայ՝ 27) դատապարտեց իր նախագահին՝ Ժ. Ժ. Սերվան Շրէպէրի առած քայլը, քուէարկած բանաձեւը կը չեշտէ. «Ժ. Ժ. Սերվան Շրէպէր ի վիճակի չէ գտնուեր այս միջոցին Արմատական կուսակցութեան նախագահի իր պաշտօնը վարելու»: Կուսակցութեան ղեկավարները կրկնեցին թէ զօրավիգ կը մնան Իւ. Տէ Էֆ.ին: Ժ. Ժ. Սերվան Շրէպէր ձեւով մը «ինքնաբերաբար հեռացած» կը նկատուի:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ նախագահ ընտրուեցաւ Կարլ Քարշթէնս, որ քրիստոնեայ դեմոկրատներու թեկնածուն էր: 1032 մեծ քուէարկողներու վրայ 528 հոգի իրեն ի նպաստ քուէ տուին թէեւ անցեալին Նացի ըլլալը որոշ վերապահութիւն յառաջ բերած է և ցոյցեր ալ եղան: Ծնած է Պրէմ 1944ին: Կ'ըսէ թէ ստիպուած եղած է անդամակցիլ Նացի կուսակցութեան չխանգարելու համար իր ուսումը: Իրաւաբանութեան տոքթոր է: Նոյն օրը Գերմանիա կը տօնէր իր 30ամեակը եւ Ժիսքար տ'Էսթէն Խարթումէն շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկած էր:

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ օդուժը անխնայ ռմբակոծած է կրկին հարաւ. Լիբանանի շրջանը: Իսրայէլի համար այս ռմբակոծութիւնները հակադարձութիւններ են Թել Ավիվ տեղի ունեցած եղեռնափորձի մը, որու տէր եղած էր պաղեստինեան դիմադրութիւնը:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ սպաննուած է գերմանական Տեր Շթեռն պարբերականի թղթակիցը, երբ իր բնակարանը կը մտնէր:

ՊՈՔԱՍԱՅԻ երախաներ ջարդած ըլլալու պատմութիւնը այլեւս կասկած չի վերցներ: Ֆրանսա դադրեցուց իր զինուորական օժանդակութիւնը մինչեւ քննութեան արդիւնքը: Ոմանք համաձայն չեն Ֆրանսայի այս դիրքին, առարկելով թէ երբ Արեւմուտքը չօգնէ ափրիկեան երկրի մը, անդին Քասաֆի եւ Մոսկուա պատրաստ են բաց ձգուած տեղը գրաւելու:

ԱՆԳԱՄԱՅԻ մէջ Էճէվիտի ճառով մըն է, որ բացուած է Հալք կուսակցութեան ԻԴ համագումարը: Հալքը ամէնէն հին քաղաքական կազմակերպութիւնն է, հիմնուած Աթաթիւրքի կողմէ 1923ին եւ վերջերս ընդունուեցաւ Բ. Միջազգայինի անդամ:

ԻՐԱՆԻ մէջ, Խոմէյնի վերջնագիր տըւաւ աշխարհականներուն եւ գաղջերուն, ինչ որ աւելի շեշտեց իր եւ Պազերկանի միջեւ զարգացող տարակարծութիւնը: Այաթոլան իր վերջնագրին « փերման »ի բնոյթ ուզած է տալ, սկիզբը ոգեկոչելով Ամենակալը՝ « Ո՛վ Տէր, վկայ ես որ քու անունովդ կը գործեմ »: Միւս կողմէ փակել տուած է Թեհրանի էնթեռքոնթինանթալի լոզարանը, որ վերջին տեղն էր ուր Արեւմտեան Օդային Ընկերութեանց օթէսները արեւի լոգանք կ'առնէին պիքինիով: Այաթոլա Խալխալի, որ մահապատիժ արձակել տուաւ Շահին դէմ, հրաժարեցաւ: Քաղաքական քանի մը հարիւր բանտարկեալներ ազատ արձակուեցան բայց հինգ հոգի գնդակահարուեցան: Ասոնք « երկրի վրայ Աստուծոյ դէմ պատերազմ ըրած են»: Այս ամբողջին վրայ պէտք է աւելցնել հակամերիկեան ցոյցերը: Հարիւր հազար հոգի Թեհրանի դեսպանատան առջեւ Կարթըրը անարգած են եւ դրօշակներ այրած:

ՍԱՆ ՍԱԼՎԱՏՈՐԻ մէջ ոստիկանութիւնը կրակ բացած է, 14 հոգի մեռած է: Ֆրանսայի դեսպանը միշտ պատանդ կը մնայ: Լուսաւորութեան նախարարը ըսպաննուած է ահաբեկչական քոմանտոյի մը կողմէ:

ԺՈՐԺ ՄԱՌՇԷ նամակ մը ղրկած է Հանրապետութեան Նախագահին, առաջարկելով որ վերջնապէս Հասարակաց Շուկայէն դուրս ձգուի Յունաստանը եւ Ժիսքար Աթէնք չերթայ համաձայնագիրը ստորագրելու: Ծանօթ է որ Ֆրանսական Համայնավար կուսակցութիւնը առանձին է դէմ ըլլալու Հասարակաց Շուկայի ընդլայնման, որու համաձայն է Իտալայի՝ Պերլինկուէր:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՀԻՒՐԸ ԵՂԱՒ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՄԱՐԹԻԻ

— o —

Չորեքշաբթի, Մայիս 23ին ժամը 13ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ճաշի հիւրը եղաւ Փարիզի Արքեպիսկոպոսին՝ կարդինալ Ֆրանսուա Մարթիի: Ներկայ եղած են նաեւ Գերպ. Տանիէլ, Փէզերիլ եւ Տեքան:

Նոյն օրը, կէսօրէ ետք, Վազգէն Կաթողիկոս այցելութիւն մը տուաւ Փարիզի խորհրդային դեսպանին:

×

Հինգշաբթի առաւօտ, Համբարձման տօնին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ պատարագեց Վրաստանի Հայոց Առաջնորդը՝ Գէորգ Եպիսկ. Սերայտարեան: Ներկայ էին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա., Փարիզի եւ շրջաններու հոգեւորական դասը, հայկական զոյգ վարժարաններու եւ հայերէնի միօրեայ դասընթացքներու աշակերտութիւնը, սկաուտներ եւ հոծ բազմութիւն մը:

Հայրապետը իր քարոզին մէջ անդրադարձաւ Քրիստոսի կեանքին զանազան հանգրուաններուն եւ յորդորեց մանուկները լաւ եւ հաւատարիմ քրիստոնեաներ ըլլալ:

ՖՈՒԹՊՈԼ

42ՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Մայիս 23ի հանդիպումներու արդիւնքներն են.—

Դինամօ (Թ.) - Սպարտակ	1 – 1
Շախտեոր - Պախտակօր	1 – 1
Արարատ - Տորպեդօ	1 – 1
Դինամօ (Կ.) – Զէնիթ	3 – 0

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՀԱՅԿ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆ

Վերջին պահուն, ցաւով կ'իմանանք թէ Հինգշաբթի, Համբարձման օրը, իր մահկանացուն կնքած է Հայկ Աղապէկեան: Ողբացեալը բնիկ Պելսեցի, 83 տարեկան էր, հինէն ծանօթ դէմք մը Փարիզի հայ գաղութին, որու ազգ. կեանքին միշտ բերած է իր մասնակցութիւնը: Անդամ էր Աղքատախնամ Ընկերակցութեան: Արուեստասէր, ունէր ճոխ հաւաքածոյ հայ նկարիչներու գործերուն, որոնց մէկ գլխաւոր մասը (մանաւանդ՝ Էտկար Շահին) նուիրեց Հայաստանի:

Ընտանեկան մահազդը եւ յուղարկաւորութեան (հաւանաբար Երեքշաբթի) մանրամասնութիւնները մեր յաջորդ թիւով:

Մեր ցաւակցութիւնները իր քոյրերուն՝ Գեղանոյշի եւ Լուիզի եւ եղբօր՝ Հրանդին:

ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

Քառասուն տարի է անցել Հայաստանի Հանրապետութեան ծնունդի օրից — 1918 Մայիս 28 — 1958, Մայիս 28 — բայց Հայութեան գիտակցութեան մէջ դեռ եւս համազգային ընդհանուր ըմբռնում չէ դարձած անկախութեան գաղափարը: Կան Հայեր, որոնք ուրանում են Հանրապետութեան գոյութիւնն անգամ: Եւ, սակայն, փաստը մնում է փաստ. ուրացումով պատմութիւնը կարելի չէ ջնջել:

Մեծ եղելութիւնները մեծ ժամանակի են կարօտ ազգերի գիտակցութիւնը յեղաշրջելու համար: Այսօր, օրինակ, Վարդանանց պատմութեան շուրջ հայ ժողովրդի հանրային մտքի մէջ տարակարծութիւն չկայ. ամէնքի համար Վարդանանց պատերազմը նուիրական է եւ 1036 նահատակները՝ սուրբեր: Բայց պատերազմի օրերին, առաջ եւ վերջը, ամէնքը համախորհուրդ եւ համերաշխ էին, միեւնոյն գիտակցութեամբ տոգորուած: Վարդանանց եւ Վասակեանց հակամարտութիւններն ու թշնամանքը, կուսակցական բախումներն ու կատաղի հակամարտութիւնները չե՞ն վրդովել ժամանակի հայ հասարակութիւնը: Հէնց Եղիշէի պատմութիւնը չի՞ վկայում, որ մոլեգին հակամարտութիւններ են եղել ազգային քաղաքականութեան շուրջ, որոնք շատ կողմերով յիշեցնում են մեր օրերը: Բայց եւ այնպէս ժամանակը արժէքաւորել է պատմական իրողութիւնները, մոռացնել է տուել ինչ որ պէտք է մոռացուէր եւ կենդանի ու անմահ է պահել ճշմարիտն ու իրաւը, որպէս ընդհանրական սեփականութիւն ազգի բոլոր հատուածների մտքում ու սրտում:

Նման եղելութիւն է եւ Մայիս 28ը: Հայ ժողովուրդը երկար դարեր երազեց այդ օրը, եւ երբ օրը եկաւ, անպատրաստ գտնուեց ազգովին տեսնելու եւ ընդունելու իրողութիւնը, «յիւրսն եկ եւ իւրքն զնա ոչ ընկալան»… Գաղափարական բաժանումը եւ պայքարը անկախութեան շուրջ ընդհանրապէս եւ Հայաստանի Հանրապետութեան առթիւ ի մասնաւորի շարունակւում է անընդհատ:

Եւ զարմանալի չէ բնաւ, որովհետեւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը դեռ պատմութիւն չէ դարձած, այլ ներկայ է: Դեռ կենդանի են այն բոլոր գաղափարներն ու դէպքերի յուշերը, որոնց բաժանուած էր Հայութիւնը Հանրապետութեան օրերին, դեռ ողջ է ժամանակի դերակատարների մի մասը, եւ վառ են կիրքերն ու հակամարտութիւնները:

Ժամանակը վճռական գործօն է պատմական դէպքերի գնահատութեան համար եւ ժամանակի հետ նաեւ սերունդների փոփոխութիւնը: Սակայն, քառասուն տարին բաւական չեղաւ, որպէսզի Հայաստանի Հանրապետութեան շուրջ հրահրուած կիրքերը մարէին, եւ անկախութեան գաղափարը իր արժանաւոր տեղը գրաւէր հայ ժողովրդի ընդհանուր գիտակցութեան մէջ:

Բայց, որքան եւ կարճ, ժամանակը իր դերը կատարում է արդէն: Երեւանի պատմագրութիւնը — վարանումով, անշուշտ — սկսել է արդէն դրական վերաբերում ցոյց տալ դէպի Հանրապետութեան հետ կապուած որոշ դէպքերը: Յիշատակւում է Սարդարապատի ճակատամարտը, Բաշաբարանը, իբրեւ հերոսական դրուագ հայ ժողովրդի նորագոյն պատմութեան, փոյթ չէ թէ կոմունիստ կուսակցութեան վերագրուի դէպքը: Բնաւ պիտի չզարմանանք, եթէ վաղը Մայիս 28 էլ իւրացուի բոլշեւիկների կողմից: Թող իւրացնեն. կարեւորը այն չէ, թէ ով է հեղինակը պատմական դէպքերի, կարեւորը դէպքերն են:

Ով եւ ինչպէս ուրանայ, անհերքելի է, որ երէկուայ ուրացողները այսօր ստիպուած են ընդունելու Հայաստանի Հանրապետութեան եղելութիւնը: Ընդ հուր եւ ընդ սուր անցնելով, անհաշիւ զոհերի գնով, հայ ժողովուրդը 1918 թ. Մայիս 28ին հիմք դրեց ազգային անկախ Պետութեան՝ Հայաստանի Հանրապետութեան: Այս իրողութիւնը կարելի չէ ուրանալ եւ ոչ մի ուրացումով:

Որեւէ ուրացումով կամ փաստերի խեղաթիւրումով կարելի չէ հերքել եւ այն փաստը, որ 1920 թ. Դեկտ. 2ին, կամ, եթէ հաճելի է, Նոյեմբեր 29ին տեղի ունեցաւ ոչ թէ Հայաստանի նոր Պետութեան ստեղծումը, այլ գոյութիւն ունեցող Հանրապետութեան վարչաձեւի փոփոխութիւն, ժողովրդավար անկախ Հանրապետութեան տեղ հաստատուեց խորհրդային անկախ Հանրապետութիւն: Մի տարի անցած, ոչ հայ ժողովրդի կամքով, այլ դրսից եկած հրամանով եւ օտար սուինների սպառնալիքի տակ, Խորհրդային Հայաստանը զրկուեց անկախութիւնից՝ դառնալով Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան անդամ:

Այսպիսով՝ պատմական իրողութիւն է, որ ներկայ Խորհ. Հայաստանը շարունակութիւնն է Հայաստանի Հանրապետութեան: Եթէ տեղի չունենային այն մաքառումները, որոնք յանգեցին հայկական անկախ Պետութեան ստեղծման 1918 թ. Մայիս 28ին, եթէ գոյութիւն չունենար Հայաստանի Հանրապետութիւնը իր ազգային կազմով ու նկարագրով, այսօր գոյութիւն չէր ունենայ եւ Խորհ. Հայաստանը ազգային կազմով ու դիմագծով:

Հայաստանի խորհրդային վարչաձեւը շատ ճիգ թափեց, որպէսզի ազատագրուի հայ ժողովրդի քաղաքական ժառանգութիւնից. մերժեց ընդունել «ամենայն Հայոց կառավարութեան» դերը, հրաժարուեց Հայկական Հարցի հետապնդումից, ուրացաւ Հայկական Սփիւռքի գոյութիւնը: Ի զո՛ւր, ժամանակը պարտադրեց նրան ճանաչել եւ Հայկական Հարցը, եւ Հայկական Սփիւռքը, եւ անբնական չի լինի, եթէ վաղը իր վրայ առնէ եւ «ամենայն Հայոց կառավարութեան» պատմուճանն էլ: Ժամանակը ունի իր խորհուրդը: Հայաստանի Հանրապետութեան սերունդը եւ իր յաջորդները այդ օրուան են սպասում եւ պայքարում են այդ օրուայ համար:

Վարչաձեւերը ժամանակաւոր երեւոյթ են: Ժամանակաւոր են եւ վարիչները: Յաւերժական են ազգերն ու հայրենիքները — հայրենի հողի վրայ նստած ժողովուրդները: Յաւերժական է ազատատենչ հայ ժողովուրդը, որ մահուամբ մահը կոխելով՝ կերտեց հայրենիքի անկախութիւնը:

Ժամանակները յղի են դէպքերով: Պատմութիւնը վերջացած չէ: Մենք հաւատում ենք, որ Հայաստանը նորից կը լինի ազատ եւ անկախ, աւելի լայն ազգային սահմաններով: Ընդունակ տեղ տալու իր ծոցում ի սփիւռս աշխարհի հողմացրիւ եղած բոլոր զաւակներին:

Հայաստանի Հանրապետութիւնը շարունակում է ապրել հայ ժողովրդի սրտում, որպէս մշտավառ յուշ անցեալի եւ իբրեւ կենդանի յոյս ապագայի:

1958

ՀԷ՛Յ ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ…[*]

Յիշո՞ւմ ես, Արօվ—Նահանջ էր այլ տեղ,
Ու լեղապատառ քայքայման խուճապ.
Ու որպէս խրտնած ու գինով նախիր
Ռուսաց զօրքերի փախուստն հապշտապ:
Նետել էր Լենինն իր պատգամը— Տո՛ւն
Ողջո՛յն տառապող երկրին ու մարդուն,
Ողջո՛յն ոսոխի՛ն, ողջոյն պարտեալի՛ն
Ողջո՛յն բոլորին եւ դարձ—դէպի տուն…

Յիշո՞ւմ ես, Արօվ. —
Գալիս էր նորից, արիւնոտ դնչով
Նոյն հրէշը սեւ ժանիքը սրած,
Որպէսզի անզուսպ թափով մի վերջին՝
Վերջին բեկորին տայ վերջին հարուած…

Եղե՞լ էարդեօք դարերի խորքում
Աւելի մթին, անյոյս ննջաժամ՝
Երբ օրհասական Հայոց աշխարհի
Սիրտը վիրաւոր ու արիւնաքամ,
Յաւիտենութեան վիհերից առկախ՝
Դադարեց մի պահ…

Յիշո՞ւմ ես, Արօվ — Երկինքն էր սառել,
Չկար բարեգութ եւ ո՛չ մի աստուած.
Ու երկիրը մեր՝ կենդանի մեռել,
Ընկել բորենու կլափի դէմ բաց…
Ու ճակատագրի մատեանում անգէտ
Մի ձեռք անողոք
Դրել էր արդէն տխուր վերջակէտ…

Երկինքն էր սառել ու չկար Աստուած…
Բայց ահա՛, ահա՛, հէքեա՞թ թէ հրաշք.
Ծառացաւ մի մարդ,
Հրաշքից փախած ու հրա՛շք մի մարդ.
Կանգնեց նա դաշտում մեր Արարատեան,
Դիակների մէջ եւ ագռաւների,

Եւ հաւատքն արած պողպատեայ վահան,
Եւ սէրն հայրենեաց մի շեփոր ռազմի,
Սոված, սարսափած մարդկանցից վհատ
Դարբնեց մի բանակ,
Եւ որպէս ոխից շիկացած երկաթ՝
Խփեց ոսոխին ճակատին անարգ…

Յիշո՞ւմ ես, Արօվ, թէ ո՞նց ապրեցան
Հայոց աշխարհի զարմերը վերջին,
Երբ չկար Աստուած, երկինքն էր դաժան.
Յիշո՞ւմ ես կրկին,
Ահեղ Բէլի դէմ ծառացող Հայկին
Եւ նրա թոռան.
Թո՞ռն էր Հայկի, զա՞րմը Վարդանի,
Դաւի՞թն էր մանուկ,
Հայոց լեռներում յայտնուած ոգի՞…
Յիշո՞ւմ ես նրա ճակատը պայծառ,
Անունն անթառամ —
Մանուկեան Արամ…

Յիշո՞ւմ ես ապա.
Կռիւ էր, երգ էր, խաղ էր մահի հետ,
Թշնամին՝ յոխորտ ճակատների վրայ,
Եւ ինչպէս պրկած աղեղի սուր նետ՝
Նրա թիկունքին
Սեպո՛ւհն էր խիզախ եւ իր այրուձին…

Յիշո՞ւմ ես ապա.
Արաքսի ափին վերջալոյս էր վառ
Եւ բլուրների լանջին հեռակայ՝
Սուինամարտի բոցկլտող անտառ.
Դաշտում վիրաւոր ձիերի խրխինջ,
Հովտում՝ մորթուող թշնամու բառաչ
Եւ խրամների երախից քանդիչ
Գնդացիրների բոցավառ շառաչ:

Յիշո՞ւմ ես ապա.
Փշրել էր նորից իր ժանգոտ շղթան
Արտաւազդների զայրոյթը հզօր.
Քանդել էր նորից թումբերը համայն
Հայկազուններն ոգին թեւաւոր.
Եւ ատամների կրճտող ճէնով,
Որպէս վրնջող ու կատաղած ձի՝
Խածել էր շեղբից մահուան մանգաղի…

Յիշո՞ւմ ես ապա.
Դուրս էին խուժել առասպելներից
Նախահայրերի ոգիներն հսկայ
Ու եղել կռուող զօրքին զինակից. —
Հասել էր Սասնոյ Դաւիթը մրրիկ,
Ու եղել մարտում
Անմահանջ թափով յաղթող Անդրանիկ.
Եկել էր որպէս մի նոր Գայլ – Վահան
Նիկո՛լը Դուման.
Եկել էր Մուշեղը Մամիկոնեան,
Պահած ներմակ ձին,
Պահած եւ հոգին, պահած եւ անուն,
Ու փոխած միայն, միայն ազգանուն
Եւ դարձած Մուշե՛ղ մի Աւետիսեան…

Եւ ինչպէս Մանուէլ վէրքերով առատ,
Մահնից եղկ մահուան թմբիրը թօթված՝
Թամբել էր իր ձին ու դարձել Մուրատ,
Մարտիկ մի ահեղ,
Որպէսզի անփայլ մահով չմեռնի
Եւ թողի պայծառ քաջութեան անուն
Սրտում մեծագործ իր ժառանգների…

Զյիշե՞լ նրանց — Դաշնակ Շեներին,
Եւ դիւցազնութեան լոյս ոլորտներում
Շողացող աստղին՝ վարագո՞յր քաշել.
Զյիշե՞լ. ինչո՞ւ,
Թաղել, ուրանալ անցեալ մի շքեղ
Ու դառնալ գնչո՞ւ…

Յիշո՞ւմ ես ապա.
Երաշտ մի հովտից, անանուն դաշտից
Պողպատ առ պողպատ
Դարերին նետուած կամուրջ մի հսկայ —
Օ՛ Սարդարապատ…

Յիշո՞ւմ ես ապա.
Սրտերի զրահ ու կամքի հեղե՛ղ,
Ոգու ուրակա՛ն,
Ու մետաղացած բազուկներ ջրդեղ՝
Հրաբուխներից տեղահան անտա՛ռ
Ու երկնքի դէմ գալարուող թաքթա՛ռ —
Յիշո՞ւմ ես ապա՝
Մոռացուած մի գիւղ, մի խուլ կայարան
Ղարաքիլիսա
Ու Բաշաբարա՛ն…

Քաջալանջ Հայկից թող մինչեւ Տիգրան,
Ու պերճ Տիգրանից մինչ Կարմիր
Վարդան,
Ու մինչեւ Գագիկ ու մինչեւ Թորոս,
Մինչեւ Դաւիթ Բէկ
Եւ մինչեւ, մինչեւ Բաղրամեա՛նն հերոս,
Վե՛ր կենան մի հեղ,
Հողի տակ ապրող մարտիկները մեր
Վեր կենան մի հեղ,
Եւ Արարատից մինչ անհաս երկինք,
Ու երկինքներից դեռ մինչեւ աստղեր,
Ու մինչեւ եթեր,
Ու մինչեւ Աստուա՛ծ,
Ու համբո՛յր տան ձեզ,
Ու տան ձեզ պատի՛ւ,
Տան փա՛ռք ու պարծանք
Հէ՛յ Սարդարապատ,
Ղարաքիլիսա՛,
Հէ՛յ Բաշաբարան…

Յիշո՞ւմ ես ապա.
Արիւնից ծորած երիզ մի ԿԱՐՄԻՐ,
Երկնքից պոկուած կտոր մի ԿԱՊՈՅՏ,
Հասուն հասկերի շող ՆԱՐՆՋԱԳՈՅՆ
Եւ վեց դարերի խաւարի վրայ՝
Դրօշ եռագոյն…

(*) «Թուղթ առ Երեւանէն» հատուած մը՝ որուն վերնագիրը խմբագրութեան կողմէ յաւուր պատշաճի:

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

1918, Մայիս 28: Օր՝ ազատութեան, անկախութեան եւ Պետականութեան: Օր՝ յոյսի եւ լոյսի: Օր՝ վեց դարերու ստրկութեան շղթաներու փշրման: Վերջապէս օր՝ լուսապայծառ, հայ հերոսներու արիւնով նուիրագործուած:

Հրաշքը պատահեցաւ այն օրերուն, երբ մնացորդացը իր մահու – կենաց օրերը կ'ապրէր դեռ Միջագետքի կիզիչ անապատներուն մէջ, երբ թշնամին համոզուած էր, որ միանգամ ընդմիշտ կարգադրած էր Հայն ու Հայաստանը ջնջել քարտէզի վրայէն: Սակայն Թալաաթներու երազը չիրականացաւ, շնորհիւ արմենական ցեղիս հերոսածին զաւակներուն՝ որոնք, 1918 Մայիսեան խառնակ օրերուն, անհաւասար ճակատամարտներ մղեցին թշնամիին գերազանց եւ կազմակերպուած ուժերուն դէմ:

Պատմական այդ օրերուն էր, որ վերջացան հայ ժողովուրդի վեց դարերու ընթացքին կրած ստրկութեան շղթաները՝ իր զաւակներու երկաթեայ բազուկներով: Ճգնաժամային այդ օրերուն Հայը գիտցաւ միասնական ոգիով ճակատ կազմել հասարակաց թշնամիին դէմ:

Այսօր, այդ խանդավառ օրերէն 61 տարիներ ետք, ունինք փոքրիկ Հայրենիք մը՝ Արարատի փէշերուն տակ, որ կը ծաղկի ու կը բարգաւաճի, շնորհիւ Հայ ժողովուրդի անխախտ հաւատքին եւ շինարար բազուկներուն: Պէտք չէ մոռնալ անվիճելի իրողութիւն մը, թէ առանց 1918 Մայիսեան մարտնչումներուն այսօր պիտի չունենայինք այն ափ մը հողը, որ ամէն Հայու գուրգուրանքին առարկան է եւ պիտի մնայ: Փաստ՝ Երեւանի սրտին վրայ բարձրացած Սարդարապատի հերոսամարտին նուիրուած յուշակոթողը, որ ներշնչարանը կը հանդիսանայ ներկայ եւ գալիք սերունդներուն:

Յարգանք եւ պաշտամունք մը խունկ բոլոր ծանօթ եւ անծանօթ այն հերոսներու յիշատակին՝ որոնք ինկան Հայրենիքի ազատութեան խորանին առջեւ:

Հաւատացած ենք որ պիտի գայ անպայման այն օրը, երբ համայն Հայութիւնը՝ ի սփիւռս աշխարհի եւ մայր Հայրենիքի, 1918 Մայիս 28ը պիտի հռչակէ ազատութեան, անկախութեան եւ վերածնունդի օր:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ՇՈՂԱՑՈՂ ԱՍՏՂԻՆ ՎԱՐԱԳՈ՞ՅՐ ՔԱՇԵԼ

— O —

կարող են մարդիկ խախտել լեռներին
Ու բազկի ուժով սանձել գետերին. —
Բայց ո՞վ է կարող
ժամանակների վճիռը եղծել,
Եւ դիւցազնութեան կապոյտ երկնքում
Շողացող աստղին վարագոյր քաշել…

«Շողացող աստղ»ը պատմական թուականն է՝ 1918 Մայիս 28ը, որուն 61րդ տարեդարձն է, որ կը նշուի այս տարի։

Հայաստան կէս դար ամբողջ ջանաց մեր անմահ հերոսներու դիւցազնութեան վարագոյր քաշել։ Հասկնալի էր։ Ծանր օրեր էին։ Կէս դարու ավարդին ճիգեբ ետք՝ 1968ին, Երեւանի մէջ մարմին առաւ կենաց եւ մահու օրհասական պայքարի մեր հերոսներու յիշատակին կառուցուած յուշարձան – համադրոյթը՝ «Հայրենիքի փրկութեան համար զոհուած զաւակներին՝ յաւերժ փառք» արձանագրութեամբ։ Այս քայլով Սարդարապատի հերոսները, յիսուն տարի ետք յաղթանակ մը եւս տարին։ Անոնց ակերներուն յաղթանակն է Սարդարապատի հոյակերտ կոթողը։

Հայրենի կառավարութեան կողմէ առնուած գողգոջուն առաջին քայլն էր ասիկա, որուն ետին թաքնուած էր, անշուշտ, շողացող աստղին վարագոյր չկարենալ քաշելու ճշմարտութիւնը։ Դողդոջուն՝ որովհետեւ համադրոյթի կառուցումէն տասը տարի ետք իսկ, շղարշ մը մնաց պատմական թուականին վրայ, մեզի ներկայացուելով ան Սարդարապատի ճակատամարտ անուան տակ։ Հայրենիքի թէ սփիւռքի մէջ ճառախօսներ, համալսութիւններու ընթացքին, յիշեցին 1918 Մայիս ամսուան երրորդ չարթուան օրերու դէպքերը, սատում մը ընելով Հայաստանի Անկախ Հանրապետութեան հռչակման թուականին վրայէն։ Յիշուեցան հրամանատարներու, հայ քաջերու անուններ՝ իբրեւ դարբնողներ հերոսամարտի յաղթանակի, վարագոյր քաշելով խակական հերոսներու անուններու վրայ։

Սփիւռքի մէջ, ամբողջ վաթսուն տարի նշուեցաւ Հայաստանի Անկախ Հանրապետութեան հռչակման տարեդարձը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան կազմակերպութեամբ, միակ հաւատարիմը՝ պատմական ճշմարտութեան։ Ճառախօսներ չէշտեցին, որ առանց 1918 Մայիս 28ի կարելի չէր ունենալ այսօրուան փոքրիկ մեր հայրենիքը։

Այսօր, ինչպէս ամէն կողմ, Փարիզի մէջ եւս կ՚ոգեկոչուի պատմական թուականը։ Աննախընթաց երեւոյթ մը՝ նախագահութեամբ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի։ Ծարունակուող երեւոյթ՝ Սարդարապատի ճակատամարտի ոգեկոչում որակումը։

Վաթսուն տարիներ չարունակ, ոսկե – մշուշ երազի մը տեսիլքով զօտեպընդուած, հակառակ աջէն ու ձախէն մեր դէմ ճօճուող նիզակներուն կրցանք հաւատարիմ մնալ հայ ժողովուրդի վեց դարերու խաւար կեանքին վրայ Եռագոյնը ծածանեցնող Ազատութեան մեր հերոսներու կտակին։ Այսօր դարձեալ կը տօնենք Մայիս 28ը՝ լի՝ նոր յոյսով։ Այդ յոյսը մեզի կը ներշնչէ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի Մարսէյլի մէջ Մայիս 8ին արտասանած ճառը, ուր կ՚ըսէր. «Սարդարապատ եւ Բաշ–Ապարան իրենց բախտորոշ դերը կատարեցին Հայաստանի ազատագրութեան մէջ եւ հնարաւոր եղաւ հայ Պետականութեան վերականգնումը։ Մայիս 28ով ստեղծուած Պետութեան շարունակութիւնն է այսօրուան վերածնած մեր հայրենիքը քաղաքական տարբեր գիծերու մէջ» (Յառաջ, Մայիս 17)։

Մայիս 28ը հայ ժողովուրդի հրաշակերտն է, դաժան ձմրան յաջորդած ազատ ու անկախ կեանքի գարունը կենսալի։

Կը յուսանք, որ ի վերջոյ հայրենի կառավարութիւնն ալ, իր կարգին, կը նուիրագործէ պատմական այս թուականը, որովհետեւ, ինչպէս Անդրանիկ Ծառուկեան կ՚ըսէ՝

Կարող են մարդիկ խախտել լեռներին
Ու բազկի ուժով սանձել գետերին. —
Բայց ո՞վ է կարող
ժամանակների վճիռը եղծել,
Եւ դիւցազնութեան կապոյտ երկնքում
Շողացող աստղին վարագոյր քաշել…։

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

28 ՄԱՅԻՍ 1918

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ

— O —

Անդրկովկասի քաղաքական ամբողջութեան լուծումով եւ Վրաստանի եւ Ազրբէջանի անկախութեան հռչակումով ընտեղծուած նոր կացութեան հանդէպ՝ Հայոց Ազգային Խորհուրդը իրեն յայտարարում է հայկական գաւառների գերագոյն իշխանութիւն։

Որոշ ծանրակշիռ պատճառներով թողնելով մօտիկ օրերը կազմել Հայոց Ազգ. Կառավարութիւն՝ Ազգային Խորհուրդը ժամանակաւորապէս ստանձնում է կառավարական բոլոր ֆունկցիաները՝ հայկական գաւառների քաղաքական վարչական ղեկը վարելու։

ՀԱՅՈՑ ԱԶԳ. ԽՈՐՀՈՒՐԴ

1918 Մայիս 28, Թիֆլիս

×

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի ամբողջութիւնը վերականգնելու եւ ժողովուրդի լիակատար ազատութիւնն ու բարգաւաճումը ապահովելու համար Հայաստանի կառավարութիւնը համաձայն բովանդակ հայ ժողովուրդի միահամուռ կամքին ու ցանկութեան, յայտարարում է, որ այսօրուանից Հայաստանի բաժան – բաժան մասերը մշտնջենապէս միացած են իբր անկախ պետական միութիւն։

Ուղիղ մի տարի առաջ Ռուսահայերի Համագումարից ընտրուած Հայոց Ազգային Խորհուրդը, յայտարարեց իրեն Անդրկովկասեան հայկական գաւառների բարձրագոյն իշխանութիւն։ Ազգային Խորհուրդի կազմած կառավարութիւնն այդ քաղաքական ակտի մասին պաշտօնապէս Պետութեանց ներկայացուցիչներին յայտնելուց յետոյ՝ այս մի տարուայ մէջ փաստօրէն հաստատել է իր իշխանութիւնն Անդրկովկասի հայկական գաւառներում։

1919 Թ. Փետրուար ամսին Երեւան քաղաքում կայացած Արեւմտահայ Բ. Համագումարը հանդիսաւոր կերպով յայտարարեց որ, նա Հայաստանն Միացեալ եւ Անկախ է ճանաչում։

Այժմ, Անդրկովկասում եւ Օսմանեան կայսրութեան սահմաններում գտնուած պապենական հայկական երկիրների միացման եւ անկախութեան այս ակտը կատարելով Հայաստանի կառավարութիւնը յայտարարում է, որ Միացեալ Հայաստանի պետական ձեւն է Ռամկավար Հանրապետութիւն եւ որ ինքը հանդիսանում է Միացեալ Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութիւնը։

Այդպիսով՝ ներկայումս Հայաստանի ժողովուրդն է իր ամբողջացած հայրենիքի գերագոյն տէրն ու տնօրէնը, եւ Հայաստանի պարլամենտը եւ կառավարութիւնը հանդիսանում են Միացեալ Հայաստանի ազատ ժողովուրդը շաղկապող բարձրագոյն օրէնսդիր եւ գործադիր իշխանութիւնը։

Հայաստանի կառավարութիւնը սոյն ակտը հրատարակում է 1919 Թ. Ապրիլ 27ի Պարլամենտի որոշմամբ կառավարութեանը տրուած յատուկ լիազօրութիւնների հիման վրայ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԷՆ ՅԵՏՈՅ, ՄԱՅԻՍ 28-Ը ԽԻՍ

1968ին, Սարդարապատի ճակատամարտի յիսնամեակի առթիւ, Հայաստանի մէջ եւ Սփիւռքի Հայութեան մէկ հատուածին համար, ոգեկոչման ազդանշանը տրուեցաւ Ամենայն Հայոց Վազգէն Կաթողիկոսի կոնդակով։ Յաջորդեց ապա յուշարձանին կառուցումը, որ շուտով դարձաւ Հայաստանի ժողովուրդին եւ Սփիւռքի այցելուներուն համար կատարեալ ուխտավայր։

Տասնամեակ մը յետոյ, հայրենիքը կը պատրաստուի երկրորդ յուշարձան մը բարձրացնել նուիրուած Մայիսեան ճակատագրական պայքարներուն։ Այս անգամ Բաշ Ապարանի հերոսամարտի յիշատակին։

Դարձեալ էջմիածնի զահակալին միջոցաւ, այսօր Սարդարապատ եւ Բաշ Ապարան բախտորոշ ճակատամարտեր կ՚որակուին եւ կը նկատուին վճռական մեր ազատագրական պայքարներուն մէջ, որոնք երկար դարերու խաւարէ մը յետոյ, սատարեցին հայ Պետականութեան վերականգնումին։ Մինչ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի բերնով, այսօրուան վերանած եւ ծաղկուն հայրենիքը շարունակութիւնն է երկուքուկէս տարի գոյութիւն ունեցող հայ Պետութեան որ ծընունդ առաւ 1918 Մայիս 28ին։ Պատմական թուականները կարելի չէ անտեսել։

Ի՞նչ կը նշանակէ այս։

Պարզապէս թէ Սփիւռքը դեռ ընելիք ունի, եւ շատ։ Փոխ յարաբերութիւնները Հայրենիքի եւ Սփիւռքի միջեւ փոխադարձաբար ունին իրենց դրական ազդեցութիւններն ու արդիւնքները եւ առաւելաբար մեր սահմաններէն ներս թէ դուրս, անոնք կը սատարեն Հայութեան հաւաքի ամրապնդման Հայութեան վրայ, կերտելու ազգային նկարագրով միակամ եւ վճռակամ Հայութիւնը հանդէպ իր ապագային, իր ազգային դատին։

Սարդարապատի յուշարձանին կառուցման վաղորդայնին իսկ գրած ու յայտարարած էինք, որ ոչ մէկ ժամանակաւոր մթագնում, ոչ մէկ պարտադիր լռութիւն կրնան արմատախիլ ընել հայ հոգիներէն Մայիս 28ի անկիւնադարձ թուականը եւ թէ օր մը նաեւ պիտի վերականգնէր մնացեալ մասը 1918 Մայիս ամսուան, պիտի գային իրենց տեղը գըտնելու Սարդարապատի յաջորդող օրերը։

Այդ օրը եկաւ։ Այդ օրը եկաւ, որովհետեւ վաթսուն տարի չարունակ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հաւատարիմ մնաց իր ժողովուրդի պատմութեան, Սփիւռքի Հայութեան սրտին մէջ վառ պահեց Ազատութեան ու Անկախութեան գաղափարը որուն խորհրդանիշն է Մայիս 28ը եւ միշտ մերժեց հատուածական բնոյթ տալ այդ թուականին։

Ահաւասիկ յաղթանակը Սփիւռքի հայկականութեան անխորտակ ոգիին եւ պայքարի աննկուն կամքին որուն առաջնորդն է՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Սփիւռքը դեռ շատ ընելիք ունի։ Ունի իր ազգային քաղաքականութիւնը իր յատուկ ճանապարհով որքան ատեն որ ամբողջական Հայութիւնը չէ միատեղուած իր ամբողջական հայրենիքին մէջ։

Ասոր համար եւ որպէս կենսական եւ անբաժան թեւը Հայրենիքին, Սփիւռքի պահպանումը կը կարօտի հերոսական ճիգերու եւ աշխատանքի։ Պիտի գիտնանք ամէն բանէ առաջ կազմակերպուած պահել մեր գաղութները, զուրգուրալ մեր կազմակերպութեանց, մամուլին, մշակոյթին եւ արտասահմանեան բոլոր արժէքներուն վրայ։ Եթէ հայրենիքը եւ հայրենաբնակ Հայութիւնը վերելք կ՚արձանագրեն, նոյնքան պատուաբեր արդիւնքներու ի վիճակի եւ ընդունակ է նաեւ սփիւռքի Հայութիւնը՝ որ, առնուազն, վաթսունէ աւելի տարիներէ ի վեր կ՚ապրի ազգային իր գիտակցութեան եւ արժանապատուութեան զգացումով ու այսուհետեւ ալ առակ է որակ աւելցնելու հայրենի վաստակին եւ իրագործումներուն վրայ։ Մենք, այսօր, Սփիւռքի մէջ նոյնքան ու աւելի հերոսական դիրքերու վրայ ենք տոկալու մեր կամքով եւ գործնական ճիգերով, որքան է հայրենաբնակ մեր ժողովուրդը՝ սեփական հողերուն վրայ։

Սարդարապատ, Մայիս 28 կամ այլ ազգային դրուագներ ուրիշ բան չեն այսօր մեզի համար եթէ ոչ կոչեր։ Կոչեր են արժանաւորութեամբ ապրելու, ազգային հաւաքական կեանքը անխոցելի դարձնելու մինչեւ իրականացումը մեր քաղաքական դատին։ Ու մեր Մայիսեան հերոսները, ու մեր անցեալի բոլոր փառքերը, ու մեր «վերածնած» ու ծաղկուն հայրենիքը, այս կ՚ակնկալեն Սփիւռքէն։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 — 1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

2.

Երկու գրադարաններ կային գրասեղանին ետեւ, բարձր, թեթեւ, գեղակազմ։ Պիտի մօտենար Փիէռ երբոր ակնարկը մէկէն կառչեցաւ պատին՝ շրջանակի մը։ Վա՜յ… խայտառա՛կ… գեղեցիկ է… շատ գեղեցիկ է։ Մօտեցաւ, կեցաւ ճիշդ դէմը ու գիտեց աչքերը բաց։

Բաւական մեծ շրջանակ մըն էր, փայլուն կաղնեփայտէ, ուր Նէնէթ կը ժպտէր ամայլեփօրէն, իր է՛ն կենդանի, է՛ն յատկանշական ժպիտով։

Խիստ յաջող խաղանկարկ մըն էր, անշուշտ լուսանկարի մը վրայէն պատրաստուած, ակադեմական կատարելութեամբ մը։ Նէնէթ իր մերկ ուսերը հաւաքած մուշտակի մը մէջ, գլուխը թեթեւ մը կը հակէր քիչ մը առաջ եւ ակնարկին խորութեանը համար, եւ երկու լուսարձակներու մէջէն մազերուն վէտվէտումները կը ապառէին ամբողջ ոսկեգոյնը երանգապնակէն։

Պատկերին առջեւ Հայը կը տատանէր, կը տատանէր։ Մէկէն հեռացաւ, գնաց պատուհանին վարագոյրները քաշել՝ սենեակը աւելի լուսաւորելու համար։ Փափաքեցաւ նկարը առնել, հետը տանիլ, բայց ի՞նչպէս, ո՞ւր պահել որպէսզի ելած պահուն չնշմարուի։ Առանց որոշում մը տուած ըլլալու, բարձրացաւ աթոռի մը վրայ եւ շրջանակը հանեց իր կէռէն։ Անմիջապէս իր բարձրութենէն վար նետուեցաւ սակայն, շփոթած, շըլմորած։ Անակնկալ յայտնութեան առջեւ կարծես անմիտ՝ վիզը ցցելով կը նայէր իր դէմը, առանց ըմբռնելու, խաղանկարը սեղմած կուրծքին։ Շրջանակը բռնող կեռը իր բեռէն թեթեւնալուն պէս չոր աղմուկով մը նետուած էր վեր ու պատը անմիջապէս շարժած։ Բացուողը գաղտնի դռնակ մըն էր, դոյց վիճակին մէջ բոլորովին աննշմարելի՝ պատի թուղթին խաբող գիծերուն տակ։ Փիէռ մօտեցաւ անցած դրան, ականջ տուաւ. ձայն չէր լսուեր., այս անգամ ուժ ստացած կըրցաւ որոշում մը տալ եւ շրջանակը գետին դնելով դէպի դռնակը յառաջացաւ։ Խիստ պարզ կառուցուածք մը ունէր անվերէն կեռն էր բռնողը, որ ազատուելուն պէս տակը հաստատուած զսպանակին կը թոյլատրէր դռնակը հրել։ Քաշեց ու բացաւ զայն ամբողջութեամբ։ Մեծ ու խորունկ որմնախորշ մըն է մէջտեղ ելած, որուն բազմաթիւ դարակները ամբողջութեամբ բեռնաւորուած էին տուփերով։

(Շար. — 39)

ՍԷՆ–ՄՒՌ ՍԻՒՌ ՄԷՌ.— Պ. Արիս Թէճիրեան եւ զաւակը՝ Իշխան, Տէր եւ Տիկին Արսէն Թէճիրեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Քաջունեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պօղոսեան եւ ժանին Քաջունեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, հարսին եւ քրոջ՝

ՊԵՐՃՈՒՀԻ-ՄԱՐԻ ԹԷՃԻՐԵԱՆԻ
(ծնեալ Քաջունեան)

մահը, որ պատահեցաւ Հինգշաբթի, Մայիս 24ին առաւօտեան 49 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Մայիս 26ին, Շաբաթ ժամը 14.30ին, ՍԷՆ–Սիւռ Մէռի եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Այրի Տիկին Վարդուհի Գարակէօզեան, Տէր եւ Տիկին Մալաթեան եւ զաւակները, Տիկին Ծնունդ Յարութիւնեան, Տիկին Մարիամ Յակոբեան եւ զաւակները, Արզարեան ընտանիք (Պոլիս) Արմենակ Եսեսեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան Միութիւնը խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, զարմուհիին եւ ազգականին՝

ԽՈՆԱՐՀԻԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
(ծնեալ Պիպէռեան, Զէնկիլէրցի)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 22ին, 96 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, Մայիս 28ին, ժամը 15.30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցիէն ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ըստ ողբացեալին փափաքին, ոչ ծաղիկ ոչ ծաղկեպսակ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Ճանիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Միքայէլ Ճանիկեան եւ զաւակները, Օր. Վարդանոյշ Ճանիկեան, Տէր եւ Տիկ. Արմենակ Միքայէլեան եւ զաւակները, այրի Տիկ. Նըւարդ Դարբինեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, մամուլով, հեռագրով բաժնեցին իրենց սուգը

ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՄՆՑՈՅԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Օր. Մաքրուհի Գումրույեանի ցաւալի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Գրմզեան կը նուիրեն 150 Ֆր. Հայ Ուսանողաց Օգն. Միութեան, 150 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Հերմինէ Ազնաւուրեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Նշան Ազնաւուրեան եւ զաւակը, եւ բոլոր բարեկամները, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն, հօր, ազգականին՝ տարաբախտ

ՂԱԶԱՐՈՍ ԱԶՆԱՒՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ, Կիրակի Մայիս 27, Մարսէյլի մայր եկեղեցիին մէջ, 339 Ավընիւ տիւ Փրատօ:

Ի գիտութիւն ննջեցեալի յիշատակը յարգողներուն:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Տեսչութիւնը ուրախութեամբ կը ծանուցանէ՝ որ շնորհիւ խումբ մը ազգանուէր նախկին աշակերտներու զոհողութեան, վարժարանի մէջ 40 կիսաթոշակ աշակերտի տեղ կը տրամադրուի (գիշերօթիկ կամ ցերեկօթիկ), 1979 – 1980 ուսումնական տարիէն սկսեալ:

Ֆրանսահայ գաղութի տնտեսապէս չափաւոր ծնողքներ, որոնք կ'ուզեն օգտուիլ այս նպաստէն, եւ կիսաթոշակ արձանագրել դպրոց իրենց զաւակները, փութով դիմեն Տեսչութեան:

ՄԻԱԿ ՊԱՅՄԱՆ.— Ներկայացող թեկնածուները պէտք է ըլլան բարեբեկիրթ, ազգասէր, աշխատասէր:

Collège Arménien Samuel-Moorat
26, Rue Troyon — 92310 Sèvres
Tél. : 534-68-28

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկ. Յ. Մանթարեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն ողբացեալ ժանէթ Մանթարեանի (Գլասու) մահուան առթիւ:

Այս առթիւ Տէր եւ Տիկ. Յ. Մանթարեան 100 Ֆր. կը նուիրեն փոխան ծաղկեպսակի, Լիոնի Կապ. Խաչին:

Տկ. Մ. Թագւորեան 50 Ֆր. կը նուիրէ իր ամուսնոյն յիշատակին:

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ

ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԻՆ

ԲԱՐՁՐ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

Վ Ա Զ Գ Է Ն Ա.

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ — ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Կիրակի, Մայիս 27, յետ միջօրէի ժամը ճիշդ 4ին, Սալ Կավոյի մէջ,
45–47 Ռիւ տը լա Պոէսի, Փարիզ 8րդ

Խօսք կ'առնեն

Դր. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ եւ ՄԷԹՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Յայտագրին կը մասնակցին՝

Սիւզաննա Միլտոնեան (տաւիղ) Սոնիա Նիկողոսեան (երգ),
Մատլէն Էֆիզեան–Քարփանթիէ (արտաս.)

Դպրոցասէր Տիկնանց եւ Սամուէլ Մուրատ վարժարաններու միացեալ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանպէկեանի (խմբերգ):

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

Հրաւիրատոմսերը այժմէն իսկ ապահովել եկեղեցւոյ դիւանէն:

Ճ Ա Շ

Ի յարգանս

Վ Ա Զ Գ Է Ն Ա.

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ – ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Հինգշաբթի, Յունիս 7, ժամը ճիշդ 20ին, Էնթերքոնթինանթալ հիւրանոցի Էնփէրիալ սրահին մէջ, 8 Ռիւ տը Քասթիկլիոն Փարիզ 1:

ՃԱՇԱԳԻՆ 200 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը եւ տեղերը ապահովել օր առաջ՝ եկեղեցւոյ Դիւանէն:

Հեռաձայն՝ 359–67–03

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզեան շրջանի իր բոլոր մասնաճիւղերը, Մայիս 29, Երեքշաբթի ժամը 20.30ին Փարիզի Մշակոյթի Տան մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

NOUVEAU
RESTAURANT ARMENIEN
NORAïR
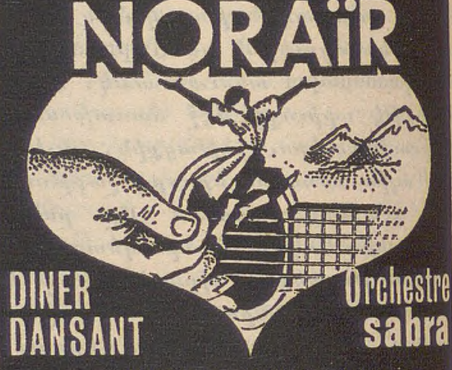
DINER DANSANT
Orchestre sabra
24 RUE RODIER (9e) 2803584 Ouvert tous les jours

---

l'UGAB Jeunes Organise

Samedi 26 Mai

Un BAL

animé par Disco 2000

Animation non-stop et jeux de lumière
DEUX SUPER CONCOURS : ROCK, DISCO
Venez nombreux au 118, Rue de Courcelles, Paris 17e.
Participation : 30 F. membres et étudiants — 35 F. non membres

---

L'OFFICE NATIONAL DE LA CULTURE ET DES TRADITIONS ARMENIENNES
ORGANISE UN

PELERINAGE AUX EGLISES et MONUMENTS ARMENIENS de ROUMANIE

DU XVIe, XVIIe et XVIIIe siècles
Animé par Gérard STEPHANESCO
avec la participation de hautes personnalités religieuses, des parlementaires ainsi que la Télévision qui réalisera un reportage à cette occasion.
Facultatif : Semaine supplémentaire les plages de la Mer Noire.
Renseignements et Inscription :

BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e étage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47

LIC. A. 1037

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1979

CETTE ANNEE 4 FORMULES :	CALENDRIER
Première Formule = 12 jours. 2 jours MOSCOU — Aller-Retour. 10 jours EREVAN	
Deuxième Formule = 14 jours. 2 jours MOSCOU, 12 jours EREVAN	15 au 28 Juin; 13 au 26 JUILLET; 20 Juillet au 02 Août; 03 au 16 Août; 07 au 20 Septembre
Troisième Formule = 16 jours : 2 jours MOSCOU, 14 jours EREVAN	27 Juillet au 11 Août; 03 au 18 Août; 24 Août au 08 Septembre; 31 Août au 15 Septembre
Quatrième Formule = 13 jours. MOSCOU - ARMENIE, GEORGIE - LENINGRAD	18 au 30 Mai; 13 au 25 Juillet; 24 Août au 5 Septembre

Avec logements hôtels première classe (Arménia ou Ani à Erévan) pension complète — excursions quotidiennes. — Cette année de nombreuses et *nouvelles excursions*

Tous nos groupes sont accompagnés par des spécialistes.

(*Pour inscription par groupes de* 10, *nous consulter*).

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS

67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

à LYON :
Madame Giselle BOUDOYAN
Maison de la Culture Arménienne
15 rue du 24 Avril 1915
DECINES :

PERMANENCE : Le Samedi matin de 10 h. à 12 heures (Tél : 49-42-97)
tous les jours : Tél. 49-52-23

MARSEILLE : M. GREGOIRE YAVERIAN c/o AGENCE A. T. V.
32, Allée Léon Gambetta — 13000 MARSEILLE — Tél. : 95-91-27

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
29
MARDI
29 MAI
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա – Տար. 260 Ֆ. Վեցամսեայ – 140 Ֆ.
Արտասահման – Տար. 300 Ֆ. Հատը – 1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.390

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE -- No 14.390

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ 61 ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻԷՆ՝ ՍԱԼ ԿԱՎՕ

Կիրակի, Մայիս 27, Փարիզի Հայու – թեան շնորհուած էր հայկական լրիւ օր մը, գրեթէ առանց դադարի, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիէն Կավոյի սրահը: Հայկական պատարագէն հայկ. հերոսա– մարտի ոգեկոչում, որոնք երկուքն ալ կը կրէին սովորականէն դուրս փայլ մը, քանի որ, առաւօտ եկեղեցին կը պատա– րագէր ու կը քարոզէր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, եւ կէսօրէ ետք, կը նա – խագահէր Սարդարապատի հերոսամար – տի 61րդ տարեդարձի հանդիսութեան:

Ցաւով, բայց նաեւ իրատեսութեամբ, հարկ է խոստովանիլ, որ Կիրակի առա– ւօտ ակնկալուած խուռներամ բազմու – թիւնը չկար Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղե– ցին:

Եկեղեցին լեցուն էր եւ դուրսի մայ – թերուն վրայ ալ ցանուցրիւ մարդիկ կա– յին: Նոյնիսկ ոչ այնքան որքան տօնա – կան օրերու կամ երբ հոգեհանգիստներու թիւը մեծ է: Մայիս 27ը, անշուշտ, տօ– նական օր չէր, ընթացիկ իմաստով եւ միայն մէկ հոգեհանգիստ կար: Բայց երբ նկատի առնենք թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի մը ներկայութիւնը տօնա – կանէն անդին հմայք մը կու տար արարո– ղութեան եւ թէ հոգեհանգիստը կը կա– տարուէր ի յիշատակ Սարդարապատի հերոսամարտի ինկած կուռողներու հո– գիներուն, դառնութեամբ պէտք է դի– տել թէ այս երկու պարագաները զօրա– շարժ մը չէին ստեղծած գաղութին մէջ: Ուրիշ առիթով կրկին պիտի անդրադառ– նանք այս երեւոյթին, որ սկսած էր ար– դէն Երեքշաբթի, Մայիս 22ին, Ռուասի– Շառլ տը Կօլ օդակայանը, շարունակուե– լու համար քիչ ետք, Փարիզի Հայոց ե– կեղեցին, հասնելու համար Մայիս 27ի առաւօտեան պատարագին: Եթէ նկատի առնենք նաեւ, որ Ս. Յովհ. Մկրտիչ ե– կեղեցին կեդրոնացնելու համար թէ հո– գեւորական դասը եւ թէ ժողովուրդը, կիրակնօրեայ արարողութիւնները ջնջ – ւած էին արուարձաններու եկեղեցինե– րուն մէջ, ուր կարելի էր միայն մոմ մը վառել կամ աղօթք մը ընել, պարտինք ըսել թէ պարզուած պատկերը խրախու – սիչ չէր:

Ժամը 11.30ին, Վազգէն Կաթողիկոս տուաւ իր քարոզը, որու առանցքը կազ – մեցին երեք նիւթեր: Նախ իբրեւ բնաբան առնելով Պօղոս առաքեալի խօսքը՝ Հնա– ցանդ եղէք մէկն միւսին հանդէպ, Հայ – րապետը ոգեկոչեց նախաքրիստոնէական աշխարհը, Հռոմ, Հելլադա, որոնք հրա– շալիքներ տուին՝ ճարտարապետութիւն, գրականութիւն, փիլիսոփայութիւն, սա– կայն այդ քաղաքակրթութիւնը հեռու էր Քրիստոսի սիրոյ եւ խաղաղութեան աշխարհէն: Ե. դարուն Հելլէնները կեր– տեցին Պարթենոնը, ստեղծեցին Ակրո – պոլը, սակայն հոգեկան կեանք չկար: Քրիստոսն է, որ Նոր Ակրոպոլ մը բար– ձրացուց եւ Պօղոս եղաւ հոգիի ճարտա– րապետը:

Կաթողիկոսը, ապա, անդրադարձաւ արտասահմանի մեր գաղութներուն, ո – րոնք կը կազմեն կրօնական համայնքներ: Շեշտեց թէ վերջին քսան տարիներուն հայրենիքի մէջ ալ, մեր ժողովուրդը ան– սպասելի չափով կապուած է մեր եկե – ղեցւոյ եւ կը շեշտուի հոգեւոր կեանքը: Քարոզի երկրորդ նիւթն էր՝ ազատու – թիւնը, որ այժմէական գաղափար մըն է եւ այս առթիւ, ոգեկոչեց Պետրոսի յատ– կանշական խօսքը՝ ազատութիւնը մի՛ գործածէք իբրեւ չարութեան եւ անկար– գութեան գործիք: Ամէն կողմ, աշխարհի վրայ, գրեթէ ամէն տեղ, ղեկավարները անկեղծօրէն կը հետապնդեն այս գաղա– փարը: Մարդ ըլլալ կը նշանակէ ազատ ըլլալ, բայց ինչպէս ըսած է Կէօթէ, ա– զատութիւն կը նշանակէ նաեւ ենթար – կուիլ, օրէնքէ դուրս ազատութիւն չկայ: Մարդ ըլլալ կը նշանակէ ազատ ըլլալ, բայց նաեւ ենթարկուիլ բարոյական կարգուկանոնի:

Եզրակացութեան մէջ, Վազգէն Կաթո– ղիկոս, յայտնեց թէ հոգեհանգիստ պի– տի կատարուի Սարդարապատի զոհերուն յիշատակին, անոնց որոնք ինկան փառն հայրենիքի փրկութեան: Սարդարապատը մեր երկրորդ Վարդանանցը նկատելով, Հայրապետը շեշտեց թէ պատահմամբ չէր որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կոն– դակով առաջին անգամ հայրենիքի մէջ, յիշատակուեցաւ Սարդարապատը, քանի որ էջմիածին մեծ նպաստ բերած էր ճա– կատամարտին, ուր եկեղեցին ալ զոհեր տուաւ:

×

Յիշենք, որ իր քարոզին սկիզբը Ամե– նայն Հայոց Կաթողիկոսը, իր ուրախու– թիւնն յայտնեց, որ կը կրկնուի ամէն անգամ որ կը գտնուի հոծ գաղութի մը մէջ, հոգեւորական դասին, գլխաւորու– թեամբ Սերովբէ Արք.ի եւ նաեւ քոյր եկեղեցիներու հոգեւոր պետերու ներ – կայութեան: Արդարեւ արարողութեան ներկայ էին՝ յանուն Փարիզի արքեպիս– կոպոս Կարդինալ Մարթիի՝ Գերպ. Լը– քուտիէ, Յունաց եկեղեցւոյ կողմէ՝ Գերպ. Ժեռեմի, Ղպտի Եկեղեցւոյ Ֆրան– սայի առաջնորդ՝ Գերպ. Մառքոս, Ռու– սաց եպիսկոպոս (Մոսկուայի Օրթոտոքս Պատրիարքութեան) Գերպ. Լիւիլէ, Յոյն Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ պետ՝ Գերպ. Նասրալլա, Հայ Կաթողիկէ Եկղարք՝ Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան, Բողոքա – կան Եկեղեցւոյ կողմէ՝ Պաստէլի Սուլիէ եւ Ներքին նախարարութեան կրօնից տե– սուչ՝ Պ. Ժուֆրէ:

×

Կէսօրէ ետք, ժամը 16ին Կավոյի սրա– հը հետզհետէ կը լեցուէր: Մէկ կողմ դնելով հասնող բազմութիւնը տեղաւո – րելու քիչ մը ձախաւեր կարգադրութիւն – ները եւ առկէ ստեղծուած անտեղի թիւրիմացութիւնները, ըսենք որ, ըստ երեւոյթին, համազգային բնոյթ կրող այս հանդիսութիւնը աւելի լաւ եւ դիւ– րին կազմակերպուած էր քան Ապրիլ 24ը: Պատճառը, միշտ ըստ երեւոյթին, քանի, գոնէ պաշտօնապէս, չէր տրուած կազ – մակերպիչ մարմնին անունը, այն էր, որ յանձնախումբ չէր կազմուած եւ 20էն 25 ժողով չէր գումարուած այս կամ այն բանախօսին շուրջ համաձայնելու համար: Մենք, նշանակովիի կողմնակից չենք ընդհանրապէս, տրուած ըլլալով որ այդ ձեւը չի համապատասխաներ ժողովրդա– վար սկզբունքներու, բայց կ'ընդունինք, ի տես արդիւնքին, որ նախընտրելի ձեւ մըն է, գոնէ համազգային բնոյթ կրող հանդէսներու համար:

Ժամը 16.15ին ժամանեց Ամենայն Հա– յոց Կաթողիկոսը եւ քանի մը վայրկեան յետոյ, սկսաւ հանդէսը: Գէորգ Եանպէկ– եանի ղեկավարութեան ներքեւ, Դպրո – ցասէր եւ Ս. Մուրատեան վարժարաննե– րու երգչախումբին յաջորդեց Սերովբէ Արք.ի բացման խօսքը: Յաջորդաբար, ընդմիջուած գեղարուեստական բաժնով, խօսք առին Արտաւազդ Պէրպէրեան եւ Ցոլիկ Եղիազարեան, փակման խօսքը վերապահուած ըլլալով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին:

Այս հանդիսութեան, մանրամասն թղթակցութիւնը պիտի տանք առանձին, քանի մը օրէն: Այժմէն, ըսենք սակայն հակիրճ խորհրդածութիւններ: Գաղտնիք չէ, որ երկու աշխարհական բանախօս– ները երկու ծանօթ հոսանքներ կը ներ– կայացնէին, ինչ որ բնական ու տրամա– բանական էր: Արտաւազդ Պէրպէրեան գրական ոճով սկսաւ իր ճառը եւ պատ– մական մանրամասնութիւններու մէջ մխրճուելով հանդերձ, ոչ մէկ «գիջում» ըրաւ եւ յաջողեցաւ իւրայատուկ աճպա– րարութեամբ մը, 1918 Մայիս 21էն 22 լուսնալիք գիշերէն ոստում մը ընելով հասնիլ 1920 Նոյեմբեր 29ին: Աւելի պարկեշտ Մէթր Ցոլիկ Եղիազարեան յի– շելով հանդերձ թէ Սարդարապատով ծը– նաւ Մայիս 28ի անկախ Հանրապետու– թիւնը, ինչպէս նաեւ յաղթանակը կեր– տողներու անունները Նազարբէկեանէն Դրօ, շեշտեց այդ Հանրապետութեան շարունակութիւնը հանդիսացող մեր այս– օրուան հայրենիքին վերելքն ու բարգա– ւաճ պատկերը, կոչ ընելով միասնական աշխատանքի, գոնէ հիմնական հարցերու շուրջ, առանց յետին մտքի եւ անկեղ – ծութեամբ:

Փակման խօսքը արտասանեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որ Սարդարապատի առթիւ, շատ ուրիշ բաներ ալ ունէր ըսե– լիք մեզի:

Հանդիսութիւնը վերջ գտաւ միասնա – բար երգուած Հայր Մերով եւ կաթողի– կոսական օրհնութեամբ:

Ա. Մ.

×

Յիշենք որ Շաբաթ իրիկուն, Իլ տը Ֆրանս լրատուութեան բաժնին մէջ, ֆրանսական հեռատեսիլը արձագանգ հանդիսացաւ « Հայոց Պապին » ժաման – ման եւ իբրեւ յատկանշական համայնք ներկայացուց Ալֆորվիլը, Ս. Մեսրոպ կրթարանով, անտես չառնելով սակայն մեր անխուսափելի Ֆիլիփին սրճարանը, որ կը մնայ ֆոլքլորիք մասը Ալֆորվիլի:

×

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը քանի մը օրով կ'երկարաձգէ իր այցելութիւնը եւ կը մեկնի ոչ թէ Յունիս 8ին այլ 11ին, քարոզելէ ետք, Յունիս 10ին, Շալիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Ժանն Լատոշի յօդուածը «Լը Մոնտ» եւ իր «Հայ Ընթերցողները»

Մայիս 2ի Լը Մոնտի մէջ Տիկին Ժանն Լատոշի յօդուածին առթիւ, կարգ մը պատասխաններ լոյս ընծայած է, նոյն թերթը, Մայիս 26ի իր թիւին մէջ (Բ. էջ): Առաջին առթիւ քիչ մը տարօրինակ գտանք թերթին խմբագրական ծանօթու– թիւնը, ուր կ'ըսուի թէ « Տիկին Ժանն Լատոշի « Խնդրանք Հայերուն » յօդ – ուածը նուիրուած « Ջարդերուն » առատ նամականիի մը տեղի տուած է հայ ըն– թերցողներէ, որոնք խնդրոյ առարկայ կ'ընեն հեղինակին պատճառաբանու – թիւնը »:

Հոս, մեր կողմէ, ընդգծեցինք հայ ըն– թերցող բացատրութիւնը, կրկնակ պատ– ճառներով: Նախ որովհետեւ հիմնովին ՍԽԱԼ է: Այդ յօդուածին պատասխանած են շատեր, ի շարս որոնց՝ Տոքթ. Իվ Թերնոն եւ Ալժէէն՝ Ժան–Քլոտ Փարքօ (պատմութեան ակրեժէ եւ դասախօս): Ասոնք Հայ չեն եւ հաւանաբար ուրիշ ոչ– Հայեր ալ կան: Երբ խմբագրութիւնը հայ ընթերցող բացատրութիւնը կը գոր– ծածէ, կը դադրի այդ պատասխաններուն առարկայական բնոյթ տալէ: Մնաց որ, ընդհանրապէս ֆրանսական մամուլը նա– խընտրաբար (երբ գործին կուգայ, ան– շուշտ) կը գործածէ « ծագումով Հայ Ֆրանսացի » բանաձեւումը: Ուրեմն Լը Մոնտ հրատարակած է իբրեւ պատաս – խան՝ Արմէն Բարսեղեանի, Տոքթ. Ան – դրէասեանի, Նիք Մալումեանի գրու – թիւնները: Նաեւ վկայութիւն մը՝ Ժորժ Պուտիէաէն, որու անունը յիշուած էր Տիկին Լատոշի յօդուածին մէջ եւ որ կը գրէ, ի մէջ այլոց. « Կասկածէ դուրս է որ Բարձրագոյն Դուռը հազուագիւտ հանդուրժողութիւն մը գործադրեց քրիս– տոնեայ բնակչութիւններուն նկատ – մամբ... »: Կապրիէլ Մացնէֆ (որու նաեւ կը պատասխանէր Տիկին Լատոշ) շատ տեղին եւ հմուտ հեղնական գրու– թիւնով մը՝ « Ատոլֆ, հոս ե՞ս », խո– րագրուած կ'ըսէ ինչ որ պէտք է:

Ինչպէս ըսած էինք, առենին, Տոքթ. Իվ Թերնոն մեզի յանձնած էր «Մոնտ»ին ղրկած իր յօդուածին պատճէնը եւ քանի որ թերթը յարմար չէ տեսած զայն հրա– տարակել, կուտանք մեր յաջորդ թիւով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ ահաբեկչական գոր – ծունէութիւնը մեծ համեմատութիւններ առաւ շաբաթավերջին: 17 մեռեալ եւ 40 վիրաւոր կար եղեռնափորձերու հետե – ւանքով, որու գլխաւորը եղած է Մատ– րիտի սրճարան մը՝ Քաֆէթերիա Քալի– ֆորնիա, որ ժամադրավայրն է աջերու: Շատ զօրաւոր երկու ռումբեր զետեղուած էին, որոնցմէ միայն մէկը պայթելով ութ մեռեալ եւ 40 վիրաւոր պատճառած է:

ՇԻՔԱԿՕՅԷՆ Լոս Անճելըս գացող Ա– մեռիքըն էրլայնզի Տի–Սի 10 օդանաւը, հազիւ ճամբայ ելած կը ճզմուէր իր 273 ճամբորդներով:Քննութեան արդիւնքն այն է որ ռէաքթէօրը թեւին կապող չորս պը– տուտակներէն մէկը ինկած է (գտնուած է բաւական հեռու) եւ ռէաքթէօրը ան– ջատուած է: Տրուած ըլլալով որ նման արկածներ պատահած են նոյն տեսակի ուրիշ օդանաւերու ալ (էրմընովիլ Թըր– քիշ էր–լայնզի) խնդրոյ առարկայ է չի– նութիւնը եւ ընդհանուր քննութիւն կը պահանջուի նոյն տիպի բոլոր օդանաւե– րուն վրայ:

ՊԱՊԸ 15 նոր կարդինալներ պիտի «ըս– տեղծէ» ըստ գործածուած բանաձեւին որոնց մէջ՝ Մարսէյլի առաջնորդ եւ ֆրանսական եպիսկոպոսական ժողովի նախագահ՝ Գերպ. Էջէկառայլ:

ԷԼ–ԱՐԻՇ պաշտօնապէս վերադար – ձուեցաւ Եգիպտոսի, 12 տարի մնալէ ետք իսրայելեան գրաւման ներքեւ: Այս առթիւ արագ վեհաժողով մըն ալ եղաւ Պեկին – Սատաթ, Պէկըչէպա, ուր ժա– մանեց Եգիպտոսի նախագահը: Մեծ բար– բունապետը բարեկամութեան հացն ու աղը ներկայացուց սատաթի, ապա ճառեր փոխանակուեցան:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ համար ընտրապայքարը պաշտօնապէս բացուեցաւ Մայիս 26ին: Վերջնական թիւը ցանկերու 12 է:

ՖՈՒԹՊՈԼ
42ՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Մայիս 27ի հանդիպումներու արդիւնք– ներն են.—

Արարատ – Կռիլիա Սովետով	0–0
Դինամօ (Կ.) – Նեֆթչի	1–0
Դինամօ (Թ.) – Շախտեոր	0–0
ԲՍԱ – Զենիտմերեց	1–1
Դինամօ (Մ.) – Պախտակոր	2–0

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ
ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Զ․

ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ
Ս․ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԱԶԳ․ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արուարձան մը ուր ծուարած է ներկայիս շուրջ 8000ի հասնող Հայութիւն։ Հինգ տարի առաջ տէր դառնալէ ետք եկեղեցւոյ մը, պատասխանատու մարմիններու մտահոգութեան առանցքը դարձած է կառուցանել հայ ժողովուրդի գոյատեւման աւանդական խարիսխներէն երկրորդը՝ Ս․ Մեսրոպի հանճարին անթառամ յիշատակը յաւերժացնող ամրակուռ բերդը՝ հայ դպրոցը։ Հոգաբարձութիւնը ոգի ի բռին աշխատելով ընդարձակած է կալուածը գնելով եկեղեցւոյ յարակից երկու տուներ, անոնց մէջ յարմարցնելով դասարաններ եւ մեծ սրահ մը։ Այնուհետեւ շրջանի բոլոր մարմինները ձեռք ձեռքի տուած գնած են երեսուն արտավար հողամաս մը, ուր պիտի կեդրոնացուի նոր եկեղեցի մը ու դպրոց մը իր բարեկարգ հանդիսասրահով։ Հայը գիտէ գնահատել ազգօգուտ ձեռնարկները։ Փա՞ստ։ Հայ դպրոցի նախանձախնդիր դերին հաւատացող բարերարներ՝ Յովհաննէս Արգարեան (այն՝ որ հարիւր հազար տոլար նուիրած էր Ալեք Փիլիպոս վարժարանի նոր շէնքի կառուցման), Ալեք Մանուկեան եւ Արտաշէս Պալըտասարեան, իրենց առատաձեռն նուէրներով իրականացման ճամբուն վրայ դրած են Շինութեան Յանձնախումբին ծրագիրները։ Նոր դպրոցը պիտի կոչուի Արգարեան Ազգային Վարժարան։

Կիրակի մըն է, որ կ'այցելեմ Ս․ Աստուածածին եկեղեցին եւ կը փափաքիմ անպայման տեսնել նաեւ համանուն վարժարանը։ Անշուշտ Կիրակի օրով փակ է հաստատութիւնը, սակայն բակին մէջ կը գտնեմ ճռուողող հայ մանուկները՝ որոնք զբաղած են խաղերով, իսկ անոնց մէկ մասն ալ գայլիկի զգեստներ հագած է։ Կը հետաքրքրուիմ։ Գիտել կը տրուի, որ կէսօրէ ետք Մոնթէպէլոյի Եղեռնի Յուշարձան պիտի երթան մասնակցելու համար այլեւս հանրածանօթ դարձած 30րդ պարբերութեան ջնջումին դէմ կազմակերպուած բողոքի ցոյցին։

Կը մտնեմ եկեղեցի։ Կը սպասեմ պատարագի աւարտին, որպէսզի հովիւին՝ հին ծանօթ մը՝ Անուշաւան Քհնյ․ Արթինեանի միջոցով վարժարանի պատասխանատուներէն մէկը տեսնեմ տեղեկութիւններ քաղելու համար։ Բախտով հոն է տնօրէնը՝ Մարսէլ Քարեան։ Կը ծանօթանանք։ Դէմքին վրայ ուրախութիւն մը կը ցոլայ։ Ինք ալ Ֆրանսահայ է՝ Մարսէյլէն։ Շրջանաւարտ Փարիզի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանէն եւ Ամերիկայի մէջ ստացած համալսարանական ուսումը։ Ժամանակը կարճ է։ Հարցումներս կը տեղան։

Վարժարանը, որ բաղկացած է մանկապարտէզէ եւ նախակրթարանի չորս դասարաններէ, ունի 180 աշակերտ, 10 ուսուցիչ։ Տարեկան պիւտճէ՝ 150·000 տոլար, որուն կէսը՝ աշակերտներէն, մնացեալը՝ ձեռնարկներէ։ Օրական երկուքուկէս ժամ կը դասաւանդուի հայերէն՝ լեզու, թուաբանութիւն, աշխարհագրութիւն եւայլն։ Ա․ դասարանը կը գործածէ Նիւ Եորքի Առաջնորդարանին կողմէ պատրաստուած յատուկ դասագիրքը։ Բ․ Գ․ եւ Դ․ դասարաններ՝ Հայաստան հրատարակուած « Մայրենի լեզու » դասագիրքերու շարքը։ Աշակերտները մեծ մասամբ բաղկացած են պարսկահայ, իրաքահայ եւ լիբանահայ ընտանիքներու զաւակներէ։ Իւրաքանչիւր աշակերտ իբրեւ ամսական կրթաթոշակ (ճաշով) կը վճարէ 55 տոլար։ Ծնողքները գիտակցաբար եւ նախանձախնդրութեամբ կ'առաջնորդեն իրենց զաւակները հայկական վարժարան։ Ուրախութեամբ դիտել կու տայ տնօրէնը որ ծնողքները մօտէն կը հետեւին իրենց զաւակներու ուսումով եւ հայեցի դաստիարակութեամբ։ Հոգաբարձութիւնը, Խնամակալութիւնը, Կրթական Մարմինը, Ծնողաուսուցչական Խորհուրդը իրերհասկացողութեան մթնոլորտի մը մէջ յառաջ կը տանին վարժարանին գործերը։ Աշակերտները դպրոցին մէջ կազմակերպուած հանդէսներուն կը մասնակցին՝ Վարդանանց, Ապրիլ 24, Մայիս 28 եւայլն։

Վարժարանին դասարանները տրամադրուած են Հ․ Օ․ Մ․ի Կլէնտէյլի « Սիփան » մասնաճիւղի Շաբաթօրեայ դըպրոցին, ուր ամէն Շաբաթ կը հաւաքուին ամերիկեան վարժարաններ յաճախող հայ մանուկները՝ սորվելու համար իրենց մայրենի լեզուն եւ պատմութիւնը։

ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Լոս Անճելըսի հեռաւոր մէկ արուարձանին՝ Մոնթէպէլլոյի մէջ, 1965ին՝ Մեծ Եղեռնի 50ամեակին, Հայ Նահատակաց Յուշարձանէն ոչ շատ հեռու բարձրացած է հայ միտքի այս տաճարը, մեր սքանչելի ժողովուրդի լումաներով։ Տարի մը ետք՝ ամերիկահայ անդրանիկ վարժարանի կառուցումէն։ Փոքր թիւով աշակերտներ ունեցած է սկզբնական շըրջանին եւ տարուէ տարի նորեր եկած են խտացնելու աշակերտական շարքերը։ Ներկայ ուսումնական տարեշրջանին վարժարանը ունի 460 աշակերտ՝ Ծաղկոցի, Մանկապարտէզի, Նախակրթարանի եւ Երկրորդականի բաժիններու մէջ։ « Քանութ նոր դիմումներ շարքի կը սպասեն », կը ճշդէ վարժարանին տնօրէնը՝ Տոքթ․ Օննիկ Քէչիշեան, աւելցնելով՝ աշակերտներ կան, որոնք առտուան ժամը 6·15ին օթոպիւսը կ'առնեն եւ 8·15ին դպրոց կը հասնին։

Կրթական հաստատութիւնը բաղկացած է քանի մը մասնաշէնքերէ, որոնց մէջ տեղաւորուած են դասարանները, գրասենեակները, աշխատանոցը։ Ասոնց կողքին կան խաղավայրերը՝ ընդարձակ տարածութիւններով։ Տնօրէնը կ'ընդունի զիս իր գրասենեակը ու սիրով կը պատասխանէ հարցումներուս։ Կը զգամ թէ խանդավառ է ու հաւատքով լեցուն՝ հայկական վարժարանին ունեցած դրական դերին հանդէպ։ Իրեն համար հայկական դպրոցը ամէնէն վստահելի ու ամէնէն հաստատուն կռուանն է ուծացման դէմ պայքարելու համար։ Հայկական վարժարանները Ամերիկայի մէջ պատմական յեղաշրջում մը յառաջ բերած են, այն է՝ մոխրացուցած են նախապաշարումները, հալեցուցած են սառած մտայնութիւնները՝ որոնք ամբողջ կէս դար իր սաղմին մէջ խեղդած են դպրոցաշինութեան միտող իւրաքանչիւր ճիգ։

Տնօրէնը դիտել կու տայ որ աշակերտները կը գործածեն Հայաստանի մէջ պատրաստուած դասագիրքերը, Մ․ Իշխանի Հայ Գրականութեան Պատմութիւնը եւ Մխիթարեան հայրերու պատրաստած դասագիրքերը։ Վարժարանին մէջ յատուկ ուշադրութիւն ցոյց կը տրուի հայերէն երգին, արտասանութեան։

Մեսրոպեան Ազգ․ Վարժարանը ունի 25 ուսուցիչ եւ 8 պաշտօնեայ։ Տարեկան պիւտճէն 400·000 տոլար է, որուն 60 առ հարիւրը կ'ապահովուի աշակերտական թոշակներէ, իսկ մնացեալը կը գոցուի ձեռնարկներով ու հանգանակութիւններով։ Միայն Ծնողական Մարմինը տարեկան քառասուն հազար տոլար կը հայթայթէ իր միջոցներով ու ջանքերով։ Կարեւորութեամբ կը շեշտուի ծնողքներուն հոգածու վերաբերումը վարժարանին հանդէպ։

Այս պահուն, երբ գրի կ'առնեմ վարժարանէն ստացած տպաւորութիւններս, կ'իմանամ որ Փետր․ 27ի գիշերը հրդեհ մը պատահած է Մեսրոպեան վարժարանին մէջ, բաւական ծանր նիւթական վնասներ պատճառելով։ Ամբողջութեամբ այրած է ուսուցչարանը, Ծաղկոցի դասարանը, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ գիրքեր փճացած են։ 1976ի Նոյեմբերին ալ հրդեհ մը ծագած եւ փճացուցած էր ամբողջ գրադարանը։

Վստահ եմ, որ կարճ ժամանակուան մէջ վարժարանը պիտի կրնայ հրդեհէն վնասուած բաժինները վերակառուցանել, շնորհիւ մեր սքանչելի ժողովուրդի լումաներուն։

(Շար․)

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

— o —

ՆԻՍ (Յառաջ)․— Վազգէն Ա․ Կաթողիկոսին հովուական այցելութեան առթիւ, յիշատակելի օր մը արձանագրեց շրջանիս փոքրաթիւ գաղութը, Երկուշաբթի, Մայիս 14ին։ Միահամուռ փափաքի մը ընդառաջելով է, որ Վազգէն Ա․ մասնակի փոփոխութիւն մը մտցնելով շրջապտոյտին ժամանակացոյցին մէջ, — որ այս անգամ չէր նախատեսած այս այցը, -- ժամը 9·40ին Լիոնէն Նիսի օդակայանը ժամանեց, ընկերակցութեամբ Գէորգ Եպիսկ․ Սերայտարեանի, Առաջնորդ Վրաստանի, գաւազանակիր Մասիս Վրդ․ Գալստեանի եւ Մայր Աթոռի միջեկեղեցական արտաքին յարաբերութիւններու բաժնի ընդհ․ քարտուղար Շահպազեանի։

Հայրապետը դիմաւորեցին Ալփ Մարիթիմի նահանգապետ Լանպեռթին ներկայացուցիչ Պր․ Մ ե լ ք ի ո ր, Նիսի երեսփոխան - քաղաքապետ Ժաք Մետըսէն, երեսփոխան Ֆ․ Իգար, Մոնաքոյի Առաջնորդ Գերպ․ Էտ․ Ապըլէ, Նիսի Առաջնորդին ներկայացուցիչ Գերպ․ տ'Օրէյ, Գերպ․ Պելքս, Անկլիքան Եկեղեցիէն Վերապատուելի Համիլթըն, շըրջանիս հոգեւոր հովիւ Տարօն Ծ․ Վրդ․ Ճէրէճեան, Կրօնական Ընկերակցութեան պատուոյ նախագահ Մ․ Ճիէրճեան, վարչութեան նախագահուհի Տիկին Թ․ Ճէվիզեան եւ անդամներ, միութիւններու ներկայացուցիչներ եւ մեծ թիւով ազգայիններ։

Վազգէն Ա․ իր շքախումբով ընդունուեցաւ օդակայանին պատուոյ դահլիճը, ուր բարի գալուստի խօսքեր արտասանեցին երեսփոխան - քաղաքապետը, Նահանգապետին ներկայացուցիչը, Մոնաքոյի Գերապայծառը, Նիսի Առաջնորդին ներկայացուցիչը եւ ուրիշներ։ Հեռատեսիլի պատասխանատուին հարցումին պատասխանելով, Վազգէն Ա․ դիտել տուաւ թէ 1970էն ետք իր երկրորդ այցելութիւնն է, որ կը կատարէ Նիս՝ Մայր Աթոռին օրհնութիւնները տալու համար շրջանի Հայութեան։ (Նոյն օրը երեկոյեան, ռէժիոնալ յայտագիրին շրջագիծին մէջ հեռասփռուեցաւ ժամանումն ու կարճ հարցազրոյցը)։

Վազգէն Ա․ ապա իր օրհնութիւնը բաշխեց Հոմ ԱրմԵՆիԷՆի աւելի քան երեք տասնեակ ծերունիներու, որոնք գլխաւորութեամբ տնօրէնուհի Տիկին Ա․ Կարապետեանի, ժամանած էին օդակայան։ Օր․ Լ․ Փափազեան բարի գալուստի ուղերձը արտասանեց, ապա, իբրեւ յիշատակ, նուէր մը յանձնուեցաւ Հայրապետին։

Հուսկ ուրեմն Վազգէն Ա․ կառքերու թափորով ուղղուեցաւ դէպի Ս․ Աստուածածին եկեղեցի, ուր հաւատացեալ հոծ բազմութիւն մը արդէն խռնուած էր։ Մուտքին, միօրեայ դպրոցին պատանիներն ու պարմանուհիները պաստառով եւ ծաղիկներով դիմաւորեցին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որ օրհնելէ ետք աւանդական կարգով իրեն ներկայացուած հացը, ջուրը եւ աղը, Հրաշափառի երգեցողութեամբ մուտք գործեց եկեղեցի։

Գոհաբանական աղօթքէն ետք, Տարօն Ծ․ Վրդ․ արտասանեց բարի գալուստի խօսքեր, ընդգծելով, թէ այս այցը Նիսի եւ շրջակայքի Հայութեան համար պատմական կոչուելու սահմանուած է։ Հայրապետը գոհունակութիւն յայտնեց ի տես այս հոգեւոր տան, որ թէեւ համեստ իր տեսքով, սակայն իր լուսաւոր հանդամանքով կը մէկտեղէ փոքրաթիւ հայ գաղութի մը անդամները եւ զանոնք կը կապէ 1700 տարիներու անցեալ ունեցող Հայաստանեայց Եկեղեցիին։ Յիշեցնելէ ետք, թէ մենք շատ ծանր հարուածներ կրեցինք, մանաւանդ Ա․ համաշխարհային պատերազմին, այսուհանդերձ, հըրաշքի համազօր իրագործումներու հետեւանքով մեր ժողովուրդը, մեր Եկեղեցին կեանքի հունին մէջ մտան եւ հայկական Պետականութիւնը կազմակերպուեցաւ, եւ ահա 60 տարիէ ի վեր իր յաղթական երթը կը շարունակէ։ Եզրակացնելով ըսաւ․— « Մենք ազգովին ներկայիս մեր ապագան կը դիմաւորենք յաղթողի մը գիտակցութեամբ։

Պաշտօնական ճաշը, որուն ներկայ գտնուեցան աւելի քան 80 հոգի, տեղի ունեցաւ Նէկրեսքօ պանդոկը։ Ժ․ Մելքոնեան շրջանի ազգային մարմնին եւ կազմակերպութիւններուն անունով ողջունեց Վազգէն Ա․ի այցը եւ այս առթիւ արեւմտահայ փոքրաթիւ հատուածի մը ապրումներուն եւ մտածումներուն թարգմանը հանդիսացաւ։

Հայրապետը իր խօսքին մէջ անդրադառնալով արտասահմանի Հայութեան առջեւ ցցուող դժուարութիւններուն, հաստատեց, թէ ամէնուր կարելիութեանց սահմաններուն մէջ մեծ ճիգ կը թափուի ազգապահպանման ուղղութեամբ։ Անհրաժեշտ գտաւ, որ աւելին կատարուի։ Հայաստան թէ Սփիւռք իրենց ներկան կ'ապահովեն եւ մեր ժողովուրդը ապագային կը նայի վառ ակնկալութիւններով։ Հիմնական միտքերէն մէկն այն եղաւ, որ Հայ ապրիլը կոչում մըն է եւ թէ երիտասարդութիւնը պէտք է ջահակիրը դառնայ ազգային ոգիին պահպանումին եւ զարգացումին մէջ։ Կրկնեց այս առթիւ, թէ հայերէնը խարիսխն է մեր ազգային գոյատեւման։ Ապա լանջախաչ մը յանձնեց շրջանի հոգեւոր հովիւին։

Ճաշին երգեցին Յարութիւն Պալըօղեան, Թադէոս Աժտերհանեան եւ Մասիս Վրդ․։ Փակումը կատարելով, Տարօն Ծ․ Վրդ․ Ճէրէճեան գաղութին երախտագիտութեան թարգմանը հանդիսացաւ այս այցին կապակցութեամբ։

Նոյն օրը ժամը 18ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը օդանաւով մեկնեցաւ։

Նիս — ՄաքԷն քանի մը առիթներով անդրադարձաւ այցին։

ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

— o —

ՎԱԼԱՆՍ (Յառաջ)․ — Հինգշաբթի, Մայիս 17, Վալանսի Ս․ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը պատրաստած էր պատշաճ ընդունելութիւն մը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա․ի համար։ Ժամը 17·20ին Օթոռութ Նոռի Վալանսի ելքին հաւաքուած էր հոծ բազմութիւն մը․ ներկայ էին նահանգապետը, Նարեկ խաչակիր Քհնյ․ Վարդանեան, Վերապատուելի Իսրայէլ Աբրահամեան եւ պաշտօնական այլ անձնաւորութիւններ։ Նահանգապետը՝ Անրի Պեռնար տը Փլաժէ բարիգալստեան քանի մը խօսք ուղղեց Վազգէն Ա․ի եւ հրաւիրեց իր կառքը։ Կառքերու երկար շարքը ուղղուեցաւ եկեղեցի, ուր խռնուած բազմութիւն մը կը սպասէր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին։ Աւանդական աղն ու հացը օրհնելէ ետք Վազգէն Ա․ Հրաշափառով առաջնորդուեցաւ եկեղեցի, ուր ներկայ էին Տոմի նախկին նախարար - ծերակուտական Մօրիս Փիք, ծերակուտական Մօրիս Վէրլյոն, Վալանսի երեսփոխան – քաղաքապետ Պ․ Փէս, Վիէնի եւ Վալանսի Մաոչան եպիսկոպոսը, հրեայ համայնքի րաբունին եւ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ։ Հայրապետը Գոհաբանական աղօթքէն ետք խօսք առնելով բաշխեց իր օրհնութիւնները ներկաներուն։

Յաւարտ արարողութեանց Վազգէն Ա․ առաջնորդուեցաւ Միւզարտիէր պանդոկը, ուր պիտի իջեւանէր երեք օր։ Հոն սարքուեցաւ ճաշ մը ի պատիւ Հայրապետին եւ մասնակցութեամբ ֆրանսացի հիւրերու եւ հայկական միութիւններու ներկայացուցիչներու։ Խօսք առաւ Հոգաբարձութեան Նախագահը՝ Մանուկ Ստեփանեան, եւ բարի գալուստ մաղթեց Հայրապետին։

Ժամը 20·30ին, ճաշէն ետք, Վազգէն Ա․ ընկերակցութեամբ Հոգաբարձութեան եւ առաջնորդութեամբ ոստիկանական պատուոյ ջոկատի ուղղուեցաւ դէպի Վալանսի քաղաքապետական սրահը, որ լեցուած էր հայ բազմութեամբ։ Բեմը զարդարուած էր Հայրապետի վինանշանով, զոր գծած էր Պ․ Պըլըքեան։ Սրահի մուտքին Դաւիթեան վարժարանի մանուկները՝ վինանշան եւ ծաղիկ ձեռքերնին՝ ներ-

կայացան չորքով Հայրապետին եւս անոր Այր համբուրեցին: Երգչախումբը եր — գեց « Ով Մեծասքանչ », « Երեւան » եւ այլ երգեր: Խօսք առին Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Հոգաբարձութեան ատենա-պետը՝ Մ. Ստեփանեան, Ազգ. Միու - թեան նախագահը՝ Տոքթ. Մ. Գոհար — եան, վերապատուելի Սրբահամեան, Գէորգ Վրդ. Զանոյեան եւ Նարեկ խա — չակիր Քհնյ. Վարդանեան:

Վազգէն Ա. իր խօսքով անդրադարձաւ հայ ժողովուրդի անցեալի պատմութեան, հարերու ընթացքին, վեր առնելով Հա — յու ոգին որ տոկաց ամէն տեսակ մութ ուժերուն՝ որոնք սպառնացին մեր ժողո-վուրդի գոյութեան: Գալով արդի ժա-մանակներուն Հայրապետը անդրադար — ձաւ մեր հայրենիքի վերածաղկումին, կրօնական բարգաւաճ կեանքին եւ հայ — րենի մեր ժողովուրդի կրօնական զգա — ցումներուն եւ հաւատքին:

Երեկոյթը վերջ գտաւ Հայրապետին պահպանիչով:

×

Մայիս 18ին, ժամը 9·30ին Հոգաբար - ձութեան ընկերակցութեամբ Վազգէն Ա. առաջնորդուեցաւ Վալանսի քաղաքապե-տարանը, ուր մեծ ընդունելութիւն մը պատրաստած էր երեսփոխան — քաղաքա-պետ Պ. Փէս: Ներկայ էին հայ յարան-ուանութեանց եւ միութեանց ներկայա - ցուցիչները: Հայրապետին կ'ընկերանա - յին Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Գէորգ Եպիսկ. Սերայտարեան՝ Առաջնորդ Վը-րաստանի թեմին, գաւազանակիր Մասիս Վրդ. եւ էջմիածնի միջեկեղեցական յա-րաբերութեանց քարտուղար Պարգեւ Շահպազեան: Քաղաքապետը իր ճառին մէջ գրուատանքը ըրաւ հայ համայնքի, իբրեւ աշխատասէր եւ շինարար տարր մը Ֆրանսայի համար: Հայրապետը Ֆրան — սերէնով շնորհակալութիւն յայտնեց քա-ղաքապետին, որ հոգածու վերաբերում կը ցուցաբերէ Վալանսի հայ համայնքին հանդէպ: Ապա նուէրի փոխանակումով եւ գինեձօնով վերջ գտաւ ընդունելու - թիւնը:

Ժամը 11·30ին Հայրապետն ու իր շքա— խումբը առաջնորդուեցան դէպի նահան— գապետարան, ուր դիմաւորուեցան Տառ— մի Նահանգային Խորհուրդի նախագահ Մօրիս Փիքի, նահանգապետին կնոջ եւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներու կող-մէ: Մօրիս Փիք ճառով մը իր սէրն ու բարեկամութիւնը յայտնեց հայ համայն-քին հանդէպ եւ վեր առաւ Հայոց բարե—մասնութիւններն ու առաքինութիւնները: Հայրապետը շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք բարեմաղթութիւններ ըրաւ: Գինե — ձօնով մը վերջ գտաւ այս այցելութիւնն ալ: Նահանգապետին եւ Ընդհ. Խորհուր— դի նախագահին հետ նուէրներ փոխա— նակեց Վազգէն Ա. եւ հրաժեշտ առաւ:

Կէսօրին Հոգաբարձութիւնը ճաշեց Հայրապետին հետ:

Ժամը 16·20ին, պանդոկի հիւրասեն - եակին մէջ Հայրապետը ընդունեցաւ այ—ցելութիւններ: Վալանսի Մառշան եպիս—կոպոսը, Հայ Երիտասարդաց, Հայրե — նակցական Միութեանց, Բողոքական հա-մայնքի վարչութեան ներկայացուցիչներ եւ այլ անհատներ այցելեցին Հայրապե-տին:

Ժամը 21ին Վալանսի Քրուա տ'Օռ սը-րահին մէջ տեղի ունեցաւ ճաշ մը ի պա-տիւ Հայրապետին: Ներկայ եղան 200 հայրենակիցներ: Սեղանը վարեց Նարեկ խաչակիր Քհնյ. Վարդանեան: Խօսք ա-ռաւ Լեւոն Տէր-Սարգիսեան եւ թարգ - մանը հանդիսացաւ գաղութիս զգացում—ներուն՝ Հայրապետին այցելութեան առ-թիւ: Սերովբէ Արք. գնահատական խօս—քեր արտասանեց Վալանսի գաղութին մասին:

Վազգէն Ա. Կաթողիկոս շնորհակալու-թիւն յայտնեց գաղութին՝ էջմիածնին նուիրած իր կոկիկ գումարին համար, զոր Հոգաբարձութիւնը յանձնած է Հայրա - պետին:

×

Շաբաթ, Մայիս 19, Ամենայն Հայոց Հայրապետի ի պատիւ ճաշ մը տուաւ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը « Հիւսիսեան » սրա— հին մէջ, ուր Վազգէն Ա. տուաւ իր վեր— ջին օրհնութիւնները: Ժամը 16ին, նա — հանգապետի գրասենեակի ընդհ. տնօրէ-նը՝ Ֆիլիփ Տէլանտ, ներկայացաւ Հայ-րապետին եւ բարի ճանապարհ մաղթեց:

Վազգէն Ա. Կաթողիկոս Վալանսէն մեկնեցաւ Լիոն: Հայրապետին եռօրեայ ներկայութիւնը Վալանսի մէջ մեծ եռու—զեռ պատճառեց գաղութին: Տեղական մամուլը լայն արձագանգ եղաւ Հայոց Հայրապետի Վալանս այցելութեան եւ կատարուած ընդունելութեանց:

ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ-ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

[illegible]

Հայաստանի ամէնէն վաւերական նկա-րիչներէն՝ Յակոբ Յակոբեանի գործերը կը ցուցադրուին Մայիս 29էն սկսեալ Սանթր տ'Առ էնթէրնասիոնալ, 99 Պուլվ. Ռասփայլ (Փարիզ 6րդ):

Եգիպտոսէն Հայաստան ներգաղթած, Յակոբ Յակոբեանի գործերը անծանօթ չեն Ֆրանսահայութեան, քանի կարելի եղած է զանոնք տեսնել հաւաքական զա-նազան ցուցահանդէսներու ընթացքին: Առաջին անգամն է սակայն, որ կը կազ—մակերպուի, խորհրդային դեսպանատան հովանաւորութեան ներքեւ, առանձին ցուցահանդէս մը, որ կը համախմբէ շուրջ յիսուն իւղաներկ եւ ջրաներկ, ինչ որ եզակի երեւոյթ մըն է:

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, Մայիս 12ին, տեղի ունեցած է բողոքի ցոյց մը՝ լիբանանեան դեսպանատան առջեւ, կազմակերպու — թեամբ միջնակարգ դպրոցներու աշա — կերտութեան եւ ուսանողութեան: Բազ - մահազար Հայեր հաւաքուած են Ս. Սար-գիս եկեղեցին, ուրկէ սկսած է քայլար— շաւը դէպի դեսպանատուն, ճամբուն վը-րայ ցրուելով պարսկերէն, անգլերէն եւ հայերէն թռուցիկներ, պարզելով մեծ թիւով պաստառներ:

×

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ « Հայոց Ակումբ »ին մէջ, Մայիս 11ին, տեղի ունեցած է հան-րաժողով մը՝ Լիբանանի մէջ կատար - ուած փաղանգաւոր—դաշնակցական բա— խումներուն առթիւ: Մասնակցած են շուրջ հազար Հայեր: Հանրաժողովէն ետք բանաձեւ մը կարդացուած է, որմէ ետք տեղւոյն վրայ 138 երիտասարդներ արձանագրուած են Լիբանանի զինեալ պայքարին իրենց մասնակցութիւնը բե—րելու համար՝ հայ եզրայրներու կողքին:

ՓԱԶԱՐՃԻՔԻ (Պուլկարիա) « Երեւան » կազմակերպութիւնը եւ պուլկարեւխոր - հրդային բարեկամութեան քաղաքական կոմիտէն կազմակերպած են երեկոյթ մը, նուիրուած Ապրիլեան Եղեռնի նահատակ-ներու յիշատակին: Բանախօսած է Վ. Զէրչեան: Գործադրուած է գեղարուես—տական յայտագիր մը:

ԹՈԼՊՈՒԽԻՆԻ (Պուլկարիա) «Երեւան» կազմակերպութեան սրահին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսաւոր նիստ մը, նուիր—ուած՝ Ապրիլեան Եղեռնի 64րդ տարե—դարձին: Գլխաւոր խօսողը եղած է Արամ Լալէեան:

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ «Համազգային»ի Գրա-կան - Գեղարուեստական յանձնախումբի կազմակերպութեամբ, Ապրիլ 9ին տեղի ունեցած է Արամ Հայկազի նուիրուած ե—րեկոյթ մը: Կարօ Պետրոսեան խօսած է Արամ Հայկազի գրականութեան եւ « Երջանկութիւն » հատորին մասին:

ԳՈՒՐՈՒՉԷՇՄԷԻ (Պոլիս) Երեւման Ս. Խաչի տօնին առթիւ, Մայիս 13ին տեղի ունեցած է մատաղօրհնութիւն եւ կրօնա—կան ժողովի ատենապետ Շահան Եպիսկ. Սվաճեանի ձեռնադրման 25ամեակին նը-շումը: Յաւարտ պատարագի տեղի ունե-ցած է ընդունելութիւն մը նախագահու-թեամբ Շահան Եպիսկ.ի եւ Յունաց Մետ—րոպոլիտ Ազաբիոս եպիսկոպոսի մաս — նակցութեամբ: Հաւաքոյթը վարած է Կարպիս Մուրատեան: Յանուն Թաղական Խորհուրդի ուղերձ մը կարդացած է Եդ—ուարդ Պէնկլեան եւ շնորհաւորելէ ետք Շահան Եպիսկ.ի քահանայութեան 25 - ամեակը յուշանուէր մը յանձնած է անոր: Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է Շահան Եպիսկ. եւ յետադարձ ակնարկ մը նետած անցեալին վրայ: Խօսք առած է նաեւ յոյն Մետրոպոլիտը: Գեղարուես - տական ճոխ յայտագրով մը վերջ գտած է հաւաքոյթը:

ՊԷՅՕՂԼՈՒԻ Ս. Երրորդութիւն եկե — ղեցւոյ մէջ, Մայիս 13ին, կատարուած է աբեղայական ձեռնադրութիւն: Շնորհք Պատրիարք աբեղայ ձեռնադրած է Մի — սաք Սրկ. Մութաֆեանը, որ Պէյօղլու ծնած եւ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի հա—մալսարաններէն շրջանաւարտ երիտա - սարդ մըն է: Խումբ մը Ամերիկահայեր յատկապէս ներկայ եղած են արարողու-թեան: Նորընծան կոչուած է Մեսրոպ աբեղայ: Յաւարտ արարողութեանց, ե—կեղեցւոյ յարակից դահլիճին մէջ ի պա—տիւ Պատրիարքին եւ հիւրերուն Թաղա — կանութիւնը ճաշ մը տուած է:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ « Խորհրդային Շարժա - նկարի Շաբաթ »ի ծիրին մէջ, Մայիս 18ին ցուցադրուած է Արամ Խաչատրեա-նի երաժշտութեամբ պատրաստուած Սպարտակուս բեմապարի ժապաւէնը: Ինչ որ յատկանշական է, այն է՝ որ հան—դիսատեսներուն բաժնուած երեք էջնոց Թուրքերէն յայտագրին մէջ Արամ Խա — չատրեանի անունը... մոռցուած է:

ՎԱՆՔՈՒՎԸՐԻ Հ. Բ. Ը. Միութեան մասնաճիւղը նշած է Երուանդ Օտեանի ծննդեան 110ամեակը, Անկլիքան եկեղեց—ւոյ սրահին մէջ: Բացման խօսքը կատա-րած է Յ. Նազարեան: Վարդօ Փափազ-եան տուած է Օտեանի կենսագրականը: Օրուան բանախօսը՝ « Նոր Օր »ի խմբա—գիր Աստուր Տէվլէթեան (Լոս Անճելը—սէն), ներկայացուցած է հրապարակա-գիրը, քրոնիկագիրը եւ վիպասանը: Գե-ղարուեստական բաժինը բաղկացած է Երուանդ Օտեանի գործերէն հատուած - ներու ընթերցումէ:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ մեռած է ընկ. Ղազար Փօյաճեան: Ծնած էր 1889ին՝ Ջերմուկ (Տիգրանակերտի նահանգ): 1908ին ինը ընկերներով հիմը կը դնեն Ջերմուկի Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէին: Երկու տարի ետք մասնակցելով Տիգրանակերտի Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի պատգամաւորա-կան ժողովին, ընկուցում կուտայ եր — կամեայ գործունէութեան շուրջ: 1913ին կ'անցնի Միացեալ Նահանգներ, ուր եւս կը նուիրուի ազգային եւ կուսակցական գործերու, մինչեւ իր կեանքին վերջը:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929

1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

2.

Փիէռ անմիջապէս ճանչցաւ Կիյըմինօ - յին այդ կապոյտ տուփերը, որոնց մտեր—մութեանը մէջ էր ապրած երկար ատեն: Զարմացաւ սակայն որ անոնց վրայ թի— ւեր չէին դրուած, ինչպէս որ կ'ընէր ինք եւ ինչպէս սովոր է ընել ամէն լու— սանկարիչ: Մէյմէկ տառ կար միայն պզտիկ թիւի մը առջեւ որ տասնաւորը չէր անցներ: Քաշեց ըստ բախտի տուփ մը, մօտեցաւ պատուհանին, դրաւ դրա— սեղանին վրայ ու բացաւ:

Աչքերուն առջեւ բարձր բռնած ապա—կին սկսաւ դողալ մատներուն մէջ, եւ որպէսզի վար չիյնայ, տղան ձեռքը իջե—ցուց: Յայտնութեամբ մը լուսաւորուած իր ակնարկը կը շարունակէր նայիլ դի—մաց, անծանօթին մէջ, այս անգամ իրա—պէս ծանօթին մէջ: Զարմացումի բոպէն շատ շուտով անցաւ: Փիէռ անմիջապէս ըմբռնած էր: Ապակին կրկին բարձրա - ցուց ու նայեցաւ. այր մը եւ կին մը. ամբողջութեամբ մերկ, մարդկային, այսինքն աւելի քան կենդանային դիր - քով մը: Ապակիներու վարժուած մէկու մը ճարտարութեամբ պարպեց տուփը ափին մէջ ու սկսաւ արագ արագ նայիլ ամէնքն ալ: Մէկ շարք մըն էր, նոյն ցած անկողնին առջեւ առնուած, նոյն դերակատարներով. անոնց դիրքերն է որ միայն ամէն անգամ կը փոխուէին: Փիէռ թողուց յանկարծ բոլորը, վերադարձաւ որմնախորշին եւ երկրորդ տուփ մը ա— ռաւ, յետոյ երրորդ մը, չորրորդ մը: Տեսաւ որ պիտի չփոթէր, ճիգ մը ըրաւ միտքը հաւաքելու, նայեցաւ տուփերուն որոշելու համար այն տառերը զորս տե — սած էր ու գրաղեցաւ միւսներով: Ո՛չ, առանձին սովորական մերկութիւններ գը—րեթէ չկային, այլ միայն մարմնական յարաբերութիւններու բոլոր ձեւերը, դիրքերը, եղանակները պատկերացնող տեսիլներ: Միշտ զոյգ մը՝ ուրկէ սա— կայն շուտով այրը հեռացաւ:

Հակառակ ամէն բանի Փիէռ չկրցաւ բնաւ այդ երկու կիներուն հետեւիլ. իսկ երկու այրերը նողկանքն ու կատաղու — թիւնը աննախընթաց աստիճանի մը հաս—ցուցին:

Ապակի մը օդին մէջ բարձրացուցած, Հայը ըսաւ խուլ ձայնով մը. « Թռուա—գիէմ Անփիռ, Թռուագիէմ Անփիր, աhա՛ քու Սըտանդ »:

Իր յուզումին, արտօրանքին եւ ան—համբերութեանը մէջ ձեռքերը կը դողա—յին ու անկարելի պիտի ըլլար նայիլ յա—ջորդներն ալ ուր դերակատարներուն թի—ւը երեքի կը բարձրանար:

Ակնարկ մըն ալ սակայն ամէնէն վա—րիններուն, ուր այրը մօրուք ունի եւ գլխարկը կ'ըսէ թէ կրօնաւոր մըն է, իսկ կինը իր սպիտակ գլխանոցով ու մերկ կուրծքին վրայի խաչով իբրեւ թէ կրօ—նաւորուհիի ծպտուած է ստացած:

Շարք մըն ալ՝ ուր կը սկսի աներեւա — կայելի տողանցումը կապանքներու տակ տանջանքի ենթարկուած կիներու, զմայ—լելի, հպարտ գեղեցկութիւններու...:

Մէկէն՝ ամէն բան դարակները: Ո՛չ, հատ մը գոնէ պէտք է առնել իբրեւ օրի—նակ, իբրեւ ապացոյց: Փիէռ առաւ հատ մը, յետոյ ձեռքը խօթեց աւելի ետեւ որմախորշին մէջ, տպագրուած օրինակ—ները գտնելու յոյսով: Անոնց փոխադրու—թիւնը աւելի դիւրին պիտի ըլլար:

Մատները տուփի մը հանդիպեցան. փոշեպատ էր ան եւ առանց թիւի. բա—ցաւ ու տեսաւ որ շատ հին ապակիներ էին քիչ մը դեղնած, ուր առանձին աղ-ջիկ մը կ'երեւէր... ոտնաձայն: Փիէռ չկրցաւ տուփը գոցել, մատները մէջ մէ—ջի անցան եւ արտօրանքին մէջ աղմուկը աւելցուց, չփոթեցաւ... մէկէն կրցաւ պաղարիւնը գտնել սակայն ու ցցուեցաւ ոտքի:

Թէրէզը դրան մէջ հասած էր արդէն, ձեռքը խնձորին վրայ անշարժացած, աչ-քերը անհաւատալիօրէն լայն ու մեծ:

(40 — Շար.)

Օր. Գեղանոյշ Աղապէկեան, Տիկին Լուիզ Լը Ռուա, Պ. Հրանդ Աղապէկեան, Տիկին Անժէլ Աղապէկեան, Տէր եւ Տիկին Ասատուր Աղապէկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պագըրճեան, Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Պագըրճեան ինչպէս նաեւ Բաբելեան, Մարգարեան, Պոքա - ռոզա, Թորոսեան, Թորամանեան եւ Տատրեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի եղբօր, զարմիկին, բարեկամին եւ ազգականին՝

ՀԱՅԿ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 24ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Մայիս 30, ժամը 10·45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Թիէի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

×

Հայ Ազգատախնամ Ընկերակցութիւնը սրտի խոր ցաւով կը գուժէ իր վաստակաւոր անդամներէն՝

ՀԱՅԿ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Մայիս 23-24, Չորեքշաբթիէն Հինգշաբթի լուսցող գիշերը յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Հանգուցեալին յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Մայիս 30, Չորեքշաբթի ժամը 10·45ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցիին մէջ:

Ընկերակցութեան վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր քոյրերուն եւ եղբօր:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մարսէյլի Ամասիոյ Հայր. Միութեան տարեկան հոգեհանգիստը հին եւ նոր մեռեալներու յիշատակին, տեղի կ'ունենայ Յունիս 3, Կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին Փրատոյի մայր եկեղեցին: Յետ պատարագին կը զետեղուի ծաղկեպսակ, նահատակներու յուշարձանին վրայ:

Յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓ. ԿԱՅԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապ. Խաչի կայանին Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն արձանագրութեան համար դիմել չորս վարչութեանց ընկերուհիներուն եւ կամ ամէն Հինգշաբթի ժամը 15 – 18 Հայ Մշակոյթի Տունը՝ 12 — 14 Ռիւ Սէն Պազիլ:

×

Կապ. Խաչի Պելֆոնթէնի կայանի արձանագրութիւնները բացուած են: Արձանագրուիլ մասնաճիւղերու մօտ Յուլիս եւ Օգոստ. ամիսներու համար, կամ Կապ. Խաչի գրասենեակը Դշ.ի օրերը եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15·30էն մինչեւ 17·30 17 Ռիւ Պլէօ, փարիզ 9րդ, 6էն 14 տարեկան (ոչ աւելի):

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Hagop Hagopian
PEINTURE
GRAPHIQUE
Sous les auspices
de l'Ambassade de l'URSS en France
AU CENTRE D'ART
INTERNATIONAL
99, Boulevard Raspail, 75006 Paris
A partir du 29 Mai
Ouvert tous les jours de 10 à 12 h. 30
et de 14 h. 30 à 18 h. 30
sauf Samedi et Dimanche
ENTREE LIBRE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 38րդ պատգամաւորական ժողովը Շաբաթ, Յունիս 2, Ֆայրեկուլի գղեակը, Սեփթեմ, Մարսէյլի մօտ: Ա. նիստը կը բացուի առաւօտեան ժամը 9·30ին: Բոլոր մասնաճիւղերու պատգամաւորներէն կը խնդրուի ճշգապահ ըլլալ:

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ —— ՄԱՐՍԷՅԼ

Այս տարի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ 15րդ տարեկան ուխտի օրը կը կազմակերպուի Կիրակի, Յունիս 3, Հոգեգալուստի տօնին առթիւ:

Ուխտի օրուան կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններուն կը նախագահէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը պատարագէ եւ քարոզէ՝

ԳԷՈՐԳ ԵՊԻՍԿ. ՍԵՐԱՅՏԱՐԵԱՆ

Առաջնորդ Վրաստանի Հայոց

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10ին: Յաւարտ պատարագի՝ մատաղի օրհնութիւն, որմէ յետոյ ախորժաբեր մը կը հրամցուի ներկայ հաւատացեալներու:

Ըստ տարիներու աւանդութեանց այս տարի եւս պիտի կազմակերպուի Ուխտաւորի սեղանը եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզեան շրջանի իր բոլոր մասնաճիւղերը, Մայիս 29, Երեքշաբթի ժամը 20·30ին Փարիզի Մշակոյթի Տան մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ս. ՊՕՂՈՍ - ՊԵՏՐՈՍ

Բացում Ս. Մեսրոպ Կրթարանի

Շաբաթ, Յունիս 2, կ. վ. ժամը 4ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ Կիրակնամուտի ժամերգութիւն, որմէ ետք կը կատարուի եկեղեցւոյ կից Ս. Մեսրոպ կրթարանի հանդիսաւոր բացումը՝ ձեռամբ եւ օրհնութեամբ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի

Hôtel EGRAZ
à St-Germain de Joux — 01490 AIN
Tél. : 50 - 59.80.35
RAPHY
Vous présente ses œuvres récentes
de MAI à SEPTEMBRE
Vernissage le 2 Juin
à partir de 16 heures

ԱԶՆԻՒ ԼՈՅՍ
ՔԻՄԻՔԻ ՃԱՇԱԿ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ
BOSPHORE - **Epicerie - Traiteur**
5, Rue de l'Echiquier 75010 Paris Tél. 246. 60. 51
Métro : Strasbourg Saint-Denis
Ուրախութեամբ կը ներկայանայ հանրութեան իր Արեւելեան եւ Հայկական ուտեստեղէններու նոր տեսակներով
Պոսֆորի մէջ կարելի է գտնել ինչ որ անհրաժեշտ է արեւելեան եւ մանաւանդ հայկական խոհանոցէ ներս
ԱՌԱՒԵԼ՝ տեղւոյն վրայ եւ ապսպրանքի վրայ միշտ թարմ տերեւի տոլմա, միտիա տոլմա միջուկով, իմամ պայըլտը, քարամա, պօաչայ սու պէօրէկ, լահմաճուն ինչպէս նաեւ անուշեղէններու տեսակները՝ քատայիֆ, պուրմա… մինչեւ իսկ պոլսական ընտիր հելվա եւ լոքումի տեսակները
Զոր մրգեղէնի եւ պխտակներու նոր համադրութիւն:
BOSPHORE
կրնայ գոհացնել ամէնէն դժուարահաճ տանտիկինները եւ զարդարել ամենաբծախնդիր կերուխումի սեղանները
BOSPHORE
կը յատկանշուի ոչ միայն իր ապրանքներու այլազանութեամբ եւ որակով, այլ նաեւ իր անմրցելի եւ լաւ սերտուած գիներով:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը Յունիս 3, հանրակառքի ընկերութեան Ֆայրեկուլի գեղեցիկ անտառին մէջ: Շամփուրով խորոված, նոր պիֆէ:

Գեղարուեստական բաժին՝ Քոչարի խումբէն:

ՎԵՐՋԻՆ ՑԱՆԿ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Սանթր տը լ'Իւնիթէ Քրեթիէն	3500
Տիկ. Արմենուհի Գեւոնեանի Տարօնի երգերու երեկոյթէն գոյացած (Մայիս 12, 1979)	2100
Արմէն Տէր–Սարգիսեան (Վալանս)	150
Ահարոն Սարգիսեան (Վալանս)	100
Գրիգոր Խաչիկեան (Վալանս)	100
Պր. Ճիլէմէթեան	100
Կարապետ Աբրահամեան	100
Տէր եւ Տիկ. Թ. Շահպազեան	100
Տէր եւ Տիկ. Հ. Քիրէմիթճեան	100
Գաբրիէլ Մելիքեան	50
Գումար	6400
Նախորդ գումար	467·810,50
Ընդհ. գումար	474·210,50

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը հետեւեալ նուէրները ստացած է Յակոբ Գույումճեանի մահուան քառասունքին առթիւ.— Ժանէթ Պալթայեան 150 Ֆր., Տիգրան Զերչեան 50, Օննիկ Ծառայեան (Մարսէյլ) 100, Ալպէր Պօղոսեան (Մարսէյլ) 100 Ֆր.:

VACANCES POUR LES ENFANTS

L'association de droit belge sans but lucratif « Le Fonds des Jeunes » organise, dans un endroit touristique privilégié du littoral belge de la Mer du Nord,

UN SEJOUR DE VACANCES

du Vendredi 17 au Vendredi 31 Août 1979 à l'ERMITAGE Duinbergen-laan No 70

KNOKKE - HEIST

réservé aux enfants d'origine arménienne de 6 à 13 ans. Ainsi, tout en profitant de l'air vivifiant de la mer du Nord et de ses distractions (bains de mer, jeux de plage, promenades...) sous la surveillance de monitrices compétentes, les enfants auront l'occasion de se familiariser avec la langue arménienne ou d'en perfectionner leur connaissance. En outre, des danses et des chansons arméniennes leur seront enseignées. *Inscription*, avant le 15 Juin au plus tard, auprès de M. Ed. JAKHIAN, 74, rue St-Bernard à 1060 Bruxelles — Tél. 19-322-537.85.82

Prix du séjour : 5.600 FB (± 780 FF)

Toutefois, à ce sujet, il vous est possibles de prendre contact avec M. ED. JAKHIAN.

Un acompte de 2500 FB (± 350 FF) sera payé lors de l'inscription et le solde le Vendredi 17 Août.

le déplacement à Knokke, aller et retour, sera à charge des parents.

Visites : Les parents pourront rendre visite à leurs enfants, le Dimanche 19 Août, à partir de midi. Le Dimanche 26 Août, un grand barbecue sera organisé sur place.

AVEC LE CONCOURS DE
AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose
au départ de MARSEILLE
des VOYAGES-ARMENIE
MOSCOU - EREVAN
2 nuits 12 jours
CALENDRIER DES DÉPARTS

DEPART VENDREDI :	RETOUR JEUDI :
— 06 Juillet	— 19 Juillet
— 20 Juillet	— 02 Août
— 03 Août	— 16 Août
— 18 Août	— 01 Septembre
— 24 Août	— 06 Septembre
— 31 Août	— 13 Septembre
— 01 Septembre	— 15 Septembre
— 14 Septembre	— 27 Septembre
— 12 Octobre	— 25 Octobre
— 28 Décembre	— 10 Janvier 1980

PRIX : 3700 F + 150 F. TOUT COMPRIS
INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DEPART
Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.
Renseignements et réservations
Jacques CHELELEKIAN **87 la Cancbière 13001 MARSEILLE tél. (91) 95 90 12**
et toutes agences HAVAS-VOYAGES de France
Org. Lic. 97

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
30
MERCREDI
30 MAI
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE. 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա _ Տար. 260 Ֆ. Վեցամսեայ – 140 Ֆ.
Արտասահման _ Տար. 300 Ֆ. Հատը – 1 Ֆ. 80

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

54րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.391

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE — No 14.391

un génocide est une affaire grave

Par le Dr. Y. TERNON

N.D.L.R. — Ainsi que nous l'avions annoncé à deux reprises (« Haratch » 3 et 11 Mai) le Dr. Y. Ternon avait aussi envoyé au « Monde » une réponse à l'article de Jane Laroche. C'est seulement dans son numéro du 26 Mai que « Le Monde » consacre une page entière à quelques « répliques à Mme Jane Laroche ». On y trouve les signatures de Me A. Barseghian, du Dr. Andréassian, de Georges Boudière, de Gabriel Matzneff, de Nick Maloumian. La réponse du Dr. Ternon n'y ayant pas trouvé place, nous la donnons ci-dessous, l'auteur nous en ayant remis une copie. Le titre est de la Rédaction.

... Un génocide est une affaire grave, un crime imprescriptible, et toute tentative de le réduire à une bagatelle, de le justifier par la colère incontrolée du meurtrier ou les nécessités de la guerre, doit être dénoncée avec force car il utilise la défense préparée avant son forfait par l'assassin. Parmi les avocats de la Jeune Turquie, les uns récusent tout meurtre collectif — telle est la position officielle des gouvernements turcs, — d'autres, dont certains turcologues français, concèdent le million de victimes mais plaident la légitime défense — position également inacceptable car controuvée par les faits. Dans son article rédigé sur un ton protecteur, plein de commisération feinte et de componction hypocrite, Madame LAROCHE profère des incongruités, accumule les distorsions etcontrefaçons et va même jusqu'à profaner la mémoire des victimes.

Ainsi les Arméniens sont, de tradition, un peuple qu'on massacre et, puisque les Perses ont commencé, on ne saurait tenir rigueur aux Turcs d'avoir, après tant de grands peuples, poursuivi sur cette lancée. Ainsi les 60.000 Arméniens de Turquie, communauté résiduelle des deux millions qui vivaient dans l'Empire Ottoman en 1914 — que l'on m'épargne ces querelles de chiffres entre les statistiques officielles et celles du patriarcat arménien — doivent se réjouir de la situation qui est offerte aujourd'hui à quelques notables, s'interdire de protester contre les tracasseries administratives qui visent à étouffer leur culture et à réduire leur particularisme et craindre de servir d'otages en répression d'attentats dont il reste à prouver qu'il furent commis par des terroristes arméniens.

Ainsi, l'Empire ottoman, héritier d'une longue tradition islamique de respect des religions, doit-il, pour avoir accueulli les Marranes, et être un des rares à n'avoir jamais persécuté les Juifs, être crédité d'une « tolérance totale ». C'est oublier les massacres des Grecs et des Bulgares... et ceux des Arméniens en 1895. C'est ignorer la politique des sultans qui abandonnaient aux minorités la production et le commerce, en récupéraient les profits par des impôts d'exception des fermages arbitraires, maintenaient les discriminations par la loi du Chériat et gardaient le contrôle de l'administration et de l'armée. A la veille de la Première Guerre mondiale, plus des 9/10e de la population arménienne paysanne était bien « parqué sans défense » dans les provinces orientales, alternativement tondue et égorgée, et attendant en vain des réformes promises depuis près d'un siècle. La liberté religieuse était bien la seule dont ils disposaient. Elle les enfonçait dans leur différence et les désignait comme bouc émissaire aux fanatismes entretenus.

Des notables arméniens occupèrent en effet, en 1912 de hautes responsabilités dans l'administration de l'Empire (mais depuis quand la bourgeoisie reflète-t-elle les masses paysannes et la situation minoritaire abolit-elle les différences de classe ?) car, depuis la révolution de 1908, les Jeunes Turcs affichaient leur amitié envers les Arméniens qui les avaient soutenus dans leur lutte politique. Cette illusion lyrique se dissipera en 1915, lorsque les Jeunes Turcs troqueront leur vêtement fédéraliste pour une armure nationaliste. Telle est en effet la cause première du génocide : la mutation idéologique opérée entre 1908 et 1914 au sein des dirigeants du Comité Union et Progr.s qui fit des libéraux ottomans des panturquistes agressifs, obsédés jusqu'au délire raciste par une menace arménienne qui ne reposait sur aucune base concrète.

Contrairement aux affirmations de Mme LAROCHE — qui se contredit en citant un général arménien — il y avait des Arméniens dans l'armée turque. Ils participèrent aux guerres des Balkans et aux premiers combats de 1915 et ne furent désarmés qu'en prélude à l'extermination.

Quant aux révolutionnaires « venus de l'étranger », aux prêtres, aux Anglais et aux Russes qui auraient organisé la révolte des Arméniens en 1915 dans ce pays aux frontières closes, ils n'ont jamais existé que dans l'imagination de Madame LAROCHE et de certains propagandistes ; de même l'extermination des colonnes de ravitaillement et des habitants des villages musulmans. En Janvier 1915, la IIIe Armée turque fut anéantie à SARIKAMISH, pour n'avoir pas organisé l'intendance et avoir oublié les rigueurs de l'hiver sur le plateau arménien. Revenant du front, tandis que les troupes en déroute se vengeaient de leur échec en tuant les habitants des villages arméniens, le généralissime Enver Pacha rendait encore hommage à la loyauté des Arméniens. Il n'y eut d'autre révolte arménienne que l'ultime sursaut d'autodéfense des Arméniens de VAN, en Avril 1915, alors que le programme d'extermination était déjà inauguré. Ce prétexte, saisi sinon provoqué, servit de justicifatif à la publication d'un ordre massif de déportation. Comment parler d'« explosion de colère » devant ce meurtre collectif, planifié, orchestré par le ministère de l'Intérieur et exécuté méthodiquement et en priorité absolue sur toutes les opérations militaires. C'est pourquoi il ne s'agit plus d'un massacre mais d'un génocide, et que l'on dépasse le million de victimes.

Après les contre-vérités, la profanation. Vision idyllique que celle des Turcs épousant leurs voisines arméniennes pour les soustraire à la colère de leurs compatriotes, alors qu'en réalité, ce furent scènes de viols, de rapts, de conversion et de mariages sous la contrainte ! Madame — ou Mademoiselle ? — LAROCHE sait-elle qu'en terre d'Orient son honneur est à une femme plus cher que la vie et que l'on ne plaisante pas avec ces choses là ?

Je concéderai, toutefois, à Madame LAROCHE, qu'elle a en partie raison sur trois points, encore que je vois mal en quoi ils viennent étayer sa thèse de la légitime défense : Il y avait entre 18 et 20 millions d'habitants dans l'Empire ottoman au moment de la guerre de 1914. Et alors ?

En 1916 et 1917, des volontaires arméniens engagés dans l'armée russe, réoccupant des provinces quasi désertes depuis 1915, détruisirent des villages turcs où restaient quelques familles. Bien que compréhensibles, ces actes sont condamnables comme le sont toutes les vengeances aveugles ; mais il n'y a aucune proportion entre ces quelques victimes turques innocentes et la destruction systématique du peuple arménien. En outre, de 1918 à 1920, les armées turques tentèrent d'exterminer les Arméniens de Russie et furent bien près d'y parvenir.

A Marach, comme en Cilicie, sous mandat français, des réfugiés arméniens revinrent s'installer. Bien peu survécurent après que l'armée française reçut l'ordre brutal de se retier et que survinrent les troupes kémalistes.

Les Arméniens ne sont pas animés par la haine, mais le souvenir de ce draame détermine leur identité et l'injustice les révolte. Exorciser le passé n'est pas rompre la mémoire et, en matière de totalitarisme rampant, je ne vois que celui de gouvernements qui persistent à nier les évidences historiques. Que le gouvernement turc reconnaisse le génocide de 1915 et les Arméniens, qui n'ont pas besoin de Madame LAROCHE pour se souvenir des limites de l'ancienne Arménie et qui savent bien que l'on ne leur accordera pas de sitôt un territoire autour de l'Ararat, les Arméniens qui sont en effet d'irréductibles pacifistes, laisseront enfin les morts enterrer les morts. Jusqu'alors ils n'ont que faire de la pitié polie et des conseils de maintien de Madame LAROCHE déguisée en pleureuse pour mieux travestir la vérité.

ՄԱՀ
ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻԻ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Պուէնոս-Այրէսի մէջ, Մայիս 16ին, Չորեքշաբթի օր անակնկալ կերպով, իր մահկանացուն կնքած է ընկ. Աշոտ Արծրունի: Հանրային գործիչ, հրապարակագիր, գրող, ողբացեալը ծնած էր 1902ին, Քանաքեռ (այժմ՝ Աբովեան): 1920ին աւարտած էր Երեւանի ռուսական գիմնազիան, ապա 1921էն 24 յաճախած է Երեւանի համալսարանի պատմութեան եւ գրականութեան ճիւղը:

Հ. Յ. Դ. աշակերտական գաղտնի Միութեան անդամակցած է 1917ին եւ ռուսական յեղափոխութեան առաջին շրջանին խումբ մը դաշնակցական ուսանող - ներու հետ հանրային աշխատանք տարած է Նախիջեւանի մէջ: 1918ին, դեռ 16 տարեկան է երբ իր գործօն մասնակցութիւնը կը բերէ Բաշ Ապարանի ճակատամարտին, Թիկունքի գիծերու վրայ: Անկախութեան շրջանին կարեւոր դեր խաղացած է Հ. Յ. Դ. ուսանողական շարժումին մէջ: 1920ին հայ – թրքական պատերազմին կամաւոր կը մեկնի Կարս իսկ Փետրուարեան ապստամբութեան ընթացքին կը նշանակուի Կոտայքի Փրկութեան Կոմիտէի անդամ: Յետագային շատերու նման կ'անցնի Զանգեզուր, ապա Պարսկաստան: Հայաստան վերադարձին, կը ձերբակալուի եւ կը դատապարտուի երեք տարի բանտարկութեան: Ներում ստանալով խորհրդայնացման Ա. տարեդարձին առթիւ, ազատ կ'արձակուի եւ կրկին համալսարան կը մտնէ: Մասնակցած է Հ. Յ. Դ. 10րդ եւ 11րդ ընդհ. ժողովներուն: Ֆրանսա հաստատուելով, կը շարունակէ կուսակցական աշխատանքները, մինչեւ 1937 երբ պաշտօնով կը փոխադրուի Արժանթին: Փարիզ եղած շրջանին, աշխատակցած է «Յառաջ»ին:

Պուէնոս – Այրէսի մէջ, մինչեւ իր մահը, վարած է կուսակցական պատասխանատու պաշտօններ: Եղած է խմբագիր « Արմենիա »յի:

Ողբացեալ ընկերոջ ամէնէն օգտակար եւ մնայուն գործերէն մէկը եղած է Հայոց պատմութիւն սպաներէն հատորը, որ ունեցաւ երկու հրատարակութիւն եւ թարգմանուեցաւ նաեւ փորթուկալերէնի: Իր վերջին աշխատութիւնը եղած է իր յուշերու պատրաստութիւնը, որու տպագրութեան ձեռնարկած էր երբ պատահեցաւ իր անակնկալ մահը:

×

Ընկ. Աշոտ Արծրունիի յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Մայիս 17ին: Յետ եկեղեցական արարողութեան դամբանականներ խօսած են Գիսակ Վրդ. Մուրատեան (եկեղեցին), յանուն Արմենիա Մշակ. Ընկերակցութեան Կեդր. Վարչութեան եւ «Արմենիա» օրաթերթի՝ Գալուստ Տէր–Մարտիրոսեան:

Աշոտ Արծրունիի մահով, Հարաւ. Ամերիկայի ազգ. եւ կուսակցական շրջանակները կը կորսնցնեն նուիրեալ հանրային դէմք մը եւ դաշնակցական մամուլը ի մասնաւորի՝ բեղուն հրապարակագիր մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ պաշտօնապէս դարձաւ 10րդ անդամը Հասարակաց Շուկային, բայց գործնական գետնի վրայ միայն 1981ին է, որ բուն անդամի դերը կը ստանձնէ: Անդամակցութեան դաշինքը ստորագրելու համար, Նախագահ Ժիսքար Աթէնք գացած էր, տրուած ըլլալով որ ներկայիս Ֆրանսան է որ Եւրոպական Համաքականութեան հերթապահ նախագահն է: Այս առթիւ արտասանած ճառին մէջ, Ժիսքար տ'Էսթէն չեշտեց թէ մեծ ուրախութիւն է յոյն ժողովուրդը ընդունիլ Հասարակապետութեան մէջ եւ աւելցուց. « Ֆրանսան, աղջիկը Դասական Յունաստանի, այսօր քոյրն է ժամանակակից Յունաստանի »:

ՄԻԹԵՐԱՆԻ ամէնէն մտերիմ ընկերներէն, Փարիզի ծերակուտական եւ Ընկերվարական կուսակցութեան Տնօրէն Կոմիտէի անդամ՝ Ժորժ Տայեան մեռաւ առջի օր, սրտի տագնապի հետեւանքով: 63 տարեկան էր:

ԻՐԱՆԻ մէջ Սահմանադրական ժողով պիտի չըլլայ հակառակ անոր որ Խոմէյնի խոստացած էր դեռ Փետրուար 6ին երբ կը կազմուէր նոր կառավարութիւնը: «Ժողով պիտի չըլլայ իսլամական նոր Պետութեան մէջ, որովհետեւ զայն ընտրելը ժամանակ կ'առնէ» կ'ըսուի իբրեւ պատճառաբանութիւն: Ժողովուրդը պիտի հրաւիրուի միայն ընդունելու (կամ մերժելու ?) նոր Սահմանադրութիւնը: Միւս կողմէ, Խոմէյնիի մտերիմ մէկ կրօնակիցը՝ Շէյխ Ռաֆսանճանիի դէմ մահափորձ մը կատարուած է առջի օր եւ Ռաֆսանճանի ծանրօրէն վիրաւորուած է: Անդամ էր իսլամական յեղափոխութեան Խորհուրդին: Մահափորձին տէր եղած է Ֆորղան խումբ մը, որու համար կ'ըսուի թէ նախկին վարչակարգին կողմնակիցներէ կազմուած է:

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Է.

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈԼԷՃ

1976 Սեպտ. 12ին Լա Վըրնի (Գալի - ֆորնիա) մէջ կը բացուէր ամերիկահայ առաջին այս գոլէճը, փոքր թիւով աշակերտներով: Հաստատութեան հիմնադիրները այն խորունկ համոզումը եւ հաւատքը ունէին, որ կարճ ժամանակ ետք պիտի գային զանազան երկիրներէ պատանի թէ երիտասարդ ուսանողներ խառնելու համար գոլէճի աշակերտական շարքերը: Ու այդպէս ալ եղաւ: Դպրոցը բացման օրը ունէր 29 աշակերտ - աշակերտուհի՝ 8 տարբեր երկիրներէ եկած: Մինչդեռ ընթացիկ ուսումնական տարեշրջանի Ա. կիսամեակը 75 ուսանողներով բոլորելէ ետք՝ Գոլէճը Բ. կիսամեակ սկսած է 90 երկու սեռէ աշակերտներով, որոնք կուգան առաւելապէս Պարսկաստանէն ու Լիբանանէն, ինչպէս նաեւ Միացեալ Նահանգներու զանազան շրջաններէն, Թուրքիայէն, Իրաքէն, Սուրիայէն, Քուէյթէն, Ռումանիայէն եւ Սաուտի Արաբիայէն:

Լոս Անճելըսէն քանի մը տասնեակ մղոններ հեռու գտնուող այս Գոլէճը, դժբախտաբար, այցելելու առիթ չունեցայ, սակայն շրջանի հայկական վարժարաններու ցանցին պատմութիւնը ամբողջական դարձնելու մտահոգութեամբ կարելի եղաւ վիճակագրական քանի մը տուեալներ ձեռք ձգել կրթական յիշեալ հաստատութեան մասին:

Ամերիկահայ Միջազգային Գոլէճի վարչական եւ դասաւանդութեան աշխատանքները յառաջ կը տարուին 14 պաշտօնեաներով: Տնօրէնը Տոքթ. Եղիա Պալիկեանն է: Կրթական ծրագիրը մշակուած է խիստ բծախնդրութեամբ, այնպէս որ երբ ուսանողը աւարտէ ուսումը՝ արդէն պատրաստ կ'ըլլայ վստահօրէն նետուելու կեանքի ասպարէզը:

Գոլէճին մէջ, բացի պետական ուսումնական ծրագրէն, կը դասաւանդուին հաշուեմեքենագրութիւն, հաշուապահութիւն, տեղեկագրութիւն. կը գործադրուի նախապատրաստական անգլերէն լեզուի ամբողջական ծրագիրը, կը պատրաստուին երկլեզու՝ անգլերէն - հայերէն, ուսուցիչներ: Այս բոլորի կողքին, անշուշտ, հայերէն, Հայոց պատմութիւն եւ հայ մշակոյթի պատմութիւն: Գոլէճի պատասխանատու մարմինները, աշակերտութեան լաւագոյն եւ այժմէական պահանջները գոհացնող ուսում տալու նախանձախնդրութեամբ, միշտ հետամուտ են նոր պայմաններու եւ միջոցներու փնտռտուքին: Բնական է՝ նոր ծրագիրներու իրականացումը կը պահանջէ նիւթական օժանդակութիւն: Այս գոլէճը եւս առարկայ է գաղութին հոգածութեան եւ գուրգուրանքին: Տակաւին վերջերս էր, Ալեք Մանուկեան 50.000 տոլարի նուիրատուութեամբ մը կարելիութիւն կ'ընծայէր Գոլէճին ընդարձակելու գիշերօթիկի բաժինն ու դասընթացքները: Հաստատութեան բարերարներու շարքին պէտք է յիշել Փօլ Մընոյեան Ընկերակցութիւնը, որ 81.000 տոլարով օգնած է Գոլէճին, որպէսզի կարենայ ընդարձակել իր ծառայութիւնը յօգուտ աշակերտութեան:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Ս. ՊԵՏՐՈՍ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Լոս Անճելըսի հայկական ամէնօրեայ վարժարաններէն 6րդն է այս՝ կառուցուած 1976ին: Կը գտնուի Վան Նայսի կանաչազարդ ու խաղաղ մէկ անկիւնը: Կ'այցելեմ վարժարան, որուն քովն ի վեր բարձրացած է հոյակապ եկեղեցի մը: Զիս կ'ընդունի քարտուղարուհին (ժամը 17ն է, աշակերտները ցրուած են), որ ցոյց կուտայ դասարանները, հանդիսասրահը եւ եկեղեցւոյ ներքնամասը: Կը հետաքրքրուիմ հայերէնի դասագիրքերով՝ հայրենի տպագրութիւն՝ « Այբբենարան »ներ:

Վարժարանը, որ բաղկացած է Մանկապարտէզէ եւ Նախակրթարանի չորս դասարաններէ, ունի 75 աշակերտ: Տնօրէնուհին՝ Վարդուհի Տատուր: Տարեկան պիւտճէն 75.000 տոլար է: Աշակերտներէն իւրաքանչիւրը տարեկան թոշակ կը վճարէ ամսական 60 տոլար: Պիւտճէին բացը կը գոցուի ձեռնարկներով եւ նուէրներով: Նոր դիմումներ շատ կան, բայց տեղի չգոյութեան պատճառով ընթացք չի տրուիր անոնց եւ բազմաթիւ հայ աշակերտներ զրկուած կը մնան հայեցի դաստիարակութենէ:

Դիմումներու օր ըստ օրէ բազմացումը ստիպած է վարժարանի պատասխանատու մարմինները, որպէսզի կրթական հաստատութիւնը ընդլայնելու ծրագիր մը մշակեն: Առ այդ, որոշուած է ներկայ դպրոցին երկրորդ յարկը կառուցանել, որու հետեւանքով կարելի պիտի ըլլայ ընդունիլ 200 աշակերտ՝ 7 դասարաններու մէջ: Կառոյցի համար իբրեւ ծախք նախատեսուած է 625.000 տոլար, որուն մեծ մասը՝ աւելի քան 400.000 տոլար, արդէն գոյացած է, մնացեալն ալ կը յուսացուի հայ ժողովուրդէն, որ դիտէ իր սիրտին հետ քսակն ալ լայն բանալ ազգօգուտ եւ շինարար ծրագիրներու իրականացման համար: Գոյացած գումարին 100.000 տոլարը տուած է Ալեք Մանուկեան, որ խոստացած է նորէն տալ:

Միացեալ Նահանգներու Արեւմտեան թեմը (ինչպէս Արեւելեանը) բաժնուած է երկու թեւի՝ Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ենթակայ կառոյցներով: Լոս Անճելըսի հայկական ամէնօրեայ վեց վարժարաններէն հինգը կը պատկանին Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան թեմին: Ընդհանուր գաղափար մը կազմելու համար գաղութին ազգային վարժարաններու մասին, այցելեցի նաեւ Էջմիածնի Կաթողիկոսութեան թեմին պատկանող Ս. Պետրոս վարժարանը: Այսպէս թերի պիտի ըլլար Լոս Անճելըսի հայկ. դպրոցները ներկայացնելու ձգտող այս պատկերի գծագրութիւնը: Կարելի չէր գոհանալ նաեւ միայն վարժարանին ու եկեղեցիին տրուած այցելութեամբ, հետեւաբար տեսակցութիւն մը խնդրեցի շրջանի հոգեւոր հովիւ Շահէ Աւ. Քհնյ. Սեմերճեանէ, որ ազնուօրէն ընդունեցաւ զիս իր բնակարանը (ժամանակին շատ կարճ ըլլալը թոյլ չտուաւ կարենալ հանդիպելու համար թեմակալ առաջնորդին):

Շահէ Աւ. Քհնյ. Սեմերճեան պատրաստուած եւ իր առաքելութեան գիտակից հոգեւորական մըն է: Մեր հանդիպումի ընթացքին, երբ կը փոխանցէր ընդհանուր տեղեկութիւններ իր պաշտօնավարած թեմի կրթական ու կրօնական կեանքին մասին, կը զգայի որ իր հոգիին մէջ խռովք մը, տագնապ մը կայ, որ վարակիչ է: Հաւատարիմ ծառայ մըն է մեր աւանդութիւններուն եւ խորապէս ցանկացող՝ անոնց պահպանութիւնը: Կը խօսինք զանազան նիւթերու շուրջ եւ կը զգամ, որ լաւատես հաւատացող մըն է ամերիկահայ նոր սերունդի փրկութեան՝ շնորհիւ տարուող աշխատանքներու՝ կրթական եւ կրօնական մարզերէ ներս:

Էջմիածնի Կաթողիկոսութեան ենթակայ Արեւմտեան թեմը կը հաշուէ 14 եկեղեցի, 12 եկեղեցական եւ մէկ առաջնորդ՝ յանձին Վաչէ Արք. Յովսէփեանի: Կան մէկ ամէնօրեայ եւ ութ շաբաթօրեայ դպրոցներ (Գալիֆորնիոյ մէջ) եկեղեցիներու հովանաւորութեան տակ, ուր մայրենին կը սորվին մօտ հազար աշակերտներ: 14 եկեղեցիները ունին լաւ կազմակերպուած կիրակնօրեայ վարժարաններ, ուր 3000 աշակերտներ կը ստանան կրօնական եւ բարոյական դաստիարակութիւն: « Հոս ծնած երախաներու կրօնական զգացումները աւելի զօրաւոր են քան եկուորներունը » կ'ընդգծէ Շահէ Աւ. քահանայ:

(Շար.)

ՃՆՇՈՒԱԾ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՒԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒՍ

ՄԱՀՄԷՏԱԿԱՆ ՀԱՄՇԷՆՑԻՆԵՐՈՒ ԲՌՆԱԳԱՂԹԸ

— O —

ԽՄԲ.— Ստորեւ, թարգմանաբար կը ներկայացնենք *Քայլ եւ Սամիզդատի* վերջին՝ Ապրիլի թիւին մէջ լոյս տեսած տեղեկագիր մը, որ կը վերաբերի մահմետական Համշէնցիներու բռնագաղթին, 1944ին, Աջարիայի ԻՍՍՀէն դէպի Կեդր. Ասիա:

Ծանօթ է, որ ԺԸ. դարուն սկիզբները հոծ թիւով Հայեր Սեւ ծովի Կովկասեան ափերը կ'ապաստանին: Անոնց մէջ հիմնական տարրը կը ներկայացնեն Համշէնցիները, րանի Համշէնի Հայութիւնը մահմետականացնելու նպատակով թրքական բռնութիւնները մեծ ծաւալ կը ստանան:

Գալով Աջարիայի բռնագաղթին, ստորեւ կարգ մը տեղեկութիւններ:

1944 Նոյեմբեր 15ին, Աջարիա բնակող բոլոր Մսխեթցիները, որոնք ծագումով Վրացի են եւ ԺԶ. դարուն, թրքական տիրապետութեան օրով, բռնի մահմետականացած են եւ յետագային դարձած են թրքախօս, խորհրդային իշխանութեանց որոշումով կը տարագրուին: Անոնց հետ նաեւ շրջանին տեղացի Թիւրքմէնները, որոնք իրենք զիրենք Թուրք կ'անուանեն, ինչպէս նաեւ երեք ազգային փոքրամասնութիւններ.— Թուրք Կարակալպակ Ադրբէջանցիներ, թրքացած Քիւրտեր եւ Համշէնցի այն Հայերը, որոնք Մսխեթցիներուն նման մահմետականացած են:

Տարագրուողներուն ընդհանուր թիւին մասին ճշգրիտ տեղեկութիւններ կը պակսին: Բոլորը միասին, հաւանաբար, 200 հազարի կը հասնին:

Տարագրութեան պաշտօնական բացատրութիւնը կ'ըլլայ, թէ Գերմանացիներուն դէպի Կովկաս յառաջխաղացումին հետեւանքով՝ շրջանի բնակչութիւնը ապահով վայրեր պէտք է տեղափոխուի: Սակայն տրուած որոշումը քաղաքական բնոյթ կը կրէր: Գերմանական յառաջխաղացումին ի տես, խորհրդային կառավարութիւնը կ'ուզէ Թուրքիոյ մերձ սահմանային գօտիներէն հեռացնել անվստահելի նկատուող տարրերը, այսինքն՝ թուրք - մահմետականները:

1968 Մայիս 30ին, Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդին Պրեզիտիոմը հրամանագիրով մը կը ճշդէ, թէ Աջարիոյ ԻՍՍՀի եւ Վրաստանի ՍՍՀի Ախալցխա, Ախալքալաք, Ադըղեան, Բոգդանովկա շրջաններու թուրք, քիւրտ, համշէն եւ ազերի նախկին բնակիչները եւ անոնց ընտանիքներուն անդամները կը վայելեն իրաւունքը, խորհրդային բոլոր քաղաքացիներուն նման, բնակութիւն հաստատել Խորհ. Միութեան ամբողջ տարածքին վրայ՝ համաձայն աշխատանքի եւ անցագիրի ի զօրու եղող օրինագիծին:

Այսուհանդերձ, հրամանագիրը, փաստօրէն, ցայսօր կը մնայ մեռեալ տառ:

×

Համշէնցիները հայ ժողովուրդին մէկ այն մասը կը կազմեն, որ ԺԶ. դարուն վերջերը եւ ԺԷ. դարուն սկիզբները, Թուրքերուն ճնշումներուն տակ մահմետականութիւնը ընդունած են (*): Հաստատուած էին, գլխաւորաբար, Վրաստանի հարաւ - արեւմուտքը, Աջարիոյ մէջ, Պաթումի հարաւը, Ճորոխ եւ Աջարիծղալի գետերուն սարերին հոսանքներուն: Իրենց ապրած գիւղերուն բնակչութիւնը շատ յաճախ խառն էր՝ Համշէնցիներն ու Վրացիները միասին բնակելով: Համշէնցիներուն թիւը դժուար է ճշդել ներկայիս, սակայն, անկասկած առաւել քան... (թիւը անընթեռնլի է) հոգի է: Համշէնցիներուն ցեղագրական դիմագիծը ոչ մէկ ձեւով կը տարբերի Հայերէն: Իրենց միջեւ կը խօսին հայերէն բարբառ մը, որուն բառամթերքը կը բովանդակէ հայերէնին 80 առ հարիւրը: Միւս կողմէ բոլորն ալ գիտեն վրացերէն, իսկ այրերը առաւել եւս քիչ թէ շատ ռուսերէն:

1944 Դեկտեմբերին, առանց նախապէս լուր տալու, բոլոր Համշէնցիներն ալ մէկ անգամէն իրենց հողերէն կ'արտաքսուին: Հրամանագիրը, որքան որ անոնք կը յիշեն այսօր, որեւէ պատճառ ցոյց չէր տար: Այսօր, անոնք կը ձգտին պատասխանատու նկատել Բերիան, որ ըստ իրենց կարծիքին, կը փորձէր Համշէնցիներուն հողերը յանձնել Վրացիներուն:

Մեկնելու համար 48 ժամ տրամադրուեցաւ: Կարողացան իրենց հետ տանիլ միայն ձեռքով առնուելիքները: Ըստ երեւոյթին, ֆիզիքական ընդդիմութիւն չեղաւ: Զափահաս այրերը, յամենայն դէպս, բոլորն ալ կը գտնուէին բանակին շարքերը կամ ռազմաճակատին վրայ: Համշէնցիները հարկադրուեցան ձգել իրենց տուները, այգիները, հօտերը, իրենց կահ - կարասիները եւ գործիքները: Ամէն բան գրաւուեցաւ: Այգիները մասամբ կոլխոզներու վերածուեցան:

Տարագրութիւնը դէպի Կեդր. Ասիա երկաթուղիով կատարուեցաւ եւ տեւեց մօտ երկու շաբաթ՝ հարաւի ժողովուրդին անհաղորդ ցուրտ կլիմային տակ: Տեղեկութիւններ չտրուեցան տարագրութեան ճամբուն մեռածներուն մասին:

Իրենց ժամանումին՝ Համշէնցիները փոքր խմբակներով ցրուեցան Ուզբեկիստանի, Կիրգիզիստանի եւ Տաջիկիստանի հեռաւոր մարզերը: Այստեղի կլիման բոլորովին տարբեր է իրենց հայրենիքի կլիմայէն, որ մերձարեւադարձային խոնաւ գօտիի մէջ կը գտնուի: Կեդր. Ասիոյ խիստ չոր կիզիչ հովիտներուն մէջ, Տաջիկիստանի բարձրադիր լեռներուն ցամաքային խիստ կլիմային մէջ, տարագիրները ծայր աստիճան տաժանելի պայմաններու հանդիպեցան՝ վարժուելու համար կլիմային. բազմաթիւ երախաներ եւ ծերեր հիւանդացան:

Նարինջենիները, կիտրոնիները եւ անոնց ընտանիքին պատկանող այլ պտուղները, որոնց վարժուած են Համշէնցիները, հոս չեն բուսնիր: Անոնց ապրուստին հիմնական միջոցները դարձած են բամպակի մշակութիւնը եւ ոչխարաբուծութիւնը, որոնց վարժուած չեն: Ոչ դպրոց, ոչ օրաթերթ, ոչ ձայնասփռուած հաղորդումներ կան իրենց մայրենի լեզուով: Երախաները կը յաճախեն տեղական դպրոցները, ուր դասաւանդութիւնները կը կատարուին Կեդր. Ասիոյ լեզուներով կամ ռուսերէնով:

Ապրելով հանդերձ խառն բնակչութիւն ունեցող գիւղերուն մէջ (Կիրգիզներու, Տաջիկներու կամ Ուզբեկներու հետ) կը պահպանեն լիովին, աւելի քան 30 տարիներէ ի վեր, իրենց առանձնայատուկ մշակոյթը.— լեզուն, ապրելակերպը, հագուստ - կապուստը, երգերը, զաւակներուն անունները:

Համշէնցիներուն խոտիւ արգիլուած է վերադառնալու իրենց հայրենիքը: Զօրացրուած բոլոր զինուորներն ալ պարտադրաբար կը ղրկուին Կեդ. Ասիա: Միայն վերջերս է, որ իշխանութիւնները թոյլ տուին քանի մը հոգիներու, որպէսզի կարճ այցելութիւն մը կատարեն (մինչեւ երկու ամիս) Անդրկովկաս. սակայն հաստատուելու որեւէ փորձի մը ժամանակ՝ անմիջապէս « իրենց տեղը » կը ճամբուին:

Կեդր. Ասիոյ Համշէնցիները « Թուրք » կ'որակուին, սակայն անոնք ընդհանրապէս կը պնդեն, որպէսզի իրենց նախկին անունով կոչուին: Հակառակ յարաբերական դիւրակեցութեան եւ շատ բնականոն յարաբերութիւններուն՝ զիրենք շրջապատող բնակչութեան հետ, իւրաքանչիւր Համշէնցի նման նիւթի մը շուրջ կատարուած խօսակցութիւնը կը վերջացնէ հետեւեալ նախադասութեամբ. « Յամենայն դէպս հայրենիք պիտի վերադառնամ: Եթէ ոչ ես զաւակներս կը վերադառնան »:

(*) Հասկնալի է, որ խօսքը մահմետականացած Համշէնցիներու մասին է: Սեւ ծովի ափերուն հաստատուած Համշէնցիներուն մեծամասնութիւնը կը պահէ իր դիմագիծը՝ ազգային, կրօնական գիծերով:

(**) Սամիզդատ խմբագրական ծանօթութեամբ մը կը ճշդէ, թէ գրութիւնը անստորագիր եւ անթուակիր է: Հաւանաբար գրուած է 1978ի վերջերը կամ 1979ի սկիզբները:

Մ Ե Ծ Ա Ր Ա Ն Ք
ԿԱՐՕ ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յատուկ) .—_ Մարսէյլի Հայութիւնը մեծարեց իր գրագէտը՝ Կարօ Փօլատեան :

Հաւաքականութեան մը պարտքն է հրապարակաւ յայտնել իր սիրոյ, յարգանքի եւ գնահատանքի զգացումները անոր որ քառասուն տարուան կեանք մը ի սպաս դրած է հայ գրականութեան, որպէս հայ մարդուն յոյզերը արտայայտող գրագէտ, որպէս իր ժողովուրդին ծառայող դաստիարակ եւ գործիչ :

Հաւաքականութեան այդ հաճելի պարտքը վերցուց Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը կազմակերպելով այս յոբելենական հանդիսութիւնը որուն իրենց մասնակցութիւնը բերին՝ Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը, Գ. Սայաբալեան Հիմնարկը, Մուրատ Ռափայէլեան Նախ. Աշակերտաց Միութիւնը, Կապոյտ Խաչը, Տարօնի Հայր. Միութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ. — Արծիւ մարզական համախմբութիւնը, Հայ Արենոյշներու Միութիւնը, « Արմենիա » ամսաթերթը, Հայ Բժիշկներու Միութիւնը :

Կիրակի, Մայիս 20ին, Մշակոյթի Տան վասպուրական սրահը լեցուն էր Կարօ Փօլատեանը յարգող եւ սիրող բազմութեամբ մը : Ոմանք եկած էին մերձաւոր քաղաքներէ եւ նոյնիսկ Փարիզէն :

Կարօ Փօլատեանի գրական քառասնամեայ գործունէութեան յոբելեանը կը վայելէր նախագահութիւնը Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Ճիէրճեանի : Պր. Մուշեղ Ճիէրճեան յայտնեց որ՝ « Հայ լեզուն եւ դայն գործածող ու ծաղկեցնող գրագէտը միշտ իր ամբողջական սիրոյն եւ համակրանքին առարկան է » :

Առաջին բանախօսը՝ Կարօ Յովսէփեան Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբի անունով ողջունելէ յետոյ յոբելեարը, Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Ճիէրճեանը, Տիկին Փօլատեանը եւ շնորհակալութեան խօսքը յայտնելէ յետոյ մասնակցող միութիւններուն, բանաստեղծ Զուլալ Գազանճեանի, ըսաւ.— « Մարսէյլի մէջ երբ կը տօնենք այս յոբելեանը, մասնաւոր հանգամանք ունի, որովհետեւ մեծարեալը իր ամբողջ կեանքը անցուցած է այս ափերուն վրայ եւ կարեւոր գրական ստեղծագործութիւններ տուած է հոս : Այս քաղաքը եղած է իր շատ մը երկերուն գործողութեանց վայրը : Արդար է որ մեծարանքի շղթան նախ խարսխուէր Մարսէյլ, եւ ապա հարստանայ նոր օղակներով այլ հայաշատ քաղաքներու եւ գաղութներու մէջ քանի Կարօ Փօլատեան կը պատկանի Սփիւռքի հայ գրականութեան » : Կարօ Յովսէփեան տուաւ ապա կենսագրական համառօտ գիծեր : Ծնած Մարաշ 1911ին, անապատի սերունդ, իր մօրթին վրայ կրելով ժողովուրդի մը ամբողջ ողբերգութիւնը : Յաճախած է Հալէպի հայկական վարժարանը եւ երկրորդական ուսումները ըրած է Ֆրանսիսկեաններու մօտ : 1929ին մեկնած է Եթովպիա որպէս ուսուցիչ Ատիս Ապապայի Գէորգեան Ազգ. Վարժարանը եւ ապա 1931ին անցած է Ֆրանսա որպէս ուսանող եւ հաստատուած Մարսէյլ : Իր առաջին գրական էջերն ու փորձերը լոյս տեսած են 1938ին « Յառաջ »ի մէջ վայելելով Շաւարշ Միսաքեանի գնահատանքն ու քաջալերանքը : Առաջին վէպը, « Արեւելքի տղաքը »ը, հրատարակուած է 1946ին, որուն յաջորդած են՝ « Կը հրաժարիմ Հայութենէ », « Արծիւները անապատի մէջ », « Վերադարձը », « Կրակէ շապիկը » : Ունի պատմուածքներու հաւաքածոյ մը « Լոյսերը », թարգմանութիւններ « Զրոյց »ներու յաջորդական չորս հատորներ, « Հայկական Սփիւռքը իր դերակատարներով » գործը : Ունեցած է Մարսէյլի մէջ յատկապէս, երկար տարիներ, ազգային եւ մշակութային բեղուն գործունէութիւն : Վերադարձած է Եթովպիա 1963ին եւ մինչեւ 1971 վարած է տնօրէնի, ուսուցիչի պաշտօններ Ազգային Վարժարանը : Եղած է գործավար Համազգայինի Կեդր. վարչութեան : Յետոյ ներկայացուց մեծարեալին կրթական, դաստիարակչական վաստակը եւ շեշտը դրաւ իր Հայ մատուրականի կոչումին եւ առաքելութեան վրայ, աւելցնելով՝ « Կ. Փօլատեան քիչերէն է այսօր, չըսելու համար վերջիններէն, այն սերունդին, որուն կեանքին եւ գործին մէջ կարելի է տեսնել հինը նորին կամրջող ապրումներու, ազգային խռովքներու, կարօտներու եւ տենչերու գումար մը » :

Իր խօսքին աւարտին, Կ. Յովսէփեան ըսաւ. « Շատ սիրելի Կարօ Փօլատեան, գրական 40ամեայ գործունէութեանդ այս յոբելենական հանդիսութեան առթիւ կը յայտնեմ դարձեալ անխառն սիրոյ եւ յարգանքի խօսքեր ու զգացումներ, մաղթելով քաջառողջ եւ երկար կեանք, որպէսզի գրիչդ ու խօսքդ շարունակես ի սպաս դնել հայ մշակոյթին եւ ժողովուրդիդ արդար դատին » :

Գործադրուեցաւ գեղարուեստական բաժին մը, նուագի եւ ընթերցումի բաժիններով : Գէորգ Պօղոսեան (դաշնակ), Գէորգ Մինասեան (ջութակ) ձեռնհասութեամբ մեկնաբանեցին երեք կտորներ Սպենդիարեանէն, Կոմիտասէն եւ Ա. Խաչատրեանէն : Վահրամ Ճառայեան մեծարեալին գործերէն, « Կրակէ շապիկը » վէպէն, ըրաւ ընթերցում մը « խօսակցութիւն հօր եւ զաւկին միջեւ » : Լաւ ընտրուած հատուած մը որ խոր ապրումով եւ յստակ առոգանութեամբ մեկնաբանեց Վահրամ Ճառայեան : Բեմէն կարդացուեցաւ Ֆրանսայէն եւ արտասահմանէն ուղարկուած շնորհաւորական գիրեր :

Երկրորդ բանախօսը՝ Զուլալ Գազանճեան, ձեռնհասօրէն եւ իր յստակ ոճով, որ գրական վայելք մըն էր, ներկայացուց հարազատօրէն Կարօ Փօլատեանը վիպագիր, գրուցագիր եւ թարգմանող (*) :

Վերջին խօսքը եղաւ Կ. Փօլատեան : « Այսօր մեծարուողը հայ մշակոյթն է : Ես ուրախ եմ որ իմ անձիս միջէն կը փառաբանուի ան, որովհետեւ ան է արժանի միայն մեծարանքի » :

« Արդեօք մեր մշակոյթը, մեր լեզուն ու գրականութիւնը աւելի մեծ չե՞ն քան մեր ժողովուրդը : Անոնք միայն կ'արժեւորեն մեր կեանքը : Միւս մարզերուն մէջ, մեծերու պալատին միայն դռնապան կրնանք ըլլալ, բայց երբ հազնինք մեր մշակոյթի ծիրանի պատմուճանը կրնանք այդ պալատին սանդուխներէն վեր բարձրանալ, նստիլ բոլոր մեծերու սեղանին եւ խօսիլ անոնց հետ հաւասարէ հաւասար » :

Յետոյ խօսելով իր մասին, Կարօ Փօլատեան ըսաւ թէ ինք ծնած գրագէտ մը չէ եւ հասած տարիքի մըն է որ 40 տարի առաջ որոշած է գրող դառնալ : Գրականութեան մօտեցած է իբրեւ ազգային առաքելութիւն, օգնութեան հասնելու համար իր ժողովուրդին, ամէնէն մէկ վտանգաւոր ժամանակաշրջանին :

Յոբելեարը յայտնապէս յուզուած իրեն եղած պատիւին, շնորհակալութեան խօսք ուղղեց նախաձեռնող մարմնին՝ Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբին, մասնակցող միութիւններուն, Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Ճիէրճեանի եւ զինքը սիրող ու յարգող բոլոր ներկաներուն : Ջերմ ծափահարութիւններ ողջունեցին իր խօսքը :

Այս հանդիսաւոր առիթով, Օր. Միշէլ Վարդանեան, Մշակոյթի Տան Յանձնախումբի եւ մասնակցող միութեանց անունով յանձնեց յոբելեարին յուշանուէր մը՝ ոսկէ գրիչ մը :

Պաշտօնական հանդիսութեան յաջորդեց Տարօն սրահին մէջ գինեձօն մը, ուր բոլոր ներկաները առիթ ունեցան շնորհաւորելու մեծարեալը որ նոյն ատեն ստորագրեց իր վերհրատարակուած երկու առաջին վէպերը « Արեւելքի տղաքը » եւ « Կը հրաժարիմ Հայութենէ » : Աւելցնենք որ հրատարակութեան կը սպասեն այլ երկեր՝ «Որդիք Որոտման» (վէպ), (Եօթը պատմուածք » եւ « Զրոյց » (Ե. հատոր) :

×

Մտաւորական բարձր մակարդակով ձեռնարկ մը, արդարեւ :

Մեծապէս գոհ ենք որ Մարսէյլ « ատենին » մեծարեց իր զաւակը : Կարօ Փօլատեան իր ճակատագրով եւ գործունէութեամբ կը խորհրդանշէ Հայը, հայ մշակոյթով ապրող Հայը որ իր ժողովուրդի զաւակներուն կը փոխանցէ գոյատեւելու իր վճռակամութիւնը :

ԹՂԹԱԿԻՑ

(*) ԽՄԲ.— Կուտանք առանձին :

ԱՊՐԻԼ 24
ՈՒՐՈՒԿՈՒԷՅ

— Օ —

ՄՈՆԹԵՎԻՏԷՕ

Ուրուկուէյի Հայոց Թեմի Կեդր. Վարչութեան նախաձեռնութեամբ ոգեկոչուած է Եղեռնի 64րդ տարեդարձը՝ Մոնթեվիտէոյի մէջ : Աւելի քան 2000 Հայեր մասնակցած են եկեղեցական արարողութեանց եւ հրապարակային ցոյցերուն :

Ապրիլ 22ին, Զէյթունի Հայրենակցական Միութիւնը ներկայացուցած է Պարոյր Սեւակի «Անլռելի զանգակատուն»ը պետական թատրոնին մէջ :

Ապրիլ 23ին, Մոնթեվիտէոյի քաթեդրալին մէջ պատարագած է Յարութիւն Ծ. Վրդ. Թէքէեան :

Ապրիլ 24ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Ս. Ներսէս Շնորհալի եկեղեցւոյ մէջ, Բաբգէն Արք. Ապատեանի վախճանման Ա. տարեդարձին առթիւ :

Նոյն օրը, կէսօրին, Կեդր. Վարչութեան ատենապետ Կարապետ Փիլաւճեան Եղեռնի մասին խօսած է Ուրուկուէյի ձայնասփիւռէն :

Ժամը 16.30ին, Հայեր՝ հոծ բազմութեամբ, համախմբուած են Անկախութեան հրապարակին վրայ, ուր կատարուած է յարգանքի եւ բողոքի ցոյց մը Զօր. Արթիկասի յուշարձանին առջեւ :

Ժամը 18.30ին, կրօնական արարողութիւն մը տեղի ունեցած է Ապրիլեան Յուշարձանին առջեւ : Ժամը 19.30ին, Մշակութային սրահին մէջ տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը, ուր բանախօսած է Իսահակ Նիկողոսեան (Պուէնոս Այրէսէն) :

Տեղական մամուլն ու ձայնասփիւռը արձագանգ եղած են բոլոր հանդիսութիւններուն եւ անոնց նպատակին :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍՈՖԻԱՅԻ պետական համալսարանի հայերէնի դասընթացքի ունկնդիրներու եւ հիւրերու ներկայութեան դասախօսութիւն մը տուած է ուսանող Եդուարդ Մուրատեան՝ « Անգլիախօս երկիրներու մէջ լոյս տեսած հայագիտական եւ հայկ. կեանքէ առնուած գիրքերու հրատարակութիւնը » նիւթին շուրջ : Դասախօսը առաւելաբար ծանրացած է Մայքըլ Առլէնի, Տէյվիտ Լանկի եւ Քերովբէ Պէտուքեանի գործերուն վրայ :

ՇԱՀԱՆ
ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929
1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

2.

Թէրէզը այդ պահուն միայն աչք ունէր : Բայց ի՞նչ, ի՞նչ պիտի ընէր. յայտնի էր թէ անսպասելիին առջեւ չէր կրնար որոշում մը տալ, մտածումը կը տատանէր եւ բաց մնացած բերանը անկարող էր բառ մը արտասանելու : Պիտի փախչէ՞ր մէկէն դուռը վրայէն կղպելով, պիտի նետուէ՞ր սենեակին մէջ :

Փիէռ մեծ ճիգ մը ըրաւ քիչ մը ժպտելու եւ կարելի եղածին չափ սովորական ու զուարթ դրոշմ մը տալով խօսքին, ըսաւ.

— Այդ ի՞նչ զարմացում է Թէրէզ, այդ ի՞նչ վախ է... անհոգ եղիր ես անծանօթ չեմ, ես ալ իրենցմէ եմ. եթէ այդպէս չըլլար կրնայի՞ այսքան դիւրութեամբ գաղտնի որմախորշը գտնել... Կ'ուզէի դեռ սպասել, բայց հաւանաբար մէօսիէօ Լեսքիւռը տակաւին պիտի ուշանայ...

Խօսելով հանդերձ գոցեց դռնակը, ժաննին դիմանկարը կրկին կախեց իր դամէն եւ գտած ապակին դրպանը դրաւ : Նոյն պահուն նշմարեց որ վերջին փոշեպատ տուփէն դեղնած ապակի մը եւս մնացած էր դուրսը. ան ալ առաւ տուփուած, դռնակը բանալու աշխատութիւնը չվերսկսելու համար : Իր շարժումներն ու խօսքերուն շեշտը հեռու էին սակայն կատարեալ հանդարտութիւն մը արտայայտելէ ու Թէրէզ ընաւ համոզուած չէր թուեր : Ան քարացած էր միշտ դրան մէջ եւ կարծես մտադրած՝ տղուն ելքը արգիլելու : Փիէռ ըսաւ.

— Թող որ փնտռածս չկրցի գտնել : Աւելի լաւ է որ անմիջապէս հեռաձայնեմ ժաննին. այդպէսով դուն ալ ապահովուած կ'ըլլաս ու կ'ազատիս մտատանջութենէդ : Կարծեմ ժաննը խանութն է ըսիր, այնպէս չէ՞...

Խաղը յաջողեցաւ : Արագ քայլերով անցան հիւրասենեակ ուր Փիէռ անմիջապէս վերցուց հեռաձայնի գործիքը : Ալ հոս ամէն բան յայտնի պիտի ըլլար սակայն եւ անակնկալի մը չգալու համար տղան ակնարկը չէր հեռացներ սպասուհիէն որ կրկին անշարժացած էր ելքի դրան առջեւ, նոյն անորոշ ու մտահոգ արտայայտութեամբ :

— Ալօ՞, ալօ՞... ժա՞նն. ես եմ : Փիէռ : Հիմա դուրս ելայ Լեսքիւռին տունէն ու անմիջապէս կը հեռաձայնեմ քեզ ըսելու համար հետեւեալը .— Նկարագրածիդ համաձայն շատ դիւրութեամբ գտայ գաղտնի որմախորշը եւ քանի մը ապակի առի ... լսէ՛ եւ միայն մտիկ ըրէ... այդ ապակիները գրպանս են այս պահուս եւ ես անմիջապէս պանդոկս կը վերադառնամ : Եթէ երբեք ճիշդ կէս ժամէն չգաս զիս հոն գտնել, ուղղակի ոստիկանատուն պիտի երթամ... լսէ՛ կ'ըսեմ խենթը ես չեմ... շատ վճռական եմ այս պահուս ու ամէն բան աչքս առած : Վերջին անգամ մըն ալ կը կրկնեմ. եթէ ճիշդ կէս ժամէն սենեակս չըլլաս ու չյանձնուիս, պիտի մատնեմ...

Մինչ այս՝ դրան զանգակը հնչած էր եւ Թէրէզ խենթի մը պէս նետուած դուրս : Քանի մը նախադասութիւն նախասենեակին մէջ իրարու ետեւէ արձակուած, արագ, շատ արագ, խեղդուած ձայնով մը : Եւ Լեսքիւռ սենեակ մտաւ ճիշդ այն պահուն, երբոր Փիէռ հեռաձայնի գործիքը կրկին կը կախէր կեռէն :

Հովի յորձանքի մը պէս մէկ դռնէն մտնելով կորսուեցաւ միւսին մէջ, բայց գրեթէ նոյնքան շուտով վերադարձաւ իր գրասենեակէն ու սկսաւ Փիէռին առջեւ երթեւեկել պզտիկ զսպուած քայլերով, որոնք ջղագրգռութիւնը կը ջանային սանձել : Գերագոյն ճիգ մը կ'ընէր պաղարիւնութիւնը վերագտնելու եւ հետզհետէ կը յաջողէր ալ կարծես, բայց դէմքին գոյնը եւ աչքերուն փայլը զինքը կը մատնէին բարձրաձայն : Փողկապը շտկեց բազմաթիւ անգամներ, վիզը երկարելով, ժաքէթին կոճակները կոճկեց ու քակեց, մատները չարժումներ ըրին անդադար եւ կրկնեց երկու անգամ նոյն միավանկը :

« էյ ի՞նչ » :

(41 — Շար.)

Օր. Գեղանոյշ Աղապէկեան, Տիկին Լուիզ Լը Ռուա, Պ. Հրանդ Աղապէկեան, Տիկին Անժէլ Աղապէկեան, Տէր եւ Տիկին Ասատուր Աղապէկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պագըրճեան, Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Պագըրճեան ինչպէս նաեւ Բաբելեան, Մարգարեան, Պոքա-ռոզա, Թորոսեան, Թորամանեան եւ Տատրեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի եղբօր, զարմիկին, բարեկամին եւ ազգականին՝

ՀԱՅԿ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 24ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Զորեքշաբթի, Մայիս 30, ժամը 10.45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Թիէի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Վարսենիկ Աչճիպաշեան, Պ. Աղասի Նալպանտեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ադամեան եւ զաւակները, Օր. Անահիտ Հացագործեան, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանդր Պապայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Աչճիպաշեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի, Յունիս 3, Ս. Սահակ — Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ (Փրատօ) իրենց քրոջ, մօրաքրոջ, մօր, մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՆՈՒԱՐԴ ՀԱՑԱԳՈՐԾԵԱՆԻ

(ծնեալ Նալպանտեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Մարսէյլի Ամասիոյ Հայր. Միութեան տարեկան հոգեհանգիստը հին եւ նոր մեռեալներու յիշատակին, տեղի կ'ունենայ Յունիս 3, Կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին Փրատոյի մայր եկեղեցին: Յետ պատարագին կը զետեղուի ծաղկեպսակ, նահատակներու յուշարձանին վրայ:

Յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

EXPOSITION
de PEINTURES et DESSINS

ALECIAN

du 3 Mai au 3 Juin, au Centre Culturel Alex Manoogian de l'UGAB 118, rue de Courcelles, Paris 17e Tél. 924.86.71

Heures d'ouverture : de 14 h. 30 à 19 h. tous les jours, dimanche et et Lundi exceptés.

On y trouve aussi le livre qui lui est consacré et que le peintre signe sur place.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը Յունիս 3, հանրակառքի ընկերութեան Ֆալբեկուլի գեղեցիկ անտառին մէջ: Շամփուրով խորոված, ճոխ պիւֆէ:

Գեղարուեստական բաժին՝ Քոչարի խումբէն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Տիկին Տէտէեան Հանդստեան Տունէն (երկու անգամ 1000ական ֆր), 2000 ֆր., Տիկին Գալուստեան ի նպաստ մատ-րան չինութեան 1000, ժօրժ Թորոսեան 950, Հէքիմեան ժաք 500, Քէհէեան (Հանգստ. Տունէն) մատրան չինութեան 500, Զատիկեան Աղաս, առ ի երախտագիտութիւն իր մօրաքրոջ Տիկ. Մաճառեանի տարուած խնամքներուն, Հանգստ. Տան մէջ 500, Տոքթ. Ալպէր Մուքոֆեան, Ամերիկա ճամբորդի մը մասնակցութիւն 500, Էթեէմէզեան ընտանիք Անանիկ Անանեանի մահուան առթիւ 300, Տիկին Սիրանոյշ Պաղտասարեան իր քրոջ Հռիփսիմէի մահուան առթիւ 300, Մասիս Ժամկոչեան 250, Տիկին ժօրժ Փէչար 250 ֆր.:

(Շար.)

ՃԱՇ

ի յարգանս

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ — ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Հինգշաբթի, Յունիս 7, ժամը ճիշդ 20ին, Էնթերքոնթինանթալ հիւրանոցի Էմփէրիալ սրահին մէջ, 8 Ռիւ տը Քասթիկլիոն Փարիզ 1:

ՃԱՇԱԳԻՆ 200 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը եւ տեղերը ապահովել օր առաջ՝ եկեղեցւոյ Դիւանէն:

Հեռաձայն՝ 359-67-03

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հայկ Աղապէկեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գույումճեան 250 ֆր. կը նուիրեն Աղքատախնամի եւ 250 ֆրանք «Յառաջ»ին:

ԳԱՌՆԶՈՒ

ԺԱՔ ՇԱՆՍԷԼԻ ՀԵՏ

Երկուշաբթի, Յունիս 4, ժամը 17ին, Ֆրանս — Էնթէռն ժաք Շանսէլ իր ռատիոսփիւռին կ'ընդունի ակադեմական՝ ԳԱՌՆԶՈՒ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 38րդ պատգամաւորական ժողովը Շաբաթ, Յունիս 2, Ֆալբեկուլի դղեակը, Սեփթեմ, Մարսէյլի մօտ: Ա. նիստը կը բացուի առաւօտեան ժամը 9.30ին: Բոլոր մասնաճիւղերու պատգամաւորներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Համեստուհի Գրիգորեանի մահուան տարելիցին առթիւ Տէր եւ Տիկին Գեղամ Խոսրովեան Նիսէն՝ 100 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

L'UNION GENERALE ARMENIENN5 DES BIENFAISANCE
et le CLUB DES JEUNES
33, Cours Pierre-Puget — 13006 Marseille — Tél. 37-75-97
vous invitent à la

NUITÉE DANSANTE

Vendredi 8 Juin à partir de 20 heures
donnée dans le cadre du
CASINO DE CASSIS
avec pour la première fois en France
La vedette de la chanson d'Erévan

Ara Babadjanian

Une Nuitée à ne pas manquer...

Billets et Réservation :
33, Cours Pierre-Puget — Tél. 37-75-97
ou Voyages Wastells (Jacques Chélélékian) 87, la Canebière — Tél. 95-90-12

ՀԱՅԿ. ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Ս. ԲԵՐՆԱՐԴԻՆԷԻ

մահուան 100ամեակին առթիւ

Յուլիս 24–28

Կազմակերպութեամբ՝ Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ ժողովրդապետութիւններուն եւ նախագահութեամբ՝ Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդ

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆԻ

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել.—

ՓԱՐԻԶ, Անտոն վրդ. Թիւթիւնճեանի հեռ. 278.31.93

ԱՌՆՈՒՎԻԼ, Հ. Աթանաս վրդ. Քէսէճեանի, հեռ 985.15.56

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սարգիս վրդ. Դաւիթեանի, հեռ. 54.02.98

ԼԻՈՆ, Գէորգ վրդ. Զապարեանի հեռ. 47.28.65

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ Կոմիտաս վրդ. Զարգնեանի, հեռ. 22.09.86

ՎԱԼԱՆՍ, Գէորգ վրդ. Ջանտրեանի հեռ. 43.78.23

Արձանագրութիւնները կը փակուին Մայիս 31ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ուսանողաց Օգն. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Եւգինէ Պօղոսեանէ 100 ֆր. եւ Օր. Ելմոնէ Ճիվելիքեանէ 50 ֆր. Օր. Մաքրուհի Գումրույեանի ցաւալի մահուան առթիւ:

×

Շավիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները...

Միսաք Երանեան 50 ֆր. ի յիշատակ իր ծնողաց, Փանոսեան ընտանիք 500 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի, Լիւսի Դաւիթեանի մահուան առթիւ: Տիկին Սրբուհի Տէր-Գալուստեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկ. Գնել Կօշկարեան, Տէր եւ Տիկ. Խորէն Գոչեան 50ական, Հրանդ Քէօսէեան 200 ֆր.:

Ծաղկեպսակի Զետեղում

— Օ —

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան եւ ձեռամբ՝

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ծաղկեպսակ կը զետեղուի

ԱՆԴՐԱՆԻԿ-Ի

Հայ ռազմիկներու յուշարձանին

ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ եւ ԱՐՏԱԽԱԶԴ

Արք. երու շիրիմներուն

Կիրակի, Յունիս 3, ժամը 15.30ին Փէռ-Լաշէզի գերեզմանատունը:

Մուտք՝ ԿԱՄՊԵԹԹԱ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Ս. ՊՕՂՈՍ — ՊԵՏՐՈՍ

Բացում
Ս. Մեսրոպ Կրթարանի

Շաբաթ, Յունիս 2, կ. վ. ժամը 4ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս — Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ Կիրակնամուտի ժամերգութիւն, որմէ ետք կը կատարուի եկեղեցւոյ կից Ս. Մեսրոպ կրթարանի հանդիսաւոր բացումը՝ ձեռամբ եւ օրհնութեամբ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ — ՄԱՐՍԷՅԼ

Այս տարի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ 15րդ տարեկան ուխտի օրը կը կազմակերպուի Կիրակի, Յունիս 3, Հոգեգալստի տօնին առթիւ:

Ուխտի օրուան կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններուն կը նախագահէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը պատարագէ եւ քարոզէ՝

ԳԻՒՈՐԳ ԵՊԻՍԿ. ՍԵՐԱՅԴԱՐԵԱՆ

Առաջնորդ Վրաստանի Հայոց

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10ին: Յաւարտ պատարագի՝ մատաղի օրհնութիւն, որմէ յետոյ ախորժաբեր մը կը հրամցուի ներկայ հաւատացեալներու:

Ըստ տարիներու աւանդութեանց այս տարի եւս պիտի կազմակերպուի Ուխտաւորի սեղանը եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

NOUVEAU
RESTAURANT ARMENIEN
NORAÏR

DINER DANSANT
Orchestre sabra
24 RUE RODIER. (9e) 2803584. Ouvert tous les jours

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

L'ASSOCIATION DES ARMENIENS DE MARTIGUES — L'ETANG DE BERRE organise une FETE CHAMPETRE, le Dimanche 3 Juin à partir de 10 heure au Centre Aéré de Sainte-Croix, près la Couronne-Plage

Animation : Orchestre EREPOUNI
DANSES ARMENIENNES par les élèves de l'école de danses sous la direction de Mr et Mme BOLIKIAN

Brochettes — Gâteaux arméniens — Boisson — Jeux pour Enfants.

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Այլազան ուղեգծեր յաւելուածական շրջապտոյտներով

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏ – ԵՐԵՒԱՆ – ՄՈՍԿՈՒԱ

Մեկնում՝ Յուլիս 7՝ Լենինկրատ: Յուլիս 10՝ Լենինկրատ – Երեւան: Յուլիս՝ 10 – 19՝ Երեւանի մէջ — վերադարձ՝ Յուլիս 19՝ Մոսկուա: Յուլիս 20՝ Փարիզ:

Գին՝ 3600 ֆր.

ՕԳՈՍՏՈՍ — Մեկնում՝ Օգոստոս 3: 11 օր Երեւանի մէջ — Վերադարձ՝ Օգոստ. 15՝ Մոսկուա: Օգոստ 16 Փարիզ

Գին՝ 3600 ֆր.

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — Մեկնում՝ Սեպտեմբեր 7: Սեպտ. 8ին՝ Երեւան: 11 օր Երեւանի մէջ — Վերադարձ Սեպտ. 19՝ Մոսկուա: Սեպ. 20՝ Փարիզ:

Գին՝ 3600 ֆր.

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — Մեկնում՝ Հոկտեմբեր 5 (նոյն օրը՝ Երեւան): 13 օր Երեւանի մէջ — վերադարձ՝ Հոկտ. 18՝ Մոսկուա: Հոկտ. 19՝ Փարիզ:

Գին՝ 3500 ֆր.

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ՝ ՕԳՈՍ. 3էն ՕԳՈՍ. 16 — ՍԵՊՏ. 7էն ՍԵՊՏ. 20:

TRANSTOURS, 25 Rue d'Argenteuil, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28

ուր կարելի է ներկայանալ ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

Մարսէյլ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ

11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN. Tél. : 93-04-90 et (42) 83-31-55

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
31
JEUDI
31 MAI
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա – Տար. 260 Ֆ. Վեցամսեայ – 140 Ֆ.
Արտասահման – Տար. 300 Ֆ. Հատը – 1 Ֆ. 80

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.392

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE — No 14.392

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

— O —

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ՔՈՒԷԱՐԿԵՑ
ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ ԲՈՒՌՆ ՎԷՃԵՐԷ ԵՏՔ

Ժան Ֆուայէ, ՀՀՀի անդամ եւ Օրէնքներու յանձնախումբին նախագահ օրինագիծը որակած էր « անկասկած չատ խիստ » աւելցնելով թէ եթէ Ֆրանսա մուտքի նման պայմաններ գոյութիւն ունեցած ըլլային ոչ Սութին, ոչ Շակալ, ոչ Մոտիլեանի կրնային Ֆրանսա մտնել: Կառավարութեան համար խրար անցնելիք բան մը չկայ: Ներքին նախարարը կ'ըսէ թէ անհատական ազատութեան դէմ ոչ մէկ բան կայ: « Օրինագիծը, կ'ըսէ Գոնէ, հսկայ թիւրիմացութեան մը առարկայ եղաւ, գրեթէ աննախընթաց երկդիմութեան մը: Երբե՛ք, կը չեշտեմ երբե՛ք անհատին ազատութիւնը խնդրոյ առարկայ է »: Բայց եւ այնպէս ընդդիմութիւնը համաձայն չէ եւ ցեղապաշտական օրէնք մը կը նկատէ եւ նաեւ քաջալերանք մը երկրին մէջ ծնունդ առած ցեղապաշտական հոսանքի մը: Սենտիքաներն ալ դէմ են եւ համաձայն չեն որ նման միջոցներ առաջքն առնեն գործազրկութեան քանի որ օտարները ֆրանսացի աշխատաւորին գործը ձեռքէն չեն առներ: Ներկայիս Ֆրանսայի մէջ տասի վրայ մէկ աշխատող օտար է: Եւ ծանօթ է որ օտարները կ'ընեն այն գործերը զորս տեղացին կը մերժէ եւ ասիկա միայն Ֆրանսայի յատուկ չէ, բոլոր ճարտարարուեստականացած երկիրները նոյնը կ'ընեն բացի Նորվեկիայէն եւ ընկերվարական երկիրներէ: Նոր օրէնքով, կառավարութիւնը կ'ուզէ առաջքն առնել գաղտնի աշխատանքին: Այսինքն օտարականներու մուտքը աւելի խիստ պիտի ըլլայ, որպէսզի գաղտնի, խարդախութեամբ ներս չմտնեն եւ նոյն ձեւով ալ չաշխատին: Ցետոյ Ֆրանսա դիւրութեամբ պիտի կարենայ արտաքսել ով որ հանրային կարգը կը խանգարէ:

Գոնէ կը պնդէ, որ օրէնքը կը պաշտպանէ նոյնիսկ գաղթողները եւ կը վերաբերի միայն օտարներու երկու դասակարգի « որոնց ներկայութիւնը մեր հողին վրայ ոչ օրինաւոր է, ոչ ալ պատեհ »:

Հակառակ ընդդիմութեան, Ազգային Ժողովը քուէարկեց օրինագիծը, որ այժմ կը ներկայացուի Ծերակոյտին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՃՄԻԱԾ փայլուն յաղթանակ մը տարաւ իր կուսակցութեան՝ Հալէպի 24րդ համագումարին: Միակ թեկնածու 1534ի վրայ 1218 ձայնով վերընտրուեցաւ կուսակցութեան նախագահ: Վարչապետը յաջողած է նաեւ քուէարկել տալ եղածին պէս, քան անդամներու Ազգ. Տնօրէն կոմիտէին ցանկը, ինչ որ կը նշանակէ թէ ընդդիմութիւնը կ'ուզէ « Հանդիսատ ձգել » Էճէվիտի խմբակը, որպէսզի Հոկտեմբերի ծերակուտական մասնակի ընտրութիւնները պատրաստէ: Ոմանք կը խորհին սակայն թէ Էճէվիտ պիւռոսեան յաղթանակ մը տարած է եւ պէտք է խոհեմ ըլլայ:

ՄԱՌՇԷ – Էլըսէյ՝ Լէնինի Հաշտուած կը թուին եւ այլախոհ փիլիսոփան այլեւս պիտի կարենայ գրել Իւմանիթէի մէջ: Մառշէ չեշտեց կրկին որ ֆրանսացի համայնավարները վերջնապէս դատապարտած են սթալինականութիւնը:

ԻԶՄԻՐԻ մէջ, Ալեքսէյ Շիտիկով, բանբերը « Միութեան Խորհուրդին » (որ Գերագոյն Խորհուրդի երկու ժողովներէն մէկն է) յայտարարած է թէ Խորհրդային Միութիւնը լաւ ընդունելութիւն պիտի ընէ Թուրքիոյ մերժումին ամերիկեան լրտեսական օդանաւերու: Սպիտակ Տունը այս յայտարարութիւնը առաջին պաշտօնական դիրքաւորումը կը նկատէ Խորհրդային Միութեան ինչ կը վերաբերի Եու-2 լրտեսական օդանաւերուն թռիչքին Թուրքիոյ հողամասին վրայ:

ՊԱԶԵՐԿԱՆ չատ գոհ չէ Իրանի կացութենէն: « Իրան, կ'ըսէ նախարարապետը, հարիւրաւոր չերիֆներու երկիր մը դարձած է եւ զանազան իշխանութեանց տարած պայքարներուն պատճառաւ անդամալոյծ է »:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ որոշեցին բոլորովին արգիլել Տի. Սի. 10 օդանաւերու թռիչքը, ինչ կը վերաբերի անշուշտ այն 134 օդանաւերուն որոնք ամերիկեան ընկերակցութեանց կը պատկանին: Վախ կար որ Էո պիւսն ալ նոյն ճակատագրին ենթարկուի բայց նոր քննութենէ մը ետք, Ամերիկացիք անդրադարձեր են, որ մղիչը (ռէաքթօր) թեւին կապելու պտուտակի նոյն դրութիւնը չունի:

ՈՍԿԻՆ կը շարունակէ կոտրել բոլոր մրցանիշները: Երեքշաբթի օր ձոյլ ոսկին հասած էր 43.200 ֆրանքի:

ԱՆՏՈՒԷ ԼԻՒԿԷ ֆրանսացի լաւագոյն դերասաններէն, բեմի թէ շարժանկարի, որ չատ ազնուական հմայք մը ունէր, մեռաւ 87 տարեկանին:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ պիտի օգնէ կառքի երեք մեծերուն (Ռընօ, Փէօժօ, Սիթրոյէն) որպէսզի քիչ վառելանիւթ սպառող կառքեր չինեն: Նոր նշանաբանն է արդէն կասիի (կասիիյաժի կրճատումը) եւ արդիական քարոզչութեան ծիծաղելի դրութեամբ, բոլոր մաս–մետիաներէն նոյն նշանախօսքերը կը կրկնուին տկարամիտ նկատուած ամբոխի մը:

ՊՈՒՐԺ – ՀԱՄՈՒՏԻ մէջ ծայրը ծայրին առաջքն առնուած է մեծ աղէտի մը Ուրբաթ օր երբ Քաթայէկներու ապահովութեան կազմակերպութիւնը ռումբ մը գտած է Ռուայալ սինեմային մէջ: Ռումբը պիտի պայթէր ժամը 18ին երբ սրահը լեցուն կ'ըլլայ:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ներկայիս կը հաղորդենք թէ Հայաստանեայց Առաք. Եկեղեցւոյ Փարիզի եւ շրջակայից Կրօն. Ընկերակցութեան ներկայացուցիչներու ժողովին 24 աշխարհական նոր անդամներուն ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, օր, Յունիս 10, 1979ին:

Համաձայն կանոնագրի, ընտրութիւնը կը կատարուի գաղտնի՝ անձամբ կամ գրաւոր քուէարկութիւնով:

Անձամբ քուէարկողները պարտին ներկայանալ այդ օր Փարիզի մայր եկեղեցին, ժամը 9էն 17: Նաեւ հետեւեալ եկեղեցիները, ժամը 9էն 13.—

Ալֆորվիլ, Ս. Պօղոս – Պետրոս
Առնուվիլ լէ Կոնէս, Վարագայ Ս. Խաչ
Շավիլ, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ
Իսի լէ Մուլինօ, Ս. Մարիամ Աստուածածին,

ուր զետեղուած պիտի ըլլան քուէատուփերը, Ընտրական Յանձնախումբին հսկողութեան տակ:

Թղթակցութեամբ քուէարկողները պարտաւոր են իրենց քուէները նամակատուն յանձնած ըլլալ (ապահովագրեալ), ամէնէն ուշը Յունիս 9, Շաբաթ օր ներառեալ, նամակատան կնիքը պիտի հաստատէ այդ թուականը:

ԴԻՒԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ
ԿՆԻՔ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 22–24)

ԱՐԱՐԱՏ – ՏՈՐՊԵԴՕ ԽԱՂԸ (*)

Խորհրդային 42րդ ախոյենութեան մրցումներու շարքին Արարատ, իր դաշտին վրայ, հաւասար արդիւնքով վերջացուցած է Մոսկուայի Տորպեդոյի հետ ունեցած իր խաղը (1–1): Խաղին սկիզբէն իսկ Երեւանցի մարզիկները իրենց դրոհներով դժուար կացութեան մատնած են Մոսկուացիներու բերդը, սակայն դիմադրութեան հանդիպելով չեն կրցած արդիւնք ձեռք ձգել: Երկրորդ կիսախաղին Անդրանիկ Խաչատրեան, ճարպիկ խաղարկութեամբ մը առաջ անցնելով, նշանակած է կոլ մը: Այնուհետեւ գրոհները երկուստեք յաջորդած են իրարու, մինչեւ որ խաղին 65րդ վայրկեանին՝ Եւգէնի Խրաբրոստին, օգտուելով Արարատի բերդապահ Աչոտ Թադեւոսեանի եւ պաշտպաններու սխալէն, նշանակած է հաւասարութեան կոլը: Այս 6րդ խաղն էր որ Արարատ կը վերջացնէր հաւասար արդիւնքով: Համաձայն նոր կանոնադրութեան, 8 հաւասարութենէ ետք՝ այլեւս յաջորդ հաւասար խաղերուն, խումբին միաւոր չի տրուիր:

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Մայիս 26–27ի թիւով:

×

Ս. ԱՐՈՒՏՁԵԱՆԻ ԾԱՂՐԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հայաստանի Լրագրողներու տան մէջ բացուած է երգիծանկարիչ Սերգէյ Արուտչեանի գործերու ցուցահանդէսը՝ « Ժպիտ եւ ցասում » խորագրին տակ: Հայ երգիծանկարիչը կէս դարու ընթացքին ցուցահանդէսներ տուած է Խորհրդային Միութեան եւ արտասահմանի զանազան քաղաքներու մէջ:

×

ՀՆԱԴԱՐԵԱՆ ՎԱՐՊԵՏՆԵՐՈՒ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴՆԵՐԸ

Երեւանի խանութներուն մէջ երեւցած նոր յուշանուէրները գրաւած են արուեստասէրներու ուշադրութիւնը: Առաւելաբար հետաքրքութիւն ստեղծած են յարդարական սկահակներու, սկուտեղներու նկարներն ու նախշազարդերը, որոնք միջնադարեան հայկական աւանդական մանրանկարչութեան պատճէններն են: Այդ աշխատանքները գործն են թիւ 8 Գեղարուեստական Արհեստագիտական Ուսումնարանի աշակերտութեան, որոնք կոչուած են հնադարեան վարպետներու ժառանգորդներ: Պատանի նկարիչներու համար իսկական դպրոց մը դարձած է Մատենադարանը, ուր կը պահուին հազարաւոր մանրանկարներ: Ուսումնարանի աշակերտները կ'ուսումնասիրեն ոչ միայն միջնադարեան անուանի մանրանկարիչներու ձեռագիրը, այլեւ պատրաստութեան թեքնիքը այն ներկերուն՝ որոնցմէ օգտուած են անոնք: Դասարաններու մէջ կարելի է տեսնել միջնադարեան վարպետներու՝ դրուագողներու եւ ոսկերիչներու, գորգագործներու, ժանեկագործներու եւ փայտագործներու գործիքներ: 400 տղաք ու աղջիկներ հոն կը հմտանան ժողովրդական աւանդական արհեստներու մէջ:

ՈՐԲՈՒՆԻ Սրտի Տագնապ Անցուցած է

Ցաւով իմացանք, որ Շաբաթ իրիկուն, Մայիս 26ին, Նիսի կայարանը, ուր կը ժամանէր քանի մը օր Մարսէյլ անցընելէ ետք, Զարեհ Որբունի սրտի տագնապ մը ունեցած է եւ ուղղակի հիւանդանոց փոխադրուած: Անմիջական խնամքները կըրցած են ամէն վտանգի առաջքն առնել: Երեքշաբթի իրիկուն, մեր առած տեղեկութիւնները իր մտերիմ գրչեղբօրմէն՝ Հրաչ Զարդարեանէ, որ նոր կը վերադառնար հիւանդանոցէն, յուսադրիչ էին: Վստահ ենք, որ մեր սիրելի Որբունին, ի մօտոյ կը վերադառնայ մեր մէջ, բոլորովին ապաքինած, ինչ որ մեր բոլորին սրտագին մաղթանքն է:

×

ԿՈՂԲ ԳԻՒՂԻ ԴՊՐՈՑԻՆ 100ԱՄԵԱԿԸ

Հայաստանի հիւսիսը գտնուող Կողբ գիւղի (Նոյեմբերեանի շրջան) հասարակութիւնը նշած է տեղական դպրոցին 100ամեակը: Հիմնադրութեան տարին դպրոցը ունէր միայն մէկ (առաջին) դասարան, 15 աշակերտներով: Ներկայիս 400 աշակերտ ունի դպրոցը: Գիւղին մշակութային – տնտեսական զարգացումը ստիպած է պատասխանատու մարմինները բանալու միջնակարգ դպրոց մը եւս, ինչպէս նաեւ գիւղատնտեսական վարիչներ պատրաստող արհեստավարժ ուսումնարանը:

×

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ ՍԱԿԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ ՀԱՅԵՐԷՆ

« Սովետական գրող » հրատարակչականը քսան հազար օրինակով լոյս ընծայած է Ֆրանսուազ Սականի երկու վէպերը (հայերէն)՝ « Մի քիչ արեւ պաղ ջրի մէջ » եւ « Սիրո՞ւմ էք Բրամսին »: Թարգմանութիւնը կատարած է Նուարդ Վարդանեան, որ աւարտած է Երեւանի համալսարանի բանասիրական ճիւղը եւ ներկայիս կ'աշխատի հաստատութեան օտար լեզուներու ամպիոնը՝ դասաւանդելով ֆրանսերէն եւ թարգմանութեան տեսութիւն: Իր թարգմանութեամբ լոյս տեսած է նաեւ Ալֆոնս Տոտէի « Նամակներ իմ հողմաղացէս » պատմուածքներու հաւաքածոն: Նուարդ Վարդանեան ներկայիս կ'աշխատի Ֆ. Սականի « Բարեւ, տխրութիւն » վէպի թարգմանութեան վրայ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԸ

(ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՄԷՆՕՐԵԱՅ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ)

Շատ կը ճառեն դպրոցաշինութեան մասին:

Ահաւասիկ անգամ մը խօսքէն ու գիրէն անդին գործը:

Ալֆորվիլի փարիզեան բազմահայ արուարձանը օժտուած է քանի մը ամիսներէ ի վեր կրթարանով մը: Կրթարան որ կը ծառայէ առաջին հերթին ամէնօրեայ մանկապարտէզի եւ անշուշտ միօրեայ հայերէնի դասընթացքներու:

Շէնքը կը բարձրանայ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ բակին մէջ: Աշխատանքները տեւեցին շուրջ երկու տարի 1976էն 1978: Շինութեան ծախքերուն իրենց մասնակցութիւնը բերին՝ Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, Կիւլպէնկեան Հաստատութիւնը, Ալֆորվիլի Քաղաքապետարանը եւ գաղութը, բայց այս վերջինը ոչ ակնկալուած չափով: Շինութեան ելմտական հարցերու պատասխանատուն էր Կարպիս Զրբաշեան, իսկ շէնքի շինութեան գործօն անդամներն են՝ Յովհաննէս Գույումճեան եւ Նազար Պեթիկեան ունենալով իրենց շուրջը ամբողջ Թաղականութիւնը:

Շէնքը կառուցուած է երկու յարկերու վրայ: Գետնայարկը՝ ունի լայն եւ գեղեցիկ մուտք մը եւ մանաւանդ ընդարձակ սրահ մը որ կրնայ ունենալ զանազան գործածութիւններ՝ գրօսավայր, ճաշարան, հաւաքավայր, դասախօսութիւններու կամ այլ ձեռնարկներու սրահ լատ կարիքներուն: Առաջին յարկին վրայ երեք դասարաններ: Երկրորդ յարկը՝ գրադարան եւ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւին բնակարան: Դասարաններու եւ յարակից բաժիններու սարքաւորումը լըրիւ է, ինչպէս նաեւ անհրաժեշտութիւն ներկայացնող մանկավարժական աառղձները:

Այժմ, յանձնախումբ մը կը ղեկավարէ կրթարանը: Յանձնախումբ, բաղկացած հետեւեալ անձնաւորութիւններէ՝ Ներսէս Ծ. Վրդ. Բաղուճեան (հոգեւոր հովիւ), Կարպիս Զրբաշեան, Բժ. Սիմոնեան, Բժ. Մոմճեան եւ որուն կ'օժանդակէ Տիկնանց Մարմին մը: Տիկնանց Մարմինը կը հաշուէ տասնեակ մը տիկիններ, Ալֆորվիլաբնակ, եւ եկած տարբեր տարբեր միութիւններէ: Յանձնախումբին դերը Մանկապարտէզին, ինչպէս միօրեայ դասընթացքներուն հոգատարութիւնն ու մատակարարումն է: Առաջին կարգին կուգայ անշուշտ նիւթականի ապահովութիւնը, Կրթարանի տարեկան պիւտճէն ըլլալով 100 հազար Ֆր.: Աշակերտներուն համար կրթաթոշակ չկայ եւ դպրոցը բոլորովին ձրի է: Նոյնիսկ աշակերտներուն կէսօրուան ճաշը, որ կը տրամադրէ Քաղաքապետարանը:

Ուստի, ամէն յարմարութիւն, ամէն դիւրութիւն ընծայուած է ծնողքներուն առաջնորդելու համար իրենց զաւակները հայկական ամէնօրեայ մանկապարտէզ:

Այս տարուան սկիզբը, Յունուար 4ին, բացուեցաւ մանկապարտէզը երկու աշակերտով: Դժբախտաբար ուսուցչուհիին անակնկալ եւ ծանր հիւանդութիւնը զանգաղեցուց եւ ընդհատեց ընթացքը գործունէութեանց: Փետրուարին նոր ուսուցչուհիի մը՝ Սիլվա Էլմաճեանի ղեկավարութեամբ մանկապարտէզը վերսկսաւ բանիլ: Այժմ կան 12 աշակերտ:

Այս դժուար երթը, անկախ վերոյիշեալ բնաւոր պատճառներէն, հասկնալի ալ է, քանի մանկապարտէզի տարիք ունեցող աշակերտները արդէն դպրոցական տարեշրջանի սկիզբը արձանագրուած են ու կը յաճախեն պետական հաստատութիւններ առաւելաբար: Դասարանը, որ այժմ կը գործէ, բաղկացած է յատկապէս փոքր աշակերտներէ, երկուքուկէսէն երեք տարեկան: Արդ, կացութիւնը ըմբռնելի է եւ քիչով կամ շատով, լաւ թէ գէշ, փարանումներով, թերիներով եւ դրական կողմերով արդէն հասած ենք ներկայ դպրոցական տարեշրջանի վերջաւորութեան: Այս վեց ամիսները փորձի շրջան մը եղած կ'ըլլան, ինչ որ կարեւոր եւ անհրաժեշտ է ապագային համար: Փորձ մատակարարման, բուն դըպրոցական, մանկավարժական տեսակէտէն, փորձ նաեւ ծնողքներու մօտեցումի եւ կեցուածքի տեսակէտէն:

Ապա յետո՞յ:

Դարձակէտը յառաջիկայ տարին է, 1979 – 80 տարեշրջանը որ այժմէն հարկ է պատրաստել, մտածել եւ գործել ակընկալուած թիւով աշակերտութիւն ունենալու համար: Աստղձը աշակերտութիւնն

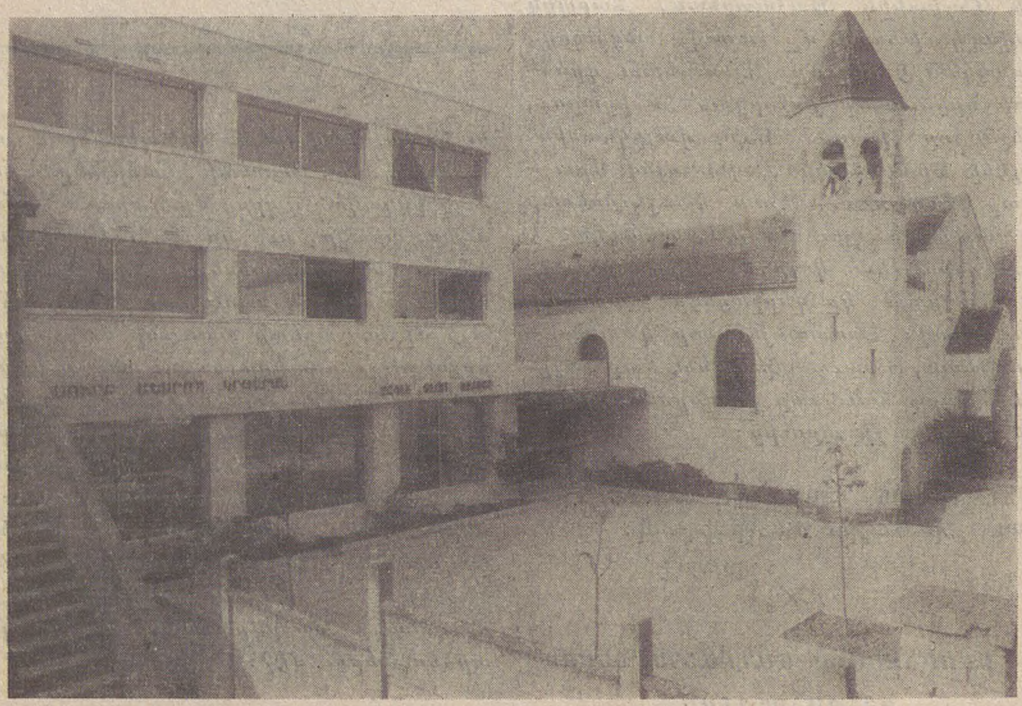

է: Կրթարանը մանկապարտէզի երկու դասարանի տեղ ունի, հետեւաբար կըրնայ ընդունիլ շուրջ 50 աշակերտ: Դասարաններէն ներս պիտի կիրարկուի մանկապարտէզներու պաշտօնական ծրագիրը եւ զուգահեռ հայեցի կրթութիւն եւ դաստիարակութիւն: Երկու լեզուներու գործածութեան եղանակի ներդաշնակումը կարեւոր հարց մըն է, այս մակարդակին, որ կը կարօտի շատ լուրջ ուշադրութեան:

Քանի մը տող նաեւ շաբաթօրեայ դասընթացքներուն համար: Տեղի կ'ունենան Զորեքշաբթի օրերը հետեւեալ բաժանումով՝ ժամը 9էն 12 փոքրերը երկու դասարաններով 40 աշակերտ, 19էն 20.30 աւելի մեծերը 40 աշակերտ, իսկ 20.30էն 23 պաքալօրէա պատրաստող աշակերտներ 12 հոգի: Այս վերջիններուն ուսուցչութիւնը կ'ընէ Սիլվա Էլմաճեան, իսկ միւս դասարաններով կը զբաղին Օր. Նուէրիկ Գասպարեան եւ Տիկին Ժիւլիէթա Գասպարեան: Նաեւ տեղի կ'ունենան Ֆրանսերէնի դասեր չափահասներուն համար, մանաւանդ Թուրքիայէն եկող Հայերուն: Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան շաբաթը երեք անգամ մէկուկէս ժամ ըլլալով իւրաքանչիւր դասընթացք: Ուսուցիչի ծախքերը կը հոգայ Քրեթէյի Ակադեմին:

Այս ձեռնարկի յաջողութեան գլխաւոր ազդակը Ալֆորվիլի Հայութեան ցուցաբերած հետաքրքրութիւնը պիտի ըլլայ: Ասոր համար անհրաժեշտ է որ Ալֆորվիլցին ինքզինքը կապուած զգայ գործին մասնակցելով Կրթարանի տեսչական, մատակարարական, կրթական պատասխանատուութիւններուն, ինչպէս ըրաւ կառուցման աշխատանքներուն որոնք պսակուեցան յաջողութեամբ: Վերոյիշեալ Կրթական Յանձնախումբը պէտք է ցոլացնէ պատկերը գաղութին, ըլլալով ազատ արտայայտութիւնը ժողովուրդի կամքին եւ փարիլ գործին համոզումով եւ նուիրումով:

Ձեռնարկը իր տեսակին մէջ եւ ընծայուած պայմաններով յանդգնութիւն մըն է: Ձեւով մը մարտահրաւէր մը ուղղուած ամբողջ Ֆրանսահայ գաղութին որ հայկական ամէնօրեայ դպրոց, այս պարագային մանկապարտէզ կարելի է կառուցանել եւ մանաւանդ կեանքի կոչել, բանեցնել:

Ալֆորվիլցին պէտք է ըլլայ հպարտ, նախաձեռնողի, զուրգուրանքով պատէ իր դպրոցը բերելով իր բարոյական եւ նիւթական անվերապահ եւ ինքնաբուխ մասնակցութիւնը, որպէսզի յաջողի եւ դառնայ նաեւ վարակիչ այլ հայահոծ շրջաններու համար:

Այս ամէնօրեայ մանկապարտէզը իր հայեցի դաստիարակութեամբ, որ պէտք է ըլլայ հրամայականօրէն տիրական, բնականաբար պիտի պատրաստէ աշակերտներ մեր փարիզեան զոյգ վարժարաններուն համար:

Արդարեւ, այս ձեռնարկին կարեւորութիւնը hայ մանկապարտէզ ըլլալն է: Մատղաշ տարիքն է որ լեզուն եւ հայկականութիւնը կը փոխանցուին ամէնէն հարազատ ուղիով: Նաեւ դպրոցը միջավայր մը եւ մթնոլորտ մըն է: Գիր, գրականութիւն, լեզու, պատմութիւն, միջավայր, մթնոլորտ՝ Հայուն ինքնութիւնը կազմող կարեւորագոյն ազդակներն են:

Մենք կը սիրենք յուսալ որ Ալֆորվիլի Հայութիւնը լաւագոյնս պիտի օգտագործէ իրեն ընծայուած այս գեղեցիկ պատեհութիւնը, փոքր տարիքէն իսկ հայկական կրթութեամբ եւ դաստիարակութեամբ թրծելու իրենց զաւակները:

Հայկական ամէնօրեայ դպրոց կը հոլովենք շարունակաբար: Ահաւասիկ դըպրոց մը: Այժմ ցոյց տանք գործնապէս որ կը գիտակցինք անոր կարեւորութեան: Գաղութին համար փորձ մըն է: Ալֆորվիլի Հայութեան համար արժանապատուութեան խնդիր: Պէտք է յաջողիլ, կ'արժէ յաջողիլ, որովհետեւ դպրոցը կը ներկայանայ որպէս ժողովուրդի մը քաղաքակրթութեան մակարդակի սառորդելիներէն մէկը: Հայկ. դպրոցը Սփիւռքի տարածքին վրայ անառիկ ամրոցը պէտք է ըլլայ Հայուն գոյատեւման:

Կը մաղթենք յաջողութիւն Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանին, անհամբեր սպասելով վերամուտին, առաջին արդիւնքներուն համար:

×

Կրթարանի օրհնութիւնը եւ պաշտօնական բացումը կը կատարէ Շաբաթ, Յունիս 2ին, Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսը, յատուկ արարողութեամբ: Գաղութին խուռներամ ներկայութիւնը առաջին փաստ մը պէտք է ըլլայ անոր ցուցաբերած հետաքրքրութեան եւ գործնական աջակցութեան ու քաջալերանքին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Լիոնի մէջ

ԼԻՈՆ (Յառաջ) .— Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Լիոն ժամանեց Մայիս 14ին, Երկուշաբթի ժամը 18.50ին՝ Սաթոլասօդակայանը, ուր Հայրապետը դիմաւորելու եկած էին Նահանգապետին փոխանորդը Պ. Գատէ, երեսփոխան Տոքթ. Պարիտոն, Լիոնի Քաղաքապետին փոխանորդը, Դաւիթ Եպիսկ. Սահակեան, Կաթողիկէ հոգեւոր հովիւ Հայր Զապպարեան եւ հոծ բազմութիւն մը:

Հայրապետը առաջնորդուեցաւ պատուոյ դահլիճը, ուր օրհնեց աւանդական աղն ու հացը: Պ. Գատէ արտասանեց բարի գալստեան խօսքը, որուն ի պատասխան Հայրապետը շնորհակալութիւն յայտնեց եւ ուրախութիւն՝ երրորդ անգամ ըլլալով Լիոն գալուն համար:

Վազգէն Ա., ընկերակցութեամբ Վըրատանի Հայոց առաջնորդ Գէորգ Եպս. Սերայտարեանի, գաւազանակիր Մասիս Վրդ. Գալստեանի, Էջմիածնի միջեկեղեցական յարաբերութեանց քարտուղար Պարգեւ Շահպազեանի եւ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, առաջնորդուեցաւ Ս. Յակոբ եկեղեցի, ուր խռնուած բազմութիւնը կը սպասէր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ժամանման: Վազգէն Ա. «Հրաշափառ»ով մուտք գործեց եկեղեցի՝ անցնելով Հայ Արիներու եւ աշակերտներու շարքերու ընդմէջէն: Գոհաբանական աղօթքէն ետք, յանուն Լիոնի եւ շրջանի Հայութեան Դաւիթ Եպիսկ. բարի գալուստ մաղթեց Հայրապետին: Վազգէն Ա. արտասանեց օրհնութեան խօսքը: Արարողութենէն ետք Հայրապետը իր շքախումբով առաջնորդուեցաւ Սոֆիթէլ պանդոկը:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մայիս 15ին, ժամը 12էն 13, Վազգէն Ա. ընդունուեցաւ Նահանգապետ Ֆիլիփ Օլիվիէի կողմէ: Ընդունելութեան ներկայ գտնուեցան պաշտօնական անձնաւորութիւններ: Նահանգապետը գըրաւոր ճառով մը անդրադարձաւ Ֆրանքեւհայկական յարաբերութեանց, գնահատանքը ընելով Ֆրանսահայութեան՝ մասնաւորապէս Ռոն նահանգի մեր հայրենակիցներուն, իրենց օգտակար աշխատանքներուն եւ բերած նպաստին:

Վազգէն Ա. շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն հանդէպ ցոյց տրուած ջերմ ընդունելութեան եւ առպնջական Ֆրանսայի կառավարութեան կողմէ Հայերու հանդէպ ցուցաբերուած հոգատարութեան համար: Յիշատակի նուէրներու փոխանակումով վերջ գտաւ ընդունելութիւնը:

ՃԱՇ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԱՆ ՍՐԱՀԸ

Մայիս 15ի երեկոյեան, Լիոնի Ազգ. Միութիւնը ճաշ մը տուաւ ի պատիւ Հայրապետին եւ իր շքախումբին: Ներկայ եղան Կարդինալ Ռընար, յոյն Օրթոտոքս կղերապետը, հայ յարանուանութեանց հովիւները եւ Լիոնէն ու Տէսինէն հայրենակիցներ: Ճաշի վերջաւորութեան Վազգէն Ա. տուաւ իր պատգամը Հայ մնալու, հայօրէն ապրելու յորդորներով:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մայիս 16ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը այցելեց Լիոնի Հայկազեան վարժարանը եւ իր օրհնութիւնները տուաւ ներկայ աշակերտութեան, ուսուցչական կազմին, Ազգ. Միութեան անդամներուն: Աշակերտները երգեցին եւ արտասանեցին: Հայրապետը իբրեւ յիշատակ աշակերտներուն բաժնեց փոքրիկ խաչեր եւ յորդորեց՝ Ֆրանսերէնի կողքին, լաւ սորվիլ նաեւ մայրենի լեզուն:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆ

Նոյն օրը, ժամը 18ին, քաղաքապետ Ֆրանսիս Գոլոմպ ընդունեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը: Հոս եւս ներկայ եղան պաշտօնական անձնաւորութիւններ եւ հոծ բազմութիւն մը: Քաղաքապետը բարի գալստեան իր խօսքին մէջ հիացումը յայտնեց Վազգէն Ա.ի հանդէպ, յիշելով իր այցելութիւնը Հայաստան եւ գովքը հիւսելով հայ համայնքին իբրեւ օգտակար տարր շրջանի յառաջդիմութեան եւ զարգացման մէջ:

Հայրապետը շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն եւ հայ ժողովուրդին հանդէպ ցոյց տրուած ջերմ վերաբերումին եւ արտայայտուած զգացումներուն համար: Նուէրներու փոխանակութեամբ եւ հիւրասիրութեամբ վերջ գտաւ ընդունելութիւնը:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԻՒ ՃԱՇ

Կիրակի, Մայիս 20ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին եւ քովընտի սրահը լեցուն էր հայ հասարակութեամբ: Ժամը 10ին Հայրապետը իր շքախումբով մուտք գործեց եկեղեցի եւ սկսաւ պատարագը:

Երգեցողութիւնը կը կատարէր եկեղեցւոյ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Օֆլազի: Ներկայ էին յոյն Օրթոտոքս հոգեւոր պետը, Հայ Կաթողիկէ հովիւ Հ. Գէորգ Վրդ. Զապպարեան: Հայրապետը իր քարոզին մէջ ծանրացաւ քրիստոնէական հաւատքի դերին եւ Հայց. Եկեղեցւոյ հաւատարիմ մնալու անհրաժեշտութեան վրայ, յորդորելով միաբանութիւն եւ համակեցութիւն: Յաւարտ պատարագի կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն Սարդարապատի նահատակներու յիշատակին:

Ապա, Թերմինիւս պանդոկին մէջ տեղի ունեցաւ ճաշ մը ի պատիւ Հայրապետին եւ մասնակցութեամբ 250 հոգիի:

Խօսք առին Դաւիթ Եպիսկ. Սահակ-

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

եան, Պետրոս Գապագճեան, իրաւաբան վանքեան եւ Թարգմանը Հանդիսացան Լիոնի եւ շրջանի Հայութեան զգացում-ներուն՝ Հայրապետի ներկայութեան առ-թիւ: Նոյնպէս խօսք առաւ Տէսինի Կրօ-նական Ընկերակցութեան կողմէ Ս. Պա-յընտրեան: Սերովբէ Արք. Մանուկեան անդրադարձաւ դարերու ընթացքին Հա-յաստանեայց Եկեղեցւոյ դերին եւ թե-լադրեց արթուն պահակները ըլլալ մեր նախնեաց աւանդութեանց:

փակման խօսքը արտասանեց Հայրա-պետը շնորհակալութիւն յայտնելով իրեն հանդէպ ցոյց տրուած յարգանքին եւ ըն-դունելութեան համար եւ թելադրեց պա-հել մայրենի լեզուն, իրագործել նորա-հաս սերունդը Հայ պահելու բոլոր մի-ջոցները:

ՈՂՋԵՐԹԻ ՃԱՇ

Մայիս 21ին, Սոֆիթէլ պանդոկին մէջ, ժամը 17ին, Հայրապետը ընդունեցաւ տեղական մամուլի ներկայացուցիչները եւ պատասխանեց անոնց հարցումներուն:

Այնուհետեւ ողջերթի ճաշը տեղի ու-նեցաւ «Շալէ տը Փարք»ի մէջ, 125 սե-ղանակիցներով:

ՀՐԱՆԴ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

Տէսինի մէջ

ՏԷՍԻՆ (Յառաջ).— Ինչպէս ծանուց-ուած էր, Մայիս 21ի Երկուշաբթի օր ժամը 11ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա. ժամանեց տեղւոյն քաղաքա-պետարանի սրահը եւ ընդունուեցաւ ժո-ղովրդային խանդավառ ցոյցերով:

Կաթողիկոսին կ'ընկերանային Եւրո-պայի Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Վրաստանի Հայոց առաջ-նորդ Սերայտարեան Եպիսկ., Լիոնի հո-վիւ Դաւիթ Եպիսկ. Սահակեան, դաւա-ւանակիր Մասիս Վրդ. Գալստեան, եւ Մայր Աթոռի միջեկեղեցական յարաբե-րութեանց բաժնի ընդհ. քարտուղար Պր. Պարգեւ Շահպազեան:

Ընդունելութեան ներկայ եղան տեղ-ւոյս քաղաքապետ՝ Պր. Փիէռ Մութէն, քաղաքապետի փոխանորդ Պր. Թրուսիէ, խորհրդական Գէորգ Պառաւեան եւ ու-րիշներ: Նոյնպէս Լիոնի Աւետարանական հայ համայնքի կողմէ Պատուելի Լեւոն-եան, Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան նա-խագահ Պր. Սեպուհ Սարեան եւ Պր. Պա-հատուրեան, Լիոնի Փրոկրէ թերթի աշ-խատակից Պր. Վաղինակ Միսքճեան, ինչպէս նաեւ ֆրանսական այլ թերթերու թղթակիցներ, եւ ֆրանսական կարգ մը կուսակցութեանց ներկայացուցիչներ: Հակառակ աշխատանքի օր մը ըլլալուն, Տէսինի Հայութիւնը և շրջաններէն եկած հայրենակիցներ խուռն բազմութեամբ ներկայ էին, իրենց յարգանքը մատու-ցանելու համար Էջմիածնայ Հայրապե-տին:

Քաղաքապետը հրաւիրեց հիւրերը պատուոյ սեղանին շուրջ: Պր. Մեսրոպ Պայընտրեան իբրեւ նախագահ տեղւոյս եկեղեցւոյ վարչութեան, ֆրանսերէն իր բարի գալուստի խօսքով, շնորհակալու-թիւն յայտնեց Կաթողիկոսին, որ Տէսի-նի գաղութը եւս պատուեց իր այցելու-թեամբ: Շնորհակալութեան խօսք ուղ-ղեց նաեւ Պր. Քաղաքապետին եւ Թա-ղապետական Խորհուրդին որ ուզեցին կազմակերպել այս ջերմ ընդունելութիւ-նը: Աւելի կէս դար առաջ, ըսաւ Պր. Պայընտրեան, տառապեալ ժողովուրդի խլեակներն էինք եւ ահա այսօր պատիւը կ'ունենանք այս տան մէջ, որ մերը կը նկատենք, ընդունելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որ բացի բարձրագոյն կրօ-նականի հանգամանքէն, է՛ նաեւ խաղա-ղութեան դրօշակիր մը: Ապա խօսք տը-ւաւ Քաղաքապետին:

Մեր ազնիւ բարեկամը Պր. Փիէռ Մու-թէն, իր խօսքը ուղղելով Կաթողիկոսին ըսաւ.— Ինը տարի ետք, ահա երկրորդ անգամն է որ պատիւը կ'ունենանք մեր քաղաքին մէջ ընդունելու Ձեզ: Յանուն Քաղաքապետական Խորհուրդին եւ Տէսի-նի ամբողջ ժողովուրդին բարի գալուստ կը մաղթեմ Ձեզի: Քաղաքապետը յետա-դարձ ակնարկով մը պարզեց թէ քաղա-քական պայմաններու բերումով Հայերը 1923էն սկսեալ հասան Ֆրանսա ապաստա-նութիւն փնտռելու: Եւ Տէսինի հայ գաղութը կազմուեցաւ շնորհիւ արուես-տական թելերու գործարանին, ուր հայ աշխատաւորները կազմեցին գաղութին կո-րիզը: Գնահատեց Տէսինի Հայութեան աշխատասիրութիւնը եւ քաղաքին յա-ռաջդիմութեան համար անոր բերած նը-պաստը: Մանաւանդ իբրեւ իրական քա-ղաքացիներ մասնակցելով երկրորդ աշ-խարհամարտին, Հայերը ամրապնդեցին իրենց կապը Ֆրանսացիներուն հետ: 1972ին Տէսինի մէջ կանգնեցուցինք 1915ի Եղեռնի զոհերու յուշարձանը որ խորհըր-դանիշը դարձաւ նաեւ մեր երկու ժողո-վուրդներու միութեան: Իր խօսքը դար-ձեալ ուղղելով Կաթողիկոսին շեշտեց.— Ձեր այցելութիւնը Ֆրանսա, ոչ միայն կ'ամրապնդէ Ֆրանսահայութեան հոգե-ւոր, մտային ու ազգային զգացումներն ու արժէքները, այլեւ կը զօրացնէ մեր երկու ժողովուրդներուն համակրական կապերը:

Քաղաքապետը Հայրապետին նուի-րեց Այտա Պուճիքճեան Ռոն-Ալփ շըր-ջանի Հայութեան մասին գրած գիրքէն օրինակ մը եւ ուրիշ գիրք մը: Իսկ Վազ-գէն Ա. փոխադարձաբար քաղաքապետին յանձնեց նկար մը՝ կրկնօրինակը 15րդ դարու կրօնական նկարչութենէն:

Կաթողիկոսը ֆրանսերէն գրաւոր իր ուղերձով հետեւեալ բովանդակութեամբ արտայայտուեցաւ.— Ուրախ ենք այցե-լելով ձեր քաղաքը եւ յատուկ շնորհա-կալութիւններ կը յայտնենք ձեզի եւ Թա-ղապետական Խորհուրդին, որ լաւ յա-րաբերութիւններ կը մշակէք հայ գաղու-թին հետ: Մեր ներկայութիւնը Ֆրան-սայի մէջ կ'օժանդակէ հրահրելու մեր հաւատացեալներուն կրօնական հաւատ-քը, ու կը նպաստէ քրիստոնեայ եկեղե-ցիներու եղբայրացման: Կը մաղթենք որ Ֆրանսահայութիւնը, ինչպէս Տէսինի Հայութիւնը զօրավիգ կանգնին Ֆրանսա-յի յառաջդիմութեան ու մեծութեան: Նոյնպէս կը մաղթենք ձեր քաղաքին եւ ձեր գործերուն յաջողութիւն:

Ծոխ հիւրասիրութիւն մը կատարուե-ցաւ Քաղաքապետութեան կողմէ ու մաղ-թանքի գաւաթներ պարպուեցան:

Կաթողիկոսը իր շքախումբով, ինչպէս նաեւ ժողովուրդը, կառքերով մեկնեցան դէպի Ապրիլեան Եղեռնի յուշարձանը:

Այնտեղ, յարգանքի հակիրճ արարո-ղութիւն մը տեղի ունեցաւ եւ յուշարձա-նին առջեւ զետեղուեցաւ Կաթողիկոսի կողմէ նուիրուած գեղեցիկ ծաղկեպսակ մը: Ապա, Կաթողիկոսին առաջնորդու-թեամբ, ժողովուրդը թափօր կազմած հետիոտն հասաւ Ս. Աստուածածնայ ե-կեղեցին: Ճամբուն վրայ, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան վրայ, ի պատիւ Կաթո-ղիկոսին պարզուած էին ազգային զոյգ եռագոյնները:

Եկեղեցւոյ մէջ Տէսինի հոգեւոր հովիւ Մկրտիչ Քհնյ. Պալապանեան, յանուն ե-կեղեցւոյ վարչութեան ու գաղութին, շնորհակալութիւն յայտնեց Կաթողիկո-սին, Տէսին այցելութեան համար ու խնդրեց օրհնութիւններ շնորհել Տէսինի Հայութեան: Լիոնի եւ շրջակայից հո-գեւոր հովիւ Դաւիթ Եպիսկ. Սահակեան իր կարգին պատշաճ բառերով ներկայա-ցուց Տէսինի գաղութը՝ իբրեւ բարե-պաշտ ու հայրենասէր որ ամբողջ փա-րած է իր եկեղեցւոյն ու հայրենիքին:

Ապա, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հայրական սիրով ու կաթոգին իր խօսքը ուղղելով ներկաներուն ըսաւ թէ Ֆրանսա եկած է Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի հրաւէրով: Մօտա-ւորապէս 27 տարիներէ ի վեր քանիցս այցելած է ոչ միայն Ֆրանսա, այլ եւ զոյգ Ամերիկաները, Արեւելեան թէ Ա-րեւմտեան Եւրոպայի երկիրները, Միջին Արեւելք, եւ արտասահմանեան այլ եր-կիրներ, եւ մեր մայր երկրի ժողովուր-դին ու Էջմիածնի ողջոյնը հաղորդած Սփիւռքի բոլոր հայ գաղութներուն: Ֆը-րանսա այցելած է երեք անգամ: Իր ու-րախութիւնը յայտնեց որ ամենուրեք նըշ-մարած է ազգային վերազարթնում: Յոր-դորեց ըլլալ համերաշխ եթէ նոյնիսկ գա-ղափարական տարբերութիւններ ըլլան: Գնահատանքի խօսքեր ըրաւ Տէսինի Հա-յութեան հանդէպ որ գաղութին հիմնա-դրութենէն ի վեր իր պարկեշտ ու առա-քինի ընթացքով յաջողած է գրաւել տե-ղացի ժողովուրդին եւ իշխանութեան համակրանքը: Գնահատութիւն մանա-ւանդ որ Տէսինի գաղութը առաջինը ե-ղած է Ֆրանսայի Հայութեան մէջ կանգ-նելու մեր նահատակներուն արժանի շը-քեղ յուշարձան մը: Պատմական ակնար-կով մը պարզեց թէ Հայութիւնը 10-11րդ դարերէն ի վեր ենթարկուած է Ասիոյ խորերէն եկած վայրագ հորդաներու դա-ուն լուծին, ճաշակած է տառապանքներ, տուած է միլիոնաւոր զոհեր, սակայն շը-նորհիւ իր կրօնական հաւատքին, ազգա-յին զգացումներուն, իր դարաւոր մշա-կոյթին, բարձր քաղաքակրթութեան կըր-ցած է յաղթահարել բոլոր խոչընդոտնե-րուն: 1915ին Հայութիւնը կրեց ամէնէն դաժան եւ մահացու հարուածը եւ մէկու-կէս միլիոն զոհեր տուաւ: Սակայն չու-տով այդ դժբախտութեան յաջորդեց հայ Պետականութեան հաստատումը մեր ազ-գային հողերուն վրայ, որ կը յարատեւէ եւ որուն վերելքը պարծանք մըն է ամ-բողջ Հայութեան: Յետոյ Վազգէն Ա. անդրադարձաւ հայրենիքի մէջ եկեղեցւոյ վիճակին, ու գոհունակութեամբ հաս-տատեց թէ Էջմիածինը կը վայելէ կա-ռավարութեան բարեացակամութիւնը, թէ հաւատացեալներու թիւը հետզհետէ կը բազմանայ եւ թէ եկեղեցական արարո-ղութիւններուն ներկայ կ'ըլլան տարեց թէ երիտասարդ հաւատացեալներ: Եւ շնորհիւ հայրենի կառավարութեան եւ հաւատացեալ ժողովուրդին օժանդակու-թեան ինչպէս նաեւ արտասահմանի Հա-յութեան ջանքերուն, մեր հնամենի կի-սաքանդ եկեղեցիները, վանքերն ու պատմական կոթողները հետզհետէ կը նորոգուին:

Հայրապետը վերջացուց իր խօսքը հայրապետական օրհնութիւններ տալով ներկաներուն: Տէրունական աղօթքով, երգուած բոլորին մասնակցութեամբ, վերջ գտաւ արարողութիւնը:

Տէսինը ապրեցաւ պատմական օր մը եւ բոլորին սրտերը տոգորուեցան հայ-րենաշունչ տրամադրութիւններով:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ԴՈՒՌԷ ԴՈՒՌ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ այցելած է Միջին Արեւել-քի Եկեղեցիներու բարձրաստիճան հոգե-ւորականներէ բաղկացած պատուիրակու-թիւն մը, որուն մաս կազմած է Լիբա-նանի Հայոց Թեմին Առաջնորդական տե-ղապահը՝ Արամ Վրդ. Քէշիշեան: Պատ-ուիրակութիւնը այցելած է գլխաւոր ե-րեք քաղաքներ՝ Ֆրանքֆորտ, Շթութ-կարտ եւ Պերլին ու ըստ նախապէս պատ-րաստուած յայտագրի՝ հանդիպումներ ունեցած եկեղեցիներու, եկեղեցական կազմակերպութեանց եւ մամլոյ ներկա-յացուցիչներու հետ: Հայ եկեղեցւոյ մասնակցութիւնը պատուիրակութեան մէջ, առիթ մը եղած է որ գերմանական թերթերը, ձայն - հեռատեսիլը խօսին հայ եկեղեցւոյ ու հայ ժողովուրդին մա-սին: Արամ Վրդ. ամենուրեք խօսած է Լիբանանի, Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ մէջ ապրող Հայերու մասին, անդրադառ-նալով այդ երկիրներէն իւրաքանչիւրին մէջ Հայութեան կացութեան:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	1929 1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

2.

Երիտասարդը ձեռքերը քիչ մը բանա-լով գլխի թեթեւ շարժում մը ըրաւ ծաղ-րական ժպիտի մը ընկերացող յօնքե-րու անթերի խաղով մը: Այն ատեն է որ միայն Լեռքիւռ անդրադարձաւ ու գըր-խարկը հանելով գաւազանին հետ դրաւ մէջտեղի սեղանին վրայ:

Փիէռ վերցուց գաւազանը եւ սկսաւ խաղալ անոր հետ մարդուկին ինքնայա-տուկ եղող շարժուձեւերով, կոնակը տը-ւած շըմինէին:

Լպիրշ, արհամարհական, հրապարակ կարդացող կեցուածք մը՝ որուն կուղար միանալ տակաւին դիմագիծերուն յաղ-թական ու ծաղրող արտայայտութիւնը: Բառ մը չէր արտասաներ, բան մը չէր ըսեր, գիտնալով որ փրկութիւն մը պի-տի ըլլար այդ, մարդուկին համար, որ կատարելապէս մութին մէջն էր այս պա-հուս, անծանօթ կացութեան, մտադրու-թիւններու, որ չէր գիտեր ինչպէս սկը-սիլ, ինչ դիրք բռնել, ինչ ձեւով մօտե-նալ տղուն:

Երկար պահ մը վայելելէ վերջ այն փոթորիկը որ անելի մը մէջ ինկած այդ մարդուն մտածումը կը տապալէր գետնէ գետին, որ գիծերը ուղածին պէս կը քաշկռտէր դէմքին վրայ, կը պղտիկցնէր, կը մեծցնէր, կը պաղեցնէր անոր աչ-քերը, Փիէռ վերջապէս արտասանեց իր երկար նախադասութիւնը, բառերը հատ հատ հնչեցնելով ու անոնց տալով դա-սական կեղծ ծեքծեքանք մը, զսպուած կատաղութեան մը մէջ.

— Ընդունեցէք մեծայարգ եւ արժա-նապատիւ տէր, իմ խորի՛ն, խորի՛ն յարգանացս հաւաստին... ընդունեցէք զանոնք ով բարձրատաղանդ ու մաքրա-մաքուր պարոն պոռնկագիր...

Յետոյ ձայնին շեշտը մէկէն փոխելով՝ բարձրաձայն.

-- Կ'ուզեմ որ նախ ներողութիւն խըն-դրես: Կ'ուզեմ որ հիմա՛, անմիջապէս ներողութիւն խնդրես առջի գիշերուան ըրածիդ համար:

Լեռքիւռ ինքզինքը գտաւ: Պատասխա-նին համար չաճապարեց բնաւ. թողուց որ նախ երկար պահ մը անցնի: Յետոյ թեթեւ ժպիտ մը ուրուագծեց շրթներուն ծայրերը, կզակը քաշեց ետեւ ու այնքան հաշտարար, որքան տակաւին տիրական ձեւով մը պատասխանեց.

-- Եղածը ի՞նչ էր որ: Եթէ էրիկ մարդ մը ըլլայիր պիտի գիտնայիր թէ բառով մը ներուելիք յանցանքները յանցանք չեն համարուիր...

— Իրա՞ւ: Ու Փիէռ քայլ մը առաջ նետուեցաւ գաւազանը օդին՝ շրթունք-ները ուժով մը կատաղութիւնը խածած: Այդպէս մնաց սակայն անշարժ — շար-ժանկարի տեսիլի մը պէս որ գործիքի յանկարծական խանգարում է ունեցած — բոլորովին անտարբեր առած դիրքին: Յետոյ աչքերը պզտիկցուց, յաղթական ժպիտի մը նմանող ծամածռութիւն մը պարզեց եւ բարձր բռնած գաւազանը մատներուն մէջ խաղցնելով ըսաւ.

— Շնորհակալութիւն՝ ձեր խորհուր-դին համար: Այո, պէտք չէ ներեմ. այդ-պէսով ինքզինքս աւելի ազատ պիտի կա-րենամ զգալ արարքիս գործադրութեանը մէջ:

Եւ սակայն պոռնկագիրը իրմէ առաջ հասաւ դրան առջեւ:

— Ո՞ւր Փիէռ, ո՞ւր կ'երթաս, կեցիր տեսնենք, ի՛նչ կայ, ի՛նչ եղաւ, իրար հասկնանք, ինչո՞ւ այդքան կատղեր ես, դուն տակաւին տղայ ես եղեր, ես քեզ հասունցած մէկը կը կարծէի, նստէ նախ խօսինք...

— Ես ըսելիք մը չունիմ:

— Բայց ես ունիմ, չեմ ուզեր որ ինծի դէմ այդպէս բարկացած մեկնիս. պէտք է հասկացողութեան մը գանք, ես միշտ համակրութիւն ունեցած եմ քեզի հան-դէպ. շատ լաւ գիտես թէ համակրու-թենէ աւելի բան մը ունեցած եմ քեզի հանդէպ, ժամը կրնայ վկայել... պէտք է որ խօսինք...

(42 — Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Կարապետ Քէլէկեան, զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները Հոգեհան-գստեան պաշտօն կատարել կուտան ի-րենց կողակցին, մօր եւ քրոջ՝

ԱԶԱՏՈՒՀԻ ՔԷԼԷԿԵԱՆԻ
(ծնեալ Ճըննկըտըրեան)

մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ, կիրակի, Յունիս 3ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ ժամը 11ին:

Ի գիտութիւն յիշատակը յարգողնե-րուն:

ՆՈՐ ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ

Նախագահութեամբ՝ հայրենակից
Տիկին ԼԻԻՍԻ ԱՇՃԵԱՆԻ

կիրակի, Յունիս 10, ժամը 13ին, Հ. Բ. Ը. Մ.ի « Ալեք Մանուկեան » սրահը
118, Rue de Courcelles, 75017 Paris

Կը խօսի՝ Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայր. Միութեան փոխ–նախագահ ՎԱՀՐԱՄ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ:

Հաճելի գեղարուեստական բաժին, Օր. Անահիտ Սվաճեանի եւ Պ. Միհրան Էլ – մայեանի սիրայօժար մասնակցութեամբ: Արտասանութիւններ եւ կեսարական ա – նէքթոտներ:

Ծախսերու մասնակցութիւն 70 փ.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեօ – Քաշանի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Չորեքշաբթի, Յունիս 6, ընկերուհի Փափազեանի բնակարանը, 6 Ռիւ Շառլ Միշէլ, ժամը 20.45ին:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախմբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի դաշտա – հանդէսը Յունիս 3, հանրակառքի ընկե – րութեան Ֆայրեկուլի գեղեցիկ անտառին մէջ: Շամփուրով խորոված, ճոխ պիւֆէ:

Գեղարուեստական բաժին՝ Քոչարի խումբէն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնոր-հակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Պահատուրեանէ 100 ֆրանք, Տիկին Ա. Մինասեանէ 20, Տիկ. Մ. Միքայէլ – եանէ (Կրընոպլ) 300 ֆր.:

Ճաշին առթիւ ստացած է.—

Տէր եւ Տիկ. Վ. Գալուստեան (Վիէն) 200 ֆր., Տէր եւ Տիկ. Կ. Յովակիմեան 100, Տէր եւ Տիկ. Ս. Տիւյմէճեան 100, Տէր եւ Տիկ. Գ. Զէօլմէքճեան (Վիլֆըրանշ) 100, Տէր եւ Տիկ. Գարայովհան – նէսեան (Լիոն) նուիրած են բոլոր ծա – ղիկները:

×

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակ-ցութեան վարչութիւնը շնորհակալու – թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Այրի Տիկ. Մանուշակ Մելիքեան իր եղբօր մահուան քառասունքին առթիւ, Պ. Ռոժէ Նոբեան, Ֆրետերիք Նշանեան, ումն (Կուսէնվիլ) 200ական ֆր., Տիկ. Ռե-ժին Ճէվիզեան 200, Միշէլ Եգնիկեան, իր ծնողաց յիշատակին (Ապրիլեան զոհ) 150, Տիկ. Փանոսեան, Տիկ. Թելալեան (Անկէն) իր թոռնիկին՝ Ժանինի յիշա – տակին, այրի Տիկ. Փառանձեմ Փափազ-եան իր զաւկին՝ Խաչօ Փափազեանի յի-շատակին, Տիկ. Կիւլեան եւ զաւակները, Տիկ. Անժէլ Մելիք Ամիրայեան Գէորգ Քարանֆիլեանի յիշատակին, Արմենակ Սիրունեան, Հանգստեան Տուներու ի նպաստ, Տիկ. Վարդանոյշ Գազանճեան 100ական ֆր.:

Տէր եւ Տիկ. Փիէռ Վարդանեան, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Գույումճեան (Նէօյի), Ա. Խանտանեանի յիշատակին, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Գույումճեան եւ Տէր եւ Տիկ. Պահչէճեան, Տիկին Սիրուն Լեր-թողեանի մահուան առթիւ, Եսայեան Տի-կին Ալեքսանեանի եւ Տիկին Նալպանտ-եանի մահերուն առթիւ, Ֆիլիփ Փիլիպոս-եան Գարանֆիլեանի եւ Տիկ. Կուրպէթ-եանի մահուն առթիւ, Տիկ. Արշալոյս Գըլըճեան իր մօր ապաքինման առթիւ, Միշէլ տը Կիպէր Լիբանանցի աղէտեալ – ներուն ի նպաստ 100ական ֆր., Տիկին Արաքսի Տէր–Ներսէսեան, Օր. Սիրարփի Տէր – Ներսէսեան, Տիկ. Սաթենիկ Ետի-գարտաշեան 50ական, Տէր եւ Տիկ. Յա-կոբ Գասապեան, զատկական տօներու առթիւ 40, Կարօ Համալեան 30 ֆր.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հ. Թ. փոխան ծաղկեպսակի իր վա-ղեմի ընկերոջ՝ Հայկ Ազապէկեանի մահ-ուան առթիւ 300 ֆր. կը նուիրէ « Յա-ռաջ »ին:

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ — ՄԱՐՍԷՅԼ

Այս տարի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ 15րդ տարեկան ուխտի օրը կը կազմա – կերպուի Կիրակի, Յունիս 3, Հոգեգա – լուստի տօնին առթիւ:

Ուխտի օրուան կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններուն կը նախագահէ
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
կը պատարագէ եւ քարոզէ՝
ԳԷՈՐԳ ԵՊԻՍԿ. ՍԵՐԱՅՏԱՐԵԱՆ
Առաջնորդ Վրաստանի Հայոց

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պա-տարագ ժամը 10ին: Յաւարտ պատարա-գի՝ մատաղի օրհնութիւն, որմէ յետոյ ախորժաբեր մը կը հրամցուի ներկայ հա-ւատացեալներու:

Ըստ տարիներու աւանդութեանց այս տարի եւս պիտի կազմակերպուի Ուխտա-ւորի սեղանը եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Գ Ա Ռ Ջ Ո Ւ

ԺԱՔ ՇԱՆՍԷԼԻ ՀԵՏ

Երկուշաբթի, Յունիս 4, ժամը 17ին, Ֆրանս – էնթէռէն Ժաք Շանսէլ իր ռա-տիօսֆոփիին կ'ընդունի ակադեմական՝
ԳԱՌԶՈՒ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Ս. ՊՕՂՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ

Բ ա ց ու մ
Ս. Մեսրոպ Կրթարանի

Շաբաթ, Յունիս 2, կ. վ. ժամը 4ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեց-ւոյ մէջ կիրակնամուտի ժամերգութիւն, որմէ ետք կը կատարուի եկեղեցւոյ կից Ս. Մեսրոպ կրթարանի հանդիսաւոր բա-ցումը՝ ձեռամբ եւ օրհնութեամբ
ՎԱԶԳԷՆ Ա.
Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին

Վ Ա Ր Դ Ա Ն Ո Ց Ը

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

Երեք օր Մանշի ափերուն
Մեկնում Յունիս 2, Շաբաթ առաւօտ:
Վերադարձ՝ Յունիս 4, Երկուշաբթի երե-կոյեան:
Ժամադրութիւն
Շաբաթ առաւօտ ժամը 8ին
Gare Saint Lazare
Départ des Grandes Lignes
Destination Bayeux

Ծաղկեպսակի Զետեղում

— O —

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան եւ ձեռամբ՝

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ծաղկեպսակ կը զետեղուի

ԱՆԴՐԱՆԻԿ-Ի

Հայ ռազմիկներու յուշարձանին

ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ եւ ԱՐՏԱԽԱԶԴ
Արք.երու շիրիմներուն
ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 3, ԺԱՄԸ 16.30ին
Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը:
Մուտք՝ ԿԱՄՊԵԹԹԱ:

ՀԱՅԿ. ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
Դ Է Պ Ի   Լ Ո Ւ Ր Տ

Ս. ԲԵՐՆԱՐԴԻՆԷԻ
մահուան 100ամեակին առթիւ

Յուլիս 24–28

Կազմակերպութեամբ՝ Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ ժողովրդապետու – թիւններուն եւ նախագահութեամբ՝ Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Առաջ-նորդ

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆԻ

Մանրամասնութեանց եւ արձանա – գրութեանց համար դիմել.—

ՓԱՐԻԶ, Անտոն վրդ. Թիւթիւնճեանի հեռ. 278.31.93

ԱՌՆՈՒՎԻԼ, Հ. Աթանաս վրդ. Քէ-սէճեանի, հեռ 985.15.56

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սարգիս վրդ. Դաւիթ-եանի, հեռ. 54.02.98

ԼԻՈՆ, Գէորգ վրդ. Զապարեանի հեռ. 47.28.65

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ Կոմիտաս վրդ. Զարգ-ճեանի, հեռ. 22.09.86

ՎԱԼԱՆՍ, Գէորգ վրդ. Զանտրեանի հեռ. 43.78.23

Արձանագրութիւնները կը փակուին
ՅՈՒՆԻՍ 16ին

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Վարդան Իսքէնտէրեան, ծնած Երեւան 1897 (?), հօրը անունը Աստուր, մօրը՝ Իսկուհի, աղջկանը՝ Վարդուհի, եղ – բայրները՝ Վահան, Վազգէն, քոյրը՝ Ա-րուսեակ: Պատերազմէն առաջ Լիոն ե-ղած է: Լուր ունեցողներէն գրել՝
POCHODIAN
221, Bd. Danielle Casanova
Maison Blanche Bat. 11
13014 Marseille

×

Շաւարշ Հազարապետեան կը փնտռէ իր եղբօր զաւակները Գուրգէն եւ Վար-դանոյշ: Գուրգէն 47 տարեկան է: 1963էն ի վեր ոչ մէկ լուր ունի անոնցմէ: Լուր ունեցողներէն իմացնել՝
HAZARABEDIAN CH.
24, Rue de la Division Leclerc
94250 GENTILLY

---

du nouveau au CAUCASE
Le GROUPE OLYMPE

Anime vos soirées
jusqu'à 2 heures du matin
DANSE NON-STOP

Spécialités de
Deuner - Kébab

Le CAUCASE
15, Rue St. Gilles — 75003 Paris

Réservation :
887–31–24 272–42–67

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 38րդ պատգամաւո – րական ժողովը Շաբաթ, Յունիս 2, Ֆայ-րեկուլի դղեակը, Սեփթեմ, Մարսէյլի մօտ: Ա. նիստը կը բացուի առաւօտեան ժամը 9.30ին: Բոլոր մասնաճիւղերու պատգամաւորներէն կը խնդրուի ճշդա – պահ ըլլալ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Տեսչութիւնը ուրախութեամբ կը ծանուցանէ՝ որ շնորհիւ խումբ մը ազգանուէր նախկին աշակերտներու զոհողութեան, վարժարանի մէջ 40 կիսաթոշակ աշակերտի տեղ կը տրա – մադրուի (գիշերօթիկ կամ ցերեկօ – թիկ), 1979 – 1980 ուսումնական տարիէն սկսեալ:

Ֆրանսահայ գաղութի տնտեսա – պէս չափաւոր ծնողքներ, որոնք կ'ուզեն օգտուիլ այս նպաստէն, եւ կիսաթոշակ արձանագրել դպրոց իրենց զաւակները, փութով դիմեն Տեսչութեան:

ՄԻԱԿ ՊԱՅՄԱՆ.— Ներկայացող թեկնածուները պէտք է ըլլան բարե-րեկիրթ, ազգասէր, աշխատասէր:

Collège Arménien Samuel-Moorat
26, Rue Troyon — 92310 Sèvres
Tél. : 534-68-28

L'ASSOCIATION DES ARMENIENS DE MARTIGUES — L'ETANG DE BERRE organise une FETE CHAMPETRE, le Dimanche 3 Juin à partir de 10 heure au Centre Aéré de Sainte-Croix, près la Couronne-Plage

Animation : Orchestre EREPOUNI
DANSES ARMENIENNES par les élèves de l'école de danses sous la direction de
Mr et Mme BOLIKIAN

Brochettes — Gâteaux arméniens —
Boisson — Jeux pour Enfants.

---

l'OPTIQUE

RAYMOND STEPANIAN
Opticien diplômé d'Etat
30, Rue Paradis — 13001 Marseille
Tél. : 33-82-51

— Dépositaire des plus grandes marques en optique et en lunetterie
— Equipements spéciaux pour myopes aphaques
— Jumelles.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ԱԿՆՈՑԱՎԱՃԱՌԸ
որ կը բանայ
իր դուռները
քաղաքին կեդրոնը:

Imprimé sur les presses du Journal «Har atch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

Chauffage - Climatisation
Eléctricité

PLOMBERIE
ISOLATION ALARME
SANITAIRE

REGULATION
AUTOMATISME
ELECTRONIQUE

DEVIS — INSTALLATION — REPARATION
CONTRAT D'ENTRETIEN

SEDECS

21, RUE DE LA SAUSSAIE 93200 ST. DENIS
Tél. 823.68.03 - 823.67.61